

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Filologie – Translatologie

Disertační práce

Mgr. Michal Brabec

KATALÁNSKY PSANÁ LITERATURA V ČESKÉM PŘEKLADU

Literature written in Catalan translated into Czech

Vedoucí práce prof. PhDr. Jana Králová, CSc.

2024

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Klecanech, dne 30. 6. 2024

Mgr. Michal Brabec, v. r.

Klíčová slova

katalánská literatura, katalánština, čeština, Katalánsko, Andorra, překlad, recepcce, dějiny překladu, role překladatele, Anthony Pym, archivní výzkum, Jiří Levý, nepřímý překlad, Jaroslav Vrchlický, Sigismund Bouška, Benet Roura Barrios, Antonín Pikhart, O. S. Vetti, Otokar Jidřich Janota, Rudolf Jan Slabý, Otto František Babler, Zdeněk Hampejs-Hampl, Miloslav Pluhař, Jan Schejbal, Miloslav Uličný, Diana Moix, Odeon, Ramon Llull, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Víctor Català, Adrià Gual, Joan Salvat-Papasseit, Joan Fuster, Fèlix Cucurull, Joan Sales, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Pere Calders, Joan Brossa, Miquel Àngel Riera, Francesc Vallverdú, Joan Rendé, Jaume Cabré, Quim Monzó, Joan-Lluís Lluís, Irene Solà, Jaume Copons, Maite Carranza, Sergi Belbel, Marta Buchaca, Josep Maria Miró, Jordi Galceran, Romana Redlová, Vít Klouček, Michal Brabec, Vít Pokorný, Olga Čtvrtníčková, Jiří Pešek, Plav, Euskaldun, lektorát katalánštiny, katalanistika, Rudolf Bares, Centre Carlemany, Univerzita Karlova, Masarykova Univerzita, Institut Ramon Llull, kulturní politika, česko-katalánská sounáležitost, literatury malých a středních kultur.

Key words

Catalan literature, Catalan language, Czech, Catalonia, Andorra, translation, reception, translation history, role of translator, Anthony Pym, archival research, Jiří Levý, indirect translation, Jaroslav Vrchlický, Sigismund Bouška, Benet Roura Barrios, Antonín Pikhart, O. S. Vetti, Otokar Jidřich Janota, Rudolf Jan Slabý, Otto František Babler, Zdeněk Hampejs-Hampl, Miloslav Pluhař, Jan Schejbal, Miloslav Uličný, Diana Moix, Odeon, Ramon Llull, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Víctor Català, Adrià Gual, Joan Salvat-Papasseit, Joan Fuster, Fèlix Cucurull, Joan Sales, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Pere Calders, Joan Brossa, Miquel Àngel Riera, Francesc Vallverdú, Joan Rendé, Jaume Cabré, Quim Monzó, Joan-Lluís Lluís, Irene Solà, Jaume Copons, Maite Carranza, Sergi Belbel, Marta Buchaca, Josep Maria Miró, Jordi Galceran, Romana Redlová, Vít Klouček, Michal Brabec, Vít Pokorný, Olga Čtvrtníčková, Jiří Pešek, Plav, Euskaldun, Lectorate of Catalan language, Catalan studies, Rudolf Bares, Centre Carlemany, Charles University, Masaryk University, Institut Ramon Llull, cultural policy. Czech-Catalan togetherness and solidarity, literatures of small and medium-sized cultures.

Abstrakt

Nepočítáme-li stručnou studii Jana Schejbala a Davida Utrery (2004: 45-57), je tato práce prvním pokusem o ucelené přiblížení česko-katalánských literárních vztahů prizmatem překladu. Práce se zabývá dějinami překladu z katalánsky psané literatury do češtiny, a to od roku 1888 až po současnost, přičemž uceleně a komplexně mapuje vývoj, tendence a charakteristické rysy tohoto procesu, který je nazírán i v širších mimoliterárních souvislostech. Vedle kompletního zmapování příslušné překladové produkce je na základě četných dokladů získaných rozsáhlým archivním výzkumem ukázáno, že dynamika této meziliterární výměny je ponejvíce určována politickou konstelací nejen v cílové, ale i výchozí jazykové oblasti. Práce doplňuje mezeru v dějinách českého překladu a zároveň je příspěvkem k poznání problematiky překladu mezi dvěma středně velkými kulturami, což je v případě národů slovanského a románského jazyka doposud málo probádaná oblast i z hlediska mezinárodní translatologie.

Abstract

If we do not count the brief study by Jan Schejbal and David Utrera (2004: 45-57), this work is the first attempt at a comprehensive approach to Czech-Catalan literary relations through the prism of translation. The thesis deals with the history of translation from Catalan written literature into Czech, from 1888 to the present day, while comprehensively and thoroughly mapping the development, tendencies and characteristic features of this process, which is also seen in wider non-literary contexts. In addition to a complete mapping of the respective translation production, it is shown on the basis of numerous documents obtained through extensive archival research that the dynamics of this inter-literary exchange is mostly determined by the political constellation not only in the target but also in the starting language area. The work fills a gap in the history of Czech translation and at the same time is a contribution to the knowledge of the issue of translation between two medium-sized cultures, which in the case of Slavic and Romance languages is an area that has not been explored so far, even from the point of view of international translation studies.

Poděkování

Paní profesorce Janě Králové, která se mnou měla obrovskou trpělivost a svými radami a připomínkami významně pomohla k výsledné podobě práce.

Dr. Jovance Šotolové, s níž jsem měl možnost konzultovat na samém počátku a konci celého procesu a jejíž pomoci si velmi vážím.

Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy za možnost věnovat se předmětu mého zájmu na akademické úrovni.

Poděkování patří i všem vyučujícím na zahraničních univerzitách, s nimiž jsem měl během několika pobytů možnost konzultovat, jmenovitě to byli především: Anthony Pym, Montserrat Palau, Magí Sunyer, Jordi Ginebra (všichni z Universitat Rovira i Virgili v Tarragoně), Montserrat Bacardí, Víctor Martínez (Universitat Autònoma de Barcelona), Ivan Garcia (Universitat de Barcelona), Rafael Roca (Universitat de València), Ramon Pinyol Torrents (Institut d'Estudis Catalans).

Za vstřícnost a ochotu chci poděkovat pracovníkům všech knihoven a archivů jak v České republice, tak v katalánsky hovořících zemích.

Nevýslovný dík patří Janu Schejbalovi, který byl mým senyorem Emilim a ukázal mi cestu.

A především děkuji své rodině – Lence, Vandě, Jáchymovi, rodičům, prarodičům, bratrovi a tchyni – za bezmeznou podporu.

Věnováno Sigismundu Bouškovi, Antonínu Pikhartovi, Rudolfu Janu Slabému, Miloslavu Pluhařovi a Janu Schejbalovi.

„Překladaatel je odsouzen k tomu, aby na jevišti literatury hrál jenom němou roli.“

Otto František Babler

"En últim terme, la història se'ns apareix, no solament com un relat d'allò que fórem, sinó també –o més encara– com l'explicació del que som."

Joan Fuster

„Pokud vím, ještě nikdo si nedal práci, aby vybádal, proč máme s Katalánci tolik společného: třeba houbaření, starost o pravopis, potěšení z domácích zabijaček, dělnost a fortel, zálibu ve vánočních betlémech, podnikavost, svatojánské ohně, smysl pro humor a ironii, touhu cestovat a poznávat cizí země... a co já vím. Stejně jako my říkají od hlavy k patě, de cap a peus, a nikoli naopak, de pies a cabeza, jako Španělé. [...] Katalánsko, které v rámci Aragonského království od 14. století sázelo přes středozevní zájmy na Evropu, je i dnes evropštější než ostatní národy ve Španělsku. Jeho obyvatelé mají s námi mnoho společného a doufejme, že jednou vzájemně přijdeme na to, proč.“

Jan Schejbal

OBSAH

Klíčová slova / Key words	3
Abstrakt / Abstract	4
Poděkování	5
Věnování	6
1. ÚVOD	14
2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	19
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	22
3.1. Vymezení předmětu bádání	22
3.1.1 Vymezení pojmu katalánská literatura	22
3.1.2 Autorský překlad a hraniční případy	29
3.1.3 Vymezení pojmu překlad	30
3.1.4 Časové vymezení	31
3.2 Metoda archivního výzkumu	31
3.3 Sestavení soupisu překladů	36
3.4 Vymezení jednotlivých období a následné členění podkapitol	37
3.5 Kauzalita	38
4. PRVNÍ OBDOBÍ (1888-1918)	40
4.1 Charakteristika období	40
4.1.1 Základní charakteristika překladového období	40
4.1.2 Základní charakteristika z hlediska politické situace	41
4.2 Česko-katalánské interakce	44
4.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře	44
4.2.2 Styky a kontakty	45
4.2.3 Česko-katalánská sounáležitost	50
4.3 Překladaelé	55
4.3.1 Jaroslav Vrchlický (1853-1912)	56
4.3.2 Sigismund Bouška (1867-1942)	58
4.3.3 Antonín Pikhart (1861-1909)	64
4.3.4 O. S. Vetti (1861-1942)	68
4.3.5 Karel Dostál-Lutinov (1871-1923)	71
4.3.6 Otokar Jindřich Janota (1882-1919)	72
4.3.7 Marie Tůmová (1892-1913)	73
4.3.8 Antonín Vratislav Bejček (1886-?)	73
4.4 Překládání autoři	74
4.4.1 Realizované překlady	74
4.4.2 Uvažované překlady	77

4.5 Způsob vydání či uveřejnění	79
4.5.1 Časopisecky publikované překlady	79
4.5.2 Knižně vydané překlady	80
4.5.3 Divadelní inscenace	81
4.6 Žánrová skladba	83
4.6.1 Próza	83
4.6.2 Poezie	85
4.6.3 Drama	86
4.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)	86
4.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury	89
4.9 Recepce	92
4.9.1 Recepce díla Jacinta Verdaguera	92
4.9.1.1 <i>L'Atlàntida</i> (Atlantis)	92
4.9.1.2 Katolická moderna	96
4.9.2 Àngel Guimerà a český překlad jeho dramatu <i>Terra baixa</i> (V nížině)	101
4.9.2.1 Okolnosti překladu	101
4.9.2.2 Premiéra historicky první katalánské divadelní hry v Národním divadle	102
4.9.2.3 Ohlasy na Guimeràovo drama a jeho česká recepce	103
4.9.2.3.1 Obecné ohlasy: dramatická, živelnost, temperament, brutálnosti	104
4.9.2.3.2 Recenze spřízněných periodik	105
4.9.2.3.3 (Dez)interpretace	105
4.9.2.3.4 Nejčastější výtky	106
4.9.2.4 Drama <i>V nížině</i> na české divadelní scéně	108
4.9.2.4.1 Knižní vydání hry	108
4.9.2.4.2 Běžná součást repertoáru ochotnických spolků	110
4.9.3 Àngel Guimerà a český překlad jeho dramatu <i>Mar y cel</i> (Moře a nebe)	112
4.9.4 Ramon Llull	114
5. DRUHÉ OBDOBÍ (1918-1948)	115
5.1 Charakteristika období	115
5.1.1 Základní charakteristika překladového období	115
5.1.2 Z hlediska politické situace	116
5.2 Česko-katalánské interakce	119
5.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře	119
5.2.2 Výuka katalánštiny	120
5.2.3 Styky a kontakty	121
5.2.4 Česko-katalánská sounáležitost	124
5.3 Překladařelé	125
5.3.1 Sigismund Bouška (1867-1942)	125
5.3.2 Jiří Karásek ze Lvovic (1871-1951)	127
5.3.3 Rudolf Jan Slabý (1885-1957)	128
5.3.4 Ota Dubský (1886-1956)	131

5.3.5 Jaroslav Machek (?-?)	132
5.3.6 Zdeněk Šmíd (1908-1989)	132
5.4 Překládaná díla a autoři	133
5.4.1 Realizované překlady	133
5.4.2 Reedice	135
5.4.3 Uvažované překlady	135
5.5 Způsob vydání či uveřejnění	137
5.5.1 Časopisecky publikované překlady	137
5.5.2 Knižně vydané překlady	138
5.5.3 Divadelní inscenace	139
5.6 Žánrová skladba	141
5.6.1 Próza	141
5.6.2 Poezie	142
5.6.3 Drama	143
5.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)	144
5.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury	145
5.9 Recepce	146
5.9.1 Obecná charakteristika	146
5.9.2 Adrià Gual	147
5.9.3 Slabého snahy o reciprocitu v inscenování divadelních her	149
<u>6. TŘETÍ OBDOBÍ (1948-1968)</u>	151
6.1 Charakteristika období	151
6.1.1 Základní vymezení překladového období	151
6.1.2 Z hlediska politické situace	152
6.2 Česko-katalánské interakce	154
6.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře	154
6.2.2 Výuka katalánštiny	155
6.2.3 Styky a kontakty	156
6.2.4 Česko-katalánská sounáležitost	158
6.3 Překladatelé	159
6.3.1 Otto František Babler (1901-1984)	160
6.3.2 Otakar Zich ml. (1908-1984)	160
6.3.3 Zdeněk Hampl (1929-1986)	161
6.4 Překládání autoři	161
6.4.1 Realizované překlady	161
6.4.2 Uvažované překlady	162
6.5 Způsob vydání či uveřejnění	163
6.6 Žánrová skladba	164
6.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)	164
6.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury	164
6.9 Recepce	166

7. ČTVRTÉ OBDOBÍ (1968-1989)	169
7.1 Charakteristika období	169
7.1.1 Základní vymezení a obecná charakteristika překladového období	169
7.1.2 Z hlediska politické situace	170
7.2 Česko-katalánské interakce	171
7.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře	171
7.2.2 Výuka katalánštiny	173
7.2.3 Styky a kontakty	175
7.2.4 Česko-katalánská sounáležitost	175
7.3 Překladaelé	177
7.3.1 Vladimír Hvižd'ala (1929-1995)	177
7.3.2 Miloslav Pluhař (1943-1991)	178
7.3.3 Jan Schejbal (1942-2021)	180
7.3.4 Otto František Babler (1901-1984)	181
7.3.5 Miloslav Uličný (1942-2023)	182
7.4 Překládání autoři	182
7.4.1 Realizované překlady	182
7.4.2 Uvažované překlady	183
7.5 Způsob vydání či uveřejnění	185
7.5.1 Časopisecky publikované překlady	185
7.5.2 Knižně vydané překlady	186
7.6 Žánrová skladba	188
7.6.1 Próza	188
7.6.2 Poezie	189
7.6.3 Drama	190
7.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)	190
7.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury	191
7.9 Recepce	194
7.9.1 Obecná charakteristika	194
7.9.2 Počet vydaných výtisků	197
7.9.3 Román <i>Vara guru</i> Jana Křesadla	198
8. PÁTÉ OBDOBÍ (1989-2023)	200
8.1 Charakteristika období	200
8.1.1 Základní vymezení překladového období	200
8.1.2 Z hlediska politické situace	203
8.2 Česko-katalánské interakce	205
8.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře	205
8.2.2 Výuka katalánštiny	206
8.2.2.1 Lektorát katalánštiny při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy	206
8.2.2.2 Výuka katalánského jazyka na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity	209
8.2.3 Styky a kontakty	210
8.2.4 Česko-katalánská sounáležitost	212

8.3 Překladatelé	213
8.3.1 Překladatelé překládající z katalánského originálu	214
8.3.1.1 Monika Zgustová (1957)	214
8.3.1.2 Miloslav Uličný (1942-2023)	215
8.3.1.3 Jan Schejbal (1942-2021)	216
8.3.1.4 Gabriela Ledererová (1974) a Jaroslava Peprlová (1975)	218
8.3.1.5 Marek Říha (1971)	218
8.3.1.6 Barbora Hedbávná (1977)	219
8.3.1.7 Jiří Jančík	219
8.3.1.8 Vladislav Knoll (1981)	220
8.3.1.9 Vít Klouček (1975)	220
8.3.1.10 Jindřich Vacek (1955)	220
8.3.1.11 Romana Redlová (1966)	221
8.3.1.12 Eva Hlávková (1983)	222
8.3.1.13 Skupina 16 studentů pražského lektorátu překládající básně katalánských básníků Mireiy Vidal-Conte a Rosiny Ballester	222
8.3.1.14 Jaroslava Marešová (1984)	223
8.3.1.15 Jana Vrátníková (1973)	223
8.3.1.16 Lucie Škrdllová (1979)	224
8.3.1.17 David Utrera Domínguez (1972)	224
8.3.1.18 Olga Čtvrtníčková (1977)	224
8.3.1.19 Vít Pokorný (1990)	225
8.3.1.20 Michal Brabec (1981)	226
8.3.1.21 Matouš Jaluška (1985)	226
8.3.1.22 Karolina Juráková (1977)	227
8.3.1.23 Alžběta Kroupová (1991)	227
8.3.1.24 Pavlína Švandová (1978)	228
8.3.1.25 Jiří Pešek (1989)	228
8.3.1.26 Lucia Filipová	229
8.3.1.27 Eva Lalkovičová (1991)	229
8.3.1.28 Jana Písařová	230
8.3.1.29 Eliška Kučerová (1995)	230
8.3.1.30 Studenti katalanistiky na Masarykově univerzitě překládající báseň rektora z Vallfogony	230
8.3.1.31 Vít Groesl (1990)	230
8.3.2 Překladatelé překládající ze španělské předlohy	231
8.3.2.1 Želimír Procházka (1921-2003)	231
8.3.2.2 Eduard Hodoušek (1921-2004)	231
8.3.2.3 Martin Gajdoš a Jitka Vaňová	232
8.3.2.4 Eva Kadlečková (1980)	232
8.3.2.5 Martina Černá (1976)	233
8.3.2.6 Lenka Sovová (1979)	233

8.3.2.7 Vladimír Medek (1940-2022)	234
8.3.2.8 Ivory Rodríguez	234
8.3.2.9 Cyril Navrátil (1989)	234
8.3.2.10 Tereza Melicharová (1991)	235
8.3.2.11 Ivan Jergl (1941)	235
8.3.2.12 Lucie Trägerová	236
8.3.2.13 Lada Hazaiová (1978)	236
8.3.2.14 Blanka Stárková (1944)	236
8.3.2.15 Petr Gojda (1985)	237
8.4 Překládání autoři	237
8.4.1 Realizované překlady	238
8.4.2 Uvažované překlady	241
8.5 Způsob vydání či uveřejnění	241
8.5.1 Časopisecky publikované překlady	241
8.5.2 Knižně vydané překlady	243
8.5.3 Divadelní inscenace (vč. scénického čtení a rozhlasových her)	244
8.5.4 Jiné formy	245
8.5.4.1 Veřejné čtení	245
8.5.4.2 Prostřednictvím internetu	246
8.6 Žánry	246
8.6.1 Próza	246
8.6.2 Poezie	247
8.6.3 Drama	248
8.6.4 Literatura pro děti a mládež	249
8.6.5 Autobiografie	249
8.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)	249
8.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury	251
8.9 Recepce	254
9. ZÁVĚR	260
10. BIBLIOGRAFIE	268
10.1 Prameny	268
10.2 Literatura	269
10.3 Souhrn citovaného dobového tisku	291
10.3.1 Český (vč. exilového)	295
10.3.2 Zahraniční	295
PŘÍLOHA	296
Přehled katalánsky psané literatury v českém překladu (1888-2023)	

1. ÚVOD

Jak je patrné již z názvu, tato práce se zabývá českými překlady katalánsky psané literatury, avšak pozornost není zaměřena na překlad ve smyslu analýzy textu, nýbrž vychází z pojetí překladu jako procesu a jako komunikace mezi dvěma kulturami, potažmo národy. Předmětem našeho zkoumání je tudíž proces zpřístupňování výše uvedené cizojazyčné literární tvorby českým čtenářům, v němž je překlad coby výsledný produkt překladatelské činnosti základním komunikačním prostředkem. Středem našeho zájmu je překlad jako druh a způsob mezikulturní komunikace, jako projev meziliterární výměny, kterou se snažíme postihnout v celé její šíři, tj. s cílem nejen zachytit její historický vývoj, ale popsat i souvislosti, okolnosti a případně i zákonitosti, které tento proces provázejí.

Nahlížení překladu jako způsobu komunikace je nedílnou součástí moderního uvažování o překladu, k němuž mezinárodní translatologie dospěla svým postupným vývojem, provázeným řadou obrátů, relativně nedávno. U nás se však mnohé z dnes již samozřejmých translatologických konceptů (či minimálně jejich zárodky) objevily již o několik desetiletí dříve, a to zásluhou Pražského lingvistického kroužku.¹ Pro jeho představitele nebyl jazyk pouhým předmětem lingvistického zkoumání, nýbrž dorozumívacím prostředkem, který v rámci mezilidské komunikace plní určitou funkci.

Z tezí českých strukturalistů, formulovaných ve 30. a 40. letech, později vyšel zakladatel moderního českého myšlení o překladu Jiří Levý (1926-1967), který roku 1963 ve svém díle *Umění překladu*, tedy v době kdy v západním uvažování o překladu byla „v popředí především obecná lingvistická teorie překladu“ (Levý 2012: 23), charakterizoval překládání jako sdělování (Levý 2012: 42). Již ze samotného použití slova *překládání* je zřejmé, že Levý na překlad nenahlížel pouze jako na výsledný produkt, nýbrž – právě a především – jako na dynamický proces, kteroužto koncepci vyložil ve své další dodnes aktuální práci *Překlad jako rozhodovací proces* (Levý a Červenka 1971),² v níž „[n]aznačil v obecné rovině komunikační vazby mezi originálem a překladem, ale také mezi societou originálu a societou překladu“ (Vlašínová 1977: 132).

Právě ono propojení lingvistického a literárněvědného hlediska a zohlednění vnějších, tj. komunikačních souvislostí vyzdvihoval u Levého jeho žák a následovník Anton Popovič (1974: 14-19), který si byl ve svých translatologických úvahách stejně jako Levý³ plně vědom kulturního rozměru překladu, jímž se zabýval z pohledu mezikulturní komunikace.⁴

1 Komplexní pojednání o vlivu českých strukturalistů na současnou teorii překladu předkládá disertační práce Cristiana Cámara Outese (2022).

2 Levý svůj model rozhodovacího procesu v překladu představil poprvé v roce 1966 na konferenci v Moskvě (Jettmarová 2009: 48), o rok později jej pod názvem *Translation as a Decision Process* uveřejnil ve sborníku *To Honor Roman Jakobson: essays on the occasion of his 70. birthday, 11. October 1966*. Roku 1971 pak Levý své teze rozpracoval v rámci pojednání *Překlad jako rozhodovací proces*, které je součástí obsáhlé statě *Geneze a recepce literárního díla*, publikované v díle *Bude literární věda exaktní vědou?* (Levý a Červenka 1971).

3 Viz např. studii *Bude teorie překladu užitečná překladatelům?*, v níž Cámara Outes (2022: [65]) nachází explicitní obhajobu potřeby uvažovat o překladu jako o kulturním fenoménu.

4 V kontextu slovenské translatologie se staly Popovičovy úvahy o významu kultury v překladu a o její úloze v překladovém procesu východiskem pro téměř celou generaci translatologů, kteří na překlad nahlízejí jako na mezikulturní komunikaci (Koželová 2018: 61), v jeho pracích se navíc objevují zjevné „náznaky kulturologického obrátu a najnovšie sociologického obrátu“ (Gromová a Müglová 2011: 16).

Levého práce, jakož i práce Popovičovy jsou ukázkou nadčasového, moderního pojetí překladu, které bylo novátorské mimo jiné i tím, že „zdůrazňuje myšlienku, že prekladateľovo rozhodovanie sa sice odohráva na úrovni textu, ale za ním sú aj širšie makrokontextuálne, resp. sociokultúrne súvislosti“ (Kupková a Fišer 2019: 25).

Neměli bychom však zapomínat, že proces překladu, potažmo celá mezikulturní komunikace začíná nikoli překladem samotným, nýbrž výběrem konkrétního díla, neboť, jak uvádí Levý, „[p]rimární rozhodnutí je samozřejmě volba díla pro překlad“ (1971: 73). Ačkoli výběr textu nemusí vždy záležet výhradně na překladateli, v této souvislosti je záhodno zmínit, že dalším významným přínosem Levého uvažování o překladu je uvědomění si účasti překladatele na procesu překládání, kterou tehdy opomíjely „[s]koro všechny lingvistické práce“ (Levý 2012: 33). Překladatel coby mezikulturní mediátor je v procesu překladu jeho inherentní, neopomenutelnou součástí, ústředním aktérem, který mimo jiné „může dokonce podle potřeb historické situace záměrně působit na sblížení nebo oddalování dvou kultur“ (Levý 2012: 91), pročež sehrává roli zcela zásadní.⁵

Svým pojetím překladu jako komunikačního procesu a jako prostředku mezikulturní komunikace, který nutně vstupuje do interakce s mimojazykovými souvislostmi a v níž hraje významnou roli člověk–překladatel, Levý předběhl dobu. Jak uvádějí Jettmarová a Králová, Jiří Levý koncepcí mnohem pozdějšího ideologického a následně sociologického obratu v translatologii „předjal (...) o čtyři až pět desetiletí“ (Jettmarová a Králová 2023: 11), přičemž je předstihl „jak teoreticky, tak metodologicky“ (Jettmarová, 2016: 7).

Levého myšlenky však „v důsledku jazykové a ideologické bariéry (...) dlouho stály mimo hlavní proud translatologického výzkumu ve světovém měřítku“ (Jettmarová a Králová 2023: 8), přičemž v této souvislosti se např. španělský translatolog Miguel Ángel Vega nezdráhá hovořit o „minorizaci velkého myslitele překladu v době, kdy translatologie byla ještě v plenkách“⁶ (Vega 2013: 14; překlad vlastní). Své teze nestihl Levý dále rozpracovat a dostat je do širšího povědomí mezinárodní translatologické obce také kvůli předčasnému úmrtí. Nicméně zásluhou jeho pojetí překladu a myšlení o něm bylo u nás již v polovině 70. let zřejmé, že „[ú]kolem historie uměleckého překladu je [...] zkoumání dobové, společenské a kulturní podmíněnosti překladové literatury a její funkce v národní (recipující) literatuře“ (Vlašínová 1977: 129), zatímco světová translatologie existenci dějin překladu jako samostatného odvětví vůbec nerefletovala. Tuto skutečnost dokládá známá struktura translatologie jako integrované vědní disciplíny, kterou jeho autor James S. Holmes představil roku 1972 v rámci své přednášky *The Name and Nature of Translation Studies* (Pym 1998: 1).

Otázka dějin překladu z jedné jazykové oblasti do druhé, ale i dějiny překladu obecně byly dlouhou dobu stranou mezinárodního translatologického zájmu. Až do 60. let 20. století zcela jasně převládal lingvistický úhel pohledu, který neumožňoval nahlížet překlad

5 Jednou z prací, která dokládá, jak moc si byl Levý vědom významu prekladateľovy role a osobnosti, je kupříkladu jeho studie *Čapkovy preklady ve vývoji českého prekladatelství a českého verše* (Levý 1957), přičemž je třeba zmínit, že uvědomění si postavy prekladatele a jeho úlohy v rámci prekladateľského procesu je patrné již u Jana Mukařovského, což ilustruje jeho stat' *Francouzská poezie K. Čapka* (Mukařovský 1936).

6 „minorización que sufrió un gigante del pensamiento traductológico cuando este estaba todavía en mantillas.“

jinak než z perspektivy jazykové ekvivalence. První paradigmatický obrat nastal v 70. letech, kdy došlo v souvislosti s rozvojem pragmatiky k vnímání překladu jako výpovědi pronesené v jisté situaci a sdělované s určitým konkrétním záměrem. Tento funkční přístup dal pak na přelomu 70. a 80. let vzniknout teorii skoposu, orientované na cílový (zpočátku neliterární) text a jeho nové publikum, v jejímž rámci se do popředí dostává účel překladatelské činnosti, potažmo translačního procesu. Nezávisle na tomto pohledu, který vzešel od německých translatologů Hanse J. Vermeera a Kathariny Reiß, se v téže době, tj. na sklonku 70. let vyvinula další teorie, která opustila jazykovou úroveň textu, a sice teorie polysystému. Její tvůrce Itamar Even-Zohar, hlavní představitel telavivské translatologické školy, přišel s pojetím literatury jako dynamického, heterogenního systému, jehož významnou součástí a svébytným subsystémem je literatura překladová. Polysystémová teorie se pak stala základem deskriptivní translatologie Gideona Touryho (Even-Zoharova žáka), která klade důraz na recepci přeloženého díla v přijímající kultuře.

Rozvoj teorie polysystému, jakož i požadavek zkoumat překlad v širším kontextu⁷ následně připravily půdu k tzv. „kulturnímu obratu“ v translatologii. Tento termín vychází z tezí Mary Snell-Hornby (1988: 39), která o překladu smýšlí v kulturních souvislostech a považuje jej za mezikulturní záležitost,⁸ pročež by zkoumání překladu mělo opustit text a posunout se na úroveň kultury. Kulturní rozměr překladu jako zcela nový, zásadní posun v mezinárodní translatologii pak formulovali společně André Lefevere a Susan Bassnett (Lefevere a Bassnett 1990: 8), když uvedli, že „operační jednotkou překladu není ani slovo, ani text, ale stává se jí kultura.“⁹ Toto nové pojetí potvrdilo postupný odklon světové translatologie od zkoumání překladu na úrovni jazyka a narůstající tendenci vnímat jej jako mezikulturní komunikační proces. Pozornost se soustřeďovala například na otázku politické ideologie, jíž se zabýval mj. André Lefevere a tzv. „manipulační škola“, či interakce zdrojové a přijímací kultury, na niž se zaměřil mj. Lawrence Venuti, který se věnoval otázce role a vlivu překladatele na interakci kultur v rámci překladu (Venuti 1995).

Postupný posun těžiště translatologického zájmu výstižně shrnul Theo Hermans (1996: 26), když jej popsal jako vývoj od zkoumání vztahu mezi texty (popř. jazykovými systémy) po zkoumání překladu coby komplexního transferu odehrávajícího se v komunikačním, sociokulturním kontextu a následně vyslovil požadavek, aby se translatologie zaměřila na překladatele jako na ve společnosti žijící bytost¹⁰. Díky nahlížení překladu prizmatem kultury a zohlednění celospolečenských okolností začala mezinárodní translatologie brát čím dál víc v potaz lidský prvek, tedy překladatele samotného, a integrovat jej do svých úvah spolu se sociologickými aspekty, které do překladatelského procesu vstupují a ovlivňují jej. V souvislosti se zvyšujícím se zájmem o takto orientovaný

7 „Through a larger context, it will become even clearer that „translation“ is not a marginal procedure of cultural systems“ (Even-Zohar 1990: 74).

8 „Translation as a cross-cultural event“ (Snell-Hornby 1988: 39).

9 „Neither the word, nor the text, but the culture becomes the operational 'unit' of translation.“ (Lefevere and Bassnett 1990: 8).

10 „Translation used to be regarded primarily in terms of relations between texts, or between language systems. Today it is increasingly seen as a complex transaction taking place in a communicative, socio-cultural context. This requires that we bring the translator as a social being fully into the picture“ (Hermans 1996: 26).

translatologický výzkum se hovoří o „sociologickém obratu“ v translatologii (Angelelli 2014: 1).

Přestože významu osobnosti překladatele, ale také například vlivu sociálního kontextu si byl vědom už Jiří Levý (Levý a Červenka 1971: 73), středem jeho pozornosti nebyly dějiny překladu ve smyslu mapování celkové překladové produkce, ale vývojové dějiny teorií a metod (Jettmarová a Králová 2023: 12). Jedním z prvních translatologů zkoumajících překlad cíleně nikoli jako výsledek překladatelovy činnosti, nýbrž jako druh komunikace mezi dvěma kulturami, která probíhá v určitém socio-kulturním kontextu, a to nejen prostřednictvím překladatelů, ale právě díky těmto překladatelům, byl australský translatolog Anthony Pym, v jehož badatelském zájmu stojí překladatel jako „člověk z masa a kostí“ (Pym 1998: 161).¹¹ Bohaté zkušenosti z vlastních výzkumů, zaměřených především na tzv. toledskou překladatelskou školu ve Španělsku 12. století a na kulturní výměnu skrze překlady poezie mezi Francií a Německem na konci století 19., zhmotnil v knize *Method in Translation History*, základní metodologické příručky pro bádání na poli dějin překladu,¹² v níž je daná problematika s ohledem na potřeby naší práce zpracována nejpodrobněji.

Na základě koncepce Anthonyho Pyma jsme se zaměřili na překladatele, jakož i na další aktéry, kteří do mezikulturní výměny vstupují a ovlivňují její průběh či směřování, přičemž tyto „hybátelé“ nebyly samojediným, izolovaným předmětem našeho zájmu: „pakliže se mají dějiny překladu zaměřit na překladatele, musejí uspořádat svůj svět kolem sociálních kontextů, v nichž překladatelé žijí a pracují“¹³ (Pym 1998: x), neboť „překládání je komunikační proces odehrávající se ve společenském kontextu“¹⁴ (Hatim a Mason 1990: 3). Společenský kontext je v našem pojetí chápán v nejširším smyslu slova, protože stranou pozornosti pochopitelně nezůstává ani dějinné či politické pozadí.

K primárnímu zaměření našeho badatelského zájmu na osobnost překladatelů vedl rovněž obecný předpoklad, že v případě překladu z jedné středně velké kultury do druhé sehrávají ústřední roli právě překladatelé, k čemuž při zkoumání vývoje postavení překladatelů ze skandinávských jazyků v letech 1890 až 1950 došel Ondřej Vimr (2014: 28), jakož i dosavadní studie orientované na české překlady z katalánské literatury (Říha 1995 a Schejbal a Utrera 2004), které naznačují, že hlavní iniciativa v procesu představování katalánsky psané literatury u nás vycházela prakticky výlučně z řad překladatelů. Zkoumáním zaměřeným na překladatele se pokusíme jednak objasnit jejich motivaci, vztah ke katalánštině a Katalánsku (popř. dalším katalánsky hovořícím územím), jejich kontakty s hlavními osobnostmi tamní kulturní či literární scény apod., jednak jejich

11 Svou pozornost na osobu překladatele zaměřovali ze zahraničních translatologů mj. také Judith Woodsworth a Jean Deslisle (1995), jejichž práci Pym považoval za možný „seminal document for a future history of translators (1998: 11).

12 Tato první anglicky psaná translatologická monografie, která se zabývá dějinami překladu coby předmětem badatelského zájmu (Rundle 2019: 232) je považována za „key text for anyone who is interested in undertaking research in history in Translation Studies“ (Haddadian Moghaddam 2008), další translatologové zabývající se dějinami překladu o ní mluví jako o „seminal book“ či „seminal text“.

13 „If translation history is to focus on translators, it must organize its world around the social contexts where translators live and work.“ (Pym 1998: x)

14 „translating as a communicative process which takes place within a social context.“ (Hatim a Mason 1990: 3)

prostřednictvím komplexně zmapovat jejich překladatelskou činnost týkající se katalánské literatury. Výsledný soupis příslušné překladové produkce, která se zcela záměrně nebude omezovat jen na překlady publikované knižně, bude následně utříděn, analyzován a vyhodnocen z několika hledisek (mj. žánrová skladba, způsob uveřejnění, podíl přímých a nepřímých překladů).

V návaznosti na zmapování překladů bude přistoupeno k otázce recepce a ohlasu katalánské literatury u nás, stranou samozřejmě nezůstane ani působení kulturně-vzdělávacích či jiných institucí a jejich přínos v oblasti zprostředkovávání, představování, popřípadě prosazování katalánské literatury v českém prostředí. Vzhledem k charakteru, zaměření a cíli naší práce bude předmětem zkoumání pochopitelně i dobový kontext a způsob, jakým společensko-politická konstelace v obou zemích ovlivnila překládání, potažmo vydávání českých překladů z katalánštiny.

K dosažení všech výše uvedených záměrů bude věnován veliký prostor nejen všem relevantním paratextům včetně korespondence samotných aktérů, ale i dalším rozličným archivním pramenům, jejichž nalezení, uspořádání a zkoumání je výsledkem našeho téměř deset let probíhajícího archivního výzkumu, který byl prováděn jak u nás, tak v zahraničí a jehož relevance se v současném studiu dějin překladu stále více prosazuje.

Cílem naší disertační práce je podat pokud možno úplný soupis všech doposud vyhotovených českých překladů z námi zkoumané literatury a na jejich základě uceleně a komplexně zmapovat vývoj, tendence a charakteristické rysy překládání katalánsky psané literatury do češtiny, což je problematika, která i přes některé dílčí práce vykonané na tomto poli (viz oddíl 2.4) představuje doposud nepřilíš – a v mnohých ohledech dokonce zcela nedostatečně – probádanou a víceméně neznámou oblast stojící na samém okraji translatologického zájmu.¹⁵ V návaznosti na výše uvedené budeme usilovat o potvrzení (popř. vyvrácení) této naší vstupní hypotézy, formulované na základě dosavadních poznatků (Schejbal a Utrera 2004), z nichž vyplývá, že klíčovými aktéry česko-katalánské literární výměny realizované prostřednictvím překladu jsou samotní překladatelé (popř. další zúčastněné osoby), přičemž do tohoto procesu významně promlouvá různá míra pocitu česko-katalánské sounáležitosti, která je ovlivněna aktuální politickou konstelací.

V neposlední řadě je námi předkládaná práce pokusem o zaplnění mezery v dějinách českého překladu, ale v souladu se standardy soudobé translatologie se zároveň stává i příspěvkem k poznání problematiky překladu mezi dvěma středně velkými kulturami, což je v případě národů slovanského a románského jazyka doposud málo probádaná oblast i z hlediska mezinárodní translatologie.¹⁶

15 Velice pěkně to ilustrují mimo jiné i Levého *České teorie překladu*, v nichž je sice okrajově zmíněna Vrchlického předmluva k překladu Verdaguerova eposu *L'Atlàntida* (Levý 2023: 193), avšak např. Sigismund Bouška, významný zjev českého překladatelství, je zcela opomenut, ačkoli jeho překladatelská metoda (nejen ve vztahu k převodům z Verdaguera) příkře kontrastuje s metodou Vrchlického a ilustruje tehdejší zápas o metodu – tím spíše, že Bouška byl Vrchlického žák – a boj proti Vrchlického překladům, tedy tématům, jimž se Levý věnuje. Stranou pozornosti zůstává rovněž Bouškův překlad Verdaguerovy cyklické básně *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana) a jeho vliv na vývoj domácí literatury (Katolická moderna), přičemž v tomto případě může být na vině ideologická konstelace režimu, v němž Levý své dílo tvořil.

16 Na potřebu španělské, resp. mezinárodní translatologie zaměřit svou pozornost na naši geografickou oblast a na teze vycházející z její zkušenosti poukazovali např. Julio César Santoyo (2011: 1984) a José

2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Téma českých překladů katalánské literatury je doposud nepříliš probádanou oblastí, byť i na tomto poli byla vykonána řada dílčích prací. Vyjma tři z nich se námi studovanou problematikou zabývala většina jen prizmatem jednoho konkrétního překladatele, ať už jeho překladatelskou činností, osobní knihovnou či korespondencí.

Jedním ze zdrojů umožňujících poznání dané problematiky je korespondence katalánských autorů s jejich českými překladateli, která poskytuje jedinečný vhled do „zákulisí“, a tudíž může při bližším ohledání či zasazení do kontextu pomoci ozřejmit řadu zajímavých skutečností či souvislostí. Ve svém článku *Cartas desconocidas de escritores españoles y catalanes a Antonín Pikhart* z roku 1960, v němž jsou katalánští spisovatelé zastoupeni pouze Àngelem Guimeràem, uveřejnil Zdeněk Hampejs (1929-1986) dva dopisy tohoto dramatika, o dva roky později pak tentýž autor publikoval článek *Cartes desconegudes de Jacint Verdaguer* (Hampejs 1962) a v něm v souhrnu podal obsah dopisů, které zmíněný básník zaslal svému překladateli Sigismundu Bouškovi.

Vůbec prvním odborným příspěvkem k poznání činnosti českých překladatelů z katalánské literatury je magisterská práce Miloslava Pluhaře z roku 1966 *Překladatelské dílo Antonína Pikharta*, ačkoli vzhledem k jejímu zaměření je pozornost věnována především Pikhartovým převodům ze španělštiny. Pluhař byl fakticky prvním, kdo se snažil utřídit a postihnout činnost jednoho konkrétního překladatele, pro něhož byla katalánština a katalánská literatura významným předmětem zájmu. Mimoto, že podal soupis jeho publikovaných překladů z katalánské literatury, se také, byť jen letmo, dotýká i námi hlouběji zkoumaných aspektů, mezi něž patří např. vnitřní motivace překladatele, jeho korespondence s překládanými autory či role „prostředníků“, nicméně chybí jakékoli komplexnější zasazení jeho činnosti do širšího kontextu, ať už kulturně-spoločenského či politicko-historického.

Na svou diplomovou práci a zájem o osobnost Antonína Pikharta pak Miloslav Pluhař navázal roku 1968 článkem *Antonín Pikhart i Catalunya – Correspondència inèdita de Víctor Català i de Narcís Oller* (Pluhař 1968a), jímž odbornou veřejnost seznámil s dopisy, které překladateli zaslali Caterina Albert alias Víctor Català a Narcís Oller, čímž významně rozšířil povědomí o kontaktech mezi katalánskými autory a jejich českými překladateli.

První prací, která se věnuje recepci katalánské literárního díla v českém překladu, je článek Jana Schejbal z roku 1974 *Projecció internacional d'Àngel Guimerà*, jenž vyšel u příležitosti stého výročí Guimeràova úmrtí a přibližuje českou recepci jeho nejslavnějšího dramatu *Terra baixa* (V nížině). Recepci Verdaguera a vlivem jeho díla na domácí autory se zabývají též články Josefa Forbelského z roku 1992 *Jacint Verdaguer en la Europa Central* (Forbelský 1992a) a *Katolícká moderna a katalánská literatura* (Forbelský 1992b), které byly prvními příspěvky týkajícími se překladu katalánské literatury po téměř dvaceti letech.

Těchto sedm prací představovalo doposud jediný vhled do problematiky literárního překladu z katalánštiny, navíc každá z výše uvedených byla pouze izolovaným příspěvkem,

Lambert (2010: 40 a následující).

úzce zaměřeným na jednotlivé podtéma (korespondence, recepce, představení překladatelské činnosti jednoho překladatele), což je dáno skutečností, že se jedná o práce vsutku průkopnické.

O zjištění svých předchůdců, z nichž vzešel základ pro budoucí zkoumání, se tak mohl opřít Marek Říha, který k poznání zkoumané problematiky přispěl magisterskou prací z roku 1996 *Počátky české katalanistiky (Dílo J. Verdaguera a R. Llula v Čechách)*.¹⁷ Zmíněná práce se věnuje prakticky výhradně překladatelské činnosti Sigismunda Boušky, avšak zasazuje jeho počínání do kontextuálního rámce, přibližuje jeho motivaci, jakož i niterné sepětí s překládaným autorem, a také si všímá velkého vlivu Beneta Roury Barriose, který plnil nezastupitelnou úlohu zprostředkovatele literárních kontaktů i děl a významně se podílel na utváření česko-katalánských kulturních vztahů. Ačkoli Říha dokázal provázat jednotlivosti, spojit je v celek a zasadit do kontextu doby, jeho práce je jen dílčím krokem ke komplexnějšímu poznání počátků českého zájmu o katalánskou literaturu, neboť jím vymezené období se soustřeďuje pouze na jednoho překladatele, o jehož činnosti pojednává izolovaně od jeho současníka Antonína Pikharta.

První prací, která na problematiku nahlížela komplexně, to jest nikoli jen v rovině jednoho překladatele, ale předkládá diachronní popis českého překladatelství z katalánštiny, je studie Jana Schejbala a Davida Utrery *Les traduccions en txec i eslovac d'obres literàries catalanes i viceversa*, publikovaná roku 2004 v časopise *Quaderns: revista de traducció* (Schejbal a Utrera 2004). Autoři neopomíjejí společensko-kulturní, ani historicko-politický kontext, jehož vliv na překládání katalánské literatury do češtiny byl zcela zásadní, a všímají si základních tendencí, které se v daném procesu projevují. Nicméně danou problematiku zmíněná práce postihuje pouze do roku 1989, navíc vzhledem k rozsahu několika málo stran neproniká do potřebné hloubky (např. překladatelské činnosti v období mezi dvěma světovými válkami je věnováno jen několik řádků) a soustředí se jen na základní vykreslení vývoje, které však tvoří nezbytný základ jakéhokoli navazujícího zkoumání. Součástí práce je mimo jiné i soupis překladů katalánské literatury do češtiny, v němž jsou oproti samotnému textu práce zahrnuty i překlady ze začátku tisíciletí. Přestože se jedná o dosud nejucelenější přehled české překladové produkce z katalánštiny, který zachycuje nejen knižně, ale i časopisecky vydané překlady, vykazuje hned několik nedostatků. Ty jsou charakteru kvantitativního (opomenuta byla jak některá díla, tak dokonce i překladatelé) i kvalitativního (např. špatná datace). I přes výše uvedené nedostatky zůstává studie Jana Schejbala a Davida Utrery doposud nejcennějším zdrojem poznání dlouholeté tradice českého literárního překladu z katalánského jazyka.

Za posledních 15 let došlo k celé řadě významných dílčích počinů, které přispěly k objasnění určitých doposud neznámých či nepřiliš známých skutečností anebo k doplnění či prohloubení již stávajících poznatků. Například osobou Antonína Pikharta, byť nikoli primárně jako překladatele z katalánštiny, se zabývají články Miloslava Uličného

17 Za tuto práci se jejímu autorovi dostalo Ceny Kateřiny Krausové, která je od roku 1993 udělována studentům Ústavu románských studií FF UK, primárně za diplomovou práci z oboru Španělský jazyk a Španělsky psaná literatura. Marek Říha se stal jejím laureátem roku 1997 společně s Michalem Fouskem, jemuž byla udělena za práci *Abel Posse: Psi z ráje*. (<https://www.ff.cuni.cz/vyzkum-a-veda/uspechy-ve-vede-oceneni/ceny-ff-uk/cena-kateriny-krausove/seznam-ocenenyh-ckk/>)

Překladatel Antonín Pikhart: Sto let od prvních českých převodů hispanoamerické poezie (Uličný 2008) a *Sto let zakopaný poklad: K stému výročí úmrtí A. Pikharta* (Uličný 2009). Ačkoli Uličného články nepřinášejí v souvislosti s Pikhartovou překladatelskou činností z katalánštiny nic nového, neboť jsou zaměřeny jiným směrem, poskytují nám zajímavé dílčí informace, které pomáhají dotvářet ucelenější obraz o překladatelově životě a díle jako takovém.¹⁸

Dále je třeba zmínit práce týkající se poněkud opomíjeného překladatele Rudolfa Jana Slabého (1885-1957), jehož zprostředkovatelské úsilí (nejen) mezi českým a katalánským národem přibližuje článek Manuela Llanase a Ramona Pinyola Torrentse *Rudolf Jan Slabý (1885-1957), mediador entre les cultures esclaves i les hispàniques* (Llanas a Pinyol Torrents 2009). U nás osobnost Slabého přiblížila veřejnosti Jaroslava Kašparová, když nejprve publikovala článek *Knižní odkaz hispanisty Rudolfa Jana Slabého (1885-1957)*, představující primárně jeho osobní knihovnu, na nějž navázala článkem *Babička Boženy Němcové v překladu do španělštiny a katalánštiny* (Kašparová 2011), v němž se zabývá jeho životem a dílem. Příspěvkem k doplnění poznatků nejen o Slabého snahách popularizovat ve Španělsku českou literaturu je také článek *Zapomenutý překlad Čapkova R.U.R. Počátky česko-katalánského literárního obohacování* (Brabec M. 2015).

Snahu postihnout činnost překladatele v širších souvislostech, co možná nejkomplexněji a především s důrazem na Pymem zdůrazňovanou roli překladatele pak představuje studie *Osobnost překladatele Jana Schejbala a jeho vliv na recepci katalánsky psané literatury u nás* (Brabec M. 2019), která mapuje překladatelovu životní i profesní dráhu a vyzdvihuje jeho nezastupitelnou úlohu v procesu zpřístupňování katalánské literatury českým čtenářům. Doplněním a zároveň i podtržením Schejbalova významu je pak i třicetistránkový vzpomínkový blok, vydaný v návaznosti na překladatelovo úmrtí v roce 2021 v revue *Souvislosti*, v jehož rámci byl mimo jiné otisknut i soupis všech jeho prací, tedy nejen překladů (z katalánštiny i španělštiny, publikovaných knižně, časopisecky anebo i těch, které zůstaly v rukopisné podobě), ale např. i doslovů (popř. předmluv) či slovníkových hesel týkajících se katalánských autorů nebo jejich jednotlivých děl.

18 Tuto představu navíc doplňuje článek Jany Mrkvové *K osobní knihovně právníka, básníka a překladatele Antonína Pikharta* (Mrkvová 2014), který se mimo jiné zmiňuje o četných dedikacích ze strany (nejen) katalánských autorů, jakož i překladatelových poznámkách vpisovaných přímo do knih.

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1. Vymezení předmětu bádání

3.1.1 Vymezení pojmu katalánská literatura

Ačkoli se všechny dosavadní práce zabývající se překladateli anebo překlady katalánské literatury (viz oddíl 2) věnují mapování překladatelské činnosti spadající do téže množiny, tato množina je ve všech případech jen implicitně tušena,¹⁹ pročez pokládáme za vhodné – ne-li přímo nezbytné pro účely této práce – pojem katalánská literatura explicitně vymezit či jasněji definovat.

Vzhledem k tomu, že naše práce vychází z pojetí překladu jako procesu a jako komunikace mezi dvěma kulturními skupinami (Pym 2010: 138), které lze – i přes jistá úskalí spočívající v problematičnosti definice národa²⁰ – zcela jistě označit za národy, je tato jejich meziliterární komunikace komunikací dvou národních literatur. Přestože ani tento termín není prost různých interpretačních pojetí²¹ a literatura již „nemá národotvornou funkci, která jí byla připisována v 19. století“ (Stehlík 2017: 173-174), budeme jej užívat, neboť vzdor výše uvedenému zůstává národní filologie „dominantním rámcem studia literatury a koncepce národní literatury nadále tvoří těžko odmyslitelnou součást metodologické výbavy literárních historiků a komparatistů“ (ibidem 2017: 174).

Termín katalánská (národní) literatura je – podobně jako snaha definovat jiné národní literatury²² – problematický či přinejmenším nejednoznačný tím, že může mít vícero podob, z nichž mnohé se značně či do jisté míry překrývají, avšak některé jsou prakticky protichůdné. V obecné rovině lze pro účely definování národní literatury uplatňovat celou řadu kritérií, z nichž nejčastější je kritérium jazykové a kritérium teritoriální (autoři pocházející z daného území či místně příslušní dle etnického původu, všechny texty generované na daném území apod.),²³ popř. kombinace – či různě intenzivní prolínání – obou předchozích.²⁴ Zároveň je důležité si uvědomit, že definice národní literatury není neměnná, přičemž příslušná kritéria mohou být „podmíněna či přímo formulována dobovými konvencemi společensky ideové a také politické povahy“ (Jiroušek 2006: 17).²⁵

19 Toto odpovídá obecnému úzu, který vytváří paradoxní situaci, kdy dochází ke „zjevném[u] nepoměru mezi přetrvávajícím širokým uplatněním koncepce národní literatury a relativní vzácností jejího podrobnějšího vymezení“ (Stehlík 2017: 174).

20 Na problematičnost vymezení pojmu národ poukazuje např. Macura: „Dodnes činí pojem národa potíže (1983: 172).

21 Na problematičnost vymezení pojmu národní literatura poukazuje – na příkladu české literatury a ve snaze o její definici – Jiroušek (2006: 15-25).

22 „Prohlížíme-li vydané dějiny jiných národních literatur, setkáváme se s problematikou takřka ekvivalentní a v mnoha případech ještě více vyhraněnou[, než je tomu v souvislosti s predikátem „český“]“ (Jiroušek 2006: 17-18).

23 Teritoriální kritérium by na úkor jazykového ve své definici národní literatury pravděpodobně upřednostnili např. švýcarští nebo kanadští badatelé (Stehlík 2017: 174).

24 Příkladem takového vymezení může být španělská (národní) literatura, pro jejíž (základní) definici není vyhovující výhradní užití jazykového kritéria (španělsky psaná literatura), ani kritéria teritoriálního (literatura Španělska či literatura ve Španělsku), nýbrž právě průnik obou těchto množin.

25 V této souvislosti bude jistě zajímavé sledovat význam pojmu národní literatura „na pozadí evropské integrace a procesu globalizace“ (Jiroušek 2016: 17).

Skutečnost, že neexistuje žádná univerzálně platná definice národní literatury, která by šla aplikovat na katalánskou (či jakoukoli jinou) národní literaturu, je dána mimo jiné nutností zohlednit různá specifika, kvůli nimž je ve své podstatě již sama definice, resp. užitá kritéria pro definici té které konkrétní národní literatury, jedinečná, neboť odrážejí osobitý dějinný, politický, společenský, kulturní aj. vývoj daného národa. Největším specifikem katalánské literatury je absence národního státu, který nejenže by tuto literaturu zaštiťoval,²⁶ ale především by jednou provždy ukončil zpochybňování existence samotného katalánského národa,²⁷ jehož definice je – vzhledem ke složitému dějinnému a politickému vývoji – taktéž značně komplikovaná.²⁸ Dalším specifikem, které je při snaze definovat katalánskou literaturu nutno vzít v potaz, je její geografická rozprostřenost mezi čtveřicí států²⁹ a s tím související skutečnost, že dnešní Katalánsko je – stejně jako všechny ostatní

26 O problémech spojených s absencí vlastního státu pojednal již Joan Fuster, jehož reflexe na toto téma shrnul Vicent Simbor Roig (2022: 135-144).

27 Španělská ústava pojem katalánský národ neuznává. Když roku 2006 katalánský parlament v rámci reformy autonomního statutu definoval v preambuli Katalánsko jako národ, byla tato formulace (spolu s dalšími články) navzdory předchozímu schválení většinou ve španělském parlamentu i senátu napadnuta u španělského Ústavního soudu, který definici Katalánska jako národ označil roku 2010 za právně neúčinnou.

28 Historicky byl jako Katalánc označován každý, jehož mateřským jazykem byla katalánština, což dokládá mj. definice slova *català* ve slovníku *Diccionari català-valencià-balear* z počátku 20. století: „Que parla dita llengua com a vernaclea“ (Alcover a Moll 2005: 44). První veřejnou proklamací – a stvrzením – národního sebeuvědomění Katalánců je esej Enrica Prata de la Riba (1870-1917) *La nacionalitat catalana* z roku 1906, která pracuje mj. s Herderovým pojetím národa coby společenství lidí mluvících tímž jazykem, avšak mnozí obyvatelé Valencijska a Baleár se z všeobecným označením Katalánc neztotožňovali (a i nadále odmítají ztotožnit), což rovněž dokládá mj. výše zmíněný slovník: „Catalans de Mallorca o de València: els mallorquins o valencians en quant parlen la mateixa llengua de Catalunya“ (Alcover a Moll 2005: 44). Problém s užíváním generického označení Katalánsko pro všechny katalánsky hovořící oblasti se snažil vyřešit na počátku 60. let 20. století valencijský intelektuál Joan Fuster (1922-1992), když ve svém esejí *Qüestió de noms* navrhl již dříve užitě označení *Els Països Catalans* (Katalánské země), nicméně problém s užíváním generického označení Katalánc pro všechny katalánsky hovořící jedince zůstal nedořešen: zatímco v „barcelonském“ slovníku Institutu katalánských studií (Institut d'Estudis Catalans) je adjektivum *català* definováno mj. i jako „Natural dels Països Catalans“, ve slovníku valencijské katalánštiny *Diccionari normatiu valencià*, publikovaném roku 2014 Valencijskou akademií jazyka (Acadèmia Valenciana de la Llengua), najdeme pouze definici „Natural o habitant de Catalunya“. Užívání slova *valencià* obyvateli Valencijského království se stalo běžným již v 15. století, kdy se Valencie stala ekonomickým i kulturním centrem Zemí Aragonské koruny. V postupné tendenci obyvatel Valencijského království či Mallorského království – preference užívání adjektiva *mallorquí* je pozdějšího data – neidentifikovat se generickým označením Katalánc – byť obyvatelé zmíněných oblastí, nově osídlených po vyhnání Arabů ve 13. století, byli z velké části potomky katalánských osadníků – bylo dáno jednak charakterem Zemí Aragonské koruny, které nebylo jednotným státem, nýbrž soustátím čtyř různých celků, jednak definitivním zánikem zmíněného soustátí na počátku 18. století, který u části obyvatelstva postupnou ztrátou vědomí příslušnosti k jednomu celku či národu zvýraznil. Dnes se mimo vlastní Katalánsko považuje za příslušníky katalánského národa pouze menšina obyvatel katalánsky hovořících území či oblastí.

29 Katalánsky psanou literární tvorbu nalezneme na území Španělska (Katalánsko, Valencijsko, Baleáry, východní část Aragonie), Francie (historické území Katalánského hrabství označované jako Severní Katalánsko, které víceméně koresponduje s francouzským departmentem Pyrénées-Orientales), Itálie (město L'Alguer na Sardinii) a Andorry.

původně katalánsky hovořící oblasti³⁰ – bilingvní či dokonce trilingvní.³¹ Tento stav je dán dějinným vývojem, který nebyl pro Katalánci ani Země Aragonské koruny vždy příznivý,³² důsledkem čehož je současná situace, kdy katalánština coby autochtonní jazyk musí o své postavení tvrdě bojovat v konkurenci jiného – celostátního, národního či většinově rozšířeného – jazyka, kterým je pro prakticky všechny katalánské mluvčí španělština.³³

V takovéto jazykově heterogenní a i jinak diferenciované společnosti tudíž nepřekvapí, že pojem katalánská literatura je vykládán různými způsoby, které jsou navíc o to nesmiřitelnější, čím větší je katalánsko-španělské pnutí. Velice dobře byl tento rozkol patrný v roce 2007, kdy hlavním hostem tehdejšího 26. ročníku Mezinárodního knižního veletrhu ve Frankfurtu byla katalánská literatura, respektive kultura. Generalitat de Catalunya, katalánská autonomní vláda, která na tomto počínu měla zásadní podíl, se vzhledem ke své katalanistické orientaci³⁴ držela výkladu katalánské literatury coby tvorby psané výhradně katalánským jazykem.³⁵

30 Z čistě formálního hlediska je výjimkou Andorrské knížectví, kde má katalánština status jediného úředního jazyka, nicméně jazykovou realitou zmíněného státu je plurilingvismus, v němž se de iure dominantní katalánština dělí o faktickou dominanci se španělštinou. Valencijsko bylo bilingvní již od 13. století, kdy bylo dobyto na Maurech: část nově zřízeného Valencijského království byla nově osídlena jednak Katalánci, jednak španělskými mluvčími pocházejícími nejen z Aragonie, ale i Kastílie a Navarry (Guinot 1999).

31 V severozápadním výběžku Katalánska, v Aranském údolí, je úředním jazykem rovněž okcitanština, respektive její místní varieta známá jako araněština (*aranès*), ve městě L'Alguer (italsky Alghero) na Sardinii pak tamní varieta katalánštiny, známá jako algerěština (*alguerès*), sdílí prostor nejen s majoritní italštinou, ale rovněž se sardštinou.

32 Pozvolný úpadek katalánštiny, respektive změna jejího postavení a prestiže, začal již v době, kdy na aragonský (a tudíž i katalánský) trůn usedli členové kastilské dynastie Trastámara. Definitivní stvrzení druhořadého postavení pak přinesl rok 1714, v němž Katalánsko kvůli porážce ve válce o dědictví španělské přišlo o své autonomní postavení v rámci Španělska, privilegia (např. vlastní parlament) i univerzity. Katalánština zůstávala mezi obyčejným lidem i nadále živá, avšak v úředním styku byla direktivně plně nahrazena španělštinou. Dalším významným faktorem pak byla především diktatura generála Franca (1939-1975), po dobu jejíhož trvání byla katalánština cíleně vytlačována z veřejného prostoru. Navíc vlivem podporované migrace obyvatel z jiných částí Španělska do Katalánska docházelo k čím dál většímu nárůstu španělských mluvčích na úkor těch katalánských. Výsledkem (nejen) výše uvedených procesů je bilingvizace dnešní katalánské společnosti.

33 Z celkového počtu 4.353.000 mluvčích, kteří katalánštinu udávají jako svůj rodný jazyk, jich pouze 35.000 žije ve Francii a 8.000 v italském městě L'Alguer (Xarxa CURSCAT de l'IEC).

34 Katalanismus, hnutí prosazující uznání politické, historické, jazykové, kulturní a národní svébytnosti Katalánska. V období katalánského národního obrození, zvaného *Renaixença*, je nejprve formován jako kulturní hnutí usilující o obnovu prestiže katalánského jazyka a kultury, později, koncem 19. století, dochází v důsledku národního sebeuvědomění k vytvoření politické odnože tohoto hnutí, jehož cílem je obnova katalánské svrchovanosti.

35 Mezi pozvanými autory tak chyběli mnozí Katalánci píšící španělsky, mezi nimi například i tito barcelonští rodáci, kteří jsou dobře známi i českému čtenáři: Ana María Matute (1925-2014), Juan Goytisolo (1931-2017), Juan Marsé (1933-2020), Eduardo Mendoza (1943), Ildefonso Falcones (1959), Carlos Ruiz Zafón (1964-2020). Mnozí z výše uvedených autorů byli dotčeni a skutečnost, že se s jejich účastí na zmíněném veletrhu nepočítá, brali jako nespravedlnost, neboť sami sebe za katalánské autory považovali. Zvláště dotčený se cítil být Juan Marsé. Když roku 2008, tedy rok po konání zmíněného knižního veletrhu, přebíral ocenění *Premio Cervantes*, neopomněl prohlásit, že je katalánským spisovatelem, jen píšícím španělsky („Soy un escritor catalán que escribe en castellano“). Na tom, že coby Katalánci píše španělsky, prý nikdy neviděl „nic nenormálního“ („Nunca vi anormal ser un catalán que escribe en castellano“ (Europa Press), avšak později, roku 2012, se vyjádřil takto: „Parece una anomalia ser catalán y escribir en castellano y, efectivamente, lo es.“ (González 2018).

V Katalánsku (ale i jinde ve Španělsku) se tehdy – nikoli však poprvé – rozvinula diskuze, jejímž středobodem byla otázka definice katalánské literatury: je to literatura psaná katalánsky, anebo literatura psaná v Katalánsku, popř. Katalánci?³⁶ Stoupenci první interpretace zastávali názor, že rozhodující je jazyk,³⁷ nikoli místo narození či místní příslušnost autora, a namnoze argumentovali tím, že katalánsky píšící autoři také nejsou zváni, je-li hostem Španělsko či španělská literatura, zatímco latinskoameričtí (španělsky píšící) autoři ano. Již z této praxe je zřejmé, že rozhodujícím kritériem bývá jednoznačně hledisko jazyka, neboť tím, že autor své dílo napíše určitým jazykem, je automaticky přiřazován do příslušné množiny. V případě bilingvních katalánských autorů navíc v sobě rozhodnutí psát katalánsky nese z pohledu Marii Aurèlie Capmany jistý druh sdělení (Capmany 1972: 3),³⁸ které chápeme jako vyjádření autorova odhodlání navazovat na konkrétní literární odkaz a spolupodílet se na utváření dané literární tradice.

Vzhledem k tomu, že katalánština na všech územích, kde se jí mluví, sdílí prostor minimálně s jedním dalším jazykem,³⁹ jsou prakticky všichni katalánsky píšící autoři bilingvní a jako takoví si mohou vybrat, v jakém jazyce budou literárně činní. Jak jsme uvedli již dříve (Brabec M. 2020: 4), „[p]sát katalánsky není samozřejmostí, nýbrž vyjádřením «vůle být»,“ kterou historik Jaume Vicens i Vives (1910-1960) považoval za nejbytošnější projev katalánství.⁴⁰ Prakticky před každým katalánským autorem se tak otevírá větší či menší možnost výběru jazyka, přičemž do této volby může promlouvat celá řada omezujících faktorů.⁴¹

36 Vášně rozdmýchávala navíc skutečnost, že čestným hostem byla oficiálně „katalánská kultura“ a nikoli jen literatura, čímž vyvstávala paralelní diskuze o tom, zdali je součástí katalánské kultury také španělsky psaná literatura. Do budoucna tak byla katalánsky psaná literatura prezentována na mezinárodních knižních veletrzích či festivalech již pouze pod označením „katalánská literatura“.

37 Zásadní roli přisuzovala jazyku již Maria Aurèlia Capmany (1918-1993), která roku 1972 prohlásila: „Crec fermament, d'una manera absoluta, que l'única manera que tenim els catalans d'expressar-nos catalanament és a través de la pròpia llengua, que utilitzar una altra llengua no é solament utilitzar un altre vocabulari sinó que, com diuen molt bé Lévi-Straus i els estructuralistes, utlitzar una llengua és ordenar el món exterior d'una certa manera, donar-li una consistència i una relació entre el subjecte i el món que ens envolta“ (Capmany 1972: 3).

38 „[U]tilitzar la llengua catalana no és solament fer servir un vocabulari que es troba en el [*Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu] Fabra, sinó entendre les coses, explicar-les, donar un cert missatge. Per tant, en el moment en què el català es desentén de la seva pròpia llengua i adopta com a llengua d'expressió el castellà, deixa d'ésser català“ (Capmany 1972: 3).

39 V Katalánsku, Valencijsku, na Baleárských ostrovech i ve východní Aragonii je to španělština, která je velmi přítomná i v Andoře, byť se tam netěší statusu oficiálního jazyka. V Severním Katalánsku dominuje francouzština a ve městě L'Alguer má vrch nad katalánštinou italština, přičemž jistou konkurencí je i sardština.

40 Dle Vicens i Vivese (1969: 225) je právě ona „vůle být“ tím, co Kataláncé definuje: „La vida dels catalans és un acte d'afirmació continuada: és el sí, no el si. El primer ressort de la psicologia catalana no és la raó, com en els francesos; la metafísica, com ens els alemanys; l'empirisme, com en els anglesos; la intel·ligència, com en els italians; o la mística, com ens els castellans. A Catalunya el mòbil primari és la voluntat d'ésser.“ S konceptem „vůle být“ pracoval již Joan Fuster, když v souvislosti s obnovou katalánské literatury v období národního obrození známého jako *Renaixença* poznamenal, že „la història de la literatura catalana es reprèn quan els nostres escriptors abandonen la voluntat d'ésser escriptors castellans per la voluntat d'ésser-ho catalans“ (Fuster 1955: 136). V tomto ohledu spatřujeme velkou podobnost mezi katalánskou „vůlí být“ a dějinným údělem českého národa, jehož existence rovněž nebyla nikdy samozřejmá a – jak 27. června roku 1967 na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů poznamenal Kundera (2023: 9) – „právě *nesamozřejmost* patří k jejím nejvýraznějším určením.“

41 Blíže viz Simbor Roig 2022: 181-187.

Katalánský sociolingvista a básník Francesc Vallverdú (1935-2014), který o problematice literárního bilingvismu a autorovy volby jazyka pojednal již koncem 60. let minulého století ve svém díle *L'escriptor català i el problema de la llengua*, dělí tyto faktory na subjektivní (či subjektivizované) a objektivní. Mezi první skupinu omezujících faktorů řadí např. domnělé nedostatky katalánštiny coby jazykového systému či chybějící pocit jistoty, který u katalánsky píšících autorů, jimž se nedostalo vzdělání v katalánštině, vyvolává obavy z nesprávného užívání jazyka, potažmo strach z toho, že se dopustí chyby. Z objektivně existujících faktorů, které se při volbě jazyka mohou projevit, vypočítává mimo jiné vědomí, že dílo psané pro menší čtenářskou obec osloví primárně daleko menší počet čtenářů, s čímž je spojena mimo jiné i otázka menších výdělků.⁴² Do této skupiny faktorů řadí i skutečnost, že pro autory, kteří neměli možnost být formálně vzděláni v katalánštině, je literární tvorba v tomto jazyce namáhavější, neboť vyžaduje větší úsilí. Obdobně se vyjadřuje také Maria Aurèlia Capmany (1918-1993), která rozhodnutí psát katalánsky považuje rovněž za akt vůle.⁴³

Ačkoli si byl Vallverdú dobře vědom, že „povinná školní docházka ve španělštině byla očividně rozhodující pro pošpanělštění řady sektorů katalánského života“⁴⁴ a zároveň prvořadou příčinou, proč autoři, kteří před občanskou válkou psali katalánsky, následně psali španělsky, upozorňoval na to, že i v případě autorů, kterým se dostalo vzdělání v dobách největší „dekatalanizace“, byla většinou voleným literárním jazykem katalánština, pročež odmítá, že by nucené vzdělávání v jiném jazyce připravovalo autory o možnost jejich volby (Vallverdú 1968: 64). Vallverdú tak dochází k celkovému závěru, že žádný z výše uvedených důvodů nepředstavoval zásadní handicap pro užívání katalánštiny coby literárního jazyka a že ani (tehdejší) současným autorům nic nebrání v rozhodnutí pěstovat literární tvorbu v katalánštině (ibidem: 72).

Problém bilingvismu však není jen záležitostí 20. století, neboť – jak poznamenává Jordi Rubió (Fuster 1955: 131) – katalánská kultura se již od počátku středověku literárně nikdy neprojevovala pouze jedním jazykem.⁴⁵ Se skutečností, že spolu s katalánsky psanou literaturou koexistuje v témže prostoru také literatura psaná jinými jazyky, jejímiž tvůrci navíc mohou být – a nejednou jsou – jedni a titíž autoři, se ve svých definicích katalánské literatury museli vypořádat všichni literární historici zabývající se katalánskou literaturou.

42 Na tomto místě můžeme citovat např. následující vyjádření Jana Schejbala: „Současní Katalánci jsou bilingvní a záleží na každém autorovi, v jakém jazyce se rozhodne psát. Připomeňme si v tomto ohledu pražské německy píšící spisovatele. Vliv na toto rozhodnutí má jistě rodinné prostředí, škola, vazby k národnímu společenství a vztah k jazyku. Obecně platí, že člověk může slušně ovládat několik jazyků, nicméně nejlepším nástrojem umělecké literární tvorby zpravidla bývá ten, který je mu nejbližší. V případě katalánsky píšících spisovatelů to však znamená, že se dobrovolně vzdávají někdy doslova astronomických nákladů provázejících úspěšná španělsky psaná díla, pro něž je vedle Španělska významným odbytištěm téměř celá Latinská Amerika“ (Pokorný 2015: 3).

43 „Sobretot les generacions que han començat a viure en aquesta terra a partir de l'any 1939 que ningú no les va ensenyar a escriure en català, que van viure en un món castellanitzat, van empassar-se una literatura castellana, i aleshores escriure en català va haver d'ésser un acte de voluntat, un acte deliberat. No solament això, sinó que després tot els facilità la sortida cap al castellà“ (Capmany 1972: 4).

44 „L'escola obligatòria en castellà ha estat evidentment una causa decisiva en la castellanització de tants sectors de la vida catalana“ (Vallverdú 1968: 64).

45 „La cultura d'un poble com el nostre (...) des de la primera Edat Mitjana mai no s'ha expressat literàriament en una sola llengua.“ Vedle španělštiny byly tehdy literárními jazyky Katalánců především okcitanština a latina.

Největším problémem bylo zaujmutí postoje vůči „katalánské“ literární tvorbě ve španělštině, jejíž přítomnost v katalánském literárním prostoru byla jednak dlouhodobá⁴⁶ a jednak – i vzhledem k politickému vývoji země – čím dál intenzivnější.

Dle Jordiho Rubióa (1887-1982), jehož můžeme považovat za tvůrce prvních velkých obecných dějin katalánského písemnictví⁴⁷ (Malé 2010: 32), nelze jinojazyčnou literární produkci přehlížet a je třeba ji nějak zohlednit (Fuster 1955: 132), což se projevilo i v jím psaných dějinách katalánské literatury, do níž dle jeho soudu patří všichni autoři píšící v mateřské katalánštině, a to včetně těch, kteří část svého díla napsali i ve španělštině. S tímto přístupem polemizuje Joan Fuster, který poukazuje na skutečnost, že je třeba rozlišovat mezi dějinami katalánské (tj. katalánsky psané) literatury a literárními dějinami země (Fuster 1955: 132-133) s tím, že zatímco dějiny literatury se věrně drží autochtonního jazykového základu, literární dějiny zahrnují studium vývoje literární kultury v dané zemi,⁴⁸ přičemž předmětem takového studia by však nebyli automaticky všichni španělsky píšící Katalánci.⁴⁹

Martí de Riquer (1914-2013) v předmluvě ke svému dílu *Història de la literatura catalana* avizoval, že se jedná o pojednání o katalánské literatuře, a tudíž nikoli o všech katalánsky psaných knihách, ani o všech knihách napsaných Katalánci.⁵⁰ Výsledkem byla kombinace jazykového a teritoriálního hlediska, kdy katalánsky psaná literární díla doplňovala ještě tvorba okcitánsky píšících katalánských trubadúrů, avšak nikoli již španělsky psaná tvorba katalánských autorů.

Joan Fuster byl – v souladu se svým výrokem „La nostra pàtria és la nostra llengua“ (Fuster 2020: 192) a poukazem na výše uvedenou rozdílnost mezi dějinami katalánské literatury a literárními dějinami Katalánských zemí – věrným zastáncem čistě jazykového hlediska a Katalánci píšící španělsky označoval v 50. letech za přeběhlíky. Ve svém díle *Literatura catalana contemporània* (od konce 19. století) z roku 1971, které – byť se jedná spíše o esejistickou práci dychtivého čtenáře než o literárně-historickou práci v pravém smyslu – bylo první rukověť ke katalánské literatuře 20. století (Malé 2010: 48), se Fuster zabývá jen katalánsky píšícími autory s tím, že jejich případné španělsky psané dílo nebere v potaz.⁵¹ Ačkoli byl postupem času ke španělsky píšícím Kataláncům shovívavější,⁵²

46 Literární tvorbě jak v katalánštině, tak ve španělštině se věnoval například již Pere Torroella (1420-1492).

47 Jedná se o španělsky psané dílo *Literatura catalana*, které mezi léty 1949 až 1958 vycházelo v rámci různých svazků *Historia general de las literaturas hispánicas* (Guillem Díaz-Plaja). Rubió své dílo později přeložil do katalánštiny a v upravené podobě vydal v letech 1984 až 1986 pod názvem *Història de la literatura catalana*.

48 „La "història de la literatura" es manté fidel a la base lingüística autòctona; la "història literària" comprendria l'estudi del devenir de la cultura literària en aquell país“ (Fuster 1955: 133).

49 „Evidentment, [Joan] Maragall ens pertany sencer: sense els seus escrits en castellà, Maragall seria inexplicable o quasi. Ara: ¿[Joan] Boscà, tot i la seua influència sobre els poetes catalans posteriors – canal per on ens advé la influència ausiasmarquina –, entra en iguals termes dins la història de la nostra literatura? Crec que no“ (Fuster 1955: 133).

50 „Aquesta obra és una història de la «literatura catalana»; no és, per tant, ni una història de tots els llibres que s'han escrit en català ni de totes les obres literàries que han escrit els catalans“ (Riquer 1964: 10).

51 Takto např. v souvislosti se Sebastiàem Juanem Arbóem (1902-1984) výslovně uvádí: „La seva obra en castellà no entra en les nostres consideracions“ (Fuster 1988: 374).

52 V jednom rozhovoru z roku 1984 se Fuster hlásí nejen k bilingvní autorů, ale i k těm, kteří psali jen španělsky: „No entendriem mai sobretot la nostra cultura [és a dir: literatura], la catalana, sense pensar

konceptu národní literatury založenou na společném jazyce nikdy neopustil; stejně tak i nadále hájil návrh na vypracování literárních dějin katalánských zemí, které avšak považoval je jen jako interpretační doplněk dějin katalánské literatury (Simbor Roig 2022: 128-129).

Zcela ve shodě s Fusterovým pojetím národní literatury coby literatury psané katalánsky jsou i nejvýznamnější literárně-historická díla 21. století: šestisvazkové *Panorama crític de la literatura catalana*, vydané v letech 2009-2011, a osmisvazkové *Història de la literatura catalana*, vydávané pod vedením Àlexe Brocha (1947) od roku 2013.⁵³ Najdeme však i koncepce zcela opačné, které do katalánské literatury zahrnují i španělsky psaná díla katalánských autorů včetně těch, kteří psali pouze španělsky. Příkladem takového pojetí je publikace Sergia Vila-Sanjuána (1957) *Otra Cataluña. Seis siglos de cultura catalana en castellano* z roku 2018, která si klade za cíl zpochybnit, zdali je „katalánská kultura opravdu pouze ta, která se vyjadřuje katalánsky.“ Ponechme nyní stranou diskuzi, zdali je španělsky psaná literatura součástí katalánské kultury,⁵⁴ nicméně již sama skutečnost, že autor v názvu užívá spojení „katalánská kultura“, klade příspěvek španělsky píšících autorů do již dříve zmiňované oblasti literárních dějin katalánsky hovořících oblastí, které rozhodně nelze slučovat, zaměňovat či stavět na roveň s katalánskou literaturou jako takovou.⁵⁵

Vzhledem k tomu, že téměř všechny relevantní definice katalánské literatury byly formulovány na základě jazykového hlediska, jakož i vzhledem ke skutečnosti, že se zabýváme studiem literární výměny mezi dvěma národy, přičemž katalánští španělsky píšící autoři se – na rozdíl od katalánsky píšících autorů – cítí být spjati se španělským národním státem a plnoprávními členy španělského literárního okruhu,⁵⁶ rozhodli jsme se pro účely naší práce definovat katalánskou literaturu jako literaturu psanou katalánsky, a to na základě již výše vyložené teze o volbě literárního jazyka, která je – i přes vědomí toho, že okolnosti této volby jsou silně dobově a oblastně podmíněny a že tato volba nemusí být

que hi ha al mateix temps el senyor Maragall amb unes poques quantes poesies precioses en català i una quantitat de prosa en castellà molt important o el senyor Balma o el senyor Azorín o el senyor tal que escriuen en castellà o el senyor Vives que ens escriu en llatí i els jesuïtes expulsats al segle XVIII que escriuen en italià...“ (Simbor Roig 2022: 123-124).

53 Předposlední, 7. svazek vyšel roku 2022, poslední, 8., zatím nebyl ještě publikován.

54 Např. Maria Aurèlia Capmany (1918-1993) tuto myšlenku rázně zavrhovala slovy „no hi ha cap deliberada intenció de fer cultura catalana en castellà“ (Capmany 1972: 4).

55 „[U]na cosa és estudiar la producció literària en castellà com una eina, diguem-ne subsidiària, per a entendre millor la literatura catalana i una altra, estudiar les dues produccions acceptant-les com una realitat equiparable, vull dir, nacionalment equiparable: uns catalans escriuen en català i uns altres, en castellà. Els objectius i els resultats d’ambdós enfocaments són «políticament» molt diferents“ (Simbor Roig 2022: 130).

56 „Hi ha un factor polític que no es pot obviar, més enllà de la pura opció d’un vehicle lingüístic determinat per a la creació literària. I, de fet, els escriptors catalans en castellà se senten membres de l’Estat nacional espanyol i integrants de ple dret del circuit literari espanyol, mentre que, no tots, però sí la immensa majoria dels escriptors en català defensen la pertinença a una nació catalana i aspiren a concretar-la en un Estat nació independent“ (Simbor Roig 2022: 131).

vždy činěna vědomě či aktivně⁵⁷ – projevem autorovy vůle spoluutvářet katalánskou literaturu.

3.1.2 Autorský překlad a hraniční případy

Nicméně ani při takto – na první pohled – jasně definovaném pojetí námi zkoumané literatury coby literatury psané katalánsky se vzhledem ke specifickým katalánské literární tvorby nevyhneme problematickým případům, které bychom mohli nazvat hraniční.

Pakliže dříve vznikaly překlady katalánské literatury do španělštiny více či méně nahodile (blíže Bacardí 2007: 78-85), poslední léta je katalánská literatura z velké části překládána do španělštiny automaticky. To je dáno jednak změnou nakladatelské politiky katalánských nakladatelů s ohledem na charakter knižního trhu či prostředí v Katalánsku, jednak asymetričností španělštiny a katalánštiny, kdy prvně jmenovaný jazyk z pozice svého dominantního postavení umenšuje roli katalánštiny coby zprostředkovávajícího jazyka a přejímá funkci jazyka, jehož prostřednictvím je katalánská literatura nejen šířena, ale i přímo zprostředkovávána. Nakladatelé běžně volí strategii, kdy obě knihy – katalánský originál i jeho španělská verze – vydávají souběžně, čímž úmyslně dodávají oběma verzím prestiž plynoucí z postavení originálu.⁵⁸ Tato všeobecná snaha zakrýt skutečnost, že se v případě jedné verze jedná o překlad, je natolik velká, že zvláště u autorských překladů dochází v nejednom případě v peritextech k záměrnému vypouštění jakékoli zmínky, že se nejedná o původní dílo, nýbrž o překlad, což leckdy ztěžuje identifikaci originálu.⁵⁹ Navíc existují i autoři, kteří tvoří současně jak v katalánštině, tak ve španělštině s tím, že jakoukoli z těchto dvou jazykových verzí téhož díla odmítají nazývat překladem, neboť obě považují za originální výsledek paralelní tvorby.⁶⁰

Zajímavým – nikoli však ojedinělým – příkladem literární činnosti v obou jazycích, která se v průběhu času prolíná a vzájemně ovlivňuje, je kupříkladu román *Xabola* Agustího Bartry, který jej v mexickém exilu napsal roku 1948 katalánsky, následně jej o deset let později sám přeložil do španělštiny, přičemž pozměnil nejen titul (*Cristo de 200.000 brazos*), ale některé části knihy přepsal. Roku 1968 pak připravil definitivní verzi v katalánštině, do níž se zkušenost, jistý nadhled a odstup získané při práci na španělském překladu promítly nejen pozměněním názvu (*Crist de 200.000 braços*).

57 Například katalánský autor Jaume Cabré (1947) ve sbírce esejů *El sentit de la ficció* uvádí, že když se začal věnovat literární tvorbě, neptal se, jakým jazykem bude psát: v jeho případě si katalánštinu nezvolil on, nýbrž katalánština si zvolila jeho, neboť „tlukot srdce neviditelných věcí“ dokáže vyjádřit jediné katalánsky (Cabré 2019: 20-21).

58 Z osobního rozhovoru s translatoložkou Montserrat Bacardí.

59 Tento typ autorského překladu označuje Xosé Manuel Dasilva ja *autotraducción opaca*, přičemž tento typ dělí na autorský překlad „zastřený“ náhodně, nebo záměrně s tím, že u záměrně „zastřené“ autorského překladu dále rozlišuje mezi zastřením dobrovolným a nuceným (blíže Dasilva 2013: 111-134).

60 Jedním z takových autorů byl básník Joan Margarit (1938-2021), jehož „španělské verše nejsou prostým překladem prvotní katalánské inspirace, nýbrž paralelní verzí téže básně“ (Brabec M. 2020c: VIII). Za výsledek paralelní tvorby označuje mnohá svá díla např. také Carme Riera.

Ačkoli autorský překlad může v nejednom případě fungovat jako druhý originál⁶¹ – Santoyo (2001: 50) tuto komplementaritu považuje za jeden z hlavních rysů autorského překladu – či přímo přebírat pozici originálu,⁶² s ohledem na zaměření naší práce považujeme za originál pouze původní, katalánsky psanou verzi, zatímco její následný autorský překlad má pouze status jinojazyčné předlohy, protože případný převod do češtiny vzniklý na jejím základě je považován za překlad nepřímý.

Zcela specifický případ představuje kniha Josepa Marii Corredora *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), která byla původně vydána francouzsky,⁶³ avšak vzhledem ke skutečnosti, že zachycuje rozhovory Corredora s Casalsem, kteří je vedli ve své rodné katalánštině, lze tyto jednoznačně a oprávněně považovat za původní katalánský – byť netextualizovaný – originál, jehož je francouzské vydání fakticky překladem, protože následný převod této knihy do češtiny pokládáme za nepřímý překlad původního katalánského díla.

3.1.3 Vymezení pojmu překlad

Po vymezení obsahu první části názvu naší práce – katalánsky psaná literatura –, to jest toho, jaké výchozí literární texty jsou potenciálním předmětem našeho zkoumání, je třeba definovat i jeho druhou část – v českém překladu.

Většina obdobně orientovaných prací mapujících souhrn české překladové produkce z jedné cizojazyčné literatury – byť třeba jen za určité časové období⁶⁴ – bere v potaz pouze knižně vydané překlady, čímž dle našeho názoru významně redukuje celkový pohled na vývoj překladatelské činnosti z daného jazyka, protože tuto konkrétní překladovou produkci nelze v plné míře postihnout.

Jelikož usilujeme o postihnutí konkrétní překladové produkce v celé její šíři, pro účely této práce nepovažujeme za překlad pouze knižně vydané převody, nýbrž celkovou veřejně projevenou aktivitu překladatele, a tudíž se budeme zabývat všemi veřejně – písemně i ústně – publikovanými či na divadelní scéně uvedenými překlady. Vzhledem ke snaze o maximální možnou úplnost mapování překladové produkce, jakož i překladatelské činnosti jednotlivých aktérů uvádíme u překladatelů, jejichž činnost je vzhledem k jejich úmrtí již uzavřena, i překlady, které se nepodařilo vydat a zůstávají prozatím jen v rukopisné podobě.

61 Michael Oustinoff si klade otázku, zdali je text přeložený samotným autorem překladem, anebo druhým originálem (Dasilva 2018), přičemž dospívá k myšlence tzv. „auto-traduction (re)créatrice“: „L’auto-traduction demande donc bien à être prise en compte pour elle-même, et notamment dans sa plus large extension quand elle s’arroge le droit de recréer l’original avec toutes les conséquences que cela entraîne. Il ne s’agit cependant pas d’une question uniquement théorique –les incidences sur la pratique des écrivains bilingues ne sont pas moins déterminantes: qu’est-ce qui pourrait en effet motiver la volonté de recréer l’original au travers de l’auto-traduction plutôt que de lui conserver son identité opérable première?“ (Oustinoff 2001: 34).

62 „Hay un único caso en que las traducciones usurpan realmente la autoridad del original, la usurpan y la comparten: son las autotraducciones, las traducciones que el mismo autor hace de su propia obra“ (Santoyo 1997: 65).

63 První, francouzské vydání je z roku 1955, vydání v katalánštině se kniha dočkala až roku 1967.

64 Viz např. Čech 2011 a Drsková 2010.

3.1.4 Časové vymezení

Jelikož je naším záměrem prozkoumat vývoj překládání katalánské literatury do češtiny v co nejširším možném rámci, zabýváme se všemi překlady uveřejněnými od roku 1888, kdy byl vydán vůbec první český překlad katalánského textu (Brabec M. 2015: 83), až po současnost, tedy včetně překladů uveřejněných v roce 2023.

Vzhledem k záměru zabývat se časovým obdobím trvajícím téměř půl druhého století, ale především vzhledem k dosavadnímu stavu bádání na poli českého literárního překladu z katalánštiny bylo v souladu se současnými badatelskými standardy translatologie nutné provést rozsáhlý archivní výzkum, který probíhal jak v České republice, tak v katalánsky hovořících oblastech.

3.2 Metoda archivního výzkumu

Výchozím bodem a základním předpokladem k jakémukoli zkoumání dějin překladatelské činnosti, a to ať již na úrovni jednoho konkrétního překladatele či na úrovni překládání určité, přesně definované množiny cizojazyčné literatury do jiného jazyka (popř. jazyků), je řádné a pokud možno co nejúplnější zmapování příslušné překladové produkce. Zmapování překladové produkce nám totiž poskytne primární množinu vstupních dat, na jejichž základě je možné překladatelskou činnost adekvátně analyzovat a podat mimo jiné vysvětlení, proč překlady vznikly v daném časoprostoru anebo proč v daném časoprostoru vznikly právě tyto překlady a nikoli jiné.

Jelikož za vznik překladů jsou odpovědni lidé, je třeba v souladu s Pymem (1998: ix) obrátit pozornost k překladatelům, popř. dalším zúčastněným osobám. Nejdříve ze všeho je důležité identifikovat jednotlivé aktéry procesu zpřístupňování dané cizojazyčné literární tvorby a následně se seznámit se všemi konkrétními výsledky jejich překladatelské činnosti, neboť výsledek následné analýzy celkové překladové produkce bude pochopitelně tím relevantnější, čím bude zmapování překladové produkce přesnější a úplnější.

Zároveň je důležité si uvědomit, že takto získaná data – jakkoli přesná a úplná – nejsou sama o sobě zcela dostačující, neboť samotná existence překladu vypovídá jen velmi málo o jeho vzniku a jeho postavení v rámci celého procesu zpřístupňování dané cizojazyčné literární tvorby.

K jasnějšímu porozumění a lepšímu uchopení výsledků plynoucích z analýzy primárních dat je nezbytné tyto výstupy řádně a správně interpretovat, k čemuž pomůže zasazení jednotlivých překladatelských (popř. nakladatelských aj.) počinů (popř. celé činnosti jednotlivých aktérů) do příslušného společenského, kulturního, dějinného, politického i ekonomického kontextu.⁶⁵ Čím bude tento rámec širší a kontext jasnější, tím větší

⁶⁵ Na nutnost zkoumat rovněž čistě mimoliterární aspekty – např. mezinárodněpolitické či ekonomické –, jimž se v dějinách překladu věnuje jen málo pozornosti, poukazuje Pym (o opomíjení zvláště ekonomické souvztažnosti viz Pym 2006: 12).

výpovědní hodnotu data získají, což ve výsledku pozitivně ovlivní kvalitu našich závěrů: odhalením příčinných či souvislostních vazeb budou tyto závěry přesnější a celkový vhled do zkoumané problematiky mnohem hlubší.

Jedině takovéto celostní nahlížení problematiky skýtá možnost co nejpřesněji a nejkompaktněji postihnout dějiny překlada, jejichž studium je v našem konkrétním případě zaměřeno na vývoj překládání katalánské literatury do češtiny, jeho proměny v čase a jednotlivé souvislosti a zákonitosti, které celý proces podmiňují, definují či provázejí.

Naše práce tedy sestává ze dvou základních složek: zabývá se jednak tím, co Pym (1998: 5) nazývá „archeologií překlada“, jednak tím, co označuje termínem „explanace“. Cílem archeologie překlada je zodpovědět komplexní otázku (celou, anebo její část), kdo přeložil co, jak, kde, kdy, pro koho a s jakým dopadem.⁶⁶ K tomu je často nutné provést rozsáhlý archivní výzkum, při němž jsou hojně využívány historické metody a nástroje, a to včetně metod a nástrojů pomocných věd historických, na což však neexistuje jeden univerzálně aplikovatelný postup.⁶⁷ Primárním výstupem takovéhoho výzkumu, který má ve výsledku často přínos i pro jiné oblasti dějin překlada,⁶⁸ je sestavení soupisu jednotlivých překladů.

Hlavním cílem „explanace“ je podat vysvětlení kauzálních vztahů, to jest objasnit, proč má daný soupis překladatelské činnosti právě tuto podobu a charakter. Každá složka představuje samostatnou, avšak samostatně nefungující část: potřebují se navzájem.⁶⁹ Jedině jejich kombinací dostaneme komplexní pohled na studovanou problematiku, který nám umožňuje dospět k relevantním závěrům.

Vzhledem k výše uvedenému požadavku bylo nutné v rámci mapování a objasnění překladatelské činnosti z katalánské literatury pracovat s rozličnými zdroji informací, jež lze v zásadě klasifikovat následujícím způsobem:

- 1) dosavadní práce
- 2) překlady
- 3) paratexty
 - a) peritexty
 - b) epitexty

66 „*Translation archaeology* is a set of discourses concerned with answering all or part of the complex question ‘who translated what, how, where, when, for whom and with what effect?’“ (Pym 1998: 5).

67 „Výskumna práca v archíve sa javí ako, trochu vzletne povedane, detektívna práca. Postupy nie je možné úplne zovšeobecniť, aj keď možno načrtnúť nejaké postupnosti, pri čiastkových krokoch je vhodné vypracovať si vlastný systém, metódu, aby sa celá problematika pokryla, aby sa nič nevynechalo. Je ťažké vyvodzovať akekoľvek zovšeobecňujúce zavery, lebo korpúsy materiállov, ich dochovanie, vierohodnosť, druh atď. sú roznožde, a ten, kto k nim pristupuje, začína svoju prácu zakaždým akoby odznova. To, čo mohol uplatniť pri práci s jedným korpúsom, už nemusí byť rovnako použiteľne pri práci s iným“ (Navrátil 2021: 41).

68 „It can include anything from the compiling of catalogues to the carrying out of biographical research on translators. [...] often includes complex detective work, great selfsacrifice and very real service to other areas of translation history“ ((Pym 1998: 5).

69 „Archaeology requires explanation“ (Pym 1998: 9), „explanation requires archaeology“ (Pym 1998: 13).

4) archivní materiály

- a) dobový tisk (epitexty staršího data či přímo překlady publikované časopisecky)
- b) pozůstalost (korespondence, osobní knihovna, deník aj.)
- c) archiv (veřejný či soukromý) (např. archiv vzdělávacích institucí)

5) osobní výpovědi

Předchozí studie – jakkoli dílčí či jinak omezené (např. časovým vymezením či zaměřením jen na jednoho konkrétního překladatele) – nám poskytují primární orientaci a slouží jako vodítko pro naše následné bádání a výzkum, avšak tyto studie nelze jen nekriticky přebírat: jejich výsledky je vždy třeba podrobit vlastnímu kritickému zkoumání za účelem ověření jejich správnosti a platnosti.

Překlady nejsou pouhou „abstraktní“ položkou, kterou je třeba zanést do soupisu překladů, nýbrž konkrétním výstupem překladatelské činnosti, s nímž je naprosto nezbytné se blíže seznámit. Nejenže takové seznámení může vést k netušeným poznatkům,⁷⁰ ale především vedle samotného překladového textu nabízí i množství peritextů, které obsahují řadu doplňujících, mnohdy velmi zajímavých či užitečných informací. Ty nám mohou pomoci objasnit například to, z jakého jazyka byl překlad pořízen, díky předmluvě či doslovu lze podhalit okolnosti vzniku překladu i to, jakým způsobem byl překládaný text recipován, prostřednictvím informace poskytnuté nakladatelem lze nahlédnout do jeho plánů na další překlady.

Neméně důležité jsou epitexty, které jsou dokladem sekundární literární komunikace a přispívají k pochopení procesu interakce mezi dvěma kulturami. Na rozdíl od peritextů, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti překladového textu, existují epitexty vně výsledného produktu překladatelské činnosti. Vyskytují se tedy na relativně neomezeném prostoru, protože není vůbec jednoduché je objevit, zachytit, dohledat či identifikovat. Příkladem takových epitextů může být například dobový tisk či korespondence jednotlivých aktérů námi zkoumaného procesu, kteréžto prameny se ukázaly být vskutku neocenitelnými zdroji, bez nichž bychom se o existenci několika doposud zcela neznámých překladů téměř jistě nedozvěděli.

Vzhledem k charakteru naší práce – zkoumání dějin překladu – a k nutnosti zabývat se osobou překladatele (či dalších aktérů) a jeho činností v mnohovrstevnatém kontextu se ocitáme tváří v tvář nezbytnosti pracovat ve zvýšené míře s historickými prameny, přičemž tato potřeba je při současném trendu translatologického výzkumu v oblasti dějin překladu stále častější (Středová 2019: 93),⁷¹ neboť publikované anebo jinak běžně dostupné texty či

70 Díky tomu, že jsme z předchozí studie (Schejbal a Utrera 2004) jen mechanicky nepřejali informaci, že O. S. Vetti (1861-1942) přeložil roku 1915 román Josepa Pouse i Pagèse (1873-1952) *Per la vida* (Za to živobyťčko), ale daný výtisk jsme dle hesla *ad fontes* skutečně prozkoumali, jsme například zjistili, že v uvedeném svazku byl spolu se zmíněným románem vydán také Vettiho překlad jiného románu téhož autora.

71 „Kritický obrat v 90. letech dvacátého století přiměl translatology, aby zkoumali kulturní a sociologický kontext vzniku překladů a také jejich dopad na danou kulturu (Billiani 2007: 6). Proto se translatologové při výzkumu v oblasti dějin překladu stále častěji dostávají do situací, kdy musí kromě běžně

jiné obvykle využívané prameny mnohdy neposkytují takto zaměřenému translátologickému bádání dostatečnou oporu. V souvislosti s výše uvedeným, jakož i s ohledem na náš záměr bylo nutné v rámci mapování a objasnění překladatelské činnosti z katalánské literatury pracovat s rozličnými historickými prameny, jež lze klasifikovat dle různých kritérií, přičemž pro naše potřeby vycházíme z Hrochova členění historických pramenů dle formálních znaků:

A) PÍSEMNÉ

1) psané prameny institucionálního původu

(např. křestní list, smlouva o spolupráci mezi institucemi apod.)

2) psané prameny soukromého původu (tzv. ego-dokumenty)

a) osobní knihovna

(např. kniha s vlastnoruční dedikací, vlastnoruční poznámka v knize, apod.)

b) osobní korespondence

(např. korespondence mezi překladatelem a autorem, nakladatelem apod.)

c) osobní deník

(např. evidence překladů

d) literární a písemná pozůstalost

(rukopis překladu, rukopis literární studie apod.)

3) narativní (a) literární psané prameny

a) krásná literatura

(např. předmluva, doslov, poznámka překladatele, katalog knihovny apod.)

b) dobový tisk

(např. recenze, literární studie, rozhovor s autorem/překladatelem apod.)

B) NEPSANÉ

(např. fotografie, kresba apod.)

C) ÚSTNÍ

(výpověď pamětníka)

Jak vidno z výše uvedeného přehledu, badatel na poli dějin překladu je chťe nechtě vystaven práci s archivními zdroji, jejichž využití je pro zkoumání dějin kultury – a tedy i dějin překladu – přímo nevyhnutelné (Tyšš 2021: 11). Translatolog se tak ocitá v situaci, kdy mu běžně užívané translátologické metody⁷² „neposkytují pro práci s historickými prameny dostatečné nástroje, tedy takové nástroje, které by badateli umožnily vytěžit z pramenů maximum informací“ (Středová 2019: 93). Nicméně i při zkoumání dějin překladu se lze s úspěchem opřít jak o „metody práce archivářů, (...) tak historiků, jež

využívaných textových pramenů, tedy především publikovaných textů, pracovat také s prameny historickými, nejčastěji archiváliemi (Středová 2019: 93).

72 „[M]etody, které se při zkoumání dějin překladu běžně používají, se zakládají především na lingvistické, literárněvědné či korpusové analýze“ (Středová 2019: 93).

badatelům umožňují podrobit prameny náležitě kritice a interpretovat je“ (Středová 2019: 94).

Při práci s archivními zdroji je třeba vzít v potaz především následující skutečnosti. Předně je dobré si uvědomit, že už samotný „vyber archivnych fondov, resp. rozhodnutie, čo sa archivuje a čo sa z archivu odstráni, nie je nezainterosovaný akt, ale ide o prejav intencie, ktorý vedie k možnému pokriveniu alebo k „zneuplneniu“ obrazu minulosti“ (Tyšš 2021: 15), což ve výsledku znamená, že archivy nemusejí (a nejspíš ani nemohou) být apriorní zárukou objektivitu. Ovšem i kdyby byl archiv potenciálně sebeobjektivnější, nikdy nedokáže obsáhnout vše: zprostředkovává nám pouze částečný pohled do minulosti, protože je náš dialog s ní vždy nutně jen fragmentární (ibidem: 14).

Díky této své neúplnosti archiv nenabízí hotové odpovědi a už vůbec ne všechny odpovědi na naše otázky (ibidem: 16), často může poodhalit jen indicie a nasměrovat nás určitým směrem. Tyto náznaky však nejsou čitelné či viditelné na první pohled, neboť „štúdium dobových prameňov si vyžaduje čas, kritické myslenie, znalosti a historické vedomie“ (ibidem: 13), a skutečný význam objeveného materiálu se vyjeví teprve v kombinaci s ostatními dílky naší pomyslné skládačky. Častokrát je izolovaný nález nicneřikající a jeho výpovědní hodnota je odvislá od toho, zdali jej dokážeme správně uchopit, interpretovat, zařadit do kontextu. Platí totiž, že „čím více informací o dané době a kontextu badatel předem ví, tím více je schopen z pramene vytěžit“ (Středová 2021: 104).

Archivní výzkum může být prováděn jednak ve snaze najít novou informaci, s jejíž pomocí lze potvrdit, doplnit či konfrontovat nějaké předchozí zjištění, anebo informaci vedoucí ke zjištěním zcela novým. Proto má-li badatel přijít s novými poznatky o zkoumané problematice, je záhodno, aby se aktivně snažil objevovat neznámé či doposud plně neprozkoumané prameny. V tomto ohledu je namístě zmínit, že i když se badatel zabývá primárně českými překladateli, není vhodné omezovat archivní výzkum jen na tuzemské zdroje, naopak je vysoce žádoucí provést jej i v zahraničí, neboť využití archivů v zemi či oblasti, z níž námi studovaná překladová literatura pochází, může vést k významnému rozšíření našeho pohledu.⁷³

Prozkoumání zahraničních archivů může být velmi užitečné například v souvislosti s korespondencí mezi překladateli a překládanými autory. Je třeba si uvědomit, že korespondence přijatá českými překladateli, jakkoli je zajímavá, představuje jen jednu polovinu či stranu komunikace. Nalezením druhé poloviny, to jest korespondence adresované příslušným autorům, nejenže zkompletujeme (v ideálním případě) celou komunikaci, ale navíc získáme dopisy psané primárními objekty našeho zájmu, a tudíž neocenitelné informace přímo od zdroje. Třebaže nám korespondence může vyjevit množství souvislostí a okolností vzniku překladu, představuje jednu z podob literární recepce, která se postupem času ocitla tak trochu v pozadí (Vajdová 2021: 109). To je dáno změnou jejího charakteru, kdy se z fyzické stala elektronickou, což ovlivnilo celou řadu aspektů – „rychlost kontaktů, styl, obsah, žánr.“ Tím, že se stala „obyčejnou“ všední

73 Ačkoli se to může jevit jako naprostá samozřejmost, najdeme i mezi vynikajícími translatologickými pracemi takové, které se omezily pouze na tuzemské archivy, např. práci Pavla Čecha (2011).

záležitostí a pozbyla hodnotu rukopisné písemnosti, nedochází k její („veřejné“) archivaci, čímž je případným zájemcům z řad badatelů prakticky znepřístupněna.

Vedle korespondence považujeme za důležitý zdroj poznání rovněž studium osobní knihovny jednotlivých překladatelů, jejíž význam je hned několikerý. Zaprvé nám poskytuje představu o titulech dané cizí literatury, s nimiž byl překladatel seznámen anebo je měl minimálně k dispozici, pročež představují okruh potenciálních kandidátů, jejichž překlad mohl překladatel „kdykoli“ pořídit. Zadruhé je v nich možno najít rukopisné dedikace příslušných autorů, které mohou dokládat, že autor byl s překladatelem ve vzájemném styku, anebo třeba ilustrovat jejich vztah. A v neposlední řadě nám mohou tyto knihy nabídnout nejrůznější poznámky či vpisky psané přímo překladatelem.

Velmi cenným zdrojem informací jsou také výpovědi a vzpomínky osob, které se na zprostředkovávání katalánsky psané literatury podílely, a to at' už přímo, či nepřímo. Ačkoli na jejich paměť nelze spoléhat nekriticky, neboť „může zvlhnout, vynechávat podstatné detaily, zkreslovat, příkrášlovat sebe a blízké apod.“ (Navrátil 2021: 58), mohou nám poskytnout zásadní informace, které bychom se jinak nedozvěděli, anebo nás přinejmenším přivést na nějakou stopu, o níž jsme neměli ani tušení. V neposlední řadě také mohou potvrdit, objasnit, doplnit či uvést na pravou míru informace, s nimiž jsme do nějaké míry již obeznámeni prostřednictvím jiných zdrojů.

A zapomenout nesmíme ani na dobový tisk, v němž lze při systematické rešerši vypátrat ne jeden překlad upadlý v zapomnění: nalézt můžeme nejen zprávu, která se zmiňuje například o jeho vydání, díky čemuž můžeme při následném ověření pravdivosti této informace (nejlépe lokalizací dotyčného překladu) rozšířit dosud známý soupis literárních překladů z daného jazyka, ale objevit lze také – v případě časopisecky publikovaných převodů – dokonce i samotný text doposud netušeného překladu. Dobový tisk je zároveň zrcadlem tehdejšího vnímání námi zkoumané literatury, pročež je velmi cenným zdrojem informací vypovídajícím o recepci konkrétního díla, autora či příslušné literatury jako celku.

Závěrem uvedme, že je dobré mít na paměti, že archivní materiál je historicky autentický, ale zároveň neúplný a (často) vytržený z kontextu (Tyšš 2021: 17). Rovněž je nutné nezapomínat na to, že archivy, zdroje a prameny vyžadují vzájemnou konfrontaci (Kusá 2021: 65), neboť veškerá zjištění je nezbytné ověřovat z více (nejen archivních) zdrojů. Zdá se, že jedině komplementarita může vést k co nejmenšímu zkreslování interpretovaných faktů, jevů, osobností (ibidem: 71)

Závěrem je ještě třeba zmínit, že důležité je též archivní materiály správně a soustavně citovat, aby byl výzkum v budoucnu ověřitelný (Navrátil 2021: 59).

3.3 Sestavení soupisu překladů

Po základním vymezení předmětu bádání a určení metody výzkumu je dále přistoupeno ke zdokumentování všech překladů, tj. ověření již známých údajů z dostupných seznamů, jejich aktualizování o nové záznamy, jakož i objevování dalších překladů, o nichž se doposud nevědělo, anebo odkazů dokládajících či poukazujících na jejich existenci. Tuto fázi,

čítající ohromné množství hodin strávených v českých i zahraničních archivech a knihovnách, a to ať už fyzicky či virtuálně pomocí internetového připojení, nazývá Anthony Pym překladatelskou archeologií.

Při sestavování soupisu českých překladů katalánské literatury jsme vyšly z výše uvedeného Schejbalova a Utrerova seznamu, který jsme doplnily o celou řadu chybějících položek v jimi mapovaném období (tj. do roku 1989, respektive 2004) a aktualizovali o překlady nové. Na rozdíl od zmíněných autorů jsme však nebrali v potaz jen překlady vydané knižně anebo otištěné v periodikách, ale i překlady uveřejněné jiným způsobem (např. formou divadelní inscenace, prostřednictvím veřejného čtení či internetu), přičemž do výčtu jsme zahrnuli nejen překlady existující (popř. bezpečně doložené), ale i počiny, o jejichž (možné) existenci svědčí – byť nepřímou – třeba jen tvrzení překladatele.

Jednotlivé záznamy v námi vytvořené databázi obsahují jednak informace základní, tj. jméno překladatele, název přeloženého díla, název příslušného originálu a jméno jeho autora, datum vydání (premiéry, uveřejnění, popř. vyhotovení) překladu, způsob uveřejnění (knižně, časopisecky či jinak), jakož i další poznámky týkající se např. toho, zdali se jednalo o překlad přímý či nepřímý (v případě druhé možnosti z jakého jazyka byl pořízen) či zdali překlad vyšel s podporou – finanční či jinou – nějaké instituce (popř. jaké). Zmíněné položky jsme pro svou databázi nenavrhli nahodile, nýbrž zcela vědomě a cíleně, neboť z Pymova vlastního postupu vyplývá, že každý takovýto soupis má být navržen tak, aby badatelé (tj. jeho tvůrci) pomohl zodpovědět otázky, na něž se ptá (Pym 1998: 40). Stranou našeho zájmu tak nezůstala ani skutečnost, kde se dotyčný překladatel (na)učil katalánsky, což je klíčový faktor při posuzování, jaký vliv na recepci katalánské literatury u nás měla domácí katalanistická centra, potažmo jakou úlohu sehrála ve vývoji literárního překladu z katalánštiny do češtiny.

3.4 Vymezení jednotlivých období a následné členění podkapitol

Výsledkem „archeologické fáze“ bylo získání souboru dat, na jehož základě byla provedena jejich kvantitativní analýza s tím, že jsme jednotlivé hodnoty promítli do časové osy, neboť měnící se průběh jednotlivých křivek může leccos napovědět (Pym 1998: 54). Na základě rozprostření jednotlivých překladatelských počínů na časové ose, jejich příslušnosti k činnosti konkrétních překladatelů, jakož i doby vzniku vykazující určité shodné charakteristiky nám vzešlo pět odlišných epoch, které jsou víceméně jasně vymezeny nejen „překladatelsky“, ale i milníky českých dějin, jimiž byly roky 1918, 1948, 1968 a 1989.⁷⁴

74 První období (1888-1918) představuje počátky a následný rozvoj a konsolidaci česko-katalánské literární výměny, na které se podílejí zejména Sigismund Bouška a Antonín Pikhart.

Druhé období (1918-1948) je spjato s úsilím Rudolfa Jana Slabého navázat na své předchůdce, nicméně i přes slibné první desetiletí zájem o katalánskou literaturu postupně opadá. Publikování nových překladů je zcela minimální, převažují reedice dřívějších překladů.

Třetí období (1948-1968) představuje definitivní utlumení dříve budované překladatelské tradice, teprve na počátku 60. let jsou položeny základy k jejímu obnovení.

Čtvrté období (1968-1989) je výsledkem předchozího zájmu o katalánskou literaturu a snah o obnovu překladatelské tradice z přelomu 19. a 20. století. Je spjato především s činností Jana Schejbalu a jeho

První období (1888-1918) představuje počátky a následný rozvoj a konsolidaci česko-katalánské literární výměny, na které se podílejí zejména Sigismund Bouška a Antonín Pikhart. Druhé období (1918-1948) je spjato s úsilím Rudolfa Jana Slabého navázat na své předchůdce, nicméně i přes slibné první desetiletí zájem o katalánskou literaturu postupně opadá. Publikování nových překladů je zcela minimální, převažují reedice dřívějších překladů. Třetí období (1948-1968) představuje definitivní utlumení dříve budované překladatelské tradice, teprve na počátku 60. let jsou položeny základy k jejímu obnovení. Čtvrté období (1968-1989) je výsledkem předchozího zájmu o katalánskou literaturu a snah o obnovu překladatelské tradice z přelomu 19. a 20. století. Je spjato především s činností Jana Schejbala a jeho působením v nakladatelství Odeon. Páté období (1989-2023) probíhá v návaznosti na doposud nevídaný rozvoj české katalanistiky, což se přímo úměrně odráží mj. na počtu překladatelů, kteří se podílejí na námi zkoumané meziliterární výměně. Naprostá většina překladů vychází s finanční podporou nějaké instituce (Ministerstvo kultury ČR, vláda Andorrského knížectví, ale především Institut Ramon Llull).

Nicméně takovéto základní rozložení překladové produkce v čase pouze naznačuje, úplnou výpovědní hodnotu může získat teprve tehdy, pokud jsou objasněny skutečnosti, které se za nimi skrývají, neboť „objasnění je součástí dějin překladu, jež se snaží říci, *proč* se archeologické artefakty vyskytly právě tehdy a právě tam a jak souvisely se změnou“ (Pym 1998: 6),⁷⁵ pročež jsme se v souladu s Pymem snažili hledat příčiny ukryté pod jejich povrchem (ibidem: 143). Za tímto účelem byla následná, explanační část rozdělena nejen na zmiňovaných pět období, ale v jejich rámci do několika podkapitol, které byly navrženy tak, aby poskytly nejen přehled o neopomenutelných aktérech (oddíl 3. Překladatelé) a základní charakteristiku a analýzu výsledků jejich překladatelské činnosti (oddíly 4. Překládání autoři, 5. Způsob uveřejnění, 6. Žánrová skladba, 7. Překlady přímé vs. nepřímé, 8. Nakladatelské subjekty), ale i dostatečné podklady pro identifikaci kauzálních vztahů (především oddíly 1. Charakteristika období, 2. Česko-katalánské interakce a svým způsobem i 9. Recepce, ačkoli odpovědi týkající se otázky kauzality lze ve větší či menší míře najít i ve všech výše uvedených podkapitolách).

3.5 Kauzalita

Otázku kauzality nebraly dosavadní translatologické teoretické úvahy dostatečně v potaz, popř. se jí zabývaly „dosti špatně“ („quite badly“), aniž by si uvědomovaly, že právě kauzalita může být nosným tématem (Pym 1998: 143). Na základě „teorie faktorů“, která zdůrazňuje, že „společenský vývoj a lidské jednání je výsledkem působení mnoha na sobě

působením v nakladatelství Odeon.

Páté období (1989-2023) probíhá v návaznosti na doposud nevídaný rozvoj české katalanistiky, což se přímo úměrně odráží mj. na počtu překladatelů, kteří se podílejí na námi zkoumané meziliterární výměně. Naprostá většina překladů vychází s finanční podporou nějaké instituce (Ministerstvo kultury ČR, vláda Andorrského knížectví, ale především Institut Ramon Llull).

⁷⁵ „*Explanation* is the part of translation history that tries to say *why* archaeological artefacts occurred when and where they did, and how they were related to change“ (Pym 1998: 6).

nezávislých faktorů různého charakteru,⁷⁶ jsme se snažili příčinné souvislosti nahlížet z co možná nejširšího úhlu pohledu, neboť faktorů promlouvajících do dějin překladu, je tolik, že kauzalita bude pravděpodobně spíše „rozptýlená a mnohočetná než zaostřená a jednotná“⁷⁷ (ibidem: 144). Jelikož se při hledání příčinných souvislostí potvrdilo, že častokrát nemusí existovat jedna „ryzí přímá příčina“ (ibidem: 147), nýbrž „příčina mnohočetná“ (ibidem: 158), bylo potřeba najít způsob, jak tuto multikauzalitu uchopit.⁷⁸

Výsledky našeho výzkumu jsou vyjádřeny slovně, třebaže by jistě bylo velmi přínosné zachytit kauzální vztahy i graficky, nikoli však tradičním analytickým přístupem, kdy je chování systému znázorněno lineárně, nýbrž pomocí systémové dynamiky, tj. vytvořením modelu založeném na systému vnitřních smyček, který ukazuje, jak se jednotlivé faktory promítají do výsledného chování systému. Vytvoření takového modelu však značně přesahuje rámec naší práce, pročež jej zmiňujeme jen jako její další možný výstup v podobě případné samostatné studie.

76 Sociologická encyklopedie (<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kauzalita>)

77 „There are so many factors involved in translation that causation is more likely to be diffuse and multiple than focused and unitary“ (Pym 1998: 144).

78 Ačkoli otázky multikauzality si byl vědom již Gideon Toury a Pym ji dále rozvádí, k lepšímu pochopení celé problematiky nám posloužila práce Zdeňky Jastrzembské *Pravděpodobnostní teorie kauzality*. Zmíněná práce nejenže potvrzuje, že „pravděpodobnostní úvaha o kauzalitě je v zásadě správná a že poskytuje lepší možnosti, jak vztah mezi příčinou a účinkem zachytit“ (Jastrzembská 2005: 10), ale zároveň poukazuje na skutečnost, že „pravděpodobnostní pohled na kauzální vztah [je] spojen s celou řadou problémů a nejasností“ (Jastrzembská 2005: 1), které se snaží ozřejmit anebo na ně alespoň upozornit. Mezi potenciálními nástrahami zmiňuje např. problém falešných kauzálních vztahů, které mohou díky pouhé statistické souvislosti pozorovatele mylně dovést k nesprávnému závěru, že jedna událost je příčinou druhé (a ta zase účinkem události první).

4. PRVNÍ OBDOBÍ (1888-1918)

4.1 Charakteristika období

4.1.1 Základní charakteristika překladového období

Dějiny překladu katalánsky psané literatury do češtiny se počínají psát koncem 80. let 19. století, kdy doznívá Národní obrození, neboť právě z daného období, konkrétně z roku 1888, pochází první novodobý⁷⁹ publikovaný český překlad z katalánského písemnictví, kterým je ukázka z Verdaguerova eposu *L'Atlàntida (Atlantis)*, otištěná jeho překladatelem Jaroslavem Vrchlickým v časopise *Květy* (Brabec M. 2015: 83).⁸⁰ Tuto fázi, jistým způsobem korunující vítězství obrozeneckého hnutí z první poloviny století, charakterizují snahy po zúročení předchozích bojů za kulturní emancipaci,⁸¹ které se tehdy vedly i v Katalánsku. Právě pocit sounáležitosti s národem, jenž byl Čechům blízký nejen svým kulturním zápasem, ale i politickým postavením uvnitř cizí monarchie, představoval hlavní rámec, na jehož půdorysu se odehrávala česko-katalánská literární výměna.

Z pohledu Levého periodizace dějin českého překladu se nacházíme na konci druhého, lumírovského období, na něž v polovině 90. let navazuje třetí období, Otokarem Fisherem označované jako období revize, charakteristické kritikou univerzálního, neosobního překladatelského umění Vrchlického a jeho překladatelské metody, která vyústila v „nejprudší zápas o překladatelskou metodu, jaký byl kdy u nás veden“ (Levý 2023: 191).

Dle Hralova orientačního dělení dějin českého překladu (Hrala 2002: 9) spadá námi zkoumané období do jím vymezeného „období velkých edičních projektů (1890-1918)“, v němž si překlad i nadále udržuje svůj význam, třebaže již plní jinou funkci než v době Národního obrození, kdy bylo jeho hlavním úkolem pomoci konstituovat spisovný jazyk: poté, co je obrozenecké hnutí prakticky dovršeno, spočívá úloha překladu především v „poznání a přibližování kulturních hodnot“ (ibidem: 7). Avšak zatímco v první polovině 19. století se překladatelé silně orientují na literaturu bratrských, to jest slovanských

79 Na skutečnost, že čeští čtenáři se s katalánskou literaturou mohli seznámit až koncem 19. století, poukázal již Jan Schejbal (2004: 297), byť ve své studii *La recepció de la literatura catalana medieval als Països Txecs* (Schejbal 2007: 67-76) dokládá, že recepce katalánského písemnictví u nás probíhala již dříve, když zmiňuje snahu Giordana Bruna (1548-1600) zpopularizovat na císařském dvoře Rudolfa II. dílo Ramona Llulla a vliv, který měly spisy tohoto autora a Joana Lluíse Vivese na Jana Ámose Komenského (1592-1670). K tématu vlivu Joana Lluíse Vivese na Jana Ámose Vivese u nás vyšla řada odborných prací, např. Hrubeš (1973), Fiala (1991), Králová-Kullová (1991), Beneš (2007), Mištinová (2007 a 2009).

80 Jak dokládá věnování v knižním vydání českého překladu eposu *L'Atlàntida (Atlantis)*, s Verdaguerovým dílem se Vrchlický seznámil dokonce již roku 1885 (Verdaguer 1891: 5).

81 Premiérou Smetanovy *Libuše* otevírá 11. června roku 1881 své brány Národní divadlo, roku 1882 byl vydán zákon, jímž došlo k rozdělení pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity (dnešní Univerzity Karlovy) na část českou a německou, 4. ledna 1896 se v Rudolfinu, slavnostně otevřeném o rok dříve, uskutečnil historicky první koncert České filharmonie, na jehož programu jsou skladby Antonína Dvořáka, který celý soubor diriguje. A již na začátku 70. let vznikají nová nakladatelství, mezi nimi například roku 1871 založené Nakladatelství Jan Otto, v němž o dvě desetiletí později, konkrétně roku 1894, vyjde překlad z katalánštiny, jenž bude mít zásadní vliv na českou literární scénu – Verdaguerova básnická sbírka *Lo somni de Sant Joan (Sen sv. Jana)* v překladu Sigismunda Boušky.

národů, především od 70. let je zřejmá snaha dohnat západoevropskou kulturu a povznést českou literaturu na její úroveň.⁸²

Právě v období mezi 70. až 90. léty 19. století, které je dle hlavních aktérů hojně označované jako lumírovské a „patří k nejplodnějším obdobím českého překladatelství“ (Levý 2023: 174), lze najít zřetelný příklon k literaturám románských jazyků. Tato orientace kosmopolitně smýšlejících literátů-překladatelů byla dána jejich kulturním programem, jehož cílem bylo vyvést české písemnictví jednak ze zajetí úzce chápaného národovectví, potažmo provincializmu, jednak z přetrvávajícího vlivu kultury německé (Batůšek 1997: 13).

4.1.2 Základní charakteristika z hlediska politické situace

V tomto sledovaném období představovali Češi a Katalánci shodně národy bez vlastního státu, které žily v rámci mnohonárodnostních celků (Rakousko-Uhersko, resp. Španělské království), v nichž zaujímal podřízené postavení vůči příslušným dominantním národům, do něhož se dostaly v důsledku celé řady (nejen) geopolitických změn.⁸³ Vzhledem k výše uvedenému se jak čeština, tak katalánština postupně ocitly v situaci, kdy byly vystavovány čím dál silnějším tlaku ze strany němčiny,⁸⁴ resp. španělštiny.⁸⁵ Tyto „konkurenční“ jazyky se postupně stávaly dominantnějšími, a to jak např. ve státní správě, tak v oblasti písemnictví a kultury obecně, kde se prosazovaly právě

82 S tímto cílem byl již roku 1851 založen „belletristický týdeník“ Lumír, jehož vedoucím redaktorem se od roku 1877 stal Josef Václav Sládek, jeden z čelných představitelů nové generace spisovatelů sdružených kolem časopisu, jenž této skupině vtiskl jméno – lumírovci.

83 Zásadní vliv postavení Českého království měl zánik Svaté říše římské v roce 1806, neboť v „nástupnickém“ Německém spolku, ustaveném na vídeňském kongresu roku 1815, nebyl brán na historicko-politickou individualitu Českého království žádný zřetel. Tuto neutěšenou situaci následně ještě zvýraznilo Rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867, kdy byla v rámci přeměny Rakouského císařství v Rakousko-Uhersko obnovena suverenita Uherského království, zatímco k obnově státoprávní celistvosti českých zemí, označovaném jako česko-rakouské vyrovnání, nikdy nedošlo, neboť tzv. Fundamentální články z roku 1871 se nepodařilo prosadit.

V případě Aragonské koruny byla zlomovou událostí porážka jejích zemí ve válce o dědictví španělské (1701-1714), v jejímž důsledku došlo k nastolení absolutistické vlády Filipa V. Ten mezi léty 1707-1716 vydal soubor nových zemských zřízení (*Decrets de Nova Planta*), jimiž v zemích Aragonské koruny (Aragonské království, Katalánské hrabství, Valencijské království, Mallorské království) mj. zrušil tamní výsady, parlamenty a jiné samosprávné instituce, čímž dané územní celky zbavil politické autonomie a začlenil do již plně unifikovaného Španělského království.

84 Roku 1627 (pro Moravu o rok později) bylo vydáno Obnovené zřízení zemské, díky němuž došlo ke zrovnoprávnění němčiny s češtinou. Ta však byla postupně vytlačována v souvislosti s centralizačními snahami Josefa II. zavést němčinu jako jednotný jazyk na celém území habsburské monarchie, k čemuž došlo v roce 1784, kdy byla vydáním dvorského dekretu vyhlášena němčina „celozemskou úřední řečí“.

85 Prosazování španělštiny na úkor katalánštiny, resp. ústup katalánštiny počíná již v 16. století, kdy se Země Aragonské koruny ocitly díky sňatku Ferdinanda II. Aragonského a Isabely Kastilské v personální unii s Kastilskou korunou. Skutečnost, že u královského dvora byla logicky upřednostňována španělština – na aragonském trůnu beztak již od roku 1410 seděli členové kastilské dynastie Trastámarů –, vedla ke kastellanizaci katalánské šlechty. V důsledku války o dědictví španělské vydal počátkem 18. století Filip V. zemské zřízení (*Decrets de Nova Planta*), jímž položil základ své absolutistické vlády. V zemích bývalé Aragonské koruny (Aragonské království, Katalánské hrabství, Valencijské království, Mallorské království) zrušil vedle samosprávních institucí také všech pět tamních univerzit a ve státní správě, v soudnictví i na školách zavedl jako jediný úřední jazyk španělštinu.

na úkor češtiny,⁸⁶ resp. katalánštiny.⁸⁷ Přímou reakcí na neutěšený stav a postavení mateřského jazyka – a s ním spjaté kultury –, jakož i projevem uvědomění si vlastní svébytnosti byla příslušná národní obrození, jejichž prostřednictvím se realizovaly snahy Čechů a Katalánců danou situaci korigovat.

Třebaže se české národní obrození a katalánská *Renaixença* časově překrývají jen částečně, neboť to katalánské započalo o půl století později,⁸⁸ jejich základní průběh byl de facto identický: po počáteční fázi, pro niž byl charakteristický zájem o jazyk a snaha o jeho zachování a následnou obrodu, došlo vlivem Herderových myšlenek o národech a národních jazycích k národnímu sebeuvědomění. Po dosažení prvotního cíle v podobě vymanění z kulturního útlaku začaly tyto snahy postupně přerůstat v boj proti národnímu útisku, který byl provázený myšlenkami na rovnoprávné postavení českého, respektive katalánského národa, což v konečném důsledku vedlo k revizi státoprávního uspořádání.⁸⁹

Vzhledem k časovému zpoždění katalánské *Renaixency* – jakož i kvůli řadě jiných okolností ovlivňujících průběh a vývoj kulturních, společenských a politických dějin Českých zemí a Katalánska – byly politické požadavky Katalánců oproti těm českým formulovány se značným odstupem: zatímco Češi se v tomto ohledu projeví již roku 1848, kdy byl na Žofinském ostrově schválen *Manifest sjezdu Slovanského k národům Evropským*, opírající se o myšlenku, že každý národ má právo na sebeurčení, katalánské politické požadavky zaznívají až v 80. letech 19. století.⁹⁰

86 Postupný úpadek česky psané literatury nastal již v souvislosti s nucenou emigrací české nekatolické inteligence po pobělohorských událostech, což vedlo k zakrňování spisovného jazyka i jazykové úrovni čtenářů, neboť v důsledku celkové proměny kulturního prostředí (postupující germanizace) se „komunikační prostory češtiny a české literatury postupně omezovaly víc a víc na vrstvy nižší“ (Lehár et al. 2008: 155).

87 Ačkoli se v poslední době objevují snahy o reinterpretaci termínu *Decadència*, jímž se tradičně označuje dlouhé období katalánského písemnictví mezi Zlatým věkem (15. století) a *Renaixençou* (19. století), kvantitativní a především kvalitativní pokles katalánsky psané literatury je zcela nepochybný, což bylo dáno mj. ztrátou prestiže katalánštiny v důsledku preference španělštiny u královského dvora a rovněž rozkvětem španělsky psané literatury (tzv. Zlatý věk), spadajícím do období 16. a první poloviny 17. století. Názornou ukázkou výše uvedeného příklonu ke španělštině představuje barcelonský rodák Joan Boscà (1490-1542), který proslul coby španělský básník známý pod jménem Juan Boscán.

88 Zatímco za počáteční období českého národního obrození „jsou považována téměř jednomyslně všemi historiky, kteří jim věnovali při svém studiu pozornost,“ (Kočí 1978: 145) 80. léta 18. století, přičemž jeho završení bývá zasazováno do roku 1848, případně 1859, katalánská *Renaixença* bývá vymezována obdobím 1833-1892. Ve Valencijsku bývá jeho počátek zasazován taktéž do roku 1833, avšak jeho završení proběhlo až těsně po přelomu století, na Mallorce je národní obrození datováno obdobím let 1840-1909.

89 České úsilí o změnu státoprávního uspořádání vyvrcholilo roku 1871 tzv. fundamentálními články, katalánské požadavky na revizi uspořádání Katalánska v rámci Španělského království byly obsaženy v dokumentu známém pod názvem *Bases de Manresa* z roku 1892.

90 Roku 1882 vznikl *Centre Català*, první platforma politického katalanismu, založená Valentím Almirallem (1841-1904), hlavním strůjcem sepsání *Memorial de greuges* z roku 1885, které byly předány tehdejšímu španělskému králi Alfonsi XII. s požadavkem zmírnění centralistického pojetí státu. Předání dokumentu doprovodil Marià Maspons i Labrós (1840-1885), další z protagonistů vznesených požadavků, těmito slovy: „No tenemos, Señor, la pretensión de debilitar, ni mucho menos atacar la gloriosa unidad de la patria española; antes por el contrario, deseamos fortificarla y consolidarla: pero entendemos que para lograrlo no es buen camino ahogar y destruir la vida regional para sustituirla por la del centro, sino que creemos que lo conveniente al par que justo, es dar expansión, desarrollo y vida espontánea y libre a las diversas provincias de España para que de todas partes de la península salga la gloria y la grandeza de la nación española. [...] No podemos usar nuestra lengua más que en nuestros hogares y en conversaciones familiares: desterrada de las escuelas, lo ha sido más tarde de la

Rychlému rozvoji politického katalanismu napomohl nezdar španělské imperiální politiky, korunovaný roku 1898 ztrátou zbývajících kolonií,⁹¹ který přiměl katalánskou buržoazii revidovat svůj postoj vůči státu právě ve prospěch katalanismu (Fuster 1988: 12). Roku 1906 pak bylo katalánské národní sebeuvědomění završeno – a stvrzeno – proklamací Enrica Prata de la Riba⁹² o existenci katalánské národnosti (Prat de la Riba 1906: 100), o níž podal důkaz ve svém politicky motivovaném eseji *La nacionalitat catalana*, obsahujícím mimo jiné jasný požadavek na federativní uspořádání Španělska.

Výše popsané ovzduší se pozitivně projevilo i na celkovém směřování katalánské literatury, která se v období modernismu,⁹³ vyznačujícího se snahou přiblížit domácí uměleckou tvorbu evropské úrovni, definitivně oprostila od lokálního horizontu. Tomu napomáhaly i překlady z cizích jazyků, které se staly oporou katalánského písemnictví, neboť „propůjčovaly této [domácí, katalánsky psané] tvorbě mezinárodní vazby, díky nimž se vymaňovala z domácího uvěznění a z «regionální samoty», do níž ji chtěli [odpůrci katalánského kulturního vzepětí] uvrhnout“ (ibidem: 27; vlastní překlad).

Ačkoli Fuster v daném případě hovoří pouze o překladech do katalánštiny, nesmíme zapomínat ani na úlohu převodů katalánsky psaných děl do cizích jazyků, které vyváděly katalánskou literaturu ze škatulky regionální tvorba snad ještě nápadněji a účinněji. Překlady se tak staly užitečným – a tudíž žádaným a vyhledávaným – nástrojem internacionalizace katalánského písemnictví a Katalánska obecně.⁹⁴ Zájem o katalánsky psanou literaturu ze strany Čechů byl tudíž v Katalánsku velmi vítán, a to nejen kvůli právě řečenému, nýbrž především proto, že umožňoval Kataláncům snazší navázání kontaktů s národem, který byl v souvislosti s jejich vlastními kulturními i politickými ambicemi o krok před nimi.⁹⁵ To byl jeden – nikoli však jediný – z důvodů, proč právě Češi byli

contratación pública y también de los tribunales, en los cuales muchas veces, y por muy ilustrados que sean, ni los jueces entienden a los testigos y procesados, ni éstos entienden a los jueces. Y como si todo esto no fuera bastante, [...] hoy se intenta con empeño destruir, o cuando menos adulterar, nuestro derecho civil, base indeleble de la robusta y moral organización de la familia catalana y de nuestra propiedad.“

91 Španělsko postupně přišlo o Portoriko, Filipíny i Kubu.

92 Enric Prat de la Riba (1870-1917), katalánský právník, novinář a politik, první předseda samosprávného orgánu Mancomunitat de Catalunya. Podílel se na sepsání dokumentu *Bases de Manresa*, prvního konkrétního návrhu na katalánskou samosprávu vzešlého z Katalánska (Mestre i Campi 1998: 109). Prátovým nejzásadnějším příspěvkem k obrodě národního cítění je esejistické dílo *La nacionalitat catalana*.

93 Pojem katalánský modernismus označuje „nejrůznější projevy katalánské kultury z let 1892-1911, jejichž společným jmenovatelem byla snaha překonat vývojové zpoždění a přispět k celkové etnické, společenské a kulturní obrodě Katalánska, dosáhnout evropské úrovně, ale neseťřit přitom nic z toho, co je národu vedle jazyka bytostně vlastní. [...] Byl spíše hnutím než uměleckým slohem nebo literárním směrem“ (Schejbal in Hodoušek 1999: 407-408).

94 Nejzřetelněji jsou tyto snahy viditelné na příkladu činnosti katalánského vlastence Beneta Roury Barriose (1866-1915), o němž bude pojednáno později.

95 Velice dobře je tento rozdíl vidět na postavení češtiny a katalánštiny coby vzdělávacího a úředního jazyka. V Čechách a na Moravě zaručoval základní vzdělávání v češtině tzv. Hasnerův zákon z roku 1869, téhož roku došlo k rozdělení pražské technické univerzity na českou a německou část, k čemuž došlo roku 1882 i na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Vydáním Stremayrových jazykových nařízení roku 1880 zrovnoprávnila češtinu a němčinu ve vnějším úředním styku. Naopak v Katalánsku byla španělským školským zákonem (Ley Moyano) z roku 1857 uzákoněna všeobecná školní docházka, přičemž jediným vyučovaným jazykem byla ustanovena španělština. Tento zákon zůstal v platnosti až do vyhlášení druhé Španělské republiky v roce 1931.

Kataláncům příkladem, inspirací i vzorem⁹⁶ a proč v daném období docházelo k četným česko-katalánským interakcím.

4.2 Česko-katalánské interakce

4.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře

Ještě v první polovině 19. století bylo zcela běžné, že katalánština byla (nejen) u nás považována za nářečí španělštiny.⁹⁷ Situace se příliš nezměnila ani o čtyřicet let později, to jest na počátku osmdesátých let 19. století, i když lze konstatovat, že alespoň nějaké zmínky – byť velmi kusé – o literatuře psané v katalánštině se k nám dostávají. O umělecké tvorbě v tomto jazyce je však i nadále referováno jako o nářeční, ačkoli tou dobou už katalánská *Renaixença*, obdoba našeho Národního obrození, dosahuje vrcholu.⁹⁸ Václav Petřů ve svých *Illustrovaných dějinách literatury všeobecné* hovoří v souvislosti se španělskou „belletristikou“ o tom, že se ubírá „dvěma proudy: národním a partikularistickým čili krajským. Tento uznává práva nářečí, skládá v nich básně a zřizuje literární spolky, opírající se centralisujícím spisovatelstvu madridskému. Nejproslulejším básníkem dialektickým jest *Viktor Balaguer*, jenž usiluje o to, aby zjednal platnost mateřské své řeči katalánské. Jeho „Tragedias“ a „Poesias“ těší se z veliké pochvaly všech literárních kruhův španělských“ (Petřů 1881: 738). Romantický básník a dramatik Víctor Balaguer, jeden z prvních obroditelů katalánského písemnictví, je zmiňován ještě v roce 1887 v květnových *Rozhledech literárních*,⁹⁹ avšak pouze v souvislosti s vydáním šestého a sedmého svazku jeho *Historia de Cataluña*, které se objevují ve výčtu publikací, o nichž pojednává článek *Španělská literatura v r. 1886*, což je do češtiny přeložený původní text z pera J. F. Riaña.

96 Vřelý a velmi pozitivní vztah Katalánců k Čechům ilustrují rovněž vzpomínky překladatele Antonína Pikharta: „Nezapomenu, s jakou láskou mne vítali Katalánové v Barceloně jen proto, že jsem přišel ze země, kterou miluji“ (Osvěta, roč. 36, č. 1., 1906, s. 68).

97 Ze zmínek v dobovém tisku či knihách uvedeme pro ilustraci dvě. V souvislosti s nepokojí, které se v červenci roku 1835 odehrály v Barceloně, informoval *Časopis pro katolické duchovenstvo* v sekci *Cjrkewnj zpráwy* o tom, že „[p]ořádnějšj diwáci odebrali se domů, ale neskrocená luza uchytila se té příležitosti k dokonánj giž dřjwe obmýšleného zločinu. W katalonském nářečj rozléhal se powyk: „Als Convens, á san Francesch, als Carmelitas!“ A w půl hodině stál klášter františkánský w plamenu“ (Časopis pro katolické duchovenstvo. Osmý ročnj běh. Swazek třetj. W Praze: W knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, řjzenjm W. Špinky, 1835, s. 511-512).

V 1. díle knihy *Zeměpis, čili, Auplné popsánj oboru zemského*, napsané podle *Abrégé de Géographie* Adriana Balbiho, se hned v úvodu kapitoly Španiely praví, že „[f]eč panugjej gest španielská, magjej několikero nářečj, z nichžto kastilské neyčistjšj, katalonské neypokaženějšj gest.“ (BALBI, Adriano. *Zeměpis, čili, Auplné popsánj oboru zemského*. Díl I. Přjprawný úwod a popsánj Ewropy. W Praze: Tiskem Wáclawa Špinky, arcibiskupského knihtiskaře, 1841, s. 763.)

98 Ten bychom mohli zasadit do období na přelomu 70. a 80. let 19. století, a to jak z pohledu čistě literárního, tak obecně kulturního, jakož i z hlediska národního sebeuvědomění.

99 *Rozhledy literární*, roč. II, č. I., 1887, s. 30.

Pro dokreslení popisované situace uvedeme, že jediným katalánským „dílem“, s nímž se mohl tehdejší český čtenář seznámit, byla *Bábovka. Katalonská národní báchorka*, kterou na svých stránkách roku 1875 uveřejnil časopis Lumír.¹⁰⁰

4.2.2 Styky a kontakty

Zájem českých překladatelů o katalánsky psanou literaturu jednoznačně vedl k prohloubení česko-katalánských styků, a to jak písemných, tak osobních. Jednorázový či dlouhodobý písemný kontakt s katalánskými autory (popř. i jinými intelektuály) postupně navázali Jaroslav Vrchlický, Sigismund Bouška, Antonín Pikhart, jejichž korespondence – přijatá i odeslaná – pomohla vedle objasnění či zpřesnění určitých zjištění odhalit i zcela nové skutečnosti.¹⁰¹

Významnou postavou v procesu budování česko-katalánských vztahů byl Benet Roura Barrios,¹⁰² katalánský lékař a vlastenec, který s Vrchlickým, Bouškou a Pikhartem navázal osobní styk, jenž lze minimálně v Bouškově a Pikhartově případě nazvat velmi blízkým přátelstvím. Barrios¹⁰³ usiloval o mezinárodní zviditelnění Katalánska a katalánského jazyka,¹⁰⁴ k čemuž využíval účasti na mezinárodních lékařských kongresech v zahraničí (Tarrés 2014: 10), kde v kulturních kruzích vytvářel síť kontaktů a neúnavně propagoval (nejen) katalánskou literaturu,¹⁰⁵ přičemž se stal jejím pomyslným velvyslancem. Vedle toho se tento „ohnivý apoštol ideí katalánských“ (Bouška 1929: 170) snažil v zahraničí o

100 Lumír, roč. 3, č. 42, 1875, s. 518-519.

101 Během rozsáhlého archivního výzkumu se nám podařilo objevit množství doposud neuveřejněné korespondence, která přesahuje rámec této práce, avšak s ohledem na její rozsah a význam jí v budoucnu hodláme věnovat samostatnou práci.

102 Benet Roura Barrios (1866-1915) se narodil 8. června 1866 ve městě Cabo Rojo na ostrově Portoriko, kam jeho předci emigrovali nejspíš za účelem provozování obchodní činnosti (Duran Tort 2006: 31), avšak kolem roku 1870 (Tarrés 2014: 11) se rodiče rozhodli pro návrat do Katalánska. V Barceloně Benet Roura Barrios později – roku 1887 – vystudoval lékařství a svá medicínská studia završil v Madridu doktorátem (Duran Tort 2006: 32). Ačkoli se vzhledem ke svým kulturně-politickým zájmům výkonu běžné lékařské praxe nevěnoval, je do dějin katalánské literatury nesmazatelně zapsán jako jeden z lékařů, kteří ošetřovali na smrt nemocného národního básníka Jacinta Verdaguera (1845-1902), když v tříčlenném lékařském týmu nahradil nečekaně zesnulého doktora Bartomeua Roberta (Tarrés 2014: 36), svého profesora z dob studií na barcelonské lékařské fakultě.

103 Ačkoli celé jeho příjmení zní Roura Barrios, sám je takto nepoužíval a své jméno uváděl nejčastěji v podobě Benet R. Barrios. Opomíjení svého prvního příjmení, to jest příjmení po otci, zdůvodnil v jedné pohlednici takto: „pues si yo omito mi nombre paterno es porque mi señor padre decia que se daba vergüenza de que yo escribiese en catalán“ (Kotlan 2009: 284). Z výše uvedených důvodů jej budeme v naší práci označovat rovněž příjmením po matce – Barrios.

104 Zanícenost, s jakou se Barrios tomuto životnímu poslání věnoval, dokládá mj. jeho exlibris provázené mottem „Per la Patria, per la Llenga“. Zajímavostí – a zároveň dalším dokladem česko-katalánských styků – je skutečnost, že zmíněné exlibris pro něj roku 1906 vytvořil Jindřich Bubeníček (1856-1935) (Tarrés 2014: 75 a 104). Za povšimnutí stojí podoba slova *llenga* namísto *llengua*, která se opakuje i v upravené variantě téhož exlibris z roku 1908, jehož autorem byl opět Bubeníček. Vyobrazení dubu není náhodné, nýbrž odkazuje k rodnému příjmení Roure (katalánsky *dub*), které mu však bylo nesprávným přepisem na křestním listu vydaném v Portoriku změněno na podobu Roura.

105 Barrios byl v kontaktu z katalanisty z Německa (Eberhard Vogel, Bernhard Schädel, Clara Commer, Johann Fastenrath), Švédska (Edvard Lidfors, Göran Björkman), Maďarska (Albi Korösi).

navázání politického spojení, na což poukázali již Schejbal s Utrerou (2004: 48),¹⁰⁶ ale především byl sám velmi aktivním tvůrcem česko-katalánských kulturních vztahů.¹⁰⁷

Barriosův vztah k Čechám, které poprvé navštívil v roce 1901, kdy v rámci rozšiřování medicínských obzorů absolvoval stáž u doktora Pawlika,¹⁰⁸ se ještě prohloubil díky trojici zmiňovaných překladatelů, jimž se stal nejen zprostředkovatelem knih¹⁰⁹ a kontaktů s katalánskou literární scénou, ale v případě Boušky a Pikharta¹¹⁰ i blízkým přítelem. Úsilí českých překladatelů o zviditelnění katalánské literatury oplácel upřímným zájmem o vše české¹¹¹ a v rámci svých možností Čechy v Katalánsku propagoval.¹¹² Dále byl také prvním Katalánem, který se inspiroval sokolským hnutím a snažil se je implementovat do tamního kulturního prostředí.¹¹³

Během svého pobytu v Čechách Barrios v květnu roku 1904 české překladatele vybídl, aby u příležitosti blížícího se druhého výročí Verdaguerova skonu uctili památku tohoto autora několika verši či větami. Vrchlický použil svou již publikovanou báseň *Při zprávě o smrti D. Jacinta Verdaguera (Al saber la mort de Mossén Jacinto Verdguer)*,¹¹⁴ Bouška

106 V Pikhartově korespondenci se nachází dopis datovaný 18. října 1904, v němž mu předseda Stálé rady Katalanistické unie (Junta Permanent de la Unió Catalanista) Martí i Rubió píše následující: „...Stálá rada si blahopřeje, že našla příležitost navázat vztahy mezi katalánskými a českými nacionalisty, ve prospěch dobrého bratrství, jež mezi zotročenými národy musí panovat...“ (Schejbal a Utrera 2004: 48; překlad vlastní).

107 „[E]l Dr. Barrios esdevingué el «mitjansador cultíssim d'aquestos dos pobles d'ànima renaixentista que s diuen Bohemia i Catalunya»“ (Patria Nova, Reus, 1.3.1906). Když Barrios roku 1915 nečekaně zemřel, věnovaly mu Národní listy vzpomínku nazvanou *Přítel českého národa*, v níž je Barrios zmiňován jako „věrný přítel a zastánce národa českého“, jehož byl „pravým „českým konsulem“ v Barceloně“ (Národní listy, č. 62, roč. 55, 3. 3. 1915, ranní vydání, 2. vydání pro Prahu, s. 3).

108 Karel Pawlik (1849-1914), světoznámý gynekolog a porodník, jeden ze zakladatelů českého porodnictví.

109 Zvláště Bouškovi, jak dokládá jejich vzájemná korespondence, obstarával Barrios knihy ve velkém, na což Barrios poukázal v korespondenčním lístku z 6. června 1904, když sám sebe označil za Bouškova knihkupce.

110 Pokud jde o Pikharta, ke katalánské literatuře jej nasměroval právě Barrios.

111 Velice pěkně to dokládá svědectví Rafaeli Hanušové, zaznamenané na základě Bouškova vyprávění: „Miloval Čechy, naše zvyky národní, psal o nás články do katalánských revuí. Zamiloval si zvláště Mik. Alše. Bouška mu musil přeložit koledu ‚My tři králové jdeme k vám‘ a kresbu Alšovu otiskl v Barceloně. Vezl si domů naše ‚kočičky‘ a holubičku z pouchu a papíru, jež znamená Duchu Svatého. Byl nesmírně nadšen, když uviděl na procházce za Policí louku s tisícími pampeliškami. Utrhl si květ, zasadil jako trofej do klopu kabátu a hrdě si vykračoval. [...] ‚Na Poště‘ popíjel kat. spisovatel Barrios plzeňské a o víně nechtěl ani slyšet.“ (In: P. Sigismund Ludvík BOUŠKA O. S. B. /dle vyprávění básníka zaznamenala Rafaela Hanušová, fond Rafaela Hanušová, LA PNP, oddíl rukopisů vlastních, strojopis, 8 s.)

112 „Naše snahy o pokrok sleduje horlivě a napsal do katalánských časopisův Joventut, La Nació Catalana a j. řadu instruktivních článků o nás, zahrnuje je souborným titulem Txèques. Pojednal takto samostatnými články o dni sv. Mikuláše, o Štědrém dnu, o kraslicích, o jízdě králů, o martinské huse, o holubičkách mezi okny selských jizeb, o Třech králích, a dále o Národním divadle, o Sokolech, o Národní Radě České, o českém školství, o národním kolku a j., a přeložil za pomoci francouzského překladu Nerudovy Loretánské zvonky, kapitolu z Babičky a j. Dr. Barrios by mohl být každému vzorem horoucí, účinné lásky k vlasti a rodnému jazyku, a získal si upřímným, milým chováním v Praze a v Čechách mnoho přátel“ (Zlatá Praha, roč. XXIV., č. 26, 29. 3. 1907, s. 316).

113 Tuto skutečnost dokládají například informace uveřejněné v českém tisku v souvislosti s V. sletem všesokolským v Praze: „ze Španělska [přihlásil se] známý přítel českého národa p. dr. Benet Barries z Barcelony, který touží zorganizovati po vzoru českého Sokolstva katalánské spolky tělocvičné“ (Národní listy, 26.5.1907, s. 13).

114 Báseň byla poprvé uveřejněna v časopise Zvon, roč. 2, č. 41, 1902, s. 561. Roku 1903 pak vyšla knižně ve sbírce Vrchlického básní *Duše-mimosa*.

složil báseň *A la memoria de mon estimat Mossén Cinto (Na památku mého milovaného Mossèna Cinta)*¹¹⁵ a Pikhart do časopisu dodal kratičký, ale velice hezký text nazvaný *Lo Pi de las tres blancas (Trojkmenná sosna)*, v němž jednotlivé polohy Verdaguerovy poezie – epickou, mystickou a lyrickou – připodobňuje k trojjedinému kmeni památného stromu, jenž byl zmíněnému autorovi inspirací ke složení slavné básně téhož názvu.¹¹⁶ Všechny české příspěvky jsou datované červnem 1904, ačkoli Vrchlického báseň vznikla prokazatelně o dva roky dříve, a byly spolu s Barriosovým úvodním slovem¹¹⁷ a poznámkou, že následující řádky jsou věrné překlady příslušných originálů, psaných v českém-slovanském jazyce („llenguatge xech-slau“),¹¹⁸ otištěny 12. června 1904 v katalánském dětském časopise *En Patufet*.

V souvislosti s konáním prvního Mezinárodního kongresu katalánského jazyka (Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana),¹¹⁹ jehož hlavní pořadatel Antoni Maria Alcover¹²⁰ řadu zahraničních katalanistů včetně Boušky a Pikharta nepozval,¹²¹ Barrios postupně v katalánském tisku uveřejnil sérii článků se souhrnným názvem *Catalanòfils*,¹²² v nichž jednotlivé osobnosti – mezi nimi i Vrchlického,¹²³ Boušku¹²⁴ a Pikharta¹²⁵ – představil. Díky této Barriosově kritice a intervenci se sice jak Pikhartovi, tak Bouškovi pozvání nakonec přece jen dostalo, což dokládá jejich přijatá korespondence, ale pozdě a bez řádného uvedení všech náležitostí.¹²⁶ Slabou útěchou – či spíše jakousi úlitbou ze

115 La terra angoixosa era / als alés de ton esperit; / tu pujares al paradís / per cantar allí ab serafins / los goigs del Infinit. (En Patufet, Any 1.er, núm. 24, 12.6.1904, s. 11.)

116 Převod Verdaguerovy básně *Lo Pi de les tres blanques (Trojkmenná sosna)* byl – spolu s převodem básně *A la patria (Óda na vlast)* Bonaventury Carlese Aribaua – prvním Pikhartovým překladem z katalánštiny.

117 „En lo llunyá país xech també hi ha arribat la veu del immortal poeta de nostra Catalunya y veus aquí perquè tres fills d'aquella nacionalitat, per nosaltres poch menys que desconeguda, han fet tots a la una sentir lo só de la lira que sintetisa las afeccions santas del nostre cor. Lo pare Bouška nos parla de la Fé. En Pikhart nos recorda la Patria y veyeu n'Urchlicky com nos mostra l'Amor.“ (En Patufet, Any 1.er, núm. 24, 12.6.1904, s. 10.) (vlastní překlad: „Také do daleké země české donesl se hlas nesmrtelného básníka našeho Katalánska, pročež tři synové toho národa, pro nás takřka neznámého, rozezněli společně lyru, v jejímž zvuku se snoubí posvátné city našeho srdce. Otec Bouška nám rozpráví o Věře. Pikhart nám připomíná Vlast a hleďte, jak nám Vrchlický ukazuje Lásku.“)

118 En Patufet, Any 1.er, núm. 24, 12.6.1904, s. 11.

119 Kongres se konal ve dnech 13. až 18. října 1906 a jeho hlavním přínosem pro katalánštinu byla shoda na pravopisné a gramatické kodifikaci jazyka.

120 Antoni Maria Alcover (1862-1932), mallorský duchovní, spisovatel, lingvista a folklorista, jeho nejvýznamnějším dílem je slovník *Diccionari català-valencià-balear*.

121 V závěru svého článku o Antonínu Pikhartovi Barrios výslovně uvádí, že ačkoli některé noviny informují, že se český překladatel blížícího se kongresu zúčastní, opak je bohužel pravdou, a to především proto, že nebyl pozván (El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2.).

122 DURAN TORT, Carlota. Un viatger empedreit: Benet Roura i Barrios. In: *Estudis de llengua i literatura catalanes (LII)*; *Miscel·lània Joan Veny 8* (coord. Josep Massot i Muntaner), Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, s. 41.

123 El Poble Català. Any 3, Núm. 102, 26. 5. 1906, s. 2.

124 El Poble Català. Any 3, Núm. 167, 30. 7. 1906, s. 3.

125 El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2.

126 Další střípky do mozaiky výše uvedeného (ne)pozvání nám poskytuje také Barriosova korespondence s maďarským katalanistou Albinem Kőrösím (1860-1936), z níž vyplývají mnohé nelichotivé podrobnosti. V dopise Kőrösimu z konce listopadu 1906, tedy měsíc po skončení kongresu, Barrios mimo jiné píše, že „A Pikhart pasó lo mismo que con Ud, es decir no le dijeron el día que tenia lugar la apertura y el día de la clausura. Dijeron (que) se han adherido al congreso el Sr. Fastenrath de Colonia, Kyrösi Albin de Budapest, Pikhart de Praga... No se convidó a muchas personas por lo de pagarles los gastos y por eso se simulaba que se les convidó al último momento“ (Kotlan 2009: 288). Barrios tím byl natolik rozlícen, že

strany pořadatelů – byla skutečnost, že oba překladatelé byli jmenováni alespoň čestnými členy zmíněného kongresu.¹²⁷

Pakliže důvodem, proč Alcover řadu katalanistů nepozval, byla skutečnost, že je neznal,¹²⁸ možnosti seznámit se s Pikhartem se mu dostalo hned následujícího roku 1907, což dokládá Alcoverův německy psaný vzkaz z 22. září 1907, obsahující nabídku k setkání.¹²⁹ Mezi písemnostmi jej při zkoumání Pikhartovy pozůstalosti objevil Miloslav Pluhař, který následně pátral po tom, jestli se Alcoverovi při jeho návštěvě Prahy podařilo s českým překladatelem setkat či nikoli. Prostřednictvím Francesca de Borja Molle¹³⁰ Pluhař zjistil, že se oba zmínění nakonec přece jen sešli (1968: 164-165), což potvrzují Alcoverovy deníkové zápisy z cest, vydané souborně pod názvem *Dietari de l'eixida de Mn. Antoni M. Alcover a Alemània y altres nacions l'any del Senyor 1907* jako V., mimořádný svazek časopisu *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*. Jejich setkání je dalším dokladem česko-katalánské sounáležitosti, jakož i skutečnosti, že oba národy si byly vzhledem k totožnému postavení velmi blízké.¹³¹

Jak Pikhart, tak Bouška byli v kontaktu s dalšími Katalánci či Mallorčany. Zatímco Bouška cílil převážně na osoby z Verdaguerova okolí (vedle již zmiňovaného Barriose to byl např. Valeri Serra i Boldú) či na osoby, jež mu mohly být nápomocny v jeho usilovné snaze opatřit si spisy Ramona Llulle (Josep Plana i Dorca, Mateu Obrador i Bennàssar), Pikhart, o jehož přijaté korespondenci částečně pojednal již Pluhař (1968: 162-178), si dopisoval především s autory, které překládal: Víctor Català (vl. jm. Caterina Albert), Narcís Oller, Àngel Guimerà.

Zajímavým dokreslením velké intenzity česko-katalánských vztahů v tomto období je vzájemná inspirace Jacinta Verdaguera a jeho překladatele Sigismunda Boušky, o níž referoval již Forbelský (1992) a Říha (1996). Na Verdaguerovu prosbu¹³² složil Bouška u

si na Alcoverovu adresu neodpustil tuto invektivu: „es canónigo, pero en el fondo es un pagés sin mundo,“ neboli „je to sice kanovník, ale v jádru je to vesnický balík“ (ibidem; překlad vlastní).

127 Dokladem budiž příslušná oficiální publikace (Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana 1908: 27-28).

128 Z Barriosovy korespondence s maďarským katalanistou Albinem Kőrösim pozdějšího data vyplývá, že Alcover prý Kőrösiho nepozval, protože o něm nevěděl (Kotlan 2009: 288), přičemž se lze oprávněně domnívat, že stejně neznámými byli pro Alcovera i Bouška s Pikhartem.

129 „Lieber Freund! Ich bin in Prag seit gestern Abend. Leider fand ich Sie nicht bei Ihnen. Huete Abend um elf Uhr fahre ich nach Wien. Ich bleibe in Hotel Monopol, denn konnte ich nicht Ihr Haus treffen. Mit herzlichstem Gruss Antoni Maria Alcover.“ (Pikhartova pozůstalost je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví).

130 Francesc de Borja Moll (1903-1991), menorský jazykovědec a filolog, hlavní spolupracovník, resp. pokračovatel Antonia Marii Alcovera při sestavování slovníku *Diccionari català-valencià-balear*, známého též pod označením „Diccionari Alcover-Moll.“

131 Ve zmíněných deníkových zápiscích se lze dočíst, že si spolu oba zmínění velice srdečně popovídali, přičemž se Alcover dozvěděl o usilovných, čím dál úspěšnějších snahách Čechů zachovat si svůj jazyk. Se zájmem vyslechl, jak došlo ke zřízení české univerzity a že rovněž na úrovni středoškolského i základního vzdělávání existují vedle německých škol i české. A stejné je to i v běžném životě: do jedněch kaváren, pivnic a divadel chodí německy hovořící lid a do jiných zase ti, jejichž mateřtinou je čeština. A německy by prý Pikhart nepublikoval ani za nic, ostatně nikdo by si takovou knihu nekoupil. Své vzpomínky na ono setkání uzavírá Alcover konstatováním, jak jej mrzí, že nemůže ve společnosti tohoto dobrého přítele Katalánska strávit více času (*Bolletí del diccionari de la llengua catalana. Dietari de l'eixida de Mn. Antoni M. Alcover a Alemània y altres nacions l'any del Senyor 1907*. Tom V. Ciutat de Mallorca, Estampa de N'Amengual y Muntaner, 1908, s. 269).

132 Viz Verdagueroův dopis Bouškovi ze dne 14. září 1893.

příležitosti zrestaurování kláštera v Ripollu báseň k uctění Panny Marie Ripollské,¹³³ kterou Verdaguer „na rastru kastilského převodu pátera Koudelky¹³⁴“ (Říha 1996: 25) přeložil do katalánštiny.¹³⁵ Katalánský překlad básně byl nejprve otištěn v týdeníku *La Veu de Catalunya*,¹³⁶ později vyšel – spolu s českým originálem – ve sborníku *Corona poetica a Nostra Senyora Santa Maria de Ripoll* (1895: 228-232). V reakci na Verdaguerovo „mistrné přebásnění“¹³⁷ pak Bouška tomuto autorovi věnoval svou báseň *Srdce Ježíšovo*.¹³⁸

V dopise z 27. září 1894 Verdaguer Bouškovi sděluje, že by rád přeložil další jeho báseň (*Sv. Kateřina Sienská*¹³⁹), přičemž jej v této souvislosti žádá o upřesnění významu posledního slova,¹⁴⁰ a to buď v latině nebo francouzštině. Zamýšlený překlad této básně nakonec Verdaguer nedokončil, což potvrzuje jeho pozdější dopis z 12. prosince 1894.¹⁴¹ V dopise z října 1894 se Verdaguer pro změnu ujistňuje o správném pochopení již zmiňované Bouškovy básně *Srdce Ježíšovo* a poznamenává, že její druhá sloka jej inspirovala ke složení básně *La magrana*, jejíž znění mu v prvotní verzi – „incorrecta, com la acabo de escriure“ – posílá.¹⁴² Verdaguer zároveň dodává, že až bude báseň „corretgida“, věnuje ji právě Bouškovi – „vos la dedicare com á fruyt de vostre arbre“ –, což skutečně učinil,¹⁴³ ale báseň nakonec za života nevydal.¹⁴⁴ Prvním vydanou verzí zmíněné básně je tak

133 O svatá Panno na Ripollu, / kde Ter a Fraser vlaščí spolu / tu, kterou chráníš, katalánskou zem, / své rámě podej českému též lidu, / a svého roucha ohvězděný lem / nám podej s nebe v naši strast a bídu.

134 Jedná se o Aloise Koudelku (1861-1942), známého spíše pod literárním pseudonymem O. S. Vetti, kterého s Bouškou pojilo nejen přátelství, ale také intenzivní překladatelská činnost. Koudelka alias O. S. Vetti je rovněž podepsán pod několika překlady z katalánsky psané literatury, o čemž bude pojednáno v příslušné kapitole.

135 Dle Forbelského (1992: 46) je tento Verdaguerův převod zmíněné Bouškovy básně „zřejmě první překlad české poezie do katalánštiny“.

136 *La Veu de Catalunya*, Any IV., Núm. 32, 12. 8. 1894, s. 361.

137 V *Hlídce literární* je v rubrice Zprávy v sekci Španělsko (sic!) uvedena Bouškova zpráva tohoto znění: „Časopis barcelonský „La Veu de Catalunya“ z 12. srpna t. r. přináší katalánský překlad básně S. Bouškovy Sv. Maria Ripollská z pera J. Verdaguera v mistrném přebásnění (Santa Maria de Ripoll, poesia escrita en llengua de Bohemia, per lo Pare benedictí Segimon Bouska).“ (Hlídka literární, 1894, roč. 11, č. 10, s. 393.)

138 S původním věnováním „Příteli Jacintu Verdaguerovi za jeho překlad mé básně »Santa Maria de Ripoll« do katalonštiny.“ byla zmíněná báseň uveřejněna v časopise *Vlasť* (1893-1894, vyd. 06. 1894, roč. 10, č. 9, s. 771-772), v roce 1897 vyšla báseň – již jen s prostým věnováním „Jacintu Verdaguerovi“ (Bouška 1897: 138) – knižně v rámci Bouškovy sbírky *Pietas*.

139 Jedná se o báseň *Sv. Kateřina Sienská* s označením *I.* (Bouška 1897: 132-133).

140 „Voldria traduir vostra bella poesia Santa Catarina mes no veig lo sintit moral de la ultima paraula.“

141 Verdaguer v něm v souvislosti se zmíněnou básní píše následující: „La gloriosa Santa Catarina de Sena pot estar quexosa de mi per no haver enllestit ma traducció.“

142 *La Magrana // Discissum pulchrius. / Quanto posso donar tutto vi dono. // En un verger m en entrí / amor de la Esglesia santa, / en lo bell mitx del verger / un magraner verdegava, / al bell cim del magraner / denteta 'm una magrana. / Jo tenia fam y set / dalia per esberarla, / lo magraner es molt alt, / lo meu bras no hi arribava. / Per arribarhi millor / Longino 'm dexa la llanca, / al primer colp que doní / de rubins una font raja, / una font que s fa torrent, / una torrent que 's fa riuada. // Quan mon cor n'està sadoll / á tothom ne convidava: / veniu tots á atresorar / d'eix tresor que may s acaba. / Veniu pobres, veniu richs, / vestiuvos d'aquexa grana, / si es la púrpura dels reys / tots ne serem en la Patria. / Veniu los que teniu set, / exa es la font de Samaria, / la font del Cor de Jesus / que la set del mon apaga.*

143 Definitivní verze Verdaguerova věnování je následující: „Al P. Segimon Bouska, sabi poeta benedicti, traductor del Somni de Sant Joan al bohemi.“ (Verdaguer 1981: 165).

144 Ačkoli zmíněnou báseň Verdaguer zvažoval zařadit do sbírky *Flors del Calvari*, nakonec tak neučinil, což Bouškovi v dopise na Velikonoce roku 1896 zdůvodnil takto: „No he posada la Magrane en les Flors del Calvari per ser la colecció ja llarga, no faltara ocasió per publicar-la com desitjo.“

Bouškův český převod, který pod názvem *Granátové jablko* otiskla v roce 1897 revue *Nový život*.¹⁴⁵

Bouškou je taktéž inspirována báseň *Al Illustrre Canonge poeta, Cantor de les vides dels Sants, D. Benet Metodi Kulda*,¹⁴⁶ kterou Verdaguer na žádost zmíněného překladatele složil pro Beneše Metoděje Kuldu,¹⁴⁷ jemuž se katoličtí básníci v čele s Bouškou rozhodli věnovat almanach *Pod jedním praporem*. Původní znění básně se dochovalo ve Verdaguerově dopise Bouškovi z 3. prosince roku 1894, ve finální, mírně upravené podobě pak báseň – doplněna o název *No ploreu* – vyšla ve sbírce *Flors del Calvari* z roku 1896.¹⁴⁸ Český překlad původní verze, vyhotovený Bouškou, byl otisknut ve zmíněném almanachu (Bouška et al. 1895: 253), vycházejícím coby první svazek ediční řady *Básnické obzory katolické*.¹⁴⁹

Postava Jacinta Verdaguera se stala inspirací pro dvě Bouškovy básně vydané roku 1897 ve sbírce *Pietas*, nazvané shodně *Příteli Jacintu Verdaguerovi*. Sonetová znělka s označením I., datována rokem 1892, představuje resumé Verdaguerovy dosavadní tvorby, námětem pro sonetovou znělku označenou jako II., datovanou rokem 1895, byl básníkův neblahý osud, kdy byl na konci života „neslýchanou intrikou svých nepřátel prohlášen za šílence a uvězněn v klášteře“ (Bouška 1897: 92). Verdaguerovy peripetie byly dle Bouškova vyjádření důvodem, proč jejich písemný styk roku 1896, kdy Verdaguer Bouškovi na Velikonoce adresoval poslední dopis, náhle ustal. V dopise Antonínu Pikhartovi ze dne 30. června 1902 k tomu Bouška uvádí následující: „Poslední léta jsme si nepsali. Věděl jsem, že trpěl mnoho a ze šetrnosti jsem nechtěl jítřit rány. Ale měl jsem přece psát, teď je mi to líto!“

4.2.3 Česko-katalánská sounáležitost

Dříve než se zaměříme na sounáležitost s Katalánkem, považujeme za důležité zmínit se o vzájemnosti česko-provensálské, potažmo česko-okciténské,¹⁵⁰ která prvně jmenované těsně předcházela, byť se s ní velmi záhy utvářela prakticky paralelně. Hlavní platformou

145 *Nový život*, 1897, roč. 2, č. 1, s. 16-17.

146 Ve Verdaguerově dopise Bouškovi z 3. prosince roku 1894 je Kuldovo příjmení uvedeno mylně jako Xulda.

147 Beneš Method Kulda (1820-1903), kněz, spisovatel a sběratel lidových písní a pohádek, od roku 1870 byl kanovníkem vyšehradské kapituly, ve stáří jej provázely potíže se zrakem, až nakonec roku 1893 oslepl zcela. Kuldovo pětasedmdesáté výročí narození bylo „vnějším podnětem k uspořádání přelomového almanachu *Pod jedním praporem*“ (Putna 1998: 183), zmíněný kanovník se finančně podílel nejen na jeho vydání, ale i na založení hlavního orgánu *Katolické moderny*, revue *Nový život*, jejíž redaktoři dokonce v určité chvíli „zvažovali, že by mohla nést název Kulda!“ (Putna 1998: 183).

148 V prvním vydání knihy *Flors del calvari* z roku 1896, do níž Verdaguer tuto báseň začlenil, je jméno kanovníka Kuldy uvedeno chybně jako Netodi. Rovněž věnování je mírně pozměněno: *Al canonge bohemi cantor de les vides dels sants Benet Metodi Kulda avui vell i cego*.

149 Přední desky zmíněného svazku zdobí Bouškou vyhotovené kresby deseti básníků, mezi nimiž najdeme vedle Danta, Calderóna či Sv. Jana z Kříže, jehož dílo Bouškovi v únoru roku 1894 zaslal sám Verdaguer, také podobiznu Frederiho Mistrala a Jacinta Verdaguera.

150 Ačkoli jsme si vědomi rozdílů mezi pojmy Okciténie a Provence, resp. okcitanština a provensálsština, užíváme zde výrazů Provensálski a provensálsština ve všeobecné rovině, neboť takový byl tehdejší úzus.

pro utváření česko-provensálských vztahů byla soudobá literární tvorba v provensálštině.¹⁵¹ Provensálská literatura, jejíž starší, trubadúrská tvorba u nás nebyla úplně neznámou,¹⁵² budila vedle kvalit uměleckých pozornost zároveň i tím, že byla připomenutím obrozeneckých snah domácích, přičemž paralela s vývojem českého písemnictví se stala jakousi přidanou hodnotou.¹⁵³ Jakkoli byla u Vrchlického, prvního překladatele provensálské poezie do češtiny, na prvním místě vždy umělecká úroveň překládané tvorby a nacionální zřetel byl záležitostí podružnou (Krejčí 1913: 16), na tuto česko-provensálskou paralelu nejednou poukázal i on sám.¹⁵⁴

Velký obdiv, který Vrchlický choval k Mistralovi, dokládá mimo jiné i skutečnost, že svou antologii *Hostem u básníků*, vydanou roku 1891, věnoval právě jemu.¹⁵⁵ Vedle kvalit ryze uměleckých¹⁵⁶ zaujal Mistral Vrchlického také jako obroditel jazyka.¹⁵⁷ Ve své studii *Frederi Mistral* (Vrchlický 1892: 53-65), původně uveřejněné již roku 1890 v *Hlasu*

151 Čeští čtenáři se s ní mohli poprvé seznámit díky Vrchlického překladům básní Frederiho Mistrala (1830-1914) a Theodora Aubanela (1829-1886), publikovaným roku 1886 (*Z básní Mistralových*, Květy 1886, č. 5, s. 667-676. Aubanelovy básně se objevily v *Hlase národa*, 1886, s. 327).

152 Viz například studii Františka Věnceslava Jeřábka (1836-1893) *Stará doba romantického básnictví*, konkrétně kapitolu *Lyrika Provensálská* (Jeřábek 1883: 42-67). Na odkaz provensálských trubadúrů následně poukázal rovněž Josef Kořenský v článku nazvaném *Avignon. Z cest po francouzském jihu*, otištěném roku 1887 v *Osvětě*: „V samém jménu Provence skrývá se tajemná báj, a magické ovzduší vane celým jihem francouzským. Vzpomínka trubadúrských zpěvů spočívá na něm jako záře zapadajícího slunce a ozývá se podnes v melodické mluvě provençalské jakožto nejstarší, ale také již zanikající řeči mezi jazyky románskými. Vlastina, španělština a jazyk francouzský slučovaly se v ní v harmonický souzvuk a vyznívaly nejlahodněji za doby středověké. Avšak dozněly již až na ohlasy provençalských poetův, jakými jsou Théodore Aubanel, Jean Brunet, Paul Giéra, Anselme Mathieu, Frédéric Mistral, Joseph Roumanille a Alphonse Tavan, kteří se z vlasteneckého zanícení dne 21. máje 1854 v Châteauneuf-de-Gadagni sestoupili v jednotu řečenou *Felibrig* a povznegli opět provençalský jazyk k bývalé slávě.“ (*Osvěta*, 1887, č. 8, s. 717.)

153 Již roku 1883 na tuto skutečnost poukázal František Věnceslav Jeřábek (1836-1893), když poznamenal, že „[o]sudy národa provensálského, nenepodobné v mnohém ohledu osudům národa českého, mají již z této příčiny pro nás svou zajímavost“ (Jeřábek 1883: 45).

154 „Je to pro nás zvláště zajímavé státi u kolébky nové literatury cizí, pro nás, kteří sami sotva nedávno jsme prodělali podobnou fasi vzkříšení a obrodu“ (Vrchlický 1892: 54). V článku *Ze styků českých a provençalských spisovatelů*, napsaném u příležitosti jmenování Vrchlického členem felibrů a otištěném roku 1892 v týdeníku *Světovzor*, uvádí autor (se vši pravděpodobností sám Vrchlický) následující: „Literatura provençalská jest mladá, ale veliké budoucnosti. V nejedné příčině svými poměry podobá se literatuře naší; jejich boj o školy a práva jazyková jest obdobný zápasům našim.“

155 „Velkému básníkovi Frederimu Mistralovi s úctou, podivem a láskou“ (Vrchlický 1891: 5).

156 Vrchlický v Mistralovi vidí druhého Huga, když se o něm ve vztahu k jeho drobné lyrice *Zlaté ostrovy* vyjadřuje těmito slovy: „Neznáme druhé knihy lyrické, kde by tolik zářící, velké, hluboké a zpěvné poesie bylo pohromadě. V třinácti oddílech bohaté této sbírky zpívá velká lyrická duše, snad první po Viktoru Hugovi v našem století“ (Vrchlický 1892: 65). Vrchlický svůj soud završuje tvrzením, že „Mistral dokázal velkou věc, která se málo komu povede, spojil ducha národního, domácího s velkým uměním všelidským, je tak stejně národní a přece kosmopolitický, musíte jej milovati, když se mu obdivujete“ (ibidem).

157 O tom, že otázka zachování mateřského jazyka nebyla Vrchlickému lhostejná, svědčí i jeho vlastní tvorba, např. báseň *Rodnému jazyku* (Vrchlický 1893: 106), *Naši řeči* („ty drahá, svatá, zářná řeči česká;“ (...) „s jakou chvím se o tě básní!“ (Vrchlický 1890: 23) a báseň *Srbům lužickým* („a národ malý v dívém boje reji / si ještě zpívá píseň o naději.“ (...) „Řeč otců – dědictví to přebohaté“ (...) „Že lid ten žije, zdá se přímo bájí, / že neurval ten ostrov příval cizí!“ (Vrchlický 1888: 96-98).

národa,¹⁵⁸ připodobňuje budoucího nositele Nobelovy ceny¹⁵⁹ k Josefu Jungmannovi.¹⁶⁰ Ačkoli se Jaroslav Vrchlický ke katalánské literatuře nedostal prostřednictvím Mistrala, který Verdaguera osobně znal a jeho tvorbu obdivoval,¹⁶¹ nýbrž díky doporučení italského básníka Tommasa Cannizzara,¹⁶² česko-provensálské vazby¹⁶³ sehrály důležitou úlohu pro budoucí přijímání katalánské literatury. To bylo dáno jednak geografickou blízkostí Provence a Katalánska, historickými vazbami obou zemí a jazykovou příbuzností provensálštiny a katalánštiny,¹⁶⁴ jakož i provázaností obou národních obrození, která vyvolávala četné reminiscence na nedávno minulé národní obrození české.

Již existující, jakkoli nevelké¹⁶⁵ povědomí o provensálském hnutí félibrů – o jejich tvorbě a obdobných snahách o obrodu jazyka – předpřipravilo katalánskému písemnictví půdu tím, že tuto doposud zcela neznámou literaturu umožnilo snáze zasadit do kontextu, poskytovalo rámec, v němž ji bylo možno pevně ukotvit a považovat za důvěrně blízkou.¹⁶⁶

158 Hlas národa, 1890, č. 115, příloha Nedělní listy 27. 4.

159 Mistralovi byla Nobelova cena za literaturu udělena roku 1904 (společně se španělským dramatikem Josém Echegarayem y Ezaguirre (1832-1916), „en considération de sa poésie si originale, si géniale et si artistique, qui reflète avec tant de fidélité la nature et la vie populaire de son pays.“

160 V souvislosti se skutečností, že Mistralovi bylo roku 1890 uděleno ocenění Jeana Reynauda za jím sestavený obsáhlý dvousvazkový okciténsko-francouzský slovník *Lou Tresor dóu Felibrige* z roku 1886, který zachycuje i výrazivo jednotlivých variet okciténské a je dodnes nepřekonaným lexikografickým dílem daného jazyka, konstatuje Vrchlický následující: „Něco příbuzného se tu hlásí a nechť jsou poměry sebe různější, jsou sympatie naše pro literární hnutí provençalské na snadě. Vždyť tomu není ještě tak příliš dávno, co náš Josef Jungmann prokázal našemu písemnictví analogickou službu dokončením svého slovníka. Myslím, že již dnes vzhlíží mladá literatura provençalská k Mistralovi se stejnou úctou, jako my dnes k Jungmannovi“ (Vrchlický 1892: 53).

161 V dopise ze dne 18. července roku 1877 mu v souvislosti s jeho eposem *L'Atlantida* (Atlantis) napsal následující: „Od Milтона v *Ztraceném ráji* a Lamartina v *Pádu anděla* nikdo nezpracoval prvotní zkazky lidské s takovou velikostí a s takovou mohutností“ (Vrchlický in Verdaguer 1891: 11).

162 Tommaso Cannizzaro (1838-1921), sicilský básník a překladatel. O zmíněné skutečnosti bude pojednáno v oddíle věnovaném Vrchlickému (4.3.1).

163 Tato česko-provensálská sounáležitost byla dle všeho vzájemná. Mistral byl s Vrchlickým v písemném styku a ve svých dopisech prý české kulturní snahy „spravedlivě a přátelsky“ oceňoval (Vrchlický 1892: 65), obdobně se na Mistralovu adresu vyjádřil také Sigismund Bouška: „Mistral sleduje také pilně literaturu naši, zná jazyk náš a snahy naše národní nejsou mu cizími, ježto poměry naše v nejedné příčině podobností svou musí mu býti sympatickými“ (Museum, roč. XXV. (tiskem VI.), 1890-91, roč. 25, č. 2, s. 105). O provensálských básnících Bouška mimo jiné uvedl následující: „nalezl [jsem] v básnících provençalských samých přátely velmi ochotné a vlídné, kteří mne takřka zahrnuli svými knihami brožurami, radami a pokyny, často dosti vzácnými. (Museum, roč. XXVI. (tiskem VII.), 1891-92, roč. 26, č. 1, s. 14-15).

164 K tomuto Říha uvádí: „provensálština byla až do Llullovy doby oficiálním jazykem literatury katalánských básníků-trubadúrů a nezapomínejme, od sňatku Ramona Berenguera III. s princeznou Dolçou z Provence (1112) až do smlouvy v Corbeil 1258, ve které se katalánský [hrabě a aragonský] král Jaume I. zřekl nároků na Okcitanii ve prospěch francouzského [krále] Ludvíka IX., patřila Provence politicky k Barcelonskému [hrabství]“ (Říha 1996: 10).

165 Roku 1891 si Bouška stěžuje na nevědomost, „jaká u nás o Provinci, její řeči jejím znovuzrození národním a literárním, nám tak analogickým, dosud panuje!“ (Museum, roč. XXVI. (tiskem VII.), 1891-92, roč. 26, č. 1, s. 14-15).

166 O tom, že recepce nové, katalánské literatury napomáhala v samých počátcích okciténská literární tradice svědčí mj. i přednáška Jaroslava Vrchlického, avizovaná v Národní politice touto notickou: „První přednáškový večer „Pražského klubu“ odbývá se v pátek dne 26. t. m. v slavnostním sále sv.-Václavské záložny. Přednáseti bude p. Jaroslav Vrchlický „O lásce v poesii troubadourů s ukázkami nových překladů z provençalské a katalánštiny“. Po přednášce jest společná zábava. Reklamace pozvání vyřizuje „Pražský klub“ (Ferdinandova tř. 9.)“ (Národní politika, 23.2.1892, odp. vyd.). O tři dny později – tedy v den konání přednášky – vyšla zpráva opět, jen s upozorněním, že tato literární akce proběhne „již dnes v 8 hod. več.“ (Národní politika, 26.2.1892, odp. vyd.).

Česká sounáležitost s Provensálci, vzešlá z podobnosti s jejich literárním hnutím, na niž bylo několikrát poukazováno,¹⁶⁷ tak byla – především na konci 19. století – důležitým pomyslným odrazovým můstkem k utváření sympatií vůči Katalánsku.

Pojednání o Mistralovi, potažmo o provensálské literatuře jako celku využívali ke zmínce o písemnictví katalánském jak Vrchlický,¹⁶⁸ tak Bouška,¹⁶⁹ v jehož případě – na rozdíl od Vrchlického – byl zájem o katalánskou literaturu obecně a Verdaguera konkrétně přímým vyústěním jeho zájmu o provensálské písemnictví v čele s Mistralem, byť vykročení oběma těmito směry u Boušky proběhlo takřka souběžně a současně.¹⁷⁰ Mistral je zmiňován nejen za účelem poukazu na česko-provensálsko-katalánskou vzájemnost, kterou Bouška posiluje například citováním Mistralových veršů o otročícím národu, dle nichž „udrzuje-li [takovýto národ] svůj jazyk, má klíč, který pout jej zbaví,“¹⁷¹ ale i v souvislosti s vyzdvižením kvalit samotného Verdaguera, čehož využívá jak Bouška,¹⁷² tak Vrchlický.¹⁷³ Oba překladatelé rovněž neopomněli zmínit, že Mistral, jenž mimochodem Verdaguera v mnohém ovlivnil,¹⁷⁴ mu slovy *Tu Marcellus eris!*¹⁷⁵ již roku 1868 předpověděl velkou budoucnost, přičemž Verdager tomuto závazku dle Mistrala dostal: „Vy jste stonásobně skutkem naplnil naděje, jež vlast skládala ve Vás.“¹⁷⁶

Podobné příklady opírající se o analogii s Provenčí byly užívány i k přiblížení politické situace Katalánska,¹⁷⁷ avšak vzhledem k odlišnému směřování obou zmíněných zemí, kdy hnutí félibrů zůstalo i nadále hnutím čistě literárním, zatímco *Renaixença* počátkem 80. let

167 Viz například toto Bouškovo vyjádření: „Předně chci tímto upozorniti na podivuhodné znovuzrození literatury provençalské, kteréž v mnohé a mnohé příčině jeví velikou podobnosť s poměry literárními u nás“ (Museum, roč. XXV. (tiskem VI.), 1890-91, roč. 25, č. 1, s. 31).

168 „Mezi tím snahy Felibrů nesly hojně ovoce a potkávaly se s výsledkem. Nová jména básnická se objevovala, nové časopisy provençalské se zakládaly a za Pyrenejemi hlásila se k životu nová literatura katalánská v mnohém příbuzná provençalské“ (Vrchlický 1892: 57-58).

169 Bouška: „Jazyk provençalský rozšířen byl tehdy nejen v jižní polovici Francie, ale i za Pyrenejemi, šire se přes Katalonii a Aragonii až do Valencie. Odtud vysvětlíme si stejný literární ruch v naší době v Provenči i v bratrském Katalánsku, jimž nikterak nevádí vysoké štíty Pyrenejí, aby též duch renaissance nevanul duši a srdcem dvou těchto bratrských národů.“ (Museum 1890-91, roč. 25, č. 1, s. 32)

170 Příznačné je již jen to, že Bouškův první překlad z katalánštiny – fragment Balagerovy básně *A Provença* – byl uveřejněn v rámci studie o provensálském básníkovi Jòsè Roumanihooovi (José Roumanille), a to coby doklad „bratrství felibrův a Katalánců“ a katalánsko-provensálské literární vzájemnosti (Obzor, r. 14, č. 24, 20. prosince 1891, s. 357).

171 „Si tèn sa lengo, tèn la clau / Que di cadeno lou delièuro“ (Hlídka literární, roč. XI, č. 4, 1894, s. 124).

172 „Mistral před Pyrenejemi a Verdager za Pyrenejemi vytvořili díla mistrná, analogická a stejně významná pro lid, z něhož vyšli. Mirèio a Atlantis jsou dva sloupy nebetýčné, na nichž spočívají dvě luzné sestry: poesie provençalská a katalánská“ (Museum 1890-91, roč. 25, č. 1, s. 32).

173 „Čím jest Frederi Mistral pro literaturu provençalskou, tím jest Don Jacinto Verdager (...) poesii katalánské“ (Vrchlický 1891: [7]).

174 Verdager po vzoru Mistralovy skladby *Mirèio* složil báseň podobného ražení s názvem *Amors d'en Jordi i na Guideta*, ale po autocenzuře neměl nikdy odvahu zmíněné dílo vydat (<https://www.verdager.cat/noticies/verdager-i-mistral-mes-a-prop/264>). O Verdagerově inspiraci Mistralovou tvorbou pojednává rovněž studie *De Mireia i Calendau a L'Atlàntida i Canigó : influència de Mistral a Verdager* (Alegret 2009).

175 Jak poukazuje Verdager Pajerols (2009: 448), první setkání mezi Mistralem a Verdagerem bylo hojně mytizováno: výše uvedená slova Mistral nepronesl při jejich prvním setkání, nýbrž napsal ve svém dopise, který katalánskému autorovi adresoval dne 18. července 1877 u příležitosti obdržení a přečtení eposu *L'Atlàntida*.

176 Hlídka literární, roč. XI, č. 8, 1894, s. 287. Obdobně též Vrchlický (1891: 12).

177 „V politickém ohledu jest poměr Katalánců ku Španělsku též, jako poměr Provençalů ku Francii“ (Hlídka literární, roč. XI, č. 4, 1894, s. 124).

19. století postupně nabyla i rozměru politického,¹⁷⁸ díky čemuž se mnohem bližšími „spojenci“ stali Čechům Katalánci (a Kataláncům Češi), se česko-katalánská sounáležitost začala rozvíjet zcela nezávisle, na samostatném, hlubším a ještě pevnějším základu.

Tato sounáležitost se uskutečňovala především na dvou rovinách, literární a politické, přičemž – zjednodušeně řečeno – české sympatie vůči Katalánsku se projevovaly zájmem o katalánskou literaturu, „která v nejedné příčině se podobá i literatuře naší a proto zájem náš na ní je [dle Boušky] zcela oprávněný,¹⁷⁹ a katalánská náklonnost byla dána zájmem o české výdobytky na poli národní emancipace,¹⁸⁰ kvůli nimž – jak výstižně vyjádřil Pikhart – Katalánci „sledují naše zápasy o národní bytí a starodávná práva s horoucím obdivem mladšího bratra, který zápolí ještě o holý život, k bratru staršímu, který už stanul pevnou nohou na svém dědictví a nebojuje už o své bytí či nebytí, ale o spravedlivé podmínky vyššího rozvoje duševního i hmotného, o poctivé své rodné právo a o uznání svéráznosti své i za mezemi existence nejnужnější.“¹⁸¹ A vzhledem k tomu, že jsme v porovnání s nimi byli o krok napřed, sledovali „naše zápasy a naše úspěchy s upřímným účastenstvím,¹⁸² což ostatně dokládají také vzpomínky Antoniho Marii Alcovera na pražské setkání s Antonínem Pikhartem, o nichž jsme se již zmínili v předchozím oddíle.

Ačkoli recepce katalánské literatury probíhala počínaje vydáním Bouškova překladu Verdaguerovy básnické sbírky *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana) již samostatně,¹⁸³ na provensálskou literaturu, která v samých začátcích sehrála důležitou zprostředkovatelskou či kontextualizační úlohu, hlavní aktéři česko-katalánské literární výměny nezapomněli. Dokladem výše uvedeného, jakož i vzájemné sounáležitosti Čechů, Katalánců a Provensálců je mimo jiné tato báseň, kterou čeští překladatelé Vrchlický, Bouška a Pikhart spolu s Barriosem, jenž roku 1904 zavítal do Čech,¹⁸⁴ složili u příležitosti nadcházejícího

178 Na tyto rozdíly poukázal již roku 1884 katalánský politik a novinář Valentí Almirall (1841-1904) ve svém článku *Catalans i Provençals*: „Els moviments que s desenrotllen a la banda d'ençà i a la d'enllà dels Pireneus podran semblar idèntics als que miren superficialment les coses; però, per poc que s profundisin, s'hi troben diferències essencials. Els provençals són abans que tot francesos: nosaltres, abans que tot catalans. A la banda d'enllà dels Pireneus el renaixement té un objecte purament literari. Allí s fan poesies pel sol gust de fer-les, i en general els *felibres* canten com les cigales, «que l sol fa cantar». A la banda d'ençà l renaixement literari se proposa un objecte més trascendental.“ Vyvrcholení teoretických úvah i praktických návrhů týkající se otázky politické emancipace Katalánska představuje Almiralovo dílo *Lo Catalanisme* z roku 1886.

179 Hlídkka literární, roč. XI, č. 1, 1894, s. 5.

180 Příkladem výše uvedeného je mimo jiné zájem Beneta Roury Barriose (1866-1915) o Ústřední matici školskou, na niž poukázal např. v rámci svého článku *De llengua catalana* (Joventut, 30. 8. 1906, č. 342, s. 555).

181 Osvěta, r. 36, č. 1, 1906, s. 68

182 ibidem.

183 V Bouškově devítistránkové předmluvě ke zmíněnému překladu není o provensálské literatuře ani zmínka. Zmínky o provensálské literatuře, jazyku či Mistralovi a pojednání o provensálsko-katalánských literárních stycích, které lze najít v Bouškově zasvěcené literární studii *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské*, uveřejňované po částech prakticky po celý rok 1894, jsou logické, nejsou však stěžejní součástí rozsáhlé, dohromady více než padesátistránkové studie, v níž Bouška kvůli lepšímu zasazení Verdaguera do kontextu podává na devíti stranách přehled dějin katalánského písemnictví.

184 Záhy po svém příjezdu do Prahy napsal Bouškovi do Machova zprávu následujícího znění: „Al trepitjar terra tcheque saludavos cridant Visca Bohemia – Benet R. Barrios“ (Říha 1996: 36). O Barriosově sounáležitosti s českým národem pak dále svědčí jeho pohled z 16. května 1904, v němž Bouškovi „hrdě oznamuje, že spolu s ostatními očekává převoz Kollárových ostaků“ (ibidem).

padesátého výročí založení Félibrige – 21. května 1854 – a následně (v katalánském překladu¹⁸⁵) zaslali spolu s pozdravením Mistralovi.¹⁸⁶

Z malého žaludu, jež vsadils v otců zem,
dub velký vzrost a rozložitý,
na snětích dědů myšlenky, duch, city –
po letech s Tebou živ – náš obdiv s láskou vem!¹⁸⁷

Česko-katalánská sounáležitost se významně projevila rovněž o tři měsíce později, konkrétně ve dnech 24. a 25. září 1904, kdy se v Katalánsku konaly historicky první slavnosti Trojkmenné borovice (Festa del Pi de les tres branques),¹⁸⁸ kterýžto strom se díky již zmíněné Verdagerově básni z roku 1888 stal inspirací mnoha umělcům, ale především symbolem Katalánska, jeho slavných dějin i soudobých snah o budoucí kulturní i politickou emancipaci. Oslav, pořádaných u příležitosti převedení borovice do vlastnictví politického uskupení *Unió Catalanista*, se nikdo z dotyčných překladatelů osobně neúčastnil, nicméně k této pro Katalánce tak významné události se Češi připojili alespoň na dálku, když byly při slavnostním aktu přečteny zdravice Jaroslava Vrchlického a Antonína Pikharta, o čemž víme díky reportáži uveřejněné v týdeníku *Joventut*.¹⁸⁹ Její autor článek uzavírá konstatováním, že závěrečný proslov předsedy *Unió Catalanista* Domèneca Martího i Julià (1861-1917) byl zakončen provoláním „*Visca la llibertat de tots els pobles*,“ čímž si vysloužil dlouhé a bouřlivé ovace.

České účastenství na zmíněné slavnosti, jakož i obecná sounáležitost s katalánským národem, projevovaná mj. činností překladatelů, která byla faktickou podporou jeho bojů za uznání (nejen) kulturní svébytnosti, měly pro Katalánce nesmírný význam také z toho důvodu, že právě počínání Čechů byla ze strany Katalánců věnována velká pozornost. Dle Balcelse (2013: 189) měly totiž na Katalánsko v daném období české emancipační snahy – spolu s těmi irskými – dokonce ten největší vliv ze všech.

4.3 Překladatelé

185 Kopii dopisu Mistralovi spolu s katalánským překladem veršů uvádí ve své diplomové práci Marek Říha: „D'un petit aglà plantat per vosaltres, en lo terror dels vostres pares, un roure gran y ufanós nasqué, lluhint enses branques los pensaments, ideas y sentiments dels vostres avis y viu fà molts anys ab vosaltres. Rebeu avuy nostre admiració y carinyo“ (Říha 1996: 99).

186 Báseň, prepis jejíhož původního českého znění se nachází v Bouškově pozůstalosti uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (fond Bouška Sigismund, č. přír. 283/49), vznikla 20. května při setkání zmíněných překladatelů a Barriose v hospodě U Fleků, což jen dokládá, že vzájemné vztahy se pěstovaly i na ryze osobní, neformální úrovni.

187 Hlavním (ne-li jediným) autorem básně byl však s největší pravděpodobností Jaroslav Vrchlický, který ji v mírně pozměněné podobě a s podtitulem „na paměť založení »Felibru« před padesáti lety“ vydal ve sbírce *Tiché kroky* (Vrchlický [1905]: 32).

188 Ty se pak konaly každoročně až do roku 1924, kdy byly zakázány diktátorským režimem Miguela Prima de Rivery.

189 *Joventut*, Any V, núm. 242, 29. září 1904, s. 644-645.

Archivním výzkumem a rešerší dobového tisku se nám podařilo prokázat, že role Boušky a Pikharta, hlavních překladatelů tohoto období, jejich vliv na zprostředkovávání katalánské literatury a sepětí s ní byly ještě větší, než se doposud předpokládalo. Vedle doplnění překladové tvorby jednotlivých aktérů jsme rovněž dospěli ke zjištění, že na zpřístupňování zmíněné literatury se podíleli (či hodlali podílet) ještě další čtyři překladatelé, o jejichž činnosti ve vztahu s katalánštinou nebylo doposud vůbec nic známo.

4.3.1 Jaroslav Vrchlický (1853-1912)

Věren svému poslání obohatit českou literaturu a „tlumočiti vše, co kdy z cizích literatur [jím] zachvělo“ (Vrchlický 1895: I), se Jaroslav Vrchlický vedle převodů poezie italské, francouzské či španělské věnoval i překládání znovuzrozené literární tvorby v provensálštině.¹⁹⁰ Vzhledem k výše vyložené spřízněnosti literatur Okcitanie a Katalánska, jakož i provázanosti jejich národních obrození i samotného Frederiho Mistrala s Jacintem Verdaguere, by se mohlo zdát, že Vrchlického cesta ke katalánskému písemnictví vedla právě přes provensálské autory. Avšak jak již bylo předesláno dříve, Vrchlického na katalánskou literaturu, konkrétně na Jacinta Verdaguera a jeho epos *L'Atlàntida (Atlantis)*, upozornil sicilský básník Tommaso Cannizzaro (1838-1921),¹⁹¹ jemuž Vrchlický český překlad zmíněného díla z vděčnosti věnoval. Tato dedikace je zajímavá nejen tím, že zodpovídá otázku, jak a kdy se Vrchlický s eposem Jacinta Verdaguera seznámil, ale navíc odkrývá i okolnosti týkající se pomůcek, s nimiž se Vrchlický do překladu z pro něj neznámého románského jazyka pustil. V exempláři dochovaném v Národní knihovně¹⁹² se můžeme dočíst, že následující:

Básníku Tom. Cannizzarovi

v Messině!

Bylo to, tuším, roku 1885, kdy upozornil Jste mne, velectěný příteli, na toto epos Verdaguerovo a doporučoval mi je ku přeložení. Nepřestal Jste na tom, ukázati mi zlatý dol; podal Jste mi i nástroje, jichž pomocí jsem mohl zlato dobývati: opatřil Jste mi mluvnici i vzácný výtisk slovníku jazyka katalánského. Takové laskavosti nemohl jsem odolat a jestli dnes po letech se vrací k Vám „Atlantis“ v

¹⁹⁰ Své první překlady z tohoto jazyka, konkrétně ukázky z tvorby Frederiho Mistrala (1830-1914), publikoval Vrchlický v roce 1886 v Květech: Z básní Mistralových, Květy 1886, č. 5, s. 667-676. Téhož roku publikoval Vrchlický i básně Theodora Aubanela, ty byly uveřejněny v Hlase národa, 1886, s. 327.

¹⁹¹ Vrchlický se s ním seznámil prostřednictvím Adolfa Heyduka (1835-1923) (Cannizzaro 1884: 5), jenž se s ním přátelil již od začátku šedesátých let, kdy v Itálii působil jako šlechtický vychovatel (Pražák 1955: 268). Z Cannizzarovy tvorby Vrchlický nejprve přeložil několik básní do antologie *Poesie italská nové doby (1782-1882)*, roku 1884 pak z Cannizzarovy poezie vydal samostatný výbor. Za tento počín Cannizzaro Vrchlickému připsal báseň *Il Genio*, na což mu Vrchlický odpověděl básní *Dál!* (Vrchlický [1900]: 136-140). Cannizzarova korespondence čítající 39 dopisů, zasílaná Vrchlickému v letech 1883 až 1909, je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. O stycích Jaroslav Vrchlického, Tommasa Cannizzara a Adolfa Heyduka se lze dočíst též ve Sborníku Společnosti J. Vrchlického (1920: 132-133).

¹⁹² Za zmínku nepochybně stojí, že daný exemplář patřil pozdějšímu významnému katalanistovi Rudolfu Janu Slabému (1885-1957), o čemž svědčí jak jeho exlibris, tak i knihovní razítko „Z odkazu Dr. Rudolfa Slabého.“

českém rouše, je to pocit uznalosti a díků, který Vám ji posílá. Vím sám, po vydolování tohoto zlatodolu, že leccos nesu jen v kusech, co v originálu září v jednoduše krásě, ale to již jest osud nás překladatelů ve formě básnické – děláme prostě, co umíme; nebo překládati, jak nyní leckde modou jest, jen prosou, slovo za slovem, jistě i Vy jako já za umění nepovažujete; neměl bych jinak v ruce Vaše výtečné „*Fiori d'oltra Alpe*“ a netěšil bych se tolik na Vašeho Cida v rouchu italském.

V Praze, dne 23. června 1891.

Na rozdíl od provensálských autorů, jimž se ve svém překladatelském úsilí nemohl věnovat soustavněji,¹⁹³ i když by tak jistě činil velmi rád,¹⁹⁴ o dalších překladech z katalánské literatury, respektive z Verdaguera, nejspíš ani neuvažoval. V tomto případě nelze u Vrchlického hovořit pouze o zaneprázdněnosti či docházejících silách, nýbrž spíše o nedostatku primárního zájmu o další Verdaguerovu tvorbu jako takovou, neboť nekorespondovala s jeho osobním vkusem. Zatímco *L'Atlàntida* (*Atlantis*) je pro Vrchlického „velkým činem Dona Jacinta a velkým, ano posud největším dílem poesie katalánské.“ (Verdaguer 1891: 10) Verdaguerovo druhé velkolepé dílo, epopěj *Canigó*, hodnotí následovně: „Inspirace básnická je tu na stejné výši jako v Atlantidě, taktéž i umění básníkovo, ale látka sama je příliš lokální. Schází jí ten zájem všeobecný, který z Atlantidy činí látku takřka kosmopolitickou. *Canigó* jest středověká legenda ryze pyrenejská“ (Verdaguer 1891: 10).

Nicméně Vrchlický si Verdaguera coby umělce vysoce považoval. O úctě, v jaké zmíněného autora choval, svědčí i skutečnost, že Verdaguerovi složil sonetový portrét,¹⁹⁵ který vydal nejen časopisecky,¹⁹⁶ ale i knižně,¹⁹⁷ když jej zařadil mezi *Dvanáct portrétů*, jimiž vzdal hold vybraným osobnostem rozličných oborů (mj. např. Beethovenovi, Nietzschemu, Darwinovi, Zolovi). A na Verdaguera nezapomněl ani později, konkrétně roku 1902, kdy zmíněný autor zemřel. Vrchlickému byla tato smutná událost nejen inspirací k napsání sonetu *Při zprávě o smrti D. Jacinta Verdaguera*,¹⁹⁸ ale jak se nám

193 Sám Vrchlický na to poukazyval již při otištění prvních ukázek z Mistralovy poezie: „Uvádím slavného poetu do naší literatury s vřelým přáním, aby někdo z mladších povolaných sil ujal se té vděčné práce a přeložil nám některou z jeho velkých idyll, aspoň *Mirèio*, kterou již se honosí čelnější literatury evropské“ (Květy, roč. 8, č. 5, 1886, s. 667).

194 O Vrchlického zájmu o provensálskou poezii svědčí hned několik ukázek z tvorby felibrů, publikovaných mj. v antologiích *Hostem u básníků* (1891), věnované „Velkému básníkovi Frederimu Mistralovi s úctou, podivem a láskou,“ a *Z cizích Parnassů* (1895), v níž se Vrchlický v souvislosti s překlady několik romancí Fèlixè Grase (1844-1901) vyjadřuje slovy „[m]ěl jsem původně v úmyslu přeložiti »Romancero« jeho celé, ale vzdal jsem se této myšlenky časem“ (Vrchlický 1895: V).

195 VERDAGUER. Můj Jacinte! V své dětské víře jisté / jak maják v tmy pláš na vysoké skále, / tam zakotven v hloub, k hvězdám patříš stále, / kde Stella maris hoří v záři čisté. // Díš k našim vášním: Odstupte a zmizte! / Díš k našim bojům: Zaplaň ideale! / Jak magům svítils, v pouti víry malé / kdo hynou, s kříže obejmi je, Kriste! // Sám, skoro sám svou pěješ báseň lásky / na srdce Toho skloněn, který z prachu / zved' hříšníci, jenž bludy naše chápe. // Ty neznáš srdcí ani čela krásy, / jsi zde již celý stopen zoře v nachu, / v němž Michal na leb satanovu šlape.

196 Báseň byla poprvé otištěna v roce 1893 na stránkách týdeníku Světozor (Světozor, roč. XXVIII, č. 2, 24. 11. 1893, s. 15.)

197 Knižního vydání se Verdaguerův sonetový portrét dočkal hned několikrát (viz Vrchlický 1896: 71, [1897]: 49, 1902: 292-293).

198 Při zprávě o smrti D. Jacinta Verdaguera. Já nechtěl ani věřit svému sluchu, / já nechtěl pozděj' věřit očím svým, / že Tobě, který byl jsi bratr duchů, / svět jejich není více tajemstvím; // A maně cítím: Rozdíl

podářilo zjistit zevrubnou rešerši soudobého tisku, Vrchlický Verdaguerovu památku uctil i překladem pěti jeho básní.¹⁹⁹ Ačkoli objevení této pěti překladů mění zažité, revizi doposud nepodrobené tvrzení, že Vrchlický se po vydání eposu *L'Atlantida* (*Atlantis*) překládání z katalánštiny již více nevěnoval, výběr jednotlivých básní – takřka nahodilý, bez jakéhokoli vyššího, jednotícího kritéria – jen potvrzuje Vrchlického překladatelský eklekticismus.²⁰⁰

Přes to přese všechno je přínos Vrchlického pro českou recepci katalánsky psané literatury nezpochybnitelný. Jakkoli je pořízení vůbec prvního literárního překladu přímo z katalánštiny samo o sobě neoddiskutovatelnou zásluhou, těžiště Vrchlického přínosu nespočívá v překladatelské činnosti jako takové, nýbrž tkví především ve skutečnosti, že pro souvislé zpřístupňování provensálského a zejména katalánského písemnictví dokázal najít někoho, kdo by se tohoto nesnadného úkolu zhostil. Oním následovníkem, jemuž předal nejen pomyslnou štafetu, ale i katalánský slovník a mluvnicí, byl benediktinský kněz Sigismund Bouška.

4.3.2 Sigismund²⁰¹ Bouška (1867-1942)

Ačkoli byl Bouška ve svých překladatelských začátcích a zároveň i orientaci na provensálskou a katalánskou literaturu zcela zásadně ovlivněn Vrchlickým, ve vztahu k pojetí překladu je – na první pohled paradoxně – zosobněním jeho pravého opaku, neboť je ztělesněním nové koncepce kongeniálnosti, to jest duševního spříznění s překládaným autorem, která se v českém překladatelství objevila právě „jako reakce proti univerzálnosti

velký není / Tvé žití zde a jež nastává tam, / to větší snění jen a opojení / snad subtilnější, než lze pojmut nám. // Tvá otčina tvou smrt ucítí plně, / tam z Hesperidek sadů oranž Tys, / plod jehož zlatý pluje v Krásy vlně, / jež nesmrtelná jak Tvá Atlantis! (Zvon, roč. 2, č. 41, 1902, s. 561)

199 Panně z Montserratu, Láska, Při smrti Dona Antonia Lopeza, Smrt žáčka, Ježíš a svatá Gertruda. (Zvon, roč. 2, č. 45, 1902, s. 619-621).

200 Velkými kritiky Vrchlického kvůli tomuto přístupu byli především Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937) a František Xaver Šalda (1867-1937).

201 První český katalanista v pravém slova smyslu a jeden z našich nejvýznamnějších překladatelů katalánské literatury se narodil do hornické rodiny v Příbrami dne 25. srpna 1867 jako Ludvík Bouška. Po studiu příbramského gymnázia, na němž začal v sextě studovat francouzštinu a vlivem publikací Vrchlického i francouzskou poezii, kterou dokázal číst v originále (Bitnar 1932: 33), se Bouška po epizodním studiu malířské akademie v Praze rozhodl pro vstup do kláštera, k čemuž jej vedla nejen upřímná, hluboká víra v Boha, ale též vidina možnosti věnovat se studiu a umělecké tvorbě. Svou roli sehrála i skutečnost, že ačkoli otec i matka Boušku ve vzdělání podporovali, příjmy naddůlního, živícího početnou rodinu, nestačily na pokrytí nákladů spojených se studiem a pobytem prvorozeného syna v Praze (Marek 2002: 18). Bouška nejprve žádal o přijetí ke strahovským premonstrátům, ale byl odmítnut (Bitnar 1932: 7), načež byl přijat benediktiny na Břevnově, kde „dne 5. října [1887] oblečen byl převorem kláštera v šat řeholní, při čemž obdržel řádové jméno *Sigismund*“ (ibidem: 50). Rok nato započal studium na bohovědné fakultě německé univerzity, kde se mu dostalo „rozsáhlé[ho] vzdělání ve vědách náboženských, které stalo se mu neocenitelným pokladem i při jeho budoucí práci umělecké“ (ibidem: 10). Bouška tehdy bydlel – jak bývalo u studujících benediktinských noviců kvůli vzdálené poloze Břevnovského kláštera zvykem – v klášteře Františkánů na Novém Městě pražském, což mu umožnilo, aby se vedle studia a návštěv knihoven věnoval rovněž poznávání kulturního a společenského dění, jakož i navazování styků v uměleckých kruzích (ibidem).

a tím neosobnosti překladatelského umění Vrchlického“ (Levý 2023: 193). Nicméně nejzásadnějším okamžikem, který Boušku nasměroval a předurčil jeho další dráhu, bylo právě seznámení s Jaroslavem Vrchlickým. O tom, kdy přesně Bouška se svým vzorem z gymnaziálních let navázal kontakt, se informace různí,²⁰² avšak jako nejpravděpodobnější se zdá, že k této události, pro českou katalanistiku tak klíčové, došlo již roku 1888, což je mimo jiné datum, které uvádí i Bouškův přední životopisec Vilém Bitnar, když píše, že právě během onoho roku mistra „počal navštěvovati v jeho pracovně na Palackého nábřeží“ (Bitnar 1932: 51), načež tento prvotní kontakt pozvolna přerostl v přátelství.²⁰³

Vedle cenných rad týkajících se Bouškovy vlastní tvorby²⁰⁴ i překládání dal Vrchlický mladému bohoslovcovi doporučení, na něž Bouška vzpomíná v úvodu ke svému překladu Mistralovy *Mirèio*, psaném roku 1916: „Vrchlický sám mě vyzval, abych studoval felibry, překládal Mistrala a později Verdaguera“ (Mistral 1916: 41).²⁰⁵ Bouška si toho, co pro něj Vrchlický udělal, když jeho pozornost obrátil směrem k provenšálské literatuře, byl dobře vědom a laskavé péče, které se mu v jeho literárních a překladatelských začátcích dostalo, si náležitě vážil.²⁰⁶

Svého úkolu zastoupit Vrchlického na poli zprostředkovávání provenšálské, potažmo katalánské literatury českému čtenáři se Bouška chopil svědomitě a tomuto poslání se plně oddal.²⁰⁷ Bouškova překladatelská činnost však není významná jen svým rozsahem, ale především svým programovým zaměřením: orientace na provenšálsčinu a katalánštinu,²⁰⁸ tedy na jazyky středně velkých kultur, jejichž písemnictví se Bouška snažil uvádět do

202 Oproti Bitnarovi, který poukazuje na rok 1888, Svozil (Batůšek 1997: 16) uvádí, že k jejich seznámení došlo na podzim roku 1889, což uvádí i Batůšek (1996: 27).

203 Jak sám Bouška vzpomíná, četnost návštěv se zvyšovala a on si od Vrchlického odnášel ke studiu domů „[c]elé náruče knih francouzských a jiných básníků“ (Mistral 1916: 41).

204 Bouška si od Vrchlického nechával opravovat své básně.

205 Tutéž skutečnost potvrzuje Bouška i ve své pozdější výpovědi: „Vrchlický to byl, jenž mě vybídl, abych studoval odborně jazyk a literaturu provenšalskou i katalánskou“ (Bitnar 1932: 51).

206 Svůj vděk Vrchlickému vyjádřil Bouška – podepsán ještě pseudonymem Jaromír Slavík, který Bouška používal pro své první literární příspěvky – v dopise z 26. června 1891 všeríkajícími slovy „*Gratia Tui sum, quod sum*“ (Pražák 1955: 380), jimiž parafrázuje apoštola Pavla, konkrétně jeho 15. list Korintským. V průběhu průběhu dalších let však jejich vztah značně ochladl, přičemž na vině byly důvody čistě literární, konkrétně Bouškova slova o „falešných bozích Parnassu“, dále také Bouškův referát o Vrchlického antologii *Moderní básníci francouzští* (1893), otištěný v Hlídce literární (1894), a „oleje do ohně přilil Bouška článkem v č. 1 Hlídky literární XII, 1895, kde se v článku K našim literárním sporům postavil spíše na stranu Macharovu. Došlo k vzrušené scéně ve Vrchlického bytě (Bouškův dopis Lutinovi, ve kterém vše vylíčil, se zatím nepodařilo najít) a k rozchodu Vrchlického s Bouškou“ (Batůšek 1996: 38). Nicméně i přes výše uvedené chovali jeden druhého ve vzájemné úctě, o čemž svědčí například skutečnost, že Vrchlický Bouškovi věnoval svůj překlad Calderónovy hry *El príncipe constante* (Výtrvalý princ) – „Milému příteli p. Sig. Bouškovi o.s.b., překladateli „Mistrala“ atd., 10./IV. 1903. Oddaný J.V.“ (Calderón de la Barca 1903: [3]) – a Bouška Vrchlickému svůj překlad Mistralova eposu *Mirèio*: „Chci, aby překlad můj spojen byl se jménem Jaroslava Vrchlického“ (Mistral 1916: 41).

207 O Bouškově odhodlání napnout své síly k překladatelské činnosti svědčí další z dochovaných dopisů Vrchlickému, v němž mistra dne 19. června 1892 informuje, že bude „za pár dní vysvěcen,“ a s ubezpečením, že „všechn svůj volný čas [chce] věnovati tomuto zaměstnání,“ jej žádá o radu, zda by bylo možné, aby se ucházel o podporu, vypsanou Českou akademií císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost, ve výši 300 zlatých, které by mu byly „pomůck[o]u ke studiu literatur provenšalské a katalánské“ (Pražák 1955: 380-381).

208 „Největší díl překladatelského úsilí Bouškova připadá malým, obrozeným literaturám románským, provenšalské a katalánské“ (Bitnar 1932: 34).

českého prostředí soustavně a systematicky, je vskutku průkopnická.²⁰⁹ Bouška, jehož Bitnar nazývá „apoštolem *rekatolisace* české moderní literatury“ (Bitnar 1932: 14), svými překlady usiloval o „obrození křesťanského umění u nás, po křesťanské renaissanci“ (Bouška 1894b: 4), přičemž jeho ideálem bylo pozvednout české katolické písemnictví „nejen na úroveň nejlepší současné domácí, ale i evropské literatury“ (Marek 2002: 18). Vzhledem k absenci velikých katolických autorů v domácí literatuře, kteří by mohli sloužit jako vzor, se Bouška rozhodl upřít svou pozornost do ciziny,²¹⁰ „k současné poesii jihu v Provinci a Katalánsku, kde jednak katolický ráz písemnictví, jednak jeho ohnivý, životně pravdivý temperament, plný mízy a šťávy překypující, jednak veliká podoba s naším nedávným znovuzrozením národním získaly si veškeré moje sympatie.“

Vzorem moderního katolického básnictví se Bouškovi stal Jacint Verdaguer²¹¹ a právě prostřednictvím jeho tvorby se snažil působit na ostatní.²¹² Verdaguer Boušku oslovil nejen svou poezií, ale imponoval mu i tím, že byl – stejně jako on – kněz-literát.²¹³ Navíc je oba – jak lze vysledovat z dochované korespondence²¹⁴ – pojilo silné duševní souznění a skutečné přátelství,²¹⁵ byť se osobně nikdy nesetkali. Jeden druhého chovali ve velké úctě, navzájem se inspirovali.²¹⁶ Jejich korespondenční dialog „není však pouze dokumentem o sblížení dvou podobně cítících a smýšlejících básníků, kteří se vzájemně ctili; je navíc dokumentem o sblížení duchovních a kulturních tradic obou evropských národů“ (Forbelský 1992a: 45-46).

209 Vedle Boušky se zpřístupňování literárních děl psaných jazyky středně velkých kultur zabýval rovněž O. S. Vetti (1861-1942), avšak ráz jeho překladatelské činnosti neurčovalo sepětí s určitou jazykovou či kulturní oblastí, nýbrž snaha umožnit českému čtenáři nahlédnout do co možná největšího počtu literatur, z nichž se žádné nevěnoval celoživotně.

210 „Z veliké řady těchto vzorů [katolického básnictví, mj. Dante, Calderon, Tasso, sv. Teresie, sv. Jan z Kříže] vyjímám současného básníka katalánského Jacinta Verdaguera a hodlám o něm v delší studii jakožto o básníku katolickém, básníku knězi promluvit“ (Hlídka literární, 1894, roč. XI., č. 1, s. 4).

211 „Nám jest J. Verdaguer prvním katolickým básníkem naší doby a tedy vzorem nejlepším našim domácím básníkům katolickým, kteří v něm naleznou mnoho k povzbuzení a poučení vlastnímu“ (ibidem).

212 Když byl Bouška roku 1892 pozván na sjezd bohoslovců na Velehradě, aby tam promluvil o současné české katolické literatuře, pronesl dne 3. srpna přednášku nazvanou *O úkolech katolické poesie u nás a jejím vzoru Jacintu Verdaguerovi* (Batůšek 1996: 16 a 206).

213 Ačkoli je Bouškova vlastní tvorba ve stínu jeho rozsáhlého překladatelského díla a Bouška „po léta sám sebe za básníka nepokládal“ (Bouška 1897: 149), o jeho literárním nadání svědčí mj. skutečnost, že „jako jediný katolík je v uměleckých kruzích [básníky Zeyerem, Bílkem, Březinou aj.] přijímán jako jim rovný“ (Putna 1998: 322).

214 Korespondence mezi Bouškou a Verdaguerem začíná v březnu roku 1892. Adresu Bouška nezískal od Vrchlického, jak se domnívá Říha (1996: 24), nýbrž se s žádostí o ni obrátil na Mistrala. Tento autor Bouškovi dne 4. března 1892 odpovídá následující: „Voici la seule adresse que je connaisse de Verdaguer: Calle Canuda, 14, Barcelona,“ načež pro Bouškův klid dodává, že i kdyby autor *Atlantidy* změnil bydliště, je v Katalánsku natolik znám, že mu může napsat bez uvedení bližších údajů (Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Sigismund Bouška, dopis Frederiho Mistrala ze 4. 3. 1892).

215 Dle Forbelského (1992a: 44) existovala mezi oběma „velice niterné pouto, jež bylo utkáno vzájemnou korespondencí.“

216 O této inspiraci bylo pojednáno v oddíle 4.2.2 Styky a kontakty.

Po prvotních překladech z francouzštiny²¹⁷ a představení provensálské literatury prostřednictvím studií a ukázek z provensálské poezie,²¹⁸ které se věnoval i nadále,²¹⁹ se Bouška nejpozději na jaře roku 1892 pustil do překladu Verdaguerovy mystické lyriky *Sen svatého Jana*, což lze dovozovat ze skutečnosti, že ukázky z překladu otiskl v červnu na stránkách nedělní přílohy týdeníku Čech.²²⁰ Pro překlad této knihy se Bouška dle Říhy (1996: 25) patrně rozhodl na základě informace z Verdaguerova prvního dopisu z 25. dubna 1892, v němž autor překladateli svěřuje, že zmíněná kniha patří k jeho nejmilejším („un del que estimo mes“). Za neméně důležitou však považujeme rovněž Verdaguerovu poznámku o vystupujících postavách.²²¹

Po vydání překladu knihy *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana) Bouška v Hlídce literární (1894) uveřejňuje první část své obsáhlé studie *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské*, neboť si byl vědom, že Verdaguer je u nás i přes české vydání eposu *L'Atlàntida* (Atlantis) stále neznámým autorem, jehož je třeba představit v souvislostech: „A ježto zjev Verdaguerův úzce spojen jest s novou literaturou katalánskou vůbec, jest nutno, abych i o této, a sice předem se zmínil.“²²² Snaha zasadit autora do kontextu vypovídá jednak o Bouškově důslednosti, s jakou na uvedení Verdaguera mezi české čtenáře pracoval, jednak i o jeho ohromné erudici, získané usilovným, intenzivním a především poctivým nastudováním tematiky. Bouškova zasvěcená literární studie, uveřejňovaná po částech prakticky po celý rok 1894, vydala celkem na více než padesát stran, na nichž se čtenáři mohli seznámit nejen s osobou Jacinta Verdaguera, ale i s katalánskou literaturou,²²³ „která v nejedné příčině se podobá i literatuře naší a proto zájem náš na ní je zcela oprávněný. Naskrze katolický ráz moderní poesie katalánské musí nám

217 Pod pseudonymem Jaromír Slavík, pod nímž zpočátku uveřejňoval vlastní básně, publikoval ve Vesně překlad básně *Požehnáni* od François Coppée a v *Museu* (1889-90) *Chor cedrů na Libanu* od Alphonse de Lamartine, jako Zikmund Bouška publikoval překlad básně *Dva průvody* od Joséphina Souларыho (Obzor, roč. 13, č. 20, 1890, 20. 10. 1890, s. 291).

218 Prvním plodem této Bouškovy usilovné práce, již se věnoval na radu Vrchlického, byla třicetistránková literární studie *Frederi Mistral, slavný básník provençalský*, dokončená v říjnu 1890, která – rozdělena na dvě části – vyšla začátkem roku 1891 v časopise *Museum* (*Museum. List bohoslovců českomoravských*, 1891, roč. 25, č. 1, s. 31-42 a č. 2, s. 86-106). V roce 1891 pak Bouška pod pseudonymem Jaromír Slavík uveřejnil v *Obzoru* (Obzor, roč. 14, č. 9, 1891, 5. 5. 1891, s. 132-133.) překlad básně *Jesle* José Roumanilla (1818-1891), jehož osobě věnoval rozsáhlou literární studii (první část – z celkových 11 – vyšla dne 20. června ve 12. čísle *Obzoru*). V rámci této studie uveřejnil ukázky z překladů dalších autorů (Theodor Aubanel, Frederi Mistral, Micolau Sabòli, Matieu Ansèlme).

219 Bouška se věnoval překladu Mistralovy *Mirèio* (první dva zpěvy uveřejnil roku 1898 na stránkách *Nového Života*, následně překlad dvakrát přepracoval a vybrousil mnohé), který se vydání dočkal roku 1916, dále napsal knihu *Láska Aubanelova* (Bouška 1898), pojednávající o významných životních okamžicích provensálského básníka, které jsou podány na základě dopisů dochovaných v pozůstalosti a proloženy překlady jeho básní, a roku 1927 vydal knižně studii *Provençalské koledy*.

220 Čech. Nedělní příloha „Čecha“, roč. 24, č. 137, 18. 6. 1892, s. 97.

221 Verdaguer, vědom si Bouškovy příslušnosti k benediktinskému řádu, zmiňuje, že v knize figuruje „vostre Pare, lo gran sant Benet, sant Bernat, y les benedictines santa Gertrudis y santa Mechildis.“

222 Hlídka literární, roč. XI, č. 1, 1894, s. 4.

223 V rámci exkurzu do dějin katalánské písemnictví Bouška postupně zmiňuje řadu dalších významných postav – sv. Vincenta Ferrerského, Arnaua z Vilanovy, Ramona Llulle, Ausiàse Marcha, Joanota Martorelle, Bernata Desclota, Ramona Muntanera, Constantího Llombarta, Joaquima Rubió y Orse, Víctora Balaguera, Àngela Guimeràa, Frederica Solera, ale třeba i básnířku Mariu Josepu Massanés.

tuto tím dražší učiniti a heslo katalanských básníků Patria, Fides, Amor, musí nám býti tím dražší!“²²⁴

Na studii *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské* navázal Bouška o rok později studií *Jacinto Verdaguer, katalánský kněz a básník*, která je pokračováním („druhou částí“) prve zmíněné a v níž pojednal o „druhém velikém a největším básnickém díle Verdaguerově „Canigó“ a o ostatních jeho dílech, zvláště mystických.“²²⁵ S ní bohužel publikování Bouškových překladů z katalánštiny na celé jedno desetiletí prakticky ustává,²²⁶ což je dáno hned několika okolnostmi. Roku 1898 byl Bouška přeložen do Police nad Metují, kde strávil následujících deset let, která však nebyla ani zdaleka tak idylická, jako ta machovská.²²⁷ Příliš klidu a času na tvůrčí činnost mu nedopřával „obrovský objem práce a administrativy“,²²⁸ což se pochopitelně projevilo na četnosti jeho tvůrčích počínů a publikačních výstupů.²²⁹ Vedle toho se Bouška – povzbuzen vydáním své první sbírky poezie *Pietas* (1897)²³⁰ – čím dál více věnuje i vlastní tvorbě.²³¹ A v neposlední řadě je třeba hledat příčinu výše uvedeného krátkodobého odklonu od katalánštiny v roce 1896, kdy utichá Bouškův písemný styk s Verdaguerem, který je sužován nesmírnými

224 Hlídko literární, roč. XI, č. 1, 1894, s. 5.

225 Hlídko literární, roč. XII, č. 8, 1895, s. 289.

226 Jedinými Bouškovými překlady z katalánštiny uveřejněnými mezi léty 1896 až 1905, je pouze převod Verdaguerovy básně *La magrana* (Granátové jablko), otištěný v *Novém životě* (1897), a ukázka z eposu *Canigó*, která se objevila na stránkách *Českých květů* (1903).

227 Služba v Machově Bouškovy umělecké ambice neomezila (Bergmann 2017: 19), značnou psychickou i fyzickou zátěž zpočátku zvládal díky svému elánu a mládí, nicméně vyčerpanost a z ní plynoucí nemoci jej nakonec začaly zmáhat, pročež se v létě roku 1898 vydal na zotavenou k Baltu; po svém návratu byl v srpnu téhož roku srpnu 1898 přeložen do Police nad Metují (Bergmann 2017: 39).

228 K pohodě navíc nepřispěly ani poměry na tamní faře, kde se zkrátka necítil šťastný, a tak tam své působení na vlastní žádost roku 1908 ukončil (Bergmann 2017: 39).

229 Velice pěkně je zlom, který nastal po roce 1898, vidět v Bouškově sešitku, do něhož si svou literárně-tvůrčí činnost zapisoval a který se zachoval v jeho pozůstalosti (viz fond Sigismunda Boušky v Literárním archivu Památníku národního písemnictví).

230 Bouška "s vydáním první knihy básní váhal od roku 1889. Měl k poesii a umění úctu tak velikou, že se po léta sám vůbec za básníka nepokládal. Jeho strohá autokritika rostla úměrně s usilovným studiem cizí poesie, úcta k verši stále v něm vzrůstala," přičemž knihu se nakonec rozhodl vydat až „na žádost básníků a na radu kritiků, mezi jinými samotného Šaldy“ (Bitnar: 1932: 25).

231 Roku 1898 vydává knihu *Láska Aubanelova*, po níž následovaly *Mirjam-Maria* (1903), *Duše v přírodě* (1904) a *Legendy* (1904). Navíc pozornost věnovaná katalánštině je v období na přelomu století (1898-1902) dále umenšena soustředěním zájmu na překlady z francouzštiny a provensálštiny. Vedle časopisecky vydaných studií s překlady tvorby Ernesta Hella vydal Bouška roku 1898 knižně překlad jeho *Physionomies de saints* (Podobizny svatých), smrt Paula Verlaina (1896) uctil literární studií (včetně ukázek z autorovy tvorby) v *Hlídce literární*, na což navázal dalšími překlady s úmyslem vydat „Výbor básní Pavla Verlaina“, dokončený roku 1900, který však zůstal jen v rukopise (Bitnar 1932: 33). Roku 1900 pak „provedl pečlivou revisi překladů z Felibrů, jež soustředil do anthologie »Cikádá zpívá«, rovněž podnes rukopisné“ (Bitnar 1932: 64), a roku 1901 otiskl v *Novém životě* velkou životopisnou stat' o Theodoru Aubanelovi, proloženou novými překlady z jeho díla.

problémy,²³² čímž je Bouška očividně znepokojen.²³³ Zvýšenou pozornost obrací k Verdaguerovi znovu až v souvislosti s jeho úmrtím:²³⁴ roku 1903 uveřejňuje ukázkou z eposu *Canigó*,²³⁵ načež roku 1905 „ponořil se znovu do jeho díla a všechny čas věnoval překladům posledních svazků jeho lyriky mariánské a eucharistické“ (Bitnar 1932: 66).

Vedle Verdaguera se Bouška věnuje i středověkému mysliteli Ramonu Lullovi (1232-1316), s nímž se seznámil právě prostřednictvím Verdaguera,²³⁶ jenž jeho verši často uvozoval své básně. Roku 1906 Bouška dokončil překlad Lullovy knihy *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o Příteli a Miláčku),²³⁷ kvůli čemuž neváhal studovat starokatalánštinu.²³⁸ Téhož roku byl Bouška jmenován členem Společnosti Lullovske²³⁹ (ibidem: 67), v květnu následujícího roku Bouška o Lullovi „přednášel v Praze na druhém večeru Přátel katolické kultury“ (ibidem), načež se plně oddává studiu jeho díla a života.²⁴⁰ Po dopsání zmíněné studie, kterou 1911 uveřejnil na stránkách Nového obzoru, se Bouška vrací k Verdaguerovi, konkrétně k jeho sbírce *Eucarístiques* (Eucharistie),²⁴¹ jejímž českým vydáním z roku 1914 se Bouškova překladatelská činnost z katalánštiny prakticky uzavírá.²⁴²

Bouškův význam nespočívá jen v jeho překladech Verdaguera a Lulle, nýbrž v tom, že „svým dílem rovněž vyhloubil základy česko-katalánské kulturní vzájemnosti“ (Forbelský 1992a: 49), na něž se pak odkazovali jeho bezprostřední i pozdější následovníci.

232 Po návratu z Palestiny (1886) se u Verdaguera začala projevat vnitřní krize, svou literární činnost upozadil a více než dříve se oddával modlitbám, půstu a almužně. Začal provozovat neortodoxní praktiky (vymítání ďábla), za což byl roku 1893 vykázán z Barcelony a relokován do obce La Gleba u města Vic. Verdaguer se však biskupově vůli vzepřel a roku 1895 se i přes zákaz do Barcelony vrátil, načež byl zbaven možnosti sloužit mše. Značnou částí veřejnosti byl považován za blázna, nejružnějším nařčením se Verdaguer brání uveřejněním spisu *En defensa pròpia*. Konflikt s církví se nakonec podaří vyřešit vzájemným smírem koncem roku 1897 v Madridu, nicméně léta trvající kauza podlomila jeho fyzické i psychické zdraví.

233 Se svým znepokojením se Bouška svěřil Dostálu-Lutinovi v dopise ze dne 28. října 1895: „Verdaguer se zapletl do hrozných věcí. Vzepřel se i biskupovi svému“ (Marek 2002: 228). Dle Říhy (1996: 28) se Bouška „stáhl, protože se mohl polekat aféry, kterou Verdaguer zažíval, do níž nebylo dost dobře možné zvenčí vidět a o níž se dozvídal jen prostřednictvím citově rozbourěných dopisů.“

234 Větší vhléd do Verdaguerovy kauzy získal Bouška především díky Benetu R. Barriosevi, který byl jedním z Verdaguerových lékařů a Boušku na jaře roku 1904 navštívil v Polici nad Metují. Dokládá to mj. Bouškův dopis Karlu Dostálu-Lutinovi ze dne 4. března 1906: „Životopis tam musím doplnit až do smrti. Bude to nesmírně zajímavé. Jeho muka, pronásledování, smrt. Mám neznámé zprávy a prameny, hlavně jeho dopisy mně posílané, a pak zprávy od Barriose, který u mne byl v Polici a moc mi vyprávěl o jeho smrti a posledních létech“ (Marek 2002: 584).

235 Konkrétně *Přechod Hannibalův* (České květy, 1903-1904, roč. 3, č. 1, s. 18).

236 Na zmíněného středověkého mystika se Bouška Verdaguera dotazoval již v korespondenci z roku 1894.

237 V dopise Karlu Dostálu-Lutinovi ze dne 26. února 1906 Bouška uvádí, že „přeložil Knihu o Příteli a Miláčku (celou! mám vše hotovo do řádky!)“ (Marek 2002: 582). O svém záměru přeložit toto Lullovo dílo se Bouška veřejně zmínil již roku 1897 (Lull 2004: 153).

238 V dopise Karlu Dostálu-Lutinovi ze dne 26. února 1906 Bouška píše: „naučil jsem se i k vůli Lullovi starokatalánštině“ (Marek 2002: 582).

239 Dodnes fungující Societat Arqueològica Luliana, založená roku 1880.

240 Již počátkem roku 1906 Bouška Karlu Dostálu-Lutinovi píše: „Na větším díle o Ramonu Lullovi pracuji: bude to můj úkol životní“ (Marek 2002: 581).

241 Četné ukázky překladů ze zmíněné knihy Bouška uveřejnil jak v Novém obzoru (1911), tak v Arše (1913).

242 Blíže viz oddíl 5.3.1 Sigismund Bouška, který pojednává o Bouškově překladatelské činnosti po roce 1918.

4.3.3 Antonín²⁴³ Pikhart (1861-1909)

Antonín Pikhart se narodil 7. dubna 1861 v Třebíči do česko-německé rodiny hostinského. Po studiu na nižším gymnáziu v Chrudimi a vyšším gymnáziu v Praze byl roku 1879 přijat ke studiu práv na tehdejší Karlo-Ferdinandově univerzitě, které absolvoval roku 1883 (Mrkvová 2014: 25). Své první zaměstnání získal v Hořovicích u Plzně, kde působil jako soudní adjunkt. Do hlavního města se spolu s manželkou Olgou²⁴⁴ přestěhoval poté, co se na sklonku roku 1898 dočkal povýšení a stal se tajemníkem Zemského soudu v Praze (Mrkvová 2014: 25). Tam se postupně vypracoval až na c.k. radu Zemského soudu,²⁴⁵ ale souběžně s kariérou v soudnictví rozvíjel též literární činnost. Vedle vlastní, v časopisech uveřejňované tvorby – fejetony, verše a črty (Uličný 2008: 37), převážně cestopisné a biografické, často publikované pod pseudonymy²⁴⁶ –, která je dnes prakticky neznámá, se začal (nejpozději) na počátku 90. let věnovat překládání.

Antonín Pikhart se do dějin české hispanistiky zapsal coby velmi plodný překladatel španělského písemnictví, jehož se stal našim prvním soustavným, neúnavným zprostředkovatelem: vedle celé řady časopisecky publikovaných překladů vydal mezi léty 1893 až do své smrti v roce 1909 téměř třicet knižních překladů, což z něj činí nejplodnějšího českého překladatele španělsky psané prózy (Uličný 2005: 72). Od roku 1908 se navíc jako vůbec první začal zajímat o španělsky psanou literaturu Jižní Ameriky, z níž stihl českým čtenářům podat mimo jiné ukázky z mexické²⁴⁷ a peruánské²⁴⁸ poezie a také román *María* od kolumbijského spisovatele Jorgeho Isaacse.²⁴⁹

Pro Pikhartovu překladatelskou orientaci na katalánský jazyk a literaturu byla klíčová návštěva Katalánska, kterou podnikl v rámci své účasti na 14. mezinárodním lékařském

243 Narozen jako Anthon Method Pikhart. Viz zápis v Knize narození 10959 Matričního úřadu v Třebíči, dostupný též online na adrese: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/6917?image=216000010-000253-003376-000000-010959-000000-00-B04761-00020.jp2> (access: 16. 1. 2022).

244 Olga Theofila Pikhartová (1868-1934), česká grafička a malířka.

245 O tom svědčí příslušný zápis v Knize zemřelých Magistrátu královského hlavního města Prahy, dostupný též online na internetové adrese: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=2B850E44806F4F6697CAE84A75F77997&scan=145#scan145> (access: 16. 1. 2022).

246 Alfa, Alfred, Demokritos, Graciano, Igor, Spectator ad. (<https://provenio.net/records/714d3f36-5f73-4466-889b-f90970c18f21>) (access: 16. 1. 2022).

247 Viz Z nové poesie mexické, Květy, roč. XXIX/1907-I, s. 363-374.

248 Viz Z nové poesie peruánské, Květy, roč. XXXI/1909-II, s. 329-338.

249 Jorge Isaacs Ferrer (1837-1895), kolumbijský spisovatel a politik. Vedle několika básní napsal též román *María*, kterým se tento do té doby spíše nevýrazný představitel hispanoamerického romantismu proslavil.

kongresu, konaném v Madridu ve dnech 23. až 30. dubna 1903.²⁵⁰ Při návštěvě Sevilly²⁵¹ se náhodně shledal s profesorem Karlem Pawlíkem,²⁵² významným hostem zmiňovaného Mezinárodního lékařského kongresu,²⁵³ jehož v andaluské metropoli doprovázel jeho bývalý student Benet Roura Barrios,²⁵⁴ již zmiňovaný v kapitole věnované česko-katalánským stykům, s nímž se Pikhart domluvil na setkání v Barceloně.²⁵⁵ Příznivým řízením osudu tak bylo překladateli umožněno to nejdůležitější: seznámit se Barriosovým prostřednictvím s duší katalánského národa, s nímž jej od květnových dnů roku 1903 pojilo pevné pouto.²⁵⁶

250 Pikhart se coby soudní tajemník účastnil kongresu spolu s výpravou českých soudních lékařů (Hampejs 1960: 149), nicméně jeho motivací k výjezdu do Španělska byla spíše touha po poznání země a osobním setkání se spisovatelem: je třeba si uvědomit, že Pikhart byl tou dobou již věhlasný překladatel španělské literatury, kteréžto činnosti se věnoval vedle svého zaměstnání v soudnictví. Od svého prvního knižně vydaného překladu z roku 1894 – *Doña Luz* z pera Juana Valery (1824-1905) – až do zmiňované návštěvy Španělska v roce 1903, tedy během pouhých deseti let, stihl Pikhart vedle tiskem uveřejněných ukázek z tvorby španělských autorů přeložit a vydat také dvě desítky knižních titulů soudobých spisovatelů: V rychlém sledu následoval překlad jiných dvou Valerových knih, jakož i děl celé řady dalších španělských autorů: Pedro Antonio de Alarcón (1833-1891), Rafael Altamira (1866-1951), Tomás Carretero (?-1935), Armando Palacio Valdés (1853-1938), Emilia Pardo Bazán (1851-1921), Luis Coloma (1851-1915), Benito Pérez Galdós (1843-1920), Juan Ochoa (1864-1899) aj., přičemž tento vskutku úctyhodný počin ještě korunoval českým převodem tří Cervantesových knih: roku 1899 vyšel první díl světoznámého pikareskního románu *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* (druhý následoval o rok později) a v roce 1903 pak *Novelas ejemplares*.

251 Svou cestu do Španělska Pikhart využil k zevrubnému poznání země: navštívil mimo jiné San Sebastián, Burgos, Ávilu, Toledo, Córdoba, Granadu, Málaga, Algeciras i marocký Tanger, který byl tehdy součástí španělského území. Své dojmy a postřehy z cest po Španělsku postupem času uveřejňoval v tisku (např. v článcích *V zemi kathedrál* (Illustrovaný svět, listopadová čísla roku 1903), *Pod stropem Alláhovým* (Světobzor, 19. 5. a 26. 5. 1905), *Algeciras* (Máj, 3. 11. 1905) a řadě dalších). Těsně před začátkem zmíněné konference se mu dostalo pozvání na slavnostní recepci k Emilii Pardo Bazánové, pořádanou dne 22. dubna 1903 na počest francouzského literárního historika a kritika Ferdinanda Brunetiéra (1849-1906). Sám Pikhart na recepci, odlišné zvyklosti i denní režim Španělů, jakož i na dojemné setkání se svým „literárním miláčkem“, staříčkým, již slepým Juanem Valerou, zavzpomínal o necelý rok později v článku *U Doni Emilie Pardo Bazánové* (Máj, 1903-1904, č. 20, 5. 2. 1904, s. 306-308). Pozvání k sobě domů se Pikhartovi dostalo rovněž od Vicenteho Blasca Ibáñeze (1867-1928), jehož román *Chalupa* Pikhart přeložil záhy po návratu do Čech. Překlad vyšel ještě téhož roku 1903, a to i s doslovem, v němž překladatel mimo jiné zavzpomínal na návštěvu autorova domu na Playa de Malvarrosa.

252 Karel Pawlík (1849-1914), světoznámý gynekolog a porodník, jeden ze zakladatelů českého porodnictví.

253 O vážnosti, jaké se Dr. Pawlík těšil v odborných kruzích, svědčí i skutečnost, že se jeho jméno spolu s fotografií objevilo v upomínkovém albu zachycujícím prominentní účastníky kongresu (Congreso Internacional de Medicina 1903).

254 Na toto náhodné setkání s Pikhartem vzpomíná Barrios v článku *Catalanòfils*, věnovaný Pikhartovi (El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2.): „Pel avril de 1903, visitant la Seu de Sevilla, en companyia del meu volgut mestre, el Dr. Pawlík, toparem ab varis dels seus dexeples de la facultat txeca de Medicina, de l'Universitat de Praga. La fillada intelectual del catedràtic era nombrosa, mes hi havia entre ells un senyor alt, ab lentes, d'aire cavaller, que acullia ab ulls rialers als qui li presentaven y que per lo ben plantat feia ab el mestre una excelent parella. Era un jutge txec, congressista de la secció de Medicina legal. El catedràtic y'l jutge bromejaven en bon castellà, quan de sobte 'l Dr. Pawlík me cridà y va dirme: - Doctor, miréu quina casualitat, aquest senyor porta una visita per un metge de Barcelona, que no es altre que vostè. – Vaig explicarli que feia dies mancava de Catalunya, y 'l jutge 'm manifestà el propòsit de cumplir la visita, que era del poeta nacional Vrchlicky, al fer camí de tornada cap a la séva patria. El nou conegut atreia per sa figura, pel séu tracte y per la cultura que revelava la séva conversa, y jo vaig acullir aquella promesa de visita ab goig, esperant ferli la presentació y la conexensa de nostra terra.“

255 Ačkoli měl Pikhart v úmyslu Barriose v Barceloně vyhledat – jeho barcelonskou adresu znal Pikhart od Vrchlického, jenž po něm Barriosovi posílal dopis (blíže viz Duran Tort 2006: 38), otázkou zůstává, zda

Rešerší dobového tisku se nám podařilo prokázat, že pobyt v Barceloně, díky němuž se Pikhart seznámil se svébytností katalánského národa a jeho kultury, jej ovlivnil natolik, že se po návratu do Čech začal cíleně věnovat katalánské literatuře. Nejsilnějším Pikhartovým zážitkem byla návštěva usedlosti Vil·la Joana u obce Vallvidrera,²⁵⁷ v níž strávil poslední měsíc svého života Jacint Verdaguer.²⁵⁸ Připomeňme, že první katalánský autor přeložený do češtiny zemřel 10. června roku 1902, a tak se Pikhart v usedlosti ocitl jen necelý rok poté, co v ní Verdaguer vydechl naposledy. Tato návštěva,²⁵⁹ jakož i celý pobyt v Barceloně, kde se seznámil s katalánskou kulturou, představovaly pro Pikharta velice silný zážitek, který překladatele nasměroval k jejímu hlubšímu poznání za účelem zprostředkování katalánské literatury českým čtenářům.

Za Pikhartovým rozhodnutím přinášet k nám katalánskou literaturu nebylo údajně setkání s katalánskými spisovateli, kteří jej vybízeli k překladu svých děl,²⁶⁰ ale „obyčejný“ pocit sounáležitosti s národem, jehož kulturu a dějiny poznal při návštěvě Barcelony v doprovodu Beneta Roury Barriose. O Pikhartově vřelém vztahu ke Kataláncům jasně vypovídá nejen skutečnost, že své první překlady z katalánštiny vypracoval již během prvního roku po svém návratu, ale především výběr textů: jak *La pàtria (Óda na vlast)* z pera Bonaventury Carlese Aribaua (1798-1862), tak Verdaguerova báseň *Lo pi de las tres*

by jej bez předchozí domluvy v katalánské metropoli zastihl, neboť Barrios byl neustále na cestách (velice příznačná jsou v tomto ohledu i slova z názvu citovaného článku Carloty Duran Tort: *Un viatger empedreit*, neboli *Náruživý cestovatel*).

256 Dle Barriosových slov (El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2.) se Pikhart v Barceloně setkal s pracovním prostředím, které mu připomínalo horečnatý život Čechů, okamžitě si zamiloval národu místních lidí a také pohoří Montserrat, v němž se nachází slavný klášter. O Pikhartově náklonnosti ke Kataláncům svědčí mimo jiné i jeho později publikovaný článek *Kataláni*, v němž Katalánce charakterizuje jako „samostatný národ s velikou slavnou minulostí, který i za doby přítomné budí úctu velkou vlastimilovností, příčinlivostí a touhou po volnosti.“ (Citace z článku *Kataláni*, dochovaného v Pikhartově pozůstalosti, u něhož se nám zatím nepodařilo zjistit, kdy a v jakém periodiku vyšel).

257 Od roku 1921 je Vallvidrera součástí katalánské metropole.

258 Benet Roura Barrios byl jedním z trojice lékařů,

259 Své pocity z návštěvy vily Joana, a zvláště pak Verdaguerovy úmrtní místnosti, Pikhart popsal nedlouho po svém návratu do Čech v článku *Quinta Joana*: „Do zápisníku o cestě po Španělsku jsem si poznamenal: »Dne 18. května 1903 Quinta Joana« a těchto několik slov budí ve mně hlubší a dojemnější vzpomínku, než-li celé stránky podrobného popisu lidu a krajiny jinde. Quinta Joana byla totiž posledním sídlem Jacinta Verdaguera, který tam dne 10. června 1902 dokončil“ (Pikhart 1903: 665). Uvnitř Verdaguerovy úmrtní místnosti na Pikharta zcela jistě také zapůsobila „sbírka jeho spisův a překladův jejich. Mezi překlady španělskými, francouzskými, vlaskými a jinými našel jsem i překlady české, a to Jaroslava Vrchlického *Atlantis* a P. Sigismunda Boušky *Sen svatého Jana*. U nich uloženy bedlivě i podobizny obou překladatelův“ (ibidem: 666). Svůj článek pak Pikhart zakončuje těmito slovy: „Odcházel jsem hluboce dojat s míst, na kterých dožil velký básník svého lidu a význačný zjev poesie světové, a srdečným stisknutím ruky jsem vzdal díky průvodci svému, Dru B. R. Barrosovi, který dochoval nemocného básníka k smrti, a který, sám literárně činný, chová k zápasům a snahám českým sympatie co nejnervnější“ (ibidem).

260 Jakkoli by se z Barriosova citovaného článku (El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2) mohlo zdát, že se Pikhart v Barceloně setkal s katalánskými spisovateli Narcísem Ollerem (1846-1930), Joaquímem Ruyrou (1858-1939), Àngelem Guimeràem (1845-1924), Caterinou Albert (1869-1966), písařem pod pseudonymem Víctor Català, a mossènem Antonim Mariou Alcoverem (1862-1932), kteří „jej povzbudili [ke studiu katalánštiny] tím, že mu dali svolení k překladu svých děl,“ k žádnému takovému setkání nedošlo. Toto tvrzení, které automaticky dále přebírá Carolina Duran Tort (2016: 38-39), jednoznačně vyvrací vzájemná, námi studovaná korespondence mezi překladatelem a zmíněnými literáty, dochovaná jednak v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, jednak v příslušných katalánských archivech, jakož i jiné zdroje (např. Alcoverovy vzpomínky na jeho pražskou návštěvu v září roku 1907 a jeho tehdejší setkání s Pikhartem, o němž jsme se již zmínili v předchozím oddíle).

brancas (*Trojkmenná sosna*), obě uveřejněné v Nedělních listech Hlasu národa,²⁶¹ mají výrazné vlastenecké ladění.²⁶² *Catalans* („Katalánských zemí“ neboli katalánsky hovořících oblastí).

Ačkoli Pikhart proslul především jako zprostředkovatel děl španělsky psané literatury, jeho první překladatelské pokusy jsou spjaty s němčinou, což dokládá jeho přebásnění *Knihy písní* německého romantického básníka Heinricha Heineho. Český převod této sbírky byl sice vydán až roku 1900,²⁶³ avšak přesnou dataci překladatelovy práce umožňuje poznámka „Přeloženo v letech 1890-1892“ (Heine [1900]: 246). Právě někam do doby kolem roku 1893 spadá Pikhartova změna orientace z německé na španělskou literaturu, přičemž není zřejmé, co přesně jej k tomuto kroku vedlo.²⁶⁴ Ve světle toho, jakou náklonnost později pociťoval ke katalánskému národu, jehož situace se v lecčems podobala tomu českému, se nám jako velmi reálná jeví především možnost, že odklon od německé kultury souvisel s Pikhartovým vlasteneckým cítěním. Tomu napovídá i skutečnost, že se vyhýbá užívání svého původního křestního jména Anthon²⁶⁵ a pod překlady bývá podepsán jen jako A. Pikhart, přičemž v běžném styku začíná užívat české podoby svého jména – Antonín.²⁶⁶

Když Pikhart v lednu roku 1909 psal předmluvu ke Guimeràovu dramatu *Mar y cel* (*Moře a nebe*), zakončil ji tímto vyznáním: „Překlad můj budiž projevem obdivu silné, svérázné literatury katalánské“ (Guimerà [1909]: 9). Těmto procítěným slovům bohužel dodalo ještě jímavější nádech překladatelovo nečekané úmrtí,²⁶⁷ k němuž došlo 13.

261 Hlas národa, 1. 5. 1904.

262 Ačkoliv je dnes – především v akademických kruzích – Aribauova báseň již interpretována jinak (viz např. Jorba 2013), v tehdejší době byla tradičně pociťována jako nesmírný projev lásky k vlasti a stala se národním symbolem, v jaký se s postupující Renaixençou proměnila i ona trojkmenná borovice, která pro svou jedinečnost, kdy z jednoho kořene vyrostly tři samostatné kmeny, byla od konce 19. století – a dodnes je – považována za jeden ze symbolů tzv. *Països Catalans* („Katalánských zemí“ neboli katalánsky hovořících oblastí). Dle veršů z Verdagerovy básně se jedná konkrétně o Katalánsko, Valencijsko a Baleárské ostrovy, tedy tři územní celky, jejichž dějiny, kultura a jazyk rovněž vycházejí ze společného základu: od dob vlády Jakuba I. Dobývatele (1213-1276), který v rámci Reconquisty dobyl Mallorku a Valencijsko, byla zmíněná území až do počátku 18. století integrální součástí Aragonské koruny (1164-1716).

263 Tuto skutečnost dokládá dopis Jaroslava Kvapila z 15. 2. 1900, v němž Pikhartovi píše: „Heine právě vychází. Nezlobte se, že teprve teď – víte zajisté, že to zpoždění není mou vinou.“ (Zdroj: Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Antonín Pikhart).

264 Miloslav Uličný se ve svém článku *Sto let zakopaný poklad* (2009: 49) odvažuje vyslovit následující hypotézu: „Je tedy pravděpodobné, že Pikhart zpočátku tíhl k překládání poezie německého jazyka; je dokonce možné, že k překládání ze španělštiny jej vedl nějaký neúspěch při pokusech vydat předchozí překlady z němčiny.“

265 Anton Method. Viz zápis v Knize narození 10959 Matričního úřadu v Třebíči, dostupný též online na adrese: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/6917?image=216000010-000253-003376-000000-010959-000000-00-B04761-00020.jp2> (access: 16. 1. 2022).

266 O problematice Pikhartova křestního jména píše též Miloslav Uličný v člancích otištěných v časopise *Plav: Překladatel Antonín Pikhart*. *PLAV*, roč. 4, č. 1, 2008, s. 37-38, a *Sto let zakopaný poklad*. *PLAV*, roč. 5, č. 12, 2009. Nicméně jeho tvrzení, že Pikhartovo původní křestní jméno bylo Alfréd, je mylné, což dokládá Pikhartův citovaný rodný list. Jméno Alfréd (či zkratku Alf. P.) používal ve svých literárních počátcích pouze jako svůj pseudonym.

267 Pikhart zemřel na otravu krve po banální operaci (Schejbal a Utrera 2004: 49), které se musel dle všeho podrobit v důsledku onemocnění, které se u něho projevilo koncem léta 1909 po návratu z dovolené v Itálii (Uličný 2008: 38).

prosince téhož roku.²⁶⁸ Pikhartovo „katalánské období“, které probíhalo současně za pokračujícího překládání španělské literatury, lze vymezit léty 1904-1909, během nichž publikoval překlady více než dvaceti katalánských povídek, dvou divadelních her a tří básní.²⁶⁹

4.3.4 O. S. Vetti (1861-1942)

Aloise Koudelku, známějšího pod pseudonymem O. S. Vetti,²⁷⁰ pojilo s Bouškou nejen kněžské roucho,²⁷¹ ale také literární zájmy²⁷² a skutečné přátelství.²⁷³ Když byl roku 1884 vysvěcen na kněze, měl už za sebou první knižně vydaný překlad,²⁷⁴ kterým byl vlastní výběr z prózy španělské spisovatelky Cecilie Böhl von Faber²⁷⁵ písíci pod pseudonymem Fernán Caballero. Kniha vyšla „tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinské“ pod

268 Jeho nečekaný skon rezonoval dokonce i v katalanistických kruzích ve Francii: krátké připomenutí Pikhartova významu otiskla *Revue Catalane*, z velké části francouzsky psaný časopis vydávaný v Perpignanu tamní Společností pro katalánská studia (*Société d'études catalanes*). Své ohlédnutí uzavírá Jean Delpont těmito slovy: „On ne peut qu'admirer l'enthousiasme avec lequel Antoni Pikhart s'était adonné à l'étude de la littérature catalane, et sa mort est bien à déplorer.“ Pikhartův skon ale zasáhl pochopitelně nejvíce Beneta Rouru Barriose. O jeho reakci na překladatelovo úmrtí referovaly mimo jiné i *Národní listy* zprávou *Ku pohřbu spisovatele p. rady Ant. Pikharta* (*Národní listy*, roč. 49, č. 347, 17.12.1909, s. 3.), v níž se píše následující: „Katalánský spisovatel MUDr. Benet R. Barrios z Barcelony, se kterým byl po dlouhá léta zesnulý p. rada Pikhart v poměru nepřátelštějším, zaslal *Národní radě* české tento soustrastný telegram: Projevují srdečnou soustrast. Katalonie ztrácí dobrého přítele, Čechy oddaného syna, já bratra. Sdělte soustrast rodině Pikhartově. (Zesnulý byl totiž také referentem zahraničního odboru *Národní rady české* pro věci španělské a jednak sám, jednak prostřednictvím *Národní rady české* podával dru. Barriosovi časté zprávy o různých věcech českých, jakož zejména pro větší knihu páně Barriosovu o národě českém v jazyce katalánském, která jest už částečně vytištěna.) Zároveň dal položití MUDr. Barrios na rakev zesnulého svého přítele krásný věnec se stuhami v národních barvách katalánské a české s katalánským nápisem: Al meu amic Pikhart – Benet R. Barrios.“

269 Mezi ně počítáme i verše, které básnička Trinitat Aldrich (1863-1939) vepsala dne 12. prosince 1902 do pamětní knihy ve vile Joana, místě Verdagerova posledního vzdechu, jejichž překladem chtěl Pikhart čtenářům přiblížit, v jaké lásce a úctě se tento autor u Katalánců těší.

270 „[J]eho pseudonym O. S. Vetti vznikl podle bučovského literárního kroužku »Osvěty« (Lidové noviny, 10. 12. 1942, roč. 50, č. 609, s. 3). Vedle tohoto nejznámějšího pseudonymu užíval i další (např. A. K. Nikolčický, Bohuš Pracký, Al. Pakulas, Fokr Chdzudz aj.), z nichž „řada nebyla dodnes spolehlivě identifikována“ (Hesounová 2007: 47).

271 Na dráhu duchovního se Koudelka vydal po absolvování kyjovského gymnázia, odkud jeho kroky vedly do Brna, kde studoval bohosloví.

272 Jakkoli Koudelka coby písíci duchovní přispíval do těchž katolických časopisů jako Bouška, jejich představy o literárně-překladatelské činnosti byly rozdílné. Zatímco Bouškovi šlo vedle obrody katolické literatury také o obrodu literární, u Koudelky nejsou tyto novátorské ambice patrné. V jednom z dochovaných dopisů adresovaných Dostálovi si Bouška koncem roku 1896 posteskl, že „[s] Vettim nic není. Nechápe nás. Ač by byl pro nás neocenitelným. Vše je tu marno. On jde se starou generací, překládá věci děsné, kožené“ (Marek 2002: 342). Bouška se snažil vnést do české literatury svěží vítr, Koudelka zase pomáhal otevírat brány k mnoha cizím literaturám, v tom byli oba překladatelé odlišní.

273 Bouška mu věnoval svou básnickou sbírku *Pietas*: „Příteli ALOISIU KOUDELKOVÍ, faráři Nykolčickému, slovuťnému překladateli a výtečnému znalci evropských řečí a literatur připisuje S. B.“ (Bouška 1897: [5]).

274 Koudelkovým vůbec prvním překladatelským počinem byl převod povídky Lovce hadů od italského spisovatele Domenica Ciampoliho, otištěný v časopise *Květy* v roce 1881 (Hesounová 2007: 47).

275 Cecilia Böhl de Faber (1796-1877), španělská prozaička, jejím otcem byl hispanista a literární kritik německého původu Juan Nicolás Böhl de Faber, neboli Johann Nikolaus Böhl von Faber (1770-1836). Autorčiným nejznámějším dílem je román *La gaviota* z roku 1849).

názvem *Kytka kterou utrhl v zahradách Fernana Caballera Alois Koudelka* (Caballero 1884) a byla u nás již šestou knižně vydanou ukázkou autorčiny tvorby.²⁷⁶

Vedle výkonu duchovenské služby²⁷⁷ se věnoval studiu cizích jazyků, které bylo jeho velkou zálibou.²⁷⁸ Postupně se naučil neuvěřitelných jedenatřicet jazyků,²⁷⁹ čímž si vysloužil přezdívku „moravský Mezzofanti“.²⁸⁰ Jazyky nejen ovládal, ale z téměř všech také překládal,²⁸¹ přičemž vzhledem k tomu, že tak činil i z celé řady malých, povětšinou opomíjených, málo známých či úplně neznámých jazyků, byl častokrát vůbec prvním zprostředkovatelem dané cizí literatury českým čtenářům. Díky této své činnosti se zasloužil „o vznik mnoha překladatelských tradic v naší literatuře“ (Malý 2006: 6). Ve

276 V soupisu překladů Miloslava Uličného (2005: 39-40) chybí vedle Koudelkova překladu také následující:

CABALLERO, Fernán. Milada a Háta. Podle Ferdinanda Caballero vypravuje Method Helvét. V Brně: Pl. J. Mathon: Nákladem „Školy B.S.P.“, 1878.

CABALLERO, Fernán. Justa a Rufina: povídka již napsal Fernan Caballero; ze španělského přeložil Josef Štolba. V Praze: Nákladem knihkupectví I.L. Kobrova, [1882].

277 Během první poloviny své kněžské dráhy vystřídal O. S. Vetti řadu působišť – Bučovice, Kobyly, Rovečné, Nikolčice –, tu druhou pak strávil v Praci nedaleko Brna, kde byl farářem od 15. července 1907 až do 1. září 1933.

278 Pokud jde o jazyky, „[o]svědčoval již v mládí velké nadání (...) i velkou píli v učení se jim“ (Národní politika, roč. 29, č. 315, 14. 11. 1911, s. 6). Dle svých slov se je učil od rána do večera, jak na to později zavzpomínal v jednom rozhovoru pro Lidové noviny: „Učil jsem se pořad. Ráno přede mší, u oběda, na dlouhých procházkách odpoledne i večer, na polích i v lese, dlouho do noci. A metodu? Nejdřív jsem se vždycky hleděl naučit gramatiku, potom jsem se naučil slovník, potom vazbu vět a slov a už jsem se pustil do překládání. Někdy to bylo ovšem těžké. Tak například jsem si musel sám sestavit islandsko-český slovník, a to přes islandsko-dánský slovník. Nebo jsem si sám sepsal gruzínskou mluvnici. Většinou mi pomáhali cizí spisovatelé a nakladatelé tím, že mi poslali nějakou knihu, ze které se dalo cizí řeči nejlépe učit. Knihy jsem si většinou opatroval sám a zaplatil za ně dobrých 200.000 korun. Byl jsem na venkově, nic jsem nepotřeboval, karty jsem nehrál a tak jsem kupoval knížky. Mám jich několik plných skříní, a to jsem ještě nějaké rozdal studentům. Však nebožka moje sestra [Anna Koudelková, během jeho působení v Praci mu byla farní hospodyně] říkala, že až umřu, dá mně s nimi vyzdít hrob“ (Lidové noviny, roč. 49, č. 33, 19. 1. 1941, s. 6.).

279 Dle údajů z Internetové encyklopedie dějin Brna to byly tyto: angličtina, francouzština, španělština, latina, řečtina, němčina, katalánština, portugalština, švédština, norština, finština, dánština, holandsština, ruština, polština, maďarština, rumunština, bulharština, chorvatština, srbština, slovinština, novořečtina, arménština, islandština, gruzínština, turečtina, litevština, estonština a lotyšština (zdroj: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=8448).

280 Giuseppe Gasparo Mezzofanti (1774-1849), italský kardinál, jenž ovládal několik desítek jazyků. Za „českého Mezzofantiho“ byl označován lingvista profesor Čeněk Šercl (1843-1906), ovládající údajně až 45 jazyků, i když tatáž přezdívka byla někdy použita i ve spojení s Koudelkou (viz např. články Český Mezzofanti. Lidové noviny, 19. 1. 1941, roč. 49, č. 33, s. 5–6, a Český Mezzofanti. Duchovní pastýř, roč. 4, č. 10, 1954, 181–182).

281 Do svých šedesáti let, tj. do roku 1921, Koudelka publikoval 66 svazků svých knižně vydaných překladů (Forst 1993: 894–895), velké množství překladů však uveřejňoval také časopisecky. Podepisoval je nejčastěji jako O. S. Vetti (popř. jen šiforu -osv-), avšak pseudonymů užíval celou řadu (blíže Forst 1993: 894). Z nejznámějších jsou to např. A. K. Nikolčický či Bohuš Pracký, které vznikly odvozením z názvu obcí, v nichž působil jako farář, nicméně několik dalších nebylo dodnes s jistotou identifikováno (Hesounová 2007: 47). Všeříkající je v tomto smyslu věta, kterou jej coby nového spolupracovníka přivítal časopis Niva (roč. 1, č. 3, 1. 2. 1891, s. 48): „Čtenářstvu zábavných i politických listů v Čechách i na Moravě O. S. Vetti jest starý známý, a kdyby při svých pracích užíval stále jen tohoto jména, byl by ještě známějším.“ V témže článku je pak pomocí vtipné historiky naznačen jeho široký záběr, ale také skromnost, s níž pracoval: „Snaživý jinoch radil se ondyno s námi, kterému jazyku by se měl přiučiti, aby mohl překládat věci, na něž by neměl soutěže. Uvedl norštinu, – Vetti z ní překládá, vysvětlujem; holandsčinu – Vetti ji zná; italštinu, maďarštinu, angličtinu, švédštinu, francčinu, španělštinu – item, item Vetti, nehledě při obvyklejších řečích i jiných znaleců. Tedy portugalštinu – praví zoufale mladý horlivec

svém životopise určeném pro nikolčickou kroniku Koudelka v roce 1934 uvedl, že překládal či ještě překládá „ze všech řečí evropských písemnictví majících, jakož i z orientálních: gruzínštiny, arménštiny a turečtiny,“²⁸²

Není tedy nijak překvapující, že v nepřeberném množství literatur, s nimiž čtenáře seznamoval, najdeme i tu katalánskou. V dosud největším pojednání o českých překladech z katalánštiny (Schejbal a Utrera 2004) byl v tomto směru znám jen jako překladatel jediného díla: románu *Per la vida* Josepa Pous i Pagès (1873-1952), jehož český překlad vyšel roku 1915 pod názvem *Za to živobytičko*. Pro Koudelku to však nebylo jediné a ani zdaleka první setkání s katalánskou literaturou. Už na jaře roku 1891, tedy ještě předtím, než Vrchlický dokončil a knižně vydal překlad Verdagerovy Atlantidy, otiskl v Lumíru na pokračování²⁸³ povídku²⁸⁴ Narcíse Ollera *La bofetada (Poliček)* z roku 1884, později vydanou ve sbírce *De tots colors*. Stejně jako v případě Pikhartovy první ukázky z Ollerovy tvorby – povídka *Dušíčková pobožnost* uveřejněná roku 1896 – se jednalo o nepřímý překlad pořízený na základě španělské verze autorova textu, což jednoznačně dokládá informace uvedená pod názvem: „Napsal *Narcisso Oller*. Ze španěl. přel. *O. S. Vetti*. Povídka *Poliček* vyšla roku 1910 také knižně, a to v rámci souboru *Na táčkách u cizích spisovatelů*, konkrétně v prvním díle (Vetti 1910) z celkových pěti, do nichž Koudelka soustředil své překlady povídek z více než dvaceti různých jazyků.

Po tomto „nevědomém“ setkání s katalánskou literaturou se na ni Koudelka o téměř dvacet let později zaměřil zcela cíleně. Ačkoli jeho „katalánské“ období netrvalo nijak dlouho a můžeme jej vymezit léty 1910 až 1915, je vzhledem k překladatelovu neskutečně širokému záběru až s podivem, že z námi mapované literatury převedl do češtiny hned tři romány. Tím prvním byly *Els sots feréstecs* od Raimona Casellase (1855-1910)²⁸⁵, dílo z roku 1901, které je považováno za první román katalánského modernismu (Corretger 1998: 265) a za předchůdce venkovského naturalismu²⁸⁶. Tento doposud neznámý, v žádných studiích neuváděný Koudelkův překlad jsme objevili v rámci našich rešerší dobového tisku, vyšel pod názvem *V příšerných roklích* roku 1911 v časopise *Meditace* jako román na pokračování, rozdělen do deseti částí,²⁸⁷ a je tak vůbec prvním českým převodem

zacházeje až na konec světa, jež Herkules na svých ramenou třímá. Ukázali jsme mu novelu z tohoto jazyka, kterouž nám pan Vetti několik dnů před tím dal k volnému užití. Pan Vetti zná veškeré jmenované jazyky a znalosti této vesměs používá k tomu, aby nás s duševní činností ostatní Evropy seznámil. Za to zasluhuje dík, jehož řádky tyto jsou jen nepatrným odleskem, dík tím upřímnější, že sám nikdy a nikde nechce tlačiti se za to do popředí; vždyť tají z pravidla i vlastní svoje jméno – jeť *O. S. Vetti* pseudonymem.“

282 Malovaný kraj, roč. 35, č. 3, 5/1999, s. 21.

283 Lumír, roč. 19, č. 11, 10. 4. 1891, s. 130-131.

Lumír, roč. 19, č. 12, 20. 4. 1891, s. 142-143.

Lumír, roč. 19, č. 14, 10. 5. 1891, s. 164-167.

Lumír, roč. 19, č. 15, 20. 5. 1891, s. 177-179.

284 Sám autor toto dílo kvůli delšímu rozsahu označoval termínem *novelleta*.

285 Raimon Casellas i Dou (1855-1910), spisovatel, novinář, kritik a historik umění.

286 <https://www.escriptors.cat/autors/casellasr/portic>

287 Román vyšel v následujících číslech ročníku 1911: sv. 1, 1. leden, s. 46-50; sv. 2, 15. leden, s. 94-98; sv. 3, 1. únor, s. 142-149; sv. 4. a 5. (dvočíslu), 1. březen, s. 198-203; sv. 6.-8. (trojčíslu), 15. duben, s. 322-332; sv. 9.-11. (trojčíslu), 1. červen, s. 395-402; sv. 12.-15. (čtyřčíslu), 1. srpen, s. 606-622; sv. 16.-17. (dvočíslu), 1. září, s. 755-767; sv. 18., 15. září, s. 815-828; sv. 19.-24. (šestičíslu), 15. prosinec, s. 855-884.

katalánského románu. Roku 1915²⁸⁸ pak vyšel již zmiňovaný román *Per la vida* od Josepa Pous i Pagèse, nikoli však sám. Otevřeme-li knihu s titulem *Za to živobytičko*, zjistíme, že uvnitř se nacházejí romány dva: vedle tohoto románu nachází od téhož autora ještě další: *Vzpoura*, tedy *La revolta* z roku 1906.

4.3.5 Karel Dostál-Lutinov²⁸⁹ (1871-1923)

Doposud neznámým, v dosavadních studiích nijak nezmiňovaným překladatelem katalánské literatury byl Bouškův přítel a spolupracovník Karel Dostál-Lutinov, propagátor myšlenky „duchovní obrody českého národa renesancí katolicismu“ (Marek a Soldán 1998: 14) a jedna z vůdčích osobností Katolické moderny.

Narodil se v Prostějově do německo-české rodiny, otec Leonhard (1847-1901) pocházel z městečka Lutín poblíž Olomouce, z něhož Dostál později odvodil své literární jméno (Soldán 2000: 10). Po studiích na arcibiskupském chlapeckém semináři v Kroměříži zamířil v říjnu roku 1890 do Olomouce, kde po čtyři roky studoval teologickou fakultu, přičemž na kněze byl vysvěcen 5. července 1894 (Marek a Soldán 1998: 29). Ještě za studií se díky snaze zařadit jeden svůj německý překlad do *Sborníku světové poezie* dostal do kontaktu s Vrchlickým, načež ten s ním následně seznámil Boušku.²⁹⁰ Roku 1896 založil Dostál spolu s Bouškou měsíčník *Nový život*, jehož „byl hlavním sloupem [...] po celou dobu jeho existence (1896-1907)“ (Soldán 2000: 63).

Ke zjištění, že se do zprostředkovávání katalánsky psané literatury zapojil rovněž coby překladatel, nás přivedlo studium Bouškovy korespondence s Dostálem, konkrétně pak dopis ze dne 26. února 1906, který poukazuje na Dostálovy pokusy o převod Verdaguera.²⁹¹ Při dohledání zmíněných překladů v *Novém životě* se ukázalo, že se jednalo o první tři básně ze sbírky *Eucaristiques* (Eucharistie),²⁹² které Dostál – jak se rovněž dozvídáme z citovaného dopisu – přeložil na základě německé předlohy, přičemž tímto způsobem měl v úmyslu přeložit sbírku celou.²⁹³ Po Bouškově intervenci a výtkách²⁹⁴ od tohoto záměru upustil.

288 Kniha vyšla bez datace, ale avízo o jejím vydání („Další svazky obsahují“) najdeme např. na zadních deskách knihy *Bohatý ženich* od Alekseje Feofilaktoviče Pisemského, která vyšla u téhož nakladatelství s uvedeným rokem vydání 1915.

289 Narodil se jako Karl Leonard Dostal (<https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5935?image=216000010-000253-003375-000000-009516-000000-00-B03657-00720.jp2>).

290 To byl počátek jejich celoživotního přátelství, které však bylo plné „dramatických roztržek, rozchodů i smířování“ (Soldán 2000: 29).

291 Ve zmíněném dopise totiž Bouška Dostálovi mimo jiné píše: „Jiná věc mě ohromila ve 2. čísle Nového života, Ty tu překládáš Verdaguera! A jak?!! [...] Chtěl-li jsi už z něho něco uveřejnit, mohl jsi a měl jsi se mne ptát. [...] Kdyby nebylo než této ukázky Tvé v 2. čísle, a nic víc – mlčel bych – ale Ty slibuješ celé dílo!! Je mi hrozno při tom pomýšlení. (Marek 2002: 581).

292 *Lo sol de Pezilla* (Slunce pezillské), *A Jesús Sagramentat* (K Ježíši ve Svátosti) a *Lo pa* (Chléb) (Nový život, únor 1906, roč. 11, č. 2, s. 53).

293 „Doufám, že se zavděčím i českým čtenářům, přeložím-li [Eucharistické] písně Verdaguery, byť formou poněkud volnější. Všechny písní bude 77“ (Nový život, 1906, roč. 11, č. 2, s. 52).

294 „Já nepřekládám z [německého] překladu, ale z původního textu. A tu ještě vážím každé slovo dle smyslu i dle zvuku, znění v českém překladu. Tvůj překlad je špatný a je to zrovna paskvil na umění Verdaguera. [...] Takhle se Verdager u nás překládá nesmí. Nedovolím to“ (Marek 2002: 582).

4.3.6 Otokar Jindřich Janota (1882-1919)

Dalším doposud neznámým překladatelem katalánské literatury je Otokar Jindřich Janota, jehož jméno a dílo se v žádné z dosavadních translatologických studií neobjevuje. Zatímco jeho překladatelská činnost ze španělštiny je známa, jeho překlady z katalánštiny upadly postupem času v zapomnění, což je dáno jednak charakterem jím překládané tvorby (dvě Verdagerova prozaická díla, z nichž jedno je navíc dílem nepůvodním), jednak skutečností, že překlady z katalánštiny představovaly pro Janotu okrajovou činnost, kterou však nemohl více rozvinout už kvůli tomu, že zemřel v 36 letech.

Otokar Jindřich Janota se narodil 2. července 1882 v Praze, kde se začal věnovat studiu románských jazyků, v němž pokračoval i na univerzitách v Římě, Lausanne a Ženevě. Od roku 1905 působil jako středoškolský profesor, rok poté dosáhl doktorátu. V roce 1908 odjel na studijní cestu do Španělska,²⁹⁵ kde se v květnu při své návštěvě Barcelony setkal s Benetem R. Barriosem.²⁹⁶ Ten Janotovi věnoval trojici knih, přičemž z dedikací vyplývá, že Barrios nově poznaného překladatele zařadil mezi ostatní přátele z Čech („*Al amich Prof Janota, remembrant als amichs ausents*“²⁹⁷). Mnohem zajímavější je však dedikace, v níž Barrios Janotu označuje za budoucího katalanofila („*futuro catalanofilo*“²⁹⁸), a skutečnost, že Janota se po svém návratu do Čech katalánštině skutečně věnoval. Nejprve roku 1910 uveřejnil ukázky z Verdagerovy knihy vzpomínek *Prosa florida* (Květná prósa) v revui *Meditace*,²⁹⁹ načež celý překlad tohoto díla vydal roku 1916 knižně.³⁰⁰ Mezitím ještě přeložil na základě Verdagerova katalánského prozaického převodu Mistralův provensálský epos *Nerto*,³⁰¹ jehož české vydání vyšlo roku 1912.³⁰²

295 Tuto cestu Janota podnikl v souvislosti se svou žádostí o udělení lektorátu španělského jazyka na tehdejší české Karlo-Ferdinandově univerzitě; jeho žádosti bylo vyhověno (více viz v osobní složce Otokara Jindřicha Janoty v Archivu Univerzity Karlovy).

296 Kontakt dostal Janota s největší pravděpodobností od Antonína Pikharta. O tom, že se oba zmínění překladatelé znali, svědčí nálezný Pikhartovi dedikované Barriosovy knihy *Els fnladesos* v Janotově osobní knihovně (od roku 1919 spravované Knihovnou Národního muzea), kde tato pravděpodobně přátelská zápůjčka vzhledem k Pikhartovu náhlému úmrtí na sklonku roku 1909 již zůstala.

297 Dedikaci nalezneme v Janotově knize *Catàleg dels manuscrits*, kterou sestavil J. Massó Torrents a která roku 1902 vyšla v rámci svazků *Biblioteca del Ateneo Barcelonés*. Zmíněná kniha se nachází v Knihovně Národního muzea.

298 Dedikaci nalezneme v Janotově svazku *Conferencias del Ateneo Barcelonés*, který se nachází rovněž v Knihovně Národního muzea.

299 *Meditace* 1911, roč. 4, s. 457.

300 Český překlad vyšel s podtitulem *Vzpomínky a dojmy* jako součást 5.–6. svazku edice *Zábavy večerní*, roč. XXXVII.

301 V Poznámce k překladu Janota uvádí doslova toto: „Předchozí překlad pořízen byl zcela dle prosaického převodu katalánského, který sepsal dle básně Mistralovy slavný básník Katalonie Jacinto Verdager“ (Mistral 1912: 78).

302 Sigismund Bouška, jenž na překladu jiného Mistralova eposu *Mirèio* pracoval dlouhých 26 let, nesl Janotův počin velmi nelibě. V dopise z 15. 3. 1912 píše Bouška svému příteli Jindřichu Šimonu Baarovi následující: „Já nemám pro své knihy nakladatele, – a jakýsi Janota vydá u Kotrby překlad z Mistrala!!! Prosou! a z katalánského volného prosaického překladu Verdagerova! Tedy ne ne z originalu, ne veršem, ne formou originalu! To je děs!“ (Klínková 2011: 178). O tom, že se nejednalo jen o Bouškovu zhrzenost kvůli osobním ambicím, dokládá jeho komentář k Verdagerově překladu, uveřejněný již roku 1895: „K řadě původních básní Verdagerových druží se jediný překlad básnický, a sice Frederiho

O případných dalších Janotových překladech z katalánštiny nám není více známo,³⁰³ ale z přehledu jeho překladů ze španělštiny (Uličný 2005: 204) vyplývá, že se i nadále věnoval především španělštině,

4.3.7 Marie³⁰⁴ Tůmová (1892-1913)

Skupinu doposud neznámých překladatelů uzavírá Marie Tůmová,³⁰⁵ která byla až do 90. let 20. století jedinou českou překladatelkou katalánsky psané literatury. Vzhledem ke svému velmi brzkému úmrtí³⁰⁶ však stihla ze zmíněné literární tvorby zpřístupnit pouze tři básně Apellese Mestrese (1854-1936), které v průběhu roku 1912 postupně uveřejnila ve třech různých číslech týdeníku *Besedy Času*.³⁰⁷

4.3.8 Antonín Vratislav Bejček (1886-?)

Ačkoli jsme žádný jeho překlad z katalánštiny nedohledali, do výčtu (možných) překladatelů zahrnujeme také Antonína Vratislava Bejčka, neboť dle dochované korespondence projevil velký zájem o překlad děl Àngela Guimeràa a toto naše zjištění může být do budoucna vodítkem pro případná další bádání na tomto poli.

Bejček byl sportovním novinářem,³⁰⁸ od roku 1911 žil v Katalánsku, kde v Barceloně spolupracoval s několika španělskými listy,³⁰⁹ přičemž coby vystudovaný inženýr pracoval rovněž u firmy Siemens v nedalekém Cornellà de Llobregat.³¹⁰ Prostřednictvím dopisu z 8. ledna roku 1915 Bejček zmíněného autora seznámil se svým záměrem přeložit nejlepší díla španělské a katalánské literatury do češtiny, pročež jej žádá o zapůjčení několika jeho

Mistrala „Nerto“. Báseň přeložena však slovo za slovem v prose. Básník nezachoval ani metrum, ani stavbu veršů, přeloživ každý zpěv souvisle v prose. Překlad je velice věrný a v pravdě básnický. Opominutí formy básnické však přece jen vadí“ (Hlídka literární, 1895, r. 12, č. 12, s. 452).

303 Za zmínku jistě stojí, že jeho osobní knihovna čítala mj. tyto svazky: *Lo somni d'En Bernat Metge* (z roku 1907), *Cronica o comentaris del rey En Jacme Primer* (1873), *Historia del renacimiento literario contemporáneo en Cataluna, Baleares y Valencia* (1880) a *El indiano* (1912), španělský překlad Rusiňolovy komedie.

304 Své překlady podepisovala jako Marja Tůmová.

305 Bližší biografické informace o této překladatelce, která byla především talentovanou básnířkou – své první básně publikovala již v 17 letech v časopise *Rozkvět*, následně i v *Cepu*, *Venkově* a také *Máji* –, máme díky úvodnímu slovu k posmrtně vydanému výboru z jejího díla: „Již ve škole obecné v Lužci n. Vlt. Projevovala smysl pro poesii, skládajíc drobné veršičky. Když pak na vyšší dívčí škole v Praze dostalo se jí důkladného vzdělání povšechného, když seznámila se s vynikajícími plody básnictví domácího i cizího, tu doutnající jiskry nadání k veršování vyšlehlly a už neuhaslly“ (Čvančara [1914]: 4). Jako mimořádná posluchačka navštěvovala „přednášky z literatury a přírodních věd na české universitě, doplňujíc zároveň své znalosti jazykové i hudební“ (ibidem: 5).

306 „Zemřela na souchotiny“ (Wernisch 2000: 338).

307 *Besedy času*, roč. 17, č. 1, 6. 1. 1912, s. 4.

Besedy času, roč. 17, č. 10, 8. 3. 1912, s. 77.

Besedy času, roč. 17, č. 29, 19. 7. 1912, s. 229.

308 Bejček byl také spoluzakladatelem Sboru čs. soudců fotbalových a na počátku století přeložil do češtiny „úplná (komentovaná) pravidla anglické kopané“ (Venkov, roč. 31, č. 1, 1. 1. 1936, s. 11).

309 Venkov, roč. 31, č. 1, 1. 1. 1936, s. 11.

310 Tuto skutečnost naznačují údaje uvedené v hlavičce prvního dopisu adresovaného Guimeràovi.

oblíbených her, konkrétně o drama *La festa del blat* (Dožínky).³¹¹ Jelikož se Bejček odpovědi nedočkal, napsal Guimeràovi znovu, a to již 23. ledna téhož roku. V dopise autora upozorňuje, že je v současnosti jediným českým spisovatelem, jenž překládá španělská či katalánská díla, neboť jeho předchůdce Pikhart je již po smrti,³¹² na což ostatně poukazyval již v prvním dopise.³¹³

Coby překladatel o sobě dal Bejček vědět v první polovině 20. let v souvislosti s prvním překladem Čapkova *R.U.R.* do katalánštiny (viz Brabec M. 2015). Pravděpodobně ještě před rokem 1930³¹⁴ se vrátil do Československa, kde mu roku 1933 vyšel překlad románu argentinského autora Huga Wasta³¹⁵ *La que no perdonó* (Neúprosná).³¹⁶ Nicméně literárnímu překladu se Bejček nijak významněji nevěnoval, v souvislosti se španělštinou byla jeho činnost zaměřena především lexikograficky, didakticky a popularizačně.³¹⁷

4.4 Překládání autoři

4.4.1 Realizované překlady

Nejpřekládanějším autorem byl Jacint Verdaguer, jehož dílu se v tomto období věnovalo hned pět ze šesti překladatelů,³¹⁸ přičemž pro tři z nich – Vrchlického, Janotu, Dostála – byl zároveň jediným katalánským autorem, jehož díla překládali. Z Verdaguerovy tvorby bylo kompletně přeloženo pět básnických knih,³¹⁹ celá řada básní (či ukázek) z dalších třinácti

311 „Me permito preguntar, si estaria Vd. dispuesto á prestarme, en caso de ser posible, algunas de sus preferidas obras, entre ellas "La festa del blat". Tengo intención de traducir las mejores obras de la literatura castellana y catalana al bohemio.“

312 „Advierto, que actualmente soy el único escritor bohemio, que traduce las obras españolas ó catalanas, después de haber fallecido mi antecesor don Pikhart.“

313 „Como Vd. sabrá, su obra "La terra baixa" fué ya traducida en mi idioma por D. Pikhart (q.e.p.d.) y estrenada en el Real teatro nacional de Praga.“

314 Dle zmínky v tisku z roku 1931 je Bejček uváděn jako „stálý přísežný soudní tlumočník“ (Střední škola, pedagogická část Věstníku českých profesorů, 1930-1931, roč. 11, č. 3, 1931, s. 176). Po návratu do vlasti pokračoval ve své dlouholeté dráze sportovního žurnalisty, od poloviny 30. let působil v redakci deníku *Venkov*, v němž se za Protektorátu stal angažovaným politickým komentátorem – viz např. Bejčkův článek *Před 5 lety začal vítězný boj Španělska proti bolševismu* (Venkov, roč. 36, č. 168, 19. 7. 1941). Za svou proněmeckou činnost byl po roce 1945 vyloučen z novinářské obce a souzen (Cebe 2012: 28).

315 Hugo Wast (1883-1962), vl. jm. Gustavo Adolfo Martínez Zuviría.

316 Překlad tohoto románu, ani Bejčkův jiný případný překlad Uličný (2015) neuvádí, žádný další jsme nedohledali.

317 Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce. V Praze : A. Neubert, 1930, [spr. 1929].

Španělsky rychle, správně, vesele : praktická učebnice španělštiny pro samouky, školy a kursy. Praha : Gustav Voleský, 1940.

Španělsko. Praha : Orbis, 1940.

Španělsko-české technické názvosloví. Praha : Matice hornicko-hutnická, 1957.

318 Danou výjimkou byl O. S. Vetti, který se překladu poezie nevěnoval. V dopise Vilému Bitnarovi z 9. července 1908 o sobě napsal, že není „poetou“, čehož je názorným příkladem mj. způsob, jakým řešil překlad veršů v jedné povídce z lotyštiny: „ponechal lidové verše v originále a převedl je doslovně pod čarou“ (Hesounová 2007: 48).

319 Jedná se o epos *L'Atlàntida* (Atlantis) a sbírky *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana), *Flors de Maria* (Květy Mariiny), *Eucarístiques* (Eucharistie) a *Idil·lis i cants místics* (Idyly a zpěvy mystické), která jako

knih,³²⁰ několik samostatných básní,³²¹ dvě prozaická díla a nadto tři pohádková vyprávění, což z Verdaguera činí jednoznačně nejpřekládanějšího autora nejen tohoto období, ale rovněž celkově.

Největší podíl na tom měl překladatel Sigismund Bouška, který se zasloužil o velkou většinu českých převodů Verdaguera díla, když postupně přeložil jeho sbírky *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana, č. 1894), *Flors de Maria* (Květy Mariiny, č. 1906), *Idillis i cants místics* (Idyly a zpěvy mystické, celé přeloženy roku 1906, ale vyjma několika ukázek nebyly nikdy publikovány) a *Eucarístiques* (Eucharistie, č. 1914). Vedle více než padesáti Verdaguerových básní (či ukázek) publikovaných v češtině pouze časopisecky přeložil Bouška také (přinejmenším) značnou část Verdaguerových eposů *Canigó*³²² a *L'Atlàntida* (Atlantis),³²³ jež před ním přebásnil Vrchlický.

Verdaguerovo výjimečné postavení v rámci českých převodů z katalánštiny není dáno pouze absolutním množstvím přeložené tvorby, ale rovněž doposud neznámou skutečností, že vedle eposu *L'Atlàntida* (Atlantis), který byl přeložen jak Vrchlickým, tak – byť nikoli v úplnosti – Bouškou,³²⁴ se převodu do češtiny od dvou různých překladatelů dočkalo ještě devět dalších Verdaguerových básní.³²⁵ Ze sbírky *Pàtria* (Vlast) to jsou básně *A la verge de Montserrat* (Panně Montserratské, Bouška 1895 a Panně z Montserratu, Vrchlický 1902) a *Lo Pi de les Tres Branques* (Trojkmenná sosna, Pikhart 1904 a Trojramenná borovice, Bouška 1906), ze sbírky *Caritat* (Milosrdenství) básně *A la mort de D. Antonio López* (Při smrti Dona Antoniho Lopeza, Vrchlický roku 1902 a Na smrt dona Antonia Lopéza, Bouška 1894 a 1906) a *Amor* (Láska, Bouška roku 1894 a Láska Vrchlický 1902), ze sbírky *Eucarístiques* (Eucharistie) jsou to básně *Lo sol de Pezilla* (Slunce pezillské, Dostál-Lutinov roku 1906 a Slunce pezillské, Bouška 1911, knižně 1914), *A Jesús Sagramentat* (K Ježíši ve Svátosti, Dostál-Lutinov roku 1906 a Ježíši svátostnému, Bouška 1911, knižně 1914) a *Lo pa* (Chléb, Dostál-Lutinov roku 1906 a Chléb, Bouška 1911, knižně 1914) a ze sbírky *Idillis i cants místics* (Idyly a zpěvy mystické) básně *Jesús i Santa Gertrudis* (Ježíš a svatá Gertruda, Vrchlický roku 1902 a Ježíš a svatá Gertruda, Bouška

jediná zůstala pouze v rukopisné podobě.

320 Jedná se o ukázky z epopéjí *L'Atlàntida* (Atlantis), *Canigó* a *Llegenda de Montserrat* (Montserratská legenda) a ze sbírek *Caritat* (Milosrdenství), *Pàtria* (Vlast), *Cançons de Montserrat* (Montserratské písně), *Roser de tot l'any* (Celoroční růženc), *Veus del Bon Pastor* (Zpěvy dobrého Pastýře), *Aires de Montseny* (Montsenykové zpěvy), *Natzaret* (Nazaret), *La fugida a Egipte* (Útěk do Egypta), *Flors del Calvari* (Květy z Kalvárie), *La mellor corona* (Nejlepší věnec).

321 Óda *Qui com Déu?* (Kdož jako Bůh?), báseň *La magrana* (Granátové jablko) či verše zasláné Verdaguerem v osobní korespondenci, jejíž některé pasáže Bouška přeložil a představil v rámci studie *Básník mučedník*.

322 Ukázky z eposu *Canigó* uveřejnil Bouška v rámci studie Jacinto Verdaguer, katalánský kněz a básník (Hlídka literární, 1895). Dle Červenky a Holmana (Březina 1997: 179) Bouška zmíněné dílo „v úplnosti asi nepřeložil.“

323 Ukázky ze svého překladu zmíněného díla uveřejnil Bouška v rámci své obsáhlé studie *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské* (Hlídka literární, 1894) a rovněž v kratší studii *Básník mučedník* (Nový život, 1906).

324 V této souvislosti Bouškovi dne 1. ledna 1907 napsal básník Otokar Březina (1868-1929) následující: „Škoda, že není možno čísti Atlantis ve Vašem věrném podání celou“ (Březina 1997: 180).

325 V této souvislosti je třeba zároveň dodat, že u některých Verdaguerových básní se nám dochovaly i dvě různé verze vyhotovené samotným Bouškou, což bylo dáno skutečností, že Bouška coby perfekcionista mnohé své překlady v průběhu let cizeloval či přepracovával.

1906, nepublikováno) a *La mort de l'escolà* (Smrt žáčka, Vrchlický roku 1902 a Smrt' hochy zpěváka, Bouška 1902³²⁶).

Z Verdagerovy prozaické tvorby se mohli čeští čtenáři seznámit se třemi pohádkovými vyprávěními v překladu Antonína Pikharta, se vzpomínkovou knihou *La prosa florida* (Květná prósa) a Verdagerovým prozaickým převodem Mistralova okcitánského eposu *Nerto*.

Druhým nejpřekládanějším katalánsky píšícím autorem daného období byl Àngel Guimerà, z jehož tvorby byla do češtiny převedena – ve všech případech Antonínem Pikhartem – dramata *Terra baixa* (V nížině) a *Mar y cel* (Moře a nebe), která se dočkala knižního vydání, dále pak povídka *El nen jueu* (Židě) a také malá ukázka z jeho proslovu *La llengua catalana*, předneseného roku 1895, kdy byl uveden do funkce předsedy sdružení *Ateneu Barcelonès*.³²⁷ Dvěma knižně vydanými překlady do češtiny vyčnívá Josep Pous i Pagès, z jehož tvorby převedl O. S. Vetti do češtiny dva romány: přeloženy byly romány *Per la vida* (Za to živobytí) a *Revolta* (Vzpouza) z let 1903, resp. 1905, avšak nikoli již *La vida i la mort d'en Jordi Fragonals* (Život a smrt Jordiho Fragonalse) z roku 1912, poslední a nejdůležitější dílo tohoto modernistického autora.

Velké (a zároveň dlouhodobé³²⁸) pozornosti se u českých překladatelů těšil dále především Narcís Oller, z jehož tvorby bylo do češtiny přeloženo celkem šest povídek, přičemž jedna – *La bofetada* (Políček) – vyšla i knižně v souboru *Na táčkách u cizích spisovatelů*. Ve velké oblibě byla rovněž povídková tvorba spisovatelky Víctor Català (vl. jm. Caterina Albert), zastoupené pěti povídkami v češtině,³²⁹ a Joaquima Ruyry, jemuž byly do češtiny přeloženy povídky tři. O překlady povídek tří výše uvedených autorů se s výjimkou zmíněné povídky *La bofetada* (Políček), kterou přeložil O. S. Vetti, zasloužil Antonín Pikhart.

Z autorů, jejichž překlady do češtiny nebyly pouze ojedinělými počiny, jmenujme ještě středověkého filozofa a mystika Ramona Llulle, studiu jehož díla se věnoval Sigismund Bouška. Ten do češtiny převedl *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o Příteli a Miláčku) a nadto řadu ukázek z Llullovy další tvorby,³³⁰ které uveřejnil v rámci studie *Ramóna Lulla Kniha o Příteli a Miláčku*, vydávané na pokračování během roku 1911 v Novém obzoru. Ačkoli v

326 V Bouškově pozůstalosti jsme našli výstřižek z neidentifikovaného periodika, v němž byla (nejpozději roku 1902) otištěna první verze zmíněné básně, a v něm samotným Bouškou zanesené četné úpravy, k nimž jej s největší pravděpodobností vybídl básník Otokar Březina, neboť Bouška tomuto svému příteli sděluje prostřednictvím pohlednice ze září roku 1902 následující: „Už jsem přeložil *Smrt hochy zpěváka* znova a *Hannibala* místy znova, teď budete spokojen“ (Březina 1997: 163).

327 Pasáž z Guimeràova inauguračního projevu použil Antonín Pikhart k uvedení své studie *O literatuře katalánské* (Pikhart 1906).

328 Zatímco překlady např. Guimeràovy a Pousovy tvorby lze hraničit léty 1906-1909, respektive rokem 1915, první český překlad Ollerova díla je z roku 1891, další pak z roku 1896 a čtyři zbylé z roku 1906.

329 Z uvedených pěti povídek se nám podařilo lokalizovat pouze čtyři. Jediným dokladem o překladu povídky *Conformitat* je tak zmínka v Pikhartově dopise adresovaném zmíněné autorce.

330 Mimo jiné se jedná o básně *Lo desconhort* (Hoře) – uveřejněná rovněž roku 1908 v *Meditacích* –, *Plany de la Verge* (Pláč naší paní Svaté), *Cant de Ramon* (Bouška překládá jako *Zpěv Ramonův* i *Píseň Raymundova*) či o ukázkou z traktátu *Llibre de l'Ordre de Cavalleria* (Kniha o rytířském stavu; Bouška užívá název *Kniha o Rytířském řádu*).

dobovém tisku z roku 1908 se objevila zpráva, že český překlad zmíněné knihy vyjde „[v] nejbližší době“,³³¹ pouze v rukopisné podobě zůstal ještě téměř sto let.³³²

Dále byly do češtiny převedeny tři básně Miquela Costy i Llobery: v Bouškově překladu básně *Lo pi de Formentor* (Formentorská borovice) a fragment básně *Miramar*, v Pikhartově překladu pak veršovaná pověst *Les matines* (Hodinky). Taktéž třikrát byl do češtiny přeložen i Víctor Balaguer, jehož dílo představil Sigismund Bouška při exkurzu do dějin katalánské literatury v rámci své studie *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské*.³³³ Konkrétně se jednalo o básně *La meva vida* (Můj život) a fragmenty z básní *Els trovadors de Provença* (Troubadorové Provence) a *A Provença* (Provenci), jejíž původní verze, uveřejněná již roku 1891,³³⁴ byla vůbec prvním Bouškovým překladem z katalánštiny. Za čtvrtý převod Balaguera do češtiny – byť velmi fragmentární – bychom mohli považovat Pikhartův překlad refrénového dvojverší „Ai, Castella castellana / no t’hagués conegut mai!“ z básně *Els quatre pals de sang* (Čtyři krvavé pruhy), otištěný v rámci studie *O literatuře katalánské*.³³⁵ Třikrát se českého převodu dočkal také modernista Apelles Mestres, jehož básně převedla do češtiny Marie Tůmová.

S výjimkou Ramona Llulle, představitele katalánského středověkého písemnictví, byli překládáni výhradně soudobí autoři, z nichž většina byla v době pořízení českého překladu jejich tvorby stále naživu.

První katalánsky písíci autorkou přeloženou do češtiny byla básnička Trinitat Aldrichová,³³⁶ jejíž verše, zapsané dne 12. prosince 1902 do pamětní knihy vystavené v souvislosti s úmrtím Jacinta Verdaguera, použil Antonín Pikhart k přiblížení toho, v jaké lásce a úctě Katalánci Verdaguera chovají.³³⁷

Pokud jde o regionální příslušnost překládaných autorů, drtivá většina jich pochází z Katalánska. Baleárské ostrovy jsou zastoupeny Ramonem Llullem a Miquelem Costou y Llobera, ačkoli tato příslušnost není nijak akcentována a u druze jmenovaného ani uvedena. Stejně je tomu i v případě valencijského básníka Constantího Llombarta³³⁸ a Severokatalánce Carlese Bosch de la Trinxeria.

4.4.2 Uvažované překlady

331 Muzeum, 1908, roč. 42, č. 1-5, s. 50.

332 Bouškův překlad se vydání dočkal až roku 2004, kdy jej vydalo nakladatelství *Malvern*.

333 Zmíněné překlady Balaguerovy tvorby byly uveřejněny ve 4. čísle Hlídky literární (1894, roč. XI., s. 123, 126 a 127).

334 Stalo se tak v rámci Bouškovy studie o Josem Roumanillovi (Obzor, 20. 12. 1891, roč. 14, č. 24, s. 357).

335 Osvěta, 1906, roč. 36, č. 2, s. 148.

336 Trinitat Aldrich i de Pagès (1863-1939), katalánská básnička písíci nábožensky a vlastenecky laděné básně. Její tvorba nezaujímá v katalánské literatuře nijak zvlášť významné místo. Jejím vzdáleným příbuzným byl přední katalánský spisovatel Josep Pla (1897-1981).

337 „Ty luzné hnízdo krásy, poesie, / v tvém nitru veliký se poklad kryje, / jež chtěla bych já schovat v prsou svých, / zde na věky má slední píseň prodlet / básníka anděla, než k Bohu odlét, / zde s Bohem dal nám, naposledy vzdych...“ (Máj, 1902-1903, č. 44, 24. 7. 1903, s. 666).

338 O tom, že je čelním představitelem valencijské literární scény, se čtenáři mohli dočíst pouze v recenzi Arnošta Procházky na Vrchlického překlad Verdaguerova eposu *L'Atlàntida* (Atlantis) (Literární listy, roč. 15, č. 11, 16. 5. 1894, s. 188).

Studiem archivního materiálu se nám podařilo rozšířit nejen seznam překladatelů a/nebo přeložených děl katalánských autorů, ale rovněž najít zmínky o tom, o jakých dalších překladech z katalánštiny se přinejmenším uvažovalo.

V rámci recenze na Vrchlického překlad Verdagerova eposu *L'Atlàntida* (Atlantis) se Arnošt Procházka roku 1894 zmiňuje o Ollerově románu, „jenž patří mezi nejlepší díla moderní literatury vůbec, Papallona (La Mariposa – Motýl),“ a v této souvislosti dodává následující: „Pokud vím, [...] O. S. Vetti [...] chystá překlad "Motýle".³³⁹ Jinou zmínku, která by pravdivost tohoto tvrzení podpořila, se nám – stejně tak jako případný překlad – bohužel nepodařilo nikde dohledat, nicméně skutečnost, že Vetti o zmíněném překladu minimálně uvažoval, nelze rozhodně vyloučit: s dílem tohoto autora se Vetti seznámil nejpozději roku 1891, kdy vydal překlad Ollerovy povídky *La bofetada* (Políček), která jej zaujala natolik, že ji později přeložil znovu (již přímo z katalánštiny) a zařadil ji do knižního výboru svých překladů, přičemž celý svazek dokonce otevírá.

Velké plány měl především Sigismund Bouška, jenž dílu Jacinta Verdaguera zasvětil značnou část života a českým čtenářům se je chystal zpřístupnit v podobě výboru z jeho děl.³⁴⁰ Zmínku o zamýšleném vydání „Výbor z děl Jacinta Verdaguera. (V rukopise).“ (Bouška 1897: 151).. V souvislosti s tím, že se mu podařilo získat všechna Verdagerova díla („Verdaguera mám teprve *ted'* celého.“),³⁴¹ svěřuje v dopise z 28. února 1903 Otokaru Březinovi následující: „Nyní tedy mohu pomýšlet na životopis jeho a ukázky ze všech děl“ (Březina 1997: 165).³⁴²

Vedle těchto ukázek zamýšlel Bouška přeložit některé tituly ve své úplnosti a vydávat je jako „Vybrané spisy Jacinta Verdaguera.“ O tomto Bouškově záměru víme z jeho dopisu adresovaného dne 4. 3. 1906 Karlu Dostálu-Lutinovi, jemuž předestřel i to, které z autorových sbírek hodlá vydat jako první: „I. Eucharistické písně.³⁴³ II. Květy Mariiny.³⁴⁴ (III. Trilogie: Ježíšek)³⁴⁵ IV. Květy Kalvárské³⁴⁶ atd.“ (Marek 2002: 584). Avšak přeložit a vydat se Bouškovi podařilo pouze první dvě básnické sbírky, z dalších zmíněných přinesl jen několik časopisecky publikovaných ukázek. Velký zájem jevil rovněž o dílo Ramona Llulle³⁴⁷ – „Mě [...] zajímají jeho díla básnická veršem i prózou. Všecky verše jeho mám ve

339 Literární listy, 16. 6. 1894, č. 13, roč. 15, s. 222.

340 Zmínku o uvedeném výboru nalezneme již roku 1897 v Bouškově básnické sbírce *Pietas* ve výčtu jeho překladů: „Výbor z děl Jacinta Verdaguera. (V rukopise).“ (Bouška 1897: 151).

341 Na tom má zásluhu Benet Roura y Barrios, neboť v dopise Karlu Dostálu-Lutinovi Bouška dne 2. ledna 1903 uvádí: „Dr. Roure y Barrios se živě ujímá památky Verdagerovy, pořád mi píše a posílá jeho poslední věci a cenné památky“ (Marek 2002: 513).

342 Zmíněný životopis v podobě studie *Básník mučedník* je protkán celou řadou ukázek z Verdagerova díla, nicméně všechny tituly v něm zastoupeny nejsou.

343 *Eucaristiques*, nakonec vyšly až roku 1914 jako svazek II. Bouška původně zamýšlené pořadí o tři dny později přehodnotil mimo jiné i z důvodu rozsahu: „Eucaristiques bych Ti dal později, nebo jsou větší“ (Marek 2002: 587).

344 *Flors de Maria*, vyšly ještě téhož roku 1906 jako svazek I.

345 Jedná se o sbírky *Natzaret* (Nazaret), *Betlem* (Betlém) a *La fugida a Egipte* (Útěk do Egypta), které vyšly během let 1889 až 1893 nejprve samostatně a poté, roku 1896, v jednom svazku pod titulem *Jesús Infant*.

346 *Flors del Calvari*.

347 Dokladem je mimo jiné i Bouškův dopis Karlu Dostálu-Lutinovi ze 4. března 1906: „U nás nic se o něm neví, ale je to čarokrásná osobnost vědce a básníka, laika a apoštola a mystika! Mám mnoho z něho i o něm.“ (Marek 2002: 585).

vydání kritickém“ (Březina 1997: 176)³⁴⁸ –, ale o jeho konkrétnějších záměrech týkajících se překladu některého jeho díla se nám nic bližší zjistit nepodařilo.

O úmyslu překladatele Antonína Vratislava Bejčka pořídit další český překlad (či překlady) z dramatické tvorby Àngela Guimeràa a navázat tak na práci Antonína Pikharta jsme se již zmínili v kapitole věnované překladatelům, v níž bylo současně pojednáno o záměru Karla Dostála-Lutinova pořídit překlad (nepřímý, přes němčinu) Verdagerovy sbírky *Eucarístiques* (Eucharistie).

4.5 Způsob vydání či uveřejnění

4.5.1 Časopisecky publikované překlady

Uveřejňování v periodickém tisku bylo ve sledovaném období významným prostředkem k uvádění katalánsky psané literatury mezi čtenáře, neboť tímto způsobem bylo zpřístupněno značné množství překladů z katalánštiny: 1 román, 24 povídek či vyprávění,³⁴⁹ 1 fragment středověkého traktátu, 1 fragment inaugurační řeči³⁵⁰ a více než 120 básní či zpěvů (včetně jejich fragmentů), přičemž řada básní, zpěvů či ukázek z nich byla navíc vydána opakovaně.³⁵¹

Zatímco u překladů katalánsky psané prózy byl časopisecky uveřejněný text finálním výstupem, a tudíž jediným způsobem, jak s ním tehdejší čtenáře seznámit,³⁵² v případě poezie byla téměř čtvrtina časopisecky publikovaných básní, zpěvů či jejich fragmentů vydána také knižně, přičemž vydání celé původní sbírky či epopoje pokaždé předcházela alespoň malá ukázka v periodickém tisku. Nicméně básně či fragmenty otištěné v periodikách byly publikovány nejen v souvislosti s konkrétním knižním dílem či nakladatelským počinem – ať už před jeho zamýšleným či avizovaným vydáním,³⁵³ nebo v návaznosti na něj, tj. ve snaze upozornit na něj čtenáře, popř. dílo interpretovat³⁵⁴ –, ale i v rámci obecnějších snah samotných překladatelů, kdy ukázky sloužily k představení katalánské literatury jako takové, k uvedení konkrétního autora či přiblížení jeho tvorby jako celku.

348 Z Bouškova dopisu adresovaného dne 18. dubna 1906 básníku Otokaru Březinovi.

349 Mezi uvedené zahrnujeme pohádková vyprávění Jacinta Verdagera, jakož i jeho autobiograficky laděné vzpomínky.

350 Jedná se úryvek z Guimeràova proslovu proneseného u příležitosti uvedení do funkce předsedy sdružení *Ateneu Barcelonès*.

351 Důvodem byla jak skutečnost, že se překladu téže básně zhostili dva různí překladatelé, tak i Bouškovo přepracovávání vlastních, dříve vyhotovených překladů.

352 Jedinou výjimkou byla povídka Narcise Ollera *La bofetada* (Políček), otištěná roku 1891 v časopise *Lumír*, kterou její překladatel O. S. Vetti v roce 1910 přepracoval a zařadil do knižního výboru svých překladů, a ukázka z Verdagerovy knihy *Prosa florida* (Květná prósa), otištěná roku 1911 v revui *Meditace* a roku 1913 i v týdeníku *Český západ*, načež roku 1916 následovalo knižní vydání celého díla.

353 Nikoli však pouze bezprostředně – např. sbírka *Eucarístiques* (Eucharistie) vyšla knižně až roku 1914, tedy 8 let po první časopisecky zveřejněné ukázce (zde je však třeba mít na paměti, že tyto první ukázky přeložil Karel Dostál-Lutinov, zatímco překlad celé knihy pořídil Sigismund Bouška).

354 V tomto ohledu je třeba zmínit především Bouškovo studii *Jacinto Verdager a jeho význam v literatuře katalánské* uveřejňovanou v průběhu roku 1894 v *Hlídce literární*.

Časopisecky publikované překlady z katalánské literatury sehrály i vzhledem ke svému počtu důležitou roli v jejím zpřístupňování a uvádění do povědomí českých čtenářů, neboť alespoň částečně suplovaly nedostatek knižní produkce literárních překladů z katalánštiny, které byly v průměru vydávány pouze jednou za přibližně tři roky.

4.5.2 Knižně vydané překlady

Ve sledovaném období u nás knižně vyšlo 12 katalánských děl:³⁵⁵ 4 básnické sbírky, 1 báseň v próze (prozaický převod původní okcitánské epeje), 1 samostatná báseň,³⁵⁶ 2 romány (ve společném svazku), 1 kniha vzpomínek, 1 povídka, 2 divadelní hry a 4 fragmenty (jeden prozaický a tři básnické), obsažené v Pikhartově původně časopisecky publikované studii *O literatuře katalánské*, kterou sám autor následně vydal vlastním nákladem knižně.

Autorem více než poloviny (58 %) knižně vydané překladové produkce z katalánského jazyka je Jacinto Verdaguer, jehož dílo u nás s výjimkou sbírky *Flors de Maria* (Květy Mariiny), vydané roku 1906, vycházelo knižně především na začátku (1891-1895)³⁵⁷ a na konci (1912-1916)³⁵⁸ sledovaného období. Vedle Verdaguera se knižního vydání konkrétního celého díla dočkala ještě trojice katalánských autorů: Àngelu Guimeràovi u nás roku 1907 vyšlo u příležitosti uvedení na scénu Národního divadla drama *Terra baixa* (V nížině), které o dva roky později následovalo drama *Mar y cel* (Moře a nebe), avšak to se na rozdíl od prve jmenovaného profesionální inscenace v tomto období nedočkalo, prozaik a dramatik Josep Pous i Pagès, jemuž u nás – ve společném svazku – vyšly roku 1915 překlady románů *Per la vida* (Za to živobytí) a *Revolta* (Vzpouza), a Narcís Oller, jehož delší povídka (či kratší novelu, jak sám autor toto dílo nazýval) roku 1910 zařadil O. S. Vetti do knižního výboru svých překladů, vydaných pod názvem *Na táčkách u cizích spisovatelů*.

Pokud jde o knižní vydávání katalánsky psané literatury, jednoznačně nejplodnější je období mezi léty 1906 a 1916, kdy u nás vyšlo devět děl, tedy v průměru více než jedno ročně. Mezi výše uvedenými roky (přibližně jedno desetiletí) tak bylo vydáno 75 % z

355 Mezi knižně vydaná díla nepočítáme fragmenty obsažené v Pikhartově původně časopisecky publikované studii *O literatuře katalánské*, kterou sám autor následně vydal vlastním nákladem knižně. Jedná se úryvek z Guimeràova proslovu proneseného u příležitosti uvedení do funkce předsedy sdružení *Ateneu Barcelonès* a fragmenty tří básní, jejichž autory jsou Antoni Camps i Fabrés, Carles Bonaventura Aribau a Víctor Balaguer.

356 Jedná se o báseň *Al Illustrre Canonge poeta, Cantor de les vides dels Sants, D. Benet Metodi Kulda*, kterou Verdaguer napsal na Bouškovu žádost. Tato báseň, kterou Verdaguer později upravil a pod názvem *No ploreu* (Neplačte) vydal ve sbírce *Flors del Calvari* (Květy kalvarské), vyšla roku 1895 v Bouškově překladu jako součást almanachu *Pod jedním praporem*, který byl věnován právě Beneši Metoději Kuldovi.

357 *L'Atlàntida* (Atlantis, č. 1891), *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana, č. 1894) a báseň *Al Illustrre Canonge poeta, Cantor de les vides dels Sants, D. Benet Metodi Kulda*, publikovaná jako součást almanachu *Pod jedním praporem* (1895).

358 Verdaguerův prozaický překlad Mistralova okcitánského eposu *Nerto* (č. 1912), básnická sbírka *Eucarístiques* (Eucharistie, č. 1914) a vzpomínková, posmrtně vydaná kniha *Prosa florida* (Květná prósa, č. 1916).

celkového množství všech překladových knih z katalánštiny publikovaných v celém námi sledovaném období (1888-1918), přičemž zbylá čtvrtina vyšla v rozmezí let 1891 až 1895.

4.5.3 Divadelní inscenace

První představení katalánské divadelní hry u nás neproběhlo, jak se doposud všeobecně přijímalo, 16. března roku 1907, kdy mělo v Národním divadle premiéru drama Àngela Guimerà *Terra baixa* (V nížině) v překladu Antonína Pikharta, nýbrž o dva měsíce dříve ve Slavkově u Brna, kde zmíněnou hru uvedl místní ochotnický spolek Divadelní odbor Sokola. Tuto zmínku jsme našli v publikaci *Kulturní život ve Slavkově u Brna v letech 1867–1986* (Vlach 1987: 36), v níž se nachází i vysvětlení, jak se tamní ochotníci dostali k textu divadelní hry, která knižně vyšla až v březnu, tedy souběžně s oficiální premiérou v Národním divadle. Se zmíněným souborem tehdy u příležitosti jiné inscenace, v níž jako host i dvakrát vystoupil, spolupracoval coby režisér herec Národního divadla Karel Želenský (1865-1935), představitel Manelicha z dramatu *Terra baixa*, a tak je nanejvýš pravděpodobné, že ochotníkům ze Slavkova u Brna poskytl text právě on.

Po premiéře v Národním divadle byla inscenace na tamní scéně v následujících dnech pětikrát reprízována,³⁵⁹ přičemž mezi domácím obecnstvem i kritikou vzbudila hra vskutku nevšední ohlas. K popularizaci Guimeràovy hry, jejíž obliba byla skutečně neobvyklá a v kontextu přijímání katalánské literatury u nás neměla obdoby, přispělo nepochybně také to, že se drama *V nížině* objevilo nejen na scéně Národního divadla, ale i v knižní podobě. Hra byla vydána současně s uvedením na jeviště, což dokládají mimo jiné i zmínky z dobového tisku, v němž se den před premiérou můžeme dočíst, že „drama od katalánského autora Angela Guimery v překladě A. Pikhartově, jež v nejbližších dnech sehráno bude v Národním divadle, vydalo právě Nakladatelské Družstvo Máje v Divadelní knihovně Máje, redigované dr. Josefem Štolbou. Drama toto, které mělo sensační úspěch na světových jevištích a jež i po dvakráte dalo podklad pro operní libretto, hodí se výborně i pro ochotnická divadla a stane se asi záhy u nás populární.“³⁶⁰ V podobném duchu hru pochopitelně doporučoval i Divadelní list Máje: „Drama, jež odehrává se v jediné dekoraci, hodí se výborně i pro jeviště ochotnická, kdež asi dojde záhy zaslouženého povšimnutí.“³⁶¹ Vzhledem k tomu, že obě doporučení vyšla ve „spřízněných“ časopisech Nakladatelského družstva Máje, je zjevné, že pochvalná slova, jakož i pobídka adresovaná amatérským souborům, byly spíše reklamou. Ačkoli možná ani sami vydavatelé nečekali, jaký úspěch bude tato novinka slavit, rozhodně se nejednalo o reklamu klamavou, což se ukázalo velmi záhy.

Po premiéře v Národním divadle hru *Terra baixa* (V nížině) uvedlo ještě téhož roku na scénu například také libeňské Lidové divadlo Praha VIII, Městské divadlo v Plzni³⁶² a

359 Po pražské premiéře ze dne 16. 3. 1907 se Guimeràovo drama hrálo na scéně Národního divadla ještě 18. a 21. března a 6., 14. a 24. dubna 1907. (Zdroj: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1507/seznam-predstaveni>) (access: 16. 1. 2022).

360 Máj, č. 26, 15. 3. 1907, s. 410.

361 Divadelní list Máje, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 168.

362 Plzeňský obzor, č. 111, 23. 9. 1907, s. 2 a 5.

prostějovské Lidové divadlo v Dělnickém domě,³⁶³ o dva roky později, to jest v roce 1909, ji najdeme i na repertoáru pražského Pištěkova lidového divadla na Královských Vinohradech.³⁶⁴ Ohlasy na jednotlivá tehdejší představení jsme v dobovém tisku nenalezli, nicméně na základě opakovaných inscenací v různých divadlech v Praze i v jiných městech se lze oprávněně domnívat, že hra slavila u diváků úspěch.

Drama *Terra baixa* (V nížině) rovněž zaujalo jak kočovné společnosti, tak amatérské soubory, jimž kniha posloužila k vlastnímu nastudování. Hru si oblíbily záhy po její premiéře, o čemž svědčí např. dochovaný plakát Divadelní společnosti Marie Kodetové z roku 1908, v němž se uvádí, že „[d]nešní mohutné drama rázem dobylo si obrovského úspěchu na všech divadlech a uznáno všeobecně za nejvzácnější novinku Národního divadla v předešlé saisoně,³⁶⁵ ale také Pikhartova slova z předmluvy – psané v lednu 1909 – k jiné, taktéž knižně vydané Guimeràově hře *Mar y cel* (Moře a nebe): „Drama Guimerovo *V nížině* hrálo se poprvé dne 16. března 1907 na Národním divadle a stalo se oblíbenou hrou i venkovských společností a divadelních ochotníkův českých“ (Guimerà 1909: 9). Pravdivost jeho slov potvrzuje také zpráva v rokycanském týdeníku *Žďár* z konce roku 1907, která je – po inscenaci v podání Divadelního odboru Sokol z ledna 1907, která byla faktickou českou premiérou – druhou nejstarší námi nalezenou zmínkou o aktivitách amatérských souborů v souvislosti s inscenováním této hry: „O prostředním svátku vánočním sehraje divadelní odbor [Sokola v Rokycanech] katalanské drama „V nížině“ od Angela Guimerá.“³⁶⁶ Dle databáze amatérského divadla měl hru v roce 1907 v repertoáru rovněž Spolek divadelních ochotníků Thalie³⁶⁷ z litvínovského Záluží.

Vzhledem k výše uvedenému je velmi obtížné, ba přímo nemožné vyčíslit celkový počet všech představení zmíněného dramatu, což mimo jiné ztěžuje skutečnost, že u nás bylo průběžně hráno (nejen) po celé námi sledované období,³⁶⁸ a to jak profesionálními divadly, tak ochotnickými spolky. Navíc hra v Pikhartově překladu byla na amatérské úrovni uváděna nejen na domácí půdě, ale i u krajanů v zahraničí, o čemž bude blíže pojednáno v oddíle 4.9 Recepce. Nicméně i bez uvedení konkrétního čísla je zjevné, že Guimeràova *Terra baixa* (V nížině) byla jednoznačně nejrecipovanějším dílem katalánské literatury u nás.

Další Guimeràovo drama *Mar y cel* (Moře a nebe), taktéž v Pikhartově překladu, který byl stejně jako v případě předchozí katalánské hry vydán i knižně, však tolik štěstí bohužel nemělo. Z námi provedeného výzkumu archivních materiálů se nepodařilo doložit, že by zmíněná hra byla v tomto období inscenována profesionálním divadlem, přičemž jediným dokladem, že k vůbec nějakému představení došlo, je zatím pouze následující zmínka v týdeníku *Žďár* z roku 1914: „Ochotnicko-čtenářská jednota Tyl v Mýtě sehraje v neděli 12.

363 Hlas lidu, roč. 22, č. 75, 21. 9. 1907, s. 7. (V avízu jsou hned tři chyby: autorem je Quimerá a hru ze španělského originálu přeložil A. Pichhart. K dovršení všeho je v záhlaví stránky uveden předchozí měsíc.)

364 SCHEJBAL, Jan. *Projecció internacional d'Àngel Guimerà*. In: *Àngel Guimerà en el centenari de la seva mort*. Fundació Carulla-Font: Barcelona, 1974, s. 124.

365 Národní muzeum, fond Cedula a plakáty, inventární číslo H6C-26824.

366 *Žďár*, roč. 6, čís. 57, 21. 12. 1907, s. 4.

367 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=18107> (access: 16. 1. 2022).

368 Zmínky o provozování dramatu *Terra baixa* (V nížině) jsme v dobovém tisku našli i v dalších obdobích, přičemž poslední jsou z roku 1947.

t. m. ve prospěch chudé školní mládeže: Moře a nebe, tragédie o 3 jedn. Sepsal Angelo Guiméra. Z katalánštiny přeložil A. Pikhart. Skvostné obleky. Nová dekorace: Kajuta na pirátské lodi. Začátek o půl 8. h. več. Školní dívky nemají přístupu.³⁶⁹

4.6 Žánrová skladba

Ve sledovaném období byly publikovány celkem 3 romány (2 z nich v jednom svazku), 22 povídek (z nichž jedna vyšla časopisecky i knižně), 1 vzpomínková kniha, 4 epeje či básnické sbírky (z nichž řada ukázek vyšla též časopisecky), 1 katalánský prozaický převod původního okcitánského eposu, 1 samostatná báseň vydaná knižně a dalších více než 120 básní, které vyšly pouze časopisecky, a 2 divadelní hry.

4.6.1 Próza

První – a ve všech dosavadních studiích zcela opomíjenou – katalánskou prózou, s níž se mohl český čtenář seznámit, byla povídka Narcise Ollera *La bofetada* (Políček), která byla na pokračování tisknuta v časopise Lumír již na jaře roku 1891, tedy o více než půl roku dříve, než vyšel Vrchlického převod Verdaguera eposu *L'Atlàntida* (Atlantis), považovaný až doposud za první překlad z katalánské literatury u nás. Tento zapomenutý, v žádných doposud publikovaných pracích neuváděný překlad Ollerovy prózy tak byl vůbec prvním dílem katalánského písemnictví, jež si mohli čeští čtenáři přečíst v úplnosti.³⁷⁰ Je však třeba dodat, že zmíněnou Ollerovu povídku přeložil O. S. Vetti na základě španělské předlohy, tj. španělského překladu katalánského originálu a velmi pravděpodobně i bez povědomí o tom, že se jednalo o katalánského autora.³⁷¹ Obdobným způsobem začal katalánskou literaturu překládat také Antonín Pikhart, když roku 1896 uveřejnil v Nedělní příloze Národních listů Ollerovu povídku *Oració pels difunts* (Dušičková pobožnost).³⁷² S Pikhartem, jenž u nás počínaje rokem 1904 začal katalánskou literaturu představovat již vědomě a cíleně, je spojeno všech dalších 20 překladů katalánské povídky (či podobného vyprávění).

A právě překlady povídkové tvorby, publikované v letech 1905 až 1910, sehrály významnou roli při rozšiřování povědomí o katalánské literatuře jako celku, neboť pomohly prokázat, že katalánské písemnictví není pouze literaturou jednoho autora, tj. Jacinta Verdaguera,³⁷³ ani literaturou omezující se pouze na poezii. Po úvodních překladech tří pohádkových vyprávění Jacinta Verdaguera, uveřejněných mezi prosincem roku 1904 a

369 Žďár, roč. 13, č. 15, 11. 4. 1914, s. 5.

370 První ukázky z Vrchlického překladu Verdaguera eposu *L'Atlàntida* (Atlantis) byly sice publikovány již roku 1888 v časopise Květy (Brabec M. 2015: 83), ale kompletní dílo vyšlo až koncem roku 1891.

371 O tom svědčí jednak uvedení autorova křestního jména v jeho španělské podobě (byť se dvěma „s“ – Narcisso), jednak skutečnost, že Vetti zmíněný překlad po zjištění, že Oller je (od roku 1877 výhradně) katalánsky píšící autor, před vydáním knižního výběru svých překladů roku 1910 přepracoval, a to již dle katalánského originálu.

372 Rovněž u tohoto Ollerova překladu je autorovo křestní jméno uvedeno ve španělské podobě Narciso a jako jazyk originálu – správněji předlohy – je uvedena španělština.

květnem 1905, bylo českému čtenáři během let 1905 až 1910 představeno 18 povídek z pera 9 autorů – vše v překladu Antonína Pikharta –, přičemž téměř dvě třetiny těchto textů (61 %) obstarávala trojice vynikajících katalánských povídkářů Víctor Català (vl. jm. Caterina Albert), Narcís Oller a Joaquim Ruyra, avšak k překladu celé sbírky povídek některého ze jmenovaných autorů nikdy nedošlo.

Poslední publikovanou novinkou z katalánské povídkové tvorby byla povídka *L'última excentricitat* (Poslední výstřednost) od Joaquima Marii Bartriny (1850-1880), kterou dosavadní studie mezi Pikhartovými překlady neuvádějí, neboť čerpají jen z jím vedeného soupisu vlastních publikovaných překladů. Tato povídka však ve zmíněném soupisu chybí, neboť byla otištěna v Národních listech v březnu roku 1910,³⁷⁴ tedy tři měsíce po Pikhartově úmrtí. Uvedenou povídkou, s níž uvádění katalánských povídek do české literatury skončilo. Následovala už jen dříve zmiňovaná, v minulosti již publikovaná Ollerova delší povídka (či kratší novela) *La bofetada* (Políček), jejíž překlad O. S. Vetti roku 1910 přepracoval a vydal ve výboru *Na táčkách u cizích spisovatelů*, a tak na další ukázky z katalánské povídkové tvorby si čeští čtenáři museli počkat téměř šest desetiletí,³⁷⁵ konkrétně až do roku 1969, kdy ve Světové literatuře vyšly Hvízdálovy překlady tří povídek Mercè Rodoredy.

Pokud jde o románovou tvorbu, v dosavadních odborných studiích zaměřených na české překlady katalánské literatury (Schejbal 2004 a Schejbal a Utrera 2004) byl uváděn jako první – a v daném období zároveň jako jediný – český převod zmíněného žánru román Josepa Pouse y Pagèse *Per la vida* (Za to živobytíčko), avšak náš archivní výzkum počet přeložených románů v tomto období ztrojnásobil. Při ohledání zmíněného svazku v Národní knihovně jsme zjistili, že spolu s výše uvedeným románem byl v témže svazku vydán ještě jeden román téhož autora: *Revolta* (Vzpouora). Navíc rešerší dobového tisku – konkrétně revue *Meditace* – jsme dále zjistili, že vůbec první katalánský román, který se dočkal českého překladu, byly *Els sots feréstecs* (V příšerných roklínách) od Raimona Casellase, vydávané na pokračování v revui *Meditace* během roku 1911. O překlad tohoto románu, jakož i o překlad dvou zmíněných románů Josepa Pouse y Pagèse z roku 1915 se zasloužil O. S. Vetti.

Uvedené tři romány byly na téměř šest desetiletí – až do roku 1973, kdy u nás vyšla Mercè Rodoreda a její *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí) – jedinými ukázkami katalánské románové tvorby. Vzhledem ke skutečnosti, že Casellasův román vyšel pouze časopisecky,³⁷⁶ a romány Pouse i Pagèse vyšly společně v jednom svazku, zůstávala u nás

373 Mimo Verdaguera byly do češtiny do té doby přeloženy pouze drobné ukázky či fragmenty básní (např. *A Provença* (Provenci) a *Lo Gayter de Llobregat* (Dudák llobregatský) romantických básníků Victora Balaguera (1824-1901), resp. Joaquima Rubió i Orse (1818-1899), které Bouška uveřejnil v rámci svých studií o provensálské literatuře, resp. o Jacintu Verdaguerovi. Jediným dalším známějším autorem byl díky dvěma již zmiňovaným překladům povídek z let 1891, resp. 1896 Narcís Oller, avšak tento autor u nás nebyl až do roku 1906 vnímán jako představitel katalánsky psané literatury, nýbrž písemnictví španělského.

374 Národní listy, roč. 50, č. 86, 27. 3. 1910, s. 10.

375 *Jedinou výjimkou v tomto dlouhém mezidobí byla povídka Apellese Mestrese El guardaagulles (Výhybkář), která u nás vyšla roku 1932 coby nepřímý překlad Jaroslava Machka a bez jakékoli zmínky o její příslušnosti ke katalánské literatuře.*

376 Román měl původně vyjít knižně (více viz v oddíle 4.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury), avšak nakonec byl publikován pouze jako román na pokračování v revui *Meditace* během

katalánská románová tvorba i nadále prakticky neznámou, byť měla co nabídnout: právě v období katalánského modernismu vzniklo hned několik pozoruhodných románů či novel (např. *Solitud* (Samota) od Víctora Català z roku 1905, *Josafat* Prudenciho Bertrany (1906), *El rem de trenta-quatre* (Čtyřiatřicetipídřové veslo) od Joaquima Ruyry (1903) či *La vida i la mort d'en Jordi Friginals* (Život a smrt Jordiho Friginalse) od Josepa Pouse y Pagèse (1912) či román *Pilar Prim* (Pilar Primová) od Narcíse Ollera (1906), který mohl nabídnout i dřívější, naturalisticky laděné prózy (např. román *La bogeria* (Šílenství) z roku 1898).

Prozaické překlady z katalánštiny tohoto období doplňuje další počín, o němž se odborné studie doposud nezmiňují: Janotův český překlad Verdagerovy vzpomínkové, posmrtně vydané knihy *Prosa florida*, která po ukázce uveřejněné v tisku³⁷⁷ vyšla roku 1916 knižně v rámci svazku *Zábavy večerní*.

4.6.2 Poezie

Katalánská poezie tvořila v daném období stěžejní část české překladové produkce z katalánštiny, a to nejen co do množství publikovaných básní, ale i co do pravidelnosti jejich zpřístupňování. Celkově bylo v daném období publikováno 291 básní či zpěvů (včetně jejich fragmentů), což je v porovnání s ostatními obdobími velmi vysoké číslo, byť nikoli úplně nejvyšší,³⁷⁸ a jejich uveřejňování probíhalo soustavně – byť ne vždy stejně intenzivně – prakticky po celé sledované období, když jedinými delšími odmlkami byla léta 1898-1902 a 1915-1918. Aspektem dlouhodobé soustavnosti se zpřístupňování katalánské poezie v daném období liší od zpřístupňování katalánských povídek a románů, jejichž publikace lze v zásadě vymezit léty 1904-1910, respektive 1911 a 1915.

Z celkových 291 uveřejněných básní a zpěvů či jejich fragmentů bylo 202³⁷⁹ publikováno knižně a 89 časopisecky,³⁸⁰ přičemž pouze u 22 z nich (7,6 %) je autorem někdo jiný než Jacint Verdager (92,4 %), což v rámci daného žánru svědčí o jeho absolutní dominanci. Té vedle nesporných literárních kvalit Verdagerova díla nahrával i osobní – byť jen korespondenčním – vztah autora s jeho dvorním překladatelem Sigismundem Bouškou, díky čemuž se některé Verdagerovy básně dočkaly uveřejnění v českém převodu dokonce dříve, než byly publikovány jejich katalánské originály.³⁸¹

roku 1911.

377 Roku 1911 bylo v revui *Meditace* (roč. IV., č. 1-12, s. 457-460) otištěno *Loučení s májem*, tatáž ukázka pak byla roku 1913 publikována i v týdeníku *Český západ* (roč. 6, č. 22, 29. 5. 1913, s. [1]-3).

378 V tomto ohledu je nejplodnějším poslední období mezi léty 1989-2023, kdy bylo publikováno více než čtyři sta básní, ale to je dáno především skutečností, že se roku 2023 podařilo vydat antologii katalánské poezie (*Perly v pavučině*) v překladech Miloslava Uličného, která tvoří více než třetinu celkového objemu básní publikovaných po roce 1989.

379 V uvedeném počtu je zahrnuto i 7 zpěvů Verdagerova prozaického překladu Mistralova eposu *Nerto*, který je pro účely této práce považován za básně v próze.

380 Řada básní vyšla zároveň knižně i časopisecky, nicméně do uvedeného počtu jsou zahrnuty pouze básně, které vyšly pouze časopisecky.

381 Jedná se o již zmiňovanou básně z almanachu *Pod jedním praporem*, kterou Verdager věnoval Beneši Metoději Kuldovi a jejíž originál později publikoval pod názvem *No ploreu* (Neplačte), básně *La magrana* (Granátové jablko), věnovanou Bouškovi, a několik v Katalánsku doposud neznámých veršů,

Výsadní postavení Jacinta Verdaguera na poli českých básnických překladů z katalánštiny zvýrazňuje rovněž skutečnost, že české překlady z Verdaguera se neomezovaly pouze na jeho vlastní tvorbu, nýbrž zahrnovaly i jeho prozaický převod Mistralovy okcitánské epopoje *Nerto*, který byl u nás publikován v překladu Otokara Jindřicha Janoty. Překlady z Verdaguera tak českému čtenáři neposkytovaly pouze vzhled do katalánské literatury, ale skrze zmíněný prozaický převod Mistralovy epopoje, který je fakticky básní v próze, se Verdaguer nepřímo podílel i na zpřístupňování literární tvorby okcitánské.

Na druhou stranu je však třeba také zmínit, že tato Verdaguerova dominance byla možná až přílišná a nedávala prostor ke zviditelnění ostatních katalánských básníků, z nichž například Joan Maragall (1860-1911), významný představitel katalánské poezie z období přelomu století, nebyl představen vůbec, třebaže o něm v souvislosti s jeho předčasným úmrtím počátkem roku 1912 referoval týdeník Čech těmito slovy: „Smrt urvala Španělům největšího lyrika, který i při tom byl věrným katolíkem.“³⁸²

GRAF – Zastoupení jednotlivých autorů v celkovém počtu všech básní a zpěvů (či jejich fragmentů) publikovaných v tomto období:

262x Jacint Verdaguer (89,1 %), 8x Ramon Llull (2,7 %), 3x Apelles Mestres (1 %), 3x Miquel Costa y Llobera (1 %), 3x Víctor Balaguer (1 %), 1x Bonaventura Carles Aribau (0,3 %), 1x Joaquim Rubió i Ors (0,3 %), 1x Constantí Llombart (0,3 %), 1x anonym (Manuel Milà i Fontanals) (0,3 %).

4.6.3 Drama

V tomto období byly publikovány překlady dvou katalánských dramat Àngela Guimeràa: *Terra baixa* (V nížině) a *Mar y cel* (Moře a nebe). Obě hry přeložil Antonín Pikhart, obě vyšly knižně, avšak osud těchto českých překladů byl naprosto odlišný. Zatímco prvně jmenovaná hra byla uvedena na scénu Národního divadla³⁸³ a poté byla hojně inscenována celou řadou profesionálních i amatérských souborů, druhou jsme v tomto období našli pouze na repertoáru ochotnicko-čtenářské jednoty Tyl v Mýtě na Plzeňsku. V celkovém objemu knižně vydané překladové produkce z katalánsky psané literatury tvoří divadelní hry téměř jednu pětinu (18 %).

4.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)

Vezmeme-li v úvahu, že překládání z katalánštiny u nás nemělo vůbec žádnou tradici a překládání z druhé ruky bylo běžnou praxí³⁸⁴ a „příznačným rysem českého překladatelství,

jimiž Verdaguer prokládal korespondenci s Bouškou, jenž je opatřil českým překladem a uveřejnil ve studii *Básník mučedník* (Nový život, 1906).

382 Čech, roč. 37, č. 4, 4. ledna 1912, s. 6.

383 Pro informaci ohledně celkově vůbec první premiéry zmíněné hry v podání ochotníků ze Slavkova u Brna viz oddíl 4.5.3 Divadelní inscenace.

384 V této souvislosti Jiří Levý (2023: 81) uvádí, že „[p]řekládání z druhé ruky bylo rozšířenější, než je dosud zjištěno.“

který ve větší míře než v jiných literaturách zasahuje až hluboko do 19. stol.“ (Levý 2023: 80), je o to pozoruhodnější, že až na malé výjimky byly prakticky všechny překlady katalánské literatury vydané v tomto období pořízeny z originálu. Tato skutečnost je ještě obdivuhodnější, pokud si uvědomíme, že „[z]vláště soustavné překládání z odlehlejších jazyků mnohdy začíná teprve, když byl zřízen příslušný obor na pražské univerzitě, a dlouho zůstává doménou jazykových odborníků“ a že „[t]eprve v posledních desetiletích se i hispanistika, orientalistika a jiné odlehlejší kultury dostávají do oblasti překladu uměleckého,“ přičemž „[j]ejich překladatelé se buď vracejí k metodě překládání z druhé ruky a dodatečně si obvykle dávají překlad přehlédnout jazykovým odborníkem [...], nebo pracuje překladatel podle doslovného překladu pořízeného filologem“ (Levý 2023: 159).

Jediným překladatelem, který neuměl katalánsky, byl Karel Dostál-Lutinov, jenž své překlady tří Verdagerových básní vyhotovil na základě německé předlohy. Takovýto postup velmi rezolutně odmítal Sigismunda Boušku, který Dostálovi jeho počínání ostře vytkl v dopise a od dalších pokusů o nepřímé překlady Verdagerovy poezie jej rázně odradil.³⁸⁵ Všichni ostatní překladatelé katalánštinu ovládali, přičemž je třeba poukázat především na fakt, že se jí začali učit právě kvůli tomu, že z ní chtěli překládat (popř. pouze přeložit jedno konkrétní dílo, což byl případ Jaroslava Vrchlického). Tato skutečnost je o to pozoruhodnější, že katalánština nepatřila k běžně rozšířeným jazykům – mnozí ji dokonce nevnímali ani jako samostatný jazyk³⁸⁶ – a řada děl tří nejvýznamnějších autorů tehdejší katalánské literatury – Jacint Verdaguer, Narcís Oller, Àngel Guimerà – existovala v překladu do španělštiny (Bacardí 2007),³⁸⁷ z níž se u nás od počátku devadesátých let 19.

385 Blíže viz oddíl 4.3.5 Karel Dostál-Lutinov.

386 Tuto skutečnost potvrzují mimo jiné i následující slova Antonína Pikharta v jeho článku *Politika v literatuře*: „Katalané mluví samostatným jazykem, nikoli podřečím či nářečím, jak se často z neznalosti tvrdí“ (Národní listy, roč. 45, č. 88, 30. 3. 1905, s. [1]).

387 Montserrat Bacardí ve své studii (2007: 81) uvádí, že to byla právě tato trojice výjimečných autorů z období katalánské *Renaixençy*, která alespoň načas změnila tradici do té doby zcela nahodilých, sporadických překladů katalánské literatury do španělštiny, přičemž většina překladů zmíněných autorů byla pořízena s minimálním časovým odstupem od vydání originálu: „De Narcís Oller en coneixem vuit [de traduccions al castellà], la majoria contemporànies (tret de la seva obra més extensa i ambiciosa, *La febre d'or*, apareguda el 1986), i, de Pilar Prim, dues de diferents: de Fernando Weyler (1916) i de Carlos Povo (1951). D'Àngel Guimerà, divuit, algunes reimpresses més d'una vegada des de 1890 fins a 1924, l'any del seu traspàs. La de Terra baixa de José Echegaray (que també va emprendre la de *La filla del mar* i la de *Maria Rosa*), apareguda el 1896 –uns quants mesos abans que l'original–, assolí el 1948 la trentena edició; i van acarar-s'hi, a més, Nogueras Oller, el 1909, que en féu una versió novel·lada, i Francisco Madrid, el 1943. L'esclat de Jacint Verdaguer va avançar-se una mica al dels seus coetanis, arran de la traducció de Melcior de Palau, el 1878, d'un llarg poema que, un any abans, havia obtingut els honors dels Jocs Florals: *L'Atlàntida*. Sis versions més hem descobert d'aquesta obra, la més traduïda de tots els temps, des del mateix 1878, en què en va sortir a llum una altra, fins al 1967. Del conjunt del corpus verdagerià hem trobat trenta-tres traduccions distintes i, d'un bon nombre d'obres, més d'una versió: quatre de la famosa oda *A Barcelona*, tres d'*Idil·lis* i cants místics i del *Canigó*, dues de *Lo somni de sant Joan*, de *San Francesc* i del *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*“ (Bacardí 2007: 82).

století již hojně překládalo (Uličný 2005: 40), což dokládá mimo jiné i činnost Antonína Pikharta a O. S. Vettiho, významných překladatelů španělské literatury a pozdějších zprostředkovatelů literatury katalánské.

Osobní zájem překladatelů o katalánský jazyk (nejen za účelem pořízení překladu katalánsky psané literatury) není jen dalším dokladem již zmiňovaného česko-katalánského sepětí či obecnější úcty k jazykům obdobně velkých národů, která je patrná např. u Vettiho, nýbrž postupně čím dál obecnější tendencí českého překladatelství – byť mnohdy i nadále pouze v rovině teoretického požadavku³⁸⁸ –, o čemž vypovídá článek z roku 1906 *My čeští spisovatelé*, (Čechische Revue) v němž Jaroslav Hilbert poznamenává, že „zatím co my to, co převádíme i z těch nejmenších literatur, překládáme z originálů, zažíváme stále ještě my sami podivná překvapení i od zástupců větších národů. Tak píše na př. Hollandřan, Katalonec, Portugal některému českému spisovateli s naprostou samozřejmostí, aby mu dodal francouzský a německý překlad své práce, on že ji přeloží do katalonštiny nebo holandštiny, a jest nejvyšší měrou překvapen, když mu český spisovatel, odvolávaje se na naši praxi, vykládá zdvořile něco o národní hrdosti a úctě k literárnímu dílu, které takovým třetím odlítkem nemůže být zprostředkováno.“³⁸⁹

Vedle již zmíněných Dostálových převodů tří Verdaguerových básní z německé předlohy bylo nepřímé – v tomto případě prostřednictvím španělštiny – přeloženo ještě šest povídek Narcise Ollera, což však mělo své opodstatnění. Jak Vetti, tak Pikhart svůj první překlad z Ollerovy tvorby pořídili roku 1891, resp. 1896 ze španělštiny proto, že tohoto autora, jehož dílo bylo do španělštiny hojně překládáno a skrze ni recipováno, vnímali jako představitele španělského písemnictví,³⁹⁰ protože se jedná o nepřímé překlady nevědomé. Výše nastíněnou vzrůstající tendenci pořizovat překlad z originálu a nikoli na základě jinojazyčné předlohy dokládá skutečnost, že Vetti svůj překlad Ollerovy povídky později – již se znalostí katalánštiny, z níž následně přeložil 3 romány – přepracoval a s uvedením správného tvaru autorova křestního jména, katalánštiny coby jazyka originálu i příslušné sbírky, z níž překládal,³⁹¹ vydal knižně v prvním díle výboru *Na táčkách u cizích spisovatelů*.

Pokud jde o Antonína Pikharta, v souvislosti se skutečností, že mnohem lépe než katalánštinu ovládal španělštinu,³⁹² může vyvstat pochybnost, zdali nebylo v jeho případě

388 V této souvislosti zmiňme založení *Sdružení překladatelského*, první překladatelské organizace u nás, a jeho proklamované body (blíže viz Levý 2023: 213-214).

389 Moravská orlice, roč. 44, č. 286, 16. 12. 1906, s. 1.

390 O tom svědčí především uvádění autorova křestního jména ve tvaru Narciso (popř. Narcisso) namísto správného Narcís, jak byl pokřtěn a jak jej užíval.

391 *De tots colors* z roku 1888.

392 Připomeňme, že v době, kdy se Pikhart začal učit katalánsky, měl za sebou vydání překladů již více než desítky španělských děl, mj. Cervantesova *Dona Quijota*, za což byl španělskou vládou u příležitosti 300 let od jeho prvního vydání vyznamenán civilním řádem Alfonse XII. (Pluhař 1966: 14). Oproti tomu svou katalánštinu považoval za nedokonalou, protože svou korespondenci s katalánskými autory vedl raději španělsky.

běžnou praxí, že při zprostředkovávání katalánské literatury překládal namísto originálu ze španělské předlohy, čímž by se jednalo o vědomé nepřímé překlady. Pro zodpovězení této otázky jsme se zaměřili jednak na Pikhartovy překlady, resp. na jejich finální podobu uveřejněnou v tisku, jednak jsme prozkoumali překladatelovu pozůstalost. Po přezkoumání textů a studiu Pikhartova fondu, uloženého v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, můžeme konstatovat následující zjištění: všechny Pikhartovy překlady jsou uvozeny zmínkou „z katalánštiny přeložil“, „z katalánštiny se svolením spisovatelovým přeložil“ či „se spisovatelovým svolením přeložil z katalánštiny“, přičemž tato zmínka o jazyku originálu chybí pouze u povídek Narcise Ollera, které jsou uvozeny větičkou „se svolením spisovatelovým přeložil“ či jen „přeložil A. Pikhart“.³⁹³ Tato skutečnost nás vedla k domněnce, že originální verze Ollerových povídek Pikhart k dispozici neměl,³⁹⁴ protože mu jeho svědomí nedovolilo uvést mylnou informaci, že překládal z katalánštiny. Jelikož si však byl vědom, že spisovatel je Kataláncem – a jako takového jej chtěl představit, respektive nechtěl budít zdání, že se jedná o španělsky píšícího autora –, raději se zmínce o jazyku originálu vyhnul. Správnost této hypotézy pak potvrzuje Pikhartova „kronika“ jeho literární činnosti, do níž si lepil výstrižky všech svých publikovaných článků i překladů. V ní je obsažen i Pikhartem vedený soupis všech překladů, u nichž je vždy důsledně uveden i název originálu, z něž byl překlad pořízen. Zatímco u všech ostatních katalánských autorů je název překládaného díla uveden v katalánštině, u Ollerových povídek figuruje titul jejich španělského překladu.

Z výše uvedeného tak vyplývá jednoznačný závěr, že z Pikhartových celkových 25 překladů, jsou nepřímými, tj. prostřednictvím španělské předlohy vyhotovenými překlady pouze povídky Narcise Ollera, které jsou z „druhé ruky“ pořízeny jen proto, že je měl Pikhart k dispozici pouze ve španělské verzi. Pokud jde o Pikhartovu překladatelskou činnost z katalánské literatury, vyznívá procentuální vyjádření přímých a nepřímých překladů poměrem 81 % ku 19 %, ³⁹⁵ avšak je nutné mít na paměti, že ani jeden z těchto nepřímých překladů nebyl takto pořízen z důvodu neznalosti jazyka originálu, nýbrž z objektivně daných okolností.

4.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury

Překladová produkce z katalánsky psané literatury u nás vycházela u celé řady nakladatelů. Pokud jde o knižní vydání, celkových 11 překladů bylo uveřejněno u 8 různých nakladatelů, pro většinu z nichž (6, tj. 75 %) bylo vydání katalánsky psané

393 Jedinou výjimkou je již zmiňovaná povídka *Dušičková pobožnost*, kterou Pikhart přeložil již roku 1896, tedy v době, kdy se katalánštině ještě nevěnoval. U ní je uvedeno, že se jedná o překlad ze španělštiny, neboť v tehdejší době byl u nás Oller (navíc uváděný s křestním jménem ve španělské podobě Narciso) vnímán jako španělsky píšící spisovatel.

394 Pikhart čerpal ze španělských překladů Ollerových povídek vydaných v knize *Perfiles y brochazos*, kterou mu s věnováním zaslal sám autor.

395 Do srovnání je zahrnuta i Ollerova povídka *Dušičková pobožnost*, přeložená již roku 1896, a rovněž povídka *Conformitat* od Victora Català, o jejímž překladu máme zmínku pouze z Pikhartovy korespondence.

literatury pouze jednorázovým počinem.³⁹⁶ Opakovaně vyšel katalánský autor pouze u Jana Otty³⁹⁷ (Nakladatelství Jan Otto) – Verdaguerův *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana, č. 1894) a Guimeràovo drama *Mar y cel* (Moře a nebe, č. 1909) – a v katolicky orientovaném nakladatelství Václava Kotrby (Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba) – Verdaguerův prozaický převod Mistralova eposu *Nerto* (č. 1912) a kniha Verdaguerových vzpomínek *Prosa florida* (Květná prósa, č. 1916), vydaná v rámci svazku *Zábavy večerní*.

Mezi nakladatele, kteří se pro vydání katalánské literatury rozhodli více než jednou, můžeme zařadit i Bouškova přítele Karla Dostála-Lutinova. Ačkoli Bouškovy překlady Verdaguerových sbírek *Flors de Maria* (Květy Mariiny) a *Eucarístiques* (Eucharistie) byly z formálního hlediska publikovány pod hlavičkou dvou různých subjektů – nákladem Nového života, respektive nákladem revue „Archy“ –, obě vyšly v Prostějově a nakladatelsky jsou spojeny právě s osobou Karla Dostála-Lutinova.

K nakladatelstvím, která zpřístupnila více než jeden překlad z katalánsky psané literatury, lze ještě zařadit rovněž Nakladatelství Krameriovy knihovny, což byl neprotokolovaný název tiskárny založené Josefem Bartolomějem Zápotočným, který vydal v jednom svazku dva romány Josepa Pouse y Pagèse v překladu O. S. Vettiho: *Per la vida* (Za to živobyť) a *Revolta* (Vzpouora).

Významným šířitelem katalánské literatury u nás byl periodický tisk. Překlady katalánské literatury se v daném období objevovaly ve dvaceti různých periodikách, mezi nimiž nalezneme celou řadu katolicky orientovaných časopisů (*Nový Život*, *Hlídká literární*, *Škola božského Srdce Páně*, *Nový obzor*, *Vlast*, *Meditace*, *Archa*, *Čech*, *Obzor*, *Český západ*), které dohromady tvoří plnou polovinu celkového počtu všech českých periodik, v nichž tvorba katalánských autorů vycházela. Tato skutečnost je dána jednak charakterem překladové produkce, v níž dominuje katolický básník a kněz Jacint Verdaguer, jednak osobnostním profilem jeho překladatelů: jak Sigismund Bouška, jemuž vděčíme za naprostou většinu překladů zmíněného autora, tak O. S. Vetti, jehož překlad románu Ramona Casellase *Els sots feréstecs* (V příšerných roklích) vyšel v *Meditacích*, i Karel Dostál-Lutinov, tedy polovina všech překladatelů z katalánštiny tohoto období, byli literárně činní vysvěcení kněží. K nim navíc můžeme připočít i Otokara Jindřicha Janotu, který byl sice vystudovaný pedagog, ale duchovní literatuře měl taktéž blízko.³⁹⁸

Nezanedbatelnou roli hrály zároveň osobní vztahy či kontakty překladatelů s těmi kterými periodiky. Není nikterak překvapivé, že nejvíce ukázek (48) z katalánsky psané literatury se objevilo na stránkách časopisu *Nový život*, který spoluzakládali Sigismund Bouška a Karel Dostál-Lutinov (ten jej následně dlouhá léta vedl) právě s cílem obrodit a pěstovat domácí katolickou literaturu, jejímž hlavním vzorem měl být Jacint Verdaguer.

396 Za jednorázový počín v tomto směru považujeme i vydání překladu dvou románů Josepa Pouse i Pagèse, které vyšly v jednom svazku.

397 Pro zajímavost dodejme, že Jan Otta pojal za svou choť dceru významného tiskaře a nakladatele Jaroslava Pospíšila, v jehož nakladatelství vyšel roku 1891 Vrchlického překlad Verdaguerova eposu *L'Atlàntida* (Atlantis).

398 Janota se coby překladatel nevěnoval pouze Verdaguerovi, ze španělštiny např. přeložil úvahy svaté Terezie Ježíšovy (Santa Teresa de Jesús) (1515-1582), které pod názvem *Výkřiky duše k Bohu* publikoval roku 1911 nákladem revue *Meditace*.

Významným šířitelem katalánské literatury u nás byla rovněž Hlídka literární, což bylo dáno tím, že otiskla Bouškovu rozsáhlou studii na pokračování *Jacinto Verdaguer a jeho význam v literatuře katalánské* a její volně pokračování *Jacinto Verdaguer, katalánský kněz a básník*, v jejichž rámci byla představena celá řada ukázek (40) – především, ale nejen – z tvorby zmíněného autora.

Se značným odstupem pak následují časopisy Škola božského Srdce Páně, který přinesl Bouškovu studii *Sen svatého Jana, báseň o božském Srdci Páně* a spolu s ní i 22 ukázek ze stejnojmenné Verdaguerovy knihy,³⁹⁹ a Nový obzor, kde Bouška publikoval studii *Ramóna Lulla: Kniha o Příteli a Miláčku*, díky níž se čeští čtenáři mohli seznámit s ukázkami (17) z tvorby (nejen) zmíněného středověkého mystika.

Z nekatolicky orientovaných periodik (*Lumír*, *Zvon*, *Osvěta*, *Noviny mládeže*, *Květy*, *Nedělní příloha Národních listů*, *Národní politika*, *Eva*, *Niva*) byly pro domácí recepci katalánsky psané literatury jednoznačně nejvýznamnější *Nedělní listy Hlasu národa*, které v období let 1904 až 1909 otiskly 3 básně a 13 povídek, vše v překladu Antonína Pikharta, který ve zmíněném periodiku publikoval již „v letech 1886-1889 [...] krátké práce literární“ (Pluhař 1966: 5) a poté, od května roku 1893, také celou řadu překladů ze španělštiny.

Zvláštní pozornost zasluhuje rovněž revue *Meditace*, a to především proto, že vedle ukázek z díla Jacinta Verdaguera, Ramona Llulle a Miquela Costy y Llobery byl na jejích stránkách během roku 1911 na pokračování tisknut román *Els sots feréstecs* (V příšerných roklích) od Ramona Casellase, jehož překlad, pořízený O. S. Vetti, je vůbec prvním českým překladem z katalánské románové tvorby.

Rešerši dobového tisku jsme zjistili, že tento román měl původně vyjít knižně. K tomu mělo dojít v rámci Knihovny Meditací, konkrétně v nově plánované Knihovně vybrané četby, jak dokládá zpráva v olomouckém katolickém deníku *Našinec*, v níž Vilém Bitnar, hlavní iniciátor zmíněného projektu, spolu se svými spolupracovníky oznamuje, že „od 1. února 1910 počneme vydávati v sešitech knihovnu nejvybranější, umělecky dokonalé a nábožensky bezvadné prósy pod názvem: Knihovna vybrané četby. Literární náš podnik je rázu ryze kulturního: četnému čtenářstvu katolickému má poskytovatí zdroj čisté, živné duševní potravy a doplňovati tak ušlechtilé snahy dosavadních katolických knihoven v Čechách i na Moravě vycházejících, které velké poptávce čtenářstva již nedostačují, tak že správci farních knihoven nuceni jsou zapůjčovati i knihy autorů, s jejichž náboženskými názory sami nesouhlasíme. [...] Pro nejbližší svazky uchystány jsou mimo děl původních [...] Raymóna Casellase katalánský román ze života kněžského „V příšerných roklích“ (přeložil O. S. Vetti).“⁴⁰⁰

Ačkoli měl Koudelka překlad hotový, o čemž svědčí jiná zpráva z tisku, v níž se uvádí, že „Vynikající znatel světových literatur kněz O. S. Vetti přeložil z katalánštiny román ze života kněžského „V příšerných roklích“. [sic!] Vyjde nákladem „Meditací“ v Knihovně

399 Studie, obsahující velké množství ukázek z Verdaguerovy knihy *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana), nebyla otisknuta v úplnosti, neboť po uveřejnění čtyř částí bylo její publikování zastaveno. Přesný důvod nám není znám, ale jako jednu z možných příčin vidíme skutečnost, že po knižním vydání zmíněné knihy nebylo šíření jejích částí v zájmu nakladatele.

400 *Našinec*, roč. 46, č. 25, 31. 1. 1910, s. 1.

vybrané četby,⁴⁰¹ knižně nakonec nikdy nevyšel. Ambiciózní projekt Knihovny vybrané četby totiž zkrachoval, aniž by došlo k vydání jediného svazku, a tak se Koudelkův překlad dočkal zveřejnění až o rok později, a to – jak již bylo uvedeno výše – „pouze“ jako román na pokračování na stránkách revue *Meditace*. Publikování zmíněného překladu alespoň touto formou lze každopádně považovat za velké štěstí, neboť i vydávání IV. ročníku *Meditací*, v němž byl Casellasův román uveřejňován, provázela řada problémů. Ačkoli bylo proklamováno, že oproti předchozím dvěma ročníkům bude periodicita nikoli měsíční, ale čtrnáctidenní, skutečnost byla zcela opačná: počínaje čtvrtým číslem vycházel (s výjimkou samostatného 18. čísla) střídavě jako dvojčíslo, trojčíslo či čtyřčíslo, posledních šest čísel vyšlo dokonce coby šestičíslo s označením prosinec, načež revue zanikla (Forst 2010: 197).

Meditace tak po pouhých čtyřech letech existence následovala *Nový život*, zaniklý orgán Katolické moderny, na jejíž umělecké a ideové snahy chtěli její zakladatelé v čele s Vilémem Bitnarem navazovat (ibidem: 198).

4.9 Receptce

Roku 1888, kdy Vrchlický v časopise *Květy* uveřejnil první ukázkou z Verdaguerova eposu *L'Atlàntida* (Atlantis), neexistovalo u nás o katalánské literatuře žádné povědomí, což dokládá mimo jiné i zařazení zmíněného převodu do Přehledu překladů z jazyka francouzského do češtiny (Klouček a Žižka 1889: 111). Avšak již o několik málo let později bylo Verdaguerovo jméno – především díky Sigismundu Bouškovi – v českém kulturním prostředí (a zejména v katolických kruzích) natolik známo, že je dokonce nalezneme použité jako umělecký příměr, což dokládá např. Bitnarova báseň opěvující Jožu Uprku (1861-1940) a jeho slavný obraz *Pouť u sv. Antonínka*.⁴⁰²

Receptce katalánsky psané literatury u nás byla v daném období velmi intenzivní a probíhala po dvou hlavních liniích, které se však svou podobou i charakterem navzájem lišily. První z nich byla spjata s dílem Jacinta Verdaguera, nejprve s jeho epickou básní *L'Atlàntida* (Atlantis) v převodu Jaroslava Vrchlického a následně s překlady náboženské poezie pořizovanými Sigismundem Bouškou, jejichž receptce probíhala především v katolických kruzích, kde se Verdaguerovo dílo setkalo u řady tehdejších literátů s nebyvalou odezvou v podobě vzniku tzv. Katolické moderny (blíže viz další výklad v oddíle 4.9.1.2). Druhou linii představoval Àngel Guimerà a jeho drama *Terra baixa* (V nížině) v překladu Antonína Pikharta, které se dočkalo knižního vydání i souběžné oficiální⁴⁰³ premiéry v Národním divadle, načež bylo hojně inscenováno v celé řadě

401 Český západ, roč. 3, č. 10, 3. 3. 1910, s. 6. Velmi podobně o tom ve svém dubnovém vydání referoval také měsíčník *Obzor* (roč. 33, č. 4, 1910, s. 96).

402 Jedná se o báseň *Tomu, jenž maloval Pouť u sv. Antonínka!*, která končí těmito verši: [...] Kult Krásy neznámé jsi našel, Mistře, v Ní...! [=v Slovači] / To Katalonsko snivé, Provence viničnou, / tu slunnou Slovač zpíváš v hymnách nádherných / jak Mistral žhavý, dětský Verdaguer“ (Nový život, roč. 1., č. 5, s. 97).

403 Pro informaci ohledně celkově vůbec první premiéry zmíněné hry v podání ochotníků ze Slavkova u Brna viz oddíl 4.5.3 Divadelní inscenace.

profesionálních i amatérských divadel po dobu dalších 40 let, čímž dosáhlo skutečného zdomácnění. Za zmínku stojí také recepce středověkého mystika Ramona Llulle, byť je v porovnání s předchozími dvěma autory není tak intenzivní.

4.9.1 Recepce díla Jacinta Verdaguera

4.9.1.1 *L'Atlàntida* (Atlantis)

Ohlasy na dílo jako takové, jakož i posudky na jeho české přebásnění se velmi lišily. Z těch pozitivních to byla například zpráva v *Hlasu Národa* z počátku roku 1892, v níž je Atlantis „velkolepým výtvozem prvního básníka znovuzrozené literatury katalánské“,⁴⁰⁴ přičemž o překladu se píše, že byl pořízen „se vši mistrností a pietou, jakou krásné, zvučné a zvonivé verše katalánské zasluhují.“⁴⁰⁵ V podobném duchu na vydání Atlantidy reagují i *Národní listy*, pro něž je Verdagerův epos „skvostným dílem znovuzrozené literatury katalánské, jež se řadí k nejslavnějším básním literatury světové“,⁴⁰⁶ a její překlad do češtiny hodnotí jako „znamenitý, což věru o překladateli Danteovy „Božské komedie“ netřeba teprv při pomínati.“⁴⁰⁷

Vedle kladných ohlasů na české vydání Verdagerovy Atlantidy se však objevily i hlasy kritické. Například Jan Korec (1856-1913) ve svém posudku otištěném roku 1892 v *Hlídce literární* nepíše o české verzi příliš lichotivě, přičemž vytýká následující: „O překladě nemůžeme se zmíniti s takovou chválou, jakou mu vzdával jeden list pražský. Neznáme originalu, ale tolik vidíme, že to, co tu po česku podáno, čte se místy velmi nepěkně – nejasnosti, neobratnosti, školácké jazykové nesprávnosti, skupeniny tak nelibozvučné, že toho český jazyk vůbec nedovede vyslovit, komické rýmy, jichž mnohdy Vrchlický užívá na místě nejnevhodnějším, a jež potom, místo aby myšlenku vázaly, ji trhají a porozumění přímo znesnadňují: to a podobné věci lekturu tohoto překladu místy velmi znechucují.“⁴⁰⁸ Korec své hodnocení doprovází ukázkami překladu, na nichž své předchozí výtky dokládá. V recenzi se tak lze pod určitými pasážemi z básně dočíst takových konstatování jako například „*Poslední sloze nerozumíme*“ či „*Smysl dvou posledních veršů jest nejasný*.“⁴⁰⁹ Ačkoli se recenzent v závěru snaží být k Vrchlickému alespoň trochu smířlivý, poslední věta celkově nelichotivé vyznění posudku jen podtrhuje: „Jest jistá pravda, Vrchlický svými hojnými překlady vynikajících děl básnických získal si o naši literaturu zásluhy veliké – jen bychom si přáli, aby nepracoval s takovým chvatem a raději více piloval a

404 Nutno podotknout, že v prostých oznámeních o vydání českého překladu je možno Verdagerův epos nalézt coby novinku z literatury španělské. Do té jej ve svém *Přehledu překladů do češtiny* řadí např. *Literární listy* (1891-1892, roč. 13, č. 4, s. 84), což jen dokresluje tehdejší v tuzemsku nedostatečné povědomí o existenci svébytné literatury katalánské.

405 *Hlas Národa*, 3.1.1892

406 *Národní listy*, 29.6.1892, r. 32, č. 178, s. 5

407 *Národní listy*, 29.6.1892, r. 32, č. 178, s. 5

408 *Hlídka literární*, č. 7. roč. 9, 1892, s. 259.

409 *Hlídka literární*, č. 7. roč. 9, 1892, s. 260.

podal nám překlady tak dokonalé, jako mají např. Němci, překlady, jež by naší literatuře byly trvalou a skutečnou ozdobou.⁴¹⁰

Ještě ostřejší odsudek, tentokrát však nikoli vůči překladateli, nýbrž vůči Verdagerově Atlantidě, podal literární kritik a též překladatel Arnošt Procházka (1869-1925), jehož text, psaný již v březnu 1893, otiskly Literární listy až o rok později.⁴¹¹ V recenzi, která vyšla ve čtyřech po sobě jdoucích číslech,⁴¹² Procházka jednak podává – na základě jím zmiňované studie Alberta Savineho⁴¹³ – nástin vývoje „nové literatury katalonské,“ čemuž věnuje většinu celého textu, jednak se – ve třetí části svého pojednání – zaměřuje na hodnocení *Atlantidy*.

Verdagerův epos je v očích recenzenta jen „poušť, vyzdobená umělými, neprirozenými, mrtvými květinami.“⁴¹⁴ Čelnému představiteli české literární dekadence vadí, že překládané dílo postrádá patřičnou hloubku, neboť „poezie bez psychologického zájmu jest pro nás mrtva.“⁴¹⁵ Totéž tvrdí Procházka i o Verdagerově tvorbě náboženské: jeho básně jsou dle něho „výronem prosté, jednoduché, rovné duše, věřící prostě, jednoduše, dogmaticky, bez otázek, hloubání a snah, poddané beze stínu odporu vládnoucí a nařizující autoritě.“⁴¹⁶

Procházka však nezůstává jen u hodnocení originálu a v samém závěru se – byť jen velice stručně – pouští do kritiky překladu, přičemž Vrchlického zde za odvedenou práci svým způsobem chválí: „Upozorním na jednu jeho [překladu *Atlantidy*] význačnou vlastnost' oproti jiným překladům Vrchlického. Kdežto druhdy byly jeho překlady volné, až příliš volné, že mnohdy z původní básně mimo základní motiv nezůstalo nic a překladatel podal novou báseň, jest zde překlad co možno doslovný, těsně přiléhavý k originálu.“⁴¹⁷ Přestože nechybí ani ukázka veršů – konkrétně ze začátku šestého zpěvu –, o nichž Procházka poznamenává, že tyto jsou „méně šťastně přeloženy,“⁴¹⁸ v celkovém kontextu jeho slova vyznívají tak, že s prací překladatele je víceméně spokojen. Nicméně Procházkův závěrečný soud vůči české *Atlantidě* je zcela jednoznačný: „Že však vůbec překladem básně té literatura naše nezískala, duševní obzor náš se nerozšířil a nerozepjal, naznačil jsem již nahoře.“⁴¹⁹

Na tento posudek zareagoval v rámci své obsáhlé,⁴²⁰ více než padesátistránkové – do sedmi různých čísel *Hlídky literární* rozložené – literární studie *Jacinto Verdager a jeho význam v literatuře katalanské* Sigismund Bouška, který ji po částech uveřejňoval

410 *Hlídka literární*, č. 7. roč. 9, 1892, s. 261.

411 O této prodlevě se dozvídáme díky redakční poznámce pod čarou uvedené hned na začátku Procházkovy posudku: „Psáno v březnu 1893. Pro nával jiné látky opozděno.“

412 *Literární listy*, č. 10, roč. XV., 1.5.1894, s. 170-173; *Literární listy*, č. 11, roč. XV., 16.5.1894, s. 188-189; *Literární listy*, č. 12, roč. XV., 1.6.1894, s. 206-207; *Literární listy*, č. 13, roč. XV., 16.6.1894, s. 222-223.

413 SAVINE, Albert. *L'Atlantide. Poème de Jacinto Verdager*. Traduction précédée d'une étude sur la Renaissance de la Poesie Catalane, Paris, 1887.

414 *Literární listy*, č. 12, roč. XV., 1.6.1894, s. 206.

415 *Literární listy*, č. 12, roč. XV., 1.6.1894, s. 206.

416 *Literární listy*, č. 12, roč. XV., 1.6.1894, s. 207.

417 *Literární listy*, č. 13, roč. XV., 16.6.1894, s. 223.

418 *Literární listy*, č. 13, roč. XV., 16.6.1894, s. 223.

419 *Literární listy*, č. 13, roč. XV., 16.6.1894, s. 223.

420 Již v úvodu Bouška dopředu avizuje, že pojednání o Verdagerovi bude „delší“.

prakticky v průběhu celého roku 1894.⁴²¹ Patrně jej k tomu přiměl i fakt, že Procházka se ve své recenzi odkazoval na skutečnost, že jeho nevalné mínění o Verdaguerovi si může čtenář sám potvrdit na základě „řady ukázek, tištěných S. Bouškou v nedělní zábavné příloze časopisu Čech, vybraných skoro vesměs ze slabších a slabých čísel.“⁴²² Boušková zmíněná studie je přínosná mimo jiné tím, že je uvozena pojednáním o katalánské literatuře jako celku, čímž je Verdaguer českému čtenáři zasazen do potřebného kontextu, v němž nechybějí ani zmínky o katalánsko-provensálské.

Bouška si byl vědom, že Verdaguer je u nás i přes české vydání Atlantidy stále neznámým autorem, jehož je třeba představit v souvislostech: „A ježto zjev Verdaguerův úzce spojen jest s novou literaturou katalánskou vůbec, jest nutno, abych i o této, a sice předem se zmínil.“⁴²³ Snaha zasadit autora do kontextu vypovídá jednak o Bouškově důslednosti, s jakou na uvedení Verdaguera mezi české čtenáře pracoval, jednak i o jeho ohromné erudici, získané usilovným, intenzivním a především poctivým nastudováním tematiky. Prostřednictvím Bouškovy zasvěcené literární studie se čtenáři mohli seznámit nejen s osobou Jacinta Verdaguera, ale i s katalánskou literaturou, „která v nejedné příčině se podobá i literatuře naší a proto zájem náš na ní je zcela oprávněný. Naskrze katolický ráz moderní poesie katalánské musí nám tuto tím dražší učiniti a heslo katalánských básníků Patria, Fides, Amor, musí nám býti tím dražší!“⁴²⁴

V rámci exkurzu do dějin katalánského písemnictví Bouška postupně zmiňuje řadu dalších význačných postav,⁴²⁵ přičemž text prokládá menšími ukázkami z tvorby některých z nich a názorně jimi ilustruje svá tvrzení. Do češtiny jsou tak poprvé přeloženy např. Rubió y Ors a první dvě strofy jeho básně *Lo gayter de Llobregat* (Dudák llobregatský) či Víctor Balaguer, jehož jméno u nás nebylo úplně neznámé.⁴²⁶ Současná vynikající znalost provensálské literatury umožnila Bouškovi učinit vzájemná přirovnání i na úrovni jednotlivých autorů: „Přirovnal bych Joaquima Rubió y Orsa k provenc.alskému patriarchovi Jousè Roumanillovi, který v téže době počal v Provincii psáti verše v řeči své mateřské a tím, zrovna jako Rubió dal podnět k nové literatuře domácí.“⁴²⁷ či ve vztahu k Balaguerovi: „Nazval bych jej katolickým Vrchlickým v Katalonii. Balaguer jest katalánský Mistral.“⁴²⁸

Teprve v polovině své studie se Bouška dotýká Jacinta Verdaguera, seznamuje s jeho životní dráhou, vstupem na pole literární tvorby, vazbami na provensálské felibry, prvními uměleckými úspěchy i s celým jeho literárním dílem. V posledních třech z celkových

421 Hlídko literární, roč. 11, č. 1, 1894, s. 3-7; Hlídko literární, roč. 11, č. 2, 1894, s. 41-48; Hlídko literární, roč. 11, č. 4, 1894, s. 121-128; Hlídko literární, roč. 11, č. 8, 1894, s. 281-295; Hlídko literární, roč. 11, č. 9, 1894, s. 321-327; Hlídko literární, roč. 11, č. 10, 1894, s. 361-368; Hlídko literární, roč. 11, č. 12, 1894, s. 443-446.

422 Literární listy, č. 12, roč. XV., 1.6.1894, s. 207.

423 Hlídko literární, roč. XI, č. 1, 1894, s. 4.

424 Hlídko literární, roč. XI, č. 1, 1894, s. 5.

425 Sv. Vincent Ferrerský, Arnau z Vilanovy, Ramon Llull, Ausiàs March, Joanot Martorell, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, Constantí Llombart, Joaquim Rubió i Ors, Víctor Balaguer, Àngel Guimerà, Frederic Soler, ale třeba i básnířka Maria Josepa Massanés.

426 Vedle již zmiňovaných textů se jeho jméno objevilo například i ve Vrchlického antologii Hostem u básníků, neboť v knize obsaženou básně Vyhnanci věnoval Mistral právě Balaguerovi.

427 Hlídko literární, roč. XI, č. 4, 1894, s. 121.

428 Hlídko literární, roč. XI, č. 4, 1894, s. 122.

sedmi částí, to jest v závěrečných téměř dvaceti stranách, se pak věnuje Atlantidě.⁴²⁹ Již předtím, konkrétně ve čtvrté části své studie však zareagoval na již dříve zmiňovaný Procházkův posudek Atlantidy, uveřejněný v *Literárních listech*. Procházkově, jehož identitu nezná, neboť k němu promlouvá na základě jeho novinářské zkratky Arzka, vyčítá především elementární neznalost tématu, o němž rádoby poučeně píše: „upozorňuji zde pouze na ten smutný zjev v naší literatuře, že přemnoží tak troufale píší u nás o všem, i o tom, čeho neviděli a nečetli. Panu Arzkovi nic nevádí úplná neznalost literatury katalanské a provençalské, i naprostá neznalost mystických děl Verdagueroových“⁴³⁰

Pokud jde o český překlad, netají se Bouška tím, že „báseň Verdaguerova „Atlantis“ měla u nás mnoho chladných čtenářů. Grandiosní koncepce skladby nehřeje, ale ohromuje; budí úžas, obdiv.“⁴³¹ Svou literární studii pak uzavírá povzdechem vyjádřeným těmito slovy: „Báseň Verdaguerova vzdor překladu J. Vrchlického jest u nás posud velice málo známa, je to křivda na Verdaguerovi páchaná. Ano i naše katolické listy, jichž to bylo přední povinností básně si všimnouti, překlad „Atlantidy“ namnoze ignorovaly. Konstatuji to jako smutné faktum.“⁴³²

Zajímavá je rovněž Bouškova překladatelská reflexe toho, jak náročným úkolem je překládání katalánsky psané poezie: „je nemožno českému překladateli, aby obsažnost originálu při nesčetných elisích verše dovedl všude napodobiti i v jazyku českém. Je tu hned předem nedostatek jednoslabičných slov, jich má katalánština nadbytek, a tu pak je nutno, že verš český, má-li zachovati stopy originalu, často musí vypouštěti mnohé obrazy a podrobnosti.“⁴³³ I tak ale Vrchlického překlad hodnotí jako „znamenitý.“⁴³⁴ Toto tvrzení však v celkovém kontextu vyznívá poněkud nepřesvědčivě a jeví se jako pouhá zdvořilostní fráze, jako pouhý projev úcty k velkému mistrovi, s nímž Bouška pojil vztah blízkého přátelství a jemuž vděčil za mnohé. Jak jinak si vysvětlit skutečnost, že když Bouška cituje některé pasáže básně, až na výjimky předkládá čtenářům překlad vlastní, na což pomocí poznámky pod čarou upozorňuje hned v úvodu příslušné části věnované Atlantidě?⁴³⁵ I přes slova chvály a všechny naznačené obtíže, které převod katalánské básně skýtá, byl Bouška s mnoha Vrchlického řešeními zjevně nespokojen.⁴³⁶

4.9.1.2 Katolická moderna

429 Počínaje stranou 321.

430 Hlídko literární, roč. XI, č. 8, 1894, s. 283.

431 Hlídko literární, roč. XI, č. 12, 1894, s. 443.

432 Hlídko literární, roč. XI, č. 12, 1894, s. 446.

433 Hlídko literární, roč. XI, č. 12, 1894, s. 443-444.

434 Hlídko literární, roč. XI, č. 12, 1894, s. 444.

435 Hlídko literární, roč. XI, č. 9, 1894, s. 321.

436 Bouška za svůj překlad některých pasáží eposu *L'Atlàntida* (Atlantis), později otištěných také v rámci studie *Básník mučedník* publikované roku 1906 v *Novém životě*, sklídl chválu od básníka Otokara Březiny (1868-1929), který mu v dopise ze dne 1. ledna 1907 píše: „Škoda, že není možno čísti Atlantis ve Vašem věrném podání celou“ (Březina 1997: 180).

Ačkoli četba Verdagerovy poezie byla dle předpokladu Schejbala a Utrery (2004: 49) omezena na poměrně hodně úzký okruh čtenářů,⁴³⁷ mnohem důležitější byla skutečnost, že jeho tvorba rezonovala u řady tehdejších katolických autorů, jejichž prostřednictvím následně ovlivnila českou literaturu nevídaným způsobem, jaký nebyl v souvislosti s žádným katalánským autorem až do současnosti zaznamenán.

Jak bylo uvedeno již dříve, Bouška ve Verdagerovi spatřoval vzor moderní, umělecky kvalitní katolické poezie, což dokládá nejen jeho již zmíněná přednáška na Velehradě, ale například i předmluva k překladu Verdagerovy sbírky *Lo Somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana): „Myslím, že to bude též v poesii naší zcela nová nota, něco dosud neslýchaného, nám tím vátanějšího při veliké chudobě naší české poesie náboženské. Většina toho, co se pod jménem tím produkuje, ani poesii není. Myslím tedy, že i v této příčině může našim básníkům býti *Sen sv. Jana* vzorem“ (Verdager [1894]: 10).

Sen sv. Jana vyšel s největší pravděpodobností v létě roku 1894,⁴³⁸ neboť v 8. čísle *Hlídky literární* Bouška v souvislosti s výčtem Verdagerových děl uvádí, že „[b]áseň ta vyšla právě v překladě našem.“⁴³⁹ Hned v následujícím čísle téhož časopisu se na knihu objevila recenze, jež vyzdvihuje záslužnou práci překladatele i redakce *Sborníku světové poesie*, která překlad uveřejnila, a to „nejen proto, že je to vzácné dílo básníka nyní světového, nýbrž i proto, což v době naší obzvláště jest důležité, že je to dílo čistě náboženské.“⁴⁴⁰ Na druhou stranou – i přes veškerou chválu ryzosti obsažených citů (náboženských, ale i vlasteneckých) a celkových uměleckých kvalit díla i překladu⁴⁴¹ – však recenzent Jan Blokša dodává, že se ve sbírce logicky najdou i básně, které „jsou též slabší a vyrovnají se jim leckteré Kuldovy, Šťastného, Dvořákovy i nyní ze Skalíkových.“⁴⁴² A také poznamenává, že jelikož Verdager u některých postav světců zbásnil „události nebo věci méně známé, k tomu tonem hluboké mystiky, je porozumění některých básní i vzdělanějším velmi nesnadné.“⁴⁴³

Toho, že se čtenářům Verdagerova mystická poezie nemusí číst snadno, si byl Bouška vědom a své obavy v tomto ohledu vyjádřil již před samotným knižním vydáním překladu, jemuž předcházelo představení Verdagerovy sbírky v časopise *Škola Božského Srdce Páně*, které dohromady vydalo na více než deset stran a bylo otiskováno na pokračování.⁴⁴⁴ Hned v prvním, lednovém čísle Bouška píše, že „v básních Verdagerových často nakupeno v jediné sloce více myšlenek a obrazů, nežli v celé básni básníka všedního,“⁴⁴⁵

437 „[p]odem suposar que el nombre de lectors de poesia, i sobretot d'aquella religiosa de mossèn Cinto, era bastant restringit“ (Schejbal a Utrera 2004: 49).

438 Ačkoli v databázi Národní knihovny ČR i jinde je kvůli chybějícímu údaji v příslušné knize uváděn jako pravděpodobný rok vydání rok 1893.

439 *Hlídka literární*, roč. XI, č. 8, 1894, s. 294.

440 *Hlídka literární*, roč. XI, č. 9, 1894, s. 338.

441 „co nám podáno, čte se plyně a prozrazuje, že to přeložil básník.“ (s. 339)

442 *Hlídka literární*, roč. XI, č. 9, 1894, s. 338.

443 *Hlídka literární*, roč. XI, č. 9, 1894, s. 338.

444 *Škola Božského Srdce Páně*, roč. XXVIII., č. 1., 1894, s. 4-7; *Škola Božského Srdce Páně*, roč. XXVIII., č. 2., 1894, s. 37-39; *Škola Božského Srdce Páně*, roč. XXVIII., č. 3., 1894, s. 82-85; *Škola Božského Srdce Páně*, roč. XXVIII., č. 4., 1894, s. 119-121. Navzdory poznámce „Příště dále.“ nebylo v otiskování zmíněné studie – snad v souvislosti s chystaným knižním vydáním? – pokračováno, protože tato zůstala nedokončena.

445 *Škola Božského Srdce Páně*, roč. XXVIII., č. 1., 1894, s. 6.

načež o kus dál předesílá, že na četbu veršů katalánského poety si člověk musí navyknout, neboť jsou „psány ne tak pro zábavu, jako pro rozjímání, jsou více modlitbami nežli pouhými básněmi.“⁴⁴⁶ Pochybnosti o tom, jak bude kniha českými čtenáři přijata, vyjádřil koneckonců již v básni *Po ukončení překladu Snu Svatého Jana* (1893), jejíž poslední strofa je následující:

Ten divný trn jsem přenes v naši půdu,
v tu slzou, krví prosycenou hrudu,
zda zapustí se do ni kořenem?
A dá-li Bůh a zkvete plamenem
ten Lásky strom, ó kde, ó kde já budu?⁴⁴⁷

Vedle již zmiňovaného Blokšova posudku byly na knihu napsány další dva, přičemž každý z nich zaujímal názor zcela opačný. V říjnu roku 1894 se na stránkách *Nivy* objevila recenze Jiřího Karáska,⁴⁴⁸ jejíž nejzajímavější část stojí za uvedení: „A bylo-li v *Atlantidě* mnoho studené mythologie, mnoho chladného, byť bohatého a propracovaného umění trpělivého koloristy missálu: v *Snu sv. Jana* je to mohutná, bolestná intenzivnost, nejextrémnější vypjetí a vzrušení, jež nedá knize sežloutnouti a setlíti na policích a v knihovnách nejbližšího pokolení, jež stále bude nutit, aby se duch ve svátečních svých chvílích vrocil k této podivuhodné skladbě, kde to kypí a vře, tryská a pění zrovna s živelní silou, v daném požáru vznícené lásky k Srdci Ježíšovu, v němž praská a láme se a stravuje bázeň a nechutí sklíčené mysli, kalná špína a bázlivost života, hořkost a protivnost všedních útrap, v mohutnou apotheosu přecházejíc, v mohutnou hymnu k Ježíši a Jeho svrchované lásce.“⁴⁴⁹

Zcela opačného názoru, který je v příkrém kontrastu s planoucími slovy Jiřího Karáska, byl kritik *Literárních listů* Arnošt Procházka, jehož jméno bylo již zmíněno v souvislosti s jeho posudkem na *Atlantidu*, sepsaným u příležitosti jejího českého vydání v překladu Vrchlického. Pakliže Procházkovo hodnocení Verdaguerova eposu nevyznělo nikterak pochvalně, jeho posudek na druhou česky vydanou knihu katalánského básníka, uveřejněný v dubnu roku 1895 v *Literárních listech*, je vysloveně negativní, čehož je předzvěstí hned první věta celého textu: „Zůstal jsem studeným po přečtení Verdaguerova *Snu sv. Jana*.“⁴⁵⁰ Dále pak – podobně jako *Atlantidě* – knize vyčítá, že jí chybí „duše – moment psychologický,“ neboť neskýtá „odhalení a osvětlení zakrytých a temných hlubin nitra.“⁴⁵¹ Na Verdaguerově mystické poezii nevidí „ani nic nového ani nic neobyčejného“ a kniha je pro něj jen „[z]rýmovanou historií svatých.“ Nelichotivě se též vyjadřuje o samotném Verdaguerovi – „veškerých moderních požadavků, jaké na poesii se nyní kladou, jest úplně vzdálen, zapadlý do starých, dnes překonaných a zcela přežitých forem a názorů“⁴⁵² –, potažmo o celé katalánské literatuře: „Zdá se mi vůbec, že s Verdaguerem

446 Škola Božského Srdce Páně, roč. XXVIII., č. 1., 1894, s. 7.

447 Zmíněnou báseň s zařadil Bouška do své sbírky *Pietas*, vydané roku 1897.

448 Jiří Karásek ze Lvovic (1871-1951) je coby překladatel katalánské literatury uveden v oddíle 5.3.2.

449 *Niva*, roč. 4, (1893-1894), č. 23-24, 16. 10. 1894, s. 390.

450 *Literární listy*, roč. 16 (1894-1895), č. 10, 16. 4. 1895, s. 167.

451 *Literární listy*, roč. 16 (1894-1895), č. 10, 16. 4. 1895, s. 167-168.

452 *Literární listy*, roč. 16 (1894-1895), č. 10, 16. 4. 1895, s. 168.

přeceňuje se všechna novodobá katalonská (mutatis mutandis i provençalská) literatura. [...] Případ katalonské literatury [...] jest identický se všemi ostatními malými literaturami. Vyskytuje se pravidelně čtyři či pět jmen, majících význam, básníků, kteří by i ve velkých literaturách zaujímali čestné místo, byť ne první, kteří v úzkém okolí svém vyniknou přílišně; a vedle toho větší nebo menší množství lepších a horších, prostředních a podprostředních spisovatelů, z nichž každý ve svém nepatrném prostředí o několik stupňů vystoupí. [...] Z katalonské literatury převádí se do češtiny snad jenom výhradně Verdaguera, mimo, nemýlím-li se, dvě nebo tři básně staršího data. Z nových, svěžích sil literatury ukázky se nepodávají. O próze neví se nic. A přece, jsem jist, pokud literaturu tu znám, že v nejnovějším, moderním, nalezlo by se to nejlepší a nejzajímavější.⁴⁵³

Procházekův odsudek vůči zmíněné sbírce byl však názorem ojedinělým, s nímž se podstatná část čtenářské obce neztotožnila. Verdaguera sbírka mystické poezie slavila úspěch, o čemž vypovídají rovněž Bitnarova slova, jakkoli je jeho pohled subjektivně zabarven: „Pravou revoluci způsobila kniha v mládeži. K četným přátelům z řad bohoslovců a mladých kněží přihlásili se nyní i laikové, kterým imponovala duchovní jemnost a umělecká výše Verdaguera i Bouškova. Sám se pamatuji, jak hluboce byl jsem dojat četbou tohoto díla, jež mi bylo pravým zjevením v době katolické poesii tak nepřející“ (Bitnar 1932: 56).

Zcela se tak vyplnilo Bouškovo očekávání, když v předmluvě k překladu sbírky *Lo Somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana) – „kniha, které si mezi mystickými skladbami Verdaguera zvláště cením“ – předesílal, že čtenářům předkládá „něco dosud neslýchaného, nám tím vítanějšího při veliké chudobě naší české poesie náboženské“ (Verdager [1894]: 10). Jeho představa, že by se tento druh poezie mohl stát vzorem domácím básníkům, se začala naplňovat jednak díky vřelému přijetí Verdaguera knihy, jednak díky vizi o obrodě českého katolického básnictví, pro niž získal v osobě Karla Dostála-Lutinova zdatného spolupracovníka.⁴⁵⁴

První krok na cestě ke zmíněné obrodě katolického básnictví podnikli Bouška s Dostálem-Lutinovem – ve spolupráci s Xaverem Dvořákem a Františkem Skalíkem – vydáním almanachu *Pod jedním praporem*, prvním svazkem nové ediční řady *Básnické obzory katolické*, která byla představena jako „knihárna básní původních i přeložených,“ s tím, že „[z]řetel bude vzat k tomu, aby se v knihárně té pěstovalo skutečně umění katolické, které v literaturách španělské, provençalské, katalonské, italské a poslední dobou hlavně v německé stvořilo díla znamenitá.“⁴⁵⁵ O tom, jak veliký vliv měl Verdager na české katolické básníky, svědčí skutečnost, že první inspirace Verdagerem, potažmo Katalánskem lze najít již ve zmiňovaném almanachu z roku 1895, který vyšel pouhý rok poté, co Bouška vydal obsáhlou studii *Jacinto Verdager a jeho význam v literatuře katalánské* a překlad jeho básnické sbírky *Lo somni de Sant Joan* (Sen sv. Jana).

453 Literární listy, roč. 16 (1894-1895), č. 10, 16. 4. 1895, s. 168.

454 S Karlem Dostálem-Lutinovem Boušku seznámil Vrchlický: „I stalo se jednoho dne, že při návštěvě Bouškově řekl mu náhle Vrchlický: »V Olomouci studuje v semináři nějaký Dostál, který se zdá býti velmi nadaný a podobá se Vám svou snahou povznést katolické básnictví. Měl byste se s ním seznámiti. Napište mu!«“ (Bitnar 1932: 18).

455 Hlídko literární, roč. 12, č. 1, 1895, s. 27.

Bouška svými překlady z Verdaguera ovlivnil české katolické básníky nejen tím, že jim dal následováníhodný vzor, ale také k nám skrze ně vnášel katalánskou kulturu, jejíž některé symboly zapůsobily na jeho kolegy tak silně, že se jim staly zdrojem básnické inspirace. Konkrétně je to patrné v básni Xavera Dvořáka sestávající ze tří sonetů a věnované patronce Katalánska *Panně Montserratské* a u Jana Vondráška (1871-?) v básni *Který lásku naši zdokonaliti ráčiž!*, která začíná těmito verši: „Vím, ta píseň moje / chudobkou že prostou jenom bude / vedle plné růže, vonné, rudé, která v duši zkvetla Verdaguera“ (Bouška et al. 1895: [228]).

Inspiraci Katalánkem můžeme najít i u samotného Boušky, který v básni *Moje prvotiny kněžské na Svaté Hoře (I.)*, vydané roku 1897 ve sbírce *Pietas*, přirovnává Svatou Horu u Příbrami, dějiště své první konané mše, ke katalánskému Montserratu.⁴⁵⁶ Posvátnou katalánskou horu najdeme i v další Dvořákově básni *Montserratská znělka*, v níž je Katalánsko pro Dvořáka „ráje zápražím“⁴⁵⁷. Tato báseň byla otištěna coby vůbec první příspěvek nového časopisu *Nový život*,⁴⁵⁸ který se stal ústředním orgánem tzv. Katolické moderny, literárního a církevní uskupení vzniknuvšího v polovině 90. let s cílem „vytvořit most mezi (dosud restaurační) církví a světskou společností“ (Putna 1998: 276).

Jak upozorňuje Forbelský (1992a: 48), tím, že Bouška, jeden ze zakládajících členů a čelných představitelů Katolické moderny, „uváděl do českého prostředí Verdagueraovu poezii, nejen že prodlužoval pohled, tehdy již upřený k Francii, až do Katalánska, a tak změkčoval tvrdý akcent zaléhající do Čech z německé literatury, ale především kypřil místní uměleckou a duchovní půdu, udusanou strohým realismem a pozitivismem.“ Ačkoli se o Katolické moderně „rozšířilo přesvědčení, že jde o hnutí málo významné, z jehož řad nevzešel ani jeden vskutku velký umělec, srovnatelný s katolíky příštích generací – Demlem, Durychem či Zahradníčkem,“ Putna poukazuje na skutečnost, že „Deml i sám Florian z KM I [= z literárního a uměleckého proudu Katolické moderny] vyšli a získali od ní impulsy významnější, než sami připouštěli“ (Putna 1998: 276). Největším dokladem výše uvedeného je Demlova sbírka *Moji přátelé*, F. X. Šaldou a Vítězslavem Nezvalem označovaná za „lyrické arcidílo české literatury“ (Med 1989: 84), která vykazuje zřejmou tematickou spojitost s Verdagueraovou sbírkou *Flors de Maria* (Květy Mariiny), na niž poukázal již Forbelský (1992a: 48).

S ohledem na skutečnost, že tento „demlovský impuls lze odhalit nejen v přírodní lyrice (S. K. Neumann) a v poezii poetistické a surrealistické avantgardy (V. Nezval), ale i u básníků, hledajících kořeny dobra a zla v hlubinách lidského nitra (V. Holan)“ (Med 1989: 85), lze konstatovat, že jistý Verdagueraův vliv se, jakkoli jen nepřímou a zprostředkovaně, promítl i do české básnické tvorby pozdějších let.

456 „Zde, na tom Montserratu českých niv, / jsem si přál prožít svého žití div...“ (Bouška 1897: 28).

457 *Nový život*, roč. 1., č. 1., 1896, s. 3.

458 O prvním čísle nového periodika, které vyšlo 8. ledna 1896, referoval např. časopis *Museum* takto: „Nový katol. belletristický list vydává známý básník Karel Dostál Lutínov, kaplan v Novém Jičíně na Mor., pod názvem „Nový život“. Jak se zdá, shromáždili se kolem něho všichni spisovatelé „Básnických obzorů“. Pokud možno souditi z 1. čísla, vyhoví nový časopis úplně všem slušným požadavkům.“ (*Museum*, (rok vydání 1895-1896), roč. 30, č. 2, 1. 2. 1896, s. 109).

4.9.2 Àngel Guimerà a český překlad jeho dramatu *Terra baixa* (V nížině)

Vzhledem k mimořádnému ohlasu tohoto dramatu v kontextu českých převodů z katalánštiny, jakož i míře a intenzitě recepce českého překladu dané divadelní hry budeme tomuto dílu Àngela Guimeràa věnovat zvýšenou pozornost.

4.9.2.1 Okolnosti překladu

K překladu dramatu Àngela Guimeràa *V nížině* (*Terra baixa*), jehož knižní vydání – spolu s autorovým věnováním a svolením k překladu – měl Pikhart k dispozici již od podzimu roku 1903, o čemž svědčí datace připojená pod svolením s jeho případným překladem,⁴⁵⁹ se Pikhart odhodlal nejspíš až roku 1906.⁴⁶⁰ Ačkoli česká premiéra v Národním divadle ze dne 16. března 1907 představovala pro české obecnstvo první příležitost, kdy mohlo drama *V nížině* shlédnout, Guimerà už se u nás – tehdejšímu německému publiku – svým způsobem představil již roku 1903, a to prostřednictvím opery Eugena d'Alberta⁴⁶¹ *Tiefland*, jejíž libreto napsal Rudolf Lothar právě podle Guimeràovy hry na základě svého předchozího překladu divadelního textu.⁴⁶² Světová premiéra opery *Tiefland*, dnes patrně nejznámějšího d'Albertova díla, která se odehrála 15. listopadu 1903 v pražském Neues Deutsches Theater,⁴⁶³ by snadno mohlo svádět k myšlence, že vznik českého překladu s předchozím uvedením opery nějak souvisí anebo že k jeho pořízení došlo v důsledku jejího úspěchu, neboť opera se dočkala uvedení na řadě proslulých světových scén a na repertoáru ji – především v německy hovořících zemích – lze najít i v současnosti.⁴⁶⁴ Jedná se však o druhou, upravenou verzi, neboť opera *Tiefland* ve své původní podobě nikterak neoslnila a záhy dokonce vysloveně propadla (blíže Princ 2012).

K překladu hry *V nížině* Pikharta nejspíš vybídl Barrios, který byl sice Guimeràovým blízkým přítelem, ale o český překlad jeho hry měl zájem především z jiného důvodu:

459 V příslušném exempláři dochovaném v Pikhartově pozůstalosti je uvedeno datum 22. X. 1903.

460 K překladu katalánského díla, které by svým rozsahem převyšovalo rámec krátké prózy, se Pikhart odhodlal roku 1906. Je možné, že i vzhledem ke skutečnostem uvedeným výše si Pikhart k překladu nevybral román, nýbrž divadelní hru.

461 Eugène Francis Charles d'Albert (1864-1932), německý klavírista a hudební skladatel. Narodil se v Glasgow britské matce a francouzskému otci, skladateli taneční hudby a tanečnímu mistrovi Charlesi Louisi Napoleonovi d'Albert. Po babičce Henriette Schulzové měl německé kořeny, k nimž se hlásil, do Německa se i přestěhoval, změnil si francouzskou podobu jména na Eugen. Byl žákem Ference Liszta.

462 Rudolf Lothar Spitzer (1865-1943), rakouský spisovatel, dramatik a libretista, narozen v Budapešti, napsal libreto na základě svého předchozího překladu divadelního textu vyhotoveného na přání jedné uherské šlechtičny, která Guimeràovo drama shlédla v italské verzi a byla jím natolik unesena, že hru nechala přeložit do němčiny jen proto, aby mohla hlavní roli Marty sama ztvárnit (Gallén 2012: 217). Lothar svůj překlad pořídil z italské (patrně nepublikované, anebo dnes již nedochované) verze Giuseppe Soldatiniho, která byla vyhotovena ze španělského předlohy Guimeràovy hry, jejímž autorem byl José de Echegaray (blíže ibidem).

463 Nové německé divadlo, budova dnešní Státní opery. Postaveno v reakci na zbudování českého Národního divadla (1883). Svou činnost zahájilo 5. ledna 1888.

464 V sezóně 2020/21 byla d'Albertova *Tiefland* na repertoáru operního domu v severoněmeckém Kielu. (viz program na příslušnou sezónu (s. 10), dostupné též online na adrese: https://www.theater-kiel.de/fileadmin/content/_Spielzeit_2020_2021/saisonhefte_20_21/Spielzeitheft_2021_digital.pdf)

pořízení Pikhartova překladu spadá do období první Guimeràovy kandidatury na Nobelovu cenu,⁴⁶⁵ v čemž se Barrios osobně a velmi aktivně angažoval (Gallén a Nosell 2011: 30-31), a v podstatě bezprostředně předchází následnému katalánskému úsilí zajistit překlady Guimeràových děl.⁴⁶⁶ Ať už vyšel podnět k českému překladu skutečně od Beneta Roury Barriose, či nikoli, jisté je, že Barriosovi na šíření Guimeràova dobrého jména nesmírně záleželo, dokonce prý natolik, že si údajně nenechal ujít žádnou zahraniční premiéru jeho her.⁴⁶⁷ Těžko prokazovat, zdali tomu tak opravdu bylo, i když vzhledem k zanícenosti, s jakou Barrios katalánskou kulturu po Evropě propagoval, by to rozhodně nebylo nic překvapivého. Každopádně v Praze byl: nejenže 16. března 1907 nechyběl v hledišti Národního divadla, ale dokonce byl osobně účasten i přípravám premiéry a „přispěl opatřením krojů a náčiní i radou k správnému vypravení hry té.“⁴⁶⁸

4.9.2.2 Premiéra historicky první katalánské divadelní hry v Národním divadle

Ačkoli k celkově vůbec první inscenaci Guimeràova dramatu *Terra baixa* (V nížině) došlo již v lednu roku 1907, kdy tuto hru uvedl ochotnický spolek Divadelní odbor Sokola ve Slavkově u Brna,⁴⁶⁹ zaměříme se zde na premiéru v Národním divadle, která sice proběhla o dva měsíce později, avšak její vliv na českou recepci zmíněného dramatu byl zcela zásadní.

Den před slavnostním uvedením v Národním divadle, to jest 15. března 1907, vyšel ve *Zlaté Praze* Pikhartův článek,⁴⁷⁰ který čtenáře jednak upozorňuje na premiérové představení dramatu *V nížině*, jednak je seznamuje s osobou a dílem jeho tvůrce. Potenciální diváci se tak dozvídají, že Guimerà je rodákem ze Santa Cruz de Tenerife na Kanárských ostrovech⁴⁷¹ a že své úplně první básně skládal španělsky, avšak záhy začal psát již jen katalánsky. Pikhart rovněž uvádí, že když měl Guimerà 30. listopadu 1895 u příležitosti svého zvolení „předsedou Atenea Barcelonského“ zahajovací řeč, „zmínil [se] vřele i o znovuzrození Čech a rozvoji literatury naší“.⁴⁷² Ve spojitosti s novinkou v

465 Katalánci Àngela Guimeràa navrhovali každoročně od roku 1905 až do jeho smrti v roce 1924.

466 „De la documentació dipositada al fons Guimerà relacionada amb la candidatura, es pot assenyalar una qüestió important: la necessitat urgent de disposar de traduccions de Guimerà en altres llengües“ (Gallén a Nosell 2011: 32).

467 Z osobního rozhovoru s Jaumem Tarrésem, autorem monotematického čísla časopisu *Revista cartòfila*, věnovaného Barriosovi (El Dr. Benet Roura Barrios, un cartòfil catalanista (1866-1915). *Revista cartòfila*, č. 37, roč. XXXI, setembre 2014).

468 *Zlatá Praha*, roč. XXIV., č. 26, 29. 3. 1907, s. 316.

469 Pro informaci ohledně celkově vůbec první premiéry zmíněné hry v podání ochotníků ze Slavkova u Brna viz oddíl 4.5.3 Divadelní inscenace.

470 *Zlatá Praha*, roč. XXIV., č. 24, 15. 3. 1907, s. 292.

471 Guimerà se narodil španělské matce a katalánskému otci, který na Kanárské ostrovy přicestoval coby mladík, aby svému strýci pomohl s podnikáním. Pro návrat do Katalánska se rozhodl, když bylo malému Àngelovi devět let.

472 Guimerà se tehdy rozhodl k vskutku revolučnímu kroku, když oproti předchozím zvyklostem pronesl svou zahajovací řeč katalánsky. V dodnes slavném proslovu *La llengua catalana*, kterým se nekompromisně postavil na obranu rodné řeči, se ve spojitosti se zmínkou, že svých jazykových práv se vehementně domáhají i ostatní vyspělé národy v Evropě, vyjadřuje o Čechách následovně: „A l'imperi d'Austria-Hungria's parlan i s'escriuen y són oficials diferents llengües, cada una en son poble; la més poderosa es la resurrecció de la Bohemia, que té ja tota una literatura“ (Guimerà 1896: 39).

repertoáru Národního divadla zdůrazňuje skutečnost, že tato hra je uváděna „krom řeči původní i španělsky, vlašsky, francouzsky, portugalsky, nářečím sicilským, anglicky, srbsky, německy a židovským žargonem v Kalich-theatru v Novém Yorku.“⁴⁷³ A na předchozí straně je otištěna autorova fotografie, pod níž stojí psáno „Àngel Guimerà, slavný spisovatel katalánský, je hostem v Praze.“ Z dochované korespondence je zjevné, že dramatik byl do Prahy na premiéru skutečně zván a že s jeho účastí se až do poslední chvíle počítalo, ovšem slavnostnímu uvedení nakonec přítomen nebyl, což potvrzuje mimo jiné i jeho dopis psaný 11. března, tedy pouhých pět dní před plánovanou premiérou, v němž Pikhartovi sděluje, že cestu do Prahy nemůže podniknout jak ze zdravotních, tak i pracovních důvodů. Nicméně dodává, že o propojení mezi nimi se jistě velmi rád postará jejich přítel dr. Benet R. Barrios, a překladatele zároveň ubezpečuje, že během představení bude v duchu s ním.⁴⁷⁴ O českém úspěchu svého dramatu se Guimerà dozvěděl až od Barriose po jeho návratu do Barcelony.⁴⁷⁵

Zprávy o pražské premiéře se brzy roznesly i v Katalánsku – netřeba dodávat, že se o to postaral sám Barrios –, neboť Pikhartovi již 25. března v této souvislosti napsala dopis i Caterina Albert, literárně činná pod pseudonymem Víctor Català, která tak učinila o více než měsíc dříve než samotný Guimerà.⁴⁷⁶ Z tohoto (v pořadí pátého) dopisu zmíněné autorky Pikhartovi je zjevné, jakou důležitost českému uvedení Guimeràovy hry přikládala a jak velké a upřímné bylo její nadšení.⁴⁷⁷

4.9.2.3 Ohlasy na Guimeràovo drama a jeho česká recepc⁴⁷⁸

473 Zlatá Praha, roč. XXIV., č. 24, 15. 3. 1907, s. 292.

474 „Sento no poderho efectuar jo mateix per motius de salut y d'ocupacions que m'es impossible deixar. Mes bona sort tenim que nostre eselent y benvolgut amich el Dr. En Benet R. Barrios ab la mellor voluntat del mon farà de gratíssim llas d'unió entre nosaltres dos.“ (Z Guimeràova dopisu Pikhartovi, datovaného 11. 3. 1907).

475 Guimerà Pikhartovi 27. dubna odepsal – na rozdíl od prvního protentokrát psaný španělsky – s tím, že mu mimo jiné děkuje za fotografii, kterou mu prostřednictvím jejich společného přítele nechal doručit, a sděluje mu, že jej opravdu mrzí, že té slávě, o níž mu Barrios dlouze vyprávěl, nemohl být přítomen. A také mu píše, že s tím, jaký měli v Praze úspěch, je velmi spokojen, a že si může být jist, že by mu udělalo radost, pokud by se u nás *V nížině* uvádělo znovu, stejně tak, jako kdyby se Pikhartovi naskytla příležitost přeložit nějakou z jeho dalších her. („Muchas gracias también por el retrato de V., muy querido para mí, que me llegó por conducto de nuestro buen amigo Dr. Barrios; [...] Estoy muy satisfecho del éxito que hemos tenido en Praga, y cuento V. si me alegraría que se volviera a representar en su país, como también que V. tuviera ocasión de traducir alguna otra obra mía. [...] He tenido con el Dr Barrios largas conversaciones sobre la representación de esa Terra baixa, y crea V. que he sentido de todas veras no hallarme en aquellas horas de sensación al lado de V.“).

476 Pikhart a Barrios ji o úspěchu premiéry v krátkosti informovali dne 16. března 1907, kdy jí z Prahy zaslali pohlednici s vyobrazením Národního divadla.

477 „Es ab vera alegria y ab sincer entusiasme, que felicito al ilustre traductor de Terra Baixa per l'èxit de son obra, qu'es á l'entemps nostra obra, un obra de la nostra terra, del geni catalá, que V. ab tant d'amor y benevolensa fa conèixer als seus compatricis.“ (z dopisu Cateriny Albert Antonínu Pikhartovi, datovaného 25. března 1907).

478 Pro pochopení jednotlivých reakcí a jejich snazšího zasazení do kontextu považujeme za vhodné přiblížit si ve stručnosti jeho obsah a základní charakteristiku: „V tříaktové hře o lásce a násilí, čistotě a brutální zpupnosti, odehrávající se „v současné době v katalánské nížině“, se setkává Sebastià, téměř neomezený pán nad bezzemky, rozhodne vyřešit své finanční potíže sňatkem s bohatou nevěstou. Dříve však musí, byť jen naoko, ukončit poměr se sirotkem Martou, kterou kdysi svedl a kterou provdá za prostého, chudého horala, pastýře Manelika. Manelic netuší, že byl oběma podveden, a upřímně se do Marty

4.9.2.3.1 Obecné ohlasy: dramaticčnost, živelnost, temperament, brutálnosti

Drama *V nížině* se u nás dočkalo velmi vřelého přijetí, ač oproti Schejbalově článku (1974: 122-124), který českou recepci hry podává katalánským čtenářům až příliš jednostranně,⁴⁷⁹ nacházíme v dobových kritikách vedle pochvalných soudů také řadu výtek. Celkově byla hra shledána jako nesmírně dramatický kus, který vyniká svou živelností, když děj se mnohdy odvíjí až strhujícím tempem, a je prosycena nesčetnými projevy prudké vášně, nad jejichž silou a nespoutaností se divákům nejednou tají až dech.

Spolu s dramaticčností patřily k nepřehlédnutelným charakteristikám hry právě exotičnost a jižanský temperament, tak vzdálený „povaze ku [p]ř. nedávno uvedených Čechovových „Tří sester“.“⁴⁸⁰ Obdobně Guimeràovo drama vnímá rovněž časopis *Divadlo*: „Již první jednání novinky zaujímá plně posluchačovu pozornost: dojímá pravdivou prostotou a napíná mysl divákovu k aktům příštím. Dějství druhé i třetí vyplněno jest výbuchy vášně, vyhnanými k největší dramatické účinnosti,⁴⁸¹ přičemž „[v]e hrozných momentech největšího vzbouření mladé krve – tajil se v posluchači dech.“⁴⁸² Za vůbec nejvypjatější považuje autor článku samotný závěr, neboť tato „scéna rozrušuje největší měrou. Nastává boj na život a na smrt mezi oběma muži. Pasterec vlka v lidské podobě – zaškrtí – a uprchne se svou Martou do hor – z proklaté nížiny.“⁴⁸³ Úplně stejně vidí finále i pisatel kritiky otisknuté v *Divadelním listu Máje*: „Násilné vypuzení Manelichovo a závěrečný zápas Marty se Sebastianem a konečně vražedná rvačka s Manelichem otřesou divákem do krajnosti.“⁴⁸⁴

Komentáře ostatních periodik jsou v tomto ohledu velmi podobné: „Silné jest drama pana Angela Guimery,“ píše se v týdeníku *Zvon*, z jehož recenze se dále dozvídáme, že „[r]vačka střídá se s rvačkou, napětí roste od jednání k jednání“ a kvůli temperamentu, s jakým bylo třeba hru sehrát, byly „kulisy podrobeny opravdové zkoušce stability.“⁴⁸⁵ *Českožidovské listy* charakterizují hru slovy „[s]ilné, krvelačné, právě španělské [*sic!*] to drama,“ načež jedním dechem dodávají, že při sledování „ponurého tohoto dramatu,

zamiluje. Trápí ho, že se mu vesničané posmívají a že Marta jeho lásku neopětuje. Marta po čase pochopí rozdíl mezi vypočítavým, panovačným Sebastianem a charakterově čistým, bezeslným Manelikem, zahoří k němu láskou a chce ho následovat na jeho útěku zpátky do hor. Když jí Sebastian brání v odchodu, Manelic se postaví na její obranu a statkáře v sebeobraně zabije. Hra polarizuje antagonické síly dobra a zla, ztvárněném představiteli nejen dvou odlišných sociálních tříd, ale i dvou eticky protichůdných světů – „nezkažených lidí z hor“ a „mravně narušených lidí z nížiny“. Skutečnost, že průchod spravedlnosti nad všemocným statkářem dává v závěru hry utiskovaný prostý člověk, neohroženě mstící spáchané křivdy, vedl často v minulosti k jednostranným výkladům. Nížina vyniká přesvědčivě vykreslenými charakterly hl. postav (z nichž Manelic dodnes zůstává nejvýznamnějším hrdinou katalán. divadla), pevně vystavěným dějem a účinným zakončením 1. a 3. jedn.“ (Macura 1988: 331-332).

479 Na Schejbalovu obhajobu je však třeba poznamenat, že jeho článek, uveřejněný v časopise *La Nadala*, vyšel v rámci monotematického čísla věnovaného Angelu Guimeràovi u příležitosti připomenutí 50. výročí jeho úmrtí.

480 Venkov, orgán České strany agrární, roč. 2, č. 67, 19. 3. 1907, s. 2.

481 *Divadlo*, roč. 5, č. 11, 20. 3. 1907, s. 8

482 *ibidem*.

483 *ibidem*.

484 *Divadelní list Máje*, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

485 *Zvon*, roč. 7, č. 27, 22. 3. 1907, s. 431.

nevycházíte po celý večer z údivu nad brutálnostmi, které nám se tu předvádějí a divák slabších, citlivějších nervů odchází nanejvýš rozrušen a rozechvěn.“⁴⁸⁶

Na tomto místě se hodí zmínit zajímavou skutečnost, že dle původního Guimeràova záměru měl být konec ještě drastičtější, neboť v prvotní, nikdy neinscenované verzi dramatu měl Manelich zabít nejen svého soka, ale rovněž i Martu (Reguant 1998: 802), což dokládá autorův dopis ze 17. února 1895 herečce Marii Guerrero,⁴⁸⁷ pro jejíž divadelní společnost své hry ze sklonku 19. století psal.

4.9.2.3.2 Recenze spřízněných periodik

Přestože velká část pochvalných kritik zaznívala ze spřízněných periodik *Máj* a *Divadelní list Máje*, neboť Guimeràovo drama vyšlo současně s premiérou v Národním divadle také knižně, a to právě v Nakladatelském družstvu Máje, je třeba zmínit, že i v těchto časopisech nalézáme hodnocení, která úplně lichotivě nevyznívají: „Drama působí spíše silou jednotlivých scén a dramatickým zdvihem, než hloubkou a novostí myšlenek“⁴⁸⁸ a „upoutá především cizím ovzduším,“⁴⁸⁹ míní recenzent *Máje*.

Oproti němu se autor článku v *Divadelním listu Máje* ptá, zdali je příčinou úspěchu Guimeràovy hry právě onen „exotism, který účinkuje na naše obecnstvo často oslepivě.“⁴⁹⁰ A dochází k závěru, že jenom tím to není: po nedávno hraných kusech totiž „zavanula zase jevištěm *poesie*, slovo básníka. Umění nejryzejší, protože čerpané z přečistého pramene rasy a jejího života. A to musilo zvítězit v poměrně dobré a pečlivé reprodukci Nár. divadla a v čistotném, příkladně pietním překladu p. A. Pikharta.“⁴⁹¹ V souvislosti s Pikhartovým podílem na úspěchu hry jistě stojí za zmínku i komentář týkající se zdařilé scény, jehož prostřednictvím si autor všimá divákům skryté úlohy překladatele a oceňuje – byť nepřímou – jeho práci nad rámec pouhého převedení textu do češtiny: „Vnitřek katalánského mlýna byl pěkně a věrně sestaven, dle znaleckých pokynů p. překladatele.“

Nicméně i v tomto případě lze nalézt alespoň malý pokus o vyváženost hodnocení: „Přes to, že jednotlivé výkony byly výborné, chybělo celku jisté sladění do rámce lidovosti a přírodnosti tvorů, kteří žijí tak daleko vši kultury, kdesi v nížině mezi horami.“⁴⁹²

4.9.2.3.3 (Dez)interpretace

486 Českožidovské listy, roč. 13, č. 8, 15. 4. 1907, s. 7

487 María Ana de Jesús Guerrero Torija (1867-1928), španělská herečka a divadelní podnikatelka, která spolu se svým manželem Fernandem Díazem de Mendozou po značnou dobu ovládala divadelní scénu nejen ve Španělsku, ale i v Latinské Americe.

488 *Máj*, č. 27, 22. 3. 1907, s. 426.

489 *Máj*, č. 27, 22. 3. 1907, s. 425.

490 *Divadelní list Máje*, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

491 *Divadelní list Máje*, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

492 *Divadelní list Máje*, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

I přes veškeré dosavadní úsilí překladatelů Boušky a Pikharta bylo u nás povědomí o katalánské literatuře i nadále velmi slabé, což dokládá názor recenzenta *Zlaté Prahy*, dle něhož „nové drama Národního divadla mělo asi býti přeloženo do některého našeho dialektu, aby překlad A. Pikharta odpovídal poněkud poměru katalanštiny originálu ke spisovné španělštině.“⁴⁹³ Na této dobové představě je dobře vidět, že Guimeràova tvorba nebyla některými vnímána jako součást svébytné katalánské literatury, nýbrž jen jako jakási regionální podmnožina písemnictví španělského.

Rovněž informovanost o skutečném politickém postavení katalánského národa a jeho emancipačních a obrozeneckých snahách nebyla nikterak velká. Svědčí o tom například recenze deníku *Venkov*, který byl coby ústřední tiskový orgán agrární strany⁴⁹⁴ periodikem povýtce politickým, a tak jej více než „stránka umělecké hodnoty“ díla zajímal „podivný právní poměr statkáře k zemědělským dělníkům, jenž pranic se neliší od nezodpovědných manyr vlka, zmocnivšího se stáda.“⁴⁹⁵ Autor textu, jehož také upoutal nezvyklý přívál emocí a vášní, přibližuje čtenářům tehdejší Katalánsko následovně: „Podobně jako my, Katalonci počali se v devatenáctém století národně probouzeti. Je jich méně než nás a nebyli obklopeni a zmoženi cizím národem, nýbrž blízkými jim Španěly, jejichž národní vzdálenost od Katalonců není větší než naše od Slováků. [...] Politické samostatnosti ještě nedosáhli a o hospodářském rozmachu neodvažujeme se, neoborníci, uvažovati; ukázka kulturní jejich vyspělosti v oboru literárním byla však nám právě překladem p. Alfonsa Pikharta podána a je námi přes všechny čistě literární námitky a přes úvahu, nebylo-li by snad bývalo vhodnějším přeložiti „Dceru moře“, jako poučné a účinné rozšíření našeho obzoru skutečně vítána. (Literatura krevních bratrů Katalonců, to jest francouzských Provençalů, byla k nám už před delší dobou básnickými překlady pp. Vrchlického a Boušky uvedena.)“⁴⁹⁶ Po stručném vyložení obsahu hry a komentáři k jednotlivým hereckým výkonům – postava Marty zdá se být místy sesterská Mrštíkově Maryše – pak autor článku své hodnocení pražské premiéry zakončuje krátkou, zato však všeříkající větou: „Úspěch večera byl velmi hlučný.“⁴⁹⁷

Zorným úhlem katalánsko-španělského politického zápasu nahlíží na Manelichův a Sebastiánův souboj *Zvon* – týdeník belletristický a literární –, v němž se lze dočíst, že „Terra baixa jest dramatem vzpoury proti panskému útisku“ a v souvislosti se smrtí statkáře čtenářům podsouvá, že „tím větší zadostiučinění katalánského hlediště, zůstane-li na jevišti takto ležet – Kastilian.“⁴⁹⁸ Nutno dodat, že ani v originálu, ani v překladu se žádný náznak Sebastiáovy kastilské identity neobjevuje, neboť drama podává obraz o poměrech na katalánském podhorském venkově.

4.9.2.3.4 Nejčastější výtky

493 *Zlatá Praha*, roč. XXIV., č. 26, 29. 3. 1907, s. 316.

494 Československá strana agrární založená roku 1899 pod názvem Česká strana agrární. Agrárníci se hlásili k národním tradicím, k odkazu českých dějin v pojetí pozdního národního obrození.

495 *Venkov*, orgán České strany agrární, roč. 2, č. 67, 19. 3. 1907, s. 1.

496 *Venkov*, orgán České strany agrární, roč. 2, č. 67, 19. 3. 1907, s. 1.

497 *Venkov*, orgán České strany agrární, roč. 2, č. 67, 19. 3. 1907, s. 2.

498 *Zvon*, roč. 7, č. 27, 22. 3. 1907, s. 431.

Podíváme-li se na nejčastější výtky týkající se přímo dramatu, za největší považovali kritici dějovou výstavbu: tu se psalo, že „[d]ěj je dost hubený,⁴⁹⁹ jinde zas, že „[d]ivadelně hra nestojí na nejpevnějších nohách,⁵⁰⁰ což ale na druhou stranu vyvažovalo velké množství „rušných scén, jež udržují napětí v hledišti.“⁵⁰¹ „[S]labými stránkami novinky jsou i rozvleklé vypravování Martino a anekdota Tomášova o sv. Michalu, d'áblu a klepnách“⁵⁰² či například hlavní záporná postava Sebastiána, který se jevil jako „[n]ejasný a nedokreslený.“ Lehkce rozporuplné pocity pak leckde vyvolal také protagonista Manelich – nikoli však jeho představitel pan Želenský, na jehož adresu se povětšinou snášela chvála –, neboť měl na prošťáčka občas až nepřirozeně oduševnělé výstupy.

Nejvíce hru *V nížině* ztrhal nikým nepodepsaný článek otištěný tři dny po premiéře v deníku *Čas*:⁵⁰³ „Aby nám Guimerovým dramatem přibylo sílicích a vzbuzujících podnětů, o tom se nedá vůbec mluvit; stojí ve všem pod průměrem našich vyvinutějších požadavků a jsou chvíle, kdy působí dojmem prachatrné práce začátečnické. Především nezná procesů, záhad a spletností duševních.“ Ve snaze zaujmout diváka autor užívá „skromňoučký šprým neb trhovou sensačnost zběsilých rvaček. Marta a Manelich předhánějí se v tom, jak vzbudit pohnutou lítost stálými různými tklivostmi,“ což však ve výsledku nedokáže zastříť, „jak bídně a nezrale kus je udělán.“ Pisatel si nebere servítky a s přibývajícímí řádkami se jeho kritika ještě stupňuje: „Guimerova *Nížina* octla se na jevišti Národního divadla mimo všecko nadání. Chystal se Shakespearův *Povyk pro nic*, slibovaný a ohlašovaný už od bůh milý ví kdy, a najednou, nevyzkoumáte jak a proč, *Povyk* byl šoupnut stranou a *Nížina* je tu, ještě zadýchaná spěchem a překvapením. Snad ani nejhovívavější návštěvník divadla nebude tvrdit, že sobotní premiéra přinesla opět jeden ‘umělecký čin’.“ Na řečnickou otázku, proč byla katalánská hra zařazena na repertoár, si rozladěný kritik nakonec i sám odpovídá, a to věru lakonicky: „V Národním divadle šlo nejspíš jen o to, aby jedna z povinných 24 novinek byla absolvována. Stalo se.“ Neméně kritické byly v tomto ohledu také *Českožidovské listy*: „Při všech svých scénických přednostech, při vši své divadelní účinnosti, nevidíme však příčinu pro uvádění takovýchto cizích prací na scénu Nár. divadla“⁵⁰⁴

Zajímavou formu pro svůj (anonymní) odsudek zvolil básník a dramatik Jiří Mahen (1882-1939), který na – dle jeho názoru špatnou – hru reagoval napsáním kratičké tříaktové parodie *Na horách*, kterou 5. dubna 1907, tedy necelé tři týdny po pražské premiéře, otiskl pod pseudonymem H. Lang v *Rozhledech*.⁵⁰⁵ „Děj Mahenovy parodie *Na horách* navazuje na konec katalánského dramatu. Je však plný komediálních prvků a efektů, které reagují na konkrétní situace z *Nížiny*. Do jizby horské salaše, kam utekl Manelich [...] s Martou těsně po zabití statkáře, přichází senzacechtivý žurnalista, aby celý příběh zveřejnil. Zdrojem komiky tu tedy není jen Marta – pošetilá žena, myslící jen na to

499 Zlatá Praha, roč. XXIV., č. 26, 29. 3. 1907, s. 316.

500 Divadelní list Máje, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

501 Divadelní list Máje, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163.

502 Zvon, roč. 7, č. 27, 22. 3. 1907, s. 431.

503 Čas, roč. 21, č. 78, 19. 3. 1907, s. 1-2.

504 Českožidovské listy, roč. 13, č. 8, 15. 4. 1907, s. 7.

505 Rozhledy, 1906-1907, č. 13, 5. 4. 1907. s. 307-313.

jak svést muže, jejichž jména si plete, a prostoduchý Manelich, ale i žurnalista, povrchní pisálek, jenž zneužívá Martiných pochybných sympatií a zároveň je jakýmsi glosátorem, který nejednou diváky přímo oslovuje. Na konci prvního dějství vzdychá, že má komedie celé tři akty, na úplném konci si zoufá, že má psát o takových hrách referát. Činy a promluvy postav navazují na události a jednotlivé scény z *Nížiny*: například Xeixa popisuje své osudy poté, co zmizel ze hry a stal se v Barceloně anarchistou, nebo Marta se raduje z toho, že tolik efektů v *Nížině* zdaleka nebylo. V sarkastickém duchu se nese i konec druhého dějství, kdy anarchista Xeixa vyhodí salaš do vzduchu, jeho hlava padá do hlediště a publikum zvolá „hurá“. Mahenově kritice tedy neušel ani vkus diváků. Základním prostředkem komiky je zde jazyk. Autor si s ním pohrává, vkládá postavám do úst zkomolená slova. Žurnalistovy repliky i rozhovor Marty a Manelicha mají téměř kabaretní ráz. Velmi naléhavě vyznívá Mahenova obava z přítomného i budoucího stavu divadla a umění v samotném závěru hry. Tím je „anekdota“ kněze Tomáše o ztracené deváté múze Thalii, jež po každém nevydařeném představení průsvitní a průsvitní“ (Valentová 2021: 67-68).⁵⁰⁶

Ačkoli Valentová (2021: 68) uvádí, že „[k]onkrétní aktuálnost této hry zmizela spolu s neúspěšnými inscenacemi [dramatu *V nížině*], které její vznik podnítily,“ tezi o neúspěšnosti Guimeràova dramatu nelze bez výhrad přijmout, neboť záhy po pražské premiéře byla hra inscenována v řadě dalších (nejen pražských) divadel. Navíc se stala oblíbenou součástí repertoáru nejrůznějších ochotnických spolků: „en podem seguir les emprems, gairebé de forma ininterrompuda, fins al 1945!“ (Schejbal a Utrera 2004: 49).

4.9.2.4 Drama *V nížině* na české divadelní scéně

4.9.2.4.1 Knižní vydání hry

I přes leckteré zmíněné negativní komentáře a výtky se Guimeràovo drama setkala ve výsledku s velmi pozitivní odezvou nejen ze strany kritiky, ale především od obecenstva, které hra rozhodně nenechala chladným. Drama *V nížině* se stalo jednoznačně nejrecipovanějším dílem katalánské literatury u nás a v tomto ohledu zůstává nepřekonané dodnes, přičemž ohlasu, jaký u českých diváků či čtenářů tato Guimeràova hra vzbudila, se už žádný z pozdějších překladů z toho jazyka ani nepřiblížil. Navíc zmíněné drama na české divadelní scéně skutečně zdomácnělo, a to nejen rychle, ale hlavně na dlouhá léta.

K tomu samozřejmě pomohla skutečnost, že se o hře hojně psalo v tisku: komentářů bylo tolik, že se Antonín Pikhart rozhodl udělat jejich malé resumé. A učinil tak vskutku originálním způsobem, když formou krátké povídky líčí, jak jej doma jednoho dne překvapila nečekaná návštěva v podobě Manelicha, jemuž pak o ohlasech na hru vypráví.⁵⁰⁷ Za zmínku stojí poznámka, která naznačuje, jak se Pikhart coby překladatel vnímal ve vztahu vůči „své“ postavě a vůči autorovi originálu. Když překladatel

506 V textu Mahenovy kratičké tříaktovky se objevují i narážky na veselohru F. X. Svobody *Fialky* a na hru Alfréda Sutra *Zdi Jericha* (Vlašín 1972: 113).

507 Divadelní list Máje, roč. 3, č. 13, 12. 4. 1907, s. 182-184.

protagonistu, jenž mu neustále skáče do řeči a narušuje jeho vypravování, napomene jako nezbedného synka, vysvětluje mu své postavení tímto příměrem: „jsem jaksi tvým druhým otcem, jsem zmocněncem tvého otce, Angela.“

Velmi pěkně vyznívá i pasáž, kdy Pikhart – na základě mylně uveřejněné informace, že do Prahy na premiéru zavítal i sám katalánský spisovatel, který nadto na správné provedení hry prý dohlížel už při zkouškách – Manelichovi vyčítá, že mu o přítomnosti autora nic neřekl. Pastýři jde z toho všeho hlava kolem, doslova mu třeští, načež se slovy, že si na čelo bude alespoň tři dny přikládat sníh, mizí oknem zpátky do hor.⁵⁰⁸ Možná, že myšlenku k napsání takto pojaté povídky vnukl Pikhartovi již zmiňovaná krátká Mahenova tříaktovka uveřejněná – pod pseudonymem H. Lang – týden předtím v *Rozhledech*,⁵⁰⁹ v níž je fikce a realita propojena opačným způsobem: zatímco u Mahena se žurnalista ocitá přímo mezi Manelichem, Martou a ostatními protagonisty coby jedna z postav divadelního textu, Pikhartův Manelich „ožívá“ a ocitá se v reálném světě.

K popularizaci Guimeràovy hry, jejíž obliba byla skutečně nebývalá a v kontextu přijímání katalánské literatury u nás neměla obdoby, přispělo nepochybně také to, že se drama *V nížině* objevilo nejen na scéně Národního divadla, ale i v knižní podobě. Hra byla vydána současně s uvedením na jeviště, což dokládají i zmínky z dobového tisku, v němž se den před premiérou můžeme dočíst, že „drama od katalánského autora Angela Guimery v překladě A. Pikhartově, jež v nejbližších dnech sehráno bude v Národním divadle, vydalo právě Nakladatelské Družstvo Máje v *Divadelní knihovně Máje*, redigované dr. Josefem Štolbou. Drama toto, které mělo senační úspěch na světových jevištích a jež i po dvakráte dalo podklad pro operní libretto, hodí se výborně i pro ochotnická divadla a stane se asi záhy u nás populární.“⁵¹⁰ V podobném duchu hru pochopitelně doporučoval i *Divadelní list Máje*: „Drama, jež odehrává se v jediné dekoraci, hodí se výborně i pro jeviště ochotnická, kdež asi dojde záhy zaslouženého povšimnutí.“⁵¹¹ Vzhledem k tomu, že obě doporučení vyšla ve „spřízněných“ časopisech Nakladatelského družstva Máje, je nabíledni, že pochvalná slova, jakož i pobídka adresovaná amatérským souborům, byly spíše reklamou. Ačkoli možná ani sami vydavatelé nečekali, jaký úspěch bude tato novinka slavit, rozhodně se nejednalo o reklamu klamavou, což se ukázalo velmi záhy.

Po premiéře v Národním divadle, po níž následovalo celkem pět repríz,⁵¹² ještě téhož roku hru *V nížině* na scénu uvedlo například také libeňské Lidové divadlo Praha VIII, Městské divadlo v Plzni⁵¹³ a prostějovské Lidové divadlo v Dělnickém domě.⁵¹⁴ Již roku

508 Dle Schejbalova článku *Projecció internacional d'Àngel Guimerà* (In: *Àngel Guimerà en el centenari de la seva mort*. Fundació Carulla-Font: Barcelona, 1974) se tento Pikhartův povedený článek velice líbil představiteli Manelicha Karlu Želenskému, který překladateli den nato neváhal napsat pochvalný dopis (viz s. 124).

509 *Rozhledy*, 1906-1907, č. 13, 5. 4. 1907, s. 307-313.

510 *Máj*, č. 26, 15. 3. 1907, s. 410.

511 *Divadelní list Máje*, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 168.

512 Po pražské premiéře ze dne 16. 3. 1907 se Guimeràovo drama hrálo ještě 18. a 21. března a 6., 14. a 24. dubna 1907. (Zdroj: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/1507/seznam-predstaveni>) (access: 16. 1. 2022).

513 *Plzeňský obzor*, č. 111, 23. 9. 1907, s. 2 a 5.

514 *Hlas lidu*, roč. 22, č. 75, 21. 9. 1907, s. 7. (V avízu jsou hned tři chyby: autorem je Quimerá a hru ze španělského originálu přeložil A. Pikhart. K dovršení všeho je v záhlaví stránky uveden předchozí měsíc.)

1908 zmíněné drama provozovala Společnost Václava Choděry (Najd'оновová 2013: 108) a roku 1910 Společnost Jana Hodra (Ledvina 2011: 151). V roce 1909, ji najdeme např. na repertoáru pražského Pištěkova lidového divadla na Královských Vinohradech, v městském divadle v Táboře,⁵¹⁵ přičemž součástí repertoáru plzeňského Městského divadla je mj. i roku 1911.⁵¹⁶ Guimeràova hra je u nás hojně uváděna i v dalších desetiletích, o čemž svědčí následující výčet, který je pouze ilustrativní, nikoli vyčerpávající: roku 1916 ji inscenuje Divadlo v král. horním městě Kladně,⁵¹⁷ roku 1917 je díky kočovné společnosti A. Havlíčkové-Konětopské hrána (mj.) v Poličce,⁵¹⁸ mj. roku 1918 a 1921 hru uvádí holešovické Divadlo Urania,⁵¹⁹ roku 1919 divadlo v Jindřichově Hradci,⁵²⁰ roku 1922 ji inscenovalo pražské Tylovo divadlo v Nuslích,⁵²¹ atd. Ačkoli žádné zásadní ohlasy na tehdejší představení se nám v dobovém tisku dohledat nepodařilo, na základě opakovaných inscenací v různých divadlech v Praze i v jiných městech se lze oprávněně domnívat, že hra slavila u diváků úspěch.

4.9.2.4.2 Běžná součást repertoáru ochotnických spolků

V souvislosti s knižním vydáním Guimeràova dramatu, které jistě bude „milou upomínkou i svědkům představení,“ vyjadřovaly Národní listy rovněž přesvědčení, že „[n]ejen na divadelních prknech[, ale] i při četbě silně zaujme hra katalonského autora.“⁵²² A stalo se: *V nížině* zaujala jak kočovné společnosti, tak amatérské soubory, jimž kniha posloužila k vlastnímu nastudování dramatu. Hru si oblíbily záhy po její premiéře, o čemž svědčí např. dochovaný plakát Divadelní společnosti Marie Kodetové, v němž se uvádí, že „[d]nešní mohutné drama rázem dobylo si obrovského úspěchu na všech divadlech a uznáno všeobecně za nejvzácnější novinku Národního divadla v předešlé saisoně,“⁵²³ ale také Pikhartova slova z předmluvy – psané v lednu 1909 – k jiné, taktéž knižně vydané Guimeràově hře *Moře a nebe*: „Drama Guimerovo *V nížině* hrálo se poprvé dne 16. března 1907 na Národním divadle a stalo se oblíbenou hrou i venkovských společností a divadelních ochotníků českých“ (Guimerà 1909: 9). Pravdivost jeho slov potvrzuje také zpráva v rokycanském týdeníku *Žďár*, která je nejstarší námi nalezenou zmínkou o aktivitách amatérských souborů v souvislosti s inscenováním této hry: „O prostředním svátku vánočním sehraje divadelní odbor [Sokola v Rokycanech] katalanské drama „*V nížině*“ od Angela Guimerá.“⁵²⁴ Dle databáze amatérského divadla měl hru již v roce 1907 v repertoáru rovněž Spolek divadelních ochotníků Thalie⁵²⁵ z litvínovského Záluží. V

515 Tábor, 1909, roč. 43, č. 11, 12. 3. 1909, s. [3].

516 Šumavan, 1911, roč. 44, č. 18, 6. 5. 1911, s. [6].

517 Venkov, 1916, roč. 11, č. 303, 20. 12. 1916, s. 9.

518 Jitřenka, 1917, roč. 36, č. 23, 1. 12. 1917, s. 371.

519 Národní listy, roč. 58, č. 17, 19. 1. 1918, s. 5.; České slovo, 1921, roč. 13, č. 244, 21. 10. 1921, s. 7.

520 Ohlasy od Nežárky, 1918-1919, roč. 49, č. 51, 12. 12. 1919, s. 4.

521 Dnešní divadlo Na Fidlovačce.

522 Národní listy, roč. 47, č. 88, 30. 3. 1907, s. 6.

523 Národní muzeum, fond Cedula a plakáty, inventární číslo H6C-26824.

524 *Žďár*, roč. 6, čís. 57, 21. 12. 1907, s. 4.

525 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=18107> (access: 16. 1. 2022).

dalších letech pak drama inscenovaly například roku 1908 Ochotnický spolek Kolár v Kynšperku (Kavková 2014: 82), roku 1909 hradecká Ochotnická jednota Klicpera,⁵²⁶ roku 1911 Spolek divadelních ochotníků Žamberk,⁵²⁷ roku 1914 Ochotnické divadlo Tyl Žiželice nad Cidlinou,⁵²⁸ roku 1915 „[v]e prospěch podpůrné akce válečné“ Jednota divadelních ochotníků besedních v Olomouci,⁵²⁹ což je opět jen ilustrativní, nikoli vyčerpávající výčet dokládající oblibu Guimeràova dramatu. Té se zmíněná hra těšila i po první světové válce, kdy ji provozoval např. roku 1919 Divadelní spolek Haná,⁵³⁰ roku 1921 Jednota divadelních ochotníků v Doudlevcích,⁵³¹ roku 1921 ji sehrál mimo jiné také Dram. odb. odboč. elektromontérů v plzeňských Škvřanech,⁵³² roku 1922 Spolek divadelních ochotníků v Načešicích⁵³³ atd.

Rešerší dobového tisku se nám podařilo zjistit, že hra v Pikhartově překladu byla inscenována nejen na tuzemských ochotnických jevištích, ale na amatérské úrovni byla uváděna i u krajanů v zahraničí. V sezóně 1907/1908 měl drama *V nížině* na repertoáru Pokrok, první divadelní ochotnický spolek ve Vídni,⁵³⁴ a v roce 1909 se katalánská hra dostala až do New Yorku, což dokumentuje článek s názvem *Zdařilé představení "Nížiny"*, uveřejněný 19. října v tamním krajanském deníku *Hlas lidu*:⁵³⁵ „V neděli odpoledne byla dvorana Děln. Amer. Sokolovny skutečně nabita. Jsme rádi, že můžeme to konstatovati, jelikož tím podán je nejlepší důkaz, že v české čtvrti newyorské není třeba hráti pouze veselohry, aby dům byl zcela naplněn.“ Inscenace se oproti běžné produkci tamního ochotnického divadla vymykala nejen kvalitou hraného díla, ale i celkovým provedením, neboť se dále lze dočíst, že „můžeme tentokrát upřímně chváliti – to jest nikoli pouze povinně referovati,“ přičemž pisatel článku si všímá, že za inscenací jsou vidět „stopy zcela mimořádného úsilí, od pečlivé výpravy scény a vzorného memorování úloh až k celkové náladové souhře a mnohým vzácně pěkným výjevům.“ Pozornost si vysloužila rovněž jistá surovost díla, nicméně ta je dle referenta dána odlišností kulturního prostředí, a tudíž relativní, neboť „nám zdá se snad u něho ledacos brutální, ale musíme počítati s jižní krví tamního lidu, s jeho povahou, jež je dána přírodou; s tohoto zorného úhlu není pak Guimerá o nic drsnější než třeba Vrchlického drama *Knížata*“.⁵³⁶

Skutečnost, že hra *V nížině* se dostala do obecného kulturního povědomí Čechů, dokládá také článek v *Národních listech*,⁵³⁷ uveřejněný u příležitosti návratu d'Albertovy opery do Prahy, kterou mohlo publikum – v novém znění a poprvé česky – shlédnout na scéně Městského divadla Na Královských Vinohradech, kde měla premiéru dne 9. ledna 1909 (Sílová a Hrdinová 2007: 157). Autor zmiňovaného článku píše, že [p]oněvadž drama

526 Brněnské noviny, 1909, č. 201, 3. 9. 1909, s. [3].

527 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=3523>

528 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=6665>

529 *Hlas lidu*, 1915, roč. 30, č. 21, 17. 2. 1915, s. 3.

530 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=1155>

531 *Týden*, roč. 1, č. 27, 30. 12. 1921, s. 4.

532 *Český směr*, roč. 23, č. 113, 18. 5. 1921, s. 5.

533 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=38795>

534 *Divadelní list Máje*, roč. 4, č. 19-20, 26. 6. 1908, s. 271.

535 *Hlas lidu*, roč. 23, č. 98, 19. 10. 1909, s. 1.

536 *Hlas lidu*, roč. 23, č. 98, 19. 10. 1909, s. 1.

537 *Národní listy*, roč. 49, č. 12, 12. 1. 1909, s. 2.

Guimérovo »V nížině«, přeložené výstižně A. Pikhartem, hrálo se teprve nedávno, v březnu 1907, na jevišti Národního divadla, lze znalost děje u většiny čtenářů předpokládati. Stačí snad několika slovy zopakovati, oč běží, a naznačiti změny, libretistou podniknuté.“ Změn doznala jak struktura dramatu, tak „některá jména. Prostý hrdina hry, pastýř Manelich, překřtěn na Pedra, stárek Xeixa (...) jmenuje se teď Mauricio. K dívkám přidána Rozalie, za to zase odpadly vedlejší postavy jako Mossen, Josef, Perruca.“

4.9.3 Àngel Guimerà a český překlad jeho dramatu *Mar y cel* (Moře a nebe)

Značný ohlas dramatu *V nížině* zcela jistě volal po překladu nějaké další hry z Guimeràovy tvorby, k čemuž si Pikhart vybral autorovu starší, rovněž tříaktovou tragédii *Moře a nebe* (*Mar y cel*) z roku 1888. Také tato hra vyšla v knižní podobě, tentokrát u Nakladatelství J. Otty v jeho edici Světová knihovna pod názvem *Moře a nebe*, pravděpodobně až koncem roku 1909, čemuž nasvědčují upoutávky na poslední tituly tohoto nakladatelství v dobovém tisku.⁵³⁸ Pikhart svůj překlad věnoval Barriosovi⁵³⁹ a opatřil jej předmluvou, v níž stručně představuje autorovu životní pouť a literární tvorbu. Jelikož je toto Guimeràovo dílo dramatem psaným ve verších, překladatel v úvodu mimo jiné píše, že „[v] poesii lze čítati Guimeru mezi nej přednější básníky katalánské. Láska k vlasti, výlučná i útočná, jest hlavní strunou jeho lyry, vytvořené z ebenu a bronzu, kterou rozechvívá bolestivá ruka, vyluzující z ní vzdechy, kletby i protesty. Guimerà neopěvuje dnův slávy, ale vzpomíná dnův neštěstí Katalonie. Jeho nadšení, stejně jako Verdagerovu, stačí jen nesmírné perspektivy a ohromné obzory; nehledá jich však v klínu přírody jako autor Atlantidy, ale v tradici a v historii. [...] Nepředstavuje nám skutečnost, ani nelíčí příhody přesně, ale v jeho líčení je mohutnost a síla, vybíjející se nádhernými obrazy, velkolepým, barvitým líčením...“ (Guimerà 1909: 7). Tím vším dle Pikharta autor vyvolává „hluboký dojem, jakým působí jeho dramata na obecenstvo.“ Nicméně i přes to, že *Mar y cel* (Moře a nebe) „dosáhlo všude hojných repris“ a tvořilo „součást repertoaru světových divadel – hlavně v Americe a v Itálii,“ u nás se neuchytilo, jakkoli „[f]igury jeho jsou určity, pevně tesány, plny dramatické síly, [a] spád hry, obmezující se na prostředky nejnútnejší, jest prudký a mohutný“ (ibidem: 9).

Nad tím, proč na rozdíl od tragédie *Terra baixa* (V nížině), která vzbudila tolik pozornosti, si toto Guimeràovo drama vedlo zcela opačně a zůstalo na samém okraji zájmu, se podivují už Schejbal s Utrrou (2004: 49). Těžko pro to hledat jednoznačné vysvětlení, nicméně alespoň částečnou odpověď nám můžeme dát prakticky jediná větší recenze věnovaná této divadelní hře, kterou na svých stránkách otiskl Lumír:⁵⁴⁰ „Na lodi

538 Národní listy, roč. 49, č. 341, 11. 12. 1909, s. 5, popř. Čas, roč. 23, č. 342, 12.12. 1909, s. 15. Dle těchto upoutávek se zdá, že kniha vyšla jen několik málo dní před Pikhartovým náhlým skolem. Na souběh překladatelova úmrtí a vydání jeho posledního překladu zpětně poukazuje též časopis Lumír: „[kniha *Moře a nebe*] vyšla asi v ten čas, kdy jejího překladatele nesli ke hrobu.“ (Lumír, roč. 38, č. 8, 19. 5. 1910, s. 340).

539 „Al meu bon amich Dr. En Benet R. Barrios. Penyora de sincer afecte y amistat. Praga V. janer 1909. A. Pikhart“ (Guimerà [1909]: [s. 3]).

540 Lumír, roč. 38, č. 8, 19. 5. 1910, s. 340.

korsarské, mezi nebem a mořem, odehrává se jeho [Guimeràova] báseň, upomínající až příliš silně na „Bludného Holanďana“, ale nemající ani z daleka jeho vnitřní tragiky, nutnosti sebeobětování, toho, co umělecky dovede upoutati svými spodními, osudovostí diktovanými ději, jichž vnější resonance vyzní pak plněji a účinněji svou železnou logikou. Truchlohra Guimerova je podána spíše vnějšími, na běžnou účinnost vypočítanými obraty. Zaujme svým prostředím spíše a snahou jím dodat fabuli nového zabarvení. Odpočete-li vliv tohoto zaujetí, zbude vám pod rukama jen romantický příběh, poměr bohaté šlechtičny k loupežnému námořníkovi, poměr, jenž z nenávisti křesťansky vychované a pro klášter dozrávající ženy k pohanu mění se znenáhla v lásku, jež vyznívá, když záchrana se nezdařila, v společné smrti v náruči vše tišícího moře.“ A příliš pozitivně v kontextu celkového ladění recenze nevyznívá ani poznámka, že tato hra „[j]ako ukázka katalánského dramatu jistě je sympatická.“

O tom, že o inscenování dramatu *Mar y cel* (Moře a nebe) nebyl mezi divadelníky valný zájem, svědčí mimo jiné výsledky rešerše dobového tisku, v němž se nám nepodařilo nalézt žádnou zmínku o inscenaci zmíněné hry na profesionální scéně,⁵⁴¹ pouze postesknutí v *Ženských listech* nad tím, že zmíněné drama zůstávalo jen v knižní podobě: „ze španělské moderní [tvorby] pak uveden pouze Zorilla (Don Juan Tenorio) a Guimerà, bohužel pouze »Nížinou«. Kdo zná jeho na výsost jemné drama »Moře a nebe«, nad něž ušlechtilejších bychom málo našli v celé literatuře světové, ten dá nám jistě za pravdu!“⁵⁴²

Nejstarší zmínkou o české premiéře, kterou se nám podařilo dohledat, je tak zpráva z jara 1914 otištěná v týdeníku *Žďár*,⁵⁴³ v níž se píše, že „[o]chotnicko-čtenářská jednota Tyl v Mýtě sehraje v neděli 12. t. m. ve prospěch chudé školní mládeže: Moře a nebe, tragedie o 3 jedn. Sepsal Angelo Guiméra. Z katalánštiny přeložil A. Pikhart,“ přičemž diváci jsou lákáni na „skvostné obleky“ i novou dekoraci v podobě kajuty.

Větší průlom zaznamenalo toto drama až po první světové válce, kdy je provozovalo nejen několik ochotnických spolků – roku 1919 pardubické Studentské divadelní sdružení⁵⁴⁴ a kolínské Volné dramatické sdružení,⁵⁴⁵ roku 1925 a 1927 Jednota divadelních ochotníků v Litomyšli⁵⁴⁶ –, ale především se konečně dočkalo inscenace profesionálním souborem, když hru v rychlém sledu po sobě uvedlo nejprve Švandovo divadlo v sezóně 1924-1925,⁵⁴⁷ roku 1925 ji provozovalo divadlo Urania⁵⁴⁸ a roku 1926 Tylovo divadlo v Nuslích.⁵⁴⁹

4.9.4 Ramon Llull

541 Prozatím ne zcela doloženou skutečností, která je stále předmětem našeho bádání, je údajné „povolení k provozování pro České národní divadlo v Brně ze dne 21.10.1913,“ na jehož stopu jsme narazili při studiu soupisu archivních materiálů Národního muzea, avšak k premiéře hry v uvedeném divadle nejspíš nikdy nedošlo.

542 *Ženské listy*, roč. 45, č. 11, 15. 10. 1917, s. 14.

543 *Žďár*, roč. 13, č. 15, 11. 4. 1914, s. 5.

544 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=39771> (access: 16. 1. 2022).

545 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=4120> (access: 16. 1. 2022).

546 <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=501>

547 *Venkov*, roč. 19, č. 217, 14. 9. 1924, s. 8.

548 *Lidové noviny*, roč. 33, č. 617, 10. 12. 1925, s. 8.

549 *Večer*, roč. 12, č. 297, 31. 12. 1925, s. 3; *Národní listy*, roč. 66, č. 1, 1. 1. 1906, s. 9.

Zajímavým druhem recepce katalánské literatury, resp. životních osudů jednoho z jejích představitelů je novela Jiřího Karáska ze Lvovic (1871-1951) *Obrácení Raymunda Lulla*. Ačkoli inspirace Lullovým obrácením není v české literatuře nová, na rozdíl od Zeyerovy básně *Ramondo Lullo* ze sbírky *Poesie* (1884) je Karáskovo dílo přímým důsledkem cíleného zprostředkovávání katalánsky psané literatury. Zmíněná novela je známa především díky knižnímu vydání z roku 1919, avšak nejprve vyšla časopisecky, a to v *Moderní revui* roku 1913, protože jsme toho názoru, že hlavním podnětem k jejímu napsání byla Bouškova studie *Ramona Lulla: Kniha o příteli a Miláčku*, uveřejňovaná během roku 1911 v časopise *Nový obzor*.

5. DRUHÉ OBDOBÍ (1918-1948)

5.1 Charakteristika období

5.1.1 Základní charakteristika překladového období

Pro meziválečné období je charakteristické „přebušení překladové tvorby,“ která „se stává až nebezpečnou konkurencí tvorbě původní“ (Levý 2023: 232), přičemž „[n]ejvětší pozornost byla věnována „velkým“ literaturám – francouzské, ruské, německé a anglo-americké“ (Brabec J. 2014: 88). Zájem o ně nebyl vždy motivován jen literárními aspekty,⁵⁵⁰ neboť „[z] nástroje obohacování české kultury byl [překlad] povznesen na nástroj kulturní diplomacie“ (Vimr 2018: 226), která se uplatňovala i ve vztahu k literaturám, které nebyly ve výše uvedeném hlavním okruhu zájmu.⁵⁵¹

Tato úzká provázanost kulturní orientace a politických zájmů se pochopitelně promítla i do zpřístupňování námi sledované literatury, a sice negativním způsobem, neboť katalánsky psaná literatura se vzhledem k absenci samostatného státu a dalším politicko-dějinným okolnostem žádné podpoře na mezistátní úrovni těšit nemohla, navíc jakékoli programové akcentování kultury menšinového národa nebylo v zájmu československého státu. Jak poznamenává Jiří Brabec (2014: 73), „[p]ro mnohonárodní stát, jakým byla Československá republika, obývaná Čechy, Slováky, Němci, Ukrajinci, Maďary, Poláky, Židy, představoval nacionalismus, ať již se objevoval u kteréhokoli národa, značné nebezpečí“.

Oproti tomu můžeme sledovat zvýšený zájem o literaturu španělskou, který je podpořen nově se rodícím přátelstvím a styky mezi Československem a Španělskem (viz dále). Pokud jde o prózu, z pohledu té španělské patří 20. léta a 30. léta k těm doposud vůbec nejpłodnějším v překládání této literatury u nás.⁵⁵² Prudký vzestup zájmu o španělskou poezii, z níž do té doby poslední knižně vydaný překlad vyšel v roce 1908, u nás zapříčinila občanská válka ve Španělsku, respektive smrt Federica Garcíi Lorcy (blíže Uličný 2005).

Do předchozího, velmi slibného vývoje zpřístupňování katalánsky psané literatury českému čtenáři zasáhla také úmrtí překladatelů a dalších angažovaných osob činných v předchozích obdobích.⁵⁵³ Navíc hned začátkem roku 1919 v pouhých 36 letech zemřel i

550 Jiří Brabec poukazuje na spojitost mimořádného zájmu o francouzskou kulturu ve 20. letech se Smlouvou o spojenectví a přátelství mezi Československem a Francií z roku 1924 (2014: 83), taktéž „[n]eobyčejný zájem o porevoluční ruskou literaturu neměl pouze důvody literární“ (2014: 98) a překlady z německy psané literatury „podávaly svědectví o složitých peripetiích, v nichž se utvářel vztah obou národností v Rakousku-Uhersku i v novém státě (2014: 104).

551 Takovýmto dokladem pozitivního vlivu rozvíjení a upevňování politických vztahů na překladovou produkci z jazyka daného státu může být například zpřístupňování rumunské literatury v návaznosti na uzavření Malé dohody 1924).

552 Vedle Cervantesova díla je zájem též o tvorbu soudobých autorů, z nichž dominuje Vicente Blasco Ibáñez, jemuž u nás mezi léty 1918-1931 vyšlo 19 knih, a dále Ramón Gómez de la Serna, Miguel de Unamuno, José Ortega y Gasset (blíže Uličný 2005).

553 Připomeňme, že již v roce 1909 zemřel Antonín Pikhart, roku 1912 Jaroslav Vrchlický, rok nato Marie Tůmová a první den roku 1915 skonala hlavní zprostředkovatel česko-katalánských kulturních styků Benet Roura Barrios.

Otokar Jindřich Janota, který se svými překlady Verdaguerovy prozaické tvorby⁵⁵⁴ podílel na Bouškově celoživotní snaze o uvedení tohoto autora do domácí kultury. Polyglot O. S. Vetti, který překládal z více než čtyř desítek jazyků, se po vydání třech románů z katalánštiny z let 1911 a 1915 věnoval zprostředkovávání literární tvorby dalších národů a ke katalánštině se již nevrátil. Z předchozí generace překladatelů zbyl pouze Bouška, avšak jeho další překladatelské úsilí znesnadňovala celá řada problémů.⁵⁵⁵

V období, kdy „[p]očetně největší část překládaných děl tvořila próza“ (Brabec J. 2014: 96), mohla svou roli sehrát také téměř dvě desetiletí trvající absence románové tvorby v dobové katalánské literatuře,⁵⁵⁶ k jejíž obnově dochází až s počátkem 30. let. Zcela jistě se však na celkovém rázu tohoto období podepsaly politické změny jak u nás, tak ve Španělsku, neboť v jejich důsledku nastal obrat ve vnímání Katalánska, které již pro Čechy nepředstavovalo někdejší spřízněnou zemi, v jejímž dějinném vývoji spatřovali paralelu s osudy českého národa.

5.1.2 Z hlediska politické situace

Světová válka, respektive následný vznik Československa (ale i pozdější vyhlášení Španělské republiky) představoval v procesu zpřístupňování katalánské literatury naprostou změnu paradigmatu, a sice v neprospěch námi sledované literární výměny. Nicméně na téže události, tedy světové válce a jejích důsledcích, lze spatřovat i jisté pozitivum, byť v konečném výsledku nemohlo samo o sobě negativa vyvážit, nýbrž jen korigovat. Zmíněným pozitivem bylo zrození nového překladatele z katalánštiny Rudolfa Jana Slabého, jehož krátkodobá stáž ve Španělsku se v důsledku vypuknutí války změnila v několikaletý pobyt v Barceloně, díky čemuž se naučil katalánsky a seznámil se s tamní kulturou. Slabý nejenže svými překlady obohatil dějiny českého překladu katalánské literatury, ale zároveň svým nemalým úsilím pokračoval v započatém budování česko-katalánských kulturní vztahů, byť tak činil paralelně s utvářením vazeb česko-španělských, jejichž rámec později zcela převládl.

Vznik Československa, v jehož důsledku došlo k navázání diplomatických styků se Španělskem⁵⁵⁷ a následnému zintenzivnění česko-španělských vztahů,⁵⁵⁸ měl zásadní vliv

554 Janota pořídil český překlad Verdaguerovy prozaické verze původního Mistralova okcitánského eposu *Nerto* (č. 1912) a Verdaguerovu vzpomínkovou knihu *Prosa florida* (č. 1916, *Květná prósa: vzpomínky a dojmy*).

555 Boušku sužovaly dohady s nakladateli, nedobytné honoráře a velmi nízké prostředky na živobytí, o jejichž zvýšení opakovaně žádal nadřazené, ale pokaždé bez úspěchu, a tak Bouška i za svého působení na faře v Bezděkově, kde pobyl do roku 1924, dál doslova živořil (Bergmann 2017: 64).

556 Příomou reakcí na tuto skutečnost jsou články Josepa Marii de Sagarra *La por a la novella* a *La utilitat de la novella* z roku 1925 a konference Carlese Riby *Una generació sense novella* z téhož roku. Blíže viz podkapitulu 5.6.2 Próza.

557 Diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi byly navázány 19. 6. 1919. (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatováno). *Česko-španělské vztahy* [online; cit. 2021-07-30]. Dostupné z WWW: <https://www.mzv.cz/madrid/cz/bilateralni_vztahy/index.html>.

558 O vzniku samostatného státu se v této souvislosti vyjádřil Jaroslav Lenz (1868-1955), lékař a velký propagátor španělské kultury, vyjádřil následovně: „Novou, netušenou vzpruhu získaly styky českošpanělské založením neodvislého československého státu“ (Španělský a iberoamerický ústav 1930: 19). O tom, že 20. léta byla neobyčejně plodná i z hlediska nakladatelské činnosti, svědčí i soupis knižně

na česko-katalánské vztahy, neboť ty byly rázem postaveny na zcela jinou úroveň než doposud. Zatímco před rokem 1918 bylo postavení obou národů prakticky totožné – Češi žili v područí rakouského mocnářství, Katalánci v područí španělského království –, což vzbuzovalo oboustranné sympatie, vyvolávalo pocit sounáležitosti a utvářelo rámec vzájemných vztahů, pro nově vzniklé Československo bylo (nutně a logicky) partnerem Španělsko,⁵⁵⁹ v jehož rámci se – jak bude ukázáno dále – Katalánsko Čechům vzdálilo, resp. splynulo se Španělskem.

Jednou z příčin byl nepochybně i čechoslovakismus, ideologie jednotného československého národa, jejíž snahou byla unifikace českého a slovenského národa za účelem vytvoření a následného budování společného národního státu.⁵⁶⁰ Zmínit můžeme i odmítavé postoje k autonomii jak pro Slovensko, tak Podkarpatskou Rus,⁵⁶¹ v čemž lze spatřovat určitou paralelu se Španělskem a jeho přístupem ke katalánským snahám o získání autonomie.⁵⁶²

Upozadění Katalánska ještě umocnila diktatura generála Prima de Rivery (1923-1930), jenž vyznával politiku jednoho Španělska,⁵⁶³ a tudíž nekompromisně potíral veškeré projevy katalánského (především politického) nacionalismu, který tak nacházel útočiště v kultuře, což se projevilo například vznikem nových nakladatelství (*Barcino*, *Proa*, *Llibreria Catalonia*) zaměřených na vydávání výhradně katalánsky psaných knih. Ačkoli se tedy katalánské literatuře v tomto ohledu dařilo i v obecně nepříznivých podmínkách paradoxně dobře, neměla u nás tato literatura, příliš velkou odezvu, neboť její hlavní myšlenkový proud zvaný *noucentisme* byl velmi úzce svázán s katalánským nacionalismem, jehož byl projevem.

Jedním z důvodů, proč jakékoli zviditelňování *katalanismu* či vyzdvihování katalánské jinakosti u nás nebylo v popředí obecného politického zájmu, byla mimo jiné také

vydaných literárních překladů ze španělštiny za dané desetiletí (Uličný 2005: 45-47).

559 Jedním z dokladů o zvýšeném úsilí směřujícím ke stále většímu česko-španělskému sblížení je např. založení Sdružení přátel Československa v Madridě (Agrupación de Amigos de Checoslovaquia) v roce 1929, které fungovalo jako poradní sbor kulturních a hospodářských španělských pracovníků, kteří se jednou měsíčně scházeli na československém vyslanectví v Madridu, přičemž cílem byla snaha o kulturní a hospodářské sblížení obou národů (Purnochová 2017: 33).

560 Jedním z projevů tohoto homogenizačního úsilí byl mimo jiné zákon 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, uvozující ústavní listinu Československé republiky, který začíná slovy „My, národ Československý, chtějící upevniti dokonalou jednotu národa“ a zmiňuje se pouze o jazyku československém (Hlava šestá, § 131), k jehož uzákonění a výslovnému zakotvení jeho postavení coby úředního jazyka s jistými výsadami došlo prostřednictvím zákona 122/1920 Sb. z téhož dne: „Jazyk československý jest státním, oficiálním jazykem republiky“ (§ 1 výše uvedeného zákona).

561 Jak Slovensko, tak Podkarpatská Rus se dočkaly uzákonění slibované autonomie až roku 1938, kdy byl Národním shromážděním přijat ústavní zákon č. 299/1938 Sb. z. a n. ze dne 22. novembra 1938, o autonomii Slovenskej krajiny, respektive Ústavní zákon č. 328/1938 Sb. z. a n. ze dne 22. listopadu 1938., o autonomii Podkarpatské Rusi.

562 Počátkem roku 1919 schválil samosprávný orgán Mancomunitat de Catalunya návrh Autonomního statutu Katalánska, který byl vyústěním předchozích snah Katalánců o dosažení celkové autonomie, po nichž došlo ve Španělsku k vzednutí antikatalanistických nálad a k hájení španělské národní jednoty. Španělský parlament se však projednáváním zmíněného návrhu odmítl zabývat, přičemž nevyhověl ani katalánským snahám o to, aby byla oprávněnost příslušných požadavků prokázána prostřednictvím katalánského plebiscitu, a hodlal projednávat pouze alternativní návrh vzešlý z ad hoc ustanovené mimoparlamentní skupiny, který se však od toho původního katalánského značně lišil (blíže Balcells 2010).

563 Tuto politiku nejnvýstižněji charakterizovalo heslo „España: una, grande e indivisible.“

skutečnost, že mladý československý stát se – stejně jako Španělsko – sám potýkal s bujícími domácími nacionalismy, podkopávajícími křehkou stabilitu mnohonárodnostního celku.⁵⁶⁴ České sympatie ke Španělsku navíc ještě vzrostly po vyhlášení Druhé španělské republiky v roce 1931, kdy oba státy pojil nejen jejich mnohonárodnostní charakter, ale nově i totéž státní zřízení.⁵⁶⁵

Další zcela zásadní mezník představovala situace, která v Katalánsku, potažmo Španělsku nastala po vítězství generála Franca v občanské válce, kdy došlo k bezprecedentnímu, násilnému umlčení všech projevů katalánské národní identity. Již v průběhu války či s jejím koncem musela do emigrace odejít celá řada katalánských spisovatelů, ale nejtěžší ránu pro katalánskou literaturu představovalo následné nastolení tuhého diktátorského režimu, který ve snaze o potírání jakýchkoli projevů jiné národní identity než té španělské⁵⁶⁶ zakázal mimo jiné vydávání katalánsky psané literatury,⁵⁶⁷ čímž byl doposud zdárný vývoj katalánského písemnictví na dlouhá léta významně paralyzován.

Následné období druhé světové války recepci španělské kultury obecně přálo, neboť nuceně uvolněné místo po anglosaských či ruských autorech často zaujali právě autoři ze Španělska,⁵⁶⁸ „například Calderón nebo Lope de Vega“ (Brynda 2004), avšak zpřístupňování katalánské literární tvorby českému čtenáři, které po roce 1918 skomíralo a již na samém počátku 30. let přestalo existovat úplně, nemělo vzhledem k výše uvedeným skutečnostem žádnou šanci na resuscitaci.

564 Pro dokreslení situace uveďme, že již sama státotvorná teorie čechoslovakismu představovala snahu zakladatelů a budovatelů československého státu, jak se vypořádat s tím, že „po zaniklé monarchii zdědí velmi obtížně řešitelnou národnostní otázku“ (John 1994: 58), neboť „[r]ealita byla taková, že žádný národ netvořil v Československu nadpoloviční většinu“ (Rychlík in Hájková a Horák 2018: 145). Bez co největší slovanské většiny by proponovaný stát jinak „vykazoval téměř polovinu jinonárodních menšin“ (John 1994: 58). Skutečnost, že otázka národnostních menšin představovala vážný problém, dokládá též fakt, že „[ž]ádná ze statistických kategorií nebyla sledována s takovou pozorností a nedisponovala takovým politickým potenciálem jako kategorie národnosti. Na její politické třaskavosti se od dob rakousko-uherské monarchie nic nezměnilo“ (Jemelka in Hájková a Horák 2018: 468), což potvrzuje konstatování ve 2. sv. *Idey československého státu*, v níž se píše, že „skoro třetinu zemí českých a daleko více než čtvrtinu Slovenska zaujímají národní menšiny, které se neúčastnily budování státu, k němuž zaujímají stanovisko namnoze odmítavé“ ([Národní rada československá] 1936: 60).

565 Tuto skutečnost dobře ilustruje Purnochová (2017: 36), když uvádí, že s nově vzniklou španělskou republikou již od prvních let její existence sympatizoval tehdejší československý vyslanec Vlastimil Kybal (1880-1958), neboť mezi vyhlášením Španělské republiky v roce 1931 a říjnovými událostmi roku 1918 v Československu spatřoval analogii. Na základě zprávy dochované v Archivu Ministerstva zahraničních věcí autorka dále uvádí, že Kybal se domníval, že „je možno vypěstovat co nejužší spolupráci Španělské republiky a Československé republiky, nejen proto, že obě měly stejnou ústavní a ideovou strukturu, nýbrž i proto, že Španělsko potřebovalo a hledalo za hranicemi oporu politickou, finanční i společenskou“ (Purnochová 2017: 36-37).

566 Podobně jako za diktatury generála Prima de Rivery byla pro Francovo Španělsko zásadní národní jednotu, kterou se všem obyvatelům snažil režim vštěpovat obdobným heslem: *España: una, grande y libre*.

567 Povoleno bylo pouze vydávání děl psaných starým, regionálně silně rozkolísaným pravopisem z před roku 1913, kdy došlo k jeho reformě, formulované v rámci *Normes ortogràfiques*, vydaných Institutem katalánských studií.

568 Výše zmíněné dokládá mimo jiné i skutečnost, že na protektorátním seznamu divadelních her, jejichž uvádění v období Protektorátu bylo roku 1940 povoleno Zemským úřadem v Praze, figurovala jak Guimeràova *Terra baixa* (V nížině), tak *Mar y cel* (Moře a nebe) (pro příslušnou zmínku viz Kovaříková 2013: I. 33 a I. 154).

Přehled přelomových událostí završuje také dění následující po druhé světové válce, kdy se v Československu chopili roku 1948 moci komunisté.

Jak vidno, z pohledu československých i katalánských dějin je období let 1918 až 1948 ze všech nejturbulentnější, neboť přelomových událostí a s nimi spojených zvrátů bychom v něm našli hned několik.

5.2 Česko-katalánské interakce

5.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře

Předchozí generace překladatelů vykonala mnohé proto, aby u nás katalánské písemnictví vešlo ve známost, a položila velmi solidní základ pro jeho další přijímání, přičemž vhodné podmínky pro dosažení tohoto cíle vytvořili především Bouška a Pikhart svými překlady z Verdaguera, respektive Guimeràa. Zároveň je však třeba mít na paměti, že okruh potenciálních čtenářů Verdaguerových básní byl velmi pravděpodobně „dost omezený“ (Schejbal a Utrera 2004: 49), což je sice jen předpoklad, ovšem velmi reálný. Většinu zdomácnění Verdaguera v širších kruzích příliš nenapomohly ani Bouškovy zasvěcené, fundované studie, neboť je „ignorovala oficiální literární věda a kritika, zahleděná tehdy zcela jinam“ (Forbelský 1992: 42). Výše uvedené ilustruje například následující postesknutí z dobového tisku, které zároveň nabízí i odpověď na otázku, proč tomu tak bylo: „Verdaguer, u nás skoro neznámý, protože jeho díla překládal katolický kněz (!)“⁵⁶⁹

Navzdory výše uvedenému se díky snahám předchozích překladatelů podařilo pro katalánskou literaturu vydobýt – přinejmenším v odborných kruzích – jisté renomé, o čemž svědčí například příručka *Pravidla heslového katalogu* z roku 1924 (Tobolka 1924: 18) či obsáhlá publikace *Československé knihovnictví* z roku 1925 (Bradáč a Tobolka 1925: 523 a 543), v nichž má katalánská literatura (stejně tak jako provensálská) své samostatné předmětové heslo (Katalánská filologie a literatura), zatímco například norské či finské písemnictví je zahrnuto pod souhrnnou kategorii Skandinávská filologie a literatura.

Na zviditelnění katalánsky psané literatury měl nezpochybnitelnou zásluhu Guimeràovo drama *Terra baixa* (*V nížině*), které po jeho premiéře v Národním divadle roku 1907 zařadila na svůj repertoár v průběhu následujících let celá řada profesionálních, ale především amatérských souborů, jimiž bylo toto drama hráno prakticky nepřetržitě až do roku 1945 (Schejbal a Utrera 2004: 49).⁵⁷⁰ Na tento úspěch však nedokázalo navázat žádné další dílo, a tak u nás katalánská literatura žila – či spíše přežívala – jen díky překladům z minulosti. Tomu, aby se u nás – alespoň v počátečních letech tohoto období – katalánská literatura udržela ve větším obecném povědomí, napomohlo opětovné knižní vydání dramatu *Terra baixa* (*V nížině*) v roce 1921 a nově i veršované drama *Mar y cel* (*Moře a nebe*), které sice vyšlo v knižní podobě již roku 1909, ale premiéry na profesionálním jevišti se – alespoň dle námi nalezených dokladů – dočkalo až v polovině dvacátých let,

⁵⁶⁹ Museum, roč. 59, 1927-1928, č. 1-5, s. 148.

⁵⁷⁰ „gairebé de forma ininterompuda, fins al 1945!“ (Schejbal a Utrera 2004: 49).

kdy hru do svého repertoáru v sezóně 1924-1925 nejprve zařadilo Švandovo divadlo,⁵⁷¹ načež ji v rychlém sledu po sobě – roku 1925, respektive 1926 – uvedlo také divadlo Urania⁵⁷² a Tylovo divadlo v Nuslích.⁵⁷³ Tato skutečnost se však na dalším přijímání katalánské literatury nijak výrazně neprojevila.

Vydobyté postavení a renomé – jakkoli skrovné – se však v tomto sledovaném období nepodařilo přetavit ve vznik nějakého dalšího překladu, který by zaznamenal obdobný úspěch a vykazoval alespoň minimální míru domácí recepce – a potvrdil tak kvality katalánské literatury jako celku. Tato příležitost k hlubšímu zakořenění katalánských autorů tedy zůstala nevyužita, ačkoli na druhou stranu je třeba také uznat, že vzhledem k turbulentnímu dějinnému vývoji a s ním souvisejícím politickým změnám jak u nás, tak v Katalánsku zde existovala i celá řada okolností, které tomu nepřály, neboť výše uvedené skutečnosti nejenže zásadním způsobem změnily celkový rámec česko-katalánských vztahů, ale významně ovlivnily i možnosti jejich utváření.

Jedno je však jisté: z pohledu běžného českého čtenáře se katalánská literatura postupně rozpouštěla v té španělské, s níž pomalu ale jistě začínala splývat v jeden celek.⁵⁷⁴

5.2.2 Výuka katalánštiny

Ačkoli historicky první pokus o institucionalizované šíření katalánského jazyka u nás byl soukromou iniciativou překladatele Rudolfa Jana Slabého (blíže o Slabém v oddíle 5.3.2), který tím sledoval především vlastní zájmy, zřízení lektorátu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy dne 15. února 1928 představovalo bezesporu jedinečnou příležitost, jak ke katalánštině a potažmo k její literatuře přivést další zájemce, a tím nahradit generaci překladatelů z předchozího období.

Rudolf Jan Slabý byl ustanoven lektorem poté, co jeho žádost ze dne 22. listopadu 1927 schválil děkan, jehož návrhu následně vyhovělo Ministerstvo školství a národní osvěty.⁵⁷⁵ Avšak výuka katalánštiny byla zahájena až v zimním semestru akademického roku 1928/1929⁵⁷⁶ s tím, že Slabý měl „konati lektorská cvičení o 2 hod. týdně.“⁵⁷⁷ Lektorát fungoval od roku 1928 do roku 1939, kdy došlo v důsledku německé okupace k uzavření všech vysokých škol v zemi, a po válce již nebyl dle Štemberkové (2003: 165) obnoven,

571 Venkov, roč. 19, č. 217, 14. 9. 1924, s. 8.

572 Lidové noviny, roč. 33, č. 617, 10. 12. 1925, s. 8.

573 Večer, roč. 12, č. 297, 31. 12. 1925, s. 3; Národní listy, roč. 66, č. 1, 1. 1. 1906, s. 9.

574 Postavení katalánské literatury a způsob, jakým byla v roce 1930 – u nás i ve Španělsku – vnímána, ilustruje antologie lyrických básní Jacinta Verdaguera ve španělském překladu (*Antología lírica*), vydaná roku 1930 v edici *Las cien mejores obras de la literatura española* a prezentovaná téhož roku v rámci Výstavy španělské knihy a grafického umění.

575 Ačkoli na základě dokumentů v archivu Univerzity Karlovy se jeví, že vše ve výsledku proběhlo naprosto hladce – Slabý byl ustanoven lektorem do tří měsíců od podání žádosti – prosazení vzniku lektorátu nebylo – alespoň z pohledu Slabého – nikterak snadné: „Ja sab vosté que fa 15 dies he inaugurat la càtedra lliure del català a l'Universitat de Praga. M'ha costat molt aconseguir-ho!“ napsal dne 31. října roku 1928 katalánskému dramatikovi Adrià Gualovi.

576 To mimo jiné dokládají dokumenty v archivu Univerzity Karlovy (Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, konkrétně např. Čís. 1508/F.F. 1927/28).

577 Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, příloha dokumentu č. 820/F.F. 1927/28, psaná 14. prosince 1927.

ačkoli rozhodně nelze vyloučit, že Slabý katalánštinu na univerzitě krátce vyučoval ještě v letech 1945-1948.⁵⁷⁸ Nucené přerušení v důsledku nacistické okupace však nebylo jediným: z dokumentů dochovaných v archivu Univerzity Karlovy je patrné, že výuka katalánštiny neproběhla (minimálně) ještě v letním semestru akademického roku 1930/31, kdy byl Slabý nucen lektorská cvičení odvolat kvůli svému zdravotnímu stavu,⁵⁷⁹ a v zimním semestru akademického roku 1938/39 (bez udání důvodu).⁵⁸⁰

Těžko soudit, jaký byl mezi studenty o katalánský jazyk zájem, neboť jakékoli oficiální údaje o alespoň přibližném počtu účastníků kurzu jsme nikde nenašli, nicméně lze předpokládat, že nebyl nikterak vysoký. Tomu napovídá také skutečnost, že Slabý dával lektorská cvičení i nadále v rozsahu 2 hodin týdně,⁵⁸¹ třebaže si od počátku přál, aby byla výuka po prvním roce rozšířena ze 2 hodin týdně na 4 tak, aby mohl následně vést jak kurz pro začátečníky, tak kurz pro pokročilé.⁵⁸² V tomto ohledu mu však nebylo vyhověno s odůvodněním, že je možné „každým rokem střídati oddělení pro začátečníky s oddělením pro pokročilé.“⁵⁸³

Jisté však je, že v řadách studentů – ať byly početné jakkoli – se Slabému nepodařilo získat nikoho,⁵⁸⁴ kdo by se pro šíření katalánské literatury prostřednictvím překladu do češtiny nadchnul a navázal na práci všech předchozích překladatelů, která pomalu ale jistě upadala v zapomnění.

5.2.3 Styky a kontakty

Třebaže tomu nízký počet uveřejněných překladů katalánské literatury do češtiny nenasvědčuje, probíhaly v první polovině tohoto období – a především pak ve 20. letech – mezi Čechy a Katalánci velmi čilé kulturní styky a nebývalé intenzivní kulturní výměna. Iniciátorem česko-katalánského sblížení a propagátorem vzájemných vztahů byl Rudolf

578 Považujeme za důležité zmínit, že v osobní složce Rudolfa Jana Slabého jsme našli zprávu sekretáře děkanství z 9. října 1947, v níž jsou – byť bez bližšího kontextu – po Slabém požadovány lektorské zprávy „na předepsaných formulářích spolu s příslušnými přehledy frekvence“ (Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, dokument Čís. 331/F.F. 1947/48), protože je možné, že katalánštinu Slabý na univerzitě vyučoval skutečně ještě mezi léty 1945-1948, což uvádí jak Schejbal (2007: 212), tak Kašparová (2011b: 172).

579 Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, dokument Čís. 1578/F.F. 1930/31.

580 Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, dokument Čís. 161/F.F. 1938/39.

581 To dokládá např. výnos Ministerstva školství a národní osvěty z 8. února 1934 (Archiv UK: Čís. 1418/F.F. 1933/4).

582 Toto přání sdělil již ve své žádosti o jmenování lektorem z 22. listopadu 1927.

583 Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, příloha dokumentu č. 820/F.F. 1927/28, psaná 14. prosince 1927.

584 Jediným případným adeptem, jehož se nám díky nálezů korespondenčního lístku podařilo vypátrat, mohl snad být student Vladimír Karas, jemuž Slabý dne 30. června 1930 v odpovědi napsal: „Milý příteli! Milerád vyhovuji Vašemu ušlechtilému přání a také žádané adresy Vám dám příležitostně poslati. Srdečně Vás zdraví Dr. Rud. Slabý.“

Jan Slabý, jenž od roku 1914 pobýval v Barceloně (Bacardí a Godayol 2011: 521), odkud se do Čech vrátil v roce 1926.⁵⁸⁵

V tomto ohledu byl Slabý naprosto klíčovou postavou.⁵⁸⁶ Prostřednictvím katalánských i českých periodik čtenáře vytrvale seznamoval s kulturním děním v Československu, respektive v Katalánsku, přičemž obecné povědomí o obou zmíněných zemích šířil také v rámci příslušných hesel obsažených v česky i španělsky psaných encyklopediích a naučných slovnících.⁵⁸⁷ Z přímých kontaktů stojí za pozornost zejména zorganizování⁵⁸⁸ „úspěš[ných] zájezd[ů] čsl. opery do Španěl r. 1924“ (Slabý 1937: 10), u jehož příležitosti Slabý přeložil⁵⁸⁹ do katalánštiny a španělštiny libreto Smetanovy *Prodané nevěsty*⁵⁹⁰ a Dvořákovy *Rusalky*,⁵⁹¹ a rovněž „velkolepý zájezd Pěveckého sdružení učitelů moravských r. 1932.“⁵⁹²

Procesu zpřístupňování katalánské kultury neprospěla existence Španělského kroužku, založeného již roku 1918,⁵⁹³ z něhož později, roku 1928, vzešel Španělský a iberoamerický ústav. V rámci jeho aktivního, širokého a institucionalizovaného působení docházelo k popularizaci španělského jazyka a kultury, přičemž propagace Španělska jako celku probíhala bez patřičné pozornosti věnované jednotlivým národům. Tato skutečnost přispěla k budování obrazu Španělska coby homogenního státu a měla nemalý podíl na tom, že povědomí o Katalánsku se mezi Čechy postupně vytrácelo.⁵⁹⁴ Pakliže v souvislosti s činností Španělského kroužku, potažmo Španělského a iberoamerického ústavu k

585 Přestože některé zdroje uvádějí jako letopočet Slabého návratu rok 1927 (např. Kašparová 2011: 172), sám Slabý ve svém životopise dochovaném v archivu Univerzity Karlovy uvádí, že ve Španělsku pobýval do roku 1926 (Archiv UK, osobní složka Rudolfa Jana Slabého, podání 820 ze dne 23. listopadu 1927). Stejný letopočet najdeme i v životopise, který Slabý zaslal Lluísi-Carlesu Viadovi y Lluich coby přílohu dopisu ze 14. 11. 1932 (Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Fons VIADA i LLUCH, Lluís Carles; 5D68-6 Correspondència).

586 To dokládá mimo jiné i zmínka v katalánském tisku z roku 1922, dle níž byl Slabý v Katalánsku vnímán jako zosobnění Československa: „Podríem dir que ell és aquí la personificació del seu país.“ (La Veu de Catalunya, 19 de maig de 1922, p. 6)

587 Slabý vypracoval „česká“ slovníková hesla pro Enciclopedia Espasa, naopak „katalánskými“ hesly (a též řadou hesel vázících se ke Španělsku) přispěl do *Masarykova naučného slovníku* (1927) a *Ottova slovníku naučného nové doby* (*Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*).

588 Spolu s Oskarem Nedbalem a Jaroslavem Kvapilem (*Národní listy*, č. 27, 27. 1. 1935, s. 11).

589 S překladem – pravděpodobně však především s jeho adaptací na hudbu – Slabému pomáhal katalánský muzikolog a hudební kritik Joaquim Pena i Costa (1873-1944), který proslul mimo jiné svými překlady oper Richarda Wagnera, Wolfganga Amadea Mozarta a dalších skladatelů.

590 Katalánský překlad Sabinova libreta se dochoval v Národní knihovně ČR z pozůstalosti Slabého (Kašparová 2011a: 70).

591 Katalánský překlad Kvapilova libreta se v českých knihovnách najít nepodařilo (Kašparová 2011a: 70-71), nenašli jsme jej ani v Katalánsku, nicméně o tom, že obě zmíněná libreta v překladu do katalánštiny skutečně vyšla, se nám podařilo najít alespoň nepřímý důkaz v podobě zprávy uveřejněné dne 16. února 1924 v katalánském deníku *La Publicitat*: „Editades amb cura i bon gust s’han publicat traduccions en català i en espanyol pels senyors Joaquim Pena i R. J. Slaby dels llibres de les òperes de Smetana i Dvorak "La núvia venuda" i "Rusalca".“ (s. 4)

592 Pěvecké sdružení učitelů moravských se představilo také v Barceloně, kde bylo po příjezdu z Tarragony uvítáno na nádraží mimo jiné i „osobním tajemníkem presidenta vlády katalonské“ (Národní politika, 26. 1. 1932, č. 26, s. 8).

593 Španělský kroužek, neboli *Círculo español* založil průkopník česko-španělských kulturních styků MUDr. Jaroslav Lenz (1868-1955), jenž byl jeho předsedou a následně stanul i v čele Španělského a iberoamerického ústavu.

594 V tomto ohledu představuje jednu z mála výjimek *Výlet do Španěl*, v němž Karel Čapek Katalánce výstižně charakterizuje jako lidi, kteří Španěly nejsou a ani jimi být nechtějí (Čapek 1930: 159).

nějakému zviditelnění katalánské kultury vůbec došlo, vždy se tak dělo v rámci „vyššího“ celku, tedy Španělska, v jehož stínu pozbývalo Katalánsko svébytnosti a jeho kultura byla prezentována nanejvýš jen jako regionální záležitost.

Jako příklad výše uvedeného nám může posloužit Výstava španělské knihy a grafického umění, kterou mezi 31. květnem a 20. červnem 1930 pořádal ve spolupráci s Ústřední knihovnou hlavního města Prahy právě Španělský a iberoamerický ústav,⁵⁹⁵ a to za účelem „prohloubení a utužení kulturních styků dvou velkých světů, románského a slovanského, dvou národů, národa španělského [...] a národa československého“ (Španělský a iberoamerický ústav v Praze 1930: 7). V katalogu vystavovaných exemplářů, jehož vyhotovení bylo prací Rudolfa Jana Slabého, bychom sice našli i stručný oddíl „XVIII. Literatura catalana“, nejednalo se však o žádný reprezentativní výběr katalánské literatury, nýbrž spíše o soubor knih, které byly vydány v katalánském jazyce. Obdobně na katalánskou literaturu nahlížel i Jaroslav Lenz, když ve svém úvodu *Kulturní styky českošpanělské v zrcadle dějin* napsal, že „[b]ohatě písemnictví španělské [...] nalezlo četné dovedné překladatele,“ (Španělský a iberoamerický ústav v Praze 1930: 19) načež mezi význačnými překladateli zmiňuje vedle Pikharta a Čejky také Boušku, jenž je však bytostně spjat právě s katalánskou literaturou, o níž se však Lenz vůbec nezmiňuje.⁵⁹⁶

U příležitosti konané výstavy vydalo ředitelství městské knihovny publikaci *Českošpanělská bibliografie*, která měla podat přehled mimo jiné o tom, „co bylo dosud ze španělské literatury přeloženo do češtiny, kteří překladatelé se této práce zúčastnili“ (Houdková 1930: 3). Nejenže na daném soupisu najdeme i katalánsky píšící autory, ale nadto bez jakékoli zmínky o jejich příslušnosti ke katalánskému písemnictví či o tom, že dané překlady byly pořízeny z katalánského originálu.⁵⁹⁷ Z katalánských autorů jsou mezi španělskými uvedeni jak Jacint Verdaguer⁵⁹⁸ a Àngel Guimerà, tak i Narcís Oller, jehož povídku *La bofetada* vydal O. S. Vetti (v přepracovaném překladu⁵⁹⁹) v rámci prvního z celkových pěti svazků povídkových souborů *Na táčkách u cizích spisovatelů*. Naopak z katalánských autorů, jejichž dílo v českém překladu vyšlo knižně, chybí Josep Pous i Pagès a jeho romány *Per la vida* a *Revolta*, publikované roku 1915 společně ve svazku *Za to živobyťičko*. Naopak v soupisu knižních překladů díla Jacinta Verdaguera z nepochopitelných důvodů figurují dvě básně otištěné roku 1892 v časopise *Vesna*.

595 Jedním z deseti členů „organisačního výboru výstavního“ byl i Rudolf Jan Slabý (Španělský a iberoamerický ústav v Praze 1930: 4)

596 Jedinou zmínku o katalánštině v celém Lenzově téměř destistránkovém pojednání představuje pouze poznámka o zřízení lektorátu katalánštiny na Karlově univerzitě.

597 Pouze u záznamu týkajícího se Guimeràova dramatu *Mar y cel* (Moře a nebe) je uvedeno, že se jedná o překlad z katalánštiny, neboť formulace „Z katalánštiny rozměrem orig. př. A. Pikhart“ je součástí podtitulu příslušného vydání.

598 Výčet překladů z Verdaguera vykazuje značné nedostatky: mezi knižně vydanými překlady úplně chybí básnická sbírka *Eucaristiques* (*Eucharistie*), ačkoli se pouhý rok před uzavřením soupisu dočkala reedice, a také vzpomínková kniha *Prosa florida* (*Květná prósa: vzpomínky a dojmy*), jejíž překlad pořídil Otokar Janota. Navíc světec v názvu překladu básnického cyklu *Lo somni de Sant Joan* (*Sen sv. Jana*) byl překřtěn na *svatého Ivana*.

599 Zmíněnou povídku Vetti nejprve roku 1891 otiskl v *Lumíru* coby překlad ze španělské předlohy, o necelých dvacet let později svůj překlad přepracoval dle katalánského originálu a zahrnul do uvedeného knižního vydání z roku 1910.

5.2.4 Česko-katalánská sounáležitost

Ačkoli ve svém článku Schejbal a Utrera uvádějí, že pro první období recepce katalánsky psané literatury u nás je příznačná mimo jiné „sounáležitost mezi dvěma národy v obdobné situaci“⁶⁰⁰ a že po vyhlášení Československé republiky roku 1918 nastala v přijímání zmíněné literatury změna (Schejbal a Utrera 2004: 49), absenci této sounáležitosti explicitně nezmiňují a ani ji nijak nerozvádějí a blíže nezkoumají.

Je zjevné, že vztahy neochladly ze dne na den, navíc je třeba připomenout, že jejich utváření probíhalo díky Rudolfovi Janu Slabému i nadále, nicméně dělo se tak již na zcela jiné úrovni. Předchozí sounáležitost vycházející z obdobného postavení českého a katalánského národa, jejímž základem byla snaha najít u osudem spřízněného národa povzbuzení, útěchu a sílu pro vlastní boj s cílem dosáhnout národní suverenity či alespoň uznání a respektování národní svébytnosti, nahradila snaha a potřeba zajistit si uznání ostatních států. Toho se mladé republiky mohlo dostat nikoli ze strany Katalánska, nýbrž pouze od Španělska, které se tak Československu stalo novým partnerem. Z pohledu Čechů bylo Katalánsko jistou obdobou Slovenska, s nímž je vedle jeho postavení menšiny ve státě pojil rovněž boj za kulturní emancipaci.⁶⁰¹ Ve vztahu tak nastala nerovnováha: zatímco Katalánsko hledělo – a vzhlíželo – k Československu více než kdy předtím,⁶⁰² český zájem o Katalánsko byl dán spíše jeho postavením menšinového národa v mnohonárodnostním státě, než jeho kulturou.⁶⁰³

Postupem času jako by Češi Kataláncům přestávali rozumět.⁶⁰⁴ To bylo dáno i rozdílným postavením či vnímáním obou kultur: zatímco ta česká, respektive československá se po roce 1918 stala ve státě dominantní,⁶⁰⁵ katalánská si nadále

600 „una època [...] de solidaritat entre dos pobles en situació semblant“

601 Ta měla ale v případě Katalánců navíc i silný politický rozměr, v němž původní idea federativního uspořádání byla po roce 1922, kdy byla založena strana *Estat Català*, čím dál více nahrazována myšlenkou na samostatný stát.

602 Inspiraci Československem můžeme doložit např. již samotným vznikem publikace *L'exemple de Txecoslovàquia* z pera Amadeua Sercha (1932) či skutečností, že Katalánci roku 1930 založili po vzoru Sokola vlastní obdobnou organizaci s názvem Palestra. V této souvislosti vzešla z katalánské strany na jaře roku 1929 žádost o povolení k pořízení překladu z některých svazků knihovny cvičitelů do katalánštiny (Venkov, roč. 24, č. 107, 7. 5. 1929, s. 13). Jak dokládá povídka Carlese Soldevily *La revolució a Piseck* (Revoluce v Písku), inspirace Československem má svůj otisk též v literatuře. Blíže o zmíněné povídce pojednal Jan Schejbal (2008: 82-86).

603 Jak dokládá odpověď Josepa Puige i Cadafalcha, předsedy katalánského správního orgánu Mancomunitat de Catalunya, adresovaná dne 15. září 1922 diplomatickému zastoupení Československa v Madridu, československé úřady se o politické, právní, ekonomické, kulturní aj. postavení Katalánska coby menšiny v rámci Španělska velmi podrobně zajímaly (Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Josep Puig i Cadafalch, ANC1-737-T-3032). Československý zájem o problematiku menšin dokládá i ustavení Společnosti pro studium menšinových (později „národnostních“) otázek ze dne 18. listopadu 1929.

604 Např. v článku *Katalánský separatism* se autor Adolf Felix podivuje nad tím, jak „hluboko je tento katalánský separatism zakořeněn, ačkoliv jde o kraj, který ztratil svou samostatnost a byl připojen k Aragonii již ve XII. století“ (Národní listy, 14. 12. 1928, č. 345, s. 10-11). Dalším příkladem může být závěrečné defilé IX. všesokolského sletu, konaného v Praze u příležitosti 100. výročí narození Miroslava Tyrše, při němž nebylo přičiněním španělského velvyslanectví Kataláncům dovoleno vyvěsit svou vlajku (La Rambla, Any III, n. 130, 19. 7. 1932, s. 3).

605 Její pozici dokládá nejen procentuální zastoupení jednotlivých národů ve státě, v němž Češi tvořili bezmála polovinu, zatímco Němci jen čtvrtinu, ilustruje ji mimo jiné i zakotvení „československého

uchovávala postavení té druhé, které se navíc během diktatury generála Prima de Rivery stalo ještě podřadnějším, neboť při oficiálních aktech národního či mezinárodního rázu bylo užívání katalánštiny zakázáno (Roig i Rosich 1984: 70) a z nařízení z 27. října 1923⁶⁰⁶ mohla školní výuka probíhat pouze a výhradně ve španělštině. Po vyhlášení španělské republiky z roku 1931 se česko-španělské vazby ještě více upevnily,⁶⁰⁷ a to i díky nyní totožnému státnímu zřízení, v němž se obrysy Katalánska Čechům postupně dál ztrácely, i když rozhodně nevymizely úplně.⁶⁰⁸

Česko-katalánská paralela se znovu vynořila až v červnu roku 1938, tedy v době, kdy Katalánsko stálo před rozhodující bitvou o Ebro, která nakonec zpečetila jeho osud, a Československo mělo za sebou první (částečnou) mobilizaci. Tehdy se v Praze konal světový kongres PEN klubů, něhož se za Katalánsko účastnila Mercè Rodoreda a Francesc Trabal, kteří na něm přečetli řeč katalánského básníka Carlese Riby, jejímž prostřednictvím poukázali na skutečnost, že jak Československo, tak Katalánsko čelí nejen nebezpečí ztráty svobody, ale i své existence (Ferrando 2020). Rovněž další projev sounáležitosti vzešel z Katalánska, to když Domènec Guansé volal po tom, aby byla na podporu Čapkovy nominace na Nobelovu cenu uvedena na katalánskou divadelní scénu jeho *Bílá nemoc*, symbol fašistické zkázy (Brabec M. 2015: 87).

5.3 Překladatelé

Ačkoli pod překladovou produkcí z katalánsky psané literatury, která byla pořízena anebo uveřejněna mezi léty 1918-1948, je podepsáno dohromady hned osm překladatelů, což je dokonce ještě více než v období předchozím, toto číslo není odrazem reálné intenzity zpřístupňování dané literární tvorby. Dva z překladatelů – Antonín Pikhart a O. S. Vetti – do tohoto procesu zasáhli již jen pasivně, a to pouze prostřednictvím reedic svých předchozích překladů, které byly znovu vydány po jejich úmrtí. Přínos dalších tří – katalánštiny neznalých – překladatelů Jiřího Karáska, Jaroslava Machka a Zdeňka Šmída je omezen na pouhé jednorázové, marginální účinkování. A tak vzhledem ke skutečnosti, že Sigismund Bouška se věnoval takřka výlučně jen revidování svých dřívějších překladů z katalánštiny, naprostou většinu nové překladové produkce z katalánské literatury obstarával Rudolf Jan Slabý, jemuž v případě převodů básní sekundoval Ota Dubský.

5.3.1 Sigismund Bouška (1867-1942)

Do tohoto období vstupuje Bouška jako padesátník, který má své nejpłodnější tvůrčí období již za sebou. Přestože má i nadále co nabídnout, v tom, aby se mohl dál naplno věnovat započaté práci, mu brání rozličné okolnosti. Jednak jej vyčerpával boj o prosazení

jazyka“ coby privilegované řeči v jazykovém zákoně z roku 1920.

606 Circular de la Direcció General de Ensenanza Primaria del 27 de octubre de 1923.

607 Viz např. *Reflexe vzniku španělské Druhé republiky v československém tisku* (Šabatka a Kroužil, 2012).

608 Např. i v publikaci *Španělsku*, vydané roku 1937 Výborem pro pomoc demokratickému Španělsku, lze najít četné katalánské reference.

církevních reforem⁶⁰⁹ a „boj o lidské duše ve víře,“ který vedl ve snaze zabránit odklonu věřících od katolické církve,⁶¹⁰ jednak mu na klidu nepřidávaly ani problémy jak osobního, tak ekonomického rázu.⁶¹¹ Nejspíš i kvůli nim postrádal potřebný klid, protože jeho literární činnost – ať už vlastní či překladatelská – se intenzitou ani výsledky nemohla ani zdaleka rovnat vykonané práci z předchozích let.

Bouška pokračoval v práci na překladech liturgických textů⁶¹² z latiny do češtiny, jejíž zavedení a výhradní používání v liturgii tvrdošijně obhajoval (Bergmann 2017: 81). Právě při těchto překladech si ještě více uvědomil zákonitosti básnického překladu.⁶¹³ O tento svůj poznatek, shrnutý do věty „Přišel jsem na zákon hudby v řeči, jenž mi velice pomáhá při překladu v libozvučnosti,“ (Marek 2002: 667) se podělil s Karlem Dostálem-Lutinovem v dopise psaném 21. května 1919.

Dost možná, že toto nové, ještě hlubší proniknutí do tajů překladu jej přimělo revidovat některé své dosavadní básnické převody děl Jacinta Verdaguera, jehož i nadále choval ve veliké úctě.⁶¹⁴ Bouška se k překladům z katalánštiny vrátil až po roce 1924,⁶¹⁵ přičemž jeho překladatelskou činnost z katalánské literatury můžeme ohraničit léty 1925 až 1929, kdy vedle úprav svých dřívějších převodů tří Verdagerových básnických sbírek obohatil českou literaturu o překlady tří jeho básní. Ty však byly v tomto období bohužel Bouškovým jediným příspěvkem k dalšímu poznání katalánsky psané literatury u nás.

K obnovení překladatelské činnosti ze zmíněné literatury Boušku nepřiměl ani krátký třídní výlet do Katalánska,⁶¹⁶ které navštívil poprvé v životě, a to v rámci větší cesty po severní Itálii a jižní Francii konané v létě roku 1929,⁶¹⁷ k jejímuž uskutečnění mu s nejvyšší pravděpodobností posloužily finanční prostředky obdržené za opětovné vydání překladů

609 Bouška si od vzniku Československé republiky „sliboval otevření nových možností pro zavedení reformy v církvi,“ avšak „[r]eformátoři z okruhu Katolické moderny záhy zjistili, že jimi navrhované změny nejenže nebudou akceptovány, ale že se jejich prosazováním vystaví uvnitř církve perzekucím.“ (Bergmann 2017: 63)

610 Bouška „doslova trpěl odlivem katolíků vlivem uvolnění v náboženské oblasti po rozpadu monarchie. Mnoho lidí opustilo církev úplně, část zbylých věřících přešla do nově vzniklé Církve československé.“ (Bergmann 2017: 77)

611 „Dochovaná korespondence podává mnoho důkazů o tom, že se Bouškovi v Bezděkově [1914-1924] nežílo snadno. Vedle starosti o holé živobytí, nedobytných honorářů a problémů s nakladateli popisuje ve svých dopisech také trápení se svou hospodyní a družkou Anie Leierovou“ (Bergmann 2017: 77)

612 Bouška je autorem prvního překladu *Misálu* do češtiny (Bergmann 2017: 79).

613 „Překládal jsem všechny bohoslužebné texty a viděl, že jejich krása je v rytmu a nevystihlé kráse řeči. Jsou to texty, skládané světci většinou neznámými, a krása latiny je v nich tak svatá a nedotknutelná, že se někdy vůbec přeložit nedají. A dají-li se přeložit, pak jen tak, že zvuk českého překladu musí svou hudbou býti obdobným hudbě originálu. Překlad takový je tím těžší, že je to text svatý, nedotknutelný a nelze ho lidsky lámat, hnísti, nastavovat, vynechávat, předělávat, zředovat, vyplňovat klíny a lidskými tlachy. Proto úkol překladatele divukrásné latinské liturgie je obrovský“ (Bitnar 1932: 40).

614 Dokladem budíž Bouškův článek *Básník světec* z roku 1922, psaný u příležitosti dvacátého výročí Verdagerova úmrtí.

615 Toho roku Bouška odešel z bezděkovské fary zpět do Broumova, následně krátce působil v Orlové, načež byl roku 1926 přeložen na faru do Počapel, kde působil až do roku 1936 (Bergmann 2017: 91).

616 Dne 8. července 1929 večer dorazil do Portbou, odkud druhý den časně ráno zamířil rychlíkem do Barcelony. Barcelonu opustil 11. července odpoledne.

617 O zmíněné cestě víme díky zkoumání Bouškovy pozůstalosti, uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, v níž jsme našli jeho zápisník (Pozůstalost (fond) Bouška Sigismund, Č. přír.: 283/49), který je v inventáři sice veden pod označením „zápisník z r. 1929 se zápisky a kresbami z cesty do Janova a Verony,“ nicméně při bližším ohledání badatel zjistí, že tento rukopis obsahuje mimo avizované také zápisky a kresby z cesty po jižní Francii, z níž se Bouška následně vydal i do Katalánska.

Verdaguerových sbírek *Flors de Maria* a *Eucarístiques*. Ačkoli z Bouškových zápisků ze zmíněné cesty vyplývá, že jednou z hlavních motivací k její realizaci byl i Jacint Verdaguer,⁶¹⁸ jehož památce se poklonil,⁶¹⁹ a v barcelonských knihkupectvích „koupil knihy Verdaguerovy,“ tento pro něj zcela jistě velmi emotivní okamžik jej k pořízení nějakého dalšího překladu z Verdaguera již nepřiměl.⁶²⁰

Konec Bouškovy aktivní překladatelské dráhy časově koresponduje s koncem jeho vlastní literární tvorby, neboť své poslední básnické dílo Sv. Kryštof napsal v letech 1927-1928.⁶²¹ Boušku patrně demotivoval nejen nezáměr nakladatelů,⁶²² ale také pocit nedocení, který se s přibývajícím věkem prohluboval a způsobil, že Bouška byl zvláště k stáru dosti zahořklý. Velice pěkně to ilustruje nálezný koncept Bouškovy odpovědi na dopis od Společnosti Jaroslava Vrchlického, jímž mu její zástupce blahopřál k 70. narozeninám.⁶²³ Nehledě na to, zdali byla odpověď v tomto znění skutečně odeslána, anebo byla v konečné verzi nějak pozměněna, již samotný koncept nám poskytuje jedinečné svědectví o Bouškově vnitřním rozpoložení. Jeho slova jen potvrzují, že dlouhodobě pociťoval, že jeho (nejen) překladatelská práce zůstává u nás nedocněna, což byla zcela jistě jedna z dílčích příčin toho, že postupně ztrácel někdejší sílu, elán a motivaci, s nimiž českému čtenáři zprostředkoval cizí literatury – především katalánskou a provensálskou – v předchozích letech.

5.3.2 Jiří Karásek ze Lvovic (1871-1951)⁶²⁴

618 Vedle kláštera Montserrat, obývaného mnichy z benediktinského řádu, jehož byl Bouška příslušníkem, navštívil Verdaguerův památník na spojnici dnešní Avinguda Diagonal a Passeig de Sant Joan (skicu památníku si Bouška překreslil do zápisníku) a vystoupal na kopec Montjuïc, kde je básnický vzor pochován.

619 Ze zmíněných zápisků je zřejmé, že Bouška nezapomněl ani na svého přítele Beneta Rouru Barriose, pochovaného na témže hřbitově, neboť v Bouškově zápisníku najdeme skicu náhrobků obou zmíněných mužů. O návštěvě Verdaguerova hrobu pak ve *Slově k druhému vydání* sbírky *Eucarístiques* (Eucharistie) napsal Bouška toto: „V červenci 1929 stál jsem v dumách na hrobě Verdaguerově mezi vavříny a kyticemi, jež sem zbožný lid katalánský denně nosí, líbal náhrobní kříž a rozmlouval tiše s drahým přítelem“ (Verdaguer 1929b: 28).

620 Ačkoli Bitnar uvádí, že Bouška v roce 1930 „pracoval na nových překladech lyriky Verdaguerovy pro františkánské sborníky Šormovy“ (Bitnar 1932: 74), všechny tři překlady Verdaguerových básní uveřejněné ve zmiňovaném díle (Šorm 1930) pocházejí z dřívějších let, o čemž svědčí příslušné datace: Kázání ptáčkům: Broumov 1926; Chocholouš: Broumov 1926, Hrdličky: Broumov 1927 (Šorm 1930: 46 a 57-58).

621 Podobně jako některé Bouškovy překlady zůstalo i toto dílo jen v rukopisné podobě.

622 Již v roce 1922 si ve zmiňovaném článku *Básník světec* Bouška posteskl, že „pro nové překlady z Verdaguera není u nás nakladatele.“ (Lidové listy, červen, 1922)

623 „Slovutný pane, těší mě, že konečně si Společnost Jaroslava Vrchlického také na mne vzpomněla – Dávno jsem měl být jejím čestným členem. Jméno Vrchlického a mé jsou navždy spojena v dějinách české literatury. Své nejlepší dílo [Bouškův překlad Mistralova eposu *Mirèio*, jehož české vydání vyšlo roku 1916 s dedikací Vrchlickému.] věnoval jsem památce Vrchlického, na kterém jsem pracoval 25 let. Byl jsem vždy ignorován státem, Akademií a všemi učenými společnostmi v naší republice, jenom cizina mne zná a jen cizinec mne vyznamenává. Nyní na konci života objevují i mne v Čechách. S výrazem hluboké úcty. S. Bouška.“

624 Vl. jm. Josef Karásek. Jediný námi nalezený překlad z katalánské literatury uveřejnil pod pseudonymem Emil Remy.

Řady doposud známých překladatelů z katalánského jazyka rozšiřuje jeden z hlavních autorů české literární moderny přelomu století Jiří Karásek ze Lvovic, jehož jsme zmínili v předchozí kapitole v souvislosti s jeho novelou *Obrácení Raymunda Lulla*. Pátrání po této llullovské stopě nás přivedlo k poznatku, že s katalánsky psanou literaturou je spjat také coby překladatel, když v katolické revui Týn uveřejnil roku 1920 – tedy rok po knižním vydání zmíněné novely – ukázkou z Llullova díla *Llibre d'Amic e Amat (Kniha o Příteli a Miláčku)*.⁶²⁵

Vzhledem k tomu, že Karásek katalánsky neuměl a – coby obdivovatel francouzského literárního symbolismu – překládal z francouzštiny, je nanejvýš pravděpodobné, že předlohou mu byl nový francouzský převod daného díla, vydaný knižně roku 1919.⁶²⁶

Ačkoli Karásek roku 1920, kdy převzal revui Týn, jmenoval Lulle „mezi nejvýznamnějšími umělci a mystiky, jejichž texty mají od nynějška tvořit páteř časopisu“ (Putna 1997: 172), dalších textů se čeští čtenáři nedočkali, neboť „Karásek Týn, sotva dokončiv svůj jediný ročník, opustil“ (Putna 1998: 664) a následně u něho dochází k dekatolizaci (ibidem: 664). Jak uvádí Putna (1997: 172), „[s] Karáskem minul i věk katolizujících dekadentů, které mohl Raymundus Lullus zajímat.“

5.3.3 Rudolf Jan Slabý (1885-1957)

Rudolf Jan Slabý byl prakticky jediným překladatelem, který v tomto období aktivně představoval katalánskou literaturu českému čtenáři. Jelikož byl navíc nepostradatelným iniciátorem a hybatelem významné kulturní výměny mezi Československem a Katalánskem, potažmo Španělskem, bude mu nyní věnována náležitá pozornost.

Rudolf Jan Slabý se narodil 25. ledna 1885 v Černožicích (okr. Hradec Králové). Po studiu na gymnáziu⁶²⁷ absolvoval v letech 1904-1909 filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, na níž studoval moderní filologii: jednak německý jazyk a literaturu, jednak slovanské jazyky a literaturu (Kašparová 2011a: 65). Roku 1909 začal vyučovat na Československé akademii obchodní v Praze, vedle toho se intenzivně věnoval studiu španělštiny, jejíž zvládnutí mu bylo „velmi usnadněno na základě dobrých znalostí jaz. francouzského a italského.“⁶²⁸ V červenci roku 1914 pak Slabý coby spolupracovník španělského tisku pro slovanskou problematiku odcestoval na pozvání profesora Francisca Arauja do Španělska, avšak v důsledku následného vypuknutí světové války „se do Čech následkem uzavření španělské hranice vrátiti nemohl.“⁶²⁹ Jako své působiště si zvolil Barcelonu, kde si „otevřel obchodní a jazykovou školu spojenou s technickou a literární překladatelskou kanceláří“ (Kašparová 2011a: 66). Zároveň se Slabý věnoval „ze všech sil

625 V Karáskově podání zní český název tohoto Llullova díla *Kniha o příteli a milovaném*.

626 Autorem zmíněného překladu (*Livre de l'Ami et de l'Aimé*) je francouzský básník a malíř Max Jacob (1876-1944).

627 Slabý studoval c. k. vyšší gymnázium v Truhlářské ulici v Praze.

628 Z dopisu Slabého Václavu Tillemu z 12. ledna 1922 (Pozůstalost Václava Tilleho, Literární archiv Památníku národního písemnictví, přír. č. 307/39, inv. č. 6/J/23).

629 ibidem.

studiu jazykovému, hlavně jaz. španělského a katalánského⁶³⁰ a nadto roku 1917 absolvoval s vyznamenáním barcelonskou konzervatoř, což mu poskytlo nejen další zdroj obživy, ale i kontakty s barcelonskými literárními a hudebními kruhy, k nimž měl velmi blízko například i díky „účinkování v divadelních orchestrech.“⁶³¹ Vedle toho Slabý „přispíval do listů španělských a pracoval od počátku v překladatelství,“ pročež nabyl „neobyčejné spolehlivosti ve slohu a prakticky (...) dosáhl dokonalého ovládnání jazyka španělského a katalánského.“⁶³²

Této dovednosti Slabý využil mimo jiné k literárně-překladatelské činnosti, která dodnes nebyla uspokojivě zmapována. Za to může jednak neobyčejné množství práce, kterou Slabý na tomto poli vykonal, a počet jazyků, do nichž a z nichž překládal, ale také skutečnost, že řada překladů, jejichž vyhotovení či alespoň započetí Slabý deklaroval či avizoval, se nedochovala, pročež jejich existenci nebylo zdaleka ve všech případech možno s určitostí prokázat. Jisté však je, že Slabého literární překlady se počítají na desítky a rozhodně nelze vyloučit, že jejich celkový počet skutečně dosahuje trojciferného čísla.⁶³³

Za svého dlouholetého pobytu v Barceloně navázal Slabý přátelství s řadou katalánských autorů, a to především s Àngelem Guimeràem (1845-1924),⁶³⁴ Santiagem Rusiñolem (1861-1931),⁶³⁵ Ignasi Iglésiasem (1871-1928), Adriàem Gualem (1872-1943), Lluísem Viou (1870-1940) a Perem Aldavertem (1850-1932) (Llanas/Pinyol Torrents 2009: 36), o čemž svědčí mimo jiné jednak dochovaná korespondence, jednak velké množství knih jmenovaných autorů, jejichž exempláře – velmi často i s osobním věnováním – Slabý vlastnil.⁶³⁶

Během života v Barceloně se ke škodě českých čtenářů věnoval především zpřístupňování cizích literatur španělským a katalánským čtenářům, a tak je jeho příspěvek k poznání katalánsky psané literatury v porovnání s jeho ostatní překladatelskou činností poněkud skromný. Z katalánštiny překládal především divadelní hry, neboť k divadlu měl i vzhledem ke známostem s katalánskými dramatiky velmi blízko. O přenesení katalánské

630 ibidem.

631 ibidem.

632 ibidem.

633 V článku *Prof. dr. Rud. J. Slabý padesátníkem* je uvedeno, že „[p]řeložil přes 100 svazků autorů světových.“ (Národní listy, 27. ledna 1935, č. 27, s. 11)

634 V souvislosti s Guimeràem Slabý katalánskému tisku v roce 1928 sdělil, že byli velcí přátelé – „érem molt amics“ (La Publicitat, 9. 4. 1928, s. 1).

635 Díky dochovanému telegramu z 18. června 1931 víme, že Slabý v souvislosti s Rusiñolovým úmrtím adresoval svou kondolenci přímo tehdejšímu předsedovi katalánské vlády Francescu Maciàovi (Arxiu Nacional de Catalunya, Fons President Francesc Macià (documentació institucional), ANC1-818-T-8999).

636 Osobní knihovnou Rudolfa Jana Slabého se podrobně zabývala Jaroslava Kašparová (2011a).

dramatické tvorby na českou scénu se snažil i po roce 1926, kdy se vrátil do Československa, avšak s nevelkým úspěchem: inscenace se nakonec dočkala jen jedna hra.

Počátkem třicátých let jako by Slabý svou překladatelskou činnost z katalánštiny uzavřel, ačkoli byl katalánskou literaturou i nadále hojně zásoben⁶³⁷ a na katalánštinu rozhodně nezanevřel.⁶³⁸ Těžko říci, zdali za tím byl neúspěch, s jakým se u českých dramaturgů setkaly jeho překlady katalánských her, anebo větší příklon ke španělštině v důsledku jeho působení v rámci Španělského a iberoamerického institutu. Příčinou mohla být i skutečnost, že roku 1932 byl Španělskou královskou akademií jazyka (Real Academia Española) zvolen jejím dopisujícím členem, což Slabý nepochybně bral jako velké uznání své dosavadní práce,⁶³⁹ zatímco podobného ocenění se ze strany katalánské Reial Acadèmia de Bones Lletres nikdy nedočkal.

Za větším profesním příklonem Slabého ke španělštině také mohla být jeho snaha zřídit na filozofické fakultě Univerzity Karlovy katedru iberských studií („cátedra oficial de lengua y literaturas ibéricas“,⁶⁴⁰ na níž by měla dominantní postavení přirozeně španělština, protože se Slabý snažil profilovat logicky především jako hispanista. Španělštině se věnoval naplno nejen jako lexikograf, kdy na svůj (a Grossmannův) *Diccionario de las lenguas española y alemana*, vydaný poprvé roku 1932, navázal prací na dalších slovnících či jazykových příručkách,⁶⁴¹ ale jeho orientace na španělštinu je zcela zřejmá i na poli literárního překladu.⁶⁴²

Občanská válka ve Španělsku jako by Slabého odklon od katalánštiny jen dokonala, což mohlo být dáno opět pragmatismem, tentokrát politickým, či jednoduše rozdílným ideologickým smýšlením. Dle dochovaných svědectví totiž Slabý „[n]epatřil k přívržencům španělské vlády lidové fronty, proto si zřejmě nerozuměl s většinou tehdejších intelektuálů, podporujících boj proti Francovým povstalcům“ (Štemberková 2003: 165). Ze

637 Z informací dostupných v českém tisku vyplývá, že jednu zásilku knih, obsahující převážně dramata, zaslala Slabému katalánská vláda roku 1931 (Národní listy, č. 253, 15. září 1931, s. 4), dalších „500 svazků nejceněnějších děl katalánských“ pak měla od „Akademie katalánské v Barceloně“ obdržet Univerzita Karlova roku 1938 (Právo lidu, roč. 47, č. 74, 29. 3. 1938, s. 4).

638 Koncem roku 1933 Slabý v dopise z 26. listopadu, adresovaném Manuelu de Montolieu (1877-1961), dokonce žádá, aby mu pro zamýšlenou práci *El español americano y su relación con el lenguaje peninsular* byly poskytnuty dostupné materiály ohledně přítomnosti katalánštiny na americkém kontinentě (Biblioteca Nacional de Catalunya, Fons Manuel de Montolieu, Correspondència, Ms. 3914-VIII).

639 Slabý byl na členství ve španělské akademii náležitě hrdý, což ostatně dokládá i uvedení této skutečnosti na jeho náhrobku na Olšanských hřbitovech: Ph.Dr. Rudolf J. Slabý, český hispanista, univ. Lektor, býv. Prof. Libre na univ. V Barceloně, dop. člen Akademie španělské, argentinské a baskické.

640 O této Slabého ambici víme např. z jeho dopisu Lluísi-Carlesu Viada i Lluchovi (1863-1938), datovaného 14. 11. 1932 (Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Fons VIADA i LLUCH, Lluís Carles; 5D68-6 Correspondència).

641 Např.: *Slovník obchodní korespondence v pěti jazycích: česky, německy, francouzsky, anglicky, španělsky* (Petr [1937]), v němž zpracoval španělskou část, *Kapesní slovník španělsko-český a česko-španělský s výběrem výrazů amerických a technických* (Slabý [1940]), *Španělsky rychle a všude* (Slabý [1940]) a *Španělsky na cesty: praktická konverzační příručka* (Slabý [mezi 1940 a 1948?]).

642 Zatímco do roku 1931 je u Slabého zjevná snaha přenést do českého kulturního prostředí katalánsky psanou literaturu (obzvláště dramata), po roce 1931 se zabývá již jen překladem španělské literatury. Rovněž jeho překlady české literatury jsou po roce 1931 pořizovány nikoli do katalánštiny, ale již jen do španělštiny.

vzpomínek Libuše Prokopové⁶⁴³ (Monge 2020), která navštěvovala jeho hodiny španělštiny, se pak dokonce dozvídáme, že o Rudolfu Janu Slabém se prý říkalo, že byl velkým frankistou.⁶⁴⁴

Ačkoli se ve světle předchozích Slabého činů a sympatií ke Katalánsku⁶⁴⁵ jeví tento jeho politický postoj jako přinejmenším překvapivý, rozhodně jej nelze vyloučit.⁶⁴⁶ Nelze však také vyloučit, že údajná profrankistická orientace byla jen čistě pragmatickým postojem člověka, který Španělsku zasvětil prakticky celý profesní život, a tudíž se pouze snažil být zadobře s novým režimem generála Franca.⁶⁴⁷ Jisté však je, že Slabý byl záhy po konci druhé světové války pro své postoje vyšetřován,⁶⁴⁸ o čemž svědčí nálezný dopis ze 7. července 1945, který děkan fakulty adresoval ředitelství Československé obchodní akademie dr. E. Beneše.⁶⁴⁹

5.3.4 Ota⁶⁵⁰ Dubský (1886-1956)

Dubský je znám především jako romanista zaměřený na francouzštinu. Vedle toho, že byl autorem učebnic a slovníků zmíněného jazyka, proslul také jako překladatel, přičemž „[p]latil za velmi kvalitního překladatele krásné prózy, dramata a esejů z francouzštiny i do francouzštiny“.⁶⁵¹ K překladu z katalánské literatury se dostal díky přátelství se Slabým, jehož znal ze společného působení na Československé obchodní akademii, kde byl až do roku 1945 profesorem francouzštiny. Ačkoli se Dubský z dostupných informací překladu poezie nevěnoval, Slabý se na něho dle všeho minimálně dvakrát obrátil s prosbou o pomoc při svých básnických překladech, které zjevně nebyly jeho doménou.⁶⁵² Konkrétně

643 Libuše Prokopová (1919-2014), vl. jm. Jitka Průšová, hispanistka, pedagožka, překladatelka a tvůrkyně učebnic španělštiny.

644 „[S]e decía que era muy franquista“ (Monge 2020: 84).

645 Slabý např. hned druhý den poté, co byla 14. dubna 1931 vyhlášena Katalánská republika, zaslal do Barcelony Francescu Maciàovi blahopřejný telegram v tomto znění: „INCONDICIONAL ADHESIO DE SIMPATIA REMET A LA NOVA REPUBLICA RODOLF SLABÝ LECTOR DEL CATALA A L UNIVERSITAT PRAGA AMB ELS DEIXEBLES“ (Bezvýhradný projev sympatií zasílá nové republice Rudolf Slabý, lektor katalánštiny na univerzitě v Praze, se svými žáky) (Arxiu Nacional de Catalunya, Fons President Francesc Macià (documentació institucional), ANC1-818-T-8999).

646 Dle dostupných zdrojů se Slabý např. nikdy nepřipojil k Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku či ke Společnosti přátel demokratického Španělska, vzniklé roku 1937 reorganizací a legalizací prvního jmenovaného.

647 Praha Francovu vládu de iure uznala již v den pádu Barcelony, tj. 27. ledna 1939, přičemž „současně přerušila veškeré styky s republikánskou administrativou“ (Nálevka 2004: 87). Španělskou exilovou vládu uznalo obnovené Československo dne 22. srpna 1946 (Vurm 2007: 35).

648 Pro úplnost dodejme, že po válce byl prošetřován Španělský a iberoamerický ústav jako takový, načež byl roku 1946 rozpuštěn, což byl mimo jiné „důsledek vyšetřování jeho činnosti v období protektorátu“ (Vurm 2007: 31).

649 „V důsledku usnesení vyšetřovací komise žádám tamní ředitelství o sdělení výsledku šetření v příčině občanské a politické zachovalosti pana stát. Prof. dr. Rudolfa Slabého, lektora filosofické fakulty“ (Archiv Univerzity Karlovy, Osobní složka Rudolfa Jana Slabého, inv. č. 652, dokument Čís. 597/F.F. 1945).

650 Pokřtěn jako Otto Jaroslav Dubský (Biografický slovník Historického ústavu Akademie věd České republiky; http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/DUBSK%C3%9D_Ota_10.1.1886-25.10.1956)

651 Ibidem.

652 Podobně Slabý postupoval např. i při překladu portugalské poezie, konkrétně např. básně Guerry Junqueira, na jejíž finální podobě se podílel V. Pražák (Český zápas, roč. 16, č. 18, 4. 5. 1933, s. [137]).

se jedná o převody básní Ignasiho Iglésiasa a Joaquima Ruyry, u nichž Dubský figuruje jako spoluautor.

5.3.5 Jaroslav Machek⁶⁵³ (?-?)

Jméno tohoto překladatele v žádném soupise zprostředkovatelů katalánské literatury nefiguruje, nenašli jsme jej ani mezi překladateli z jiných jazyků. Jaroslav Machek působil s nejvyšší pravděpodobností jako učitel, čemuž nasvědčuje jeho článek *O mezinárodním dopisování meziškolním* ve věstníku Český učitel,⁶⁵⁴ ale i jeho snaha didakticky působit na děti prostřednictvím vlastní tvorby.⁶⁵⁵

Soudě dle nemnohých nalezených dokladů se překládání věnoval nejspíš jen okrajově,⁶⁵⁶ přičemž nejčastěji převáděl z němčiny a polštiny, ale také srbštiny. Vzhledem k jeho orientaci na slovanské jazyky se jako nejpravděpodobnější jeví, že jeho překlad povídky *El guardaagullas* (Výhybkář) katalánského autora Apellese Mestrese z roku 1932 vznikl na základě ruské předlohy (blíže viz oddíl 5.7).

5.3.6 Zdeněk Šmíd (1908-1989)

Jeden z našich vůbec nejplodnějších překladatelů španělsky psané prózy patří zároveň k průkopníkům zpřístupňování hispanoamerických literatur, jejichž se stal u nás v námi sledovaném období nejpilnějším překladatelem (Uličný 2005: 76).⁶⁵⁷ Překládání ze španělštiny se intenzivně věnoval i ve druhé polovině 20. století,⁶⁵⁸ a tak jako velmi překvapivé působí zjištění, že v roce 1938 pořídil ukázkou z románu katalánské autorky Cateriny Albert, písíci pod pseudonymem Víctor Català, jejíž tvorbu u nás v letech 1905-1909 představil Antonín Pikhart. Vzhledem ke skutečnosti, že Šmídova celoživotní překladatelská činnost je spjata výhradně se španělštinou a že zmíněné dílo bylo do

653 Překlady i vlastní tvorbu uveřejňoval rovněž pod jmény Jarka Machek, Jar. Machek-Běluňský či J. M. Běluňský. Jelikož jeho veškerá námi dohledaná publikační činnost spadá výhradně do 30. let, považujeme za velmi pravděpodobné, že překladatel z ruštiny Jaroslav Machek, který je podepsán pod knižně vydanými převody ruských autorů z let 1963 až 1978, je pouze mladším jmenovcem námi uváděného překladatele. Přesnou identifikaci zmíněných osob, a tudíž potvrzení naší domněnky, že se nejedná o jednu a tutéž osobu, však znemožňuje naprostá absence jakýchkoli základních biografických údajů, které neuvádí ani báze autorit Národní knihovny ČR.

654 *Český učitel: věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách*. Praha: Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 08.10.1931, 35(8), s. 115 a 116.

Český učitel: věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách. Praha: Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 15.10.1931, 35(9), s. 133 a 134.

655 Svá pohádková vyprávění a jiné příběhy uveřejňoval mj. v Malém čtenáři, Rozkvětu, Večeru, Srdíčku či Venkovu.

656 Překládal především povídky a jiné kratší útvary, které uveřejňoval pouze časopisecky, nejčastěji ve Světozoru, Rozkvětu a Malém čtenáři.

657 K latinskoamerickým autorům, jejichž dílo Zdeněk Šmíd ve 30. a 40. letech přeložil, patří Alcides Arguedas (1879-1946), Manuel Gálvez (1882-1962), Ventura García Calderón (1886-1959), Martín Luis Guzmán (1887-1976), Alfonso Reyes (1889-1959), Arturo Uslar Prieti (1906-2001).

658 Jeden z jeho nejznámějších počinů je překlad Cervantesova románu *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha) z roku 1952.

španělštiny přeloženo již roku 1907, je nanejvýš jisté,⁶⁵⁹ že tento překlad spadá do kategorie překladů nepřímých. Jeho pořízení a absence jakékoli zmínky o autorově, resp. autorčině katalánském původu jen dokresluje, jak se katalánsky psaná tvorba, rozplývající se v literatuře španělské, českému čtenáři postupně ztrácela z dohledu.

5.4 Překládaná díla a autoři

S ohledem na skutečnost, že vedle Boušky, který se již věnoval prakticky jen revidování svých dřívějších překladů, působil v daném období aktivně pouze jeden překladatel z katalánštiny – Rudolf Jan Slabý –, jehož překladatelská činnost se navíc mnohem více soustředila na převod celé řady evropských literatur⁶⁶⁰ do španělštiny a katalánštiny než na převod cizích děl do češtiny, mezi nimiž navíc převažovala ta španělská, lze skromný počet nově pořízených překladů z katalánské literární tvorby v tomto období považovat za relativně uspokojivý. Z této nové překladové produkce se však ke škodě českého čtenáře dočkala zveřejnění jen její velmi malá část.

5.4.1 Realizované překlady

Nejpřekládanějšími autory jsou klasici katalánské Renaixençy básník Jacint Verdaguer a dramatik Àngel Guimerà a spolu s nimi také jeden z nejvýznamnějších představitelů katalánského modernismu Santiago Rusiñol, jenž proslul především jako malíř a dramatik.

Pokud jde o Verdaguera, jeho přední překladatel Sigismund Bouška podrobil revizi hned tři své překlady jeho básnických sbírek: v roce 1925 upravil *Idillis i cants místics* (Idyly a zpěvy mystické),⁶⁶¹ o čtyři roky později pak *Flors de Maria* (Květy Mariiny) a *Eucarístiques* (Eucharistie), které se obě dočkaly opětovného vydání roku 1929, zatímco prvně jmenovaný překlad zůstal i v upravené verzi nadále jen v rukopisné podobě.

V souvislosti s chystaným františkánským sborníkem Antonína Šorma se českého převodu dočkaly v letech 1926 a 1927 Verdaguerovy básně *La becada* (*Chocholouš*), *Les tórtors* (*Hrdličky*) a *Predicant als aucells* (*Kázání ptáčkům*), z nichž posledně jmenovaná propůjčila název celému sborníku. Tyto tři básně byly bohužel jedinými novými, tj. poprvé přebásněnými překlady z Verdaguerovy tvorby.

Na Pikhartovy překlady Guimeràových divadelních her navázal Rudolf Jan Slabý, když do češtiny převedl dramata *La reina jove* (*Mladá královna*) a *Maria Rosa*. Inscenace anebo

659 Také další Šmídovy překlady otištěné téhož roku, které jsme dohledali, jsou spjata výlučně se španělskou literaturou, jejíž byl „jeden z nejlepších znalců a překladatelů“ (Řád. Revue pro kulturu a život. roč. 4, č. 7, 25. 2. 1938, s.[460]).

660 Dle článku *Prof. dr. Rud. J. Slabý padesátíkem*, otištěného v Národních listech dne 27. 1. 1935, který je rekapitulací Slabého profesní dráhy, překládal Slabý literaturu z češtiny, ruštiny, polštiny, srbochorvatštiny, ukrajinštiny, slovinštiny, bulharštiny, lužické srbštiny, angličtiny, švédštiny „a jiných jazyků evropských.“

661 O tom, že Bouška v roce 1925 překlad sbírky přepracoval, svědčí rukopis tohoto překladu, jenž se dochoval v Bouškově pozůstalosti. (Literární archiv, Památník národního písemnictví, pozůstalost (fond): Bouška Sigismund, č. přír.: 283/49).

alespoň knižního vydání se však nedočkal ani jedno z nich. Nedochovaly se ani jejich české překlady, a tak o tom, že tyto Guimeràovy hry byly skutečně přeloženy, svědčí vedle četných zmínek v tisku především dokumenty dochované v autorově pozůstalosti, kde lze najít přehled překladů jeho vlastních her s uvedením příslušného cizího jazyka i jména překladatele. U názvu obou zmíněných her najdeme odrážku „checo“ s tím, že v kolonce překladatel je uvedeno „Slabi“.

Neméně oblíbeným autorem byl rovněž Santiago Rusiñol, z jehož tvorby byly tak jako v Guimeràově případě přeloženy také dvě hry: dramata *El místic* (Křesťan / Světec) a *La verge del mar* (Mořská panna). Ačkoli se český text ani jedné Rusiñolovy divadelní hry nedochoval, o existenci překladu prvně jmenované hry svědčí skutečnost, že ji k nastudování přijal Jaroslav Kvapil,⁶⁶² tehdejší šéf činohry Městského divadla na Vinohradech. Svědectvím o existenci druhého překladu je pak pouze skutečnost, že jej Slabý uvádí v přehledu jím vyhotovených překladů. Bohužel stejně jako v případě překladů Guimeràových dramát se ani jeho převody z Rusiñola nikdy nedočkaly knižního vydání, ani uvedení na scénu.

Dalším dramatikem přeloženým do češtiny byl Adrià Gual, z jehož tvorby bylo do češtiny převedeno drama *Misteri de dolor* (*Zlomené srdce*), které se jako jediné ze všech divadelních překladů vzniklých v tomto období dostalo k divákům. Skupinu překládaných katalánských dramatiků doplňuje Ignasi Iglésias a jeho drama *Els vells* (Starci), o jehož překladu do češtiny však existuje pouze jediné, navíc bohužel jen nepřímé svědectví, a sice zmínka v životopise, který Slabý adresoval Lluísi-Carlesu Viada i Lluchovi.⁶⁶³ Iglésias byl představen i jako básník, když Národní listy uveřejnily jeho báseň *Sol d'amor* (*Za sluncem lásky*), na jejímž překladu či spíše finálním znění se spolu se Slabým podílel Ota Dubský.

Vedle Iglésiasovy básně byl z katalánské poezie přeložen také blíže neurčený počet básní Joaquina Ruyry, s jehož povídkovou tvorbou, která jej proslavila nejvíce, se čeští čtenáři mohli seznámit již prostřednictvím Pikhartových překladů z roku 1906. České převody Ruyrových básní se nedochovaly, nicméně jejich existenci v české verzi máme za věrohodně prokázanou díky zmínce v časopise *Cesta*, v níž redakce informuje o příspěvcích, které jí nebylo možno uveřejnit.⁶⁶⁴ Slabý ve svém životopise adresovaném Lluísi-Carlesu Viada i Lluchovi zmiňuje rovněž vlastní překlady blíže neurčených básní Jacinta Verdaguera a Josepa Carnera, ty však považujeme za doposud nepříliš dostatečně doložené. Středověkou básnickou tvorbu zastupuje ukázka z *Llibre d'Amic e Amat* (*Kniha o Příteli a Miláčku*) Ramona Llulle, kterou pořídil Jirí Karásek ze Lvovic.

Jedinou katalánskou povídkou, která byla v tomto období přeložena do češtiny, je *El guardaagulles* (Výhybkář) Apellese Mestrese, jedinou ukázkou z románu *Solitud* (Samota) je v překladech tohoto období zastoupena také Caterina Albert píšící pod pseudonymem Víctor Català.

Pro úplnost dodejme, že v tomto období se knižního vydání dvou překladů dočkal valencijský středověký kazatel Svatý Vincenc Ferrerský (1350-1419), jemuž u nás – v

662 Národní listy, 2. 1. 1924, s. 1-2.

663 Životopis je přílohou dopisu ze 14. 11. 1932 (Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Fons VIADA i LLUCH, Lluís Carles; 5D68-6 Correspondència).

664 *Cesta*, roč. 11, č. 18, 1. února 1929, s. 265b.

překlada Jakuba Demla (1878-1961)⁶⁶⁵ – vyšel roku 1928 *List sv. Vincence Ferrerského Benediktu XIII. o konci světa a příchodu Antikrista* a roku 1946 – v překladu Karla Trnky a Zdeňka Kašičky – spis *Duchovní život* (De vita spirituali). Jak v prvním, tak v druhém případě se však jedná o překlady děl, která byla napsána latinsky, pročež nejsou – vzhledem k zaměření této práce – předmětem našeho zájmu a uvádíme je pouze pro zajímavost.

5.4.2 Reedice

Zvláštní pozornost si zaslouží reedice překladů, které již byly publikovány v předchozím období. Za zmínku stojí nejen jejich velký počet (5), ale i skutečnost, že na celkovém objemu překladové produkce z katalánštiny uveřejněné v období 1918-1948 se reedice podílely zcela zásadním způsobem. Zajímavé je rovněž zjištění, že veškerá opětovná vydání katalánských děl v překladu téhož překladatele vyšla právě a jenom v tomto období.⁶⁶⁶

Nejprve byl roku 1921 znovu vydán Pikhartův překlad doposud hojně uváděného Guimeràova dramatu *Terra baixa* (*V nížině*), po němž v roce 1929 následovaly Bouškovy revidované překlady Verdagueroových básnických sbírek *Flors de Maria* (Květy Mariiny) a *Eucarístiques* (Eucharistie). A konečně v roce 1943, tedy necelý rok po smrti O. S. Vettiho, vyšly v reedici jeho překlady dvou románů Josepa Pouse y Pagèse: *Per la vida* (*Za to živobyti*) a *Revolta* (*Vzpoura*).

Vzhledem k tomu, že překlady vzniklé v tomto období, zůstaly v naprosté většině pouze v rukopisné podobě, přispěly reedice nebývale velkou měrou k udržení alespoň minimálního povědomí o katalánské literatuře.

GRAF: Podíl reedice na celkovém objemu překladové produkce uveřejněné v období 1918-1948.

1 inscenovaná divadelní hra + 1 ukáзка z románu + 1 sborník obsahující 3 básně + 1 časopisecky vydaná báseň versus REEDICE (1 knižně vydaná divadelní hra, 2 romány, 2 básnické sbírky o celkovém počtu 140 básní)

5.4.3 Uvažované překlady

Vedle prokazatelně přeložených děl – anebo děl, o nichž se lze na základě opodstatněných předpokladů oprávněně domnívat, že k jejich překladu s dostatečně vysokou mírou věrohodnosti skutečně došlo – stojí za povšimnutí také katalánsky psaná tvorba, o jejímž přeložení do češtiny překladatelé přinejmenším uvažovali.

Ačkoli se Bouška v tomto období více než zpřístupňování nových děl katalánské literatury zabýval přepracováváním svých dřívějších překladů, přičemž nemalé úsilí

⁶⁶⁵ Upravil Otto František Babler (1901-1984).

⁶⁶⁶ Třetí vydání Guimeràovy hry *Terra baixa* z roku 1968 do této kategorie nespádá, neboť oproti předchozím vydáním Pikhartova překladu vyšlo tehdy (tentokrát pod názvem *Nížina*) v novém převodu Zdeňka Hampla.

investoval též do hledání způsobu, jak pro tyto své překlady – pro ty již dříve publikované i pro ty dosud nevydané – najít nakladatele, sháněl se po exempláři Llullova románu *Blaquerna*.⁶⁶⁷ Z dochované korespondence vyplývá, že s žádostí o něj se Bouška obrátil přinejmenším na Salvadora Galmése (1876-1951),⁶⁶⁸ jenž Bouškovi dne 4. dubna 1940 na jeho nedávný dopis odpovídá slovy „La edició catalana de Blanquerna está agotada hace tiempo.“⁶⁶⁹ Jakkoli Galmésovo závěrečné sdělení, v němž Boušku odkazuje na montserratské benediktiny,⁶⁷⁰ naznačuje, že Bouška zmíněný originál potřeboval patrně jen pro nějakou svou studii o Ramonu Llullovi, lze se vzhledem k předchozím snahám tohoto překladatele a jeho zájmu o Llullovo dílo zcela oprávněně domnívat, že v případě dostupnosti originálu by pořízení české verze přinejmenším zvažoval.

Díky dochované korespondenci s Jaromírem Boreckým víme, že Slabý již za svého působení v Katalánsku uvažoval o vytvoření vůbec první antologie katalánské poezie v českém překladu (Brabec M. 2023: 18). Slabý Boreckému, tehdejšímu řediteli Veřejné a univerzitní knihovny,⁶⁷¹ dne 10. září roku 1923 napsal mimo jiné následující: „Stran anthologie katalánské a španělské co nejdříve Vám zašlu nějaké překlady s kopiemi originálů, a jsem šťasten, že ve Vás nalézám tak nadšeného spolupracovníka. Doufám, že postupně budete moci uveřejňovati tyto ukázky v nějaké literární revui, až najdete nakladatele anthologie. Netřeba Vám připomínati, že jsem s dotyčnými básníky většinou v osobním styku.“⁶⁷² K uskutečnění zamýšleného projektu antologie katalánských básníků však nikdy nedošlo, přičemž z rešerše dobového tisku rovněž vyplynulo, že případné ukázky, pakliže vůbec nějaké básně byly přeloženy, nebyly nikdy uveřejněny.

Z korespondence Rudolfa Jana Slabého dále víme, že pomýšlel také na překlad Verdagerova eposu *Canigó*, neboť toto dílo je Slabým zmiňováno v souvislosti s přehledem jeho dosavadní překladatelské činnosti, avšak v tomto konkrétním případě s důležitou poznámkou, že na českém překladu teprve pracuje.⁶⁷³ Jelikož se zmíněný překlad – pokud nějaký vůbec existoval – nedochoval a není ani známo, zdali a do jaké míry byl již skutečně rozpracován, považujeme překlad uvedeného díla za nerealizovaný, respektive za pouze zamýšlený.

Zvláštní pozornost zaslouží Slabého snaha seznámit české publikum se soudobou katalánskou divadelní tvorbou, jejímuž překladu se cíleně věnoval již přinejmenším v letech 1922-1927. Studium Slabého korespondence jsme navíc zjistili, že v roce 1927, tedy v návaznosti na úspěšné uvedení Gualova dramatu *Misteri de dolor* (Zlomené srdce) na scéně divadla Urania, velice vážně uvažoval o překladu dalších her tohoto autora: *Nit*

667 Llullův román *Blaquerna* je tradičně znám pod názvem *Blanquerna*, avšak nejnovější studie prokázaly, že tento název, tedy s vloženým písmenem „n“, není původní, nýbrž pochází až z poloviny 14. století (Badia, Santanach a Soler 2017: 357). Správný a úplný název zmíněného románu zní *Romanç d'Evast e Blaquerna* (Soler a Santanach 2009).

668 Salvador Galmés i Sanxo (1876-1951), mallorský literát a znalec Llullova díla (více viz Rosselló Bover 1988).

669 Památník národního písemnictví, Pozůstalost (fond) Bouška Sigismund, přijatá korespondence.

670 „Quizá podrian [los monjes benedictinos del Montserrat] prestar un ejemplar a V. para sus trabajos sobre el gran místico del s. XIII.“ (ibidem)

671 Předchůdkyně dnešní Národní knihovny.

672 Zmíněný dopis je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, Fond Borecký Jaromír, inv. č. 2279.

673 „Actualmente está trabajando en la versión checa.“ (Llanas i Pinyol Torrents 2009: 47)

(*Noc*), *Sonata*, *Silenci* (*Ticho*).⁶⁷⁴ Slabého k tomu vedla snaha o to, aby u nás zmíněný autor vešel ve všeobecnou známost.⁶⁷⁵

Díky svým kontaktům s Francescem Maciàem,⁶⁷⁶ prvním předsedou katalánské vlády za druhé španělské republiky, se v roce 1931 Slabému pro záměr přenést katalánskou divadelní tvorbu na českou scénu dostalo z jeho strany morální i materiální podpory v podobě dopisu a zásilky celé řady knih. O této skutečnosti víme díky článku *Česká divadla budou zásobena katalánskými hrami*, v němž se mj. zmiňuje žádost katalánské strany o uvádění katalánských dramát na československých jevištích.⁶⁷⁷ Avšak o tom, zdali se Slabý – zvláště po předchozích neúspěšných snahách uvést na scénu své dřívější dramatické překlady – k nějakému novému překladu z katalánštiny nakonec skutečně odhodlal, se nám nepodařilo zjistit nic bližšího.

5.5 Způsob vydání či uveřejnění

Pro značnou část překladů z katalánské literatury pořízených v tomto období je bohužel příznačné, že se nedochovaly nebo přinejmenším nebyly doposud nalezeny. To je mimo jiné dáno i tím, že se je ve velké většině případů nepodařilo zveřejnit, a tudíž dostat ke čtenářům, potažmo publiku. Jedinými novinkami, s nimiž se tehdejší český čtenář mohl seznámit, byly drama Adriàa Guala *Misteri de dolor* (*Zlomené srdce*), tři Verdaguerovy básně, uveřejněné ve sborníku *Kázání ptáčkům*, jedna tiskem uveřejněná báseň Ignasiho Iglésiase a ukázka z díla Ramona Llulle. Časopisecky vyšla rovněž jedna povídka Apellese Mestrese a úryvek z románu Cateriny Albert (Víctor Català), u těch však chybí jakákoli zmínka ohledně katalánské provenience. V porovnání s předchozím obdobím se tak k českému čtenáři (či divákovi) dostal jen pouhý zlomek toho, s čím se mohl seznámit před rokem 1918.

5.5.1 Časopisecky publikované překlady

V tisku, jehož prostřednictvím byla v předchozím období českému čtenáři zpřístupněna celá řada autorů a děl, se v tomto období objevily z katalánské literatury pouze čtyři překlady. Prvním byla roku 1920 ukázka z Lullova díla *Llibre d'Amic e Amat* (*Knihy o příteli a Miláčku*), kterou na stránkách revui *Týn* uveřejnil Jiří Karásek ze Lvovic,⁶⁷⁸

674 Výše uvedené vyplývá z dopisu, který Gualovi adresoval Slabý dne 14. srpna 1927 (Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12305).

675 O této konkrétní snaze Rudolfa Jana Slabého bude blíže pojednáno v oddíle 5.9 Receptce.

676 Francesc Macià i Llusà (1859-1933), první předseda Republikánské strany Katalánska. Po jejím vítězství ve volbách dne 14. dubna 1931 vyhlásil „Katalánskou republiku v rámci federace republik Pyrenejského ostrova“ (Roglan 2006: 13).

677 „V minulých dnech obdržel lektor katalánštiny na Karlově universitě, prof. dr. R. Slabý, dopis presidenta F. Maciy, v němž se mu sděluje, že kulturní oddělení výboru katalánského zasílá pro propagaci (kromě učebních pomůcek a děl beletristických) řadu katalánských dramát a žádá, aby československé scény je podle možností uvedly na jeviště.“ (Národní listy, 15. 9. 1931, s. 4.)

678 Pod pseudonymem Emil Remy, přičemž název Lullova díla uvádí jako *Knihy o příteli a milovaném*.

následovala báseň Ignasiho Iglésiase *Sol d'amor* (Za sluncem lásky) ve společném přebásnění Rudolfa Jana Slabého a Oty Dubského,⁶⁷⁹ otištěná v roce 1928 na stránkách Národních listů. V roce 1932 se v Nové době objevila povídka Apellese Mestrese *El guardaagullles* (Výhybkář) a v roce 1938 přinesly Národní listy ukázkou (*Poustevník z hor*) z románu *Solitud* (Samota) od Cateriny Albert (Victor Català).⁶⁸⁰

Dle dopisu Slabého z 31. října 1928, adresovaného Adrià Gualovi, vyplývá, že v *Národních listech*, jejichž spolupracovníkem se Slabý stal nedlouho předtím, měl být uveřejněn ještě také překlad básní Joaquima Ruyry,⁶⁸¹ avšak v žádném z inkriminovaných vydání jsme je nenašli. S největší pravděpodobností tak k jejich otištění nakonec nedošlo, čemuž napovídá i skutečnost, že Dubský, jenž na překladu se Slabým opět spolupracoval, se později překlad Ruyrových básní snažil uveřejnit ještě v časopise *Cesta*, avšak neuspěl ani tentokrát.⁶⁸²

5.5.2 Knižně vydané překlady

Knižně vyšlo celkem pět katalánských titulů, z toho dva z nich společně v jednom svazku, avšak ve všech případech se jednalo pouze o reedice. Pokud jde o dosud nepublikované překlady, jedinou knižní novinkou byl převod tří Verdagerových básní *La becada* (*Chocholouš*), *Les tórtors* (*Hrdličky*) a *Predicant als aucells* (*Kázání ptáčkům*), které vyšly v rámci sborníku *Kázání ptáčkům*, jemuž dala název právě posledně jmenovaná Verdagerova báseň.

Za novým vydáním Pikhartova překladu Guimeràova dramatu *Terra baixa* (*V nížině*) z roku 1921 stál zcela jistě úspěch zmíněné hry, která se na repertoáru českých profesionálních i amatérských divadel udržela – možná právě i díky novému vydání – v průběhu celého tohoto sledovaného období.

V rámci edice Spisy Sigismunda Boušky vyšly v roce 1929 v revidované podobě Verdagerovy básnické sbírky *Flors de Maria* (*Květy Mariiny*) a *Eucarístiques* (*Eucharistie*), a to jako její II., respektive III. svazek.⁶⁸³ Pokud jde o prvně jmenovanou sbírku, Bouška svůj původní překlad „znovu prohlédl a opravil“ (Bouška 1929a: 176), druze jmenovanou sbírku vydal „místy opravenou“ (Bouška 1929b: 28). K reedici obou sbírek došlo z důvodu nedostupnosti jejich prvního vydání. Sám Bouška k tomu ve *Slově ke druhému vydání* sbírky *Eucarístiques* (*Eucharistie*) uvádí následující: „sotva [tato sbírka roku 1914] vyšla, byla ihned rozebrána a nelze ji nikde sehnati“⁶⁸⁴ (Bouška 1929b: 28).

679 Národní listy, roč. 68, č. 292, 21. 10. 1928, s. 11.

680 Národní listy, roč. 78, č. 194, 17. 7. 1938, s. 10.

681 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12311.

682 Důkazem výše uvedeného je zmínka v časopise *Cesta*, konkrétně v jeho vydání ze dne 1. února 1929, kde se na straně 265b uvádí následující: „Redakci nelze uveřejniti: O.D.: Překlad básní Joaquima Ruyry.“

683 IV. svazkem Spisů Sigismunda Boušky měl být *Životopis J. Verdagera*. Literární studie s překlady a ukázkami ze všech děl básnických (Verdager 1929b: [234]), ale na jeho vydání, jakož ani na vydání některého z dalších plánovaných svazků této edice už nedošlo.

684 Bouška dále píše: „Sám ji nemám a poslední výtisk droval jsem Museu v Aralate s ostatními knihami svými katalánskými a provensalskými. Čtenáři zahrnovali mě nadšeným díkůvzdáním“ (Bouška 1929b: 28).

Jeho *Poznámky k druhému vydání*, jimiž Bouška doprovodil vydání sbírky *Flors de Maria* (*Květy Mariiny*), výše uvedené jen potvrzují: „Obě knížky byly ihned rozebrány a bezpočtukrát na mně žádány“ (Bouška 1929a: 175).

V roce 1943 pak v reedici vyšel Vettiho překlad dvou románů Josepa Pouse y Pagèse, jejichž opětovné vydání po téměř třiceti letech mělo pravděpodobně spojitost s již zmiňovanou zvýšenou poptávkou po španělské literatuře v období Protektorátu.⁶⁸⁵ Stejně jako v roce 1915 byly romány *Per la vida* (*Za to živobytí*) a *Revolta* (*Vzpoura*) vydány v rámci jednoho svazku, tentokrát však pod názvem *Vzpoura*, který titulu propůjčil román uvedený jako druhý v pořadí.

V knižní podobě tedy nebylo českému čtenáři samostatně předloženo z katalánsky psané literatury žádné nové dílo, jen velmi malá část Verdaguerovy básnické sbírky *Sant Francesc* (*Svatý František*) v rámci sborníku *Kázání ptáčkům*, věnovaného dotyčnému světcovi.

5.5.3 Divadelní inscenace

Ačkoli se u nás i nadále těšilo velikém oblibě Guimeràovo drama *Terra baixa* (V nížině), které bylo minimálně do poloviny čtyřicátých let průběžně uváděno jak profesionálními, tak amatérskými soubory,⁶⁸⁶ a Pikhartův překlad dramatu *Mar y cel* (Moře a nebe) od téhož autora z roku 1909 se konečně dostal na repertoár profesionálních divadel,⁶⁸⁷ inscenacím nových překladů katalánských divadelních her okolnosti nepřály. Přestože bylo v tomto období z katalánštiny přeloženo celkem pět nových her, premiéry se dočkala pouze jedna: Gualovo drama *Misteri de dolor*, o jehož překlad se stejně jako v případě čtveřice zbylých divadelních her zasloužil Rudolf Jan Slabý. Zmíněnou hru pod názvem *Zlomené srdce* vypravilo v premiéře dne 19. května 1927 divadlo Urania (Brabec M. 2015: 84), přičemž reprízována byla pouze jednou. Toto drama se bohužel stalo na dlouhá desetiletí (až do roku 2004) poslední katalánskou novinkou uvedenou na české scéně.

Z dostupných zdrojů, kterými jsou jednak zprávy uvedené v českém i katalánském tisku, jednak Slabého životopis uložený v archivu Univerzity Karlovy, nicméně vyplývá, že k uvedení na české divadelní scéně měly blízko přinejmenším další tři hry. Již roku 1922 uveřejnil katalánský deník *La Veü de Catalunya*⁶⁸⁸ informaci, že „[v] Národním

685 O této příležitosti referoval v květnu roku 1941 španělský konzul v Praze slovy „el momento es extremadamente favorable para la difusión del libro español en el Protectorado,“ nicméně nakladatelé, kteří si chtěli knihy ze Španělska objednat, museli prokázat, že mají zajištěny příslušné devizové prostředky (Arxiu Nacional de Catalunya, ANC1-262-T-390, zpráva Ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. června 1941).

686 Mrštíkovo divadlo: „Z ostatního evropského repertoáru bude hrán: A. Guimerá V nížině“ (Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací, roč. 1, č. 119, 12. 10. 1945, s. 3); (z článku Soutěž brněnských divadelních ochotníků: „v květnu pak provede „Lidová scéna“ z Bystrce činohru Ang. Guimerá „V nížině“ (Moravská orlice, roč. 80, č. 91, 17. 4. 1942, s. 3).

687 Zmíněnou hru v rychlém sledu po sobě uvedlo nejprve Švandovo divadlo v sezóně 1924-1925, roku 1925 ji provozovalo divadlo Urania a roku 1926 Tylovo divadlo v Nuslích.

688 *La Veü de Catalunya*, 19 de maig de 1922, pàg. 6.

divadle v Praze bude brzy uveden [Slabého] překlad Guimeràova dramatu *La reina jove*.⁶⁸⁹ Zprávu obdobného znění nalezneme také v deníku *Čas*: „[v] Národním divadle v Praze patrně brzy uveden na scénu jeho [tj. Slabého] překlad Mladé královny [La reina jove] Guimerovy.“⁶⁹⁰

Zmíněnou hru, jakož i své další dramatické překlady se Slabý snažil prosadit prostřednictvím Jaroslava Kvapila, bývalého šéfa činohry Národního divadla (1911-1918) a tehdejšího šéfa činohry Městských divadel na Vinohradech (1921-1928), který (patrně rovněž v roce 1922) přijal také Guimeràovo drama *Maria Rosa*. Tato skutečnost je Slabým připomínána u příležitosti plánovaného zájezdu české opery do Madridu a Barcelony,⁶⁹¹ když v katalánském tisku oznamuje čerstvou novinu, že Kvapil právě přijal drama Santiaga Rusiñola *El místic* (*Křesťan* či *Světec*⁶⁹²): „Jaroslav Kvapil acceptà per a la representació en el Teatre Municipal de Praga, el drama d'En Rusiñol *El místic*, com ja abans havia acceptat ben de bon grat les traduccions de *Maria Rosa* i *Le reina jove*, de Guimerà.“⁶⁹³ Zmínku o Kvapilově přijetí zmíněné Rusiñolovy hry nalezneme i v českém tisku, který v souvislosti s nejbližšími novinkami Městského divadla na Královských Vinohradech uveřejnil následující informaci: „K provozování přijato katalánské drama „Křesťan“ (El místic) od Santiaga Rusiñola.“⁶⁹⁴

O výše uvedených hrách a jejich přijetí se pak Slabý zmiňuje ve své žádosti z 22. listopadu 1927 o jmenování lektorem katalánštiny na Univerzitě Karlově, v níž uvádí, že „přeložil do češtiny drama S. Rusiñola: *El místic* (zadáno Měst. div. na Kr. Vinohradech), A. Guimery: *María Rosa* a *La reyna jove* (zadáno div. Uranii) a A. Guala: *El misteri de dolor* (provozováno v Uranii na jaře 1927).“ Nicméně v rámci prováděného šetření máme z dostupných zdrojů⁶⁹⁵ za prokázané, že kromě Gualova *Misteri de dolor* (Zlomené srdce) se ani jedno z výše uvedených katalánských dramát uvedení na scénu nedočkalo. V případě Guimeràových her zadaných Uranii byly jedním z důvodů změny v dramaturgické orientaci tohoto divadla, které se od počátku roku 1928 zaměřovalo prakticky výhradně na operetní repertoár.⁶⁹⁶ V případě zmíněného dramatu Santiaga Rusiñola, které bylo dle všeho již od roku 1924 zadáno Městskému divadlu na Královských Vinohradech, mohly být příčinou zdravotní potíže jeho tehdejšího uměleckého šéfa a režiséra Jaroslava Kvapila,

689 „Al teatre nacional de Praga aviat es representarà una traducció de «La reina jove», d'En Guimerà.“ (La Veu de Catalunya, 19 de maig de 1922, pàg. 6.)

690 *Čas*, roč. 32, č. 166, 19. 7. 1922, s. 3.

691 Zmíněný zájezd české opery do Španělska se uskutečnil v roce 1924 pod režijním vedením Jaroslava Kvapila a hudebním vedením Oskara Nedbala. Na jeho uskutečnění měl zásluhu právě Slabý, jenž se na jeho organizaci významně podílel.

692 Pod názvem *Křesťan* se o Rusiñolově dramatu poprvé zmínil Slabý ve svém *Dopisu z Barcelony* z prosince 1923 (*Národní listy*, 2. 1. 1924, s. 1-2), pod názvem *Světec* se o témže dramatu zmiňuje Slabý v předmluvě ke knižnímu vydání svého překladu španělské komedie Jacinta Benaventeho *Los intereses creados* (*Vzbuzené zájmy*) (Benavente 1939: 26).

693 D'ací i d'allà, Volum XIII, núm. 74, febrer, Any 1924, s. 147.

694 *Národní listy*, č. 5, 5. 1. 1924, s. 4.

695 Dobový tisk, seznam premiér inkriminovaných divadel apod.

696 Za výše uvedenou změnou stál tehdejší ředitel Uranie Bedřich Jeřábek, „jenž usiloval o operetu velkého stylu“ (Šormová 2000: 503). Svůj podnikatelský záměr nakonec naplno realizoval po odchodu z Uranie v divadle Velká opereta (sál dnešního Divadla v Dlouhé), zprovozněném 4. prosince 1929, jemuž se opereta stala „trvalou dramaturgickou páteří“ (Šormová 2000: 512).

jenž musel kvůli zhoršujícímu se zraku soustavnou práci v divadle roku 1928 nakonec opustit (Procházka 1988: 265).

5.6 Žánrová skladba

Ve sledovaném období byla publikována 1 divadelní hra (reedice z roku 1907), 2 romány (oba v jednom svazku, který je reedicí původního vydání z roku 1915), 2 básnické sbírky (v obou případech se jedná o revidovaná druhá vydání), 3 samostatné básně vydané ve sborníku poezie, 1 časopisecky vydaná báseň, 1 časopisecky publikovaná ukázka z básnické knihy, 1 časopisecky publikovaná povídka a 1 časopisecky uveřejněná ukázka románu.

5.6.1 Próza

Pomineme-li reedici 2 románů Josepa Pouse y Pagès *Per la vida* (*Za to živobytí*) a *Revolta* (*Vzpoura*), byla katalánsky psaná próza v české překladové produkci zastoupena pouze povídkou *El guardaagulles* (Výhybkář) Apellese Mestrese a malou ukázkou z románu *Solitud* (Samota) od Cateriny Albert (Victor Català). Z předchozí trojice překladatelů katalánské prozaické tvorby (Antonín Pikhart, Otakar Janota a O. S. Vetti) byl naživu již jen posledně jmenovaný, ten však na své překlady z katalánštiny z let 1910 až 1915 již nikdy nenavázal.⁶⁹⁷

Pokud jde o druhé vydání zmíněných románů, které opět vyšly v jednom svazku, v knize chybí vnočení, přičemž příslušný záznam v katalogu Národní knihovny uvádí jen rozmezí „mezi 1910 a 1943?“, což by dokonce mohlo znamenat, že by se mohlo jednat i o první vydání. Skutečnost, že se skutečně jedná o reedici a že kniha vyšla až roku 1943 – tedy rok po překladatelově úmrtí –, se nám podařilo prokázat díky nalezení příslušného bibliografického záznamu v seznamu knih vydaných toho roku v Protektorátu⁶⁹⁸ (Foch a Drtina 1944: 123).

Při zběžném pohledu je zjevné, že ani jeden román nedoznal žádných obsahových změn, nicméně dvě formální jsou očividné: titulem svazku je na rozdíl od prvního vydání druhý z dvojice románů – *Revolta* (*Vzpoura*) –, přičemž z původního českého názvu románu *Per la vida* zmizelo diminutivum⁶⁹⁹ a dílo nese název *Za to živobytí*.

Překlady katalánské prózy se nevěnoval ani Rudolf Jan Slabý, ačkoli překlady cizojazyčné prózy do španělštiny, popř. katalánštiny tvoří jádro Slabého překladatelského díla. Pokud jde o katalánskou literaturu a její překlady do češtiny, soustředil se Slabý

697 Důvodem bylo jeho polyglotské nadání a nevyčerpatelný entuziasmus, s jakým se postupně pouštěl do objevování téměř všech myslitelných cizích literatur (nejen) v Evropě, přičemž nejednu z nich u nás představil jako vůbec první.

698 Bibliographischer Katalog. Verzeichnis des im Protektorat Böhmen und Mähren erschienenen Schrifttums des Jahres 1943 (mit Ausnahme der Zeitungen und Zeitschriften).

699 V prvním vydání je zmíněný román (i celý svazek) uveden názvem *Za to živobytíčko*.

takřka výhradně na divadelní tvorbu. Svou roli v tom mohl sehrát i noucentismus,⁷⁰⁰ což byl směr, jehož dominanci v katalánském písemnictví můžeme vymezit přibližně léty 1906-1926, do nichž naprosto přesně spadá dvanáctileté období Slabého pobytu v Barceloně (1914-1926). Svou jednostrannou orientací na poezii „zbrzdil noucentismus na dvě desetiletí vývoj katalánského románu“ (Schejbal in Hodoušek 1999: 432-433), přičemž tuto nepřítomnost nové, pozoruhodné domácí prózy vyvažoval svými překlady z cizích jazyků mimo jiné právě Slabý (Schejbal 1999: 42). K obnově katalánské prózy začíná docházet teprve na přelomu 20. a 30. let, což je však období, kdy se Slabý čím dál více přeorientovává na španělštinu⁷⁰¹ a jiný překladatel, který by se tehdy vědomě věnoval zprostředkovávání katalánsky psané tvorby, u nás nebyl.

5.6.2 Poezie

Překlad katalánské poezie, jejíž ráz tehdy udávali především Josep Carner (1884-1970), Carles Riba (1893-1959), Josep Vicenç Foix (1893-1987) či Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), do češtiny v tomto období stagnuje, neboť chybí překladatel, jenž by se jejímu zpřístupňování soustavně věnoval. Katalánská poezie je tak v českém prostředí přítomna jen minimálně, a to navíc hlavně zásluhou reedic Verdagerových sbírek *Flors de Maria* (Květy Mariiny) a *Eucarístiques* (Eucharistie) z roku 1929.

Stejně jako v předchozím období jsme u překladové produkce katalánské poezie z let 1918-1948 svědky naprosté dominance Jacinta Verdaguera, jehož tvorba představuje 99,3 % všech básní publikovaných v tomto sledovaném období. To je dáno jednak celoživotní preferencí Sigismunda Boušky, pro něhož byl Verdager vzorem moderního katolického básnictví, a jednak tím, že tyto překlady zůstaly osamoceny: Slabý se básnickým převodů příliš nevěnoval, neboť překlad poezie zjevně nebyl jeho silnou stránkou,⁷⁰² a Bouškovi se nedařilo vydat Llullovu meditativně laděnou, poetickou knihu *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o příteli a miláčku). Z té byla – avšak v Karáskově překladu – uveřejněna roku 1920 jen ukázka.

Spolu s ní bylo v tomto období – v rozmezí pouhých dvou let (1928-1930) – uveřejněno dalších 144 básní (143 knižně, 1 časopisecky), ale novinkami byly pouze 4 z nich: Verdagerovy básně *La becada* (Chocholouš), *Les tórtors* (Hrdličky) a *Predicant als aucells* (Kázání ptáčkům) a báseň Ignasiho Iglésiase *Sol d'amor* (Za sluncem lásky). Tyto

700 Eugeni d'Ors (1881-1954), hlavní ideolog noucentismu, tento směr formuloval jako „mediteranní klasicismus 20. století“ (Schejbal in Hodoušek 1999: 432).

701 První literární překlad Rudolfa Jana Slabého do španělštiny je datován rokem 1931, kdy v české verzi, pod níž je podepsán spolu s Václavem Jiřinou (1886-1946), vyšel román Ramóna Gómeze de la Serna Torero Caracho. Do roku 1942 pak Slabému knižně vyšlo dalších 6 literárních překladů ze španělštiny. Navíc další 4 zřejmě zůstaly jen v rukopisné podobě (srov. Llanas i Pinyol Torrents 2009: 47).

702 O tom svědčí už samotný fakt, že pod jeho básnickými překlady do češtiny je často jako spoluautor podepsán ještě někdo další. S tím jsme se mohli setkat nejen u Slabého básnických převodů z katalánštiny (Iglésias a Ruyra), ale např. i z portugalského (Guerra Junqueiro), z níž jinak taktéž překládal sám.

nové, poprvé uveřejněné ukázky z básnické tvorby tak na celkovém objemu česky vydané katalánské poezie zaujímá v tomto období podíl pouhých 2,78 %.⁷⁰³

5.6.3 Drama

Jedinou novinkou z katalánské divadelní tvorby, s níž se čeští diváci měli možnost seznámit, bylo drama Adriàa Guala *Misteri de dolor* (Zlomené srdce). Avšak vzhledem k tomu, že byla sehrána pouhá dvě představení a český překlad se nedočkal knižního vydání, neměla Gualova hra – třebaže k tomu díky svým nesporným kvalitám rozhodně měla potenciál⁷⁰⁴ – prakticky žádnou šanci zdomácnět tak jako Guimeràova *Terra baixa* (V nížině): ta nejenže se roku 1921 dočkala reedice, ale i v průběhu dalších desetiletí byla díky četným amatérským i profesionálním inscenacím stálíci české divadelní scéně, a tak představovala pro české publikum prakticky jedinou možnost, jak poznat katalánskou divadelní tvorbu.

Tato situace však nikterak nekoresponduje s výsadním postavením, jaké v tomto období katalánské drama zaujímal mezi českými překlady z této cizojazyčné literatury. Pomineme-li několik málo básní a jednu ukázkou z románu, o nichž bylo pojednáno výše, lze dokonce konstatovat, že se u nás z katalánské literární tvorby nic jiného než divadelní hry nepřekládalo. Obliba tohoto žánru byla plně v souladu s tehdejší obecnou preferencí v českém překladatelství, v němž – mimo jiné v souvislosti s „rozmachem českého divadlnictví po r. 1918“ – „nastává vlna překladů dramatických“ (Levý 2023: 220).

Za všechny dramatické překlady vděčíme Rudolfu Janu Slabému, který měl možnost katalánskou divadelní tvorbu podrobně poznat během dvanácti let, kdy pobýval v Barceloně. Tam se také seznámil s hlavními osobnostmi katalánské divadelní scéně, s nimiž byl v osobním kontaktu a měl k nim velmi přátelský vztah.⁷⁰⁵

GRAF – poměr divadelních her, které byly v tomto období přeloženy, a těch, které byly uvedeny na scénu: 1 ku 5

Nepřekládaly se komedie, nýbrž pouze dramata, přičemž dvakrát byly k překladu zvoleny hry u nás již velmi dobře známého Àngela Guimeràa, další dvě hry pocházely z tvorby Santiaga Rusiñola a jednou byl přeložen již zmíněný Adrià Gual a také Ignasi Iglésias. Vzhledem k tomu, že se text ani jednoho z překladů nedochoval a premiéry se

703 Do tohoto počtu není zahrnuta ukázka z Llullovy meditativně laděné, poetické knihy *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o příteli a miláčku), která byla v Karáskově překladu uveřejněna v revui Tým, neboť toto dílo je spíše souborem veršů, nežli sbírkou básní.

704 Gualovo drama si již v době svého uvedení vysloužilo řadu velmi pochvalných kritik v tehdejší tisku, o jeho kvalitách vypovídá i zařazení do edice *Les millors obres de la literatura catalana* čítající sto svazků, kterou mezi léty 1978-1983 vydávalo nakladatelství Edicions 62. O nadčasovosti zmíněného Gualova dramatu pak svědčí skutečnost, že hra je v Katalánsku uváděna dodnes, a to mimo jiné i v *Teatre Nacional de Catalunya* (tam naposledy roku 2010).

705 Dokladem toho, jak jej zasáhla smrt Àngela Guimeràa, budiž například publikace L'Àngel Guimerà: Sa vida, sa mort, vydaná v návaznosti na autorovo úmrtí, jejíž jeden exemplář zaslal do Čech svému synovi s následujícím věnováním: „Ve smutné vzpomínce na den 18./VII 1924. Tvůj tatíček. Barcelona, červenec 1924.“ (Zmíněný výtisk je uložen v české Národní knihovně).

dočkala jen jedna hra, je obtížné přesně určit rok, kdy k jejich přeložení do češtiny došlo. Nicméně ze zpráv uveřejněných v tisku, jakož i ze Slabého dochované korespondence i pozůstalosti dotyčných autorů jsme se pokusili sestavit jejich alespoň přibližnou dataci.

Jako první bylo přeloženo Guimeràovo drama *La reyna jove* (Mladá královna), nejspíš již v roce 1921, po němž následovala *Maria Rosa* (pravděpodobně 1922). Do roku 1923 pak lze zasadit Rusiňolovo drama *El místic* (Křesťan / Světec), a do roku 1925 Gualovo drama *Misteri de dolor* (Zlomené srdce). Naopak pozdějšího data nejspíš budou překlady Rusiňolovy *La verge del mar* (Mořská panna) a Iglésiasových *Els vells* (Starci), jejichž vznik můžeme na základě dostupných pramenů vymezit léty 1928 až 1932, byť nelze s úplnou jistotou vyloučit, že je Slabý přeložil ještě za svého pobytu v Katalánsku.

GRAF – podíl autorů na celkové produkci překladů divadelních her pořizených v tomto období
Guimerà 33 %, Rusiňol 33 %, Gual 17 %, Iglésias 17 %

5.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)

Překlady katalánské literatury se v tomto období věnovali prakticky jen Sigismund Bouška a Rudolf Jan Slabý: Bouška, jehož lze bezesporu označit za prvního českého katalanistu, se studiem katalánského jazyka zabýval cíleně a dlouhodobě, přičemž dosáhl obdivuhodné znalosti nejen soudobého jazyka, ale díky překladům Ramona Llulle pronikl i do staré katalánštiny. Slabý se katalánsky naučil za svého pobytu v Barceloně, kde si řeč osvojil natolik, že byl schopen překládat dokonce i do katalánštiny.

Není tedy sporu tom, že v naprosté většině případů byly překlady z tohoto období pořizeny na základě původní, katalánsky psané předlohy. Nic na tom nemění ani skutečnost, že pod některými překlady básní je vedle Slabého spolupodepsán také Ota Dubský, jenž katalánštinu dle všeho neovládal. Dubský Slabému nepochybně pomáhal jen s finální úpravou básně, jejíž předlohu Slabý dle svých schopností přetlumočil z katalánštiny.

Jedinými výjimkami, tj. překlady nepřímými, jsou převody Jiřího Karáska ze Lvovic, Jaroslava Machka a Zdeňka Šmída, přičemž každý z nich byl pořizen z jiné cizojazyčné předlohy. Zatímco Karásek ukázkou z Llullovy *Llibre de l'Amic e Amat* (Kniha o Příteli a Miláčku) přeložil z francouzštiny, v níž zmíněné dílo vyšlo knižně jen rok předtím, Šmíd ukázkou z románu *Solitud* (Samota) nepochybně pořídil na základě předlohy ve španělštině,⁷⁰⁶ neboť s daným jazykem je spjata veškerá jeho překladatelská činnost. Machek, orientovaný na slovanské jazyky, přeložil Mestresovu povídku s největší pravděpodobností prostřednictvím převodu do ruštiny, o jehož existenci víme díky autorově sdělení v jednom rozhovoru z roku 1934, v němž na něj vzpomíná jako na „roky starou“ záležitost, což potvrzuje, že Machkově překladu z roku 1932 časově předcházela.⁷⁰⁷

⁷⁰⁶ Zmíněný román byl do španělštiny přeložen již roku 1907.

⁷⁰⁷ „[A]nys enrrera, en fullejar un perío dic rus, veig que hi havia un escrit en forma de fulletó que duia la signatura d'Apelles Mestres. [...] després vaig poder esbrinar que, a Finlàndia, hi havia un senyor que s'havia interessat per la literatura catalana, es perantista, crec, i ell fou qui traduí al rus "El guardaagulles".“ (Clarisme, Any 2, Núm. 21, Barcelona, 10 de març de 1934, s. 1.)

5.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury

Pro vydávání katalánské literatury u nás je v tomto období příznačná stagnace. Nejenže mezi léty 1918 až 1948 byla publikována minimálně, ale většinu nakladatelských počínů tvořily reedice, přičemž jediná knižně vydaná novinka vyšla vlastním nákladem. Z celkových 6 publikovaných titulů jich jednu třetinu (2 tituly) vydala Československá akciová tiskárna v Prostějově, díky níž se Bouška dočkal vydávání svých sebraných spisů. Edice Spisy Sigismunda Boušky, v níž měly postupně jeho práce vycházet, však skončila vydáním 3. svazku,⁷⁰⁸ což mohlo být dáno mimo jiné i nastalou hospodářskou krizí. Další třetinu tehdejší knižně vydané překladové produkce z katalánské literatury publikovalo nakladatelství F. Kostelecký v Novém Bydžově, když v jednom svazku vydalo zároveň 2 tituly, již dříve vydané – roku 1915 Nakladatelstvím Krameriovy knihovny v Rokycanech – romány Josepa Pouse Pagése *La revolta* (Vzpouora) a *Per la vida* (Za to živobytí). Jedním titulem (to jest 16,7 %) se na celkové knižní produkci podílelo nakladatelství Máj reedicí Pikhartova překladu Guimeràova dramatu *Terra baixa* (V nížině). Tentýž podíl má i Antonín Šorm, jenž vlastním nákladem vydal sborník *Kázání ptáčkům* obsahující i překlad 3 Verdagerových básní, které byly v daném období, jak již bylo řečeno, jedinou knižní novinkou z katalánské literatury.

Pokud jde o periodický tisk, za celé sledované období se nám podařilo najít pouze čtyři takto publikované překlady: ukázkou z Llullova díla *Llibre de l'Amic e Amat* (Kniha o Příteli a Miláčku) v Karáskově převodu v Týnu, Machkem přeloženou povídku Apeflese Mestrese *El guardaagulles* (Výhybkář) v Nové době, báseň Ignasiho Iglésiase *Sol d'amor* (Za sluncem lásky) v převodu Slabého a Dubského a ukázkou z románu *Solitud* (Samota) Cateriny Albert (Víctor Català) v překladu Zdeňka Šmída, přičemž oba posledně zmíněné překlady byly otištěny v *Národních listech*. Žádné další překlady z katalánsky psané literatury se v českém tisku neobjevily, a to i přesto, že spolupracovníkem *Národních listů* se roku 1928 stal překladatel Rudolf Jan Slabý, který tuto skutečnost uvádí v korespondenci vedené s Adriàem Gualem.

Jednou z příčin byl upadající obecný zájem o Katalánsko, o němž již bylo pojednáno, a s ním související pokles zájmu o jeho literaturu. Další pak zaměření tehdejších překladatelů, respektive charakter katalánské tvorby, kterou si Slabý a Bouška, jediní aktivní překladatelé tohoto období, volili k překladům. Bouška z katalánštiny překládal výhradně katolickou literaturu, pro jejíž vydávání nepanovaly dle jeho slov z roku 1929 příznivé podmínky: „Pro velké umění katolické není u nás smyslu“ (Verdager 1929a: 175).⁷⁰⁹ Důvodem nevydání Bouškova překladu Llullovy *Llibre d'Amic e Amat* (*Kniha o*

708 Tím byla reedice překladu Verdagerovy básnické sbírky *Eucarístiques* (Eucharistie). 2. svazkem bylo revidované vydání překladu Verdagerovy básnické sbírky *Flors de Maria* (Květy Mariiny), jako 1. svazek zmíněné edice vyšla znovu Bouškova sbírka povídek *Děti*.

709 Na druhou stranu je však třeba říci, že po počátečním období antikatholicismu, který v Československu v prvních letech po jeho vzniku panoval, se u nás katolické literatuře (přínejmenším té domácí provenience) dařilo velmi dobře: dle literárního historika Martina C. Putny (2010: 200) bylo období první republiky „zlatým věkem“ české katolické kultury.

příteli a miláčku) pak byly mj. i jeho požadavky ohledně termínu vydání či otázka honoráře (Llull 2004: 156-157). Slabý se pro změnu zaměřoval na divadelní hry, které se mu však (až na jednu výjimku) nedařilo dostat na českou scénu, kde by jim případný úspěch mohl zaručit i knižní vydání.

5.9 Recepce

5.9.1 Obecná charakteristika

Vzhledem k velmi nízkému počtu uveřejněných překladů, na němž se navíc zcela zásadně podílely reedice u nás již dříve publikovaných katalánských děl, se nelze divit, že i ohlasy byly zcela minimální. Čas od času se sice v domácím tisku objevily kratší zprávy, které přinesly informace o aktuálním dění na katalánské literární scéně, díky nimž se český čtenář mohl například dozvědět, že „[k]atalonský básník López Pico vydal dvě knihy veršů a jednu prosy a sice „Enyorances del Mon“, „Cinc Poemes“ a „Entre la Crítica i l'Ideal“,⁷¹⁰ anebo že „Joseph [sic!] Pla uveřejnil své dojmy z Paříže i své úvahy o soudobém mezinárodním životě v knize [...] „Coses Vistes“, která „v jednom měsíci dožila se sedmi vydání, což je událost v Katalonii velmi neobvyklá“,⁷¹¹ avšak tyto zprávy byly pouze víceméně nahodilými zmínkami o katalánské literatuře a postrádaly jakoukoli spojitost s tím, co se z ní překladatelé snažili zpřístupnit.

V porovnání s recepcí z předchozího období se u nás v letech 1918-1948 nedostávalo katalánské literatuře prakticky žádné podpory v podobě časopisecky vydávaných ukázek, recenzí či studií, které by ji pomáhaly dostávat do hlubšího povědomí a které by případným zájemcům umožňovaly lépe se orientovat či alespoň udělat si představu o tom, jakou literární tvorbu Katalánsko skýtá. V důsledku upadajícího zájmu o Katalánsko, umocněného absencí nezbytných impulzů v podobě nových, čtenářům či publiku zpřístupněných překladů se tato cizí literatura z českého kulturního prostředí postupem času vytratila natolik, až zmizela takřka úplně.⁷¹²

K jistému připomenutí katalánské literární tvorby přispělo i vypuknutí občanské války ve Španělsku, kdy se v českém prostředí objevily snahy vyjádřit solidaritu s republikánským Španělskem prostřednictvím kultury. V jejich důsledku byla např. Divadelním dělnickým spolkem Roman Tuma ve Vysočanech uvedena na scénu Guimeràova hra *Terra baixa* (V nížině): „Při sestavování cyklu her k jubilejnímu sjezdu Svazu DDOČ [Dělnického divadelního ochotnictva českého] měli jsme všichni společnou myšlenku: jak vzpomenout na Španělsko? Jak činem dokázat solidaritu s hrdinným španělským lidem? [...] Nejvhodnější španělská hra by byla -Vzbouření na vsi- od Lope de Vega. Tuto hru však již hraje Národní divadlo v Praze. Proto jsme volili hru -V nížině- od katalánského autora Guimery. [...] První představení [...] bezpochyby stane se

710 Národní listy, 12. 3. 1924, s. 1

711 Národní listy, č. 206, roč. 65, 29. 7. 1925, večerní vydání, s. 1.

712 Danou situaci reflektoval Zdeněk Hampejs-Hampl následovně: „Posteriorment, degut a diverses circumstàncies, i també per el fet de que no es trobaren individus que mantinguessin i ampliessin aquestes relacions, el públic txec i eslovac casibé es va olvidar de Catalunya“ (Hampl 1969: 265).

dostaveníčkem všech upřímných přátel španělského lidu,“ načež Svaz DDOČ vyjadřuje přesvědčení, že po premiéře ve Vysočanech se zmíněná hra dočká hojných repríz „i venkovskými skupinami lidového divadla v Československu, které tak horečně hledají vhodný španělský repertoár“.⁷¹³

Zmíněnou hru následně roku 1938 uvedla řada dalších dělnických divadel.⁷¹⁴ Roku 1943 ji pak k 15. výročí svého vzniku nasadil na repertoár Dělnický ochotnický spolek Jiří Wolker z Prahy-Žižkova (Císař 1998: 156), což bylo možno i díky tomu, že *Terra baixa* (V nížině) figurovala – spolu s dalším Guimeràovým dramatem *Mar y cel* (Moře a nebe)⁷¹⁵ – na seznamu her, jejichž uvádění během protektorátního období bylo roku 1940 povoleno Zemským úřadem v Praze (Kovaříková 2013: I. 33 a I. 154)

5.9.2 Adrià Gual

Jedinou opravdovou snahu, jak českému čtenáři nějaké dílo skutečně přiblížit a navíc nezprostředkovaně, tj. přímo na základě vlastní zkušenosti a prožitku, představovala recenze Gualova dramatu *Misteri de dolor* (*Zlomené srdce*), která vyšla pět dní po jeho české premiéře v *Českém slovu*.⁷¹⁶

O nepříliš utěšené situaci, v jaké se u nás katalánská literatura nacházela, vypovídají již úvodní slova zmíněné recenze: „nářeční [sic!] tvorba katalánská pronikne k nám sotva nějakou náhodnou ukázkou. Poměrně nejznámější je Guimerovo drama »V nížině«, [...] ale právě dlouhá doba, která od jeho uvedení do Národního divadla minula bez dalších ukázek, je nejlepším svědectvím, jak skrovné jsou naše styky se vzdělaným světem katalánským.“ Autorovi recenze připomíná Gualova hra, pocházející z roku 1899, Jiráskovu *Vojnarku*, k níž má blízko „nejen rokem svého vzniku, nýbrž i obsahem a rázem.“⁷¹⁷

Hra je zasazena do venkovského prostředí, avšak na rozdíl od děl Guimeràa, jehož tvorbou byl Gual ovlivněn, jsou v ní zřetelné prvky symbolistního divadla, inspirované zejména Henrikem Ibsenem a Mauricem Maeterlinckem (Battle i Jordà 2001: 489). Gual vypráví příběh ovdovělé ženy Mariagny, která se opět provdá, tentokrát za mladšího Silvestreho. Ten však postupně pokukuje po její dceři Mariagnetě, pročež pro ni matka ve snaze dostat ji z domu chystá zasnuby s Labastem. Mariagneta jej však odmítá, kvůli čemuž se do potyčky s ním dostane Silvestre a utrpí zranění, které mu Mariagneta ošetří. Když se matka vrací domů, spatří Silvestreho a Mariagnetu v milostném objetí a pochopí, že jejich lásce nezabrání. Přichází znovu a propěvuje si, aby je o svém příchodu již z

713 Blíže článek Františka Spitzera *Vysočanští dělničtí divadelníci k svému sjezdu. Angel Guimerà: „V nížině“*, Rudé právo, roč. 17, č. 209, 8. 9. 1936, s. [4].

714 Jen u příležitosti oslav 1. Máje 1938 ji hrála dělnická divadla v Košířích, Táboře a Smečně (Rudé právo, roč. 19, č. 100, 29.4.1938, s. [7]).

715 Zmíněná divadelní hra byla v inkriminovaném období hrána minimálně v dubnu roku 1942, kdy ji měl na programu soubor Divadla Na Slupi.

716 České slovo, roč. 19, č. 122, 22. 5. 1927, s. 8.

717 ibidem.

dálky uvědomila. Pod záminkou, že ještě musí něco zařídit, se s nimi loučí, načež odchází pryč. Následně se vrhá do propasti.

I přes některé výtky týkající se provedení kritik ve zmíněné recenzi drama ve výsledku chválí a podivuje se, „[p]roč se toho neujalo Městské vinohradské nebo Stavovské.“⁷¹⁸ Jak jsme již ukázali v souvislosti s jinými katalánskými hrami, Slabý se o jejich inscenování u nás (např. v Národním divadle a v Městském vinohradském divadle) vytrvale – leč neúspěšně – snažil. O tom, zdali zmíněným divadlům nabídl i Gualovo *Misteri de dolor* (*Zlomené srdce*), není nic známo, ovšem z rešerše katalánského tisku jsme se díky článku *Drama de l'Adrià Gual a l'estranger*⁷¹⁹ dozvěděli, že roku 1925 přijalo Gualovo drama k inscenování Slovenské národní divadlo v Bratislavě.⁷²⁰ Z dostupných zdrojů⁷²¹ nicméně vyplývá, že ke slovenské premiéře nikdy nedošlo, třebaže v Gualově korespondenci jsme našli dopis z 9. ledna 1926, v němž mu na jeho dotaz z ředitelství Slovenského národního divadla odpověděli, že termín premiéry ještě není pevně stanoven, ale že by k ní mohlo dojít v březnu či dubnu téhož roku.⁷²²

Slabý tedy hru nabízel dále, až nakonec uspěl u nového ředitele pražského Lidového divadla Urania. Ve zprávě *Nová budoucnost divadla Uranie*, uveřejněné v Národních listech, v níž je koncem roku 1926 oznámen příchod nového ředitele Bedřicha Jeřábka, jsou rovněž avizovány „význačné novinky“ pro nadcházející sezónu. Jednou z nich má být i Gualova hra *Misteri de dolor* (*Zlomené srdce*), která je zmíněna jako novinka „[z]e španělského [sic!] repertoiru“.⁷²³

K premiéře nakonec došlo 19. května roku 1927, přičemž sám Slabý, jak uvádí v dopise z 2. července 1927 adresovaném Adrià Gualovi,⁷²⁴ se o datu premiéry dozvěděl z novin, a to pouhé dva dny předtím. Slabý se okamžitě vypravil do divadla, aby mohl být účasten alespoň generální zkoušky, přičemž rázně zasáhl do scénografie, jinak by hra vyzněla jako „fraška – s andalusko-cikánskými kostýmy.“⁷²⁵

Slabý se premiéru Gualova dramatu, které se jakožto jeho první (a bohužel jediný) překlad z katalánštiny dočkalo uvedení na scénu, což lze už samo o sobě vzhledem k předchozím bezvýsledným pokusům považovat za úspěch, snažil využít k trvalejšímu prosazení zmíněného autora v českém kulturním prostředí. Ačkoli Slabého nebývalé úsilí o propagaci, potažmo zdomácnění Guala coby divadelního autora i teoretika vyšlo vniveč a žádný ze zamýšlených projektů se neuskutečnil, Slabého angažovanost jen dokládá, že práci překladatele rozhodně nelze omezovat na „pouhé“ pořízení překladu, neboť překladatel v procesu recepce zahraničního díla častokrát sehrává mnohem větší roli, než je na první pohled patrné.

718 ibidem.

719 La Veu de Catalunya, Any XXXV, N.º 9.228, 27 de desembre de 1925, s. 7.

720 K výše uvedenému došlo velmi pravděpodobně i díky Slabého známostem s Oskarem Nedbalem, který v inkriminovaném období působil jako ředitel zmíněné instituce.

721 Archiv Slovenského národního divadla: Programové plakáty (<https://snd.sk/programme-posters>)

722 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12300.

723 Národní listy, roč. 66, č. 322, 24. 11. 1926, s. 4.

724 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12302.

725 Ibidem. Ještě téhož dne se Slabý s režisérem vydal do skladu divadelních kostýmů a společně vybrali ošacení, které sice neodpovídalo přesně prostředí hry, ale zároveň nijak nevadilo tomu, aby bylo výsledné vyznění katalánské.

Vzhledem k malé délce hry Slabý Gualovi naznačoval, že by přeložil ještě nějakou jednoaktovou či dvouaktovou hru, „aby představení nebylo ve výsledku příliš krátké,“⁷²⁶ přičemž v této souvislosti se nejprve zmiňoval např. o *Silenci (Ticho)*, později o jednoaktových *Nit (Noc)* či *Sonata*. V dopise ze 14. srpna 1927⁷²⁷ Slabý dále navrhoval uspořádat ve spolupráci s divadlem Urania a Španělským kroužkem speciální představení dramatu *Misteri de dolor (Zlomené srdce)*, jemuž by předcházela Gualova asi dvaceti- či třicetiminutová přednáška, která by byla důležitým prvkem také proto, aby zmíněný autor obeznámil české publikum se svým pohledem na divadelní umění. Slabý k tomu uvedl, že prostřednictvím Divadla Urania a Španělského kroužku by se postaral, aby došlo k rozšíření zprávy o chystaném večeru mezi pražské literáty a intelektuály, což by on sám podpořil tím, že by několik dní předtím uveřejnil o Gualovi článek v tisku. Nadto by Slabý den po přednášce napsal podrobný referát, který by otiskl v některém z literárních časopisů. Gual by pobytu v Praze mohl využít ke zopakování téže přednášky pro Španělský kroužek⁷²⁸ a francouzsky též pro Cercle français. Pokud jde o materiální záležitosti, nabídl Slabý Gualovi, že by mohl nocovat a stravovat se u něj doma, ohledně výdajů na cestu přislíbil, že se pokusí podat návrh na Ministerstvu zahraničí, i když k této možnosti, respektive k tomu, že by byl úspěšný, se stavěl spíše skepticky.

V dopise datovaném 23. října 1927⁷²⁹ Slabý píše, že má radost z Gualova odhodlání přijet do Prahy, načež mu sděluje, že má od ministerstva zahraničí příslib finanční spoluúčasti, o níž Guala o několik málo dní později zpravuje coby o kladně vyřízené,⁷³⁰ a tudíž potvrzené záležitosti. Gualova cesta do Československa se však nakonec neuskutečnila, neboť k opětovnému uvedení dramatu *Misteri de dolor (Zlomené srdce)*, což byl základní předpoklad, na němž závisel i veškerý další související program, již nikdy nedošlo. Spolu s opětovnou možností shlédnout zmíněnou divadelní hru tak bylo české kulturní prostředí ochuzeno nejen o jedinečnou příležitost seznámit se osobně s předním katalánským dramatikem, ale zároveň i o překlad některé z výše uvedených Gualových her, jejíž uvedení mělo být součástí plánovaného večera.

Díky dochované korespondenci Rudolfa Jana Slabého adresované Adrià Gualovi, konkrétně z dopisu datovaného 14. února 1928,⁷³¹ víme, že hlavní příčinou nezdaru celého projektu byly změny, jichž koncem předešlého roku doznal soubor Divadla Urania: z původního obsazení Gualova dramatu totiž zbyli pouze dva herci, pročež by bývalo bylo nutné hru nazkoušet znovu.

5.9.3 Slabého snahy o reciprocitu v inscenování divadelních her

726 ibidem.

727 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12305.

728 Toto je doplněno Slabého (podtrženou) poznámkou o tom, že Španělský kroužek je sdružení bez politických cílů: „sense cap mira política“ (Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12305).

729 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12308.

730 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12309.

731 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12310.

Za pozornost dále stojí i Slabého vnímání překladu jako nástroje kulturní diplomacie, kdy Katalánce (a později Španěly) povzbuzoval k uvádění českých divadelních her, a to s tím, že za každou z nich bude u nás na oplátku inscenován stejný počet katalánských (později španělských) her.

Tuto myšlenku recipročního uvádění můžeme u Slabého nalézt již v roce 1924, kdy v souvislosti se zájezdem Československé národní opery, která měla v Barceloně a Madridu představit Smetanovu *Prodanou nevěstu* a Dvořákovu *Rusalku* (obě ve Slabého překladu⁷³²), uveřejnil zprávu, že Jaroslav Kvapil, jenž již dříve přijal dva Slabého překlady Guimeràových her, přijal nově k inscenování také Rusiňolovo drama *El místic* (Křesťan / Světec).

Poté, co se premiéry dočkalo drama *Misteri de dolor* (Zlomené srdce), Slabý se Guala opakovaně dotazoval, jak to vypadá s překladem Kvapilovy hry *Oblaka* (Els núvols), přičemž mu připomínal, že by v souvislosti se zamýšleným večerem věnovaným Adrià Gualovi, jehož se měl zmíněný autor zúčastnit osobně, bylo záhodno, aby Kvapilovu hru (popř. Jiráskova *Otce*) uvedl ve svém *Teatre Íntim* na scénu, neboť by u nás Guala rád představil jako „velkého přítele českého divadelního umění.“⁷³³ V témže dopise ze 14. února 1928 mu Slabý svěřuje ještě jeden dobrý důvod: v případě uvedení *Oblak* by Městské divadlo v Praze, jehož je Kvapil ředitelem, určitě uvedlo na scénu nějakou Gualovu hru.⁷³⁴

O svých záměrech věnovat se u nás prosazování katalánské divadelní tvorby, jakož i o myšlence recipročního uvádění českých her v Katalánsku, informoval i veřejně, a to během své návštěvy Barcelony, kam zavítal spolu se svými studenty z Československé obchodní akademie. Katalánskému tisku, jenž o zmíněné návštěvě přinesl krátkou reportáž, Slabý mimo jiné sdělil: „Ara [...] vull donar a conèixer el teatre català; però jo desitjaria que, per cada obra catalana estrenada a Praga es veiés d'estrenar-ne ací una de txecoslovaca.“⁷³⁵

Tento model kulturní výměny, založené na principu reciprocity, se Slabý snažil prosazovat i v první polovině 30. let. To už se však na úkor katalánsky psané literatury věnoval překladům ze španělštiny a do španělštiny,⁷³⁶ a tak nepřekvapí, že tehdy apeloval, aby za každou španělskou hru uvedenou v Československu byla ve Španělsku uvedena jedna česká.⁷³⁷

732 Spoluautorem obou zmíněných překladů je Joaquim Pena i Costa (1873-1944).

733 Institut de Teatre, Fons Adrià Gual, 12310bis.

734 „No perdi de vista Els núvols – vui presentar a vostè com a gran amic del art dramàtic txec, ço que procuraria posant Els núvols – llavors el Teatre Municipal (Director: Kvapil) posaria segurament alguna obra de vostè!“

735 La Publicitat, 9. 4. 1928, s. 1.

736 Slabý přeložil např. veselohru Olgy Scheinpflugové *Okénko* (*Escotillón*), která je však bohužel jedinou z pěti Slabým tehdy nabízených her, jejíž překlad se nám podařilo lokalizovat.

737 El Debate, Año XXIII., Núm. 7.242, 11 de febrero de 1933, s. 7.

6. TŘETÍ OBDOBÍ (1948-1968)

6.1 Charakteristika období

6.1.1 Základní vymezení překladového období

Postupný úpadek, k němuž u nás v souvislosti se zpřístupňováním katalánsky psané literatury dochází fakticky již na samém počátku třicátých let,⁷³⁸ je ještě zřetelnější v období po druhé světové válce, kdy s nástupem komunistického režimu v únoru 1948 navíc dochází k řadě změn v nakladatelské činnosti,⁷³⁹ do níž promlouvá ideologicky silně ovlivněná kulturní politika státu. K centralizaci vydavatelské činnosti, která se tak v konečném důsledku dostala pod plnou státní kontrolu, došlo 24. března 1949, kdy Národní shromáždění schválilo zákon o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací. Tento zákon „stanovením plánovací a schvalovací povinnosti předjal budoucí direktivní určování tematiky i systém kontroly knižní produkce“ (Janoušek 2007: 70).

Výše uvedené vedlo nejen k postupné likvidaci soukromého vydávání a prodeje knih, ale především k ideologizaci literatury, přičemž při výběru díla k překladu hrála rozhodující roli jak autorova státní příslušnost,⁷⁴⁰ tak zejména jeho ideově-politický postoj.⁷⁴¹ V souvislosti s požadavkem ideové čistoty dochází k zavádění čím dál přísnější cenzury,⁷⁴² nad níž vykonává dohled Kulturní rada KSČ, která literární tvorbu rozdělila na základě důležitosti do šesti odstupňovaných kategorií,⁷⁴³ přičemž veškerá nesovětská překladová beletrie zaujímal v tomto pomyslném žebříčku úplně poslední místo.

738 Po roce 1930 u nás byly publikovány pouze dvě novinky, ukázka z románu *Solitud* (Samota) Cateriny Albert (Víctor Català) a povídka *El guardaagalles* (Výhybkář) Apellese Mestrese, které však byly pořízeny na základě španělské, resp. ruské předlohy a v periodickém tisku byly uveřejněny bez jakékoli zmínky o katalánské provenienci.

739 „Utuzení komunistického režimu v následujících měsících pak znamenalo zestátnění, združstevňování i masovou likvidaci nakladatelských podniků, jejichž počet pronikavě klesl. Činnost kolektivních nakladatelství se ocitla pod ostrou kontrolou, vykonávanou nejen prostřednictvím politicky spolehlivých vedoucích pracovníků a různými formami cenzury, nýbrž také ekonomickými nástroji a z centra oktrojovanou tematickou specializací edičních plánů. Tento těžkopádný systém, jehož přežití zajišťovala jednotná síť knihkupectví a povinné odběry knihoven, neumožňoval pružně reagovat na aktuální potřeby české literatury, kultury a vědy, tím méně pak rychle zprostředkovávat soudobé zahraniční podněty, pokud jejich prezentaci státní orgány vůbec připustily. Přesto vydržel plných čtyřicet let a jeho zánik nastal až po listopadu 1989“ (Janoušek 2007: 69).

740 V oblasti překladové literatury lze bezprostředně po komunistickém převratu sledovat „zásadní příklon k dílům socialistického realismu zosobňovaným zejména literaturou sovětskou“ (Janoušek 2007: 110).

741 „Překlady poezie z nesocialistických zemí preferovaly, obdobně jako v próze, dílo výrazně levicových autorů, kteří svou tvorbou podporovali sovětskou ideologickou platformu“ (Janoušek 2007: 112)

742 „Pokud jde o cenzuru knih, až do léta 1948 se odehrávala v mezích předúnorového režimu kulturní regulace, vykonávané publikačním odborem ministerstva informací pod vedením Františka Halase a Bohumila Nováka. K obratu zde – podobně jako v celé kulturní politice – došlo na podzim 1948. V září 1948 vedení KSČ zřídilo Kulturní radu s úkolem „projednávat všechny zásadní otázky v oboru ideologie a kultury“ (Janoušek 2007: 63).

743 „1. marx-leninská literatura, 2. školní učebnice, 3. Jirásek, 4. budovatelská, hospodářská a jiná speciální literatura, nutná k splnění pětiletého plánu, 5. česká a sovětská původní beletristická literatura, 6. ostatní druhy literatury“ (Janáček 2004: 373).

Od druhé poloviny 50. let dochází k proměně kulturní atmosféry, kdy „především události po XX. sjezdu KSSS [v roce 1956] znamenaly zásadní zlom, který se záhy projevil i v překladové literatuře“ (Janoušek 2007: 114). V souvislosti s částečným kulturně-politickým uvolněním jsou publikována i díla, jejichž vydání by bylo dříve nemyslitelné, okruh autorů a národních literatur, z nichž se překládá, se rozšiřuje.

Tento příznivý trend pokračuje i v 60. letech, kdy se míra uvolnění dále zintenzivňuje,⁷⁴⁴ v důsledku čehož je českému čtenáři umožněn ještě lepší přístup k západní literatuře a kultuře obecně.⁷⁴⁵ Postupným rozšiřováním horizontu došlo v odborných kruzích k obnovení zájmu o katalánskou literaturu, jejíž recepce u nás probíhala nejprve prostřednictvím francouzských literárních časopisů. Díky nim se tato literatura dostala do povědomí tehdejších pracovníků státního nakladatelství Odeon Josefa Čermáka a Eduarda Hodouška, kteří začali uvažovat o zprostředkování některého z jejích děl českému čtenáři (Brabec M. 2019: 50).

Ačkoli v dějinách zpřístupňování katalánsky psané literatury představují léta 1948-1968 období, které definitivně stvrdilo přerušení slibně budované tradice českých katalanistů z přelomu 19. a 20. století, dané období nelze vnímat pouze negativně, neboť na jeho konci byly položeny základy, které předurčily budoucí pozitivní vývoj přijímání této literatury u nás v období následujícím.

6.1.2 Z hlediska politické situace

V tomto období vládnou jak ve Španělsku, tak v Československu shodně totalitní režimy, avšak kvůli rozdílné ideologii – fašismu na jedné straně a komunismu na druhé – panuje mezi oběma státy antagonismus, který se projevuje mimo jiné absencí jakýchkoli oficiálních vztahů či kontaktů.⁷⁴⁶ Taktéž všechny vzájemné kulturně-umělecké iniciativy obou zemí byly až do pádu Francova režimu „zcela minimální“ (Vurm 2007: 72), přičemž rozsah kulturních kontaktů „byl limitován antagonickou povahou režimů v obou zemích“ (Vurm 2007: 70), což se promítlo i do přijímání samotné španělské literatury, které bylo omezeno na válečnou či propagandistickou literaturu pomáhající v ideologickém boji a na klasickou, politicky nezávadnou literaturu období Zlatého věku. Za dané situace je tudíž logické, že v recepci katalánské literatury, která již v předchozím období probíhala zcela minimálně a navíc na pozadí recepce literatury španělské, se – i vzhledem k absenci překladatelů – nedala očekávat žádná změna.

Katalánská literatura se navíc jen velmi pozvolna vzpamatovávala ze situace nastalé v důsledku Francova vítězství v občanské válce a následných let diktatury, která

744 Tzv. druhou vlnu kritiky stalinismu odstartoval XXII. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1961, program dílčího uvolnění veřejného života v Československu byl pak zformulován na XII. sjezdu KSČ (prosinec 1962), jejíž proměna podnítila obrat v chování obyvatelstva (Janoušek 2008: 23).

745 Např. v roce 1963 navštívili Prahu Jean-Paul Sartre a Simone de Beauvoire, roku 1965 Allen Ginsberg a Louis Armstrong.

746 K prvním kontaktům mezi Československem a Španělskem došlo až v roce 1957, kdy země jednaly o navázání obchodních styků (Vurm 2007: 67), přičemž první návrhy a iniciativy k navázání konzulárních vztahů se uskutečnily až v roce 1967 (Vurm 2007: 68).

systematicky potírala jakékoli projevy jiné než španělské národní identity, a to včetně jazyka a literatury. Tu sice po roce 1946 bylo již možné v omezené míře vydávat, ale pod přísným dohledem cenzury.⁷⁴⁷ I nadále nesmějí vycházet knihy obsahující myšlenky odporující frankistické ideologii, ovlivněny jsou také knihy s katalánským národním obsahem, přičemž opatrně se musejí psát i publikace zabývající se staršími dějinami Katalánska (Vallverdú 1987: 112). Zapomínat nesmíme ani na to, že ačkoli se část katalánských autorů, kteří na konci občanské války ze země odešli, do Španělska vrátila,⁷⁴⁸ řada jiných žije i nadále v exilu.⁷⁴⁹ Navíc někteří autoři – ti, kteří zůstali, i ti, kteří se vrátili – se ocitají ve vnitřním exilu.⁷⁵⁰

Změnu přinesla až 60. léta a s nimi větší vnitropolitická liberalizace jak ve Španělsku, tak v Československu, kdy se postupné politické uvolňování Francova režimu projevilo na počátku šedesátých let „výrazným oživením katalánského kulturního dění“ (Schejbal 1999: 44).⁷⁵¹ I přesto, že návrat k normálnímu stavu byl stále daleko, můžeme počátek šedesátých let označit jako přelomový. Velmi významný mezník v dějinách vydávání katalánských knih představuje rok 1962, kdy bylo založeno nakladatelství Edicions 62, které se jako vůbec první systematicky snažilo být na katalánském knižním trhu protiváhou knihám ve španělštině, jichž na něm tehdy byla většina (Parcerisas 2009: 187). A kulturně-politické uvolnění u nás umožnilo tuto renesanci katalánského písemnictví začít sledovat a uvažovat o jejím budoucím zpřístupňování českému čtenáři.

747 O tom svědčí i korespondence katalánského autora Josepa Pla, který sice nebyl považován za nepřítele režimu, ale ani tak se (auto)cenzuře nevyhnul: „«la preocupació de la censura no em deixa dormir i m'envelleix», escriu Pla a Cruzet en una carta d'abril del 1954. En una altra del 1952, comentant el seu treball amb *Girona, un llibre de records*, publicat aquell mateix any, diu: «Tinc el llibre de Girona molt adelantat: tres quartes parts. Però ahir el vaig agafar, després de molts anys, i veig que hauré de modificar-lo una mica, pensant amb la censura. És terrible!» (Gallofré 2003).

748 Již dříve, roku 1943, se do Španělska vrátil Carles Riba, roku 1948 se vracejí např. Joan Sales, Pere Quart, Lluís Ferran de Pol, v pozdějších letech dále Aurora Bertrana (1950), Francesc Viadiu (1952) či Xavier Benguerel (1954).

749 V exilu dál zůstávají např. Artur Bladé (návrat roku 1961), Josep Palau i Fabre (1961), Pere Calders (1962), Avel·lí Artís Gener (1965), Vicenç Riera Llorca (1969), Agustí Bartra (1970), Josep Carner (1970) či Mercè Rodoreda (1972).

750 Vedle řady navrátilců se po určité období své tvorby údělu vnitřního exilu nevyhnuli například Salvador Espriu, Josep Vicenç Foix, ale i pravicově orientovaný Josep Pla. Termín „vnitřní exil“ poprvé použil novinář Miguel Salabert ve svém článku *L'exil intérieur* publikovaném ve francouzském týdeníku *L'Express*. Roku 1961 vydal (ve francouzském překladu) stejnojmenný román, v němž vnitřní exil popsal takto: „Rechazado, anulado, excluido, había creído encontrar el último refugio en mi yo, este *exilio interior*, esta pequeña isla portátil“ (Salabert 1988: 255). V úvodu k prvnímu vydání románu ve španělštině z roku 1988 se k definování pojmu ve vztahu s Francovou diktaturou vrací těmito slovy: „Decía entonces, y digo ahora, que el exilio interior es, fue, una realidad histórica. Una realidad que, en sentido lato y como contrapunto a la España descuartada y peregrina del exilio, incluía y expresaba a la España aherrojada, cautiva y marginada en sus propias entrañas físicas, es decir, incluía a todos aquellos españoles que resistieron pasivamente o cuya única forma de colaboración con el franquismo consistió en no luchar activamente contra él. [...] El exilio interior era, en dos palabras, el autismo social“ (ibidem: 11).

751 Jako příklad můžeme uvést vznik prvního poválečného katalánsky psaného časopisu *Serra d'Or*, jenž od roku 1959 pravidelně referoval o dění na katalánské literární scéně, a také vznik svépomocného sdružení *Òmnium cultural*, které bylo založeno roku 1961 za účelem podpory a rozvoje katalánské kultury a mimo jiné se snažilo též rozšířit znalosti katalánského jazyka.

6.2 Česko-katalánské interakce

6.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře

Vzhledem k vývoji z předchozího období, kdy katalánsky psaná literatura u nás jen doznívala a její zprostředkovávání mělo natolik výrazně sestupnou tendenci, až z českého kulturního prostředí počínaje 30. léty vymizela prakticky úplně, nebylo po roce 1948 už na co navazovat. Katolická literatura nebyla s ohledem na pronásledování církve v komunistickém Československu vítána, Pikhartovy překlady prózy, publikované pouze v periodickém tisku, byly odsouzeny k zapomnění a z repertoárů českých divadel zmizela i Guimeràova hojně inscenovaná hra *Terra baixa*, třebaže ji ještě v sezóně 1945-1946 uvádělo brněnské Mrštíkovo divadlo⁷⁵² a hru bylo možno chápat plně v souladu s komunistickou ideologií.⁷⁵³

I přesto, že zpřístupňování divadelní tvorby ze Španělska bylo po druhé světové válce omezeno především na autory zlatého věku či díla Federica Garcíi Lorcy, symbolu fašistické zvůle, hlavním důvodem, proč se Guimeràovo drama, poslední pozůstatek přítomnosti katalánské literatury v českém prostředí, vytratilo z domácí divadelní scény, bylo zastarávání překladu, na kterýžto problém bylo poukázáno již v roce 1945, kdy „hru španělského dramatika Angela Guimerá“ sehrál nuselský dělnický divadelní kolektiv Svítání: „Tato hra, která se stala též libretem opery, by se mohla stát zkušebním kamenem počínajícího ochotnického kolektivu, potřebovala by však nejen nový živý překlad, ale i řadu smělejších zásahů v textu. První podmínkou úspěšného snažení v překonání tak zv. chyb ochotničení je dobrý, jazykově dokonalý text. Sebelépe pojaté a sebenadějněji tvořené postavy, vkládá-li jim překlad do úst stará ochotnická konverzační klišé, se nemohou na jevišti rozžít.“ (Rudé právo, roč. 25, č. 163, 17. 11. 1945, s. 3)

Za postupným zneviditelnováním katalánské literatury u nás je však vedle přerušení jejího přijímání nutno vidět i nezáviděníhodnou situaci, které čelila: marginalizována byla nejen v důsledku zákazů a cenzury, ale i tím, že nejeden katalánsky píšící autor stále pobýval v exilu.

Výstižně danou situaci charakterizoval Miloslav Pluhař ve svých dopisech ze 4. ledna 1967, adresovaných katalánským autorům, v nichž Joanu Fusterovi píše, že se shání po vhodných knihách, které by českému čtenáři rád zprostředkoval, ale je menší obtíží je skutečnost, že u nás je katalánská kultura zcela neznámá, a to kvůli přerušení kulturních

752 Svobodné noviny, roč. 1, č. 119, 12.10.1945, s. 3.

753 O výše uvedeném svědčí již interpretace hry v dobovém tisku z roku 1939: „Odráží se zde nespokojenost lidu ve formě mravního útlaku a vykořisťování. Seznamujeme se zde se základními podmínkami života katalánského lidu, a když autor blahosklonně a ne se zlým úmyslem snaží se odvést společenský konflikt na koleje konfliktu života »V horách« a »V nížině«, nikoho to již nezmate a nemáme důvody upravovat hru, která jako opera je celému vzdělanému světu známa. Před poněkud zastaralou metodou autora dýše v hře nenávisť lidu proti jeho vykořisťovatelům, vítězí mravní síla lidu nad mravním rozkladem jeho příživníků“ (František Spitzer, Vysočanští dělničtí divadelníci k svému sjezdu. Angel Guimerá: „V nížině“, Rudé právo, roč. 17, č. 209, 8. 9. 1936, s. [4])

styků započatému před 27 lety.⁷⁵⁴ A Joanu Salesovi dodává, že v Československu panuje názor, že katalánská literatura končí rokem 1939.⁷⁵⁵

6.2.2 Výuka katalánštiny

Výuka katalánského jazyka u nás po většinu tohoto období neprobíhala, neboť Slabého lektorování bylo nejpozději roku 1948 ukončeno,⁷⁵⁶ a tak bylo jen velmi obtížné zvrátit stav započatý v předchozím období, kdy zájem o katalánskou literaturu postupně opadal a její recepce mezitím prakticky vymizela. Jak bude totiž dále prokázáno, výuka katalánského jazyka je zásadním faktorem ovlivňujícím zpřístupňování katalánské literatury českému čtenáři.

K obnovení výuky katalánského jazyka u nás došlo až na počátku 60. let, tedy s koncem tohoto období. Napomohl tomu – na první pohled trochu paradoxně – výsledek španělské občanské války, v jejímž důsledku musela ze Španělska uprchnout celá řada rodin. Jednou z těch, která nakonec našla útočiště v Praze,⁷⁵⁷ byla rodina Diany Moix (nar. 1939),⁷⁵⁸ pozdější asistentky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, díky níž byla výuka katalánštiny opětovně zavedena.⁷⁵⁹ Zájem o katalánštinu na počátku 60. let vzešel přímo z řad studentů, kteří se na Dianu Moix obrátili s návrhem, aby je svému rodnému jazyku naučila (Schejbal 2007b: 212),⁷⁶⁰ načež došlo k otevření dvousemestrálního kurzu katalánštiny.⁷⁶¹ Je tedy jistým paradoxem, že konflikt na Pyrenejském poloostrově, jehož

754 „Cosa una mica difícil, perquè aquí la cultura catalana és totalment desconeiguda – gràcies a l'incomunicació cultural, començada 27 anys fa.“ (z Pluhařova dopisu Joanu Fusterovi datovaného dne 4. ledna 1967).

755 „En Txecoslovàquia regna opinió que la vostra literatura es clou amb l'any 1939.“ (z Pluhařova dopisu Joanu Salesovi datovaného dne 4. ledna 1967).

756 Dle Štemberkové (2003: 165) skončil lektorát již roku 1939 v důsledku německé okupace, neboť po válce již nebyl obnoven.

757 Podobný osud stihl řadu dalších Španělů i Katalánců, v Praze se nadlouho usadila například také rodina Tomáše Pàmiese, jehož vzpomínky, prokládané dopisy jeho dcery Teresy Pàmiesové (1919-2012), vyšly roku 1971 knižně pod názvem *Testament a Praga*. Synem autorky, jež za tuto svou prvotinu získala prestižní ocenění *Premi Josep Pla*, je Sergi Pàmies (nar. 1960), přední představitel současné katalánské povídkové tvorby.

758 Dcera Josepa Moixe Regase (1898-1973), někdejšího republikánského starosty města Sabadell, který po občanské válce ve Španělsku musel uprchnout do zahraničí a útočiště našel v Praze.

759 Na rozhodnutí Diany Moix věnovat se studiu a výuce katalánštiny měl vliv rozhovor s akademikem Havránkem, který ji přesvědčil, aby se namísto studia češtiny věnovala studiu románských jazyků, přičemž ji obzvláště povzbudil k budoucímu studiu katalánštiny a k její výuce (Z osobní korespondence s Dianou Moix).

760 „Després d'un buit de catorze anys, el 1962, un grup d'estudiants de castellà va aprofitar l'avinentesa que la professora de Fonètica castellana, Diana Moix, era filla d'exiliats catalans i que a casa parlaven aquesta llengua, i li vam demanar classes de català. Les seves lliçons, Diana les escrivia a màquina, tot fent un sens fi de còpies“ (Schejbal 2007b: 212). V osobním rozhovoru Jan Schejbal uvedl doslova toto: „Ten kurz, to jsme si vyžádali, vyškemrali na Dianě, naštěstí našli jsme velké pochopení u doc. Tichého.“

761 K jeho otevření došlo po konzultaci s docentem Oldřichem Tichým, který následnou výuku katalánštiny na Katedře románských jazyků vždy podporoval (Brabec M. 2021: 165). Kurz nejprve probíhal na bázi dobrovolnosti, tj. nad rámec tehdejší výuky, později byl tento kurz již jako oficiální nabízen především studentům romanistiky (Z osobní korespondence s Dianou Moix). Diana Moix si učební materiály připravovala sama na stroji, přičemž pro studenty tímto způsobem vytvořila bezpočet kopií (Schejbal

výsledkem byla Francova diktatura, na jednu stranu sice nadlouho pozastavil vývoj katalánsky psané literatury, na druhou stranu byl vynucený příchod katalánských emigrantů do tehdejšího Československa rozhodujícím momentem pro budoucí českou recepci dané literatury, neboť zmíněný kurz Diany Moix poskytl základy katalánštiny hned několika budoucím překladatelům (Pluhař, Schejbal, Uličný, Vacek).⁷⁶²

Zájem o Katalánsko a jeho kulturu rostl v těsném sepětí se zájmem o katalánský jazyk, byť se tak dělo prozatím jen v rámci akademické obce.⁷⁶³ Právě Hampl, tehdejší vědecký pracovník Československé akademie věd a pozdější docent na katedře romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, byl prvním, kdo se již na začátku 60. let zasloužil o připomenutí kontaktů mezi českými překladateli a katalánskými autory. Roku 1960 to bylo spíše podružně, když ve svém článku (Hampejs 1960) o korespondenci Antonína Pikharta s řadou španělských autorů uvedl také dva dopisy, které překladateli adresoval již zmiňovaný Àngel Guimerà. O dva roky později se pak Hampl „katalánskou“ korespondencí zabýval již cíleně, když ve svém článku (Hampejs 1962) přiblížil akademické veřejnosti obsah písemného styku mezi katalánským básníkem Jacintem Verdagerem a jeho překladatelem Sigismundem Bouškou, respektive jeho polovinu, to jest básnickovy dopisy přijaté překladatelem.

Z dnešního pohledu lze však znovuzavedení výuky katalánštiny na půdě Univerzity Karlovy označit za klíčové, neboť sehrálo nezastupitelnou úlohu při formování nové generace katalanistů, popř. hispanistů, kteří se katalánskému jazyku, umění, kultuře a literatuře ve své profesní dráze věnovali alespoň částečně.⁷⁶⁴ Dokladem silícího zájmu o katalánskou literaturu mezi tehdejšími studenty je magisterská práce Miloslava Pluhaře *Překladatelské dílo Antonína Pikharta* z roku 1966, v níž autor představuje i Pikhartovu překladatelskou činnost z katalánštiny. Roku 1968 pak následoval článek, v němž Pluhař (1968: 163-178) odbornou veřejnost seznámil s Pikhartovou korespondencí zaslanou katalánskými autory Caterinou Albert alias Víctor Català a Narcísem Ollerem, čímž připomněl někdejší cíle česko-katalánské literární styky.

6.2.3 Styky a kontakty

Přerušení styků s Katalánskem, pozvolně započaté již od 30. let v důsledku nahrazení česko-katalánské sounáležitosti sounáležitostí česko-španělskou, dokonala situace nastalá

2007b: 212), později tyto materiály vyšly v knižní podobě: *Přehled katalánské mluvnice*. (Tvrda-Moix 1968) a *Učebnice katalánštiny I*. (Tvrda-Moix 1977).

762 Další případ, kdy příchod exulanta do Prahy znamenal přínos pro tuzemské univerzitní prostředí, představuje španělský republikánský generál Antonio Cerdón García, jenž díky svému angažmá na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy „významně přispěl k rozvoji hispanistiky v Československu“ (MZV 2022).

763 V dopise ze dne 30. září 1963, adresovaném Fèlixu Cucurullovi, píše Zdeněk Hampl následující: „No meu departamento da Academia das Ciencias começaremos, por minha iniciativa, os estudos da língua catala“ (z Hamplova dopisu Cucurullovi ze dne 30. září 1963).

764 Ačkoli za jediného ryzího katalanistu lze po Pluhařově emigraci považovat pouze překladatele Jana Schejbalu, české převody katalánské poezie později významně obohatil hispanista Miloslav Uličný, k rozvoji české katalanistiky přispěl svou *Mluvnici katalánštiny* (Zavadil 2020) renomovaný jazykovědec Bohumil Zavadil a povědomí o katalánském umění rozšířil náš významný kunsthistorik Pavel Štěpánek.

po druhé světové válce, kdy se Španělsko ocitá v mezinárodní izolaci,⁷⁶⁵ což případnému opětovnému navázání kontaktu s Katalánskem nijak nepomáhalo.⁷⁶⁶

K obnovení česko-katalánských literárních kontaktů došlo v roce 1963, kdy se u nás v souvislosti s renesancí katalánské literatury a zavedením výuky katalánštiny začíná pozvolna, leč podstatně zvětšovat, povědomí o Katalánsku, jeho kultuře a literatuře, byť se tak dělo prozatím jen v rámci akademické obce či úzkého kruhu romanistů působících v redakci nakladatelství Odeon.

K prvnímu námi prokázanému nově navázanému styku došlo zásluhou Zdeňka Hampejse-Hampla, který byl především lusitanistou a jako takový se znal s Fèlixem Cucurullem, katalánským spisovatelem a taktéž lusitanistou.⁷⁶⁷ Dne 30. září roku 1963 mu Hampl – portugalsky – píše, že se o katalánský jazyk a literaturu, o nichž toho ale ví velmi málo, skutečně zajímá.⁷⁶⁸ Zároveň jej informuje o tom, že přeložil Guimeràovo drama *Terra baixa* (Nížina), jehož vydání je plánováno na příští rok.⁷⁶⁹

V dopise z 1. června roku 1964 Hampl Cucurullovi sděluje, že byl pověřen zpracováním hesel týkajících se katalánských autorů pro připravovaný *Slovník spisovatelů. Španělsko, Portugalsko*,⁷⁷⁰ a žádá jej o sdělení, zdali v jím uvedeném výčtu nechybí nějaké důležité jméno. Díky pokračující korespondenci víme o dvou uvažovaných překladech konkrétních Cucurullovy děl (viz 6.4.2 Uvažované překlady), nicméně korespondenční styk mezi Hamplem a Cucurullem – byť pokračuje i během 70. let – se od roku 1966 z Hamplovy strany víceméně omezuje na poděkování za Cucurullovy knihy, které mu zmíněný autor posílal.

Ačkoli v souvislosti s obnovením zájmu o katalánskou literaturu bývají zmiňována jména redaktorů Odeonu Josefa Čermáka a Eduarda Hodouška a spolu s nimi právě i jméno Zdeňka Hampla (Pokorný 2015: 4), velikou roli při znovunavázání česko-katalánských literárních kontaktů sehrál především Miloslav Pluhař, jehož vskutku průkopnickou činnost odhalil až nálezný a studium jeho korespondence.⁷⁷¹ Z ní vyplývá, že Pluhař (1943-1991), tehdejší posluchač Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde studoval španělskou a francouzskou filologii a rovněž již zmiňovaný kurz katalánštiny vedený Dianou Moix, se stal skutečným obnovitelem česko-katalánských literárních styků.

765 V té se Španělsko ocitá již roku 1945, když nebylo přizváno do OSN, jejímž členem se stalo až roku 1955.

766 K prvním náznakům možného oteplování česko-španělských vztahů dochází až roku 1957, kdy mezi oběma zeměmi proběhly první oficiální kontakty, avšak jednání se týkala pouze navázání obchodních styků (Vurm 2007: 67)

767 Je možné, že k seznámení obou zmíněných došlo prostřednictvím portugalského autora Fernanda Namory (1919-1989), čemuž nasvědčuje mimo jiné Hamplovo sdělení z prvního dopisu ze 7. května 1963 adresovaného Cucurullovi, který od roku 1963 do poloviny roku 1965 žil v Lisabonu: „Cordiaais lembranças ao nosso comum amigo Namora.“ Cucurull roku 1962 přeložil do katalánštiny Namorův román *Domíngoo à tarde*, v katalánštině publikovaný pod názvem *Flors a la tomba de Clarisse*.

768 „Realmente me interesso pela língua e literatura catala que porém muito pouco conheço.“

769 I přes výše uvedený předpoklad se kniha nakonec dočkala vydání až na jaře roku 1968.

770 „Fui encarregado de contribuir com verbetes sobre autores de catalunha para um Dicionário de Escritores da Península Ibérica,“ píše Hampl Cucurullovi 1. června roku 1964.

771 Vůbec poprvé byla Pluhařova korespondence a spolu s ní i osobnost tohoto katalanisty představena v listopadu roku 2023 během kongresu *Fonts històriques i construccions biogràfiques*, pořádaného ve Valencii v rámci projektu *Als marges de la història*.

Miloslav Pluhař, o němž bude jakožto o překladateli pojednáno v kapitole zaměřené na období 1968-1989, se již v říjnu a listopadu roku 1965 – tedy ještě coby student – vydal do Barcelony, kde se setkal se Santiagem Albertím (1930-1997), autorem španělsko-katalánského slovníku, a Difusora General. Následně navázal kontakty i s dalšími katalánskými nakladatelstvími – Edicions 62, Aymà, Edicions Proa, Vergara, Club Editor – a také s katalánskými básníky Francescem Vallverdúem (1935-2014) a Joanem Oliverem (1899-1986), vystupujícím pod pseudonymem Pere Quart, kteří pracovali v nakladatelství Edicions 62, respektive Aymà.

Roku 1967, tedy v době, kdy již spolupracoval s nakladatelstvím Odeon a dělal pro něj lektorské posudky, vstoupil Pluhař ve snaze získat co možná nejlepší přehled o katalánské literatuře do písemného styku i s významným valencijským autorem a intelektuálem Joanem Fusterem (1922-1992), jehož dopisem ze dne 4. ledna 1967 žádal, aby mu do doby, než vyjde jím připravovaná *Literatura Catalana Contemporània* (vydáno až roku 1972), doporučil obdobnou knihu. S cílem získat přístup k soudobé katalánské tvorbě Pluhař dopsal také autorovi a zároveň nakladateli Joanu Salesovi (1912-1983), přičemž zmínil svůj zájem o knihy z produkce jeho nakladatelství Club Editor.

V lednu roku 1968 Pluhař navázal korespondenční styk s již zmiňovaným Fèlixem Cucurullem, s nímž udržoval čilý písemný i osobní kontakt až do konce svého života.

6.2.4 Česko-katalánská sounáležitost

Česko-katalánská sounáležitost, která byla po roce 1918 pozvolna rozměňována v rámci nově utvářených vztahů se Španělskem, byla od roku 1931 nahrazena sounáležitostí se španělskými republikány. Tato sounáležitost, prohloubená během občanské války, přetrvává i po většinu tohoto období, v němž pro jakékoli případné sympatie ke Katalánsku nebyl žádný prostor, neboť příslušnosti k národu byla zcela jednoznačně nadřazena příslušnost politická.⁷⁷² Výstižně situaci popsal Josef Čermák: „Soudobá literatura Francova Španělska byla v Čechách neuvěřitelně dlouho tabu [...] U nás byly tenkrát vydávány pouze knihy pokrokových protifrankistických emigrantů, většinou beletrizujících žurnalistů, kteří se usadili například v Moskvě.“ (Rubáš 2012:24).

⁷⁷² Tuto proměnu, kdy Katalánsko až do 60. let není pro Čechy zajímavé coby zdroj inspirace a obohacování domácího písemnictví, k němuž kdysi docházelo prostřednictvím překladu jeho literatury, a pozornost poutá již pouze svým politickým děním, krásně ilustruje tato angažovaná báseň ppor. J. Holce *Barcelona je jen začátek* z roku 1951, inspirovaná tehdejší barcelonskou stávkou a uveřejněná v článku *O literární tvořivosti příslušníků naší lidové armády* (Kovářík 2003): *Jinak svoboda a jinak důtky voní, / hrdost, dělnická hrdost ale, / zlatu se nikdy nepokloní, / ani vám, Franco, generále. // Slovo je jiskra, srdce trouď, / v němž touha srdce rozdmýchává. / Bída a hlad a žádná práva – / na každém údu tucet pout - // Španělsko k boji vstává! / Pro všechny aby víno zráló / na katalánských vinicích, / aby byl slyšet a ne málo / svobodných lidí šťastný smích, // aby se opáleným dětem zdálo, / (aby se ze sna usmívaly,) / že jídla nebude už nikdy málo, / aby jim tváře šťastím plály. // Pro tohle všechno v Barceloně / dělnici zvedli hlavy výš, / bojují pro nás a my pro ně / a světem letí zpráva... Slyš: / Španělsko k boji vstává! // Jinak svoboda a jinak důtky voní / v té touze strašná síla tkví... / Frankismu smrt! je heslem Barcelony, / fašismu smrt a konec otroctví. // Z otroctví jedna vede cesta – / tvrdý a neúprosný boj. / Barcelona, Manresa i jiná města / jsou teprv začátek – / a strana, přední voj.*

Důraz na politický aspekt v průběhu Studené války ještě zesílil, když se Španělsko po sérii dohod s USA ocitlo v tehdejší bipolárním světě ve sféře vlivu Západu.

Česko-katalánská sounáležitost, byť tehdy vnímaná čistě jako pokračující sounáležitost Československa a republikánského Španělska,⁷⁷³ stála za prvním novým překladem z tvorby nějakého katalánského autora od roku 1938, kdy Zdeněk Šmíd otiskl v periodickém tisku ukázkou z románu *Solitud* (Samota) Cateriny Albert (Víctor Català). Stalo se tak po téměř dvaceti letech, konkrétně roku 1955, kdy Otto František Babler (1901-1984) uveřejnil překlad ukázky z právě publikované knihy *Converses amb Pau Casals*⁷⁷⁴ (Hovory s Pablem Casalsem), vydané téhož roku ve francouzské verzi.⁷⁷⁵ V této souvislosti Babler otiskl články *Pablo Casals obráncem Antonína Dvořáka*⁷⁷⁶ a *Pablo Casals ochráncem české hudby*,⁷⁷⁷ které vedle informace o vydání knihy a její zběžné recenze přinášely především Bablerem přeloženou ukázkou přibližující Casalsovou uměleckou zásadovost a z českého pohledu též ocenění kvalit Dvořákova *Koncertu pro violoncello* a vůli vystoupit na jeho obranu. Výše zmíněná ukázka se silnou českou stopou, ale především Casalsův jasný postoj vůči fašistickému režimu ve Španělsku a poválečnému dění ve světě zcela jistě napomohly následnému vydání knihy v českém překladu, kterého se následně zhostil Otakar Zich ml. (1908-1984).⁷⁷⁸

V souvislosti s oživením zájmu o katalánskou literaturu v období 60. let dochází následně i k připomínce někdejší bohaté tradice českých překladů z katalánštiny,⁷⁷⁹ na niž prostřednictvím svého článku *Els txecs i la literatura catalana* (Pluhař 1968b), otištěného roku 1968 v katalánském tisku,⁷⁸⁰ poukazuje Miloslav Pluhař. Dokladem obnoveného povědomí blízkosti obou národů žijících v totalitě je rovněž Pluhařův dopis z 29. března 1967, v němž Joan Salesovi píše následující: „Com veieu, els destins dels nostres pobles són molt semblants.“⁷⁸¹

6.3 Překladatelé

773 Vedle množství přijatých uprchlíků, pro něž se po konci občanské války stal komunistický stát minimálně přechodným domovem, přičemž „[v]elká část Španělů odsud odešla v 60. letech“ (Vurm 2007: 47), se sounáležitost tehdejšího Československa se španělskými republikány – v tomto případě konkrétně komunisty – projevila mj. tím, že u nás „bylo uspořádáno několik důležitých sjezdů Komunistické strany Španělska,“ mezi nimi i ten, který strana pořádala roku 1954 v Doksech u Máchova jezera coby vůbec první stranický sjezd po skončení občanské války (Vurm 2007: 50).

774 Katalánský violoncellista Pau Casals (1876-1973). Tato světová hudební osobnost se po španělské občanské válce usadila na jihu Francie, konkrétně v severokatalánském městečku Prada de Conflent (francouzsky Prades). Po druhé světové válce se Casals na protest proti nezájmu vítězných států na skoncování Francova režimu rozhodl stáhnout do ústraní a po dobu pěti let odmítal veřejně koncertovat. Coby odhodlaný bojovník za mír a svobodu však i nadále odmítal vystupovat v zemích, jejichž režim nectil demokratické zásady.

775 Vydání v katalánštině se kniha dočkala až roku 1967.

776 *Hudební rozhledy*, roč. 8, 1955, č. 9, s. 463.

777 *Lidová demokracie*, 1. 5. 1955.

778 Tuto skutečnost dokládá text na přebalu zmíněného českého vydání: „Neobyčejnou působivost mají kapitoly, ve kterých vzpomíná Casals na kruté nastolení fašismu v jeho vlasti; zaujal provždy pevný a otevřeně vyslovený postoj k dalšímu vývoji světových událostí po válce, které nepřinesly pro španělský lid osvobození, jak neustále doufal, a setrvává proto v exilu v Prades ve Francii, nedaleko hranic své vlasti.“

779 Miloslav Pluhař Joanu Fusterovi, 4. ledna 1967: „Però nosaltres, els txecs, tenim una llarga tradició en els estudis catalans – ja en 1891 fou traduïda L'Atlàntida de Jacint Verdaguer!“

780 Zmíněný Pluhařův článek přinesl v jednom ze svých červencových vydání týdeník *Tele/Estel*.

781 „Jak vidíte, osudy našich národů jsou velmi podobné.“

Z překladatelů, kteří v předchozím období překládali z katalánské literatury, žil po válce už jen Rudolf Jan Slabý (1885-1957), avšak ten se – jak bylo ukázáno v předchozí kapitole – katalánské literatuře přestal věnovat již na samém počátku 30. let. Jelikož se mu za jeho působení na lektorátu nepodařilo vychovat žádného následovníka, katalánsky psaná literatura stála v tomto období stranou překladatelského zájmu. Ten roku 1963 – což plně koresponduje s obnovením výuky katalánštiny na Univerzitě Karlově, jakož i s nově probuzeným zájmem ze strany nakladatelství Odeon – projevil až Zdeněk Hampejs-Hampl, na něhož v následujícím období navážou další.

6.3.1 Otto František Babler⁷⁸² (1901-1984)

Rodák z bosenské Zenice byl synem Česky a rakouského Němce s českými kořeny (Damborská 2015). Během první světové války se s matkou coby běžencem dostal ke strýci na Moravu, kde v Olomouci vystudoval gymnázium a následně se coby samouk věnoval hned několika jazykům,⁷⁸³ neboť „lingvistická zvědavost“ se v něm probudila snad již v útlém dětství (Hrdinová 2008: 17). Babler se stal nejen polyglotem, ale jedním z našich nejplodnějších překladatelů, přičemž „[c]elkový počet Bablerových překladů dosud nebyl vyčíslen“ (Damborská 2015). Vedle jihoslovanských jazyků překládal nejvíce z literatury německé, anglické a francouzské, z níž do češtiny přeložil také ukázky z knihy Josepa Marii Corredora *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), byť se coby překladatel věnoval především poezii.⁷⁸⁴

6.3.2 Otakar Zich ml. (1908-1984)

Syn estetika a skladatele Otakara Zicha (1879-1934) vystudoval filozofii a přírodní vědy na Univerzitě Karlově. Od roku 1949 působil na tamní Filozofické fakultě jako docent a později profesor logiky a filozofie matematiky. Vzhledem k rodinnému prostředí, v němž vyrůstal, byl rovněž ovlivněn hudbou, o níž nejen psal,⁷⁸⁵ ale sám jí aktivně věnoval, konkrétně hře na violoncello.⁷⁸⁶ Logický zájem o osobnost katalánské violoncellisty Paua Casalse (1876-1973) jej přivedl k pořízení překladu knihy *Converses*

782 Původním jménem Otto Franjo Babler.

783 Damborská (2015) uvádí, že „se Babler za život naučil osm jazyků aktivně a dalších dvanáct jazyků pasivně (včetně provensálštiny, lužické srbštiny, kašubštiny a dalších jazyků malých národů)“.

784 Za jedny z jeho nejvýznamnějších překladatelských počínů jsou považovány převody Danteho *Božské komedie* do češtiny (1952, s Janem Zahradníčkem) a Máchova *Máje* do němčiny (1983).

785 „*Komorní tvorba Josefa Bohuslava Foerstra* (Česká hudba 27, 1935, s. 270–275), *Dva typy originality v hudbě* (Hudební věstník 30, 1937, s. 207–209), *Výkonné umění a česká hudba* (Kritický měsíčník 2, 1939, s. 209–216), *Hudba ve státní péči osvětové* (Rytmus 10, 1945/46, č. 7, s. 6–9) a řadu drobnějších prací, věnovaných mj. lidovýchově“ (Macek 2009).

786 „Hru na violoncello studoval soukromě u J. Černého a Karla Pravoslava Sádla, byl členem kvarteta Masarykova lidovýchovného ústavu a Zichova klavírního tria (1932–50, spolu s bratrem Jaroslavem a houslistou Vojtěchem Fraitem, později Ludvíkem Němečkem; trio hrálo v rozhlase i koncertně)“ (Macek 2009).

amb Pau Casals (Hovory s Pablem Casalsem),⁷⁸⁷ která byla vzhledem k okolnostem publikována francouzsky (*Conversations avec Pablo Casals*, 1955). Vydání v katalánském jazyce, v němž Josep Maria Corredor (1912-1981) hovory s mistrem vedl, se kniha dočkala až roku 1967.

6.3.3 Zdeněk Hampl (1929-1986)

Zdeněk Hampl, rozený Hampejs, vystudoval románskou filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1948-1952), kde následně krátce působil mezi léty 1952 až 1954, poté byl až do roku 1964 vědeckým pracovníkem Československé akademie věd. Roku 1965 se habilitoval a v letech 1966-83 působil jako docent na katedře romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde založil portugalistiku jako obor a všestranně se věnoval jeho rozvoji (Databáze českého uměleckého překladu 2008-2024b). Přestože se zabýval především portugalštinou, v prvních letech vědeckého působení zaměřoval pozornost i na španělštinu a katalánštinu (kol. autorů 1999), byť hlavně v případě katalánštiny spíše okrajově. Nicméně na jeho zájem o katalánštinu, dobré znalosti tohoto jazyka a zajímavé hovory o literatuře vzpomíná i Diana Moix.⁷⁸⁸ Vedle vědecké činnosti se věnoval také literárnímu překladu, ale vzhledem ke své profilaci tak činil takřka výhradně z portugalsky psané literatury.⁷⁸⁹ Ačkoli uvažoval i o dalších převodech z katalánštiny, překladovou produkci z této literatury obohatil nakonec jen roku 1968, kdy vyšel jeho nový překlad Guimeràova dramatu *Terra baixa* (Nížina), pořízený již roku 1963.

6.4 Překládání autoři

6.4.1 Realizované překlady

Vzhledem ke skutečnosti, že předchozí intenzivní recepce byla na více než tři desetiletí přerušena, Vzhledem k tomu, že recepce katalánsky psané literatury u nás byla na dlouhá léta přerušena a až do začátku 60. let se jí žádný český překladatel nevěnoval, je i výčet autorů, jejichž dílo bylo do češtiny přeloženo, velmi silně omezen, a to fakticky jen na dva autory. Vedle Josepa Marii Corredora (1912-1981) a jeho – původně francouzsky vydaných – *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem) byl nově přeložen i Àngel

787 V databázi Národní knihovny České republiky je jako překladatel zmíněné knihy mylně uveden jeho otec, skladatel Otakar Zich (1879-1934).

788 Z osobní korespondence s Dianou Moix.

789 Už Hamplovy překlady ze španělštiny byly v porovnání s výčtem překladů z portugalsky psané literatury spíše příležitostného rázu: společně s Marcelou Svobodovou přeložil povídkový soubor Miguela Ángela Asturiase *Week-en en Guatemala* (č. *Víkend v Guatemale*, 1962) a román Josého Eustasia Rivery *La vorágine* (č. *Vír*, 1955), samostatně pak román Alfreda Danteho Graviny *Fronteras al viento* (č. *Hranice ve větru*, 1953), báseň Pabla Nerudy *Que despierte el leñador* (č. *Ať procitne dřevorubec*, 1950) a knihu Juana Josého Arévala *Fábula del tiburón y las sardinas* (č. *Bajka o žraloku a sardinkách*, 1959).

Guimerà, jehož *Terra baixa* vyšla se tak dočkala celkově již třetího vydání, tentokrát pod názvem Nížina.

6.4.2 Uvažované překlady

V souvislosti s připravovaným *Slovníkem spisovatelů Španělska a Portugalska*, přesněji řečeno v souvislosti s přípravou příslušné sekce věnované katalánské literatuře, která u nás byla na počátku 60. let, po třech desetiletích půstu, prakticky neznámou, uvažoval Zdeněk Hampl, který byl pověřen zpracováním úvodní studie a hesláře katalánských autorů, o vydání dějin katalánského písemnictví.⁷⁹⁰ O tomto záměru víme z jeho korespondence s katalánským autorem a lusitanistou Fèlixem Cucurullem, který se stal jeho přístupovým bodem ke katalánské literatuře. Vzhledem k velmi omezenému povědomí o katalánské literatuře, jakož i přístupu k dílům soudobých autorů, tudíž nepřekvapí, že úvahy o dalších možných překladech jsou spjaty především s dílem výše zmíněného autora.

Již roku 1963 projevil Hampl zájem – „me interessa muitíssimo“ – o originál Cucurullova románu *El silenci i la por*, který mu zmíněný autor nejprve zaslal v jeho portugalském překladu.⁷⁹¹ Následně Hampl Cucurulle informuje, že román doporučil jednomu nakladatelství k vydání v českém jazyce,⁷⁹² o rok později – v dopise 3. října 1964 – dodává, že k dosažení výše uvedeného je třeba sehnat ještě další dva kladné lektorské posudky.

V roce 1965 pak Hampl navrhl uveřejnit Cucurullův román *El desert*⁷⁹³ ve *Světové literatuře*,⁷⁹⁴ Na jaře roku 1968 Hampl Cucurullovi děkuje za zaslání jeho esejistické knihy *Dos pobles ibèrics*,⁷⁹⁵ o níž se v souvislosti s případným vydáním – nejspíš i vzhledem k předchozím nenaplněným příslibům českých vydání – sice již nijak explicitně nezmiňuje, avšak mezi překlady z katalánské literatury, o nichž – byť třeba jen hypoteticky – bylo možno uvažovat, zmíněné dílo uvádíme, a to jednak s ohledem na téma vzájemných kulturních vztahů Portugalska a Katalánska, které muselo v Hamplovi zcela jistě

790 Hampl dne 30. září 1963 Cucurullovi píše: „Tenho a ambição de sugerir a tradução de um livro desses para tcheco e eu mesmo me incumbir da tarefa.“ Tomu, že tento záměr myslel vážně, nasvědčuje Hamplovův překlad Saraivovy knihy *História da Literatura Portuguesa*, vydaný pod názvem *Dějiny portugalské literatury* roku 1972.

791 Cucurull svá díla Hamplovi posílal v portugalském překladu běžně. Zde je nutno připomenout jednak to, že Hampl byl pro Cucurulle především lusitanista (Hamplova korespondence adresovaná Cucurullovi je celá – vyjma jedné španělsky psané pohlednice z roku 1970 – vedena v portugalském překladu), jednak skutečnost, že kvůli problémům s cenzurou vyšlo hned několik Cucurulloových děl nejprve v portugalském překladu a teprve následně – někdy až po několika letech a po nutné autocenzuře – i v původní, katalánské verzi. Zmíněný román byl v katalánském jazyce publikován roku 1962, tedy dva roky po jeho vydání v portugalském překladu.

792 Hampl píše: „me dirigi a uma das nossas Editoras recomendando a tradução do seu livro ao tcheco.“

793 Rovněž tento román četl Hampl nejprve v portugalském překladu (*O deserto*, s podtitulem *Contos e novelas*), neboť vydání v katalánském jazyce se dočkalo až roku 1975, kdy byla publikována společně s Cucurullovou, jinou do té doby rovněž zakázanou novelou *Gairebé una faula*.

794 „Especialmente me agrada a novela que deu título à obra. Sugeri à mais importante revista literária do país Světová literatura que a publicasse em minha tradução.“

795 Kniha – tehdy ještě nesoucí název *Portugal i Catalunya* – získala roku 1966 cenu *Premi Josep Yxart*, udělovanou nejlepším doposud nepublikovaným esejistickým dílům, díky čemuž se následujícího roku dočkala knižního vydání.

rezonovat, a jednak s ohledem na jeho děkovná slova, v nichž knihu označil za vysoce zajímavou.⁷⁹⁶

O vzrůstajícím zájmu o literární tvorbu katalánsky píšících autorů svědčí dále skutečnost, že již koncem roku 1966 si pro zvážení případného překladu do češtiny agentura Dilia vyžádala román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí).⁷⁹⁷ Následně jej roku 1967 doporučil k vydání Miloslav Pluhař, který tehdy začal s Odeonem spolupracovat tím, že pro zmíněné nakladatelství vypracovával lektorské posudky.⁷⁹⁸ Jak již bylo uvedeno dříve, Pluhař se o katalánskou literaturu živě zajímal a snažil se pro Odeon objevit vhodné dílo k přeložení do češtiny.

Vzhledem k tomu, že prosazení knihy do edičního plánu zmíněného státního nakladatelství trvalo kvůli procesu plánování i několik let,⁷⁹⁹ uvažoval Pluhař také o zpřístupnění některého díla nejprve prostřednictvím Odeonem vydávané revue *Světová literatura*. V této souvislosti se v dopise Joanu Salesovi ze dne 29. března 1967 zmiňuje, že k tomu by se mu zdálo příhodné dílo *Nit de Reis* (*Diari d'una infermera de 14 anys*), což je deník, který si v letech 1938-1939 vedla tehdy čtrnáctiletá žákyně zdravotní školy Ramona Via (1922-1992) a který roku 1966 vydalo Salesovo nakladatelství Club Editor.

6.5 Způsob vydání či uveřejnění

Oba zjištěné překlady z katalánsky psané literatury pořízené v tomto období – *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem) z roku 1958 a nový překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina) z roku 1968 – byly publikovány knižně, avšak ukázky z prvně jmenovaného byly ještě před samotným knižním vydáním uveřejněny časopisecky: první ukázka (týkající se Casalsovy obrany Dvořákovy hudby) vyšla roku 1955 v *Hudebních rozhledech*, následující rok – již s poznámkou že „[č]eský překlad celé knihy se

796 „Muito obrigado pelo envio do seu INTERESSANTÍSSIMO livro *Dos pobles ibèrics*.“ (z Hamplova dopisu Fèlixu Cucurulovi psaného 24. dubna 1968).

797 Tato skutečnost vyplývá z pozůstalosti vydavatele zmíněného románu Joana Salese, konkrétně z dopisu ze dne 7. prosince 1966, který mu adresovala agentura Dilia. Z jednoho z mnoha dopisů, jež Sales adresoval Mercè Rodoredě, vyplývá, že do Československa spolu s požadovaným exemplářem – Sales jej zaslal jak v katalánské, tak i španělské verzi – zaslal také další román téže autorky *El carrer de les Camèlies* (Kaméliová ulice) a také – ve francouzské, necenzurované verzi – svůj vlastní román *Incerta glòria* (Nejistá sláva). Sales byl totiž toho názoru, že sklízet může jen ten, kdo zasel, jak se sám ve svých dopisech vyjadřoval: „Si no sembrem no collirem.“ či „Per collir s'ha de sembrar.“

798 Z Pluhařovy korespondence adresované Joanu Salesovi víme, že po zmíněném překladateli tehdy v Odeonu chtěli rovněž posudek na román Manuela de Pedrolo *Avui es parla de mi* a román Estanislaua Torrese *Els ulls i la cendra*, vydaných shodně roku 1966. Jak vyplývá z Pluhařova dopisu ze dne 29. března 1967, jejich možné vydání v češtině však překladatel nedoporučil: „De la meva opinió, no em semblern molt idonis de traduir-les en txec. [...] De la meva part, recomanaré de traduir al txec „Plaça del Diamant“.“

799 V souvislosti s opožděným vydáním Hamplova nového překladu Guimeràova dramatu na tuto skutečnost poukazuje Miloslav Pluhař v dopise Joanu Salesovi ze dne 29. března 1967: „Ja sabeu que la traducció txeca de „Terra baixa“ tarda uns 3 anys en aparèixer.“

chystá.⁸⁰⁰ – vyšly úryvky z knihy ve čtyřech po sobě jdoucích číslech *Hudebních rozhledů*.⁸⁰¹

Pokud jde o nový překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina), který vyšel až na jaře roku 1968, opětovného uvedení na scénu se zřejmě⁸⁰² – ani v následujícím období – nedočkal a jeho knižní vydání tak plnilo pouze funkci připomenutí katalánsky psané literatury s cílem jejího následného vydávání.

6.6 Žánrová skladba

Přetrvávající přerušení kdysi relativně intenzivně zprostředkovávané katalánsky psané literatury má za následek absenci tradičních žánrů – umělecká próza, poezie, drama –, která je v tomto období prakticky absolutní. Tuto skutečnost jen velmi mírně koriguje nový překlad Guimeràova dramatu z roku 1896 *Terra baixa* (Nížina), vyhotovený v roce 1963 a publikovaný až na jaře roku 1968, tedy v samém závěru námi sledovaného období. Jedinou novinku představuje autobiograficky laděná kniha o životě a díle katalánského violoncellisty Paua Casalse *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), sepsaná na základě hovorů, které se zmíněným umělcem vedl katalánský novinář Josep Maria Corredor.

Vzhledem k pouhým dvěma českým překladům z katalánsky psané literatury zaujímají v tomto období shodně 50 % podíl memoárová literatura a dramatická tvorba.

6.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)

Ze dvou překladů z katalánsky psané literatury vydaných v tomto období byl jeden – *Terra baixa* (Nížina) – pořízen přímo, druhý – *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem) – nepřímě, což však byla v danou chvíli nutnost, neboť poslední zmíněná kniha vyšla v katalánské verzi až o dvanáct let později, tj. v roce 1967.

6.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury

Oba překlady z katalánsky psané literatury publikované v tomto období vyšly fakticky v témže nakladatelství, neboť *Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění*, které roku 1958 vydalo knihu *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), bylo

800 Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 9, s. 365.

801 Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 9 (s. 365-367), č. 10 (s. 408-410), č. 11 (s. 453-455), č. 12 (s. 496-499).

802 Výše uvedené konstatujeme na základě námi provedené rešerše dobového tisku.

přímým předchůdcem nakladatelství Odeon,⁸⁰³ v němž byl roku 1968 publikován Hamplův nový překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina), pořízený již roku 1963.

Nakladatelství Odeon se o katalánskou literaturu začalo zajímat již na začátku šedesátých let, kdy k její recepci docházelo především prostřednictvím francouzského tisku,⁸⁰⁴ který vzestupu katalánského písemnictví – mimo jiné i díky překladům do francouzštiny⁸⁰⁵ – věnoval náležitou pozornost, což potvrzují slova Jana Schejbala:⁸⁰⁶ „První, kdo si toho všimli, byli Francouzi; jedno číslo časopisu *Europe* bylo celé věnované katalánské literatuře. A to byla jedna z věcí, která v Odeonu otevřela oči a zvýšila zájem, nemluvě o tom, že v nedělním vydání francouzských novin *L'Humanité* byla literární příloha, poměrně obsáhlá, a tam taky upozorňovali na katalánskou literaturu, takže mužové romanisti Čermák a Hodoušek⁸⁰⁷ věřili.“⁸⁰⁸

I přesto, že v Odeonu již v 60. letech velmi stáli o to, aby českému čtenáři zprostředkovali i nějaké dílo ze soudobé katalánsky psané beletrie,⁸⁰⁹ hlavním problémem byl nedostatečná informovanost a přehled o tehdejší tvorbě, kvůli čemuž bylo složité vybrat k překladu do češtiny nějaké relevantní dílo.⁸¹⁰ Za tímto účelem byl ke spolupráci s nakladatelstvím přizván začínající katalanista a čerstvý absolvent Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Miloslav Pluhař, který měl za úkol pro Odeon vypracovávat lektorské posudky. Ačkoli již roku 1967 doporučil k vydání román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí), vzhledem ke zdlouhavému procesu plánování, jakož i ke

803 „Od 1. ledna 1961 se hudební redakce SNKLHU stala součástí nově založeného Státního hudebního vydavatelství (SHV), které v dobovém systému vydavatelských kompetencí převzalo oblast hudebnin a knih o hudbě. SNKLHU proto upravilo svůj název a nadále působilo jako Státní nakladatelství krásné literatury a umění (SNKLU). K další změně došlo od 1. ledna 1966, kdy podnik přijal název Odeon, inspirovaný stejnojmenným nakladatelstvím Jana Fromka, činným v letech 1925–1940“ (Slovník české literatury po roce 1945).

804 Již v rozhovoru pro PLAV (Pokorný 2015: 4) Jan Schejbal uvedl, že „[v] závislosti na tom, kolik deviz mělo nakladatelství k dispozici, odebíralo několik zahraničních literárních časopisů, mezi nimi *Les Lettres françaises* a *Europe*, které referovaly i o literárním dění v Katalánsku, přinášely recenze knih přeložených do francouzštiny, medailonky jejich autorů a tak dále. Odeonská redakce byla proto poměrně dobře informovaná i o katalánské literatuře.“

805 Například roku 1959 vyšly ve francouzském překladu např. *Nabí* Josepa Carnera a výbor lyrické poezie (*Anthologie lyrique*) Salvadora Espriua, roku 1962 byl ve francouzštině (v necenzurované podobě) vydán román *Incerta glòria* Joana Salese.

806 S prosbou o rozhovor za účelem objasnění počátečního zájmu Odeonu o vydávání katalánské literatury jsme se od roku 2017 několikrát obrátili také na Josefa Čermáka (1928–2020), tehdejšího redaktora hispánské redakce (1953–1968) a pozdějšího šéfredaktora celého nakladatelství (1968–1977), avšak kvůli jeho zhoršujícímu se zdravotnímu stavu k navrhovanému rozhovoru bohužel nikdy nedošlo.

807 Eduard Hodoušek (1921–2004) působil v Odeonu, respektive SNKLHU, mezi léty 1952–1963 (a poté znovu 1971–1982), Josef Čermák (1928–2020) od roku 1953 do roku 1990, přičemž v hispánské redakci, kde vystřídal právě Eduarda Hodouška, pracoval až do roku 1968, kdy se stal šéfredaktorem.

808 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

809 „Feia temps que a l'Odeon seguien les notícies sobre la nova literatura catalana i la volien incloure als plans editorials“ (Schejbal a Utrera 2004: 49). O tom, že záměr nakladatelství Odeon přetrvával, svědčí Pluhařův dopis Joanu Salesovi datovaný 4. ledna 1967: „En Odeon m'han dit que volien traduir algun llibre de la moderna literatura catalana.“

810 Velmi výstižně celou situaci ve svém dopise ze 4. ledna roku 1967, adresovaném Joanu Salesovi, popisuje Miloslav Pluhař, který pro Odeon vypracovával lektorské posudky týkající se soudobé katalánské literární tvorby: „Escollir alguna cosa dels autors de postguerra és gaire difícil, perquè aquí es troba completament desconeguda.“

skutečnosti, že v důsledku sovětské okupace Pluhař na podzim roku 1968 emigroval, se zmíněný román svého českého vydání dočkal až v roce 1973 v překladu Jana Schejbala.

O tom, že se Odeon katalánské literatuře plánoval věnovat cíleně a dlouhodobě, svědčí Hamplova slova, jimiž tento záměr avizoval na klopě přebalu reedice Guimeràova dramatu *Terra baixa* (č. Nížina), které vyšlo roku 1968 v novém, Hamplově překladu a mělo se stát odrazovým můstkem k dalším převodům katalánské literatury: „je to čin o to významnější, že je to první, zdaleka ne však poslední připomenutí krásného kraje za Pyrenejemi a jeho velké kultury.“ (Guimerà 1968: přebal)

6.9 Recepce

Vzhledem k přetrvávající absenci překladů katalánské literatury zůstávala její recepce prakticky pozastavena. První a v tomto období bohužel ojedinělý případ recepce knihy katalánského autora – avšak bez jakékoli percepce či zmínění její příslušnosti ke katalánské literatuře – představuje kniha Josepa Marii Corredora *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), jejíž první, francouzské vydání vyšlo roku 1955. Jako první na ni ještě téhož roku upozornil Otto František Babler, když z ní v *Hudebních rozhledech* uveřejnil ukázkou spjatou s Casalsovým výstupem na obranu Dvořákovy skladby. Roku 1956, tedy dva roky před knižním vydáním českého překladu, následovaly další čtyři časopisecky uveřejněné ukázky.

V tomto případě se však – nejen z povahy zmíněné knihy – nejednalo o snahu zpřístupnit čtenáři katalánskou literaturu, nýbrž přiblížit mu postavu Paua Casalse, jehož jméno nám již v dobách španělské občanské války bylo „symbolem protifašistického boje a mravní zárukou vítězství“ (Pala 1937: 27), umělce, který u nás byl znám nejen pro svou hudební genialitu, ale i proto, že jeho jméno „se stalo jedním z heroických symbolů skutečného humanismu a charakternosti moderní kultury našeho století“ (Kulturně politický kalendář, roč. 1960, č. 1961, s. 147).⁸¹¹

Katalánská literatura, respektive zmínky o ní, k nám pronikly až roku 1960, kdy u nás „v souvislosti se stále rostoucím zájmem čtenářů“ a množícím se počtem překladů ze španělské literatury (Chabás 1960) vyšel – pod názvem *Dějiny španělské literatury – překlad*⁸¹² španělsky psaného díla Juana Chabáse z roku 1953 *Nueva y manual historia de la literatura española*. Přestože je zde katalánská literatura zmíněna jen velmi okrajově, uvedené dílo představovalo pro českého čtenáře po řadě desetiletích první připomínku její existence.

811 Pau Casals se u nás do širšího povědomí dostal mimo jiné také díky tomu, že roku 1946 byl coby 2. svazek edice *Knihy o umění a umělcích* publikován český překlad německé knihy Rudolfa Tobela *Pablo Casals*. Počátkem roku 1959 byl Casalsovi udělen čestný doktorát Univerzity Karlovy, čemuž mohl napomoci nejen jeho projev u příležitosti Dne Spojených národů z roku 1958, ale rovněž právě i české vydání zmíněné knihy.

812 „[P]řeložil, předmluvu a komentář napsal, bibliografií českých překladů a rejstříkem opatřil Oldřich Bělíč. Verše v textu přeložil Jiří Pechar a Lumír Čivrný. [...] Odpovědný redaktor Josef Čermák“ (Chabás 1960: [490]).

V tomto ohledu je nejcennější úvodní kapitola *Španělsko a španělský jazyk*, v níž Chabás zmiňuje, že prostor Pyrenejského poloostrova je plurilingvní s tím, že „[b]ohaté písemnictví [oproti galicijštině a baskičtině, která dle autora „nemá vlastní literaturu“] má zato katalánština. Mluví se jí v celém Katalánsku a patří k ní několik dialektů, např. valencijský a mallorský, jimiž jsou psány některé slovesné výtvořky krajového dosahu. Až do XVI. století existuje velice zajímavá a zejména básnicky vysoce hodnotná katalánská literatura; stačí připomenout jména jako Bernat Metge, Jordi de Sant Jordi, Ausiàs March. Kolem poloviny XIX. století se katalánská literatura obrozuje (*renaixença*) díly autorů tak významných, jako je Verdaguer a Maragall; katalánská *renaixença* navazuje na přerušenu literární tradici minulosti a buduje základy literárního rozvoje dnešního. Pompeu Fabra ve spolupráci se skupinou linguistů vytváří normy katalánské mluvnice a píše závažné studie o historii katalánského jazyka. Od XIX. století lze tedy opět mluvit o katalánské literatuře. (...) Valencijština a mallorština se udržují jako dialekty katalánštiny“ (Chabás 1960: 33-34).

To je však bohužel všechno, neboť ačkoli jsou zástupci katalánského písemnictví v knize ještě jednou či dvakrát zmíněni, je tak činěno prakticky vždy bez zdůraznění skutečnosti, jakým jazykem psali. Román *Blaquerna* je uváděn, jako by byl napsán španělsky, teprve v poznámce překladatele na konci knihy je zmíněno, že Lluís byl mallorský autor, avšak o katalánštině se nepraví nic. Ausiàs March je v souvislosti s vlivem, který měla jeho tvorba na Juana Boscána, sice prezentován jako „katalánský Petrarca“ (Chabás 1960: 121), u něhož se stejně jako u Jordiho de Sant Jordi „prolínaly elementy provensálské a italské,“ (Chabás 1960: 120), avšak skutečnost, že se jedná o katalánsky píšící autory, není zmíněna. Jméno Joana Maragalle je uvedeno pouze v souvislosti s „románem [Jacinta Graua] *Podoby* (Trasuntos), k němuž napsal velice pochvalnou předmluvu velký katalánský básník Juan Maragall“ (Chabás 1960: 327).⁸¹³

Situace katalánsky psané literatury u nás se začala – nikoli však ještě pro čtenáře – zlepšovat s nástupem 60. let, kdy si v Odeonu – jmenovitě Josef Čermák a Eduard Hodoušek⁸¹⁴ – ve snaze zprostředkovávat českému čtenáři co nejširší spektrum autorů všimli novodobé renesance katalánské literatury, „o jejímž pozvolném vzepětí pod útlakem Francova režimu se příslušní činovníci dovídali z francouzských literárních časopisů“ (Brabec M. 2019: 50). K šíření katalánsky psané tvorby mezi čtenáře prostřednictvím Odeonu či jím vydávané revue *Světová literatura* však začíná docházet až počínaje rokem 1968, kdy byl publikován jednak Hamplův překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina), jednak zmiňovaný *Slovník spisovatelů. Španělsko, Portugalsko*.⁸¹⁵ V souvislosti s přípravou pojednání o dějinách katalánského písemnictví a příslušných hesel týkajících se katalánsky píšících autorů, jejichž rozšíření bylo i přes doporučení ze strany Fèlix Cucurulle z roku 1964⁸¹⁶ jen minimální (z původních 25 na výsledných 27), si jejich tvůrce Zdeněk Hampl

813 Ještě o poznání méně se zmínky o katalánské literatuře vyskytují ve *Španělské literatuře* z roku 1968, jejímž autorem je překladatel zmíněného Chabásova díla Oldřich Bělič.

814 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

815 V souvislosti s vydáním obou zmíněných knih a *Přehledu katalánské mluvnice* Diany Moix označuje Hampl (1969: 265) rok 1968 za počátek obrody zájmu o katalánskou literaturu a jazyk v Československu.

povzdechl, že pro šíření katalánské kultury u nás toho pro naprostý nedostatek materiálů, z nichž by mohl čerpat, může udělat jen málo.⁸¹⁷

816 O Cucurullově doporučení svědčí zmínka z Hamplova dopisu tomuto autorovi ze dne 4. srpna 1964: „Sao realmente muito importantes as informacoes sobre a necessidade de ampliar o nosso Dicionário de Escritores da Península Ibérica.“

817 „É pouco o que posso fazer pela divulgação da cultura catala, devido à falta quase absoluta de materiais,“ píše Hampl Cucurullovi v dopise ze 30. září 1963.

7. ČTVRTÉ OBDOBÍ (1968-1989)

7.1 Charakteristika období

7.1.1 Základní vymezení a obecná charakteristika překladového období

Uvolněná atmosféra let šedesátých, která umožnila větší orientaci na západní literatury a zpřístupnění doposud zapovězených autorů, skončila po intervenci sovětských vojsk a následném nástupu tzv. normalizace, která „silně zasáhla do tohoto pozitivního trendu“ (Masnerová 2005: 9).

Po nedávném zrušení⁸¹⁸ byla znovu zavedena cenzura,⁸¹⁹ byť svým charakterem odlišná od cenzurních praktik 50. let. Tehdejší šéfredaktor nakladatelství Odeon Josef Čermák (1928-2020)⁸²⁰ na to vzpomíná takto: „Cenzura jako oficiální instituce existovala vlastně jenom v padesátých, a nemýlím-li se, do první poloviny šedesátých let, a tato situace byla pro nakladatelství paradoxně příznivější, než když byla pak zrušena a vlády se ujala takzvaná autocenzura“ (Čermák in Rubáš 2012: 36). Tuto formu cenzury považuje Tomášek za „nejhorší a nejošidnější“, neboť bez nadřízeného cenzurního orgánu to byli právě sami pracovníci nakladatelství, kdo s vidinou možného – následného a dodatečného – potrestání zodpovídal za výslednou produkci (Tomášek 1994: 154).

Zákazy se dotkly nejen řady autorů (pochopitelně včetně těch, kteří se k srpnovým událostem roku 1968 vyjádřili otevřeně kriticky⁸²¹), ale i literárních proudů, z nichž byl z ideologických důvodů zapovězen např. existencialismus či absurdní drama (Veselý 2005: 13). V daném období navíc dochází také k zákazu činnosti mnohých překladatelů, kteří se v důsledku prověrek z přelomu 60. a 70. let stali režimu nepohodlní či přímo nepřátelští, což se díky solidaritě mezi překladateli (popř. mezi překladateli a redaktory) a odvaze všech zúčastněných dařilo obcházet tak, že pod překladem nebyl podepsán jeho skutečný autor, nýbrž tzv. „pokrývač“⁸²² (blíže Rachůnková 1992). Tato „pokrývačská“ praxe však nebyla v případě zpřístupňování katalánsky psané literatury zjištěna, neboť Jan Schejbal, v daném období její prakticky jediný zprostředkovatel u nás, režimu v tomto ohledu nijak nevadil.

818 Stalo se tak 26. června roku 1968, kdy byla cenzura Národním shromážděním (zákonem č. 84/1968 Sb.) zrušena coby „nepřípustná“. O opětovném zavedení cenzury viz blíže Andreas (2020: 439-476).

819 V souvislosti se zamýšleným uveřejněním překladu jedné povídky o tom Pluhař zpravuje Cucurulle v dopise ze dne 16. května roku 1968: „Amb una mica d'amargor he de comunicar-vos una trista nova: aquesta setmana la censura txecoslovaca va interrompre la publicació de moltes revistes literàries, inclús "listy", on voldria publicar el vostre conte...“

820 Josef Čermák zastával pozici šéfredaktora v letech 1969 až 1977, poté až do roku 1990 jako hlavní lektor.

821 Jak připomíná Veselý (2005: 13), jednou z podmínek „sine qua non pro případné vydání bylo i to, že autor nepodepsal v minulosti žádnou petici proti okupaci Československa,“ přičemž jako příklad uvádí Louise Aragona (1897-1982), jehož díla byla pro autorův jednoznačný protiokupační postoj téměř na patnáct let vyloučena z českého překladu, zatímco „v ostatních zemích tzv. socialistického tábora [byla] běžně vydávána“ (ibidem).

822 „„Pokrývat“ znamenalo půjčovat své jméno někomu, kdo svoji práci nesměl podepsat, protože byl zapsán do seznamu lidí politicky zavržených, názorově nepoddajných a pro veřejný život nežádoucích. Občan takto ocejchovaný se zpravidla nemohl skrýt za vymyšlený pseudonym a musel předstírat, že se svou publikovanou prací nemá nic společného“ (Přidal in Rachůnková 1992: 5).

K opětovnému uvolňování pak postupně dochází v průběhu 80. let, kdy se u nás po Brežněvově smrti (1982) a „zvláště s nástupem perestrojky“ začalo v kulturní – nikoli však v politické – oblasti oteplovat (Veselý 2005: 13).

Období let 1968-1989 je zřetelně ohraničeno nejen z pohledu českých, potažmo československých dějin, nýbrž i z hlediska českých dějin překladu z katalánské literatury:⁸²³ počátkem roku 1969 vychází Hvízdalův překlad 3 povídek Mercè Rodoredy, které jsou první novinkou z katalánsky psané beletrie po více než 30 letech,⁸²⁴ a v roce 1988 pak toto období uzavírá vydání *Pět katalánských novel*, což byl dosud největší počín v dějinách českého překladu z katalánsky psané literatury (Brabec M. 2019: 52),⁸²⁵ jejíž recepce tím u nás dosáhla pomyslného vrcholu.⁸²⁶

7.1.2 Z hlediska politické situace

Do výsledné podoby zpřístupňování katalánsky psané literatury v tomto období se zcela zásadně promítla invaze sovětských vojsk do Československa, neboť v důsledku srpnových událostí zemi na podzim roku 1968 opustili dva ze tří překladatelů,⁸²⁷ kteří se tehdy podíleli na znovuoobnovení procesu zpřístupňování katalánsky psané literatury u nás: Vladimír Hvízdála, jehož zásluhou se k českému čtenáři dostaly po více než 30 letech první nové ukázky z katalánské beletrie, a Miloslav Pluhař, který tehdy spolupracoval s nakladatelstvím Odeon a vyhotovoval pro ně lektorské posudky za účelem zmapování soudobé katalánské literatury a následného doporučení vhodné knihy k českému překladu. Ačkoli ze zahraničí překládal již Rudolf Jan Slabý, v osobě Miloslava Pluhaře, který se po své emigraci stal nepřítelem státu a v Československu nemohl publikovat, se překládání katalánsky psané literatury poprvé vydělilo na oficiální a exilový proud.⁸²⁸

Vliv dobové ideologie se promítal i do nakladatelské politiky, která byla plně podřízena politice státní, čímž docházelo k ovlivňování nakladatelské produkce. Státem řízenému nakladatelství Odeon, které byl v daném období ústředním zprostředkovatelem cizojazyčné

823 Ačkoli v dějinách českého překladu katalánsky psané literatury lze za nový začátek považovat rovněž vydání Guimeràova dramatu *Terra baixa* (Nížina) v novém překladu Zdeňka Hampla, o tomto překladu se zmiňujeme v rámci období 1948-1968, do něhož spadá nejen vzhledem k roku svého vzniku (1963), celkovou činností příslušného překladatele ve vztahu ke katalánské literatuře, ale i charakterem doby, v níž vyšel (počátek roku 1968).

824 Připomeňme, že do té doby posledním beletristickým překladem z katalánské literatury byla ukázka z románu Cateriny Albert (Víctor Català) *Solitud* (Samota) uveřejněná časopisecky roku 1938.

825 Naprosto srovnatelným milníkem je nedávné – listopad 2023 – vydání antologie katalánské poezie *Perly v pavučině* v převodech Miloslava Uličného.

826 Blíže viz podkapitulu 7.9 Recepce.

827 O vlivu dějinných událostí na podobu zpřístupňování literatury svědčí mj. i fakt, že Československo ze stejných důvodů – byť až v roce 1973 – opustila s rodiči rovněž Monika Zgustová (nar. 1957), která se díky tomu ocitla v USA a později – roku 1982 – se tak mohla usadit v Barceloně, kde se naučila katalánsky a španělsky natolik dobře, že do těchto jazyků následně převedla řadu děl české literatury.

828 Události roku 1968 však neměly pouze negativní dopad. Jak uvádí Kozák (2014: 26), „[d]okonce i událost pro dějiny našeho státu tak nepřijemná, jako byl vpád vojsk Varšavské smlouvy na naše území, byla v literárním světě pro nás jednou velkou reklamou.“ Jedním z příkladů výše uvedeného je dílo básníka Vladimíra Holana, na němž hispanista Josef Forbelský dokládá svá slova o tom, že „[s]rpnová invaze probudila [v zahraničí] zájem o českou literaturu“ (Forbelský 2013: 296-298).

literatury u nás, byly tímto stanoveny „hranice politické, mravní i jiné, za které Odeon nemohl jít[, a tato skutečnost] mnoha knihám zabránila, aby se dostaly do ruky běžného čtenáře, [příčemž] nešlo pouze o politiku naší země či celého Východního bloku, ale o dobovou politiku obecně, která se projevila i na knihách a autorech „Západu““ (Kozák 2014: 76), neboť „[k]do přál Pražskému jaru, ten se nevydával“ (Fialová in Rubáš 2012: 76). Jak vzpomíná tehdejší šéfredaktor Odeonu Josef Čermák,⁸²⁹ vedle těchto omezení, kdy „[v] beletrii bylo tabu všechno, co bylo nepokrytě kritikou marxismu a komunismu, tábora socialismu, tamější i domácí politiky a podobně,“ představovala další omezení ještě „dosti pokrytecky požadovaná ochrana našeho lidu před nemravností a vulgaritou jakožto nebezpečnou nákazou ze strany buržoazního kapitalismu“ (Rubáš 2012: 34).

I přes všechny výše uvedené nesnáze se u nás vydávání katalánsky psané literatury – stejně tak jako španělské a hispanoamerické (blíže Uličný 2005: 34 a 86) – v daném období dařilo.⁸³⁰ Svým dílem tomu jistě napomohla normalizace česko-španělských vztahů prostřednictvím opětovného navázání kontaktů na mezistátní úrovni, které koncem roku 1970 vyvrcholilo podepsáním ujednání o zřízení konzulárních a obchodních zastoupení. K obnovení diplomatických vztahů na úrovni velvyslanectví pak došlo po Francově smrti (1975).⁸³¹

V důsledku opětovného nastolení demokracie dochází v katalánsky hovořících oblastech Španělska k obnově samosprávních orgánů⁸³² a rehabilitaci katalánštiny coby místního úředního a vyučovacího jazyka,⁸³³ ale následně i k výraznému zlepšení situace katalánsky psané literatury, což se mimo jiné projevuje nárůstem počtu vydaných titulů na domácím knižním trhu.⁸³⁴

7.2 Česko-katalánské interakce

7.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře

Již na klopě přebalu nového českého překladu Guimeràova dramatu *Terra baixa* (Nížina), vydaného na jaře roku 1968, Zdeněk Hampl uvádí, že „[o] Katalánsku a Kataláncích toho víme podstatně méně, než by si tento sympatický a kulturně bohatý kraj zasloužil“ (Guimerà 1968: přebal). Právě Hampl byl prvním, kdo se již na začátku 60. let

829 Pozici šéfredaktora zastával v letech 1969 až 1977.

830 Mezi léty 1980 až 1983 u nás z katalánštiny vyšly 3 knihy – výbor Espriuovy poezie *Zachráněná slova*, d'Orsova *La ben plantada* (Ztepilá) a román Miquela Àngela Riery *L'endemà de mai* (Až nastane ticho) –, pro což měl Miloslav Pluhař jednoduché – a možná až příliš zjednodušující, byť částečně jistě i pravdivé – vysvětlení: „Tot això – perquè les millors obres de la literatura mundial no es poden publicar a Txecoslovàquia i les editorials son obligades a traduir de la literatura russa els autors ben febles i poc interessants,“ napsal 21. listopadu 1984 v dopise adresovaném Fèlixu Cucurullovi.

831 Konkrétně 9. února 1977.

832 Roku 1977 byla obnovena Generalitat de Catalunya, roku 1979 Generalitat valenciana a roku 1982 baleárský Consell insular.

833 Úředním jazykem je spolu se španělštinou, s níž se dělí i o funkci vyučovacího jazyka, avšak v jednotlivých autonomních společenstvích v různé – a proměnlivé – míře.

834 Pakliže v roce 1975 bylo v katalánštině vydáno 600 titulů, roku 1985 je jich 3.500 (<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/literatura-catalana>)

zasloužil o připomenutí kontaktů mezi českými překladateli a katalánskými autory.⁸³⁵ Ve stejné době začal pracovat na „katalánské“ části *Slovníku spisovatelů Španělska a Portugalska*, vydaného Odeonem roku 1968. V jeho rámci podal stručný přehled dějin katalánského písemnictví a zároveň připravil všech 27 hesel týkajících se katalánsky píšících autorů.⁸³⁶

Dle skladby zvolených hesel je však zjevné, že u nás o soudobém katalánském písemnictví panovalo jen velmi chabé povědomí,⁸³⁷ neboť jen trojice Espriu, Cucurull a Triadú se narodila ve 20. století (navíc s Cucurullem se Hampl znal osobně⁸³⁸), naopak plná třetina autorů je z období „zlatého věku“ (15. století) či starší. Nadto v uvedené skupině 27 autorů chybí řada těch, s jejichž dílem se již český čtenář mohl seznámit prostřednictvím překladu: za všechny jmenujme např. Caterinu Albert alias Víctor Català a Joaquima Ruyru, jejichž četné povídky přeložil Antonín Pikhart, anebo Josepa Pouse i Pagès, jehož dva romány, přeložené O. S. Vettim a vydané roku 1915 v jednom svazku, se v roce 1943 dočkaly reedice.

Takovýto stav lze považovat za přímý důsledek přerušení recepce katalánsky psané literatury,⁸³⁹ která u nás byla začátkem 30. let prakticky pozastavena.⁸⁴⁰ Lakonicky situaci vyjádřil Vladimír Hvizďala ve svém úvodu k překladu tří povídek Mercè Rodoredy, které vyšly roku 1969 ve *Světové literatuře* a staly se tak vůbec první novinkou z katalánské literatury po více než třiceti letech: „Katalánsko tvoří na naší literární mapě výrazně bílé místo“ (Hvizďala 1969: 147). Obdobné je i konstatování Jana Schejbala (1971: 58), když

835 Roku 1960 to bylo spíše podružně, když ve svém článku (Hampejs 1960) o korespondenci Antonína Pikharta s řadou španělských autorů uvedl také dva dopisy, které tomuto překladateli adresoval již zmiňovaný Àngel Guimerà. O dva roky později se pak Hampl „katalánskou“ korespondencí zabýval již cíleně, když ve svém článku (Hampejs 1962) přiblížil akademické veřejnosti obsah písemného styku mezi katalánským básníkem Jacintem Verdaguerem a jeho překladatelem Sigismundem Bouškou, respektive jeho polovinu, to jest básníkovy dopisy přijaté překladatelem.

836 Konkrétně to byla tato hesla: Marian [= Marià] Aguiló i Fuster, Joan Alcover, Bonaventura Carles Aribau, Josep Carner, Miquel Costa i Llobera, Fèlix Cucurull, Francesc Eiximenis, Salvador Espriu, Vicent Ferrer, Joaquim Folguera, Àngel Guimerà, Guerau de Liost, Ramon Llull, Josep-Maria López-Picó, Joan Maragall, Ausiàs March, Joanot Martorell, Bernat Metge, Narcís Oller, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Joan Salvat-Papasseit, Jordi de Sant Jordi, Joan Triadú, Anselm Turmeda, Jacint Verdguer, Arnau de Vilanova.

837 Tuto skutečnost ve své korespondenci s katalánskými autory z poloviny 60. let ostatně potvrzuje jak Zdeněk Hampl, tak Miloslav Pluhař.

838 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

839 Pro zajímavost dodejme, že dalším důsledkem zmíněného, na několik desetiletí přerušeno zpřístupňování katalánsky psané literatury českým čtenářům byla skutečnost, že předchozí cílá česko-katalánská meziliterární výměna mezitím v Katalánsku upadla ve všeobecné zapomnění, o čemž svědčí např. konstatování katalánského spisovatele a literárního kritika Roberta Saladrigase (1940-2018), který v souvislosti s vydáním českého překladu románu *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí) uvedl na stránkách časopisu *Destino* následující: „No creo incurrir en error de apreciación al afirmar que es la primera vez que un escritor en llengua catalana y traducido directamente de su obra original, llega al lector checo“ (*Destino*, núm. 1856, 28. 4. 1973, p. 54).

840 Po dramatu Adriàho Guala *Misteri de dolor* v překladu Rudolfa Jana Slabého, které mělo premiéru v květnu 1927, byla na dlouhou dobu poslední novinkou báseň Ignasiho Iglesiase *Sol d'amor* (Za sluncem lásky), která vyšla ve společném překladu Slabého a Oty Dubského v *Národních listech* ze dne 21. 10. 1928. Ve 30. letech sice evidujeme ještě další dva časopisecky uveřejněné překlady – roku 1932 povídka ApeHlese Mestrese *El guardaagull* (Výhybkář) a roku 1938 úryvek z románu Víctor Català *Solitud* (Samota) –, avšak v obou případech se jedná o překlady nepřímé, které byly publikovány bez jakékoli zmínky, že se jedná o ukázky z katalánské literatury.

roku 1971 prostřednictvím výboru katalánské poezie čtenářům *Světové literatury* předkládá ukázky z tvorby „národa, jehož literatura není u nás dosud dostatečně známa.“

Katalánské písemnictví u nás bylo prakticky neznámé i v odborných kruzích, což dokládá mimo jiné Hamplův článek *La llengua i la literatura catalanes a la Txecoslovàquia actual* (Hampl 1969) a dopis Miloslava Pluhaře ze dne 4. ledna 1967, v němž se Joana Fustera ptá, zdali by mu nedoporučil nějaké dějiny katalánské literatury,⁸⁴¹ aby o ní získal lepší přehled a následně mohl nakladatelství Odeon, pro něž vypracovával lektorské posudky, doporučit nějakou knihu vhodnou k překladu do češtiny.⁸⁴²

7.2.2 Výuka katalánštiny

Znovuzavedením výuky katalánštiny na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy na počátku 60. let došlo na akademické půdě nejen ke zvýšení povědomí o Katalánsku, jeho kultuře a literatuře, ale především ke vzniku nové generace překladatelů (Pluhař, Schejbal a Uličný, byť posledně jmenovaný se překladu katalánské literatury začal vážněji věnovat až po roce 1989). Tuto nezastupitelnou úlohu při obrodě české katalanistiky sehrála Diana Moix,⁸⁴³ která na zmíněné fakultě působila až do roku 1980, kdy se po letní dovolené strávené v Katalánsku do Československa již nevrátila.⁸⁴⁴

Ačkoli byl kurz katalánského jazyka pravidelně vyučován po celé toto období,⁸⁴⁵ po zmíněných studentech z první poloviny 60. let žádné další katalanisty či odborníky, kteří by se ve větší míře orientovali na Katalánsko, z něj nikdo takový již nevzešel. Jediným z tehdejších posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kdo později alespoň částečně přispěl ke zprostředkování katalánské literatury, byl Jindřich Vacek (nar. 1955),⁸⁴⁶ který z katalánštiny sice v letech 2008 a 2019 pořídil překlad dvou románů, nicméně tomuto jazyku ani Katalánsku či jeho kultuře se nikdy nevěnoval a jak sám přiznává, u obou zmíněných převodů se jednalo o „překlady spíše komerčních titulů“ (Vacek 2021: 132-133).

7.2.3 Styky a kontakty

841 „Em falta molt alguna bona historia de literatura catalana. Podeu aconsellar-me una?“

842 „En el futur vull traduir del català al txec, busco ara alguns llibres, idonis per a donar-les a conèixer als meus compatricis.“ (z dopisu Miloslava Pluhaře Joanu Fusterovi ze dne 4. ledna 1967).

843 Dalším, byť nepřímým výsledkem působení Diany Moix bylo rovněž uvedení specifických problémů výslovnosti katalánských jmen či slov v příručce výslovnosti cizích slov v češtině.

844 Diana Moix spolu s manželem Ing. Pavlem Tvrdým zůstala (a dodnes žije) v rodném Sabadellu. Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem vyplývá, že Dianě Moix coby člence komunistické strany Partit Socialista Unificat de Catalunya „začínalo u nás peklo a hrozilo, že ji vysypou z fakulty.“

845 Po odchodu Diany Moix převzal výuku katalánštiny její bývalý student, lingvista Bohumil Zavadil (nar. 1940).

846 Jindřich Vacek, student oboru rumunský a francouzský jazyk, se do kurzu katalánštiny zapsal v akademické roce 1974/1975, tedy ještě za působení Diany Moix.

V utváření sítě kontaktů pokračoval jejich průkopník Miloslav Pluhař (viz 6.2.3 Styky a kontakty), který začátkem léta roku 1968 podnikl druhou cestu na Pyrenejský ostrov, během níž se vydal i do Andorry a Valencie, kde se velmi pravděpodobně setkal s Joanem Fusterem.⁸⁴⁷ Díky svým kontaktům se mu dostalo pozvání na Květinové hry, pořádané na podzim roku 1968 v Zurichu, kde se setkal mimo jiné s novinářem Josepem Faulím (1932-2006), kulturním buditelem Benetem Ribasem i Fugarolas (1908-1997), literárním kritikem Josepem Mariou Castelletem (1926-2014) a lingvistou Antonim Mariou Badiem i Margarit (1920-2014). Později, již během svého švýcarského exilu, vstoupil Pluhař do kontaktu také s básníkem Salvadorem Espriuem (1913-1985) a literárním kritikem Joanem Triadú (1921-2010). V Ženevě, kde v letech 1954-1972 shodou okolností pobývala – rovněž v exilu – také Mercè Rodoreda (1908-1983), jejíž román *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí) Pluhař doporučil Odeonu k vydání, došlo také na setkání obou zmíněných. Ačkoli měl Pluhař díky svému exilu svobodu a mohl volně navštěvovat Španělsko, coby emigrant byl od možnosti publikovat v Československu prakticky odříznut, pročež jeho následné cesty⁸⁴⁸ a další kontakty neměly na zpřístupňování katalánské literatury u nás prakticky žádný vliv. Mezi Katalánci se však snažil zvyšovat povědomí o tom, že česko-katalánské literární vztahy mají dlouhou tradici, což připomínal mimo jiné svými články: *Els txecs i la literatura catalana* (Pluhař 1968b), *Antonín Pikhart i Catalunya. Correspondència inèdita de Victor Català i de Narcís Oller* (Pluhař 1968a) a *Un catalanofil txec: Rudolf Slaby* (Pluhař 1974).

Coby lektora vypracovávajícího posudky na katalánské knihy nahradil Pluhaře v Odeonu roku 1969 jeho spolužák Jan Schejbal, jemuž se díky kontaktu s Francescem Vallverdúem dostalo pozvání na II. mezinárodní kolokvium katalánského jazyka a literatury, které se v březnu roku 1970 konalo v Amsterdamu.⁸⁴⁹ Po prvních, časopisecky publikovaných překladech se o Schejbalově činnosti ve službách katalánsky psané literatury brzy vědělo i v samotném Katalánsku, a tak ještě v době jeho působení na ministerstvu ho na pracovišti nečekaně navštívil velkopodnikatel a kulturní mecenáš Lluís Carulla, jenž mladého katalanistu následně pravidelně zásoboval svazky rozsáhlé edice *Els nostres clàssics*. Schejbal navíc díky kontaktům s katalánskými literáty a nakladateli – vedle již zmiňovaného Vallverdúa k nim patřil také Carullův osobní tajemník Joan Rendé,⁸⁵⁰ dlouholetý ředitel významného nakladatelství Edicions 62 Josep Maria Castellet

847 V dopise psaném 28. června 1968 již ze Španělska Pluhař Fusterovi oznamuje, že do Valencie dorazí 3., nebo 4. srpna, přičemž uvádí i spoj a přesný čas jeho příjezdu s tím, že mu ještě pošle telegram.

848 Pluhař do Katalánska, jakož i dalších katalánsky hovořících oblastí jezdil opakovaně a relativně často, výjimkou bylo pouze období let 1976-1983, během něhož Katalánsko nenavštívil.

849 Třebaže Schejbalovi účast na ministerstvu schválili, veškeré náklady na cestu, ubytování a stravu si musel hradit ze svého (Brabec M. 2019: 51). Na kongresu Schejbal odhlasoval zřízení Mezinárodní asociace katalánského jazyka a literatury, ale v období nástupu tvrdé normalizace se jejím členem stát nemohl: jeho žádost o souhlas se členstvím a uhrazením symbolického, avšak valutového ročního příspěvku ve výši pěti dolarů byla Odborem knižní kultury zamítnuta s tím, že katalánská literatura není ve středu nakladatelského zájmu (ibidem).

850 Joan Rendé překladatele navštívil roku 1974: „Když se [Joan Rendé] vracel z Rumunska přes Česko, tak měl od pana Carully moji adresu, a tak za mnou přišel a hned jsme si padli do noty, protože on je o tři měsíce mladší, svým způsobem recesista, až surrealistický recesista, takže my jsme si krásně rozuměli a rozumíme si dodnes. Joan Rendé si Česko zamiloval a jezdil sem rok co rok“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem). Přes Joana Rendého, který se stal Janu Schejbalovi prostředníkem i blízkým přítelem, se o překladateli dozvídali další a další lidé: „Od Rendého dostali moji adresu, pak se objevili u

či vydavatel edice Club Editor Joan Sales – získal dokonalý přehled rovněž o soudobé katalánské tvorbě a zároveň přístup k tomu nejlepšímu, co tato literatura nabízela (Brabec M. 2019: 51).

Služebně se Jan Schejbal dostal do Katalánska v září roku 1971 a též v roce 1972, kdy na cestě jako tlumočník doprovázel Brněnské madrigalisty, respektive Českou píseň z Plzně.⁸⁵¹ Poté do katalánsky hovořících oblastí zavítal mimo jiné v rámci cesty po Španělsku roku 1981 či na podzim roku 1988, kdy byl do Španělska vyslán, aby v Barceloně z pověření ministerstva kultury ČSR odborně zajistil reprezentativní expozici ČSSR na 6. mezinárodním knižním salónu Liber '88, načež se pak na pozvání nakladatelství *Tres i Quatre* přesunul do Valencie, kde zasedl v porotě katalánské tvůrčí literární soutěže *Premis d'Octubre* a v rámci semináře katalánských spisovatelů pohovořil o současné české próze (Schejbal 1989: 223).

Z výše uvedených osob se Schejbalovými dlouholetými blízkými přáteli stali Francesc Vallverdú a především Joan Rendé, jenž mu byl „věrným pomocníkem v počátcích jeho katalanistické dráhy“ (Brabec M. 2019: 54).⁸⁵² Tyto čilé kontakty se odrazily i ve tvorbě obou zmíněných autorů, neboť některé Rendého povídky vznikly v Praze (Schejbal in Hodoušek 1999: 504) a jedna z Vallverdúových básní „prokazatelně vznikla při návštěvě tehdejšího Československa v červnu 1972,“ neboť je datována ve slovenském Pezinku (ibidem: 602).

7.2.4 Česko-katalánská sounáležitost

Od roku 1968, který Hampl (1969: 265) označuje za rok obnovení zájmu o katalánskou literaturu a jazyk,⁸⁵³ existuje zjevná snaha navázat na odkaz dříve budované tradice česko-katalánských vztahů, přičemž zmíněný překladatel doufá, že dlouhé období, kdy byly tyto kdysi velmi intenzivní vztahy přerušeny, je definitivně u konce.⁸⁵⁴

Ve snaze přilákat pozornost českých čtenářů a vzbudit u nich o tuto „(staro)novou“ literaturu zájem, bylo poukazováno na skutečnost, že „vedle ryze literárních hodnot by nás mohly vábit podivuhodné paralely – úpadek kdysi skvělého jazyka a jeho obrození v 19. století i hospodářská a politická situace uvnitř španělského státu leckdy dost připomíná pozici Čech a Moravy za Rakouska-Uherska“ (Hvížd'ala 1969: 147). S pomocí nástinu

mě doma, třeba bez toho, že by předem dali zprávu, takže já ani nebyl třeba doma, tak tam nechali knížku s věnováním“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

851 Vzpomínky na tyto cesty, jakož i zážitky ze setkání s Joane Rendé, Francescem Vallverdúem a Jordi Carbonellem lze najít v cestopise *Španělská zastavení* (Prokopová 1983), který pojednává o společné cestě do Španělska podniknuté roku 1981 autorkou Libuší Prokopovou, Janem Schejbalem a Břetislavem Slovákem.

852 Rendého vzpomínku na Jana Schejbalu, která spolu se vzpomínkami dalších lidí vyšla v rámci obsáhlého bloku připraveného k uctění překladatelovy památky, lze najít v literární a kulturní revue *Souvislosti*, č. 3/2021.

853 „Podem assenyalar el any 1968 com el principi del renaixement del interès per la literatura i la llengua catalanes a Txecoslovàquia“ (Hampl 1969: 265).

854 „Esperum que ja ha acabat la època massa llarga i funesta de la interrupció de las relacions culturals entre els dos països, i que ara aquestes relacions, que tenen a Bohemia una bona tradició, es desenrotllaran amb més èxit“ (Hampl 1969: 266).

těchto analogií se mělo českému čtenáři připomenout, že jakkoli nám může Katalánsko připadat neznámé a cizí, je nám tento národ čímsi mnohem bližší, než by se mohlo na první pohled zdát.

Po roce 1968 Čechy s Katalánci načas opět pojil osud utlačovaného národa, neboť po sovětské invazi v srpnu 1968 se rovněž ocitli v područí „bratrského“ národa. Obdobně jako v prvním námi sledovaném období (1888-1918) tak mezi hlavními aktéry česko-katalánské literární výměny vyvstal pocit sounáležitosti, provázený snahou přenést jej i na čtenáře. To se jednak promítalo do překladové produkce tohoto období, v níž se nejčastěji objevuje Salvador Espriu, symbol katalánského vzdoru a boje proti národnostnímu útlaku, přičemž svou roli sehrávaly i doslovy. Názorným příkladem inspirace Katalánskem je závěr doslovu v *Pěti katalánských novelách* s výmluvným názvem *Literatura s křídly naděje* a především pak doslov *Básník noci svého národa* ve výboru Espriuovy poezie *Zachráněná slova*. Dle Schejbalových slov (Moranta 2010: 72) představuje tento doslov klíč ke čtení básní, napsaných v období Francova režimu a reagujících na něj, jako dějinné paralely mezi osudy Katalánska a tehdejšího normalizačního Československa, navíc s poukazem na další analogické události v dějinách obou zemí.⁸⁵⁵ Dle vyjádření překladatele (Moranta 2010: 72) mu nastínění těchto příměrů umožnily jeho znalosti soudobých katalánských dějin, načež konstatuje: „Nepochyboval jsem tedy, že Espriu bude promlouvat jasně i v češtině.“⁸⁵⁶

Všeřikajícím dokladem toho, že po ruské invazi ze srpna 1968 mezi aktéry česko-katalánské literární výměny existoval pocit neradostné spřízněnosti a z ní vycházející sounáležitost, jsou mimo jiné dedikace v knihách nacházejících se v pozůstalosti Jana Schejbal.⁸⁵⁷ Další doklady o tom, že si zúčastnění byli podobnosti svých zkušeností s totalitním režimem plně vědomi, najdeme také v korespondenci. V dopise Cucurulovi ze dne 29. července 1970 reaguje Miloslav Pluhař na jeho popotahování ze strany frankistických úřadů konstatováním „Com veig, ambdós hem estat processat[s]“ a v dopise Joana Salese Janu Schejbalovi z 23. prosince roku 1972 se zase dočítáme následující přání: „Us desitjo que quan rebeu aquesta hagueu passat un bon Nadal i que el 1973 ens porti al vostre país i al nostre tot allò que desitgem, o quan menys ens obri una escletxa a l'horitzó.“

855 Porážku Katalánska z roku 1714 v rámci války o dědictví španělské, v jejímž důsledku přišlo Katalánsko o svůj parlament a výsady, Schejbal připodobňuje k porážce v bitvě na Bílé hoře, ačkoli z dnešního pohledu se tato česká porážka nemusí nutně jevit jako národní katastrofa (viz Chaline 2013). Zajímavá je též zmínka o odchodu mnoha Katalánců do exilu po občanské válce, v důsledku čehož „kontakty se světem byly zpřetrhány“ (Schejbal 1980: 92), což je zase paralela k situaci Československa po srpnových událostech roku 1968.

856 „El coneixement de la història contemporània dels països de llengua catalana m'oferia una sèrie de paral·lelismes amb la situació del meu país després del 21 d'agost de 1968 (avui en fa 42 anys!). Per això no dubtava que Espriu parlaria clar també en txec“ (z osobní komunikace Jana Schejbal se Sebastiàem Morantou ze dne 21. srpna 2010).

857 Pro ilustraci uvádíme například dedikaci, kterou do výtisku svého románu *Cròniques d'un mig estiu*, věnovaného Janu Schejbalovi, vepsala 22. září 1971 mallorská prozaička Maria Antònia Oliver (1946-2022) – „Al meu nou amic Jan Schejbal, txec i una mica català, amb l'esperança que totes les nostres esperances, les dels txecs i les dels catalans, es facin realitat algun dia. –, či dedikaci nalezenou v knize *L'obra literària de Joan Ramis i Ramis*, jejíž autor Jordi Carbonell (1924-2016) Janu Schejbalovi 19. března 1970 předmětný výtisk věnoval s následujícími slovy: „A Jan Schejbal, en una mateixa lluita i una mateixa preocupació pel futur.“

Od roku 1974, kdy již pracoval jako kmenový redaktor nakladatelství Odeon, se Jan Schejbal snažil přitáhnout zájem čtenářů ke katalánské literatuře a spolu s tím poukázat na to, že katalánsky hovořící oblasti za Francova režimu a normalizační Československo se od sebe příliš neliší, čímž se pokoušel o vyvolání podobné sounáležitosti, jaká mezi Čechy a Katalánci panovala na přelomu 19. a 20. století (Schejbal a Utrera 2004: 50). Zájem z Československa o katalánské písemnictví vítali a podporovali i sami Katalánci, neboť prostřednictvím této vzrůstající recepce ze zahraničí poukazovali jednak na přehlížení ze strany španělského státu, jednak na nutnost vést vlastní (tj. katalánskou) mezinárodní kulturní politiku.⁸⁵⁸

7.3 Překladatelé

O překladovou produkci z katalánské literatury se v tomto sledovaném období postarala hned pětice překladatelů, jejich podíl na ní je však značně nesouměřitelný. Zatímco jeden z překladatelů – Jan Schejbal – se svou trvalou, systematickou prací stal doslova zosobněním zpřístupňování katalánské literatury u nás, příspěvky ostatních – Vladimíra Hvizďaly, Miloslava Pluhaře, Otty Františka Bablera, Miloslava Uličného – byly z nejrůznějších důvodů bohužel jen jednorázovými či sporadickými počiny.

7.3.1 Vladimír Hvizďala (1929-1995)

Vedle již zmiňovaného Hampla a jeho nového překladu Guimeràova dramatu *Terra baixa*, který byl jen snahou o znovunavázání někdejší tradice bohaté meziliterární česko-katalánské výměny, se ve *Světové literatuře* objevily tři povídky Mercè Rodoredy v překladu Vladimíra Hvizďaly (1929-1995). Hvizďala studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor španělština – angličtina (1948-1952), poté vyučoval na Jazykové škole v Praze, od roku 1963 pracoval jako překladatel a od roku 1967 působil na Univerzitě 17. listopadu (Databáze českého uměleckého překladu 2008-2024c). Po srpnové invazi však roku 1968 emigroval a od roku 1970 žil až do své smrti ve Spojených státech amerických. Na Rutgers University v New Jersey získal roku 1973 titul Ph.D. v oboru španělská literatura (ibidem) a následně se věnoval akademické dráze. Ze soupisu jeho

858 V článku katalánského spisovatele Josepa Marii Espinàse, uveřejněném dne 4. listopadu 1981 v deníku *Avui*, v němž poukazuje na pozornost, které se u nás katalánské literatuře dostalo prostřednictvím četných překladů do češtiny i slovenštiny, se můžeme dočíst následující: „Els «hispanistes» de Txecoslovàquia, doncs, saben molt bé que cal reservar un lloc per a la literatura catalana en el seu programa de traduccions. La informació precedent, doncs, a més de ser curiosa i il·lustrativa de la presència de la nostra literatura en aquell Estat, és una lliçó que ens afecta doblement: d'una banda, ens fa veure com tradicionalment els organismes oficials de Cultura, amb seu a Madrid, no ens han atorgat aquest «lloc» en les seves manifestacions fora de l'Estat; i de l'altra, ens suggereix que cal posar en marxa, des d'aquí, des de les nostres Institucions, una política internacional de difusió cultural que desvetlli l'interès d'especialistes i editorials de l'estranger que si coneguessin la nostra realitat se'n farien ressó“ (Avui, 4 de novembre del 1981, s. 32).

literárních překladů dostupného v databázi Obce překladatelů vyplývá, že převod povídek Mercè Rodoredy byl jeho vůbec posledním překladem.

Ačkoli Jan Schejbal uvádí, že Hvížd'ala o katalánskou literaturu jevil zájem,⁸⁵⁹ nakolik by se jejímu překládání do budoucna skutečně věnoval, zůstává otázkou. V důsledku Hvížd'alovy emigrace nicméně zůstává český překlad tří povídek Rodoredy v jeho překladatelské činnosti z katalánštiny jen osamoceným počinem.

7.3.2 Miloslav Pluhař (1943-1991)

Miloslav Pluhař byl dosud opomíjenou postavou dějin českého překladu katalánské literatury. Vědělo se o něm jen tolik, že coby student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy absolvoval kurz katalánského jazyka u Diany Moix a českou katalanistiku obohatil o svou magisterskou práci věnovanou překladatelskému dílu Antonína Pikharta a článek, v němž veřejnosti představil do té doby neuveřejněnou korespondenci, kterou Pikhartovi adresovali Caterina Albert (Víctor Català) a Narcís Oller. Jan Schejbal svého spolužáka označil za „velký příslib české katalanistiky“,⁸⁶⁰ který však zůstal nenaplněn, neboť Pluhař se po vpádu vojsk Varšavské smlouvy rozhodl z Československa emigrovat (Schejbal a Utrera 2004: 50). Poslední známou zmínkou o Pluhařovi byla poznámka Miloslava Uličného⁸⁶¹ o tom, že zmíněný překladatel emigroval do Švýcarska, kde se stal na Ženevské univerzitě knihovníkem katedry dějin umění,⁸⁶² a předčasně zemřel na přelomu osmdesátých a devadesátých let (Uličný 2009).⁸⁶³

Více informací o tomto překladateli se nám podařilo získat až díky nálezů Pluhařovi obsáhlé korespondence, jejíž studium přineslo velké množství velice cenných poznatků nejen o této překladatelské osobnosti, ale i o samotném procesu zpřístupňování katalánské literatury českému čtenáři.

Miloslav Pluhař se narodil roku 1943 v Bradlecké Lhotě (okres Jičín) a v letech 1961 až 1966 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor španělský a francouzský jazyk, ale v rámci studia se věnoval i dalším románským jazykům, vedle již zmíněné katalánštiny též portugalské. Po absolvování magisterského studia plánoval pokračovat doktorským studiem zaměřeným na dějiny česko-katalánských vztahů, což se mu nakonec nepodařilo. Pro Pluhařův zájem o katalánskou literaturu byl rozhodující rok 1965, kdy podnikl první cestu do Katalánska,⁸⁶⁴ kde navázal kontakty s řadou nakladatelství.

859 „Na katalánskou literaturu se chtěl zaměřit také Vladimír Hvížd'ala“ (Pokorný 2015: 4).

860 „una gran promesa de la catalanística txeca“ (Schejbal a Utrera 2004: 50)

861 Miloslav Uličný byl stejně jako Jan Schejbal Pluhařovým spolužákem ze studií španělského jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

862 Tuto informaci poskytl Uličnému Jan Schejbal (Uličný 2009:).

863 Tuto informaci získal Uličný od jednoho pražského antikváře, jemuž Pluhařovi pozůstalí svěřili do komisního prodeje jeho knihovnu, v níž se prý mimo jiné nacházel i katalánský výtisk Němcové *Babičky* v překladu Rudolfa Jana Slabého (Uličný 2009:).

864 V dopise adresovaném Joanu Fusterovi ze dne 4. ledna roku 1967 Pluhař uvádí: „Des de la meva estada en barcelona /octubre i novembre de 1965/ em dedico a la vostra literatura.“ V dopise adresovaném Fèlixu Cucurullovi ze dne 28. ledna 1968 uvádí Pluhař prakticky totéž: „em dedico a les lletres catalanes sobre tot des de la meva primera visita de Barcelona en la tardor de 1965.“

Po studiích začal spolupracovat s nakladatelstvím Odeon, pro něž vypracovával lektorské posudky, jejichž prostřednictvím doporučil k vydání román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí). Než však stačilo dojít k tomu, že by jej mohl eventuálně začít překládat, rozhodl se Pluhař po srpnových událostech roku 1968 emigrovat.⁸⁶⁵ K tomu mu pomohlo pozvání na Květinové hry (*Jocs florals*), které se v říjnu toho roku konaly v Curychu. Následně se usadil v Ženevě, přičemž Pluhařovy dopisy Fèlix Cucurullovi dokládají, že především začátky byly velmi těžké, a to nejen kvůli odloučení a stesku po domově, ale i s ohledem na neutěšenou finanční situaci. Po vystřídání několika zaměstnání – mj. na poště, na letišti – se Pluhař na podzim roku 1970 zapsal ke studiu knihovnictví,⁸⁶⁶ načež až do konce života pracoval jako knihovník katedry dějin umění na Ženevské univerzitě.

Během studií⁸⁶⁷ si zamýšlel přivydělávat překládáním,⁸⁶⁸ ale jeho snahy narážely mimo jiné na praktickou nemožnost publikovat.⁸⁶⁹ Do této situace se Pluhař dostal v roce 1969, kdy stál před rozhodnutím požádat ve Švýcarsku o azyl, anebo se vrátit,⁸⁷⁰ přičemž zvolil první možnost, za což byl československými úřady roku 1970 odsouzen k 10 měsícům vězení.⁸⁷¹ Vedle katalánštiny, z níž se nám podařilo potvrdit převod Cucurullovy povídky *El llot i la sang* (Bahno a krev)⁸⁷² a Espriuovy básně *Assaig de càntic en el temple*, se Pluhař věnoval i dalším menšinovým či minorizovaným jazykům: okcitanštině, rétorománštině a furlanštině, z níž přeložil – a publikoval – překlady dvou básní, které Agnù di Spere⁸⁷³ (1930-2005) věnoval Československu.⁸⁷⁴

Vidina zlepšení dané situace, která Pluhařovi výrazně znesnadňovala publikační, a tudíž i překladatelskou činnost, se dostavila s pádem komunismu v listopadu 1989. Ačkoli je z

865 Z Pluhařova dopisu Mercè Rodoredě ze dne 11. června 1969 vyplývá, že o překladu jejího románu nepřestal uvažovat ani po svém odchodu do švýcarského exilu: „Quant a la possibilitat de traduir al txec la vostra "Plaça del Diamant", intentí de posar-me en contacte amb Edicions ODEON a Praga. El ex-redactor [=Jan Řezáč], bon amic meu, fou anomenat director de l'editorial. Potser es recordarà encara. Ja veurem que contestarà.“

866 Pluhař by se býval rád zaměřil na katalánskou literaturu, tuto variantu však neumožňovala absence příslušného odborníka na Ženevské univerzitě. Z dřívějších dopisů Cucurullovi rovněž víme, že se nejprve zapsal k doktorskému studiu francouzské literatury, které však nejspíš záhy zanechal.

867 Pluhař by se býval rád zaměřil na katalánskou literaturu, tuto variantu však neumožňovala absence příslušného odborníka na Ženevské univerzitě, pročež se zapsal k doktorskému studiu francouzské literatury.

868 „durant els estudis, hauré de treballar i pretinc guanyar la vida també amb les traduccions.“ (27.10.68 už z Ženevy)

869 „estic molt frenat pel fet que no puc tornar al meu país i les possibilitats de publicar en llengua materna són mínimes“ (carta a Fèlix Cucurull, 22. listopadu 1970).

870 Pluhař zvažoval rovněž možnost, že přesídí do Andorrského knížectví.

871 „Jo sóc condemnat a 10 mesos de presó per les autoritats de la Txecoslovàquia ocupada. El motiu: "abandon il·legal de la República", vull dir el fet d'establir-me a Suïssa, de no tornar al meu país per al moment. Els meus pares han tingut tres visites de la policia secreta txeca i després, el 22 de maig, m'havien "processat".“ (29. července 1970).

872 Překlad zmíněné povídky vyšel roku 1972 v exilovém periodiku *Proměny* (roč. 9, č. 4, s. 77-83), vydávaném v New Yorku. Pluhařovy potíže s publikováním a tím pádem zneviditelněním jeho práce symbolicky vystihuje skutečnost, že kvůli redakční chybě není jeho jméno coby autora překladu uvedeno.

873 Vlastním jménem Angelo Pittana.

874 Jedná se o básně *Televiarte* (Televizní jaro) a *La citât a jére d'aur* (Zlatá Praha), uveřejněné v exilové *Národní politice. Listu československých krajanů v zahraničí* (roč. 10, č. 3, březen 1978, s. [6]).

korespondence u Pluhaře zjevné jisté rozladění a deziluze,⁸⁷⁵ což je po více než dvaceti letech strávených v exilu pochopitelné, ve vztahu k překládání je pln optimismu a odhodlání. V dopise psaném 10. května roku 1990 Cucurullovi píše, že nyní bude moci jezdit do Československa kdykoli a z katalánské literatury publikovat, co jen bude chtít.⁸⁷⁶ Toto předsevzetí však zůstalo bohužel nenaplněno, neboť pouhý rok nato Pluhař předčasně zemřel.⁸⁷⁷

7.3.3 Jan Schejbal (1942-2021)

Ačkoli se na překládání z katalánské literatury podílelo v období let 1968 až 1989 celkem pět překladatelů, téměř veškerá překladová produkce z katalánštiny v tomto sledovaném období je dílem jednoho muže – Jana Schejbal. Vedle toho, že Jan Schejbal se stal v tomto i následujícím období zosobněním české recepce katalánské literatury, je to jediný překladatel z katalánštiny, jehož činnost není soustředěna jen v jednom z námi vymezených období, nýbrž překládá, respektive publikuje hojně i mezi léty 2000-2016. Nejen proto mu nyní bude věnována zvýšená pozornost.

Zájem o jazyky projevoval Jan Schejbal již v dětství,⁸⁷⁸ avšak v souvislosti se svým budoucím zaměřením považoval za klíčový okamžik, kdy se mu v polovině padesátých let dostala prostřednictvím švagra do rukou učebnice španělštiny (blíže Ferrando 2016), kterýžto jazyk se začal učit coby samouk.⁸⁷⁹ Po maturitě na střední Průmyslové škole papírenské v Hostinném (1960) studoval v letech 1961–66 kombinaci španělštiny a výtvarná výchova na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde absolvoval kurz katalánského jazyka vedený Dianou Moix. Zájem o katalánštinu měl ve Schejbalově případě původ v katalánském malířství, které jej již coby posluchače Filozofické fakulty

875 „A Txecoslovàquia ja sóc estranger, anava alí per veure els pares i germà. Els comunistes han fet un desastre encara més gran que Franco a Espanya. [...] El pitjor és la mentalitat de la gent després de 41 anys del règim totalitari, descomposició de la moral, decadència moral. [...] Retornar-hi definitivament ja és impossible, aquí a Ginebra és la meva pàtria d'adopció, sense oblidar naturalment els meus orígens.“ (z dopisu Cucurullovi dne 27. ledna 1991)

876 „En tot cas, ara puc anar a Txecoslovàquia quan vulgui i publicar el que vulgui de la literatura catalana.“ (dopis Fèlixí Cucurullovi, 10. května 1990)

877 Pluhař byl v lednu roku 1991 ve Švýcarsku hospitalizován s vážnou infekcí pravého chodidla ve spojení s komplikacemi způsobenými cukrovkou, o čemž se zmiňuje ve svém posledním dopise adresovaném Fèlixí Cucurullovi: „*Malauradament, em trobo a l'hospital amb infecció de la peu dreta i complicacions de diabetes des de 15 de gener. Es greu, però guardo moral, tinc visites d'amics, lectors, colegas de treball.*“ Pluhař těmto zdravotním potížím podlehl v pouhých 48 letech, tedy v témže věku jako Antonín Pikhart, jehož korespondenci studoval, aniž by věděl, že jeho vlastní korespondence bude jednou prakticky jediným zdrojem poznání životních osudů a překladatelské činnosti jeho samého.

878 Jan Schejbal se narodil do rodiny vzdělaného krejčího, který měl doma dle jeho slov úctyhodnou knihovnu a ovládal několik jazyků, což na něm malý Jan obdivoval (Brabec M. 2019: 50). Vůbec prvním jazykem, de jehož studia se Jan Schejbal pustil, bylo esperanto.

879 Ke studiu španělštiny jej mimo jiné podněcovaly i reportáže Hanzelky a Zikmunda z cest po Jižní Americe či latinskoamerické písni v podání Kučerovců. Záhy si začal dopisovat s celým španělsky mluvícím světem. Dosti příznačně pro jeho pozdější profesní dráhu nebyl jeho prvním korespondentem Španěl, nýbrž Katalánc: knihvazač Joan Torres Nebot, který se mu v této souvislosti v dopise omlouval, že se u něho může občas vyskytnout nějaká chyba anebo může pod vlivem své mateřštiny užít nesprávné slovo či obrat. Na základě této informace o existenci katalánštiny se Schejbal sám snažil dozvědět více, čímž u něho došlo k prvotnímu seznámení s Katalánskem a jeho svébytností (Brabec M. 2019: 50).

velmi zaujalo, a on byl „zvědav, zda má svoji protiváhu v literatuře“ (Schejbal in Pokorný 2015: 4). Ačkoli Jan Schejbal stihl kvůli studijnímu pobytu v zahraničí⁸⁸⁰ absolvovat pouze dva semestry katalánštiny, tomuto jazyku se věnoval i nadále, a to formou samostudia.⁸⁸¹

Po absolvování vysokoškolských studií nastoupil jako pracovník odboru zahraničních styků na Ministerstvo kultury, kde působil až do roku 1974. Na půdě ministerstva došlo roku 1969 k osudovému setkání s Josefem Čermákem, tehdejším šéfredaktorem Odeonu, jemuž se Schejbal mezi řečí nabídl coby potenciální lektor, neboť tím mohl spojit lásku k četbě s možností přivýdělnku (Brabec M. 2019: 50). Pro Odeon, který se vydávání katalánské literatury hodlal do budoucna věnovat, byl Jan Schejbal díky svým znalostem katalánštiny vítanou posilou, neboť emigrací Vladimíra Hvizďaly a Miloslava Pluhaře přišlo nakladatelství o jedny z mála lidí schopných překládat z katalánštiny.

Coby prakticky jediný český překladatel katalánské literatury v 70. a 80. letech se Jan Schejbal těšil výsadnímu postavení, které mu v kombinaci s důvěrou nadřízených v jeho dobrý odhad i vkus umožňovalo realizovat svou překladatelskou vizi. Cílem Jana Schejbalova bylo vytvoření základní knihovny katalánských autorů, „řekněme nějakých třicet titulů, přičemž při jejich vydávání jsem zamýšlel střídat starší a současné autory“ (Pokorný 2015: 4). Skutečnost, že Jan Schejbal mohl prosazovat svůj překladatelský záměr, potvrzuje Vimrovu hypotézu, že „překladatelské paradigma⁸⁸² bude zřejmě vždy poměrně silné v případě překladu z malé literatury, resp. mezi dvěma malými literaturami“ (Vimr 2014: 28).

7.3.4 Otto František Babler⁸⁸³ (1901-1984)

V případě literárního historika a bibliofila Otty Františka Bablera nebylo zpřístupňování katalánsky psané literatury žádnou cílenou snahou, nýbrž jen pouhou epizodou v jeho bohaté překladatelské činnosti z celé řady jazyků. Z mnoha zdrojů⁸⁸⁴ vyplývá, že Babler

880 V akademickém roce 1963/64 odjel na Kubu, kde v rámci počínajících studentských výměn mezi univerzitami studoval na Havanské univerzitě dějiny výtvarného umění Španělska a Latinské Ameriky. Z Kuby si Jan Schejbal přivezl několikajazyčný slovník katalánštiny, který před Vánoci našel v jednom tamním antikvariátu. Dle jeho slov to byl ten nejlepší dárek, jaký si kdy mohl nadělit, neboť mu velmi pomohl i v pozdějších letech, kdy se věnoval překladu (Brabec M. 2019: 50). Po návratu z Kuby pracoval v Domě kubánské kultury a zároveň dokončoval vysokoškolská studia.

881 „Zvlášť intenzivně jsem se katalánštině věnoval během roční vojenské služby, což byla přehlídka nekonečné nudy a věčného čekání na nějakého Godota v uniformě, a tak jsem si povídal s magnetofonem a jako z trestu si donekonečna časoval slovesa a učil se slovíčka.“ (Pokorný 2015: 4)

882 Ondřej Vimr ve své studii o roli českých překladatelů ze skandinávských literatur a jejich proměnách v čase (Vimr 2014) rozlišuje ve vztahu k působení překladatele v procesu překladu, potažmo v rozhodovacím procesu tři základní paradigmaty: zatímco v prvním, překladatelském, které je typické pro období před první světovou válkou, má hlavní slovo překladatel, ve druhém, které je příznačné pro meziválečné období, je v mnoha případech patrný velký vliv redaktora, tak v posledním, nakladatelském, které se vlivem ideologie a kulturní politiky etabluje po druhé světové válce, je zcela dominantní nakladatel, přičemž překladatel v rozhodovacím procesu prakticky absentuje a stává se čím dál víc jen pouhým vykonavatelem překladu.

883 Původním jménem Otto Franjo Babler.

884 Patrně nejzjevnější a nejobsáhlejší přehled o životě a díle Otty Františka Bablera najdeme v příslušném hesle internetového encyklopedického souboru Spisovatelé Univerzity Palackého (Damborská 2015) a v monografii *Otto František Babler* (Hrdinová 2008).

coby polyglot překládal minimálně z dvaceti jazyků, katalánštinu však neuvádí žádný. Babler byl vůbec prvním, kdo do češtiny převedl ukázkou z díla jednoho z největších katalánských básníků Josepa Carnera (1884-1970), když na začátku 80. let přeložil IV. zpěv jeho básně *Nabí* (Prorok) a pod názvem *Píseň Jonáše ve velrybě* jej uveřejnil v *Židovské ročence 1980-81*. Volba tohoto textu plně odpovídá Bablerově – obecné a částečné – orientaci na přední soudobé autory „evropské katolické a/nebo spirituální literatury“ (Putna 2010: 1329).

7.3.5 Miloslav Uličný (1942-2023)

Mezi překladatele katalánsky psané literatury činné v tomto období patří také Miloslav Uličný, spolužák Jana Schejbal a Miloslava Pluhaře, který rovněž absolvoval kurz katalánštiny u Diany Moix. Jeho překladatelská činnost z katalánské literatury je v tomto období jen sporadická, přičemž jedinými publikovanými překlady jsou dvě básně Joana Salvata-Papasseita (1894-1924) otištěné časopisecky⁸⁸⁵ roku 1984: *Madrigal* a *Canto la lluita* (Píseň o boji). Ačkoli se Miloslav Uličný překlada díla zmíněného básníka dle vlastních slov věnoval „s přestávkami v několika „vlnách“ od počátku osmdesátých let,“ sám uvádí, že „[v]ětší impulz [...] dostal v letech 1990-1992“ (Uličný in Salvat-Papasseit 2001: 119). Jelikož těžiště Uličného překladatelské dráhy náleží do období po roce 1989, bude Miloslav Uličný blíže představen až v příslušné kapitole (viz oddíl 8.3.1.2 Miloslav Uličný).

7.4 Překládání autoři

7.4.1 Realizované překlady

Pokud jde o preferenci českých překladatelů, z katalánsky píšících autorů lze jednoznačně jmenovat Salvadora Espriua, který byl přeložen celkem pětkrát, což z něj činí nejprekládanějšího autora tohoto období. Českým čtenářům byl představen jako básník i jako prozaik, přičemž v obou případech to bylo vždy shodně jedenkrát formou knižního vydání a jedenkrát prostřednictvím časopisu, navíc z dochované korespondence Miloslava Pluhaře vyplývá, že překladu – nikoli však uveřejnění – se dočkala ještě báseň *Assaig de càntic en el temple*, byť o existenci její české verze máme jen nepřímé důkazy.⁸⁸⁶

O Espriuově výsostném postavení v katalánské literatuře, svědčí už samotný fakt, že byl jako jediný katalánský autor zařazen jak do básnické, tak i prozaické miniantologie otištěné roku 1971, respektive 1973 ve *Světové literatuře*,⁸⁸⁷ přičemž okruh vybraných autorů čítal jen 7 básníků a 6 prozaiků. Největším představením Espriuova díla je však

⁸⁸⁵ Tvorba roč. 1984, č. 37, příloha Kmen, s. VIII.

⁸⁸⁶ „Vaig traduir al txec "Assaig del càntic en el temple" d'en Espriu“ (Pluhařův dopis Fèlixu Cucurullovi ze dne 5. ledna 1969).

⁸⁸⁷ Viz čísla *Světové literatury* 2/XVI z roku 1971 a 2/XVIII z roku 1973.

knížně vydaná antologie jeho básnické tvorby, která obsahuje celou sbírku *Cementiri de Sinera* (Sinerský hřbitov) a dále ukázky ze sbírek *Les hores* (Hodiny), *Mrs. Death, El caminant i el mur* (Poutník a zeď), *Final del laberint* (Konec labyrintu), *La pell de brau* (Býčí kůže) a *Llibre de Sinera* (Sinerská kniha) a také dvě básně,⁸⁸⁸ zařazené do závěrečného oddílu Zlomky, verše, záměry, odstíny. Salvador Espriu pochopitelně nechyběl ani ve svazku *Pěti katalánských novel*, v němž byla pro změnu představena jeho prozaická tvorba, konkrétně novela *Laila*.

Velké oblibě se u českých překladatelů těšila také Mercè Rodoreda, z jejíhož díla byly přeloženy nejprve tři povídky a následně i román *La plaça del Diamant* a novela *Aloma*. Oblíbenými autory byli rovněž Miquel Àngel Riera, z jehož tvorby byly do češtiny přeloženy romány *L'endemà de mai* (*Až nastane ticho*) a novela *Fuita i martiri de Sant Andreu Milà* (*Andreu Milà*), a také Pere Calders, vedle jehož tří povídek, otištěných roku 1970 ve Světové literatuře, byla do češtiny převedena také próza *Aquí descansa Nevares* (*Zde odpočívá Nevares*).

Pomineme-li ukázky z tvorby středověkých básníků vydané ve výboru *Verše lásky a loučení*, překládání byli převážně soudobí, stále žijící autoři. Jedinými z 21 moderních autorů, kteří byli v době vydání překladu svého díla již po smrti, byli Àngel Guimerà (zemřel 1924), Joan Salvat-Papasseit (1924), Eugeni d'Ors (1954) a Víctor Català (1966). Z básníků zlatého věku katalánské literatury,⁸⁸⁹ jimž je věnován zmíněný výbor *Verše lásky a loučení* o 42 básních, jsou nejvíce zastoupeni tito: Joan Roís de Corella (8 básní), Ausiàs March (7), Gilabert de Pròixita (5), Jordi de Sant Jordi (4), Andreu Febrer (4), Ramon Llull (2).

Více než třetinu básní ve svazku tak obstarávají Joan Roís de Corella a Ausiàs March, naopak Ramon Llull, jedna z nejznámějších postav katalánského písemnictví,⁸⁹⁰ je zastoupen jen okrajově (necelých 5 %), což je však dáno většinou filozofickým či mystickým charakterem jeho tvorby, respektive tím, že jeho trubadúrská poezie, které se věnoval v počátečním tvůrčím období, se nedochovala, přičemž se má za to, že ji sám zničil poté, co se stal duchovním (Schejbal 1976: 119).

Překladem dvou básní byli českému čtenáři představeni Joan Brossa, Gabriel Ferrater, Josep Vicenç Foix, Pere Quart, Francesc Vallverdú a Joan Salvat-Papasseit, z prozaiků stojí za zmínku ještě Baltasar Porcel, jemuž byli do češtiny přeloženy dvě povídky.

7.4.2 Uvažované překlady

888 Jedná se o báseň či spíše poetickou prózu *M'han demanat que parli de la meva Europa* (Požádali jste mě, abych mluvil o mé Evropě) z roku 1959, která však vyšla knižně až ve sbírce *Per a la bona gent* z roku 1984, a o báseň *Inici de càntic en el temple* (Začátek chvalozpěvu v chrámu), kterou následně zhudebnil a ještě více proslavil valencijský písničkář Raimon.

889 Zlatý věk katalánské literatury, neboli tzv. valencijský zlatý věk (*segle d'or valencià*) odpovídá zhruba katalánsky (resp. valencijsky) psané tvorbě 15. století, což je období, kdy Aragonská koruna dosahuje svého největšího rozkvětu a jejím kulturním i ekonomickým centrem je právě město València.

890 Jméno zmíněného učenice nese Institut Ramona Llulle, jehož posláním je šíření katalánského jazyka a kultury v zahraničí.

Vedle toho, co vyšlo, anebo toho, co bylo s vidinou vydání přeloženo, ale nakonec zůstalo jen v rukopisné podobě, je rovněž zajímavé podívat se také na autory a tituly, o jejichž českém překladu jednotliví překladatelé v tomto období alespoň uvažovali.

Z dostupné korespondence Joana Salese víme, že Miloslav Pluhař projevil zájem o jeho román *Incerta glòria*, o jehož výtisk si napsal přímo autorovi,⁸⁹¹ který mu spolu s ním zaslal také romány Mercè Rodoredy *El carrer de les Camèlies* a *La plaça del Diamant*. Posledně jmenovaný román pak Pluhař doporučil Odeonu k vydání, ale jeho překladu se již nezhostil, neboť na podzim roku 1968 emigroval, a tak jej do češtiny nakonec roku 1973 převedl Jan Schejbal. Z Pluhařovi korespondence s Fèlixem Cucurullem dále víme, že zmíněný překladatel uvažoval roku 1978 o překladu jeho povídky *El gos*.⁸⁹²

Pokud jde o Jana Schejbalu, bližší pohled do překladatelského zákulisí nám umožnilo nahlédnutí do jeho osobní katalánské knihovny,⁸⁹³ v níž lze najít výtisky, uvnitř nichž jsou tužkou psané poznámky o rozsahu, udávaném jak v normostranách (NS), tak v autorských arších (AA).⁸⁹⁴ Jelikož takovéo poznámky jsme našli jen v několika málo knihách, lze se celkem oprávněně domnívat, že propočet rozsahu Jan Schejbal vpisoval jen do knih, které jej skutečně zaujaly a jejichž vydání – a tedy i překlad – přinejmenším zvažoval.

Vzhledem k překladatelově vytríbenému vkusu a sečtělosti, díky níž se v katalánské literární tvorbě výtečně orientoval, nepřekvapí, že námi doposud dohledané knihy patří k dodnes velmi vysoko ceněným titulům. Najdeme mezi nimi román Baltasara Porcela *Cavalls cap a la fosca* (1975), detektivní román Jaumeho Fustera *De mica en mica s'omple la pica* (1976⁸⁹⁵), román Víctora Català *Un film (3.000 metres)* (1985⁸⁹⁶), povídkový soubor Emiliho Teixidora *Sic transit Glòria Swanson* (1988), v němž si překladatel zatrhł čtyři povídky,⁸⁹⁷ román Jesúse Moncady *Camí de sirga* (1989⁸⁹⁸), jedno z vůbec nepřekládanějších katalánských literárních děl,⁸⁹⁹ a také dva romány Jaume Cabrého: *Fra Junoy o l'agonia dels sons* (1984) a *La teranyina* (1984), přičemž v posledně jmenovaném najdeme dokonce i Schejbalovu poznámku, která naznačuje, že minimálně v tomto případě dílo skutečně navrhl k vydání: „*nabídl 4. 7. 85*“.

Není bez zajímavosti, že Jan Schejbal v 80. letech uvažoval také o překladu nějakého Llullova díla, ale dle vlastních slov si na něj netroufal a také neměl „ani příliš jasno v tom,

891 Sales mu zmíněný román poslal ve francouzské verzi, neboť v katalánštině vyšel kvůli cenzuře v notně okleštěné podobě.

892 „Puc traduir al txec el conte "El gos"?” (z Pluhařova dopisu Cucurullovi ze dne 2. února 1978).

893 Kompletní zkoumání této pozůstalosti přesahuje rámec naší práce. Jelikož si knihovna Jana Schejbalu vzhledem k rozsahu a významu zaslouží vlastního zpracování, budeme jí věnovat pozornost v některé z budoucích studií.

894 Údaj AA chybí pouze u povídek, u nich je jednotlivě uveden jen rozsah v NS, což nasvědčuje tomu, že s jejich případným překladem bylo nejspíš počítáno pro možné časopisecké vydání.

895 Román vyšel roku 1972, ale konkrétní výtisk pocházející z knihovny Jana Schejbalu je druhým vydáním z roku 1976.

896 Román původně vycházel mezi léty 1918-1920 v časopise *Catalana* jako román na pokračování, knižně vyšel poprvé roku 1926. Konkrétní výtisk pocházející z knihovny Jana Schejbalu je vydáním z roku 1985.

897 Jedná se o tyto: *La meva germana és ben boja*, *Un camí estret sense fi ni tornada*, *Confitura de codony* a *L'ou gargot*.

898 Poprvé román vyšel roku 1988, přičemž se díky nebývalému úspěchu dočkal záhy hned několika reedic. Konkrétní výtisk pocházející z knihovny Jana Schejbalu je pátým vydáním z roku 1989.

899 Román byl doposud přeložen do 17 jazyků, mimo jiné např. do vietnamštiny a japonštiny.

co z jeho díla vybrat“ (Pokorný 2015: 5). Zmíněný překladatel se rovněž chystal k převodu několika dalších povídek Pereho Calderse, který jej zralostí svých textů zaujal hned při prvním čtení:⁹⁰⁰ „Na samém konci 80. let jsme v Odeonu uvažovali o výboru z Caldersovy tvorby, ale k vydání už nedošlo,“⁹⁰¹ neboť, jak známo, toto státní nakladatelství krátce po revoluci zaniklo.⁹⁰²

7.5 Způsob vydání či uveřejnění

7.5.1 Časopisecky publikované překlady

V tomto období byla katalánská díla v českém překladu vydána v periodickém tisku celkem devětkrát: čtyřikrát ve *Světové literatuře*, jednou v *Židovské ročence*, v *Tvorbě*, v exilových *Proměnách*, v *Rudém právu* a v *Práci*. Počtem uveřejněných ukázek jsou však zmíněná periodika zcela nesouměřitelná. Zatímco *Světová literatura* na svých stránkách přinesla dohromady 28 ukázek z katalánské literatury (13 povídek a 15 básní), v ostatních zmíněných periodikách bylo představeno celkově jen 5 ukázek (1 povídka a 4 básně). Navíc otištění básně *Riu* (Řeka) v *Rudém právu*⁹⁰³ a básně *El jardí dels cinc arbres* (Zahrada s pěti stromy) v *Práci*,⁹⁰⁴ nebylo samostatným počinem, neboť obě básně byly zveřejněny v souvislosti s oznámením, že v odeonské edici Plamen vychází výbor z tvorby Salvadora Espriua, to jest jen jako ukázka s cílem navnadit čtenáře ke koupi či přečtení knihy, v níž jsou obě básně obsaženy.

Čtyři počiny byly věnovány próze a pět poezii. Pokud jde o prózu, ta vyšla časopisecky jen v letech 1969 až 1973: ve *Světové literatuře* byli v letech 1969 a 1970 českému čtenáři představeni Mercè Rodoreda a Pere Calders, roku 1973 pak vyšla miniantologie katalánské povídkové tvorby, roku 1972 otiskly exilové *Proměny* povídku Fèlix Cucurulle. Pokud jde o poezii, ve *Světové literatuře* vyšla pouze jednou, roku 1971, zato v rámci miniantologie představující hned 7 katalánských básníků. Další časopisecky publikované ukázky poezie spadají do období let 1980 až 1984: nejprve roku 1980 vyšly v *Rudém právu* a *Práci* zmíněné ukázky z tvorby Salvadora Espriua, o rok později pak v *Židovské ročence* vyšel překlad jedné básně Josepa Carnera, který byl až do roku 2009 jedinou ukázkou z tvorby tohoto klasika katalánského básnictví, známého též jako *el príncep dels poetes catalans*. A roku 1984 vyšly ve *Tvorbě* překlady dvou básní Joana Salvat-Papasseita.

Významnou úlohu v recepci katalánské literatury v tomto období sehrála především *Světová literatura*, byť – anebo právě proto, že – veškeré ukázky z katalánsky psané literatury se na jejích stránkách objevily pouze mezi léty 1969 a 1973. To bylo dáno snahou uvést tuto literaturu do čtenářského povědomí, k čemuž byla forma časopisecky

900 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

901 Z textu edičních návrhů z roku 2001, které se dochovaly v překladatelově pozůstalosti a byly určeny nakladatelstvím Argo a Mladá fronta, jimž Schejbal výbor z Calderse nabídl.

902 Nicméně Jan Schejbal povídky přeložil (popř. dopřeložil) v následujícím období, pročez o nich bude dále pojednáno v následující kapitole.

903 *Rudé právo*, roč. 60-61, č. 245, 16. 10. 1980, s. 5.

904 *Práce*, roč. 36, č. 276, 21. 11. 1980, s. 6.

uveřejňovaných ukázek ideálním prostředkem, a připravit tak půdu pro její budoucí vydávání v nakladatelství Odeon, jehož byla *Světová literatura* součástí.⁹⁰⁵

Nejprve byla roku 1969 představena Mercè Rodoreda a rok nato Pere Calders, oba shodně třemi povídkami. Následovaly dvě miniantologie, jejichž záměrem bylo, „aby se rozšířil vějíř jmen, aby to nezůstalo jenom na několika jménech.“⁹⁰⁶ Ta první, z roku 1971, měla čtenářům představit katalánskou poezii, ta druhá, z roku 1973, měla poskytnout vhled do katalánské povídkové tvorby. V rámci miniantologie katalánské povídky bylo představeno celkem 6 autorů,⁹⁰⁷ každý zastoupen jednou povídkou, jen Baltasar Porcel dvěma. V rámci básnické miniantologie bylo představeno 7 autorů⁹⁰⁸ a jejich celkem 15 básní s tím, že každý byl zastoupen dvěma básněmi, Agustí Bartra jen fragmentem jedné delší básně a Salvador Espriu hned čtyřmi básněmi. Není bez zajímavosti, že všechny tyto Espriuovy básně se o devět let později, tedy roku 1980, objevily i v knižně vydaném výboru básnickovy tvorby, avšak porovnáme-li jednotlivé překlady, shledáme, že Jan Schejbal své původní verze ve větší či menší míře přepracoval.⁹⁰⁹

Celkově tak bylo ve *Světové literatuře* představeno 14 autorů, 8 prozaiků a 7 básníků, přičemž v obou skupinách figuroval Salvador Espriu.

V periodickém tisku si čtenáři v tomto období mohli přečíst celkem 14 povídek od 9 autorů, přičemž téměř polovina (6) byla z pera dvojice Rodoreda – Calders, což je dáno tím, že oba byli představeni samostatným výběrem.

GRAF – Zastoupení jednotlivých autorů v časopisecky vydaných překladech povídkové tvorby:

Mercè Rodoreda 3, Pere Calders 3, Baltasar Porcel 2, Salvador Espriu 1, Terenci Moix 1, Montserrat Roig 1, Jordi Sarsanedas 1, Llorenç Villalonga 1, Fèlix Cucurull 1

V periodickém tisku bylo čtenářům předloženo 18 básní od 9 autorů, z nichž téměř čtvrtinu (4) obstaral Salvador Espriu.

GRAF – Zastoupení jednotlivých autorů v časopisecky vydaných překladech básnické tvorby:

Salvador Espriu 4, Joan Brossa 2, Gabriel Ferrater 2, Josep Vicenç Foix 2, Pere Quart 2, Francesc Vallverdú 2, Joan Salvat-Papasseit 2, Agustí Bartra 1, Josep Carner 1

7.5.2 Knižně vydané překlady

905 Vznik zmíněného dvouměsíčníku, který od počátku „pomáhal překonávat dosavadní izolaci českých čtenářů od soudobé zahraniční tvorby,“ v nakladatelství Odeon roku 1956 inicioval a prosadil tehdejší šéfredaktor Jan Řezáč (Příbáň, Košnarová a Příbáňová 2013).

906 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

907 Salvador Espriu, Terenci Moix, Baltasar Porcel, Montserrat Roig, Jordi Sarsanedas, Llorenç Villalonga.

908 Agustí Bartra, Joan Brossa, Salvador Espriu, Gabriel Ferrater, Josep Vicenç Foix, Pere Quart, Francesc Vallverdú.

909 Pro představu uvádíme první dvě trojverší básně XXV ze sbírky *Cementiri de Sinera*:

Na břehu moře. Stával / dům, můj domek vysněný, / na břehu moře. // Vzhůru ční příd'. Po širých / vodních cestách řídil jsem / loďku štíhlou. (verze z roku 1971)

Na břehu moře. Měj jsem / dům, svůj sen / na břehu moře. // Vzepjatou příd'. Na svobodných / vodních cestách štíhlý / člun, jež jsem řídil. (verze z roku 1980)

Od roku 1973, kdy v Odeonu vyšel román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant*, vycházela u nás katalánská literatura prakticky již jen knižně,⁹¹⁰ což bylo dáno dvěma skutečnostmi: jednak tím, že čtyřmi ukázkami z tvorby katalánsky píšících autorů uveřejněnými v rozmezí let 1969 až 1973 ve *Světové literatuře* byl splněn úkol uvést katalánskou literaturu ve známost, a také tím, že Jan Schejbal, fakticky jediný překladatel tohoto období, se po svém působení ve *Světové literatuře*, kde měl coby externí spolupracovník nejdříve získat potřebné zkušenosti (Brabec M. 2019: 51), stal roku 1974 kmenovým redaktorem nakladatelství Odeon, v němž pracoval až do roku 1990, pročež nepřekvapí, že své překlady uveřejňoval právě tam.

Pod všemi knižně publikovanými překlady katalánské literatury spadajícími do tohoto období,⁹¹¹ resp. vydanými po invazi sovětských vojsk, je podepsán pouze jeden překladatel, Jana Schejbal, což z něj vzhledem k okolnostem⁹¹² učinilo překladatele, který – prakticky až do přelomu tisíciletí – „plnil nezastupitelnou úlohu nositele překladatelské tradice z tohoto románského jazyka a stal se tvůrcem naší představy o celé jedné literární tvorbě“ (Brabec M. 2019: 54).

Podíváme-li se na knižní překladovou produkci tohoto období, celkem u nás bylo z katalánské literatury vydáno 7 knih: 2 výběry poezie, přičemž jeden obsahuje kompletní básnickou sbírku *Cementiri de Sinera* (Sinerský hřbitov) a zároveň i výběr z básnickovy další tvorby, a 5 prozaických titulů (romány či novely) s tím, že v jednom z nich bylo souborně vydáno pět literárních děl. Knižně tak bylo v tomto období vydáno dohromady 9 románů či novel – ty představují 75 % celkové produkce knižně vydaných překladů z katalánštiny –, 1 básnická sbírka (*Cementiri de Sinera*) a 2 výběry (středověké poezie a básnické tvorby Salvadora Espriua po roce 1946).

GRAF – Zastoupení jednotlivých žánrů v rámci knižně vydaných překladů katalánské literatury:
9x próza (romány a novely) 75 %, 3x poezie 25 %.

Knižně u nás v daném období vyšlo celkem 10 děl katalánské literatury a 2 výběry básní, přičemž dohromady bylo tímto způsobem představeno 7 soudobých autorů, z nichž tři byli českému čtenáři představeni vícekrát (Salvador Espriu, Mercè Rodoreda, Miquel Àngel Riera), a 14 středověkých básníků a několik anonymů.

GRAF – Zastoupení jednotlivých autorů v knižně vydaných překladech jejich děl:
3x Espriu (25 %), 2x Rodoreda (16,7 %), 2x Riera (16,7 %), 1x Catalá (8,3 %), 1x d'Ors (8,3 %), 1x de Pedrolo (8,3 %), 1x Calders (8,3 %), 1x středověcí básníci (8,3 %)

910 Jedinými výjimkami byly Carnerova báseň otiskovaná v *Židovské ročence* a dvojice Salvat-Papasseitových básní publikovaná v *Tvorbě*. Dvě Espriuovy básně nepočítáme, neboť jejich uveřejnění v *Rudém právu* a v *Práci* bylo dáno skutečností, že jen oznamovaly knižní vydání výboru *Zachráněná slova*.

911 Jak jsme uvedli již dříve, mezi překladatelské počiny spadající do tohoto období neřadíme nový překlad Guimeràova dramatu *Terra baixa* (Nížina) v převodu Zdeňka Hampla, neboť rokem svého vzniku (1963), celkovou činností příslušného překladatele ve vztahu ke katalánské literatuře, ale i datem vydání – počátek roku 1968, tj. před normalizací – spadá do období předchozího (1948-1968).

912 Až do roku 2000 u nás jiného zprostředkovatele katalánského písemnictví v podstatě nebylo (Brabec M. 2019: 54).

7.6 Žánrová skladba

Ve sledovaném období bylo publikováno celkem 9 románů či novel (5 z nich v jednom svazku), 14 povídek, 1 básnická sbírka (o 30 básních, z nichž 4 vyšly již dříve časopisecky), 2 výběry poezie⁹¹³ (o 51, respektive 42 básních), 1 básnická miniantologie (15 básní) a další 3 samostatné básně.

7.6.1 Próza

Povídková tvorba sloužila především jako prostředek k počátečnímu uvedení katalánské literatury a bližšímu představení jednotlivých autorů, pročež k vydání, ani k překladu žádného uceleného souboru nedošlo.⁹¹⁴ Celkem bylo zveřejněno 14 povídek od 9 autorů,⁹¹⁵ přičemž Mercè Rodoreda a Pere Calders byli představeni samostatně, oba shodně třemi povídkami, dalších 6 autorů reprezentovaných 7 povídkami bylo českému čtenáři předloženo v rámci miniantologie ve *Světové literatuře* a 1 autor v exilových *Proměnách*. Pokud jde o podíl jednotlivých překladatelů v rámci tohoto žánru, 3 povídky přeložil Vladimír Hvizďala (21,4 %), 10 Jan Schejbal (71,4 %) a jednu Miloslav Pluhař (7,1 %).

Na rozdíl od povídek vycházely romány či novely výhradně knižně, to jest bez jakékoli časopisecky uveřejněné ukázky. Celkem jich v tomto období bylo přeloženo 9,⁹¹⁶ z toho 5 jich vyšlo ve svazku *Pět katalánských novel*. Takto bylo představeno celkem 7 autorů, přičemž dva z nich – Mercè Rodoreda a Miquel Àngel Riera – hned dvěma díly. Zmíněná dvojice se tak postarala o téměř polovinu (44,4 %) veškeré knižně vydané překladové produkce katalánské prozaické tvorby.

Českému čtenáři nebyly zpřístupněny žádné katalánské eseje,⁹¹⁷ což lze připisovat hned několika faktorům. V obecné rovině lze konstatovat, že překladu tohoto žánru nepřály

913 Jeden z těchto výborů (výbor z básnické tvorby Salvadora Espriua po roce 1946) vyšel v jednom svazku (Zachráněná slova) spolu s překladem kompletní básnické sbírky *Cementiri de Sinera* (Sinerský hřbitov).

914 Jak jsme již uvedli na jiném místě, nejbližší tomu byl Pere Calders, jehož povídky na samém konci 80. let zvažoval přeložit a vydat Jan Schejbal, respektive Odeon.

915 Mercè Rodoreda: *El mar* (Moře), *Una carta* (Dopis), *La sala de les nines* (Sál loutek); Pere Calders: *El desert* (Poušť), *La ratlla i el desig* (Čára a přání), *Reportatge de l'esbós de la mort* (Reportáž o nástinu smrti); Baltasar Porcel: *Una gran senyora* (Veliká dáma), *Alexandre, realment el Magne* (Alexandr, skutečně veliký); Salvador Espriu: *Letizia* (Letizia), Terenci Moix: *Pastitx d'estiu* (Letní pastiš); Montserrat Roig: *En Jordi Soteres reclama l'ajut de Maciste* (Jordi Soteres se dožaduje Macisteovy pomoci); Jordi Sarsanedas: *La proesa de Ritter Hans von Altenberg* (Hrdinský čin rytíře Hanse von Altenberga); Llorenç Villalonga: *Charlus a Bearn* (Charlus na Bearnu); Félix Cucurull: *El llot i la sang* (Bahno a krev).

916 *La plaça del diamant* (Diamantové náměstí) a *Aloma* (Aloma) od Mercè Rodoredy, *L'endemà de mai* (Až nastane ticho) a *Fuita i martiri de Sant Andreu Milà* (Andreu Milà) od Miquela Àngela Riery, *La ben plantada* (Ztepilá) od Eugeniho d'Orse, *Solitud* (Samota) od Víctor Català, *Laia* (Laia) od Salvadora Espriua, *Aquí descansa Nevares* (Zde odpočívá Nevares) od Pereho Calderse a *Les finestres s'obren de nit* (Okna se otvírají do noci) od Manuela de Pedrolo.

917 Mezi klasické eseje nepočítáme dílo *La ben plantada* (Ztepilá), které je na pomezí mezi esejistickou prózou a básní v próze.

dobové okolnosti,⁹¹⁸ navíc katalánská literatura si u nás čtenářskou základnu teprve budovala, pročež převažovala jasná orientace na čtenářsky populárnější žánry umělecké prózy. Zapomenout však nesmíme ani na osobní preferenci prakticky jediného aktivního překladatele tohoto období Jana Schejbala, jenž měl mnohem raději fikci.⁹¹⁹

7.6.2 Poezie

Katalánská básnická tvorba byla publikována celkem devětkrát, pětkrát vyšla časopisecky, dvakrát knižně.

Ve *Světové literatuře* se roku 1973 objevila miniantologie 7 autorů, v 80. letech pak následovaly dvě samostatné básně Salvadora Espriua uveřejněné v *Rudém právu* a v *Práci*, jedna báseň Josepa Carnera v *Židovské ročence* a dvě básně Joana Salvat-Papasseita v *Tvorbě*. Knižního vydání se dočkal výbor středověké poezie nazvaný *Verše lásky a loučení* (1976) a poté i básnická sbírka Salvadora Espriua *Cementiri de Sinera* (Sinerský hřbitov) a výbor z Espriuovy básnické tvorby po roce 1946, přičemž překlad obou těchto celků vyšel roku 1980 společně ve svazku *Zachráněná slova*.

Dohromady bylo v tomto sledovaném období uveřejněno celkem 137 básní⁹²⁰ (20 časopisecky⁹²¹ a 123 knižně), přičemž celkový poměr časopisecky a knižně publikovaných básní vychází jednoznačně ve prospěch posledně jmenovaného způsobu vydávání (11,5 % ku 88,5 %). Z celkového počtu všech 137 publikovaných básní jsou téměř tři pětiny (81 básní) od Salvadora Espriua, jemuž v českém překladu vyšla celá jedna básnická sbírka a nadto ještě – ve společném svazku – výbor z tvorby po roce 1946, navíc jednu další jeho báseň přeložil Miloslav Pluhař, ta se však zveřejnění nedočkala. Z moderní poezie tedy bylo do češtiny přeloženo 94 básní, ze středověké 42. Podíl středověké poezie tak na celkovém objemu všech básnických převodů z tohoto období činí více než 31 %, což je však s ohledem na dějiny katalánské literatury zcela pochopitelné, neboť básnická tvorba

918 Připomeňme slova Anny Houskové (2012): „V rytmu překladů španělských esejí do češtiny se odráží politický vývoj naší země. Jsou zde ve 20. století tři vrcholné momenty: doba dvacátých a třicátých let za první republiky se svým zájmem o Evropu a otevřeným duchem; šedesátá léta, v čase pokusů o demokratizaci socialismu; a nakonec současná doba, následující po pádu komunistické vlády a sovětského bloku. Naopak se ze španělského myšlení téměř nepřekládalo v období padesátých let, kdy byly přerušeny oficiální vztahy s Francovým Španělskem, a rovněž v sedmdesátých a osmdesátých letech za „normalizace“, kdy opět přituhla cenzura.“

919 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem. Výše uvedená skutečnost souvisí i s obsahem jeho katalánské knihovny, v níž najdeme jen málo esejistických, memoárových či cestopisných děl, nicméně i tak by bylo – teoreticky vzato – z čeho vybírat. Pro představu uvádíme z výše zmíněného okruhu titulů tyto příklady: *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana* vzešlé z kolektivu autorů, *El geni del país i altres proses* od klasika katalánské literatury Josepa Pla, *Poble i consciència nacional* od Joana Rigola či *Cultura i societat* z pera Valentího Almiralle.

920 V případě delší básnické skladby Agustího Bartry *Tercera elegia* (Třetí elegie) byl publikován jen její fragment, avšak vzhledem k rozsahu přeložené části stavíme tento překlad na roveň jiných, kompletně přeložených básní.

921 Čtyři Espriuovy básně publikované roku 1971 ve *Světové literatuře* vyšly roku 1980 v přepracované verzi také knižně ve výboru *Zachráněná slova*, dvě další byly otištěny v periodickém tisku jako ukázky z právě vydaného zmíněného výboru.

14. a 15. století, na níž je výbor *Verse lásky a loučení* zaměřen, je jedním z důvodů, proč je toto období katalánského písemnictví nazýváno zlatým věkem.

GRAF – Zastoupení jednotlivých autorů v celkovém počtu všech básní publikovaných v tomto období: 81x Espriu (59 %), 8x Joan Roís de Corella (5,8 %), 7x Ausiàs March (5,1 %), 5x Gilabert de Pròixita (3,6 %), 4x Jordi de Sant Jordi (2,9 %), 4x Andreu Febrer (2,9 %), 2x Ramon Llull (1,5 %), 2x Joan Brossa (1,5 %), 2x Gabriel Ferrater (1,5 %), 2x Josep Vicenç Foix (1,5 %), 2x Pere Quart (1,5 %), 2x Francesc Vallverdú (1,5 %), 2x Joan Salvat-Papasseit (1,5 %), 1x Agustí Bartra (0,7 %), 1x Josep Carner (0,7 %), 1x Joan Basset (0,7 %), 1x Melcior de Gualbes (0,7 %), 1x Perot Joan (0,7 %), 1x Guerau de Maçanet (0,7 %), 1x Constança de Mallorca (0,7 %), 1x Jaume March (0,7 %), 1x Pere de Queralt (0,7 %), 1x Pere Torroella (0,7 %), 4x básně neznámého autora či autorů (2,9 %).

7.6.3 Drama

Příčinou absence nových překladů divadelních her je jednak osobní preference Jana Schejbala,⁹²² prakticky jediného překladatele tohoto období, který si pro překlad volil nejčastěji prózu, kterou příležitostně prokládal převody poezie, jednak neutěšená situace na katalánské divadelní scéně.⁹²³

7.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)

Všechny překlady katalánské literatury z tohoto období můžeme s téměř stoprocentní jistotou označit za přímé. Mírná nejistota zpočátku panovala jen u Vladimíra Hvizďaly, o jehož znalostech katalánštiny nemáme žádné informace. Skutečnost, že název sbírky, z níž pocházejí přeložené povídky Mercè Rodoredy, uvádí překladatel v katalánštině, není sama o sobě dostatečným důkazem. Nicméně to, že se skutečně jedná o přímý překlad, máme za jednoznačně prokázané na základě datace originálu, respektive jeho španělského překladu: zatímco Hvizďalovy překlady otiskla *Světová literatura* již ve 2. čísle roku 1969, španělská verze zmíněného souboru povídek vyšla až v jeho průběhu.

Dalším otazníkem byl také IV. zpěv (*Píseň Jonáše ve velrybě*) Carnerovy básně *Nabí*, neboť o Bablerově znalostech katalánštiny máme jen nepřímé důkazy: vedle aktivní

922 V knihovně Jana Schejbala se nacházel například svazek s názvem *Teatre* obsahující tato dramatická díla: *El ben cofat i l'altre* od Josepa Camera, *Teatre de carrer* z pera Joana Brossy a slavnou hru Salvadora Espriua *Primera història d'Esther*, jejíž téma babylonského zajetí je aluzí na situaci, v níž se po občanské válce ocitl katalánský národ.

923 Po občanské válce bylo až do roku 1946 z politických důvodů zakázáno na profesionální scéně uvádět hry v katalánštině. Teprve v průběhu 50. let docházelo pozvolna k obnově katalánského divadla, avšak v rámci represivních opatření vůči katalánskému jazyku nadále nebylo povoleno inscenovat v katalánštině divadelní hry zahraniční proveniencí, což mělo katalánskou scénu izolovat od mezinárodních vlivů a znesnadnit tak jeho obrodu. Jakkoli se situace v druhé polovině diktatury lepšila, pořád přetrvával vliv cenzury, která omezovala nejen počet nově uváděných her, ale i počet případných repríz. O normalizaci se snažila především *Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual*, fungující od roku 1960 až do pádu Francova režimu, nicméně z letité stagnace se katalánská divadelní scéna vzpamatovávala ještě dlouho po roce 1975, neboť kvůli přerušnému vývoji bylo nejprve třeba získat publikum a teprve pak si postupně začít budovat renomé. K normalizaci – a následně i k velkému rozvoji – katalánské divadelní scény dochází až v 90. letech 20. století.

znalosti osmi jazyků ovládal „dalších dvanáct jazyků pasivně (včetně provensálštiny, lužické srbštiny, kašubštiny a dalších jazyků malých národů)“ (Damborská 2015). Tomu, že polyglot Babler byl schopen překladu z katalánštiny nasvědčují nejen výše uvedené jazykové znalosti, ale i porovnání překladu s originálem, jehož je česká verze naprosto věrným obrazem.

Pochybnosti o provedení překladu na základě katalánského originálu mohl zpočátku vzbuzovat též Pluhařův překlad Cucurullovy povídky *El llot i la sang* (Bahno a krev), otištěné roku 1972 v exilových *Proměnách*, neboť zmíněná povídka vyšla kvůli restrikcím Francova režimu nejprve v překladu do portugalštiny (1964) a vydání v původní, katalánské verzi se dočkala až roku 1975. Potvrzení skutečnosti, že se v daném případě jedná skutečně o přímý překlad z katalánského originálu, nám přineslo studium Pluhařovy korespondence zaslané Cucurullovi. V dopise z 10. března roku 1968 sice Pluhař vyjadřuje rozmrzelost nad tím, že by měl zmíněnou povídku převádět do češtiny nepřímo – „pretinc traduir O Sangue e o Lodo, malgrat us dic francament que no em gusta de fer les traduccions de segona mà. Millor seria fer-ho del català...“ –, avšak v následujícím dopise mu Cucurull v reakci na jeho postesknutí zaslal katalánský rukopis, jehož příjem dokládá Pluhařova odpověď ze dne 1. května téhož roku.⁹²⁴

Na základě výše uvedených argumentů je tedy možno konstatovat, že veškeré české překlady katalánské literární tvorby byly v tomto období pořízeny přímo z katalánštiny, což jen podtrhuje dosavadní tendenci, kdy překládání námi studované literatury do češtiny probíhalo od počátků – až na skutečně zanedbatelné výjimky – prakticky výhradně jen na základě katalánského originálu.

7.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury

Pokud jde o podíl jednotlivých nakladatelských subjektů na zpřístupňování katalánsky psané literatury, veškeré knižní překlady vycházely v nakladatelství Odeon, které prostřednictvím revue *Světová literatura*, zásadního periodika pro zpřístupňování celé řady zahraničních děl,⁹²⁵ přinášelo i naprostou většinu časopisecky vydávaných převodů z daného jazyka.⁹²⁶ Toto výsadní postavení bylo dáno jednak charakterem tehdejší, státem centrálně řízené nakladatelské činnosti, kdy existovalo jen několik málo velkých státních nakladatelství, přičemž knižní produkci překladové beletrie zajišťoval právě Odeon,⁹²⁷ a

924 „Uns dotze dies enrrera, vaig rebre la vostra amable carta junt amb el manuscrit del conte "El llot i la sang" en versió original.“

925 Tuto úlohu plnila *Světová literatura* již od počátku své existence: „Zásadní význam pro překladovou literaturu měla revue Světová literatura, přinášející ukázky z nejrůznějších zahraničních literatur spolu s recenzními komentáři, čímž byl vytvářen důležitý prostor pro budoucí knižní podobu recenzovaných děl. Světová literatura tak vnesla na sklonku padesátých let do čtenářského povědomí neobyčejné množství významných autorských osobností (Jacques Prévert, Carl Sandburg, Isaak Babel, Heinrich Böll, Albert Camus, Ray Bradbury, Graham Greene, Evelyn Waugh ad.), jež se posléze staly více či méně přirozenou součástí české kultury“ (Janoušek 2007: 116)

926 V ostatních periodikách – *Proměny*, *Židovská ročenka*, *Tvorba* – vyšla katalánská literatura vždy jen jednou.

927 Od roku 1972 se Odeon „stal odborným edičním centrem pro oblast vydávání přeložené beletrie a literatury o výtvarném umění,“ přičemž jedinou výjimku tvořila překladová produkce ruské a sovětské

jednak skutečností, že Jan Schejbal, fakticky jediný překladatel katalánské literatury u nás, působil právě ve *Světové literatuře* (1969-1974) a následně v Odeonu (1974-1990).

Odeon, který o vydávání katalánské literatury uvažoval již od první poloviny 60. let (viz podkapitola 6.8 Nakladatelské subjekty), však zpočátku neměl příliš jasno, co přesně vydat. Po emigraci Miloslava Pluhaře,⁹²⁸ který ještě předtím stihl doporučit k českému vydání román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí), začal roku 1969 s Odeonem coby lektor a přispěvatel *Světové literatury* spolupracovat Jan Schejbal, dle jehož vyjádření mělo tehdy nakladatelství několik knih k dispozici,⁹²⁹ avšak nebylo příliš z čeho vybírat.⁹³⁰ Z tehdejších titulů si Jan Schejbal vybavuje například román *Camí de Damasc* od Miquela Llor, od něhož by prý uvítal raději román *Laura a la ciutat de Sants*, a prózu Egeniho d'Orse *Anys d'aprenentatge*, které byly vhodné „k přečtení ze zájmu, ale nikoli k vydání; bylo třeba sáhnout po něčem, co by byla jistota.“⁹³¹

Onou jistotou se stal právě román Mercè Rodoredy *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí), o jehož vydání byl zájem jednak proto, že „knih vzbudila velikánský ohlas ve Francii, že se o ní psalo, psalo se, kde už se překládá a tak, že to je největší poválečný katalánský román, atd.“⁹³² jednak proto, že oslovila i samotného překladatele.⁹³³ Ten se o kvalitách zmíněného díla vyjádřil následovně: „K nejpůsobivějším hodnotám románu patří přesvědčivé ztvárnění hlavních postav, upřímný hold ženě-matce, krása prostého, bezprostředního, vzácně sugestivního vyprávění, bohatého na svěží smyslové představy a zlyričtějšího záměrnou neuspořádaností vzpomínek a citlivým rozvíjením některých motivů, které zřetelně přejímají funkci symbolu.“⁹³⁴

Díky Rodoredě se na počátku 70. let „v Odeonu fakticky otevřely dveře pro překlady z katalánštiny, ale protože ediční plán měl určitou strukturu, tak nešlo v jednom roce vydat třeba dva Katalánce, ale jednoho ročně nebo jednoho za dva roky.“⁹³⁵ Ediční plán se v

beletrie, která spadala pod Lidové nakladatelství. (Pavlíková 2020: 58) Blíže viz SOA Praha, fond ODEON, nakladatelství krásné literatury a umění, národní podnik, 1953–1994, inv. č. 45, sign. A45, č. kart. 45, zpráva o činnosti roční, zpráva o zhodnocení činnosti za rok 1972, 1972, s. 3.

928 O emigraci Miloslava Pluhaře a Vladimíra Hvizďaly jsme se již zmínili. K odchodu celé řady dalších kolegů, který byl obecným problémem, poznamenal Josef Čermák následující: „Po událostech roku 1968 mnoho kolegů odešlo, takže řady prořídly. Využil jsem této situace a snažil jsem se do redakce získat hlavně mladší, odborně co nejkvalifikovanější lidi. Situace byla velmi příznivá. Mnoho lidí ztrácelo z politických důvodů zaměstnání, kádrově slabší absolventi fakulty těžko sháněli umístění“ (Rubáš 2012: 30).

929 „Tím jak je pár knih zaujalo, byly tam, ale nebyl, kdo by je četl. Získávali je prostřednictvím *Dilie*, když se v zahraničním tisku, hlavně francouzském, ale i německém, objevil zajímavý článek nebo recenze na nějakou knihu přeloženou z katalánštiny, tak ji v Odeonu optovali, vyžádali přes *Dilii* od majitele práv nebo od nakladatele“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

930 „Nebyla to druhá kategorie, ale nebyly to přesně knihy, jimiž by se měl rozprout zájem o katalánskou literaturu“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

931 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

932 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

933 Jana Schejbala zaujal „klidný pohled na plynutí času před válkou a po válce, to množství symbolů, protože fakticky ti mužové kolem protagonistky Colometry, to je ta dynamika toho Katalánska před válkou, ta únava z války potom a ten marasmus, který je tam po válce, dokonce symbolizovaný tím invalidním hokynářem, kterého si nakonec vezme, to znamená takovou tou dobou zcela bezpohlavní“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

934 Z edičního návrhu dochovaného v překladatelově pozůstalosti, který je datován 25. 9. 2000 a adresován Anežce Charvátové coby tehdejší redaktorce *Mladé fronty*.

935 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

Odeonu vždy připravoval s několikaletým předstihem, přičemž o tom, jaká byla cesta jednotlivých knih, které se v něm nakonec objevily, nám Jan Schejbal pověděl následující: „Každá kniha měla takový svůj kmenový list, což byla dvoustrana, složená A3, která měla své oddíly, nebylo to předepsané, ale byly tam, do toho se zakládaly lektorské posudky, na každou knihu, pro kterou jste se rozhodl, že ji vydáte, jste musel mít dva externí posudky, jakmile byly oba kladné, pak už záleželo jenom na tom, jestli se najde štěrbina v edičním plánu, aby to prošlo. Pokud to byla bublina nebo vata, tak stačilo, když jste napsal na půlku A4, že to je bohužel prázdné, tak to došlo k šéfredaktorovi, který si to přečetl, pokud chtěl ještě další vysvětlení, tak jsem mu ho dal buď ústně, anebo ještě napsal na papír, a on dozadu potom napsal nevydat a podepsal se. U těch knih, které dostaly dobré lektorské posudky a plédoval za ně redaktor, tak to dostal v první řadě vedoucí příslušné edice, protože Odeon měl pevně stanovené edice, kterým se předtím říkalo knihovny, to byla třeba Současná světová próza, edice současné poezie Plamen, nebo Knihovna klasiků. Příslušný správce té edice si to přečetl, přečetl si lektorské posudky a napsal své vyjádření a s tímhle vyjádřením to potom šlo k šéfredaktorovi, který, pokud mu nebylo něco jasné, tak si zavolal redaktora, který s tím přišel, a na něm bylo buď ještě doplnit nějaká fakta anebo vysvětlit něco, co nebylo úplně jasné, a to se potom zapsalo do takového soupisu možných tipů a z toho se rodil ediční plán. Ten plán se takto harmonizoval a potom se na redakční radě, které předsedal šéfredaktor a které se účastnili zástupci šéfredaktora – jeden byl pro západní literatury, jeden pro východní literatury a jeden byl technický –, vytvářela první verze plánu, druhá verze plánu, a takhle se zadělávalo těsto na tři čtyři roky dopředu. Ale pokud jde o katalánskou literaturu, tak naštěstí tam jsem měl lidi zasvěcené, což byli Čermák a Hodoušek, a ti dávali dost na moje mínění, a tudíž moje cesta k překladům byla vystlaná téměř růžemi.“⁹³⁶

Vzhledem k výše uvedenému se vydávání katalánské literatury plně odvíjelo od představ a návrhů Jana Schejbalu, který se stal zaměstnancem Odeonu „v září roku 1974 poté, co se v nakladatelství uvolnilo redaktorské místo“ (Brabec M. 2019: 52). Skutečnost, že Schejbalovým záměrem bylo vytvořit základní knihovnu katalánských autorů, se odráží i na rozmanité skladbě jednotlivých titulů vydaných Odeonem.⁹³⁷ K výběru vhodných knih měl Odeon, potažmo Schejbal ty nejlepší podmínky a předpoklady, neboť zmíněný

936 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

937 Na svůj záměr střídat starší a soudobé autory Jan Schejbal poukázal v rozhovoru pro Plav: „po románu *La plaça del Diamant*, *Diamantové náměstí*, Mercè Rodoredy následovala malá antologie milostné poezie 14. a 15. století nazvaná *Verše lásky a loučení*, poté výbor básní tehdy nejznámějšího katalánského básníka Salvadora Espriua *Zachráněná slova*, próza noucentisty Eugeniho d'Orse *La Ben Plantada*, *Ztepilá*, román současného mallorského spisovatele Miquela Àngela Riery *L'endemà de mai*, *Až nastane ticho*, a opět ze starších prozaiků román modernistické spisovatelky píšící pod pseudonymem Víctor Català *Solitud*, *Samota*“ (Pokorný 2015: 4).

překladatel měl díky navázaným kontaktům⁹³⁸ zajištěn bohatý přísun literatury,⁹³⁹ která již nebyla zasílána přes *Dilii*, ale přímo jemu.⁹⁴⁰

Pokud jde o výběr titulů k překladu, nechávali v Odeonu Janu Schejbalovi naprosto volnou ruku, přičemž důvěře ve svůj dobrý úsudek se těšil jak v nakladatelství, tak i u samotných katalánských literátů, z jejichž strany nezaznamenal sebemenší tlak či přání, aby upřednostnil tu či onu knihu.⁹⁴¹ Zároveň je třeba zmínit, že ačkoli Jan Schejbal disponoval velkým množstvím knih, z nichž mohl vybírat, jak sám zdůraznil, „samozřejmě ne všechno bylo okamžitě k vydání.“⁹⁴²

Katalánskou literaturu se v nakladatelství *Odeon* podařilo vydat celkem sedmkrát, a to v několika různých edicích. V edici Malá řada soudobé světové prózy vyšly romány *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí) a *L'endemà de mai* (Až nastane ticho), v edici Světová četba vyšla *Solitud* (Samota).⁹⁴³ V edici Plamen byla publikována kniha *Zachráněná slova*, v jejímž rámci vyšly – společně, v jednom svazku – jednak básnická sbírka *Cementiri de Sinera* (Sinerský hřbitov), jednak výbor z Espriuovy básnické tvorby po roce 1946. Zbylé knižní překlady – výbor středověké poezie *Verse l'ásky a loučení* a *La ben plantada* (Ztepilá) – byly publikovány mimo tehdejší ediční řady. Zcela zásadním počinem bylo vydání svazku *Pět katalánských novel*, který vyšel roku 1988 v rámci Klubu čtenářů, díky čemuž se u nás katalánsky psaná literatura dostala do širšího čtenářského povědomí.

GRAF – Zastoupení jednotlivých knižně vydaných děl katalánské literatury v rámci příslušných edic nakladatelství Odeon:

5x *Klub čtenářů*⁹⁴⁴ (41,7 %), 2x *Malá řada soudobé světové poezie* (16,7 %), 2x *Plamen*⁹⁴⁵ (16,7 %), 2x mimo ediční řady (16,7 %), 1x *Světová četba* (8,3 %)

7.9 Receptce

7.9.1 Obecná charakteristika

938 Ještě na konci 60. let Jan Schejbal navázal kontakt s Joanem Salesem z nakladatelství *Club Editor* a s pracovníky nakladatelství Edicions 62, konkrétně s jeho dlouholetým ředitelem (1964-1996) Josepem Mariou Castelletem (1926-2014), vedoucím redaktorem Francescem Vallverdúem (1935-2014) a Jordim Carbonellem (1924-2016), který v Edicions 62 mezi léty 1965-1971 řídil vydávání *Gran Enciclopèdia Catalana*.

939 Vedle knih překladateli navíc začaly pravidelně docházet časopisy *Serra d'Or* a *Avenç*, aniž by kdy tušil, kdo mu je tehdy předplatil (Pokorný 2015: 4).

940 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

941 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem: „Protože jsem s nimi vedl dlouhé hovory, věděli, že získávám slušný přehled, takže oni mě brali, nechávali to na mně, tam nebyl minimální tlak.“

942 „Protože ta dychtivost tehdejší v Katalánsku byla, co je katalánské, to je naše, tak se vydávalo, a spousta šuntu samozřejmě“ (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

943 V téže edici byl začátkem roku 1968 publikován rovněž nový překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina), o němž jsme se zmiňovali v rámci období 1948 až 1968.

944 Vše v jednom svazku.

945 Oba v rámci jednoho svazku.

Byť Jan Schejbal v souvislosti s Rodoredou roku 2000 poznamenal, že „nelze tvrdit, že se jí dostalo pozornosti, jakou si její dílo zaslouží“,⁹⁴⁶ román *La plaça del Diamant* měl u nás dle překladatelova vyjádření úspěch, který „pozitivně ovlivnil realizaci dalších překladů z katalánštiny vydávaných Odeonem“ (Brabec M. 2019: 52). Dle Schejbalových slov „tím bylo rozhodnuto, že katalánská literatura se může jednou za rok, za dva roky objevit.“ Větší četnost znemožňovala struktura edičního plánu,⁹⁴⁷ který musel splňovat požadavky z ministerstva, mezi něž patřila mimo jiné povinná 30 % kvóta vyhrazená pro knižní tituly z lidově-demokratických zemí,⁹⁴⁸ „další věc byla, aby jednotlivé edice byly stejnoměrně zastoupeny.“⁹⁴⁹ A svým způsobem představovalo problém i ono plánování, neboť kvůli němu tehdy například nebyla možná reedice románu *La plaça del Diamant*, ačkoli dle Schejbalových slov kniha u nás „měla velice pěkný ohlas“ (Brabec M. 2019: 52).

Nakladatelství Odeon disponovalo dvěma hlavními nástroji, jimiž uvádělo jím vydávanou literaturu do čtenářského povědomí. Jedním byl již zmiňovaný dvouměsíčník *Světová literatura*, který obsahoval 256 stran a vycházel nákladem 7.000 výtisků (Schejbal a Utrera 2004: 49), tím druhým byl Klub čtenářů, který měl více než 250 tisíc předplatitelů (ibidem). Nebylo tedy běžné – a nejspíš ani příliš třeba –, aby v tisku vycházely nějaké větší upoutávky na právě vydávané tituly. Pokud jde o katalánskou literaturu, jedinou výjimku v tomto ohledu představoval výbor poezie Salvadora Espriua *Zachráněná slova*, z něž byly u příležitosti vydání knihy uveřejněny dvě ukázky: básně *Riu (Řeka)* a *El jardí dels cinc arbres (Zahrada s pěti stromy)* ze sbírky *Mrs. Death* vyšly v deníku *Rudé právo*,⁹⁵⁰ respektive v deníku *Práce*.⁹⁵¹

Recepci výše uvedených knih a autorů, jakož i recepci katalánské literatury jako celku napomáhaly předmluvy či doslovy, které v tomto období nechyběly ani u jednoho z knižně vydaných katalánských titulů.⁹⁵²

Na sklonku námi sledovaného období Odeon rovněž vydal dvoudílný *Slovník světových literárních děl* (I. díl roku 1988, II. 1989), což jen podtrhuje jeho výsadní postavení v procesu zpřístupňování katalánské literatury a zároveň jeho nezastupitelnou úlohu v jejím

946 Z edičního návrhu datovaného 25. 9. 2000, adresovaného Anežce Charvátové coby tehdejší redaktorce nakladatelství Mladá fronta, jehož znění se dochovalo v překladatelově pozůstalosti.

947 Tvorbu edičního plánu blíže popsal Josef Čermák: „Připravoval se s dlouhodobým předstihem. Návrhy a typy dodávaly do odeonských edic (i mimo ně) jednotlivé redakční úseky. Nejprve vznikla široká verze, třeba až nějakých dvě stě padesát titulů, která se musela nakonec zredukovat na sto dvacet až sto padesát titulů, které byl Odeon za neustále problematické situace v polygrafii schopen ročně vyrobit. Při přípravě edičního plánu se nejvíc uplatňovala iniciativa jednotlivých redakčních úseků a jednotlivců“ (Čermák in Rubáš 2012: 33).

948 O nutnosti udržovat v edičním plánu určitou rovnováhu se zmiňuje i tehdejší šéfredaktor Odeonu Josef Čermák, který k tomu uvádí následující: „[Tu rovnováhu] bohužel neredigovala kvalita a potřebnost české recepce, nýbrž vyžadoval ji nadřízený úřad. Šlo totiž především o zastoupení takzvaných socialistických literatur, především sovětské a socialistických zemí. Zprvu šlo o poměr v počtu titulů. [Pozdějším] rozhodujícím činitelem se stala výše nákladu“ (Čermák in Rubáš 2012: 35).

949 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

950 Báseň *Riu* byla otištěna ve vydání *Rudého práva* z 16. října 1980.

951 Báseň *El jardí dels cinc arbres* otiskl deník *Práce* ve svém vydání z 21. listopadu 1980.

952 S pomocí těchto peritextů Jan Schejbal předkládaná díla interpretoval, reflektoval jejich hlavní myšlenky, ozřejmoval jejich umělecké hodnoty či případný dějinný přesah, poodhaloval pozadí jejich vzniku a podobně, čímž daná díla zasazoval nejen do dobového kontextu či do kontextu tvorby příslušného autora, ale i do širšího rámce katalánského písemnictví, na jehož specifika nejednou poukázal.

přijímání. Katalánské písemnictví bylo ve *Slovníku* zastoupeno těmito díly a autory: básnickým eposem *L'Atlàntida* (Atlantis)⁹⁵³ Jacinta Verdaguera, divadelní hrou *Terra baixa*⁹⁵⁴ od Àngela Guimerà, básnickou sbírkou Salvadora Espriu *La pell de brau* (Býčí kůže)⁹⁵⁵ a románem *La plaça del Diamant* (Diamantové náměstí)⁹⁵⁶ z pera Mercè Rodoredy. Příslušná hesla vypracoval Jan Schejbal, který se zároveň postaral o sepsání více než dvaceti „katalánských“ hesel⁹⁵⁷ pro *Encyklopédii literárnych diel* (Knězok 1989), vydanou roku 1989 slovenským nakladatelstvím Obzor. Ze skladby hesel lze celkem dobře vypožorovat, jaká díla katalánské literatury považoval Jan Schejbal, autor zmíněných hesel, za stěžejní, popř. s jakými díly považoval za důležité českého a slovenského čtenáře seznámit.

Pro úplnost ještě dodejme, že tehdejší český (československý) čtenář se mohl s katalánskou literaturou seznámit i prostřednictvím slovenských překladů. V knižní podobě vyšly v tomto období tři, přičemž ve všech případech se jedná o nepřímé překlady pořízené na základě španělské předlohy. Tím prvním byl roku 1972 díky nakladatelství *Smena* a překladu Marty Kobánové román Llorençe Villaongy *Mort de dama* (Smrt dámy), po němž následovala dvě díla Mercè Rodoredy: roku 1979 vyšel ve *Slovenském spisovateli* román *El jardí vora el mar* (Zahrada při mori) v překladu Eleny Račkové, roku 1989 pak nakladatelství *Pravda* vydalo v překladu Oľgy Hlaváčové román *Mirall trencat* (Rozbité zrkadlo).⁹⁵⁸

953 *Atlantis* vyšla knižně roku 1891, přeložil ji Jaroslav Vrchlický.

954 Pod názvem *V nížině* drama v překladu Antonína Pikharta uvedlo roku 1907 Národní divadlo, současně vyšel překlad i v knižní podobě. Pod názvem *Nížina* pak hru v novém překladu Zdeňka Hampla vydalo roku 1968 nakladatelství Odeon.

955 Deset básní z této sbírky přeložil Jan Schejbal a spolu s dalšími ukázkami z Espriuovy tvorby je uveřejnil roku 1980 ve výboru nazvaném *Zachráněná slova*.

956 Roku 1973 vyšlo *Diamantové náměstí* v překladu Jana Schejbal.

957 Konkrétně se jednalo o tato hesla: *Atlantida*, *Bearn*, *Biervillské elégie*, *Býčia koža*, *Curial a Guelfa*, *Diamantové náměstie*, *Glosár*, *Knihy o Evastovi a Blanquernovi*, *Lubostné spevy*, *Morské a lesné krajiny*, *Nížina*, *Óda na vlasť*, *Pilar Primová*, *Pôvabná*, *Prorok*, *Samota*, *Sen*, *Smrt dámy*, *Spor osla s bratom Anselmom Turmedom*, *Tirant Blanc*, *Vízie* a *spevy*, *Zrkadlo*.

958 V souvislosti se Slovenskem uvedme ještě jednu událost ze samého počátku námi sledovaného období, která mohla mít na recepci katalánské literatury teoreticky dopad. Zmíněnou událostí byla federalizace Československa, v souvislosti s níž se v tehdejší veřejném prostoru objevovalo téma národního sebeurčení, boje za vlastní státnost a rovnoprávnosti bratrských národů čím dál častěji: „Federalizace byla v období okolo poloviny října [1968] na titulních stranách deníků každodenně“ (Jozífek 2011: 53). Zákon o federalizaci (č. 143/1968 Sb.) přijalo dne 27. října 1968 Národní shromáždění Československé socialistické republiky, přičemž v jeho preambuli bylo mimo jiné uvedeno, že „dobrovolné federativní státní spojení je odpovídajícím výrazem práva na sebeurčení a rovnoprávnost, avšak též nejlepší zárukou pro náš plný vnitřní národní rozvoj i pro ochranu naší národní svébytnosti a svrchovanosti.“ Ústavním zákonem o československé federaci (čl. 6) navíc byly oba národní jazyky prohlášeny za rovnoprávné, a to jak před orgány federace, tak před orgány obou národních států. Ve svém novoročním projevu pak prezident republiky Ludvík Svoboda vyjádřil blahopřání „bratrskému slovenskému národu k dovršení jeho dlouholetého zápasu za vlastní státnost.“ Navzdory konstatování, že „[č]eské deníky federalizaci neodmítaly nebo nekritizovaly, ale přece jen z nich lze vyčíst, že ji berou spíš jako slovenskou záležitost“ (Jozífek 2011: 65), je zjevné, že výše uvedená témata byla minimálně v době bezprostředně následující po federalizaci státu i nadále aktuální. O tom svědčí například konference o národnostní problematice, pořádaná Ústavem pro politické vědy při ÚV KSČ v Praze a Slovenskou sociologickou společností v Bratislavě, která se konala ve dnech 26. až 30. 6. 1969 v Moravanech nad Váhom a pojednávala „o vývoji a postavení národnostních menšin v sociální a politické struktuře Československé socialistické republiky“ (Heroldová 1970: 60). Nicméně otázku, zdali se federalizace státu nějakým způsobem projevila na vnímání Katalánska a jeho literatury – pakliže v tomto ohledu vůbec nějaký dopad měla –,

7.9.2 Počet vydaných výtisků

Počet vydaných výtisků se u knižně publikovaných překladů katalánské literatury pohyboval v nižších jednotkách tisíců, konkrétně od 1 tisíce do 6 tisíců, výjimkou byl svazek *Pět katalánských novel*, jenž vyšel v rámci odeonského Klubu čtenářů⁹⁵⁹ v nákladu 33.000 výtisků. S velkým odstupem jej následovaly dvě knihy vydané mimo ediční řady: výbor středověké poezie *Verše lásky a loučení* se 6 tisíci výtisky a próza *La ben plantada* (Ztepilá) vydanou v 5 tisícovém nákladu. Na opačné straně spektra je výbor Espriuovy poezie *Zachráněná slova*, jehož vyšlo pouze tisíc exemplářů.⁹⁶⁰

TABULKA – Přehled jednotlivých svazků překladové literatury z katalánštiny dle počtu vydaných výtisků

<i>Pět katalánských novel</i>	Calders, Espriu, de Pedrolo, Riera, Rodoreda	33.000
<i>Verše lásky a loučení</i>	výbor z tvorby středověkých básníků	6.000
<i>La ben plantada</i> (Ztepilá)	Eugeni d'Ors	5.000
<i>Solitud</i> (Samota)	Victor Català	4.500
<i>La plaça del Diamant</i> (Diamantové náměstí)	Mercè Rodoreda	2.500
<i>L'endemà de mai</i> (Až nastane ticho)	Miquel Àngel Riera	2.500
<i>Zachráněná slova</i>	Salvador Espriu	1.000

Jednoznačně největším počinem v procesu zpřístupňování katalánsky psané literatury bylo vydání *Pět katalánských novel*, a to nejen kvůli tomu, že kniha vyšla v nákladu 33.000 výtisků, ale také proto, že v rámci jednoho svazku byla českému čtenáři předložena hned pětice kratších próz⁹⁶¹ předních katalánských autorů, z nichž Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Pere Calders a Miquel Àngel Riera u nás nebyli vydáni poprvé, spolu s nimi se mu poprvé představil Manuel de Pedrolo. Za zmínku stojí skutečnost, že s Espriuovou *Laiou* se čeští čtenáři, respektive diváci mohli seznámit již počátkem 70. let, kdy u nás bylo promítáno její stejnojmenné filmové zpracování. Snímek režiséra Vicenteho Llucha byl u nás poprvé představen roku 1972 na XVIII. Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech a poté byl roku 1974 uváděn v programu tuzemských kin.⁹⁶²

by bylo třeba nejprve podrobit hlubšímu zkoumání.

959 Klub čtenářů vznikl 1. února 1953 tak, že SNKLHU, přímý předchůdce Odeonu, „převzalo adresáře zaniklých klubů a s jejich pomocí vybudovalo silnou čtenářskou obec; počet aktivních individuálních či kolektivních členů se od počátku šedesátých let pohyboval okolo 250 000. Publikace KČ byly zájemcům zasílány za zvýhodněnou cenu, nakladatelství navíc zřídilo výdejní místa v Praze a v Brně a později i v dalších knihkupectvích (v roce 1992 KČ využíval 147 odběrních míst ve 122 českých a slovenských městech). V roce 1994 disponoval KČ databází zahrnující přibližně 430 000 adres, kterou po zániku nakladatelství převzal Knižní klub“ (Příbáň, Košnarová a Příbáňová 2013).

960 Pro doplnění uvedme, že nový překlad dramatu *Terra baixa* (Nížina), který vyšel na jaře roku 1968, a tudíž spadá do předchozího období, vyšel nákladem 2 tisíce výtisků.

961 *Aloma* (Aloma) od Mercè Rodoredy, *Laia* (Laia) z pera Salvadora Espriua, *Aquí descansa Nevares* (Zde odpočívá Nevares) od Pereho Calderse, *Fuita i martiri de Sant Andreu Milà* (Andreu Milà) od Miquela Àngela Riery a *Les finestres s'obren de nit* (Okna se otvírají do noci) z pera Manuela de Pedrola.

962 „[B]arevný španělský film *Laia* [...] natočil režisér Vicente Lluh podle stejnojmenného románu významného katalánského spisovatele a dramatika Salvadora Espriua. [...] Dramatický příběh ženy, která žila v nešťastném manželství, je v románu i filmu vystupňován až k závěru, který má nečekanou

Jak již bylo naznačeno z výše uvedeného, jednoznačně největší – a v dějinách českého literárního překladu z katalánšiny zcela bezprecedentní – potenciál dostat katalánsky psanou literaturu mezi širokou čtenářskou obec měl svazek *Pět katalánských novel*.⁹⁶³ V souvislosti s jeho vydáním se o něm v brožurce obsahující nabídku knih pro členy odeonského Klubu čtenářů psalo mimo jiné následující: „Při setkání spisovatelů a překladatelů v Barceloně se nejednou ozval postesk, že katalánská literatura svou závislostí na nepřilíš rozšířeném jazyce mívá na rozdíl od pláten katalánských malířů Dalího, Miróa či Tàpiese mnohem svízelnější cestu do světa. U nás není úplně neznámá a v posledních letech znovu nachází nemálo zaujatých čtenářů. Nyní se nabízí příležitost představit z ní pět reprezentativních próz, které nám ji ještě více přiblíží a svou tematickou i stylovou pestrostí uspokojí čtenáře nejrůznějších zájmů a zálib“ (Klub čtenářů 1988: 18). Rovněž sám překladatel považoval tuto knihu za klíčovou, neboť „rozhodla o přijímání katalánské literatury u nás.“⁹⁶⁴ Jan Schejbal počítal, že vydání svazku u nás otevře dveře dalším katalánsky píšícím autorům (Brabec M. 2019: 52), jejichž tvorbu označuje v závěru svého doslovu za „literaturu s křídly naděje“ s tím, že právě „proto ji budeme věnovat pozornost“ (Schejbal 1988: 418).

Toto překladatelovo předsevzetí korespondovalo s jeho záměrem soustředit se naplno a zcela výhradně již jen na katalánskou uměleckou literaturu (Brabec M. 2019: 52), avšak do těchto plánů zasáhla Sametová revoluce. Pád komunistického režimu v tehdejší Československu přinesl nejen změnu knižního trhu jako celku, ale i konec celého Odeonu: státem řízené nakladatelství se nedokázalo přizpůsobit novým podmínkám a pozvolna směřovalo k nevyhnutelnému bankrotu, završenému roku 1994 vstupem do likvidace. Z obecného hlediska zhodnotil Josef Čermák, dlouholetý šéfredaktor a později hlavní lektor Odeonu, konec nakladatelství jako „velkou škodu pro kulturu této země“ (Rubáš 2012: 38). Zánik Odeonu měl zcela zásadní vliv a dopad také na budoucí českou recepci námi studované literární tvorby, neboť s jeho koncem přišel Jan Schejbal o prostředek k publikaci svých překladů a čeští čtenáři o slibovaný přísun další katalánské literatury (Brabec M. 2019: 52).

7.9.3 Román *Vara guru* Jana Křesadla

Zajímavým dokladem recepce katalánsky psané literatury je román *Vara guru* Jana Křesadla⁹⁶⁵ (1926-1995), který byl prvně vydán roku 1989 v exilovém nakladatelství '68 Publishers manželů Škvoreckých a následně roku 1991 v nakladatelství Ivo Železný. V kapitole Hlava XVIII se objevují katalánsky psané Verdaguerovy verše pocházející z básně

pointu“ (Záběr: časopis filmového diváka, roč. VII. č. 11, 24. V. 1974, s. [1]).

963 Vzhledem k výši nákladu, jakož i ke skutečnosti, že kniha je dodnes hojně dostupná v celé řadě knihoven i antikvariátů, se lze oprávněně domnívat, že celkový počet jejích čtenářů se do dnešního dne může počítat na stovky tisíc, pročež jediným dílem katalánské literatury, který se mírou a intenzitou české recepce může se zmíněnou knihou poměřovat, je Guimeràovo drama *Terra baixa* (V nížině), které se u nás na profesionální či amatérské divadelní scéně hojně hrálo po celá čtyři desetiletí. Blíže viz podkapitoly 4.9 a 5.9 týkající se recepce.

964 Z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem.

965 Vlastním jménem Václav Jaroslav Karel Pinkava, spisovatel, básník, psycholog a polyhistor.

A Jesús Sagramentat (Ježíši svátostnému), které si čte protagonista románu konzistorní rada Msgr. Smítko. Následně se čtenář dozvídá, že Smítko se hodlá zabývat sám sobě vytčeným úkolem: „novým překladem eucharistických básní katalánského kněze Jacinta Verdaguera“ (Křesadlo 1991: 112). „Svým novým překladem hodlal Smítko překonat jak národního barda, tak i benediktina Bezoušku, který rovněž Verdaguera překládal, někdy snad před světovou válkou“ (ibidem: 113). Zmínka o Bezouškovi, to jest skutečném Bouškovi, jakož i další, malá zmínka o básních, které Verdaguerovi věnoval Vrchlický (ibidem) představuje jedinečnou ukázkou recepce samotného procesu zpřístupňování katalánské literatury u nás.

Dále následuje popis překladatelského procesu, to jest Smítkova překladatelského postupu, který je provázen malou translátologickou reflexí („česká slova jsou delší než odpovídající katalánská“) i postesknutím („vypadá to jako nic, ale překládat, hoši, to je nádeničina!“) a je završen konstatováním „Je to lepší než Bezouška, věrnější a ne tak sentimentální“ (Křesadlo 1991: 114). Následně Smítko vytvoří konečnou verzi zmíněné básně, díky čemuž bychom Jana Křesadla mohli svým způsobem rovněž zařadit mezi překladatele katalánské literatury, byť v jeho případě rozhodně nebylo záměrem obohatit české básnictví. Výslednou Smítkovu básně zde pro zajímavost přikládáme vedle verze Bouškovy:

Ježíši svátostnému

Božský slavík má od Vás,
vždycky v ranní čas,
dvě tři zrnka na zobání.
Na větvi sednuv tam,
vděčně pěje vám
zbožnou píseň ranní.

Pokrm čistší, slastnější
dáváte mi, vzácnější:
Svatou hostij k požívání.
Ó, kéž bych byl slavík sám,
abych Slunce moje, Vám
zpíval píseň za svítání.

(Msgr. Smítko / Jan Křesadlo)

Ježíši svátostnému

Pro božského slavička
z rána, ranička
máš pár zrněk do zobáčku;
vzlétne na sněti,
šťasten pěje ti
vděčnou píseň ptáčků.

Čistší, sladší, přesvatou
podáváš mi svou
Hostii ku přijímání.
Kéž bych slavíkem být směl
svému Žití pěl,
Svému Slunci píseň ranní!

(Sigismund Bouška)

Verdaguerova básnická sbírka je poté zmíněna ještě v závěru knihy: „Aby přišel na jiné myšlenky, vyndal Smítko ze zásuvky opět Verdaguerovy *Eucaristiques* a hodlal se pustit do překládání“ (ibidem: 198), ale k tomu se již Smítko nedostane.

8. PÁTÉ OBDOBÍ (1989-2023)

8.1 Charakteristika období

8.1.1 Základní vymezení překladového období

Ačkoli „[o]bdobí po roce 1989 není z hlediska knižní produkce obecně, a ani z hlediska vydávání literatury překladové, dosud příliš podrobně zmapováno“ (Šotolová 2015: 75), na základě provedených dílčích studií⁹⁶⁶ a především výpovědí mnoha aktérů překladatelského i nakladatelského procesu (Rubáš 2012) lze uvést alespoň nejzákladnější faktory, které se do změny paradigmatu překladatelské a nakladatelské činnosti promítly nejmarkantněji. Se svobodou podnikání došlo k bezprecedentnímu nárůstu nakladatelských subjektů, z nichž však mnohé „postrádaly jasnou vizi pro svou činnost, neměly pevné ediční plány, nedisponovaly dostatečnými zkušenostmi s technickou stránkou vydavatelské činnosti, zápolily také s běžnou administrativou, daňovými souvislostmi, autorskými právy. A samozřejmě měly často i pomýlené představy o tom, co je překlad, jak se rediguje text“ (Šotolová 2015: 76). Takovéto přebuzení nakladatelského trhu se pochopitelně odrazilo nejen na kvantitě překladové produkce, ale i na její kvalitě,⁹⁶⁷ což bylo dáno jednak samotným výběrem cizojazyčných titulů,⁹⁶⁸ ale i výsledným zpracováním produktu⁹⁶⁹ předkládaného českému čtenáři. Nárůst překladové produkce (spolu s výše uvedeným) vedl jednak ke změně postavení a úlohy překladatele,⁹⁷⁰ jednak k obecné devalvaci jeho práce, neboť „[s]tejně jako se do vydávání knih pouštěl leckdo, i o překlad se pokoušeli lidé, jejichž kvalifikací bylo jen to, že se domluvili daným cizím jazykem“ (Šotolová 2015: 76).

Opomenout nelze ani ekonomické hledisko, které se promítá nejen do výsledné podoby nakladatelské produkce, ale také do finančního ohodnocení (nejen) překladatelské činnosti,⁹⁷¹ což se následně odráží na výsledné podobě i umělecké kvalitě překladové

966 Např. kniha *Slovo za slovem* (Rubáš 2012), která prostřednictvím rozhovorů zachycuje výpovědi mnoha aktérů překladatelského i nakladatelského procesu, dále oba sborníky *Český překlad 1945-2003* (Hrala 2005a a 2005b) či studie *Překlad literárního díla z francouzštiny do češtiny po roce 1989* (Šotolová 2015).

967 „Děly se všelijaké věci, hlavně začali vydávat knihy i lidé, kteří o vydávání nic nevěděli (...) neznali to vydavatelské řemeslo“ (Dvořáková in Rubáš 2012: 50).

968 Za všechny komentáře uvádíme pro ilustraci tyto dva: „A ke všemu se podstatně změnil výběr, protože se tady začalo vydávat všechno, i všelijaké škváry“ (Nenadál in Rubáš 2012: 277), „[před rokem 1989] nevycházelo vlastně nic než kvalitní umělecká literatura, [...] knihy, které vycházely, byly kvalitní. A dneska máte tu šílenou záplavu ryze komerčních tlustopisů“ (Frölich in Rubáš 2012: 107).

969 Např. „špatný překlad, žádná redakce, žádná korektura, žádná propagace, knihařské zpracování“ (Šotolová 2015: 76).

970 „V ideálním případě byl překladatel před rokem 1989 v jistém smyslu buditel, člověk, který byl schopen provést transfer něčeho kulturně důležitého z ciziny sem. Většina z nás si to myslím uvědomovala. Hlavní změna spočívá v tom, že se vypínačem otočilo směrem k trhu, čili teď už nemusíme být buditelé, ale spíš musíme bojovat s podezřením, že by vydání nějaké knihy byl komerční průšvih. Myslím si, že jsme teď víc nájemní řemeslníci než kreativci, v podstatě už tolik nejde o literaturu jako umění. Ale samozřejmě zase záleží na jednotlivci“ (Jindra in Rubáš 2012: 154)

971 Na tuto skutečnost poukazuje mimo jiné literární vědec a překladatel z ruštiny Jiří Honzík (1924-2018): „Je jistě výhoda, že nejsou žádné politické komplikace. Problém ale může být, že se překládáním lidé hůře užijí. [...] Kdežto v minulé době ten, kdo směl překládat, neslyšel sice pozemskými statky, ale

produkce jako celku.⁹⁷² Výstižně tuto situace shrnuje překladatel z francouzštiny a němčiny Jindřich Pokorný (1927-2014): „Nová doba přinesla nové problémy. K nim patřila především neviditelná ruka trhu, více než nevstřícná vůči takzvané neziskové tvorbě, dále opakovaná vítězství kýče nad uměním, a konečně nedostatek odborníků: většinou se po listopadu 1989 rozptýlili všemi směry na nová pracoviště a za novými příležitostmi“ (Pokorný in Rubáš 2012: 316). Významným faktorem ovlivňujícím překladovou produkci jsou rovněž nejrůznější subvence,⁹⁷³ o jejichž nepostradatelnosti pro vydávání českých překladů z katalánsky psané literatury bude pojednáno v příslušné podkapitole (8.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury).

Pokud jde o námi zkoumanou literaturu, její zpřístupňování u nás v posledním sledovaném období prochází bouřlivým vývojem, který lze rozčlenit na tři základní etapy: 1) 90. léta, 2) léta 2000-2013, 3) po roce 2014, přičemž první z nich bychom mohli označit za údobí stagnace, druhé za údobí konsolidace a třetí jako období rozkvětu.⁹⁷⁴

Navzdory tomu, že si u nás katalánsky psaná literatura díky úsilí Jana Schejbal a jeho překladům vydávaným v nakladatelství Odeon vydobyla relativně pevné místo – její zpřístupňování českému čtenáři se konečně zkonsolidovalo a ve vydávání katalánských autorů bylo plánováno pokračovat⁹⁷⁵ –, vidinu slibné budoucnosti dalších literárních překladů z katalánštiny vystřídalo po roce 1989 desetiletí útlumu. Tento náhlý zvrat v dosavadním vývoji byl způsoben změnami souvisejícími s pádem režimu, přičemž tyto nově nastalé okolnosti – pro celou řadu literatur veskrze pozitivní⁹⁷⁶ – doposud zdárně probíhající proces zpřístupňování katalánské literatury na dlouhou dobu prakticky zcela paralyzovaly,⁹⁷⁷ což je v ostrém kontrastu s literaturami jiných románských jazyků.⁹⁷⁸

uživil se“ (Honzík in Rubáš 2012: 124).

972 „[D]nešní knižní trh produkuje mnoho komerčních, povrchních literárních děl. Přičemž není sporu, že tak pouze odpovídá na poptávku“ (Šotolová 2015: 271).

973 „[N]ekomerční tituly musí valná většina současných nakladatelů odmítnout, i kdyby se jim to líbilo, pokud se nepodaří sehnat finanční podporu ze země původu“ (Frölich in Rubáš 2012: 108).

974 S ohledem na skutečnost, že naše práce mapuje překlady z katalánské literatury až do současnosti, spadá poslední desetiletí souhrnně do období po roce 1989, byť by možná mohlo být nazíráno jako počátek samostatného, zcela nového období. Toto však bude moci být relevantně konstatováno až s odstupem času a s ohledem na budoucí vývoj zpřístupňování katalánsky psané literatury u nás.

975 „Je to literatura s křídly naděje, proto jí budeme věnovat pozornost“ (Schejbal 1988: 418).

976 Jednou z výjimek je např. ruská literatura: „Po roce 1989 opadl zájem českých vydavatelů o ruskou literaturu. Bylo to přirozené – po celá léta byl knižní trh přesycován ruskými tituly mnohdy i pochybné kvality“ (Morávková 2005: 286). Obdobně se vyjadřuje též Hrala (2005a: 23).

977 „Pád komunistického režimu v tehdejší Československu přinesl nejen změnu knižního trhu jako celku, ale i konec celého Odeonu: státem řízené nakladatelství se nedokázalo přizpůsobit novým podmínkám a pozvolna směřovalo k nevyhnutelnému bankrotu, završenému roku 1994 vstupem do likvidace. Zánikem Odeonu přišel Jan Schejbal o prostředek k publikaci překladů a čeští čtenáři o slibovaný přísun další katalánské literatury“ (Brabec M. 2019: 52).

978 Pokud jde o knižně vydané české překlady španělských autorů, představuje desetiletí 1991-2000 v případě poezie do té doby vůbec nejneproduktivnější období, v případě prózy se jedná o do té doby druhé nejneproduktivnější desetiletí (srov. Uličný 2005: 39-58 a 120-125). Pokud jde o francouzsky psanou literaturu, počet knižně vydaných titulů měl od roku 1990 vzestupnou tendenci – „v souladu s tím, jak expandoval knižní trh, se rozvíjel i segment překladů z francouzštiny“ – k jeho kulminaci došlo v letech 2005 až 2009 (Šotolová 2015: 124). Obdobná situace panovala například i u portugalštiny a italštiny, což nám v mailové korespondenci sdělila Chiara Mengozzi, koordinátorka (později zrušeného) projektu, který mapoval literární překlad do češtiny z literatur románských jazyků po roce 1989.

Pakliže v 80. letech u nás vyšlo celkem 9 děl katalánských autorů, navíc pokaždé v knižní podobě, během 90. let byla publikována – časopisecky – pouze malá ukázka (13 básní 7 autorů) z katalánské poezie a kniha Josepa Marii Espinase (1927-2023) *El teu nom és Olga* (Jmenuješ se Olga), která se skládá z autorových dopisů dceři, postižené Downovým syndromem. Toto dílo však bylo přeloženo ze španělštiny a navzdory své nezpochybnitelné literární kvalitě nebyl jeho překlad motivován snahou představit českému čtenáři katalánskou literaturu, nýbrž působit osvětově a otevřít na téma Downova syndromu veřejnou diskusi.

Není tedy divu, že když roku 2000 – kdy se po více než desetileté pauze vrátil k literárním překladům, respektive k jejich publikování Jan Schejbal – dochází k obnovení překladatelské tradice z katalánsky psané literatury, píše se v souvislosti s vydáním Morellova útlého románu *Borís I, rei d'Andorra* (Boris I., král andorrský) následující: „Český čtenář nemívá často možnost setkávat se s knihami přeloženými z katalánštiny“ (Ryčl 2001: I). K Janu Schejbalovi se po roce 2004 postupně přidává celá řada nových – byť povětšinou jen příležitostných – překladatelů, přičemž skutečnost, že do procesu zpřístupňování katalánské literatury jich zasahuje nebývale vysoký počet,⁹⁷⁹ souvisí s rozvojem filologického studia, kdy dosavadní možnost studovat u nás katalánštinu byla od roku 1999 jednak rozšířena i na další univerzity,⁹⁸⁰ jednak povýšena na jinou kvalitativní úroveň.⁹⁸¹

Počínaje rokem 2008 lze začít sledovat výrazný nárůst (nejen knižně) publikovaných překladů, k němuž oproti jiným (nejen) románským literaturám dochází v případě katalánské literatury s až téměř dvacetiletým zpožděním. Toto zdárné směřování dochází svého rozmachu počátkem roku 2014, překládání katalánské literatury u nás vstupuje do své vrcholné fáze, která je charakterizována ještě intenzivnějším nárůstem publikovaných překladů,⁹⁸² ale především konsolidací nové překladatelské generace. Právě po roce 2014 se začíná formovat skupinka překladatelů, která je sice nepočetná, ale na rozdíl od drtivé většiny předchozích aktérů překladatelského procesu, pro něž bylo zpřístupňování katalánské literatury mnohdy jen ojedinelým či dokonce nahodilým počinem, se tito překladatelé věnují katalánské literatuře dlouhodobě a kontinuálně.

Pro období po roce 1989 je v souvislosti s překlady katalánsky psané literatury charakteristická nejen žánrová rozrůzněnost (daří se především divadelním hrám a literatuře pro děti a mládež), ale i skutečnost, že prakticky všechny překlady jsou publikovány s pomocí nějaké institucionální podpory (nejčastěji z Katalánska a Andorry).

979 Pakliže na předchozí překladatelské produkci z katalánské literatury se u nás od roku 1888 podílelo za více než 100 let dohromady 17 překladatelů, počet osob překládajících z katalánštiny se během posledního sledovaného období několikanásobně zvýšil.

980 Od roku 1999 byla katalánština vyučována také v Brně na Masarykově univerzitě, jejíž pracovníci následně zajišťovali i výuku tohoto jazyka na Univerzitě Palackého v letech 2004-2016.

981 Tento kvalitativní posun byl způsoben jednak vznikem lektorátu katalánštiny při Univerzitě Karlově v roce 1991, díky čemuž se následně rozšířila nabídka předmětů mj. o kurz katalánské literatury a překladatelský seminář, a jednak vznikem bakalářského studijního oboru katalánský jazyk a literatura na Masarykově univerzitě v roce 2015, který představuje první a dosud jedinou možnost, jak u nás katalanistiku studovat.

982 Počet překladů publikovaných – knižně i časopisecky – za posledních 10 let představuje zhruba dvě třetiny všech překladů publikovaných v námi sledovaném, téměř 35 let trvajícím období.

8.1.2 Z hlediska politické situace

Po pádu komunistického režimu vystupuje Československo z izolace dané příslušností k zemím Východního bloku a navazuje intenzivní vztahy se zeměmi Západu. Demokratizace Československa a s ní spojená možnost svobodného podnikání přivedla do země svého původu lovosického rodáka Rudolfa Barese (1929-2005), německého podnikatele, jenž se zasloužil o zřízení lektorátu katalánštiny v Praze, na jehož následném chodu i rozvoji se coby mecenáš významně podílel.⁹⁸³

V důsledku otevření hranic a prozápadního směřování se Česká republika roku 1997 zapojila do programu Erasmus⁹⁸⁴ podporujícího (nejen) mobilitu vysokoškolských studentů v Evropě. Výjezdy studentů do Katalánska či jiných historických území Aragonské koruny a možnost blíže se seznámit s katalánským jazykem a/nebo kulturou sehrály nemalou roli při motivování studentů ke studiu katalánštiny (Bauçà i Sastre 2006: 78),⁹⁸⁵ jakož i při formování budoucích katalanistů či překladatelů.⁹⁸⁶

S koncem studené války a změnou politického zřízení v Československu dochází v k „plnému rozkvětu“ česko-španělských diplomatických vztahů (web MZV ČR⁹⁸⁷), byť nelze opominout ani návštěvu tehdejšího katalánského premiéra Jordiho Pujola v Československu na počátku 90. let. Nic na tom nezměnil ani rozpad Československa, respektive vznik samostatné České republiky, kterou Španělsko uznalo k 1. lednu 1993, tedy ke dni jejího vzniku.⁹⁸⁸ Roku 2005 byly česko-španělské vztahy utuženy otevřením pražské pobočky Institutu Cervantes,⁹⁸⁹ který byl roku 1991 zřízen jako veřejná španělská instituce za účelem celosvětové propagace výuky, studia a užívání španělštiny a napomáhání šíření hispánských kultur v zahraničí.⁹⁹⁰ Zmíněný institut sehrává v recipování

983 O významu Lektorátu, který se stal nezastupitelným činitelem při zprostředkovávání a utváření česko-katalánských interakcí, jakož i vzdělávání nových adeptů na překládání katalánské literatury, bude blíže pojednáno v podkapitole 8.2.2.1 Lektorát katalánštiny při FF UK.

984 Tehdy realizovaném v rámci širšího programu Socrates.

985 „Particularment interessant és, en aquest sentit, el cas d'alumnes motivats pels programes Erasmus (o per d'altres d'intercanvi acadèmic) dins l'àrea catalanoparlant, molt especialment a la ciutat de Barcelona“ (Bauçà i Sastre 2006: 78).

986 Takto byli například ovlivněni i současní tři nejpłodnější překladatelé z nové generace: Romana Redlová, která absolvovala stáž v barcelonském Institut del Teatre již na začátku 90. let, Michal Brabec, jenž za svého studijního pobytu v aragonské Zaragoze absolvoval roku 2005 první kurz katalánštiny a poprvé navštívil Barcelonu, a Jiří Pešek, kterého studijní pobyt v Barceloně v roce 2011 podnítil natolik, že se po návratu rozhodl věnovat se nejen studiu katalánštiny, ale i propagaci a šíření katalánské kultury u nás, k čemuž dodnes využívá svůj blog catalunya2011.blogspot.com.

987 Ministerstvo zahraničních věcí: https://www.mzv.cz/madrid/cz/bilateralni_vztahy/index.html

988 Pokojný rozchod Čechů a Slováků se s odstupem času a v souvislosti se silícími snahami Katalánska o vlastní nezávislost stal pro mnohé zastánce katalánské nezávislosti modelovým příkladem poklidně zvládnutého rozdělení země.

989 Zmíněný institut v Praze slavnostně otevřel tehdejší královský princ a dnešní král Filip VI. s manželkou Letizií. (Institut Cervantes: https://praga.cervantes.es/cz/institut_cervantes_praze.htm)

990 „El Instituto Cervantes es la institución pública creada por España en 1991 para promover universalmente la enseñanza, el estudio y el uso del español y contribuir a la difusión de las culturas hispánicas en el exterior“ (Institut Cervantes: https://www.cervantes.es/sobre_instituto_cervantes/informacion.htm).

katalánské literatury u nás ambivalentní úlohu, o níž bude blíže pojednáno v příslušné podkapitole (viz 8.9 Recepte).

Pomineme-li pád komunismu a s ním související následné společenské, politické, ekonomické a jiné změny, v jejichž důsledku došlo k zásadní proměně předchozího paradigmatu,⁹⁹¹ velmi výrazně a významně promlouvalo do procesu zpřístupňování katalánsky psané literatury rovněž dění na španělské, respektive katalánské (nejen) politické scéně, což jen znovu potvrzuje, že překlad – i přes Touryho konstatování „translations are facts of target cultures“ (1995: 29) – nelze zkoumat jen v kontextu cílové kultury.

Za účelem propagace katalánského jazyka a kultury, jejich šíření v zahraničí a dosažení větší internacionalizace, která je v případě Katalánska a všech marginalizovaných či minorizovaných jazyků a kultur v konečném důsledku snahou o jejich uznání (popř. snahou o dosažení většího uznání), byl katalánskou autonomní vládou (*Generalitat de Catalunya*) a autonomní vládou Baleárských ostrovů (*Govern de les Illes Balears*)⁹⁹² roku 2002 zřízen Institut Ramon Llull. Zmíněný institut dbá o šíření katalánského jazyka mimo hranice jeho historického území tím, že podporuje či přímo zřizuje jeho výuku v zahraničí, což v konečném důsledku vede k většímu zájmu o katalánskou kulturu i vzdělávání potenciálních budoucích překladatelů katalánské literatury. Pokud jde o katalánskou literaturu, Institut Ramon Llull usiluje o její mezinárodní zviditelnění,⁹⁹³ pročež prostřednictvím programů poskytujících subvence na překlad děl katalánských autorů hojně podporuje jejich pořizování a vydávání.⁹⁹⁴

Vedle snah o patřičné (nejen) mezinárodní uznání vlastního jazyka a kultury coby základních projevů katalánské národní identity se v Katalánsku začaly opět ozývat hlasy volající po politickém uznání Katalánců coby svébytného národa. Tyto požadavky byly původně formulovány v rámci reformy autonomního statutu v roce 2006,⁹⁹⁵ jehož 14 článků však španělský Ústavní soud označil za protiústavní a preambuli, zmiňující v souvislosti s Katalánskem slovo *národ*,⁹⁹⁶ jako právně neúčinnou. Verdikt ústavního soudu

991 Velmi pregnančně na dotaz týkající se hlavní změny z pohledu překladatele odpověděl překladatel ze srbocharvátštiny, literární kritik a historik Dušan Karpatský (1935-2017): „Že se nemusíme ptát Ústředního výboru rodné strany, co smíme a co nesmíme. Že nás nikdo ideologicky neomezuje. Vznikla omezení ekonomická, to je druhá věc.“ (Karpatský in Rubáš 2012: 189)

992 Posledně jmenovaná instituce však v závislosti na tamní politické situaci členství několikrát vypověděla, resp. se o něj poté při změně situace opět přihlásila.

993 Prvními významnými počiny v rámci katalánských snah o internacionalizaci vlastní literatury byla účast katalánské kultury – coby čestného hosta – na mezinárodním knižním veletrhu v Guadalajaře (Mexiko) v roce 2004 a účast katalánské kultury – coby hlavního hosta – na mezinárodním knižním veletrhu ve Frankfurtu v roce 2007, která se stala přelomovou událostí v katalánském snažení o internacionalizaci své literatury, neboť veletrhu se osobně zúčastnilo více než 100 katalánsky píšících autorů a výsledkem bylo více než 50 překladů katalánských literárních děl do němčiny.

994 Připomeňme, že překlad „představuje zásadní možnost přístupu k literárnímu univerzu pro všechny „okrajové“ spisovatele: je formou literárního uznání a nikoli pouhou změnou jazyka“ (Casanova 2012: 169).

995 Návrh nového znění zmíněného autonomního statutu byl roku 2006 schválen většinou jak ve španělském parlamentu, tak i senátu, avšak na podnět konzervativní pravicové, prošpanělsky orientované *Lidové strany* (Partido Popular) se její protiústavností následně zabýval španělský Ústavní soud.

996 V preambuli stálo: „El Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat de la ciutadania de Catalunya, ha definit Catalunya com a nació d'una manera àmpliament majoritària.“

vyvolal v Katalánsku masové protesty, které lze považovat za počátek procesu, který měl v konečném důsledku vést k osamostatnění a vzniku vlastního, nezávislého a suverénního státu.

Myšlenky na sebeurčení Katalánska⁹⁹⁷ postupně získávaly nejen politickou legitimitu,⁹⁹⁸ ale i stále větší podporu mezi katalánskými občany. Po sérii každoročních demonstrací pořádaných příznivci myšlenky katalánské nezávislosti na katalánský národní svátek 11. září,⁹⁹⁹ z nichž největší – s účastí mezi 1,5 a 2 milióny lidí – a mezinárodně nejsledovanější proběhly v letech 2013 až 2015, vyvrcholilo hnutí za katalánskou nezávislost vyhlášením referenda, které se – byť bylo v důsledku rozhodnutí španělského Ústavního soudu zrušeno, a tudíž z čistě právního hlediska nezákonné – uskutečnilo 1. října 2017.

Tehdejší dění v Katalánsku, hojně sledované i ze strany českých médií, u nás vyvolalo zvýšený zájem o Katalánsko, jeho dějiny a kulturu,¹⁰⁰⁰ což mělo pozitivní dopad na zviditelnění katalánské literatury v českém kulturním prostředí.¹⁰⁰¹

8.2 Česko-katalánské interakce

8.2.1 Obecné povědomí o katalánsky psané literatuře

Díky vytrvalé práci Jana Schejbal z předchozího období u nás nebyla katalánská literatura rozhodně neznámou, což bylo dáno především tím, že se v roce 1988 podařilo vydat svazek *Pěti katalánských novel*, který vyšel v odeonském Klubu čtenářů v nákladu 33.000 výtisků. Zmíněný svazek byl Janem Schejbal považován za klíčový, neboť dle jeho slov sehrál rozhodující roli v přijímání katalánské literatury (Brabec M. 2019: 52) a tuto u nás definitivně etabloval (Schejbal a Utrera 2004: 50).¹⁰⁰² O zvýšené povědomí o katalánsky psané literatuře svědčí i zařazení několika příslušných hesel do *Slovníku světových literárních děl* (1988) a do slovenské *Encyklopédie literárnych diel* (1989).

997 Požadavek nutnosti nabytí plné nezávislosti poprvé zazněl na sjezdu prokatalánsky orientované strany *Convergència Democràtica de Catalunya* (Demokratická konvergence Katalánska) v roce 2012.

998 Roku 2013 katalánský parlament schválil usnesení o svrchovanosti a právu Katalánců rozhodovat o svém budoucím směřování. Tuto deklaraci o svrchovanosti později napadla španělská centrální vláda, načež ji španělský Ústavní soud preventivně pozastavil, nicméně předsednictvo katalánského parlamentu ji i nadále považovalo za platnou s odůvodněním, že politickou vůli nelze pozastavit. Tehdejšího katalánský premiér Artur Mas potvrdil, že Katalánsko bude v nastolené cestě za vyhlášením referenda o své nezávislosti pokračovat.

999 Tento den si Katalánci připomínají porážku v bitvě z 11. září roku 1714, která proběhla po několikaměsíčním obléhání Barcelony ze strany vojsk Filipa V. Bourbonského. Hlavním důsledkem bitvy, která završila dlouhodobý konflikt známý jako válka o dědictví španělské, formálně ukončený již roku 1713 Utrechtským mírem, potažmo Rastattským mírem z března 1714, byla ztráta svrchovanosti a definitivní – nikoli pouze faktické, ale nyní i de iure – začlenění Katalánska do Španělského království.

1000 Do kontextu zvyšujícího se zájmu o Katalánsko můžeme zařadit mimo jiné i rozhodnutí nakladatelství Argo přinést na knižní trh reedici Orwellovy knihy *Homage to Catalonia* (Hold Katalánsku), která u nás vyšla roku 2015.

1001 Blíže o tom pojednáme v podkapitole věnované recepci (8.9 Recepcie).

1002 „La tirada de 33.000 exemplars resultà un èxit editorial i consagrà definitivament la literatura dels Països Catalans a Txecoslovàquia.“

Vzhledem k následnému, deset let trvajícímu období „ticha“, nastalému v důsledku pádu komunistického režimu, bylo velmi důležité, že se nakladatelství Libri rozhodlo vydat aktualizovaný *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*, k čemuž byl – konkrétně k práci na katalánské sekci – přizván Jan Schejbal.¹⁰⁰³ Zmíněný slovník obsahoval studii *Dějiny katalánské literatury*, jediné ucelené představení katalánského písemnictví, které bylo tehdejšímu českému čtenáři běžně dostupné, a nadto více než 150 hesel týkajících se katalánských autorů, literárních směrů, hnutí apod., čímž významně rozšiřoval nejen předchozí Hamplův příspěvek do téhož slovníku z roku 1968,¹⁰⁰⁴ ale i české povědomí o katalánsky psané literatuře.

Nicméně mnohem větší vliv na šíření katalánské literatury u nás mělo v konečném důsledku zřízení lektorátů při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a při Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně na počátku, respektive konci devadesátých let, neboť tato katalanistická centra sehrála nezastupitelnou roli jednak při zprostředkovávání katalánské literatury, jednak coby líheň nových překladatelů.

8.2.2 Výuka katalánštiny

8.2.2.1 Lektorát katalánštiny při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy

Zcela zásadní význam pro znovuoživení procesu zpřístupňování katalánské literatury českému čtenáři, jakož i jeho následné zintenzivnění měl lektorát katalánštiny při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, o jehož zřízení se zasloužil především dr. Rudolf Bares (1929-2005).¹⁰⁰⁵ Tento podnikatel ve farmaceutickém průmyslu si po pádu komunistického režimu zvolil Prahu jako výzkumné a vývojové centrum svých aktivit (blíže Květina 2005), pročež zde (formou joint venture) založil společnost PRO.MED.CS a následně realizoval myšlenku¹⁰⁰⁶ založit při Univerzitě Karlově lektorát katalánštiny,

1003Význam uvedeného nespočívá pouze ve vydání slovníku jako takového, nýbrž také ve skutečnosti, že práce na slovníku ve svém důsledku zapříčinila návrat Jana Schejbala k překládání katalánsky psané literatury (blíže Brabec M. 2019: 53).

1004Katalánská sekce zmíněného slovníku ve vydání z roku 1968 tehdy čítala pouhých 27 hesel týkajících se katalánsky píšících autorů.

1005Rudolf Bares se narodil v Lovosicích do německé rodiny, pročež musel po druhé světové válce Československo opustit. Z Prahy se rodina vystěhovala nejprve do Lipska, kde Rudolf Bares studoval na gymnáziu zaměřeném na jazyky a ekonomii, avšak z politických důvodů mu nebylo umožněno studium dokončit. Roku 1953 uprchla rodina do Západního Berlína a následně se usadila v Kolíně nad Rýnem, kde Rudolf Bares působil jako asistent na katedře slavistiky, přičemž studium absolvoval roku 1957 v Lublani. Vedle velkého jazykového nadání – ovládal němčinu, češtinu, polštinu, ruštinu, srbochorvatštinu, bulharštinu, španělštinu, italštinu, portugalštinu a katalánštinu a na začátku 60. let získal na univerzitě v Münsteru doktorát v oboru komparativní lingvistiky – měl i podnikatelského ducha, a tak začal roku 1959 v Polsku podnikat se státy východní Evropy, načež v podnikání pokračoval v Andorrském knížectví, kam se přestěhoval roku 1982 a kde založil vlastní firmu *Promocions Mèdiques Andorranes* (PRO.MED.AND), podnikající v oblasti farmaceutického průmyslu. (Z osobního rozhovoru s panem Thomasem Baresem, synem Rudolfa Barese).

1006Myšlenka založit při Univerzitě Karlově lektorát katalánštiny se zrodila při jedné obchodně-společenské večeři, jíž byla coby manželka jednoho ze zúčastněných přítomna i jedna z vyučujících Filozofické fakulty UK, na jejíž jméno si pan Thomas Bares, syn Rudolfa Bares, nevzpomíná. Stejně tak si již nevzpomíná, zdali tato myšlenka napadla přímo jeho otce, anebo byla inspirována například dotyčnou

jediného úředního jazyka Andorrského knížectví, kde pan Bares od počátku 80. let žil a podnikal.

Lektorát byl zřízen roku 1991 a v prvních letech fungoval při Ústavu translatologie (Marina Amat 2007: 133) jako společný projekt Baresovy farmaceutické společnosti¹⁰⁰⁷ a ministerstva školství Andorrského knížectví, resp. její vlády. V listopadu roku 1993 byla činnost lektorátu formalizována podpisem dohody o spolupráci mezi andorrskou vládou a Univerzitou Karlovou, načež byl lektorát převeden pod Ústav románských studií (ibidem), nicméně univerzita se na jeho chodu nijak výrazně nepodílela.¹⁰⁰⁸

S příchodem lektora Andreua Bauça i Sastre začíná roku 1999 nová kapitola v dějinách katalánských studií na Univerzitě Karlově (blíže Bauça i Sastre 2006: 95), neboť postupně dochází k masivnímu nárůstu zájemců o studium katalánštiny,¹⁰⁰⁹ jejichž počet se během prvních šesti let zněkolikanásobil,¹⁰¹⁰ a ruku v ruce s tím i k rozvoji celé instituce. Vedle jazykových kurzů byl studentům od akademického roku 1999-2000 nabízen také předmět katalánská literatura,¹⁰¹¹ od následujícího roku byly studentům romanistiky za absolvování předmětů katalánského jazyka a/nebo literatury udělovány kredity (Bauça i Sastre 2006: 75) a od roku 2002 mohli studenti bezplatným absolvováním zkoušky své jazykové dovednosti formalizovat a získat příslušný certifikát (Bauça i Sastre 2006: 75). Téhož roku byla v prostorách stávající učebny využívané lektorátem zřízena *ARCA (Aula de Recursos de Català "Carlemany")*,¹⁰¹² která byla vybavena četným bibliografickým materiálem¹⁰¹³ čítajícím jak literární díla katalánských autorů, tak i odborně zaměřené katalanistické publikace.

S lektorátem od roku 1999 čím dál více spolupracoval také Jan Schejbal,¹⁰¹⁴ jenž prostřednictvím celé řady přednášek seznamoval studenty s rozličnými skutečnostmi z

akademickou pracovníci, popř. někým dalším.

1007Rudolf Bares podporoval nejen rozličné vědecké, ale i kulturní projekty, mezi něž se řadila i tato snaha zpopularizovat u nás katalánštinu, úřední jazyk Andorrského knížectví, kde od roku 1982 žil a podnikal.

1008Zatímco andorrská vláda hradila plat lektora a dalších spolupracovníků, dopravu, investice do technologií, náklady spojené s pořádáním kulturních a vzdělávacích akcí, stipendia atd. a společnost PRO.MED.AND coby mecenáš celého projektu poskytovala další finanční prostředky, z nichž byly hrazeny fotokopie, lektorovo vzdělávání a výzkum, jakož i další podpora lektora, jemuž bylo poskytnuto ubytování a další plat navíc, finanční spoluúčast univerzity byla prakticky nulová (Bauça i Sastre 2006: 75).

1009„[C]rec que mai no sabrem quedar degudament agraits al lector Andreu Bauça i Sastre, el gran demiürg d'aquest miracle que és l'estudi massiu de català a Praga i una sèrie d'activitats d'alt nivell cultural i científic“ (Schejbal 2007b: 212).

1010V akademickém roce 1999-2000 bylo ke studiu katalánštiny zapsáno 24 studentů, v akademickém roce 2004-2005 již 136 (Bauça i Sastre 2006: 74), což bylo 4x více studentů, než kolik činil průměr studujících na jednom z lektorátů zřizovaných Institutem Ramon Llull v témže období (Bauça i Sastre 2006: 90). V zimním semestru akademického roku 2011-2012 bylo do kurzů nabízených pražským lektorátem přihlášeno dokonce 181 studentů.

1011Tento krok byl iniciativou tehdejšího vedoucího pražské hispanistiky Josefa Forbelského (1930-2022), který tím pověřil Marka Říhu (Bauça i Sastre 2006: 74).

1012Tato katalánská učebna a studovna v budově FF UK v Celetné ulici, kde výuka katalánského jazyka probíhá dodnes, byla slavnostně otevřena dne 6. května 2002 za účasti tehdejšího andorrského ministra školství Pereho Cervóse Cardony (Marina 2007: 28).

1013V roce 2006 disponovala učebna úctyhodným počtem 2.237 knih, z nichž většina (77 %) byla lektorátu poskytnuta 74 různými institucemi z různých katalánsky hovořících oblastí (Bauça i Sastre 2006: 88).

1014Dle slov Andreua Bauça i Sastre (2006: 98) spolupracoval Jan Schejbal s lektorátem neúnavně a vždy ochotně.

oblasti jazyka, dějin, literatury i reálií katalánsky hovořících zemí a oblastí a pro všechny zúčastněné se stal vpravdě neocenitelným zdrojem zasvěcených informací (Brabec M. 2019: 53). Od roku 2009 navíc vedl kurz zaměřený na překlad katalánské literatury (Brabec M. 2019: 54). Zcela samostatnou kapitolou a unikátním počinem je pak vytvoření vůbec prvního česko-katalánského a katalánsko-českého akademického slovníku, na němž Schejbal s finanční podporou vlády Andorrského knížectví pracoval bezmála 20 let.¹⁰¹⁵ Prostřednictvím slovníku¹⁰¹⁶ předává budoucím generacím dlouholeté znalosti a zkušenosti z oboru, čímž jim poskytuje užitečný nástroj v jejich dalším snažení. Mimoto, že slovníkem významně přispívá ke kvalitě budoucích překladů, zároveň napomáhá tomu, aby recepce katalánsky psané literatury probíhala i nadále v co možná nejširším rozsahu přímo, a nikoli zprostředkovaně přes španělštinu (Brabec M. 2019: 53).

Vzhledem ke skutečnosti, že do kurzů nabízených lektorátem se mohli zapsat i zájemci z řad široké veřejnosti,¹⁰¹⁷ byl lektorát velmi efektivním nástrojem pro šíření katalánské kultury u nás, čehož bylo dosahováno mimo jiné pořádáním celé řady kulturních akcí, jakož i zprostředkováváním stipendií na studijní výjezdy studentů do katalánsky hovořících oblastí. Pražský lektorát se stal dokonce vzorem a inspirací ostatním institucím usilujícím o šíření katalánského jazyka a kultury v zahraničí.¹⁰¹⁸

Roku 2017 byla mezi andorrskou vládou a Univerzitou Karlovou podepsána nová dohoda o fungování lektorátu, který byl přetransformován v jazykové a kulturní *Centre Carlemany de llengua catalana* (Centrum katalánských studií Karla Velikého), a zároveň s tím došlo k začlenění třech již dříve vyučovaných kulturních kurzů mezi oficiální předměty fakulty, za něž studenti získávají kredity (Govern d'Andorra 2017).¹⁰¹⁹ Vzdor zmíněné transformaci je však aktivita Centre Carlemany na poli pořádání kulturních akcí poslední dobou ve srovnání s předchozími roky minimální.¹⁰²⁰ Nicméně to nikterak neubírá na skutečnosti, že pražský lektorát sehrál během svého nepřetržitého, více než tři desetiletí trvajících provozu nezastupitelnou úlohu v procesu zpřístupňování katalánsky psané literatury tím, že z něj – či s jeho přispěním – vzešla celá řada překladů a překladatelů z katalánštiny (Uličný, Ledererová, Peprlová, Hedbávná, Klouček, Marešová, Pokorný, Brabec a více než dvě desítky dalších, jejichž zapojení do zprostředkovávání katalánské literatury však bylo víceméně jednorázové).¹⁰²¹

1015.,[B]yt' [vzhledem k úmrtí v roce 2021] nestihl vše dokončit podle svých představ, slovník zanechal prakticky hotový“ (Brabec M. 2021: 164).

1016Na vydání – a zpřístupnění – slovníku v elektronické podobě se pracuje v rámci projektu Ústavu románských studií, vedeného profesorem Petrem Čermákem (Brabec M. 2022a: III).

1017V akademickém roce 2004-2005 tvořili mimouniverzitní účastníci kurzů katalánštiny více než čtvrtinu (28 %) všech studentů lektorátu Andreua Bauça i Sastre (2006: 79).

1018.,[u]n centre de promoció fonamental en l'àrea de la catalanística, referent quasi obligat per a moltes altres institucions d'arreu del món que operen en el camp de la projecció del català a l'exterior“ (Bauça i Sastre 2006: 87), „un punt de referència de l'Institut Ramon Llull i dels lectorats de català de tot el món“ (Marina Amat 2012).

1019<https://www.govern.ad/cultura/item/8510-es-crea-el-centre-carlemany-de-llengua-catalana-a-la-universitat-carolina-de-praga>

1020Zatímco v dřívějších dobách se za jeden akademický rok konalo v průměru 44 kulturních aktivit (Bauça i Sastre 2006: 80), takového množství kulturních akcí nebylo uskutečněno ani v součtu za posledních 6 let.

1021Za zmínku jistě stojí také francouzský překlad povídkové knihy *Trencadís* andorrského autora Iñakiho Rubia, který roku 2021 vydala s přispěním andorrské vlády Anaïs Raimbault, francouzská překladatelka

8.2.2.2 Výuka katalánského jazyka na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity

Počátky studia katalánštiny v Brně jsou neodmyslitelně spjaty s Davidem Utrerou Domínguezem (1972), který se coby student anglické filologie vydal roku 1994 do České republiky, kde na Masarykově univerzitě začal studovat češtinu. V reakci na zájem studentů o kurzy katalánského jazyka (IRL 2003: 41)¹⁰²² nabídl Ústavu románských jazyků a literatur tamní filozofické fakulty, kde od roku 1998 působil jako lektor španělského jazyka, kurzy katalánštiny. Návrh se od počátku setkal s kladnou odezvou a podporou ze strany tehdejšího vedoucího Ústavu Petra Kylouška,¹⁰²³ načež byly kurzy katalánštiny poprvé vypsány v únoru roku 1999 a jako volitelné předměty zařazeny do studijního programu (Schejbal 2007b: 212). První kurzy, které probíhaly formou tří dvouhodinových seminářů týdně, se setkaly se zájmem přibližně 20 studentů, avšak dalšímu rozvoji bránily nedostatečné prostředky v rozpočtu, což byl také důvod, proč se David Utrera obrátil na Institut Ramon Llull (ibidem: 213).

Dne 1. září roku 2003 byla mezi zmíněným institutem a Masarykovou univerzitou podepsána dohoda o spolupráci, načež byl počínaje akademickým rokem 2003-2004 zřízen lektorát katalánštiny (IRL 2003: 41). Díky finanční podpoře Institutu Ramon Llull byla zřízena pozice lektora a došlo k rozšíření nabízených předmětů: vedle studia jazyka, doplněného o konverzační cvičení, bylo možno seznámit se s katalánskou literaturou,¹⁰²⁴ reáliemi a kinematografií, přičemž posledně zmíněný předmět byl otevřen na výslovnou žádost studentů (Schejbal 2007b: 213).¹⁰²⁵ Vzhledem k velkému zájmu studentů začala tehdy Utrerovi s výukou pomáhat jedna z jeho prvních studentek katalánského jazyka Pavlína Švandová, která na brněnské katalanistice působí dodnes. Vedle přípravy studentů ke každoročním jazykovým zkouškám za účelem dosažení příslušného certifikátu vydávaného Institutem Ramon Llull a organizování celé řady kulturně zaměřených aktivit a projektů zajišťovali vyučující z Masarykovy univerzity v letech 2007-2015 zároveň i výuku katalánštiny na Univerzitě Palackého v Olomouci.¹⁰²⁶

žijící v Praze a dlouholetá účastnice tamních jazykových kurzů katalánštiny, protože lze konstatovat, že pražský lektorát – dnešní *Centre Carlemany* – se podílí na zpřístupňování katalánsky psané literatury nejen u nás, ale i v jiných zemích (Brabec M. 2022a: III).

1022 https://docs.llull.cat/IMAGES_500/memoria-irl-200203.pdf

1023 Srov.: „[L]’actitud de la Carolina, entitat que, tot contemplant el català com a simple *curiositat acadèmica*, i en un clara estratègia d’imposició del poder elitista de la “buro-cràcia” sobre el de la “demo-cràcia”, ha passat els últims anys de l’absoluta passivitat inicial a una posició clarament contrària a aquesta expansió“ (Bauçà i Sastre 2006: 95).

1024 V závislosti na rozpočtu byl tento předmět nepravidelně vypisován již před rokem 2003 (Schejbal 2007b: 213).

1025 Celkový počet studentů, kteří si v letním semestru roku 2004 zapsali nějaký předmět z nabídky brněnského lektorátu katalánštiny, byl přibližně 70 s tím, že počty studentů zapsaných v jednotlivých předmětech byly následující: Katalánský jazyk II (35 studentů; 2 skupiny), Katalánská literatura I (15), Konverzační seminář I (30), Katalánské reálie (45; 2 skupiny), Katalánská kinematografie (20), přičemž zájem o poslední dva jmenované předměty vysoce převyšoval kapacitní možnosti dané velikostí auly (Schejbal 2007b: 213).

1026 V letech 2007, 2009 a 2011 si tamní studenti navíc mohli zapsat seminář týkající se katalánské literatury.

Jelikož počet zájemců o studium katalánského jazyka a související předměty i nadále rostl, rozhodl se v roce 2015 Daniel Vázquez Touriño, tehdejší zástupce vedoucího Ústavu románských jazyků a literatur, zřídit na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity bakalářský obor katalánský jazyk a literatura (Ferrer 2016).¹⁰²⁷ K jeho otevření došlo v akademickém roce 2015-2016, čímž se Masarykova univerzita stala pátou univerzitou mimo Španělsko a vůbec první – a doposud jedinou – univerzitou mimo katalánsky hovořící území, na níž lze daný obor studovat (URV 2018).¹⁰²⁸

Vedle možnosti získání dvojího diplomu na tarragonské Universitat Rovira i Virgili¹⁰²⁹ získávají brněnští studenti oboru katalanistika nejen příslušné jazykové kompetence, ale také patřičný přehled o katalánské literatuře, dějinách a reáliích, jakož i znalosti z dalších oblastí svého zájmu dle široké nabídky volitelných předmětů, mezi nimiž od akademického roku 2021-2022 nechybějí ani semináře zaměřené na překlad, a to včetně překladu literárního.¹⁰³⁰

Otevření zmíněného oboru je milníkem v dějinách české katalanistiky, neboť tímto se studium katalánského jazyka a literatury dostalo na zcela jinou úroveň, přičemž tento přelomový krok se již nyní začíná pozitivně projevovat na budoucím formování nových katalanistů a potenciálních překladatelů katalánské literatury.

8.2.3 Styky a kontakty

Jak už jsme zmínili výše, otevření hranic po roce 1989 přineslo zvýšení mobility mezi Československem, respektive Českou republikou a katalánsky hovořícími zeměmi či oblastmi.¹⁰³¹ Příмым důsledkem pádu „železné opony“ a vystoupení z izolace bylo již výše popsané zřízení lektorátu katalánštiny při FF UK v Praze či zavedení kurzů katalánského jazyka na Masarykově univerzitě v Brně, kterážto dvě centra se stala hlavními hybateli a zprostředkovateli kontaktů mezi námi zkoumanými kulturami, neocenitelnou platformou k uskutečňování celé řady nejen akademických styků.

Vedle celé řady stipendií poskytovaných či zprostředkovaných oběma českými katalanistickými centry zasluhuje pozornost především myšlenka pořádat letní kampus pro studenty katalánštiny (*Campus universitari de la llengua catalana*), což byla iniciativa vzešlá z pražského lektorátu¹⁰³² ve snaze uspokojit poptávku na studijní pobyty v

1027„El número de interesados en estas optativas seguía creciendo y creciendo hasta que finalmente el año pasado se me ocurrió la idea de abrir el grado.“

1028<https://diaridigital.urv.cat/urv-universitat-masaryk-brno-doble-titulacio-llengua-catalana/>

1029Dohoda o dvojím diplomu z Katalánského jazyka a literatury mezi Masarykovou univerzitou a Universitat Rovira i Virigli z Tarragony byla podepsána dne 13. dubna 2018 (<https://romanistika.phil.muni.cz/aktuality/uzavreni-dohody-o-dvojim-diplomu-z-katalanskeho-jazyka-a-literatury>).

1030Jeden překladový seminář zaměřený na literární překlad z katalánštiny proběhl již v letním semestru roku 2018 (<https://is.muni.cz/auth/osoba/38762#vyuka>), ale pravidelně je vypisován až od akademického roku 2021-2022.

1031Intenzivní kontakt Čechů s Katalánskem byl dán mimo jiné jeho geografickou atraktivitou – Středomoří, Pyreneje, Barcelona –, která byla jedním z faktorů, které přispívaly k zájmu a ochotě Čechů věnovat se studiu katalanistiky (Bauçà i Sastre 2006: 77).

katalánsky hovořících oblastech ze strany studentů.¹⁰³³ První ročník se konal v létě roku 2002 na Mallorce a v Andoře, načež se na jeho organizaci od roku 2003 začal podílet také Institut Ramon Llull (Bauçà i Sastre 2006: 85), pro nějž je tato mezinárodní akce, nejstarším doposud fungujícím programem tohoto typu.

Z mnoha dalších projektů, které studentům umožňovaly zlepšit jazykové dovednosti a poznat rozličné oblasti katalánsky hovořících zemí, zasluhují zmínku pracovní-studijní stáže na Mallorce, zprostředkované pražským lektorátem, z nichž stojí za pozornost ta konaná roku 2007 v *Institució Pública Antoni M. Alcover*,¹⁰³⁴ neboť dala vzniknout překladu díla zmíněného katalánského autora (nejen) do češtiny. Během pobytu bylo studentkám, které měly možnost se s osobností a dílem zmíněného autora seznámit, navrženo, aby do češtiny přeložily pět pohádkových vyprávění v jejich adaptovaném podání (Gelabert i Miró 2013: 251). Spolu s českým překladem probíhal následně i překlad do ruštiny a rumunštiny, jehož se zhostily stážistky studující katalánštinu v Rusku a Rumunsku, načež byly na Mallorce v dubnu roku 2011 všechny tři svazky po několikaleté práci vydány v jejich příslušných dvoujazyčných verzích (Gelabert i Miró 2013: 252).¹⁰³⁵

Podobný vliv na vznik překladů katalánsky psané literatury do češtiny měly rovněž návštěvy katalánsky píšících básníků v České republice, v jejichž přímé souvislosti bylo přeloženo hned sedm autorů: roku 2005, respektive 2009 byly studenty pražského lektorátu přeloženy ukázky z díla andorrských básníků Teresy Colom a Manela Giberta, Mallorčana Sebastiàa Alzamory a Katalánců Héctora Bofille, Mireiy Vidal-Conte a Rosiny Ballester, Roku 2021 studenti brněnské katalanistiky přeložili ukázky z díla katalánské básnířky Marii Cabrery i Callís, která se měla zúčastnit čtení v univerzitní knihovně, z čehož však z důvodu její nemoci sešlo, a tak tyto překlady stejně jako jiné překlady, které vznikly v rámci překladatelských seminářů či dílen, avšak bez následného uveřejnění, do našeho korpusu nezahrneme (viz naše kritéria uvedená v oddíle 3.1.3 Vymezení pojmu překlad).

K dalším překladům katalánských autorů v důsledku jejich osobní návštěvy České republiky došlo v souvislosti s konáním *Měsíce autorského čtení*, jehož čestným hostem bylo roku 2016 Španělsko. V rámci akce do Brna¹⁰³⁶ mezi 31 španělskými autory zavítala i tato šestice autorů píšících katalánsky: Carme Riera, Sebastià Alzamora, Lluís-Anton Baulenas, Joan Manuel Soldevilla, Maria Marcè Cuartiella a Xavier Farré, přičemž překladem ukázek z jejich tvorby byli pověřeni vyučující působící na brněnské katalanistice a jedna studentka.

1032„Sens dubte, l'activitat més ambiciosa portada mai a terme pel lectorat de català de Praga“ (Bauçà i Sastre 2006: 85).

1033„[C]om a reacció davant la impossibilitat de les Jornades internacionals de llengua i cultura catalanes de Gironella d'absorbir l'aleshores excessiva demanda per a cursos d'aquest tipus“ (Bauçà i Sastre 2006: 85).

1034Tato veřejná instituce nesoucí jméno Antoniho Marii Alcovera (1862-1932), mallorského spisovatele, duchovního, lingvisty a folkloristy, vznikla roku 1999 za účelem péče o jeho dílo a odkaz, jejich šíření, jakož i studia. (Z webových stránek institutu: <https://institutioalcover.cat/la-institucio/>).

1035Vzhledem k úspěchu tohoto projektu, na jehož úplném počátku stál překlad do češtiny, byly následně publikovány i dvoujazyčné verze překladů do angličtiny (2012), němčiny (2015), francouzštiny (2017), španělštiny (2018) a arabštiny (2018).

1036Někteří z autorů se představili také v Ostravě.

Díky nejrůznějším kulturním akcím se studentům v Praze i v Brně představila ještě celá řada dalších spisovatelů¹⁰³⁷ a další se v České republice představili také v rámci mimouniverzitních literárních akcí, o nichž bude pojednáno v kapitole věnované recepci. K dalším kontaktům, které napomáhaly motivovat studenty a utvářet jejich pozitivní vztah ke kultuře katalánsky hovořících oblastí, docházelo i mimo oblast literatury v rámci nejrůznějších přednášek a konferencí.

S vědomím nutnosti budovat a udržovat vlastní diplomatické styky zřídila katalánská autonomní vláda (*Generalitat de Catalunya*) roku 2015 svůj zastupitelský úřad ve Vídni, do jehož kompetence spadá navazování a rozvoj politických, ekonomických, kulturní a jiných vazeb Katalánska s Českou republikou. Zmíněný zastupitelský úřad se již několikrát podílel na popularizaci katalánského knižního svátku *Diada de Sant Jordi* u nás a do budoucna hodlá spolupracovat na zajištění osobní účasti katalánských autorů (nejen) na výše uvedené akci.¹⁰³⁸

8.2.4 Česko-katalánská sounáležitost

Dokladem pevných, léta budovaných vzájemných kulturních vztahů je vznik a působení česko-katalánských sdružení. Z iniciativy Diany Moix (1939), někdejší lektorky katalánského jazyka na Univerzitě Karlově, a jejího manžela Pavla Tvrdého vznikla roku 1990 v Sabadellu za účelem podpory vzájemného obohacování v oblasti kultury *Associació d'Amistat Catalano-Txecoslovaca* (Sdružení katalánsko-československého přátelství), která za dobu své téměř dvacetileté existence¹⁰³⁹ uspořádala bezpočet akcí.¹⁰⁴⁰

V České republice byl roku 2013 založen *Casal Catalanotxec* (Česko-katalánský spolek), jehož cílem byla snaha vytvořit most mezi Katalánskem a Českem, byť důležitým faktorem vedoucím k jeho vzniku byla také snaha Katalánců žijících v České republice utvářet mediální obraz Katalánska u nás tím, že budou zprostředkovávat přímé, neštvavé a zdůvodněné informace z alternativních domácích zdrojů, které by byly protiváhou narativu přebíraného ze španělských celostátních médií.¹⁰⁴¹ Nejvýznamnější akcí Česko-katalánského spolku pořádanou za účelem představování katalánsky psané literatury jsou každoroční oslavy tradičního literárního svátku svatého Jiří (*Diada de Sant Jordi*).

Pokud jde o překladatele, můžeme konstatovat, že u těch, kteří se překládání katalánské literatury věnují (popř. věnovali) kontinuálně anebo alespoň dlouhodobě, tj. nešlo z jejich

1037V rámci kulturního programu pražského lektorátu se studentům vedle již zmíněných autorů osobně představili např. Francesc Parcerisas, Miquel Pujadó (oba Katalánsko), Antoni Morell, Albert Villaró, Josep Enric Dallerès (všichni Andorra), Jean Serra, Pere Joan Martorell, Daniel Escandell (Baleárské ostrovy), studentům v Brně pak např. Jordi Cabré.

1038Z osobního rozhovoru s Krystynou Schreiber, vedoucí katalánského zastupitelského úřadu ve Vídni.

1039Sdružení bylo rozpuštěno dne 6. února roku 2009.

1040Mj. přednášku dr. Marie Krejčové o Janu Ámosi Komenském, přednášku dr. Emila Hladkého o skladatelích Smetanovi, Dvořákovi a Janáčkově s hudebními ukázkami, účast hudebního souboru města Luhačovic na *Festa Major de Sabadell* a *Festa Major de Sentmenat*, promítání filmu Jiřího Menzela *Postřižiny*, kurzy českého jazyka pro začátečníky, vyučované prof. Lenkou Jagosovou, výměnný pobyt juniorských basketbalových družstev klubů *Club de Natació de Sabadell* a *Slavoj Vyšehrad* a mnoho dalšího (z osobní korespondence s paní Dianou Moix).

1041Z interních dokumentů Česko-katalánského spolku, jehož byl autor této práce zakládajícím členem.

strany o nahodilý, víceméně jednorázový počín, lze vysledovat niterné sepětí s katalánským národem. Například Jan Schejbal se o blízkosti obou národů vyjádřil takto: „Pokud vím, ještě nikdo si nedal práci, aby vybádal, proč máme s Katalánci tolik společného: třeba houbaření, starost o pravopis, potěšení z domácích zabijaček, dělnost a fortel, zálibu ve vánočních betlémech, podnikavost, svatojanské ohně, smysl pro humor a ironii, touhu cestovat a poznávat cizí země... a co já vím. Stejně jako my říkají od hlavy k patě, de cap a peus, a nikoli naopak, de pies a cabeza, jako Španělé. [...] Katalánsko, které v rámci Aragonského království od 14. století sázelo přes středozevní zájmy na Evropu, je i dnes evropštější než ostatní národy ve Španělsku. Jeho obyvatelé mají s námi mnoho společného a doufejme, že jednou vzájemně přijdeme na to, proč” (Schejbal 1995: koktejl č. 6). Zároveň měl pochopení pro katalánské snahy o osamostatnění, v nichž spatřoval paralelu s dějinnými tužbami českého národa.¹⁰⁴²

Z mladších překladatelů je třeba zmínit Jiřího Peška, který se o svou lásku ke všemu katalánskému dělí již více než deset let na svém internetovém blogu *Catalunya2011*,¹⁰⁴³ jehož prostřednictvím seznamuje české čtenáře s katalánskou kulturou, dějinami i současnými událostmi včetně těch politických souvisejících s katalánským hnutím za nezávislost, jemuž vyjadřuje plnou podporu.

Projevy sounáležitosti s Katalánci můžeme najít i v katalánsky psaných publicistických článkách Michala Brabce.¹⁰⁴⁴

8.3 Překladatelé

Do procesu zpřístupňování katalánsky psané literatury zasáhlo v tomto sledovaném období 46 samostatně či ve dvojici pracujících překladatelů, k nimž je třeba přičíst také dalších 19 jednotlivců, kteří se v rámci skupinového překládání podíleli na vzniku českého převodu katalánské poezie (viz oddíly 8.3.1.13 a 8.3.1.30), protože se výsledný počet všech zúčastněných v tomto období rovná číslu 65. Takto vysoký nárůst bezprostředně souvisí s rozvojem studia katalánštiny u nás (Brabec M. 2022a: III),¹⁰⁴⁵ byť tento počet navyšuje i nemalá část překladatelů (16), kteří se na zprostředkovávání katalánských autorů českému čtenáři podíleli prostřednictvím nepřímých překladů, a to mnohdy dokonce i bez jakéhokoli vědomí, že původní dílo bylo psáno katalánsky. Vzhledem k této skutečnosti, jakož i k celkovému množství zúčastněných překladatelů je pro lepší přehlednost

1042, „Vzedmutá vlna národní hrdosti a vlastenectví v Katalánsku je jen odpovědí na všechna utrpená příkoří, výsměch, urážky a zatracování. Proto jejich hlasitě projevovaná vůle být svým pánem a lesy praporů s červenožlutými pruhy a modrým klínem s bílou hvězdou působí v naší flegmaticky zastydlé současnosti až nepochopitelně. Jako bychom nadobro zapomněli na tužby našich předků, když byli ještě rakousko-uherskými občany, nebo na rok 1968 a listopad 1989“ (Pokorný 2015: 5).

1043, „Největší česká stránka zabývající se Katalánskem, jeho kulturou, jazykem, historií i současností či politikou“ (*catalunya2011.blogspot.com*)

1044 Např. články *El centenari d'una independència* (Brabec M. 2018), *Heydrich, Drda i el principi superior* (Brabec M. 2020d) či *Joan-Lluís Lluís, persona non grata* (Brabec M. 2022b).

1045, „El nombre de traductors literaris del ca-talà i, conseqüentment, el nombre de traduccions de la literatura escrita en català, s'ha multiplicat, lògicament, en paral·lel amb l'ensenyança de la llengua“ (Brabec M. 2022a: III).

rozdělujeme do dvou skupin, přičemž základním třídícím kritériem je jazyk, z něhož překladatel svůj převod (popř. převody) pořídil. Připomínáme, že vzhledem k tématu práce a tomu, v čem spočívá její těžiště, jsou překladatelé – stejně jako v předchozích obdobích – uváděni chronologicky, tj. v pořadí, v jakém publikovali svůj první překlad z katalánské literatury.

8.3.1 Překladatelé překládající z katalánského originálu

8.3.1.1 Monika Zgustová (1957)

Monika Zgustová se ke studiu katalánštiny dostala během studií indologie v USA,¹⁰⁴⁶ kam spolu s rodiči¹⁰⁴⁷ a bratrem emigrovala roku 1973. K hindštině, kurdštině a kašmírštině si následně přibrála katalánštinu, přičemž o tom, že s tímto jazykem, resp. s Katalánskem nakonec spojila většinu života, rozhodla dle jejích slov náhoda.¹⁰⁴⁸

Od roku 1982 žije trvale v Katalánsku, kde se katalánštině i španělštině naučila natolik, že do těchto jazyků brzy začala překládat českou literaturu.¹⁰⁴⁹ Do katalánštiny¹⁰⁵⁰ přeložila mimo jiné Haškův román *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*,¹⁰⁵¹ Čapkovy *Povídky z jedné a druhé kapsy*, básně Jaroslava Seiferta, Škvoreckého novelu *Bassaxofon* a řadu děl Václava Havla,¹⁰⁵² Milana Kundery¹⁰⁵³ a především Bohumila Hrabala.¹⁰⁵⁴

Právě přes překládání literatury se na přelomu tisíciletí dostala k vlastní tvorbě,¹⁰⁵⁵ přičemž k tomuto rozhodnutí ji přivedla především tvůrčí činnost na Hrabalově biografii *V rajské zahradě trpkých plodů: o životě a díle Bohumila Hrabala*, vydané roku 1997.¹⁰⁵⁶

1046Zgustová na University of Illinois následně získala doktorát ze srovnávací literatury.

1047Otcem Moniky Zgustové byl lingvista, lexikograf a indolog Ladislav Zgusta (1924-2007).

1048„Letěla jsem pracovně na Mallorku a v Barceloně zůstala na dva dny mezi jedním a druhým letem. Moc se mi zalíbila“ (Hloušková 2020). Podobně se Zgustová vyjádřila i v rozhovoru pro španělský list *El Confidencial*: „Fue por pura casualidad. Yo había estudiado diferentes idiomas en los Estados Unidos y un día vi un catálogo en el que se ofrecían clases de catalán. Quise saber qué era aquello y me apunté. Luego llegó un verano, creo que el de 1982, y vine a la ciudad en la que se hablaba este idioma. Me encantó y me quedé.“

1049Nejprve pracovala na barcelonské Autonomní univerzitě na katedře translatologie, ale záhy se začala věnovat překladu knih, což jí dle vlastních slov přišlo smysluplnější (Hloušková 2020).

1050Některá z děl Zgustová přeložila též do španělštiny.

1051Španělskými překlady zmíněného Haškova románu se ve své diplomové práci zabývala Petra Vavroušová (2013).

1052Divadelní hry *Audience* a *Vernisáž*, eseje *Slovo o slovu*, básnickou sbírku *Antikódy*.

1053Např. *Nesnesitelná lehkost bytí*, *Nesmrtelnost*, *Směšné lásky*.

1054Např. *Příliš hlučná samota*, *Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet*, *Obsluhoval jsem anglického krále*, *Městečko, kde se zastavil čas*, *Svatby v domě*.

1055Např. romány *Zimní zahrada*, *Růže od Stalina*, *Potmě jsme se viděli lépe*, *Překladatelka haiku*, které byly vydány (v autorském překladu Zgustové) jak v katalánštině, tak – kromě prvně zmíněného – i ve španělštině. Některá vlastní díla napsala původně španělsky, např. *Vestidas para un baile en la nieve*.

1056„He llegado a ser novelista a partir de las traducciones de grandes obras. Más de cincuenta, tanto en castellano como en catalán. Pero fue, especialmente, gracias a traducir a Hrabal que decidí escribir una biografía suya bastante creativa y de allí ya sólo había que dar un paso para pasar a las novelas de creación absoluta“ (El Confidencial, 23. 8. 2008: https://www.elconfidencial.com/cultura/2008-08-23/monika-zgustova-una-escritora-docta-en-checo-ruso-ingles-espanol-y-catalan_358743/).

Vzhledem ke skutečnosti, že ve své literárně-tvůrčí činnosti se Zgustová soustřeďuje především na vlastní tvorbu a na překládání (nejen) české literatury katalánským a španělským čtenářům,¹⁰⁵⁷ jejím jediným překladem z katalánštiny do češtiny zůstávají ukázky z knihy paměti Antoniho Tàpiese (1923-2012) *Memòria personal*, uveřejněné roku 1993 v časopise *Světová literatura*.¹⁰⁵⁸

8.3.1.2 Miloslav Uličný (1942-2023)

Miloslav Uličný je znám především jako překladatel španělské literatury,¹⁰⁵⁹ přičemž za tuto svou činnost byl roku 2015 oceněn španělským králem Filipem VI. Řádem za občanské zásluhy s hodností komtura. Během vysokoškolských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde studoval španělštinu a italštinu a jako třetí obor portugalštinu, se rovněž seznámil s katalánštinou, když v první polovině 60. let docházel na kurzy k Dianě Moix (1939), nicméně literatuře zmíněného jazyka se překladatelsky nijak nevěnoval. Poté, co byl roku 1991 při Univerzitě Karlově zřízen lektorát katalánštiny, se k tomuto jazyku vrátil, přičemž za opětovné probuzení zájmu o katalánskou literaturu vděčí jednak bývalému spolužákovi Janu Schejbalovi, jednak tehdejší andorrské lektorce Anně Troy (Uličný in Salvat-Papasseit 2001: 119).

Po úvodních dvou malých překladech (dohromady jen 10 veršů) z roku 1984 (viz oddíl 7.3.5) Uličný své další překlady z katalánštiny – miniantologii katalánských básníků¹⁰⁶⁰ – publikoval roku 1993 v časopise *Tvar*, po nichž následoval výbor z poezie Joana Salvat-Papasseita (1894-1924), vydaný knižně roku 2001. Roku 2009 uveřejnil v časopise *Host* další miniantologii současné katalánské poezie¹⁰⁶¹ a roku 2015 vydal knižně svůj překlad sta katalánských romancí, tj. asi jedné třetiny sborníku *Romancer català*,¹⁰⁶² který mu věnovala jeho přítelkyně Núria Mirabet (Uličný 2015: 152). Následně pracoval díky stipendiu českého ministerstva kultury na obsáhlé antologii katalánské poezie, pro niž se mu však nepodařilo najít nakladatele.¹⁰⁶³ Zásluhou studenta translologie Michala Pence, který se překladatelskému dílu Miloslava Uličného věnuje ve své magisterské práci,¹⁰⁶⁴

1057 Za své překlady získala několik významných cen (např. Premi Crítica Serra d'Or (1989) či Premi de les Lletres Catalanes), za tuto svou činnost jí bylo uděleno rovněž ocenění Gratias Agit a v roce 2010 Medaile Ministerstva zahraničních věcí ČR za propagaci pozitivního obrazu České republiky ve Španělsku.

1058 *Světová literatura*, roč. 38, č. 1, 1993, s. 81-83.

1059 Uličný do češtiny přeložil mj. poezii těchto autorů: Gustavo Adolfo Bécquer, Pedro Calderón de la Barca, Federico García Lorca, Luís de Góngora, Juan Ramón Jiménez, Jorge Manrique, Pablo Neruda; zpěvník *Cancionero de Upsala*, epos *Cantar de Mio Cid*, dále přeložil a vydal výbor kubánské poezie 20. století, mexické poezie, poezie španělské avantgardy, španělských básníků 18. století a řadu dalších překladů.

1060 Joan Maragall, Joan Salvat-Papasseit, Josep-Vicens Foix, Josep Maria de Sagarra, Salvador Espriu, Miquel Martí i Pol, Vicent Andrés Estellés.

1061 Joan Maragall, Josep Carner, Carles Riba, Joan Salvat-Papasseit, Gabriel Ferrater, Miquel Martí i Pol, Narcís Comadira, Francesc Parserisas, Àlex Susanna, Vicent Andrés Estellés, Marià Villagomez i Llobet.

1062 Katalánské romance do zmíněné sborníku sebral filolog a jeden z průkopníků katalánského národního obrození Manuelem Milà i Fontanalsem (1818-1884).

1063 Z osobní korespondence s Miloslavem Uličným.

1064 *Miloslav Uličný: básník, překladatel, spisovatel a pedagog*. Práce, psaná pod vedením PhDr. Mgr. Jany Pokojové, by měla být dokončena a odevzdána v průběhu roku 2024.

byla tato antologie, ležící několik let ladem, „objevena“, přičemž díky úsilí zmíněného diplomanta – v koordinaci s dalšími členy Ústavu translatologie FF UK Janou Pokojovou a Michalem Brabcem – se pro ni za pomoci finanční podpory Institutu Ramona Llulle podařilo sehnat nakladatele.¹⁰⁶⁵

8.3.1.3 Jan Schejbal (1942-2021)

Na příkladu Jana Schejbal, který je fakticky jediným překladatelem, který se svou činností zcela zásadním způsobem zapsal hned do dvou různých epoch zprostředkovávání katalánsky psané literatury českému čtenáři, je zřetelně vidět rozdíl mezi situací před a po roce 1989. Zatímco v předchozím období měl pro své překlady zajištěno jejich vydání v nakladatelství Odeon, v podmínkách volného trhu zažívá dosud nepoznanou situaci, kdy se vydání knih musel „doprošovat a ještě na ně shánět peníze“ (Brabec M. 2019: 52). Ke změně překladatelské role dochází rovněž v souvislosti se způsobem výběru děl k překladu, kdy tato volba již nezávisí na překladatelském úsudku a uvážení, nýbrž čím dál více na přání nakladatele.

Ačkoli se Jan Schejbal hodlal překládání katalánsky psané literatury věnovat i nadále, o čemž zcela jasně svědčí jeho slova v doslovu k *Pěti katalánským novelám* (Schejbal 1988: 418), radikální proměna nakladatelského prostředí nastala v důsledku pádu komunistického režimu jeho překladatelskou činnost výrazně ovlivnila už jen tím, že na dlouhých deset let zcela paralyzovala vydávání jejích výsledků. I přes Schejbalovu snahu najít způsob, jak své překlady vydat i mimo Odeon, „o jeho ediční návrhy nebyl mezi povětšinou tržně zaměřenými nakladateli zájem“ (Brabec M. 2019: 52).

Po krátkém působení na Ministerstvu kultury (1990) a práci v nakladatelství Český klub (1991–1992) se Jan Schejbal v devadesátých letech věnoval práci v komerční sféře,¹⁰⁶⁶ ve spojení s katalánštinou však zůstával i nadále, k čemuž mu pomohlo zřízení pražského Lektorátu katalánského jazyka (1991), s nímž neúnavně a ochotně spolupracoval (Bauçà i Sastre 2006: 98) především po příchodu lektora Andreua Bauçà i Sastrehu roku 1999 (Brabec M. 2019: 53). Prostřednictvím celé řady přednášek seznamoval studenty s rozličnými skutečnostmi z oblasti jazyka, dějin, literatury i reálií katalánsky hovořících zemí a pro všechny zúčastněné se stal vpravdě neocenitelným zdrojem zasvěcených informací (Brabec M. 2019: 53). Od února 2009 navíc vedl na Lektorátě překladatelský seminář, v jehož rámci se mohli studenti nejen seznámit se současnou katalánskou literární tvorbou, ale především si překladatelské řemeslo vyzkoušet a pod dohledem zkušeného katalanisty se v něm dále zdokonalovat.

Schejbalovu návratu ke katalánské literatuře a jejímu překládání velmi napomohla skutečnost, že nakladatelství *Libri*, jež koncem devadesátých let připravovalo aktualizovaný *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska* a našeho tehdy jediné

¹⁰⁶⁵Kniha s názvem *Perly v pavučině* vyšla v nakladatelství Malvern koncem roku 2023.

¹⁰⁶⁶Následně Schejbal vstoupil do služeb Agentury Bonus, v níž se až do roku 1999 angažoval v oblasti zahraničního obchodu, cestovního ruchu a kongresového servisu (viz Databáze českého uměleckého překladu 2008-2024a). Od roku 1999 pracoval ve svobodném povolání (Brabec M. 2019: 53).

katalanistu požádalo, aby do zmíněné knihy přispěl studií shrnující dějiny katalánsky psané literatury a příslušnými slovníkovými hesly (Brabec M. 2019: 53). V souvislosti s přípravou hesel pro zmíněný slovník Schejbal objevil „otce andorrského písemnictví“ Antoniho Morelle, překladem jehož krátkém románu *Boris I, rei d'Andorra* (Boris I., král andorrský) se na přelomu tisíciletí definitivně vrátil k překládání katalánsky psané literatury.¹⁰⁶⁷ Vedle práce na řadě převodů, které zůstaly jen v rukopisné podobě, následovalo vydání překladů dalších tří katalánsky psaných děl: roku 2001 u nás vyšel román Antoniho Dalmaua *Terra d'oblit. El vell camí dels càtars*. (Země zapomnění. Po stezkách katarů, 2001) a po něm překlady Morellovy novely *La neu adversa* (Protivný sníh, 2005) a románu *La magnitud de la tragèdia* (Průšvih na druhou, 2006¹⁰⁶⁸) od Quima Monzóa.

V následujících letech se Jan Schejbal „za podpory andorrské vlády začal usilovně věnovat práci na chystaném prvním česko-katalánském a katalánsko-českém akademickém slovníku“ (Brabec M. 2019: 54).¹⁰⁶⁹ K publikování překladů se vrátil prostřednictvím literární revue PLAV, jejíž číslo 8/2014 bylo věnováno španělské a katalánské exilové tvorbě. Výsledkem zdařilé spolupráce bylo její pokračování, které vyústilo v „katalánské“ číslo 10/2015, zaměřené především na středověkou katalánsky psanou prózu a tvorbu takzvané generace sedmdesátých let. Poté následovaly i samostatné příspěvky do několika dalších čísel.

I přes přetrvávající práci na tvorbě katalánského slovníku Schejbal přijal nabídku zhostit se překladu tisícistránkového románu *Jo confesso* patrně nejuznávanějšího katalánského autora současnosti Jauma Cabrého, který u nás vyšel roku 2015 pod názvem *Přiznávám, že... Za převod této náročné umělecké prózy byl Schejbal nominován na Cenu Josefa Jungmanna za překlad, žel ocenění se nedočkal. Za svůj dlouholetý přínos v oblasti šíření katalánské kultury byl však již roku 2006 vyznamenán v Barceloně cenou Premi Batista i Roca (viz IPECC 2006).*

Jan Schejbal je ukázkou toho, že překladatele nelze redukovat na pouhého převodce originálu, neboť svou činností rámec textu daleko přesahuje: vedle vlastní překladatelské činnosti, jejíž nemalá část navíc zůstává stále jen v rukopisné podobě,¹⁰⁷⁰ věnoval

1067O obnovení Schejbalova entusiasmů svědčí mj. ediční návrhy a překlady dochované v překladatelově pozůstalosti, které jsou právě z období 1999 až 2004. Zvýšenou překladatelskou činnost dokládají rovněž tři publikované překlady ze španělštiny: *Láska v bibli* (2002), *Láska a sex ve starém Řecku* (2003) a román *Novia oscura* (Temná nevěsta, č. 2005) od kolumbijské autorky Laury Restrepo (1950).

1068Ačkoli je v knize v roce 2006, český překlad románu vyšel v lednu 2007 (Uličný 2007).

1069Sám Jan Schejbal se o slovníku a práci na něm vyjádřil blíže takto: „És el resultat d'una vida de traduccions. Cada traductor es fa el seu diccionari, en principi com una eina d'estudi i treball. Jo vaig començar des del primer dia omplint fitxes amb bolígraf i arxivant-les en caps de sabates. Un ajut del govern d'Andorra va donar un impuls decisiu per convertir els materials en un diccionari, més aviat, en dos diccionaris, txec-català i català-txec. Ja hi trigo molt i conec les expectatives de totes les parts interessades, sobretot dels seus futurs usuaris, tant els estudiants com els traductors. Així que ara concentro totes les forces per ultimar els dos volums“ (Ferrando 2016).

1070V překladatelově pozůstalosti jsme našli tyto překlady: divadelní hry *El manuscrit d'Alí Bei* (Rukopis Aliho Beje) od Josepa Marii Beneta i Jorneta (1940-2020) a *El verí del teatre* (Jed v divadle) od Rodolfa Sirery (1948), výbor povídek Pereho Calderse s titulem *Zázraky všedního dne*, středověký rytířský román *Curial e Güelfa* (Curial a Guelfa) a úvod románu Jaume Cabrého *Senyoria* (Blahorodí). Nejen z dochovaných edičních návrhů plyne, že Jan Schejbal do češtiny převedl rovněž román Mercè Rodoredy *Mirall trencat* (Rozbité zrcadlo), avšak text zmíněného překladu se nám zatím nepodařilo dohledat.

dlouhodobou péčí výchově svých nástupců, „zcela samostatnou kapitolou a unikátním počinem je pak vytvoření vůbec prvního česko-katalánského a katalánsko-českého akademického slovníku, v němž budoucím generacím předává dlouholeté znalosti a zkušenosti z oboru, čímž jim poskytuje užitečný nástroj v jejich dalším snažení“ (Brabec M. 2019: 55).

8.3.1.4 Gabriela Ledererová (1974) a Jaroslava Peprlová¹⁰⁷¹ (1975)

Gabriela Ledererová a Jaroslava Peprlová jsou absolventkami Filozofické fakulty Univerzity Karlovy – prvně jmenovaná vystudovala tlumočnictví a překladatelství španělštiny, druhá španělskou filologii¹⁰⁷² –, kde se prostřednictvím lektorátu katalánštiny seznámily také s tímto jazykem. Coby členky amatérského divadelního spolku *DIVADLO (bez záruky) PRAHA*, založeného roku 1991, se počátkem tisíciletí rozhodly pořídit překlady dramatu *La sang* (Krev) a melodramatu *Ramon* Sergiho Belbela (1963), přičemž díky inscenacím z roku 2004 se převody zmíněných děl staly prvními katalánskými divadelními hrami, které se u nás po více než 75 let trvající odmlce dočkaly uvedení na scénu.¹⁰⁷³

K pořízení české verze Belbelova dramatu *La sang* (Krev) podnítila překladatelky Překladatelské dílny moderního dramatu pořádané v prosinci roku 2003 Činoherním studiem Ústí nad Labem, které se jeho prostřednictvím „snažilo pro česká divadla objevit nové zajímavé zahraniční texty“ (Strnadová 2011: 56). Zmíněná hra byla v rámci workshopu nejprve představena ve formě scénického čtení, ale jelikož měla úspěch, rozhodlo se ji ústecké divadlo zařadit na běžný repertoár. Její premiéra proběhla 23. dubna 2004 (Černá 2008: 53).¹⁰⁷⁴

Ještě před zmíněnou premiérou se však dvojice překladatelek rozhodla přeložit Belbelovo krátké, patnáctiminutové melodrama *Ramon*, a to právě pro svůj soubor *DIVADLO (bez záruky) PRAHA*, který hru premiérově odehrál 24. ledna 2004, načež ji postupně představil na řadě divadelních festivalů po celé zemi – např. v Jihlavě, Písku, Kralupech nad Vltavou –, kde byla chválena mj. pro svou formální čistotu.¹⁰⁷⁵

8.3.1.5 Marek Říha (1971)

1071Provdaná Tomášková.

1072Jaroslava Peprlová je autorkou diplomové práce *Nové podoby dramatu v katalánské divadelní avantgardě*, FF UK, 2001.

1073Do té doby poslední inscenovanou novinkou z katalánské divadelní tvorby byl Slabého překlad dramatu *Adriàa Guala Misteri de dolor* (Zlomené srdce), které roku 1927 uvedlo holešovické divadlo Urania (Brabec M. 2015: 84).

1074<https://www.svetovka.cz/2008/01/01-2008-divadla/>

1075<http://www.bezzaruky.cz/cz/repertoire/ramon>

Díky ocenění, kterého se dostalo jeho magisterské práci *Počátky české katalanistiky (Dílo J. Verdaguera a R. Llulla v. Čechách)*,¹⁰⁷⁶ bylo Říhovi, absolventu španělské filologie (1996) tehdejším vedoucím pražské hispanistiky Josefem Forbelským (1930-2022) nabídnuto, aby vyučoval předmět Katalánská literatura (Bauçà i Sastre 2006: 74), čímž se zapojil do fungování pražského lektorátu katalánštiny. Během svého působení na lektorátu se v rámci překladatelského projektu podílel svými převody tří básní Héctora Bofille (1973) na vzniku knihy *Verba et terra*, antologie současné katalánské a galicijské poezie, která vyšla – ve dvoujazyčné česko-katalánské, resp. česko-galicijské verzi – roku 2005.

Navzdory ambicím věnovat se překladu katalánské literatury i dále už ale Marek Říha počet českých překladů z katalánštiny nijak nerozšířil, třebaže ještě v roce 2008 plánoval sestavit „katalánské číslo“ časopisu *Plav*, z něhož však nakonec kvůli jeho nečinnosti sešlo.¹⁰⁷⁷ Následně se již k literárnímu překladu nevrátil.¹⁰⁷⁸

8.3.1.6 Barbora Hedbávná (1977)

Barbora Hedbávná se coby tehdejší studentka francouzštiny v kombinaci s oborem lingvistika a fonetika na FF UK účastníci se kurzů katalánštiny na pražském lektorátě podílela na vzniku výše uvedené antologie z roku 2005 *Verba et terra*, konkrétně překlady dvou básní Mallorčana Sebastiàa Alzamory (1972).

O tři roky později se na ni v souvislosti s výstavou *Bverso Brossa*, konanou u příležitosti 10. výročí úmrtí katalánského básníka, dramatika a výtvarného umělce Joana Brossy (1919-1998), obrátil pořádatel Instituto Cervantes s prosbou o překlad ukázek z díla zmíněného autora, který celý život tvořil jen katalánsky. Tyto překlady byly následně publikovány v samostatné publikaci, která byla přílohou ke katalogu *Bverso Brossa, Joan Brossa, de la poesia al objeto*, vydanému Institutem Cervantes v Madridu.

Od roku 2009 žije na Mallorce.

8.3.1.7 Jiří Jančík¹⁰⁷⁹

Skupinu studentů pražského lektorátu podílejících se na českých překladech katalánské poezie pro antologii *Verba et terra* doplňoval Jiří Jančík, student francouzské filologie

1076Říha za svou absolventskou práci získal v roce 1997 Cenu Kateřiny Krausové, udělovanou každoročně studentům Ústavu románských studií FF UK za diplomovou práci z oboru Španělský jazyk a Španělsky psaná literatura.

1077Miloslav Uličný na to vzpomíná následovně: „V létě 2008 [jsem] se podílel na přípravách „katalánského čísla“ časopisu *PLAV*, měsíčníku pro světovou literaturu, aniž [jsem] tušil, že jistý mladý český katalanista, pověřený sestavením tohoto speciálního čísla, nesplní své sliby a že projekt bude jeho „zásluhou“ odložen k ledu“ (Uličný 2009b: 109).

1078Jako vysvětlení Říhova rozhodnutí přestat se literárnímu překladu věnovat se nabízí skutečnost, že téhož roku uspěl ve výběrovém řízení na překladatele pro orgány Evropské unie, čímž dochází na slova Anthonyho Pyma o tom, že dějiny překladu nelze studovat bez ekonomické souvztáznosti, tedy aspektu, který bývá často opomíjen: „It is surprising, in this respect, to see how rarely economic factors are cited in our studies“ (Pym 2006: 12).

1079Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

(2004) a doktor oboru románské jazyky (2019) na FF UK, který do zmíněného výtisku přispěl svými překlady šesti básní Manela Giberta (1966).

8.3.1.8 Vladislav Knoll (1981)

Skupinu studentů podílejících se na českých překladech katalánské poezie pro antologii *Verba et terra* doplňoval Vladislav Knoll, student oboru latina - řečtina (2005) a doktor slovanské filologie (2012) na FF UK, který do zmíněného výtisku přispěl svými překlady třech básní Teresy Colom (1973).

8.3.1.9 Vít Klouček (1975)

Absolvent oboru španělské filologie (2004) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy¹⁰⁸⁰ se k literárnímu překladu dostal přes svou tehdejší vyučující Anežku Charvátovou, tč. redaktorku nakladatelství Mladá fronta, jejíž pozornosti neunikl mezinárodní úspěch románu *Pell freda* (Studená kůže) Alberta Sáncheze Piñola (1965). Někdejší student pražského lektorátu katalánštiny na překlad zmíněného díla (2005) navázal roku 2008 překladem divadelní hry Gemmy Rodríguezové (1973) *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci), která se dočkala knižního vydání – ve svazku *Tři katalánské hry* –, jakož i zařazení na pravidelný repertoár Divadla Na zábradlí.

Ačkoli ještě roku 2008 uvažoval o překladu Monzóa,¹⁰⁸¹ nakonec se naplno věnoval dráze profesionálního tlumočnicka a literárnímu překladu – ani ze španělštiny – už se více nevěnoval. Výjimku představují pouze překlady autobiografických knih katalánského profesionálního ultramaratonce a horského běžce Kíliana Jorneta (1987) *Córrer o morir* (Běžet, nebo zemřít) a *La frontera invisible* (Neviditelná hranice) z roku 2014, respektive 2015.

8.3.1.10 Jindřich Vacek (1955)

Jindřich Vacek, držitel Ceny Josefa Jungmanna,¹⁰⁸² je znám především jako překladatel z francouzštiny, rumunštiny a hebrejštiny, známé jsou rovněž jeho překlady z italštiny (Umberto Eco). V roce 1974 – tedy v době, kdy na filozofické fakultě Univerzity Karlovy ještě působila Diana Moix – se hned v prvním ročníku studií (obor rumunština-francouzština) přihlásil do kurzu katalánštiny, jíž se dle svých slov začal zabývat již na gymnáziu (Vacek 2021: 132-133). Nicméně katalánské literatuře se během své bohaté

1080Diplomová práce

1081 <http://www.svetovka.cz/archiv/2007/03-2007-biblio.htm>

1082Toto ocenění za nejlepší překlad roku 2006 obdržel za převod knihy *Ejn šön majsebuch* (Majsebuch aneb Kniha jidiš legend a příběhů, část první a část druhá).

překladatelské činnosti prakticky nevěnoval, z čehož – poněkud kuriózně – viní právě Dianu Moix.¹⁰⁸³

Svůj první převod z katalánštiny pořídil až roku 2008, kdy přeložil román dvojice Andreu Carranza (1957) a Esteban Martín (1956) *La clau Gaudí* (Gaudiho klíč),¹⁰⁸⁴ po němž následoval – roku 2019 – překlad románu Josepa Marii Morrerese (1952) *L'abadia del diable* (Děblovo opatství).

8.3.1.11 Romana Redlová (1966)

Romana Redlová je scénografka, kostýmní výtvarnice a filmová art directorka, ve své tvorbě se věnuje činohře, opeře, baletu, televizi i filmu. Během studií scénografie na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze (1989-1994) absolvovala stáž v Instituto del Teatro Sevilla a v Institut del Teatre Barcelona ve Španělsku. V Barceloně, kde dlouhodobě žije, vytváří výpravy např. pro *Teatre Nacional de Catalunya*, *Teatre Akadèmia*, *Teatre de Ponent* a *Sala Beckett* a jako externí pedagožka působí na divadelní škole *Institut del Teatre de Barcelona*. V letech 2007 a 2011 byla asistentkou kurátora španělské národní expozice na Pražském Quadriennale.

Romana Redlová se věnuje také překladu divadelních her z katalánštiny.¹⁰⁸⁵ Roku 2008 iniciovala a spolukoordinovala projekt usilující o propojení české a katalánské divadelní scény formou scénických čtení,¹⁰⁸⁶ na čemž se mimo jiné podílela překladem dramatu *Soterrani* (Sklep), jehož autorem je slavný katalánský dramatik Josep Maria Benet i Jornet (1940-1920). U příležitosti konání *Symposia o současné dramatice*, které bylo součástí doprovodného programu Pražského *Quadriennale 2011*, přeložila hry Marty Buchacy (1979) *A mi no em diguis amor* (Neříkej mi láska) a Pereho Riery (1974) *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou), jejichž scénické čtení proběhlo v Divadle Na zábradlí.¹⁰⁸⁷

Roku 2019 založila Romana Redlová – spolu s režisérkou Viktorií Čermákovou a produkční Lucií Gabrovskou – divadelní společnost Tres Deseos a stejnojmenný festival (Tres Deseos, dny španělské a latinskoamerické dramatiky), který měl být platformou pro inscenování soudobé dramatiky psané ve španělštině a katalánštině a seznamovat české publikum a divadelníky s nejzajímavějšími a aktuálními texty. V rámci prvního ročníku

1083.,[N]a počátku druhého semestru se nepodařilo sladit rozvrh prvního a druhého ročníku a já jsem na kurz [katalánštiny] nemohl docházet. Diana Moix mi na katedře nechávala texty lekcí, ale praxe mi chyběla. Je velká škoda, že Diana Moix nepochopila, jak velký je můj zájem o katalánštinu, a nesnažila se mě podpořit víc. Byl bych toho mohl pro česko-katalánské kulturní styky udělat podstatně víc než jen ty dva překlady spíše komerčních titulů“ (Vacek 2021: 133).

1084Pod pseudonymem Kryštof Kusý.

1085Vedle katalánsky psaných přeložila také jednu hru ze španělštiny, drama Antonia Tabarese (1973) *Una hora en la vida de Stefan Zweig* (Poslední hodina ze života Stefana Zweiga), které bylo ve formě scénického čtení provedeno v roce 2019 v Divadle Komedie v rámci festivalu Tres Deseos.

1086<https://vltava.rozhlas.cz/354-vypadame-jako-blbci-5132910>

1087Zmíněná Rierova hra se dočkala i klasické inscenace, když byla v listopadu roku 2015 uvedena na scéně divadla Rokoko.

zmíněného festivalu byl divadle Komédie formou scénického čtení představen Redlové překlad hry Josepa Marii Miróa (1977) *El principi d'Arquimedes* (Archimedův zákon).¹⁰⁸⁸

Zatím posledním překladem z katalánštiny, který Romana Redlová představila, je hra Joana Yaga (1987) *Entrevistes breus amb dones excepcionals* (Krátké rozhovory s výjimečnými ženami). Tato hra na své uvedení na scénu sice teprve čeká, avšak roku 2020 se dočkala knižního vydání ve svazku *Fabulamundi: pět evropských her*, které vznikly v rámci mezinárodního divadelního projektu Fabulamundi, jehož cílem je podpora tvorby, šíření a inscenování nových divadelních her v celé Evropě.

8.3.1.12 Eva Hlávková¹⁰⁸⁹ (1983)

Eva Hlávková, studentka oboru francouzština – portugalština, se ke katalánštině dostala díky pražskému lektorátu. Roku 2008 na svých webových stránkách publikovala překlad básně *La tomba de Rilke* (Rilkův hrob) od Mariãa Manenta (1898-1988).¹⁰⁹⁰ Roku 2009 se s ukázkou překladu katalánské divadelní hry *Origami* dramatika a režiséra Carlose Be¹⁰⁹¹ (1974) zúčastnila překladatelské Soutěže Jiřího Levého, za něž jí bylo uděleno čestné uznání. O zmíněné hře a jejím českém překladu se přímo od autora dozvěděl Milan Hein, ředitel Divadla Ungelt,¹⁰⁹² načež se rozhodl *Origami* představit českému publiku. Vzhledem k tomu, že hra do té doby nebyla nikde uvedena, byť roku 2006 získala ocenění *Premi Born de Teatre*, udělované španělsky či katalánsky psaným, doposud neinscenovaným divadelním hrám, uvádělo Divadlo Ungelt roku 2010 *Origami* ve světové premiéře a navíc v autorské režii.¹⁰⁹³ I přes úspěch zmíněné divadelní hry se Eva Hlávková literárnímu překladu po absolvování studia (2011) už dále nevěnovala.

8.3.1.13 Skupina 16 studentů pražského lektorátu překládající básně katalánských básníků Mireiy Vidal-Conte a Rosiny Ballester

K překladu několika básní katalánských básníků Mireiy Vidal-Conte (1970) a Rosiny Ballester (1949) došlo v souvislosti s jejich recitálem konaným v říjnu roku 2009 v pražské kavárně *Na Prádle*. Jelikož byl zmíněný recitál součástí kulturního programu pražského

1088Scénické čtení téže hry pak proběhlo i roku 2022 v rámci Cyklu scénického čtení současných španělských her, projektu vzniklého ve spolupráci Činoherního klubu a Institutu Cervantes.

1089Provdaná Knollová.

1090Svého času dostupné na internetové adrese ezeli.sweb.cz/ezeli/hrob.html (autor této disertační práce má kopii stránky uschovanou ve svém archivu).

1091Literární pseudonym, vlastním jménem Juan Carlos Blanco García.

1092Milan Hein na to vzpomíná následovně: „*Španělský dramatik a režisér Carlos Be mi e-mailem poslal reportáž, kterou napsal o pražských divadlech pro jeden španělský divadelní časopis. Tak jsme se seznámili. V reportáži píše i o Ungeltu... [...] Jen mimoděk tento ohnivý Španěl dodal, že je také autorem několika her, z nichž jedna dokonce byla přeložena do češtiny. Hned jsem o ni projevil zájem. Origami jsem přečetl jedním dechem a byl jsem uchvácen.*“ (<https://www.i-divadlo.cz/za-oponou/v-lete-za-ungeltem-na-novy-svet>)

1093Premiéra proběhla dne 13. května 2010.

lektorátu katalánštiny, postarala se o překlad básní – pod vedením Jana Schejbala – skupina studentů ve složení Olga Dolgushina, Jakub Herák, Miroslav Hrubý, Tereza Jirsová, Milena Káldyová, Darina Koubínová, Kateřina Kuncová, Alžběta Lexová, Karel Nevěčný, Michal Novenko, Dana Pacltová, Lenka Pospíšilová, Andrea Vlasáková, Jana Vrátníková, Anna Weberová a Jiří Zdeněk. Během večera zaznělo mimo jiné i několik básní ze sbírky *Pragari*, která byla inspirována Prahou a za níž Mireia Vidal-Conte obdržela v roce 2005 *Premi Miquel de Palol*.

8.3.1.14 Jaroslava Marešová (1984)

Jaroslava Marešová se ke katalánštině dostala roku 2003 během svého studia španělské filologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Díky studijně-poznávacímu pobytu kombinovanému s pracovní stáží v *Institució Pública Antoni M. Alcover*, zprostředkované roku 2008 pražským lektorátem, jí byla nabídnuta práce na překladu adaptované verze tří povídek zmíněného autora – *En Pere de la bona roba* (Pere a velejemná látka), *Els consells del rei Salomó* (Rady krále Šalamouna), *Sa filla del Sol i de la Lluna* (Dcera Slunce a Luny) –, které vyšly roku 2011 ve dvoujazyčné verzi ve svazku *Pět mallorských pohádek Antoniho M. Alcovera – Cinc rondalles mallorquines d'Antoni M. Alcover*.

Roku 2012 publikovala v časopise *Plav* překlad povídky Josepa Pla (1897-1981) *En mar* (Na moři), dále se však už věnovala pouze překladu z irštiny¹⁰⁹⁴ a španělštiny,¹⁰⁹⁵ konkrétně cestopisů ze 16. století, z nichž jednomu se věnovala již během svého doktorského studia oboru románské literatury (2010-2016). Ke katalánštině se vrátila roku 2021, kdy jí bylo pražským Institutem Cervantes svěřeno moderování debaty s katalánskou spisovatelkou Irene Solà (1990), pozvanou na knižní veletrh *Svět knihy*, pro kterýžto účel přeložila do češtiny dvě ukázky z jejího románu *Canto jo i la muntanya balla* (Zpívám já a hora tančí).¹⁰⁹⁶

Od roku 2016 působí na Katedře románských jazyků Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické na Technické univerzitě v Liberci, od roku 2020 spolupracuje s pražským *Centre Carlemany*, kde vyučuje kurz *Rozhovory o četbě: Analýzy a komentáře katalánsky psaných textů*.

8.3.1.15 Jana Vrátníková (1973)

Absolventka španělské filologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2004),¹⁰⁹⁷ kde od roku 2001 začala navštěvovat kurzy katalánštiny. Díky studijně-poznávacímu

1094Překladem jedné povídky Mícheála Ó Conghaile (1962) přispěla do výboru irsky psaných povídek *Muž, který vybouchl* (2016) a na internetu publikovala překlad úryvků z díla Míci Mac Gabhanna (1865-1948).
1095Knižně vydala roku 2019, resp. 2023 překlad cestopisu *Nafragios* (Ztroskotání) od Álvara Núñez Cabeza de Vaca (1488/90-1559) a *Andanças e viajes* (Skutky a cesty), jehož autorem je Pero Tafur (cca. 1410-1484).

1096Zmíněný román byl na Světu knihy představen pod názvem *Já zpívám a hora tančí*.

1097Absolventská práce s názvem *Literárně-historická svědeckví o vývoji andaluské španělštiny*.

pobytu kombinovanému s pracovní stáží v *Institució Pública Antoni M. Alcover*, zprostředkované pražským lektorátem, se roku 2008 dostala k práci na překladu dvou povídek zmíněného autora – *L'amor de les tres taronges* (Tři kouzelné pomeranče) a *En Joanet de la gerra* (Joanet ze džbánu) –, které vyšly roku 2011 ve dvoujazyčné verzi ve svazku *Pět mallorských pohádek Antoniho M. Alcovera – Cinc rondalles mallorquines d'Antoni M. Alcover*.

Ačkoli na klopě přebalu zmíněné knihy je uvedeno, že do češtiny přeložila verše Feliua Formosy (1934), Roberta Pastora (1945) či Teresy Pascual (1952), tyto vznikly jen jako součást překladatelské dílny, a tak jediným dalším publikovaným – formou veřejného čtení – překladatelským počinem je převod básní Mireiy Vidal-Conte a Rosiny Ballester, na němž se podílela spolu s dalšími 15 studenty lektorátu (viz výše).

8.3.1.16 Lucie Škrdlová (1979)

Absolventka studia překladatelství a tlumočnictví (angličtina a španělština) na Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (2004) se ke katalánštině dostala jednak v rámci studijního pobytu Erasmus na Universitat Autònoma de Barcelona, jednak díky kurzům nabízeným pražským lektorátem.

Účastnice překladatelské Soutěže Jiřího Levého¹⁰⁹⁸ přispěla k poznání katalánsky psané literatury překladem povídky Joaquima Ruyry (1858-1939) *Les senyorettes del mar* (Mořské dívky),¹⁰⁹⁹ uveřejněné v čísle 12/2012 časopisu *Plav*, které bylo věnováno tématu moře.

8.3.1.17 David Utrera Domínguez (1972)

David Utrera Domínguez vystudoval anglickou filologii na Universitat de Barcelona a češtinu na Masarykově univerzitě, na jejímž Ústavu románských jazyků a literatur posléze působil – až do roku 2021 – a kde roku 1999 zavedl kurzy katalánského jazyka. Utrera se významně zasloužil o rozvoj katalánských studií v Brně, čímž položil základy k otevření studijního bakalářského oboru katalánský jazyk a literatura, který lze na Masarykově univerzitě studovat od roku 2015.

Spolu se svou manželkou Olgou Čtvrtníčkovou přeložil do češtiny dva romány: roku 2014 *Mala dona* (Zlá žena) od Marca Pastora (1977) a roku 2018 román Marty Rojals (1975) *L'altra* (Ta druhá). U příležitosti konání Měsíce autorského čtení, jehož čestným hostem bylo roku 2016 Španělsko, přeložil do češtiny povídku mallorské prozaičky Carme Riery (1948) *Que hi és n'Àngela?* (Je tam Angela?), která byla jedním z řady pozvaných autorů.

1098V roce 2006 získala 3. místo v kategorii próza za překlad španělské povídky Rosy Montero (1951) *Tarde en la noche* (Pozdě v noci).

1099Překlad téže povídky – pod názvem *Mořští skřítki* – publikoval časopisecky roku 1906 již Antonín Pikhart.

8.3.1.18 Olga Čtvrtníčková (1977)

Olga Čtvrtníčková vystudovala obor anglický jazyk a literatura na Masarykově univerzitě (2002). Ke katalánštině se dostala prostřednictvím svého manžela Davida Utrery Domíngueze, s nímž přeložila do češtiny dva romány: roku 2014 *Mala dona* (Zlá žena) od Marca Pastora (1977) a roku 2018 román Marty Rojals (1975) *L'altra* (Ta druhá). Samostatně pak přeložila roku 2016 první dvě ze série čtyř u nás vydaných knih pro děti *L'Agus i els monstres* (Agus a příšerky) – *Salvem el Nautilus!* (Zachraňme Nautilus!) a *Arriba el Sr. Falt!* (Už je tady pan Flat!) –, jejichž autorem je Jaume Copons (1966),¹¹⁰⁰ a roku 2023 pak další knihu pro děti, tentokrát *Fake Over* (Fake Over. Konec lžím) od Nereidy Carrillové (1982).¹¹⁰¹

8.3.1.19 Vít Pokorný (1990)

Absolvent oboru hispanistika – tlumočnictví (čeština – francouzština) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2016) překládá ze španělštiny i francouzštiny,¹¹⁰² ale předmětem jeho dlouhodobého zájmu jsou především menšinové kultury Španělska a Francie. Zmíněný zájem jej přivedl ke katalánštině, s níž se poprvé seznámil na Lektorátu katalánštiny v Praze, a k okcitanštině, které se věnuje coby samouk, přičemž v rámci doktorského studia historie na Univerzitě Karlově se v současnosti zabývá osobností Bernarda Lesfarguese (1924-2018)¹¹⁰³ a okcitéanským obrozením po roce 1945.

Coby dlouholetý redaktor literárního měsíčníku *Plav* (2011-2019) se zasazoval – spolu s Ludškem Liškou – o zpřístupňování literatur malých a středních kultur včetně té psané katalánsky.¹¹⁰⁴ Z katalánštiny pro *Plav* přeložil povídku Pereho Calderse (1912-1994) *Fet d'armes* (Věc zbraní), přispěl i ukázkami z tvorby těchto básníků: Narcís Comadira (1942), Francesc Parcerisas (1944), Manel Gibert (1966), Teresa Colom (1973), Robert Pastor (1945), Josep Piera (1947).

1100 Ilustrovala Liliana Fortuny (1976).

1101 Ilustroval Alberto Montt (1972).

1102 Roku 2018 vyšel v Pokorného překladu knižní výbor *Hlas tebou stvořený* přinášející ukázkou z tvorby tří španělských básníků řazených k tzv. generaci 27 (Manuel Altolaguirre (1905-1959), Pedro Salinas (1891-1951) a Gerardo Diego (1896-1987), téhož roku vyšly knižně také Pokorného překlady z francouzštiny, jimiž přispěl do antologie subsaharského frankofonního románu, vydané ve svazku *Hledání subsaharských identit v románové tvorbě*.

1103 Tento okcitéanský spisovatel je významně spojen rovněž s katalánskou literaturou a tamním kulturním děním obecně, neboť do francouzštiny přeložil celou řadu katalánsky píšících autorů (Salvador Espriu, Mercè Rodoreda, Jesús Moncada, Joan Sales, Pere Calders, Baltasar Porcel, Jaume Cabré, Quim Monzó).

1104 Roku 2012 inicioval zařazení dvou katalánských povídek do č. 12/2012, roku 2014 vybídl katalanistu Jana Schejbalu ke spolupráci na tematickém čísle věnovaném exulantské literatuře Španělska v období občanské války a frankistické diktatury (č. 8/2014) a poté, co se tato spolupráce osvědčila, nabídl Janu Schejbalovi možnost realizace čísla zaměřeného již výhradně na katalánskou literaturu (č. 10/2015). Mimo výše uvedené se Schejbalovy překlady z katalánštiny objevily ještě ve třech dalších číslech (č. 9/2014, 2/2015 a 7-8/2016).

Pro číslo 1/2022 revue *Souvislosti* připravil ukázky z tvorby čtveřice severokatalánských básníků: Josep Sebastià Pons (1886-1962), Jordi Pere Cerdà¹¹⁰⁵ (1920-2011), Jep Gouzy (1932-2018), Joan-Pere Sunyer (1943).

8.3.1.20 Michal Brabec (1981)

Michal Brabec vystudoval filologii (španělština – angličtina) na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (2007), ke katalánštině se poprvé dostal za svého studijního pobytu v Zaragoze. Pro jeho budoucí překladatelské směřování se stalo klíčovým setkání s katalanistou Janem Schejbalem, který jej na pražském lektorátu katalánštiny mezi léty 2009 až 2020 vedl v kurzech literárního překladu a který v něm viděl pokračovatele svého úsilí.¹¹⁰⁶

Ačkoli Brabec překládá i ze španělštiny,¹¹⁰⁷ zaměřuje se především na katalánsky psanou literaturu, z níž pořídil překlady románů Irene Solà (1990) *Canto jo i la muntanya balla* (Zpívám já a hora tančí), Joana-Lluise Lluise *Jo soc aquel que va matar Franco* (Zabil jsem generála Franca), Joana Perugy (1954) *La república invisible* (Neviditelná republika), Alberta Villaróa *Blau de Prússia* (Pruská modř), románu pro mládež *Els adeus del Jaguar* (Jaguárovo sbohem) od Joanja Garcíi (1977), knihy pro děti *Què és la guerra?* (Co je to válka) od Eduarda Altarriby a dramatu Josepa Marii Miróa (1977) *Temps salvatge* (Bouřlivé časy). Svými překlady uveřejněnými v časopisech *Plav* a *A2* představil tvorbu dalších více než deseti katalánských autorů.¹¹⁰⁸ Spolupodílel se na vydání antologie katalánské poezie Miloslava Uličného *Perly v pavučině* a dlouhodobě usiluje o vydání překladů Jana Schejbala, které zůstaly v rukopisné podobě.

Roku 2010 vyhrál překladatelskou Soutěž Jiřího Levého, od roku 2014 spolupracuje s pražským Lektorátem katalánštiny (dnešní *Centre Carlemany*) a od roku 2021 působí jako asistent na Ústavu románských jazyků a literatur Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kde přednáší katalánskou literaturu, jejímž českým překladům se věnuje v rámci doktorského studia na Ústavu translologie FF UK, a vyučuje literární i neliterární překlad z katalánštiny a překlad a tlumočení ze španělštiny.

8.3.1.21 Matouš Jaluška (1985)

Matouš Jaluška působí již od roku 2014 v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, kde se zaměřuje na problematiku středověkého písennictví, která je předmětem jeho

1105Vlastním jménem Antoni Cayrol.

1106,„Rozhodně se musím zmínit o Michalu Brabcovi, to je velmi talentovaný překladatel, kterých se i mezi talenty objeví málo. Já jsem na něho fakticky hrdý a – nebojím se to říct – vidím v něm pokračovatele svého úsilí. Než jsem Michala a jeho práci poznal, měl jsem vážné obavy o to, co s tuzemskou katalanistikou bude“ (Šrámek 2021: 204).

1107Např. díla mexického autora Ávara Enrigueho (1969) *Hipotermia* (Podchlazení) a *Muerte súbita* (Náhla smrt) či divadelní hra Alfreda Sanzola (1972) *La ternura* (Něha).

1108Mimo jiné Jaime Cabré, Josep Pla, Quim Monzó, Sergi Pàmies, Joan Margarit, Antoni Morell, Teresa Colom, David Gálvez.

dlouhodobého zájmu. Roku 2017 získal na Univerzitě Karlově doktorát v oboru obecná a srovnávací literatura, přičemž tématem jeho disertace byla *Dvorná láska v kontextu herních aspektů dvorské kultury (Cantigas de Santa Maria a trubadúrský zpěvník R)*. Vzhledem k profesnímu zaměření tohoto literárního vědce¹¹⁰⁹ příliš nepřekvapí, že se zabýval i dílem středověkého katalánského (mallorského) myslitele, filozofa a teologa Ramona Llulle (1232-1316), z jehož traktátu *Llibre de l'ordre de cavalleria* (Kniha o rytířském stavu) přeložil do češtiny několik ukázek, které byly uveřejněny v č. 10/2015 časopisu *Plav*, věnovaném katalánsky psané literatuře.

8.3.1.22 Karolina Juráková (1977)

Karolina Juráková vystudovala obor východoevropská studia se specializací rusistika v kombinaci se španělštinou (2005) a obor jihovýchodoevropská studia v kombinaci s východoevropskými studii (2018). Pokud jde o literární překlad, věnuje se Juráková vzhledem ke svému zaměření především ukrajinštině¹¹¹⁰ a ruštině.¹¹¹¹

Z katalánsky psané literatury uveřejnila roku 2015 překlad povídky *Alta tecnologia* (Vyspělá technologie) od andorrského spisovatele Alberta Villaróa (1964)¹¹¹² a překlad ukázky z románu *Blau de Prússia* (Pruská modř) téhož autora. K oběma zmíněným překladům se dostala coby studentka pražského lektorátu, kde v té době navštěvovala kurz literárního překladu vedený Janem Schejbalem, jenž tehdy připravoval tematické číslo časopisu *Plav* věnované katalánsky psané literatuře.

8.3.1.23 Alžběta Kroupová (1991)

Alžběta Kroupová vystudovala hispanistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2017) a na tamním lektorátu navštěvovala také kurzy katalánštiny a katalánské literatury. Ta ji zaujala natolik, že se ve své bakalářské práci (2015) rozhodla věnovat Pere Caldersovi (1912-1994) a jeho povídkové tvorbě,¹¹¹³ z níž pro účely práce přeložila drobné pasáže z několika jeho povídek, jimiž dokládala svá tvrzení.

Alžběta Kroupová se literárnímu překladu nevěnuje, její jediné příspěvky spadají do roku 2015. Jsou jimi překlady Caldersovy povídky *L'arbre domèstic* (Tuzemský strom) a

1109Viz např. publikace *Sto písní o Marii: Toledský kodex Cantigas de Santa Maria krále Alfonse X. Učeného*, obsahující Jaluškovy překlady ze zmíněného, převážně galicijsky psaného souboru vyprávění o zázracích vykonaných titulní světící, který vznikl ve druhé polovině 13. století na kastilském dvoře krále Alfonse X. Učeného (1252-1284). Coby editor je Jaluška podepsán mj. pod monografií *Eseje o poezii a době Karla IV.*

1110Svémi překlady přispěla do antologie povídek Tanji Maljarčuk (1983), vydané pod názvem *Bestiář*, a do výboru próz Oleksandra Ivanovyče Klymenka (1970), vydaného pod názvem *Nejlepší dny*.

1111Svémi překlady přispěla do výboru próz Leonida Ivanoviče Dobyčina (1896-1936), vydaných pod názvem *Město En a jiné prózy*, podílela se i na překladu deníkových záznamů z prvních měsíců současné války na Ukrajině v podání Ivana Ampilogova (1979), které vyšly pod názvem *Zápisník z války*.

1112V časopise *Plav* (č. 10/2015) je jako autor zmíněné povídky chybně uveden Antoni Morell (1941-2020).

1113Poetika vybrané povídkové tvorby Pere Calderse.

povídky *La fe* (Důkaz) od Quima Monzóa, které Kroupová představila roku 2015 v rámci živého čtení během oslav dne svatého Jiří (*Diada de Sant Jordi*) pořádaného Česko-katalánským spolkem (*Casal Catalanotxec*) v Praze, jehož byla členkou. Dále už se jen podílela na převodu scénického skeče *El primer manuscrit* (Nový rukopis) Esteveho Solera (1976), jenž se roku 2015 účastnil rezidenčního pobytu v pražském *Divadle LETÍ*, během něhož zmíněný skeč vytvořil. Jelikož Solerova dřívější překladatelka Tereza Melicharová katalánštinu neovládá a text nebyl ve španělské verzi k dispozici, byla Kroupová přizvána ke spolupráci s tím, že vytvoří hrubou verzi českého překladu.¹¹¹⁴

8.3.1.24 Pavlína Švandová (1978)

Pavlína Švandová vystudovala španělský jazyk a teorii a dějiny filmu a audiovizuální kultury na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (2004), kde začala coby jedna z prvních studentek navštěvovat kurzy katalánštiny. Od roku 2003 začala pomáhat Davidu Utrerovi s výukou katalánského jazyka a poté i s kurzem katalánské kinematografie (Schejbal 2007b: 214), na Ústavu románských jazyků a literatura FF MU působí coby lektorka katalánského jazyka dodnes.¹¹¹⁵

Literárnímu překladu se nevěnuje, ale když se v Brně roku 2016 konal *Měsíc autorského čtení*, jehož čestným hostem bylo Španělsko, zapojila se do překladů pozvaných katalánsky píšících autorů. Do češtiny převedla verše několika básní Xaviera Farrého (1971) ze sbírky *Punt rere punt* (Tečka za tečkou), které následně ještě upravil do příslušné básnické formy Ivan Petlan.

8.3.1.25 Jiří Pešek (1989)

Jiří Pešek vystudoval španělský jazyk a literaturu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (2014),¹¹¹⁶ kde od zřízení bakalářského studijního oboru katalánský jazyk a literatura působí jako lektor předmětů zaměřených na kulturu a dějiny Katalánska a dalších katalánsky hovořících oblastí. Ke katalánštině se dostal za svých studií, rozhodující vliv na jeho budoucí zaměření měl studijní pobyt v Barceloně roku 2011, který stál u zrodu Peškova blogu catalunya2011.blogspot.com, skrze nějž přibližuje českým uživatelům internetu katalánské reálie a seznamuje je s aktuálním děním v Katalánsku.

Vedle spíše komerčně laděných knih ze španělštiny¹¹¹⁷ překládá Jiří Pešek také z katalánštiny. V rámci *Měsíce autorského čtení*, jehož čestným hostem bylo roku 2016

¹¹¹⁴Z osobního rozhovoru s Alžbětou Kroupovou.

¹¹¹⁵Pavlína Švandová je spoluautorkou učebnice katalánské morfologie *GramCat* (2019) a učebnice katalánštiny *ManuCat 1* (2023).

¹¹¹⁶Diplomová práce *Barcelona en las novelas de Juan Marsé: ¿un personaje literario?*.

¹¹¹⁷Např. *El desafortunado* (Druhý život Adolfa Eichmanna) Ariela Magnuse (1964), *La niña alemana* (Německá dívka) Armanda Lucase Correy (1959), *Postales del Este* (Pohlednice z východu) od Reyes Monforte (1971) či *Historias insólitas de los juegos olímpicos* (Nejúžasnější příběhy z olympijských her) od Luciana Wernickeho (1969).

Španělsko, přeložil ukázky z tvorby tří katalánských autorů,¹¹¹⁸ po nichž následovaly dva romány Rafela Nadala (1954) *La maledicció dels Palmisano* (Prokletý rod Palmisanů) a *La senyora Stendhal* (Paní Stendhalová). Roku 2018 přeložil román *El gran Joan* (Velký Joan) Antoniho Ferranda (1967), Katalánce žijícího v Praze, o dva roky později knihu pro děti *Els fantasmes no toquen a la porta* (Duchové neklepou na dveře) Eulàlie Canal (1963)¹¹¹⁹ a roku 2023 drobný román *La memòria de l'arbre* (Paměť stromu) Tiny Vallès (1976).

Od roku 2019 působí také jako lektor katalánského jazyka na Univerzitě Jana Ámose Komenského v Bratislavě.

8.3.1.26 Lucia Filipová¹¹²⁰

Lucia Filipová je jednou z prvních absolventek oboru katalánský jazyk a literatura na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, v rámci *Měsíce autorského čtení*, jehož čestným hostem bylo roku 2016 Španělsko, přeložila do češtiny ukázkou z románu Lluíse-Antona Baulenase (1958) *Amics per sempre* (Přátelé navždy), ale jinak se překladačtví nevěnuje.

8.3.1.27 Eva Lalkovičová (1991)

Eva Lalkovičová vystudovala na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity španělskou filologii a následně v magisterském programu obor překladatelství španělského jazyka (2017). Ze zmíněného jazyka přeložila do slovenštiny jednu knížku pro děti¹¹²¹ a roku 2021 básně Patricie Gonzalo de Jesús (1978), vydané pod názvem *Vzdušné korene*.

Eva Lalkovičová je zároveň jednou z vůbec prvních absolventek brněnské katalanistiky (2018). Ve své bakalářské práci *Els problemes específics de la traducció teatral analitzats en les traduccions de l'obra "La Màquina de parlar"* se zabývala vlastním překladem divadelní hry Victorie Szpunberg (1973) *La màquina de parlar* (Mluvicí stroj), který pořídila spolu s Jiřím Peškem roku 2017 pro festival scénického čtení SPECIFIC (Lalkovičová 2018: 6), jehož tehdejší ročník byl věnován španělské dramatičce.

V současnosti je interní doktorandkou Ústavu románských studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a ve své disertační práci se zabývá českými a slovenskými překlady děl Gabriely Garcíi Márqueze, jímž se zabývala již ve své diplomové práci.¹¹²²

¹¹¹⁸Sebastià Alzamora (1972), Maria Mercè Cuartiella (1964), Joan Manuel Soldevilla (1964).

¹¹¹⁹Ilustrovala Rocio Bonilla (1970).

¹¹²⁰Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

¹¹²¹*Farma : ilustrovaná encyklopédia pre deti*.

¹¹²²*La problemática de la traducción de los elementos culturales en la obra de G. García Márquez desde la perspectiva de la teoría de comunicación*.

8.3.1.28 Jana Písařová¹¹²³

Jana Písařová přeložila roku 2018 z katalánštiny dvě ze čtyř u nás vydaných knih pro děti ze série *L'Agus i els monstres* (Agus a příšerky) – *La guerra del bosc* (Lesní válka) a *La cançó del parc* (Píseň parku) –, jejichž autorem je Jaume Copons (1966),¹¹²⁴ a tři obrázkové knihy ilustrátorky Ainy Bestardové (1981)¹¹²⁵ z řady *Què s'amaga...?* (Co se skrývá...?): roku 2017 *Què s'amaga dins el cos humà?* (Co se skrývá v lidském těle?), o dva roky později *Què s'amaga dins el bosc?* (Co se skrývá v lese?) a *Què s'amaga dins el mar?* (Co se skrývá v moři?).

8.3.1.29 Eliška Kučerová (1995)

Eliška Kučerová je absolventkou katalanistiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (2020) a překladatelství a tlumočnictví v kombinaci čeština – španělština na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2024).¹¹²⁶ V rámci své bakalářské práce¹¹²⁷ z roku 2019 přeložila dvě povídky¹¹²⁸ ze sbírky Jesúse Moncady (1941-2005) *El Cafè de la Granota* (Kavárna U žáby¹¹²⁹).

8.3.1.30 Studenti katalanistiky na Masarykově univerzitě překládající báseň rektora z Vallfogony

U příležitosti Světového dne poezie přeložili – pod vedením Jiřího Peška – studenti Adéla Koledová, Danil Lebedev, Kristýna Loučková a Kateřina Šepeláková sonet katalánského barokního autora Francesca Vicenta Garcii (1579-1623), známějšího jako rektor z Vallfogony, *Tant si baixes la vista vers la immunda* (Ať už skloníš zrak do černoty),¹¹³⁰ který byl Institutem katalánského písemnictví (Institutió de les Lletres Catalanes) pro daný rok vybrán s ohledem na 400. výročí úmrtí zmíněného autora. Výsledný text byl publikován na facebookovém účtu příslušného studijního oboru.

8.3.1.31 Vít Groesl (1990)

1123Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

1124Ilustrovala Liliana Fortuny (1976).

1125Ačkoli je jako (hlavní) autorka knihy uváděna ilustrátorka Aina Bestardová, spoluautorkou je autorka textů Mireia Triusová.

1126Diplomová práce *Přínos Kamila Uhlíře k české recepci jihoamerické literatury*.

1127*El Cafè de la Granota: traducció comentada i una hipòtesi de traducció al txec*.

1128*Paraules des d'un oliver* (Kamarád nebo zloděj?) a *Els delfins* (Vhodný nástupce).

1129Název zde uvádíme tak, jak jej přeložila zmíněná překladatelka, ačkoli jeho gramaticky správná podoba by byla *Kavárna U Žáby*. V této souvislosti je však třeba dodat, že i překlad povídek samotných vykazuje celou řadu gramatických, pravopisných, syntaktických i jiných nedostatků, byť je oponentským posudkem hodnocen pozitivně.

1130V adaptované verzi Josepa Pedralse.

Absolvent oboru katalánský jazyk a literatura na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (2022) z katalánštiny přeložil báseň Joana Maragalle (1860-1911) *Oda a Espanya* (Óda na Španělsko), jejíž české znění přednesl v dubnu roku 2023 v rámci literární akce pořádané Česko-katalánským spolkem (*Casal catalanotxec*) u příležitosti knižního svátku svatého Jiří (Diada de Sant Jordi).

Již během svých studií, kdy se vedle katalánštiny zajímal také o baskičtinu, založil nakladatelství Euskaldun, jehož prostřednictvím plánuje vydávat české překlady nejen z katalánsky psaných literatur, ale i dalších menšinových jazyků (Brabec M. 2022c).

8.3.2 Překladaelé překládající ze španělské předlohy¹¹³¹

8.3.2.1 Želimír Procházka (1921-2003)

Želimír Procházka se narodil v Dubrovníku, vystudoval chemii a pracoval v Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd ČR.¹¹³² Začátkem 70. let založil Sdružení pro pomoc mentálně postiženým a jako „dlouholetý ochránce práv lidí s mentálním postižením“¹¹³³ se v této oblasti snažil provádět osvětu.¹¹³⁴ Svým kolegům chemikům překládal odborné studie do anglického jazyka, z něhož roku 1993 přeložil knihu Sue Buckley *Vývoj čtení a řeči u dětí s Downovým syndromem*. O rok později díky svému zaměření a znalosti španělštiny přeložil na základě španělské předlohy původně katalánsky psanou knihu Josepa Marií Espinàse *El teu nom és Olga* (Jmenuješ se Olga), v níž se autor formou dopisů obrací ke své dceři postižené Downovým syndromem. Jak je z výše uvedeného zjevné, nešlo v tomto případě o snahu propagovat katalánskou literaturu, nýbrž o snahu svět takto handicapovaných lidí odtabuizovat a přiblížit jej široké veřejnosti.

8.3.2.2 Eduard Hodoušek (1921-2004)

Eduard Hodoušek studoval srovnávací dějiny literatur u profesora Václava Černého a estetiku u profesora Jana Mukařovského (1945-50), na základě práce *Španělské divadlo v Čechách v 19. století* získal následně doktorát. V letech 1952-63 a 1971-82 pracoval jako redaktor v nakladatelství Odeon. Zabýval se románskými literaturami, především španělskou¹¹³⁵ a portugalskou.¹¹³⁶

1131Připomínáme, že vzhledem k tématu práce a tomu, v čem spočívá její těžiště, jsou překladaelé – stejně jako v předchozích obdobích – uváděni chronologicky, tj. v pořadí, v jakém publikovali svůj první překlad z katalánské literatury.

1132<http://chemicke-listy.cz/Bulletin/bulletin321/bulletin321.html>

1133Milena Černá: Zpráva o činnosti za rok 2003. Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové, Praha 2004.

1134Vedle publikování několika článků v tisku se např. podílel na scénářích televizního pořadu *Klíč*, magazínu o úskalích i radostech života se zdravotním handicapem.

1135V letech 1963-71 byl odborným pracovníkem sekce iberoamerických literatur v Ústavu jazyků a literatur ČSAV.

Příležitostně překládal z francouzštiny,¹¹³⁷ ale stěžejní a naprosto zásadní byla jeho překladatelská činnost ze španělského jazyka, z něhož do češtiny převedl mimo jiné starší literaturu¹¹³⁸ i literaturu 19. století,¹¹³⁹ avšak nejvíce se věnoval latinskoamerické literatuře,¹¹⁴⁰ především mexickým autorům¹¹⁴¹ a Kubánci Aleju Carpentierovi (1904-1980).¹¹⁴²

V našem soupisu překladatelů katalánsky psané literatury figuruje díky překladu knihy Pereho Gimferrera (1945) *Max Ernst o la dissolució de la identitat* (Max Ernst neboli Rozplývání identity), který pořídil roku 1993 na základě španělské předlohy.¹¹⁴³

8.3.2.3 Martin Gajdoš¹¹⁴⁴ a Jitka Vaňová¹¹⁴⁵

Mezi překladateli katalánské literatury do češtiny uvádíme i Martina Gajdoše a Jitku Vaňovou, neboť jsou podepsáni pod českým překladem historického románu andorrského autora Alberta Salvadóa (1951-2020) *El mestre de Kheops* (Cheopsův učitel), který vyšel roku 2005 v Ružomberoku. Jedná se však o český převod Vaňové původního Gajdošova překladu do slovenštiny, v níž román vyšel v témže nakladatelství již roku 2003, a tudíž o překlad nepřímý. Nicméně při bližším ohledání jsme zjistili, že Gajdoš román přeložil na základě španělské předlohy, pročež bychom výsledný překlad do češtiny mohli označit jako nepřímý překlad „na druhou“, neboť k němu vedlo hned trojí přetlumočení: z katalánštiny do španělštiny, ze španělštiny do slovenštiny, ze slovenštiny do češtiny.

8.3.2.4 Eva Kadlečková¹¹⁴⁶ (1980)

Eva Kadlečková, absolventka španělské filologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2005, rigorózní řízení 2006), přeložila na základě španělské předlohy původně katalánsky psanou divadelní hru *Temptació* (Pokušení), jejímž autorem je Carles Battle i

1136V letech 1982-1990 působil jako externí lektor literatur portugalského jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

1137Mj. Anatole France (1844-1924) či Françoise Sagan (1935-2004).

1138*La Celestina* (Celestina) od Fernanda de Rojase (asi 1465-1541), *La vida del Buscón* (Život rošťáka) od Francisca de Quevedo (1580-1645).

1139Román *Doña Perfecta* (Doña Perfecta) Benita Péreze Galdóse (1843-1920), přičemž za překlad románu Leopolda Aláse (Clarína) (1852-1901) *La Regenta* (Regentka) obdržel Cenu Josefa Jungmanna za rok 2001.

1140*Slovník spisovatelů Latinské Ameriky* (Libri, 1996) vznikl po jeho vedením.

1141*La región más transparente* (Nejprůzračnější kraj) od Carlose Fuentesese, *Confabulario* (Bájení) od Juana Josého Arreoly a *Pedro Páramo* od Juana Rulfa.

1142Z Carpentierovy tvorby přeložil mj. tato díla: *Reino de este mundo* (Království z tohoto světa), *Pasos perdidos* (Ztracené kroky), *Guerra del tiempo* (Válka s časem), *El Siglo de las Luces* (Výbuch v katedrále), *El recurso del método* (Náprava dle metody), *Concierto barroco* (Barokní koncert), *El arpa y la sombra* (Harfa a stín).

1143Studii o Ernstově životě a díle napsala a reprodukovala, životopisné údaje a literaturu doplnila Eva Petrová (Gimferrer 1993: [216]).

1144Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

1145Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

1146Provdaná Šašková.

Jordà (1963). Překlad zmíněné hry vyšel roku 2008 knižně ve svazku *Tři katalánské hry* a spolu s ostatními dvěma byl v listopadu téhož roku představen formou scénického čtení. Premiéry se zmíněná hra dočkala v divadle Komédie roku 2019 v rámci prvního ročníku festivalu *Tres Deseos, dny španělské a latinskoamerické dramatiky*.

Mimo výše uvedené drama se překlady katalánské literatury nevěnuje, v letech 2015-2020 přeložila ze španělštiny do češtiny sérii knih pro děti od Elviry Lindo (1962) a novelu *El esclavo* (Otrok) mexického spisovatele Ananda Dilvara (1966).

8.3.2.5 Martina Černá¹¹⁴⁷ (1976)

Martina Černá je teatroložka,¹¹⁴⁸ koordinátorka mezinárodní spolupráce v oblasti divadla a překladatelka divadelních her,¹¹⁴⁹ specializuje se na současné české i zahraniční divadlo, především na současnou německy,¹¹⁵⁰ španělsky¹¹⁵¹ a portugalsky psanou dramaturgii.¹¹⁵²

Na základě španělské předlohy přeložila původně katalánsky psanou divadelní hru Sergiho Belbela (1963) *Després de la pluja* (Po dešti), která měla premiéru – v podobě scénického čtení – v dubnu roku 2010 v rámci *Festivalu iberoamerických kultur TRANSTEATRAL*, na jehož pořádání se Martina Černá podílí od roku 2003. Od zmíněného autora přeložila – rovněž ze španělské předlohy – také hru *Mòbil* (Mobil), jejíž divadelní premiéra se uskutečnila v dubnu roku 2009 v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích, avšak čeští diváci, respektive posluchači se s ní mohli seznámit již o rok dříve, kdy byla formou rozhlasového čtení odvysílána Českým rozhlasem na stanici Vltava.

Nepřímé překlady katalánských divadelních her v podání Martiny Černé doplňuje česká verze první části trilogie dramaturga Esteveho Solera (1976) *Contra el progrés. Contra la democràcia. Contra l'amor* (Proti pokroku. Proti demokracii. Proti lásce), jejíž scénické čtení proběhlo v lednu roku 2013 v pražském Divadle LETÍ.

8.3.2.6 Lenka Sovová (1979)

Teatroložka Lenka Sovová vystudovala režii na Katedře loutkového a alternativního divadla Divadelní fakulty Akademie múzických umění, z nizozemštiny přeložila sérii knih pro děti autorky Kariny Schaapman (1960), ze španělštiny pak tři divadelní hry¹¹⁵³ Juana

1147Provdaná Pecková Černá.

1148Studium oboru divadelní věda na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy zakončila roku 2003 magisterskou prací *Argentinské postmoderní drama*.

1149Za překlady několika divadelních her argentinských dramatiků Rafaela Spregelburda a Eduarda Pavlovského obdržela Martina Černá roku 2014 *Anticenu Skřípec*, udělovanou každoročně Obcí překladatelů za překladové dílo, které vykazuje závažné nedostatky v převodu z cizího jazyka do češtiny.

1150Martina Černá je absolventkou česko-německého bilingvního gymnázia v Praze.

1151V rámci doktorského studia: *Argentinské postmoderní drama*.

1152Zdroj Dilia: <https://www.dilia.cz/autori/item/1687-cerna-martina>

1153*El traductor de Blumemberg, El sueño de Ginebra, Animales nocturnos*.

Mayorgy (1965), vydané knižně ve společném svazku roku 2008. Následně ze španělské předlohy pořídila nepřímý překlad katalánského dramatu Sergiho Pompermayera (1967) *Refugiats* (Uprchlíci), které mělo premiéru 23. dubna 2009 v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích.

8.3.2.7 Vladimír Medek (1940-2022)

Absolvent studia Vysoké školy ekonomické v Praze (1962) proslul jako vynikající překladatel ze španělštiny¹¹⁵⁴ a angličtiny.¹¹⁵⁵ Ze španělské předlohy přeložil do češtiny Vladimír Medek, držitel Ceny Josefa Jungmanna,¹¹⁵⁶ mezi léty 2010 až 2012 trilogii pro mládež *La guerra de les bruixes* (Válka čarodějek)¹¹⁵⁷ od Maite Carranzy (1958), která však byla původně napsána katalánsky, byť souběžně s jednotlivými díly v katalánštině byly vydávány i jejich verze ve španělském jazyce, do něhož knihy přeložila sama autorka.

8.3.2.8 Ivory Rodriguez¹¹⁵⁸

Překladatel z angličtiny¹¹⁵⁹ a španělštiny, který se věnuje překladům divadelních her. Ze španělštiny přeložil komedie argentinského dramatika Eduarda Rovnera (1942-2019) *Volvió una noche* (Vrátila se jednou v noci) a *Compañía* (Společnost), do španělštiny hru Petra Zelenky (1967) *Příběhy obyčejného šílenství* (Historias de locura ordinaria).

Na základě španělské předlohy přeložil do češtiny divadelní hru katalánského dramatika Jordiho Galcerana (1964) *El mètode Grönholm* (Grönholmova metoda), jejíž premiéra – pod názvem Konkurz podle Grönholma – se uskutečnila dne 31. října 2011 na Malé scéně Slovákckého divadla v Uherském Hradišti.

8.3.2.9 Cyril Navrátil (1989)

1154Mimo jiné přeložil romány Gabriely Garcíi Márqueze (1927-2014) *Cien años de soledad* (Sto roků samoty), *La Hojarasca* (Všechna špína světa) a *Del amor y otros demonios* (O lásce a jiných běsech), Julia Cortáзара (1914-1984): *Rayuela* (Nebe, peklo, ráj), Maria Vargase Llosy (1936): *La casa verde* (Zelený dům), Josého Donosa (1924-1996): *Coronación* (Korunovace), Carlose Fuentes (1928-2012): *Gringo viejo* (Starý gringo), Artura Pérez-Reverte (1951): *La piel de tambor* (Kůže na buben).

1155Proslavil se mj. díky českým překladům ságy J. K. Rowlingové o Harrym Potterovi, kterou překládal spolu se svým bratrem Pavlem Medkem (1952-2015).

1156Toto ocenění za nejlepší překlad roku 2018 obdržel za převod románu Antonia Muñoz Moliny (1956) *El jinete polaco* (Polský jezdec).

1157Trilogii tvoří tyto knihy: *El clan de la lloba* (Klan vlčice), *El desert de gel* (Ledová pustina) a *La maledicció d'Odi* (Odina kletba).

1158Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

1159Např. básnická sbírka Leonarda Cohena (1934-2016) *Death of lady's man* (Smrt muže, který patřil jedné ženě), jednoaktovka Lynn Nottage (1964) *Poof!* (Pšouk) či kniha Thomase Meloryho (asi 1405-1471) *Le Morte d'Arthur* (Artušova smrt), za jejíž český překlad mu byla roku 1997 udělena *Anticena Skřípec* z důvodu zjevného plagiátorství.

Cyril Navrátil vystudoval studijní obor hispanistika (2014), věnuje se vlastní tvorbě – napsal dvě hry a mnoho skečů do rozhlasu – a překladu, přičemž se zaměřuje na tvorbu Zlatého věku, z níž přeložil například komedie Lopeho de Vega (1562-1635) *Mujeres y criados* (Ženy a sluhové) a *El castigo sin venganza* (Spravedlivý trest).¹¹⁶⁰

Ze španělské předlohy přeložil katalánsky psanou hru Esteveho Solera (1976) *Contra la democràcia* (Proti demokracii), která tvoří součást trilogie *Contra el progrés. Contra la democràcia. Contra l'amor* (Proti pokroku. Proti demokracii. Proti lásce) sestávající z 21 tematicky propojených kratších jednoaktovek. Zmíněná trilogie byla souborně hrána v červnu roku 2014 v Centru současného umění DOX.¹¹⁶¹

8.3.2.10 Tereza Melicharová (1991)

Vystudovaná hispanistka¹¹⁶² a iberoamerikanistka Tereza Melicharová překládá ze španělštiny. Vedle překladu dvou knižně vydaných, spíše komerčních titulů¹¹⁶³ pořídila také převod dvou katalánských divadelních her, k nimž se dostala během tehdejšího studia na DAMU. Nejprve roku 2014 přeložila na základě španělské předlohy soubor *Contra l'amor* (Proti lásce), který je třetí částí katalánsky psané trilogie *Contra el progrés. Contra la democràcia. Contra l'amor* (Proti pokroku. Proti demokracii. Proti lásce) Esteveho Solera (1976), a roku 2015, kdy byl zmíněný autor na rezidenčním pobytu v pražském Divadle LETÍ, také jeho scénický skeč *El primer manuscrit* (Nový rukopis), jenž byl představen v rámci *Maratónu scénických skic* (součást Projektu scénických skic 8@8). Jelikož byl tento scénický skeč vytvořen – v katalánštině – právě během zmíněného pobytu – k 10. narozeninám Divadla LETÍ – a neexistoval jeho španělský převod, spolupracovala s Melicharovou na jeho překladu Alžběta Kroupová, která katalánštinu ovládá.

8.3.2.11 Ivan Jergl (1941)

Vedle vlastní tvorby, v níž „zpracovává převážně témata ze života zdravotně postižených, jejichž problémy poznává od raného dětství i z vlastní zkušenosti,¹¹⁶⁴“ se věnuje i překladu ze španělštiny, přičemž své povídky a překlady španělsky píšících autorů publikoval především časopisecky. V knižním vydání vyšly jeho překlady románu bolivijského autora Fernanda Mediny Ferrady (1925-?) *Los muertos están cada día más indóciles* (Mrtví jsou každým dnem vzpurnější) a divadelní hra peruánského dramatika Alonsa Alegríi (1940) *El cruce sobre el Niágara* (Po laně nad Niagarou). Na základě

1160Zdroj Dilia: <https://www.dilia.cz/dila/item/9580-navratil-cyril>

1161Nicméně z celkových 21 jednoaktovek jich bylo inscenováno pouze 17 (<https://www.divadelni-noviny.cz/tri-ctyri-pet-smrt>).

1162Magisterská práce *Motiv dehumanizace člověka v současném mexickém divadle: Edgar Chías, Jaime Chabaud*.

1163Roku 2019 přeložila thriller *Ella lo sabe* (Ona to ví) od Loreny Francové (1983), roku 2022 thriller *El mentiroso* (Lhář) od Miquela Santiaga (1975).

1164<https://www.iliteratura.cz/clanek/17377-jergl-ivan>

španělské předlohy převedl do češtiny komedie katalánského dramatika Jordiho Galcerana (1964) *Burundanga a El crèdit* (Úvěr), které u nás měly premiéru roku 2014 v divadle Rokoko, respektive roku 2022 v Divadle Metro.

8.3.2.12 Lucie Trägerová¹¹⁶⁵

Lucie Trägerová vystudovala obor překladatelství a tlumočnictví (čeština – španělština) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde své studium zakončila roku 2016 diplomovou prací *Komentovaný překlad: Maite Carranza – Palabras Envenenadas. Barcelona, Edebé, 2010*. Trägerová zmíněný detektivní román pro mládež přeložila na základě španělské předlohy, kniha Maite Carranzy *Paraules emmetzinades* však byla původně napsána katalánsky, byť souběžně s originálem byla vydána i jeho verze ve španělském jazyce, do něhož knihu přeložila sama autorka.¹¹⁶⁶

8.3.2.13 Lada Hazaiová (1978)

Lada Hazaiová vystudovala španělskou filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2002), kde následně získala doktorát v oboru románské literatury.¹¹⁶⁷ Patří mezi zavedené literární překladatele ze španělského jazyka,¹¹⁶⁸ jehož prostřednictvím – to jest na základě španělského překladu katalánského originálu – českým čtenářům roku 2018 zpřístupnila dílo *Germà de gel* (Bratr z ledu) katalánské autorky Alicie Kopí¹¹⁶⁹ (1982).

8.3.2.14 Blanka Stárková (1944)

Překladatelka Blanka Stárková, držitelka Státní ceny za literaturu a překladatelské dílo,¹¹⁷⁰ vystudovala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor španělština – výtvarná výchova (1968). Roku 1970 nastoupila do Československého rozhlasu, v němž – nyní již Český rozhlas – coby redaktorka, dramaturgyně a moderátorka působí dodnes. Věnuje se překladu španělsky psané literatury,¹¹⁷¹ především dílu Gabriela Garcíi Márqueze (1927-

1165Základní biografické údaje se nám nepodařilo zjistit.

1166Dalším knižně vydaným překladem Trägerové – tentokrát již skutečně ze španělsky psané literatury – je převod románu Mariany Enríquezové (1973) *Éste es el mar* (Tohle je moře) z roku 2019.

1167Disertační práce *Skryté tváře fantastična. Fantastická literatura v oblasti Río de la Plata v 19. a 20. století*.

1168Např: *Ojos de perro azul* (Oči modrého psa) Gabriel García Márquez (1927-2014), *Historias de cronopios y de famas* (Příběhy o kronopech a fámecích) Julio Cortázar (1914-1984), *Bartleby y compañía* (Bartleby a spol.) Enrique Vila-Matas (1948), *La catedral del mar* (Katedrála moře) Ildefonso Falcones (1959), *Las cosas que perdimos en el fuego* (Co nám oheň vzal) Mariana Enríquez (1973).

1169Vlastním jménem Imma Ávalos Marquès.

1170Toto ocenění obdržela roku 2020 za dosavadní překladatelské dílo v oblasti překladu literárních děl.

1171Blanka Stárková přeložila např. romány Javieru Mariase (1951-2022) *Corazón tan blanco* (Srdce tak bílé) a *Negra espalda del tiempo* (Černá záda času), romány Nada (Nic) Carmen Laforetové (1921-2004), *Premios* (Výherci) Julia Cortázara (1914-1984), *Soldados de Salamina* (Vojáci od Salaminy)

2014).¹¹⁷² Za šíření povědomí o španělské kultuře v České republice a prohloubení kulturních vztahů mezi oběma zeměmi obdržela Blanka Stárková roku 2014 Řád Isabely Kastilské.

Na základě španělské předlohy – vyhotovené samotnou autorkou původně katalánsky psaného textu – přeložila divadelní hru *Rita*, jejíž autorkou je Marta Buchaca (1979). Scénické čtení zmíněné hry proběhlo v dubnu roku 2023 v Činoherní kavárně.¹¹⁷³

8.3.2.15 Petr Gojda (1985)

Petr Gojda vystudoval obor divadelní věda a španělština¹¹⁷⁴ na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (2010) a poté obor režie a dramaturgie na DAMU. Od roku 2011 spolupracuje s Českým rozhlasem,¹¹⁷⁵ vedle toho překládá ze španělštiny¹¹⁷⁶ a spolupracuje s různými vydavateli audioknih.¹¹⁷⁷

S cílem dostat u nás do širšího povědomí – a následně na scény českých divadel – současnou španělskou dramaturgiu založil ve spolupráci s pražským Institutem Cervantes roku 2021 projekt s názvem *La batalla. Combates de dramaturgia contemporánea*,¹¹⁷⁸ v jejímž rámci byly v Praze představeny i ukázky z díla 5 katalánských autorů. Sám Gojda roku 2022 přeložil drama katalánského dramatika Jordiho Casanovase (1978) *Jauria* (Smečka), které je však psáno španělsky, neboť text se skládá z přesných (španělsky pronášených) výpovědí účastníků soudního líčení v nechvalně známém případě „La mainada“.

V našem přehledu figuruje díky překladu původně katalánsky psané komedie *Lapònia* (Laponsko) dvojice Cristina Clemente (1977) a Marc Angelet (1966), kterou do češtiny převedl roku 2023 na základě španělské předlohy.

8.4 Překládání autoři

-
- Javiera Cercase (1962) či novelu Miguela Delibese (1920-2010) *Parábola del naufrago* (Podobenství o trosečnickovi).
- 1172Od zmíněného kolumbijského autora Stárková přeložila mimo jiné tato díla: *El amor en los tiempos del cólera* (Láska za časů cholery), *Relato de un naufrago* (Zpověď trosečnicka), *Memoria de mis putas tristes* (Na paměť mým smutným courám), *Increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada* (Neuvěřitelný a tklivý příběh o bezelstné Eréndire a její ukrutné babičce), *Funerales de la Mamá Grande* (Pohřeb Velké matky).
- 1173Ukázka z překladu zmíněné hry byla – taktéž ve formě scénického čtení – představena již v listopadu roku 2022 v rámci projektu *La batalla / Souboj dramatiků*.
- 1174Diplomová práce: *Dramatická tvorba Ramóna Marii del Valle-Inclán*.
- 1175Na stanici Vltava působí převážně jako moderátor kulturní publicistiky či jiných pořadů a koncertů, jako redaktor publicistických a dokumentárních pořadů zejména z oblasti divadla, ale též jako dramaturg a režisér rozhlasové četby, audioknih a jiných slovesných formátů.
- 1176V rámci Překladatelské dílny Jiřího Joska přeložil roku 2008 hru *Perro muerto en la tintorería: Los Fuertes* (Mrtvý pes v čistírně: Silní), jejíž autorkou je španělsky píšící Katalánka Angélica Liddell (1966).
- 1177Pro vydavatelství *Témbr* režíroval např. audioverzi Saint-Exupéryho knihy *Petit prince* (Malý princ: v překladu Jiřího Pelána, pro *Tympanum* např. audioverzi románu Cormaca McCarthyho *No country for old men* (Tahle země není pro starý) v překladu Davida Petru).
- 1178Souboj dramatiků. Dramatická bitva čtyř současných španělských autorů v ringu čtyř českých režisérů.

Nebývalý nárůst překladatelů podílejících se na zpřístupňování katalánské literatury, který má ve valné většině případů úzkou spojitost s rozvojem výuky katalánského jazyka u nás, se zcela logicky odrazil nejen na celkovém počtu nových překladů, ale promítl se také na značném rozšíření přeložených autorů, když jejich dosavadní počet (50) vzrostl o 73 nových, do češtiny přeložených jmen. Tato rozrůzněnost je dána především již zmiňovaným nárůstem počtu překladatelů, ale zapomínat nesmíme ani na pestrost nakladatelských subjektů, jejichž rozličné preference je třeba brát rovněž v potaz.

8.4.1 Realizované překlady

Mezi nejpřekládanějšími katalánsky píšícími autory tohoto sledovaného období najdeme autorku románů pro mládež Maite Carranzu, které u nás vyšla trilogie *La guerra de les bruixes* (Válka čarodějek), po níž následovala další kniha pro mládež *Paraules emmetzinades* (Jedovatá slova), a Jaumeho Coponse, autora knih pro děti, jemuž u nás vyšly čtyři knihy ze série *L'Agus i els monstres* (Agus a příšerky).

Čtyřikrát byli přeloženi také dramatikové Sergi Belbel a Esteve Soler, z jejichž tvorby byly do češtiny přeloženy shodně čtyři divadelní hry. Z dalších dramatiků stojí za zmínku Jordi Galceran, z jehož díla byl do češtiny pořízen překlad tří her – *El mètode Grönholm* (Grönholmova metoda),¹¹⁷⁹ *Burundanga* a *El crèdit* (Úvěr) – a ještě také Marta Buchaca se dvěma přeloženými hrami – *A mi no em diguis amor* (Neříkej mi lásko) a *Rita* – a Josep Maria Benet i Jornet, z jehož divadelní tvorby byl do češtiny převeden stejný počet her, avšak zatímco *Soterrani* (Sklep) se vedle inscenace dočkala i knižního vydání, *El manuscrit d'Ali Bei* (Rukopis Aliho Beje) zůstal pouze v rukopisné podobě.

Z prozaiků píšících pro dospělé patří k nejpřekládanějším autorům daného období Jaume Cabré, který byl českým čtenářům představen románem *Jo confesso* (Přiznávám, že...), jednou povídkou ze sbírky *Viatge d'hivern* (Zimní cesta) a ukázkou z knihy esejů *El sentit de la ficció* (Smysl fikce), nadto se v rukopisné podobě dochoval překlad jeho románu *Senyoria* (Blahorodí). Čtyřikrát byla přeložena také tvorba Quima Monzóa (1952), když jeho román *La magnitud de la tragèdia* (Průšvih na druhou) doplnily samostatné překlady tří povídek: jedné ze sbírky *Mil cretins* a dvě ze sbírky *El perquè de tot plegat*.

Tříkrát byli přeloženi Andorran Antoni Morell (1941-2020), jemuž v češtině vyšly dvě novely – *Borís I, rei d'Andorra* (Boris I., král andorrský) a *La neu adversa* (Protivný sníh) a časopisecky ještě ukázka z další (*Set lletanies de mort* (Sedm předsmrtných litaní)), Quim Monzó (1952), a rovněž Pere Calders (1912-1994), z jehož povídkové tvorby bylo v rámci

¹¹⁷⁹V české premiéře z roku 2011 uvedeno pod názvem Konkurz podle Grönholma.

zamýšleného¹¹⁸⁰ výboru přeloženo 15 povídek¹¹⁸¹ a další dvě samostatně, otištěné časopisecky.

Dvěma přeloženými romány vyniká Rafel Nadal (1954): *La maledicció dels Palmisano* (Prokletí rodu Palmisanů) a *La senyora Stendhal* (Paní Stendhalová). Následuje dvojice autorů, z jejichž tvorby bylo do češtiny převedeno jedno celé dílo a k tomu ukázka z jiné prózy. Jsou to Andořan Albert Villaró (1964) s románem *Blau de Prússia* (Pruská modř)¹¹⁸² a jednou povídkou ze sbírky *La selva moral* (Mravní prales),¹¹⁸³ a Severokatalánc Joan-Lluís Lluís (1963), vedle jehož románu *Jo soc aquell que va matar Franco* (Zabil jsem generála Franca) byla přeložena ukázka z prózy *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos* (Mé rozpravy se psem o Francii a Francouzích).

Z dalších autorů, jejichž české převody nebyly pouze ojedinělým počinem, uvedme ještě Jesúse Moncadu (1941-2005), z jehož tvorby byla do češtiny přeložena ukázka z románu *Camí de sirga* (Potahová stezka) a dvě povídky ze sbírky *El Cafè de la Granota* (Kavárna U žáby), přeložené v rámci bakalářské práce, Josepa Pla (1897-1981) s ukázkou z jeho knihy *El quadern gris* (Šedý sešit) a povídkou ze sbírky *El vent de garbí* (Jihovýchodní vítr)¹¹⁸⁴ a také Sergiho Pàmiese (1960) představeného pěti přeloženými povídkami (jedna ze sbírky *Si menges una llimona sense fer ganyotes* (Jestli sníš citrón a nebudeš se u toho šklebit), zbylé čtyři ze sbírky *Cançons d'amor i de pluja* (Písňe o lásce a dešti).

Dvakrát byly do češtiny přeloženy rovněž knihy z žánru *non-fiction*, a sice autobiografické knihy ultramaratonce a skialpinisty Kiliana Jorneta (1987) *Córrer o morir* (Běhej, nebo zemři) a *La frontera invisible* (Neviditelná hranice).

Za zmínku jistě stojí i středověký mystik z Mallorky Ramon Llull (1232-1316), z jehož katalánsky psaného díla byla do češtiny v tomto období přeložena sice jen ukázka z jeho traktátu *Llibre de l'ordre de cavalleria* (Kniha o rytířském řádu), avšak do povědomí českého čtenáře se dostal i jinak: v roce 2004, tedy po téměř sto letech se vydání dočkal Bouškův překlad jeho básnické prózy *Llibre d'Amic e Amata* (Kniha o Příteli a Miláčku) z roku 1906.¹¹⁸⁵

Z autorů, kteří se věnují (či věnovali) poezii i próze, patří mezi nejpřekládanější Andořanka Teresa Colom (1973), jejíž tři básně vyšly knižně ve sborníku *Verba et terra* a další tři, respektive dvě¹¹⁸⁶ časopisecky, nadto byla přeložena i ukázka z jejího románu

1180Zmíněný výbor zůstává i nadále v rukopisné podobě, zveřejnění se dočkala zatím jen úvodní povídka *Traspàs de Federico Tetramonte* (Skon Federica Tetramonta), otištěná v rámci vzpomínkového bloku v revui *Souvislosti*, vydaného na počest nedávno zesnulého Jana Schejbala.

1181Do tohoto výčtu zahrnujeme i povídku *La ratlla i el desig* (Čára a přání), která sice byla přeložena již dříve (v roce 1970 vyšla ve 2. čísle časopisu *Světová literatura*), ale v zamýšleném výboru, jehož finální rukopisná podoba je z roku 2002, se objevuje v nové, mírně upravené podobě.

1182Před knižním vydáním románu, na něž však dojde až v roce 2024, byly z románu roku 2015, respektive 2020 časopisecky uveřejněny dvě ukázky (každá od jiného překladatele).

1183Jedná se o povídku *Alta tecnologia* z Villaróovy knihy *La selva moral*, publikovanou časopisecky, avšak s chybným uvedením autora (autorství bylo mylně přiřknuto Antonimu Morellovi).

1184Inkriminovaná povídka vyšla původně, tj. roku 1952 právě v této sbírce, ačkoli předlohou pro zmiňovaný překlad byl text zařazený do výboru *Aigua de mar* (Mořská voda) publikovaného roku 2011.

1185Vedle toho u nás roku 2015 v překladu Jana Herůfka vyšlo Llullovo autobiografické – latinsky psané – dílo *Vita coaetanea*, které kolem roku 1311 zapsali jeho studenti na Sorboně.

1186Jedna z nich, báseň *En un quadre de Gustav Klimt* (Na obraze od Gustava Klimta), vyšla – v převodu jiného překladatele – již ve zmiňovaném sborníku *Verba et terra* z roku 2005.

Consciència (Vědomí), dále Agustí Bartra (1908-1982), z jehož tvorby byly do češtiny přeloženy dvě básně, vydané v rámci *Antologie katalánské poezie* Miloslava Uličného, a ukázka z románu *Crist de 200.000 braços* (Kristus s 200.000 pažemi),¹¹⁸⁷ a Mallorčan Sebastià Alzamora (1972), jemuž byly do češtiny přeloženy dvě básně (vydané knižně ve sborníku *Verba et terra*) a ukázka z románu *Crim de sang* (Krvavý zločin), prezentovaná v rámci Měsíce autorského čtení.

Nejčastěji překládaným básníkem je jednoznačně Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), což je dáno skutečností, že tomuto autorovi u nás pod názvem *Malý vůz* vyšel roku 2001 samostatný knižní výbor o 90 básních z šesti různých sbírek. Celkově bylo z díla zmíněného autora přeloženo rovných 100 básní: dalších 9 básní bylo zahrnuto do antologie katalánské poezie *Perly v pavučině*, přičemž 4 z nich vyšly již dříve (v roce 1993 a 2009), v rámci časopisecky otištěných miniantologií katalánské poezie, a 1 báseň – dvojverší – byla uveřejněna pouze časopisecky. Následován je Joanem Brossou (1919-1998), kterému byl česky publikován výbor o téměř třech desítkách básní (*Bverso Brossa. Joan Brossa, od poezie k objektu*) a následně i dvě básně v antologii katalánské poezie *Perly v pavučině*.

Z katalánských básníků, jimž v tomto období na rozdíl od Salvat-Papasseita nevyšel samostatný výbor jejich poezie, patří k nejpřekládanějším Ausiàs March (1400-1459), hlavní představitel katalánské poezie období Zlatého věku,¹¹⁸⁸ z jehož tvorby bylo v tomto období do češtiny převedeno 9 básní,¹¹⁸⁹ které však vyšly pouze časopisecky, přičemž je poněkud překvapivé, že v Uličného antologii katalánské poezie *Perly v pavučině* jakékoli ukázky z tohoto významného autora chybějí. Třetími v pořadí nejpřekládanějších básníků jsou Josep Carner (1884-1970), jenž je ve zmíněné antologii zastoupen 8 básněmi (3 z nich vyšly již dříve časopisecky), Miquel Martí i Pol (1929-2003), z jehož díla bylo přeloženo taktéž 8 básní (7 bylo uveřejněno ve zmíněné antologii – 3 z nich vyšly již dříve časopisecky – a 1 přednesem v rámci literárního setkání pořádaného Česko-katalánským spolkem), a Joan Maragall (1860-1911) rovněž s 8 přeloženými a uveřejněnými básněmi (7 ve zmíněné antologii – 4 publikovány již dříve časopisecky – a 1 přednesem v rámci literárního setkání pořádaného Česko-katalánským spolkem). Následuje Salvador Espriu (1913-1985), který je v Uličného antologii zastoupen 7 básněmi (2 vydány již dříve časopisecky),¹¹⁹⁰ sedmi básněmi (respektive 6 básněmi a ukázkami ze souboru básní *tanka* a *haiku*) je zastoupen Manel Gibert (1966). Šest básní bylo do češtiny přeloženo Peremu Quartovi (1899-1986), Vicentu Andrésí Estellésovi (1924-1993), jehož dvě básně vyšly již dříve i časopisecky, a Miquelu Desclotovi (1952) (5 básní ve zmíněné antologii a 1 uveřejněná na internetové stránce literárního časopisu). Pět básněmi byli českým čtenářům

1187Původní vydání v katalánštině z roku 1943 vyšlo pod názvem *Xabola* (Chatrč). Sám Bartra je později přeložil do španělštiny (a zároveň trochu upravil, a to včetně názvu: *Cristo de 200.000 brazos*), přičemž při následném, revidovaném vydání v katalánštině z roku 1968 změnil autor název (po vzoru španělské verze) na finální *Crist de 200.000 braços*.

1188Segle d'or valencià

1189Tři z nich byly publikovány již roku 1976 v antologii *Verše lásky a loučení*, avšak vzhledem ke skutečnosti, že se nejedná o pouhé opětovné otištění, neboť Jan Schejbal tyto své původní překlady – byť jen mírně – upravil, považujeme všechny Marchovy básně uveřejněné roku 2015 v časopisu *Plav* jako překlady vytvořené v námi sledovaném období.

1190Tři Espriuovy básně v Uličného překladu existují také v dřívějším překladu Jana Schejbal, vydaném roku 1980 v rámci antologie *Zachráněná slova*.

představeni také Joan Margarit (1938-2021) – vše časopisecky – a Narcís Comadira, jemuž byla pětice básní (2 z nich publikovány již dříve časopisecky) uveřejněna v již zmiňované antologii katalánské poezie *Perly v pavučině*.

Díky výboru básní uveřejněných v tematickém bloku v revui *Souvislosti* mají silné zastoupení rovněž básníci Severního Katalánska: 11 básněmi byl představen Joan-Pere Sunyer (1943), 6 básněmi shodně Josep Sebastià Pons (1886-1962), Jordi Pere Cerdà (1920-2011) a Jep Gouzy (1932-2018).

8.4.2 Uvažované překlady

Pro doplnění představy o preferovaných autorech uveďme ještě díla, o jejichž možném převodu co češtiny uvažovali překladatelé, jejichž dílo je již definitivně uzavřeno.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole (viz oddíl 7.4.2), o překladu nějakého Llullova díla uvažoval Jan Schejbal, ale dle vlastních slov si na něj tehdy – v 80. letech – ještě netroufal a zároveň neměl „ani příliš jasno v tom, co z jeho díla vybrat“ (Pokorný 2015: 5). Volba nakonec na sklonku jeho překladatelské dráhy padla na Llullův traktát o rytířstvu *Llibre de l'Ordre de Cavalleria*, jež zamýšlel přeložit s tím, že by jej mohly následovat další překlady s rytířskou tematikou,¹¹⁹¹ ale tento nápad se mu již zrealizovat nepodařilo.

Stejně tak Jan Schejbal ke konci života uvažoval o překladu románu *Els anys de la serp* (Hadí léta) svého blízkého přítele Joana Rendého, s nímž jej pojilo „dlouholeté přátelství z dob, kdy mu byl [Rendé] věrným pomocníkem v počátcích jeho katalanistické dráhy“ (Brabec M. 2019: 54), avšak vzhledem k usilovné práci na česko-katalánském a katalánsko-českém slovníku se Jan Schejbal k uskutečnění zmíněného překladu již nedostal.

8.5 Způsob vydání či uveřejnění

8.5.1 Časopisecky publikované překlady

Snad vyjma prvního námi sledovaného období nesehrál periodický tisk při zprostředkovávání katalánsky psané literatury tak významnou úlohu jako právě v posledních letech, neboť tímto způsobem bylo českému čtenáři představeno celkem 13 ukázek románů, 5 fragmentů z jiných delších prozaických útvarů,¹¹⁹² 16 povídek a 88 básní. Pozornost zasluhuje rovněž zjištění, že vyjma překladu jednoho memoárového textu z roku 1991 a 32 básní uveřejněných v roce 1993 a 2009 byla veškerá časopisecky

1191V rozhovoru z roku 2018 nám Jan Schejbal svěřil následující: „Středověka literatura má něco do sebe, chtěl bych z ní vytáhnout něco, co by byl čtivý Ramon Llull, uvažuji, že bych udělal rytířský traktát a navázal na to dalšími katalánskými traktáty a potom i ukázal, jak se rytířství zvrhlo v pŭtky mezi šlechtici.“

1192Konkrétně se jedná o memoárový text, traktát, deník, literární pamflet, soubor zápisů, postřehů a aforismů.

uveřejňovaná překladová produkce z katalánštiny publikována až v posledních 12 letech, což plně koresponduje s narůstajícím celkovým objemem překladů z dané literatury a zájmem o ni.

Do procesu zpřístupňování katalánsky psané literární tvorby výše uvedeným způsobem se zapojilo celkem 6 periodik – *Světová literatura*, *Tvar*, *Host*, *Plav*, *A2*, *Souvislosti* –, jejich podíl je však značně nerovnoměrný, a to jak co do objemu otištěných překladů, tak i co do četnosti jejich uveřejňování.

Zatímco ve *Světové literatuře*, zaniklé roku 1996, *Tvaru*, *Hostu* a *A2* se ukázky z katalánské literatury objevily pouze jednou a v *Souvislostech* dvakrát, to jest dohromady v šesti různých číslech, ve stejném počtu čísel byli katalánsky píšící autoři představeni na stránkách časopisu *Plav*. Tato skutečnost je mimo jiné dána tím, že ve zmíněném literárním časopise začal od roku 2011 působit Vít Pokorný, jemuž nebyl osud středně velkých a/nebo opomíjených literatur lhostejný. Ačkoli je Pokorný především okcitanista,¹¹⁹³ ke geograficky i lingvisticky příbuzné katalánštině má rovněž velmi blízko,¹¹⁹⁴ pročež se za svého působení ve zmíněném časopisu o zviditelnění této literatury dlouhodobě zasazoval. Výsledkem této snahy je skutečnost, že v rámci *Plavu* byla uveřejněna více než polovina¹¹⁹⁵ veškeré překladové produkce z katalánské literatury, která byla v tomto období publikována časopisecky. Velkou zásluhu na tom měla skutečnost, že Pokorný ke spolupráci získal Jana Schejbala, díky čemuž mohlo být vydáno i tematické číslo věnované katalánsky psané literatuře (10/2015), na němž se vedle doyena české katalanistiky překladatelsky podíleli také Pokorný a Schejbalovi tehdejší studenti z jím vedeného překladatelského semináře Juráková a Brabec.

Tematicky zaměřené číslo se podařilo realizovat také čtrnáctideníku *A2*, jehož katalánsko-okcitánské číslo dvojice Brabec-Pokorný si vyžádalo zvláštní katalánskou přílohu a je po zmíněném „katalánském“ *Plavu* druhou největší prezentací katalánsky psané literatury v zájmově zaměřeném médiu.¹¹⁹⁶

8.5.2 Knižně vydané překlady

Ve sledovaném období u nás knižně vyšlo 46 katalánských děl – 20 románů, 1 kniha pohádkových vyprávění, 2 autobiografie, 5 knih pro mládež, 7 dětských knih, 4 divadelní hry, 1 básnické dílo, 5 antologií (či výborů) katalánské poezie a 1 kniha o výtvarném umění –, což je pozoruhodných 60,5 % z celkového objemu veškeré překladové produkce z katalánsky psané literatury, která kdy u nás vyšla, a to i se započtením reedií. Pokud

1193V současné době se věnuje doktorskému studiu na FF UK, přičemž jím zpracovávaná disertace nese název *Bernard Lesfargues a okcitánské obrození po roce 1945*.

1194Viz odstavec věnovaný Vítu Pokornému v oddíle věnovaném překladatelům katalánské literatury.

1195Konkrétně 10 ukázek z románů či jiných delších prozaických útvarů, 13 povídek a 41 básní, byť je třeba zmínit, že z daného počtu bylo 5 povídek a 3 básně uveřejněny pouze na internetových stránkách, neboť do příslušného tištěného čísla se nevešly.

1196Ve zmíněném čísle 05/2020 *A2* bylo z katalánsky psané literatury uveřejněno 7 ukázek románů (vč. 1 ukázky z literárního pamfletu), 2 povídky a 5 básní.

bychom reedice (6) vynechali, docházíme ke zjištění, že téměř dvě třetiny (65,7 %) všech u nás knižně publikovaných překladů z katalánské literatury vyšly právě v tomto období.

Opakovaně byla publikována pouze čtveřice autorů. Vydání čtyř různých knih se dočkali Jaume Copons se svou komiksovou sérií pro děti *L'Agus i els monstres* (Agus a příšerky) a Maite Carranza s trilogií pro mládež *La guerra de les bruixes* (Válka čarodějek), po níž následovala další kniha pro mládež, překlad dvou různých knih byl vydán Rafelu Nadalovi a Andořanu Antonimu Morellovi. Knižně vydané překlady těchto čtyř zmíněných autorů představují 25 % celkového objemu knižní produkce literárních překladů z katalánštiny, neboli tři čtvrtiny u nás publikovaných překladových knih z katalánské literatury jsou (prozatím) osamocenými představeními jednotlivých autorů.

Zajímavý vhléd skýtá pohled na to, jak jsou knižně vydané překlady z katalánsky psané literatury rozloženy v čase.

GRAF				
1993: 1	2004: 1	2010: 1	2015: 3	2019: 1
1994: 1	2005: 4	2011: 2	2016: 2	2020: 1
2000: 1	2007: 1	2012: 1	2017: 1	2021: 2
2001: 2	2008: 5	2014: 2	2018: 7	2023: 6

Polovina všech knižních překladů z katalánské literatury vydaných po roce 1989 vyšla za posledních 9 let, tedy v časovém úseku, který představuje přibližně jednu čtvrtinu celého tohoto sledovaného období. Za posledních 6 let, tedy za časový úsek představující přibližně šestinu celého sledovaného období, byla vydána více než třetina (17 titulů, tj. 37 %) knižně vydané překladové produkce z katalánštiny za období let 1989 až 2023, což je dáno především zcela mimořádnými roky 2018 a 2023, kdy u nás knižně vyšlo 7, respektive 6 překladových knih z katalánsky psané literární tvorby. V obou těchto letech vyšla dohromady více než čtvrtina (28,3 %) všech katalánských knih publikovaných po roce 1989 (jen produkce za poslední rok 2023 se na celkovém objemu knižně vydaných překladů z katalánské literatury podílí 13 %).

Za zmínku rovněž stojí skutečnost, že 3 knihy (6,5 %) byly vydány v zahraničí. Jedná se o román Alberta Salvadóa *El mestre de Keops* (Cheopsův učitel), který vyšel na Slovensku, a dále malý výbor obsahující 14 básní 4 katalánských básníků¹¹⁹⁷ a soubor 5 mallorských pohádek v podání Antoniho Marii Alcovera, jejichž překlady do češtiny byly projektem realizovaným v rámci pražského Lektorátu katalánštiny (dnešního Centre Carlemany). První z obou, *Verba et terra: Antologie Současné Katalánské a Galicijské Poezie*, vyšla v galicijském nakladatelství Romania Minor,¹¹⁹⁸ neboť katalánští básníci daný svazek sdíleli s ukázkami z tvorby dvou galicijských básníků, z nichž jeden – Xavier Frías-Conde – projekt koordinoval spolu s katalánským lektorem Andreuem Bauçàem i Sastrem. Druhá, *Cinc rondalles mallorquines d'Antoni Maria Alcover / Pět mallorských pohádek Antoniho M. Alcovera*, vyšla v mallorském Manacorú nákladem tamní Institució Pública Antoni M. Alcover, pod jejíž záštitou celý projekt probíhal. Jelikož se tento projekt setkal u

¹¹⁹⁷Spolu s nimi svazek obsahoval rovněž ukázky z tvorby dvou galicijských básníků.

¹¹⁹⁸Jedná se nakladatelskou iniciativu Institutu románských studií na Universidad de Pontevedra.

organizátorů s pozitivním ohlasem, stal se tento česko-katalánský svazek inspirací a předlohou ke vzniku dalších cizojazyčných verzí.¹¹⁹⁹

8.5.3 Divadelní inscenace (vč. scénického čtení a rozhlasových her)

Divadelní představení (včetně scénického čtení a rozhlasových her) se v tomto období stala významnou formou uvádění katalánské literární tvorby do českého prostředí, neboť tímto způsobem bylo českému divákovi či posluchači představeno celkem 23 děl. Plnohodnotné divadelní premiéry se dočkalo 15 her, z nichž 10 uvedla v premiéře klasická profesionální divadla¹²⁰⁰ a 2 amatérské divadelní soubory.¹²⁰¹ Netradičního uvedení se dočkal cyklus her Esteveho Solera tvořící trilogii, který byl v premiéře uveden v nedivadelním prostoru *Centra pro současné umění DOX* ve schématu, kdy jednotlivé scény (v podání 8 režisérů) probíhaly paralelně, což divákovi umožňovalo „za jeden večer zhlédnout jen určitou část v závislosti na kvizu, na nějž odpovídá, na náhodě osudí či na libovůli pořadatelů-průvodců.“ Navíc inscenováno bylo jen 17 z celkových 21 jednoaktovek.

Velmi častý byl rovněž způsob prezentace formou scénického čtení, jehož prostřednictvím u nás bylo uveřejněno 14 divadelních her.¹²⁰² Pro 6 z nich¹²⁰³ bylo scénické

1199Po vydání česko-katalánského vydání následovaly příslušné verze – vždy rovněž dvojjazyčné – v ruštině, rumunštině, němčině, francouzštině, španělštině a arabštině.

1200*La sang* (Krev) od Sergiho Belbela (premiéra v Činoherním studiu Ústí nad Labem dne 23. 4. 2004), *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez (Divadlo Na zábradlí, Praha, 4. 4. 2009), *Mòbil* (Mobil) od Sergiho Belbela (Jihočeské divadlo, České Budějovice, 8. 4. 2009), *Refugiats* (Uprchlíci) Sergiho Pompermayera (Jihočeské divadlo, České Budějovice, 23. 4. 2009), *Origami* od Carlose Be (Ungelt, Praha, 13. 5. 2010), *El mètode Grönholm* (Konkurz podle Grönholma) od Jordiho Galcerana (Malá scéna Slováckého divadla, Uherské Hradiště, 31. 10. 2011), *Burundanga* od téhož autora (Rokoko, Praha, 14. 6. 2014), *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou) od Pereho Riery (Rokoko, Praha, 14. 11. 2015), *Temptació* (Pokušení) od Carlese Batlleho (Komédie, Praha, 28. 10. 2019), *El crèdit* (Úvěr) od Jordiho Galcerana (Divadlo Metro, Praha, 8.3.2022).

1201Hru *Ramon* od Sergiho Belbela nastudovalo DIVADLO (bez záruky) PRAHA (premiéra 24. 1. 2004), hru *No em diguis amor* (Neříkej mi lásko), jejíž autorkou je Marta Buchaca, uvedlo Městské divadlo Sokolov (20. 3. 2015) v podání souboru Divadlo bez zákulisí.

1202*La sang* (Krev) od Sergiho Belbela (scénické čtení v Ústí nad Labem, prosinec 2003), *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez, *Temptació* (Pokušení) od Carlese Batlleho i Jordà, *Soterrani* (Sklep) od Josepa Marii Beneta i Jornet (všechny 3 v Divadle v Celetné, listopad 2008), *Després de la pluja* (Po dešti) od Sergiho Belbela (studio Švandova divadla / Divadlo Letí, duben 2010) *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou) od Pereho Riery, *No em diguis amor* (Neříkej mi lásko) od Marty Buchacy (obě v Divadle Na zábradlí, červen 2011), *Contra el progrés* (Proti pokroku) od Esteveho Solera (studio Švandova divadla / Divadlo Letí, leden 2013), *El primer manuscrit* (Nový rukopis) od Esteveho Solera (studio Švandova divadla / Divadlo Letí, prosinec 2015), *La màquina de parlar* (Mluvicí stroj) od Victorie Szpunberg (DUP39, říjen 2017), *El principi d'Arquimedes* (Archimédův zákon) od Josepa Marii Miróa (foyer divadla Komédie, říjen 2019), *Rita* od Marty Buchacy (Komédie, listopad 2022), *Lapònia* (Laponsko) od Cristiny Clemente a Marca Angeleta a *Temps salvatge* od Josepa Marii Miróa (obě v divadle Komédie, listopad 2023).

1203*La sang* (Krev) od Sergiho Belbela, *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez, *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou) od Pereho Riery, *No em diguis amor* (Neříkej mi lásko) od Marty Buchacy, *Temptació* (Pokušení) od Carlese Batlleho a *Contra el progrés* (Proti pokroku) od Esteveho Solera. S posledně zmíněnou hrou byly následně inscenovány i další dvě – Proti lásce a Proti demokracii – tvořící trilogii *Contra el progrés. Contra l'amor. Contra la democràcia*.

čtení cestou k následné plnohodnotné inscenaci, o premiérách dalších 2 her,¹²⁰⁴ jejichž scénické čtení proběhlo v listopadu roku 2022, respektive 2023, se intenzivně jedná, protože se dá říci, že výše uvedená forma prezentace plní svou funkci coby vstupní brána, skrze níž si katalánská dramatika relativně úspěšně hledá cestu na repertoáry českých divadel.

Dvě dramata – Belbelův *Mòbil* (Mobil) a Pompermayerovi *Refugiats* (Uprchlíci) – se dočkala zpracování ve formě rozhlasové hry, přičemž u prvně jmenovaného tento způsob uveřejnění dokonce předcházela – o rok a půl – samotné premiéře na divadelním jevišti. Jako rozhlasové hry byly (velmi) částečně zpracovány také Solerovy hry z trilogie *Contra el progrés. Contra l'amor. Contra la democràcia*. (Proti pokroku. Proti lásce. Proti demokracii), když z celkových 21 miniher byly tímto způsobem zprostředkovány 4.¹²⁰⁵

8.5.4 Jiné formy

8.5.4.1 Veřejné čtení

Relativně novým způsobem uveřejňování překladů z katalánsky psané literatury je veřejné čtení, jehož prvním zdokumentovaným případem je recitál básniček Mireiy Vidal-Conte (1970) a Rosiny Ballester (1949), který se konal v rámci kulturního programu pražského lektorátu katalánštiny v říjnu roku 2009 v pražské kavárně *Na Prádle*. Během večera zazněly překlady několika jejich básní, mimo jiné i ze sbírky *Pragari*, která byla inspirována Prahou a za níž Mireia Vidal-Conte obdržela v roce 2005 *Premi Miquel de Palol*.

Doposud největší prezentací katalánské literatury formou veřejného čtení byl *Měsíc autorského čtení*, pořádaný nakladatelstvím Větrné mlýny, konkrétně jeho XI. ročník konaný v červenci 2016, jehož čestným hostem bylo Španělsko. Mezi pozvanými literáty byla i šestice katalánsky píšících autorů,¹²⁰⁶ kteří se představili v Brně (popř. i v Ostravě), přičemž během četby ukázek z jejich díla byl na plátno promítán text českého překladu, kterého se zhostili vyučující a studenti brněnské katalanistiky. V rámci této akce bylo představeno 6 katalánsky píšících autorů a celá řada ukázek z jejich tvorby: několik básní Xaviera Farrého ze sbírky *Punt rere punt* (Tečka za tečkou), 2 povídky¹²⁰⁷ a úryvky z 5 románů,¹²⁰⁸ přičemž v případě románu *L'amic de Praga* (Pražský přítel) Joana Manuela Soldevilly se dokonce jednalo o ukázkou z dosud nevydaného díla.

1204Rita, jejíž autorkou je Marta Buchaca, a *Temps salvatge* (Bouřlivé časy) od Josepa Marii Miróa.

1205*Contracte matrimonial amb caducitat obligatòria* (Manželská smlouva), *Creació utilitària d'una nova religió* (Nové náboženství), *Amor-droga i amor-mesura de control social: esclavatge, hipoteca, futur compromès* (Pilulka lásky) a *Pare, mare* (Osmnáctiny).

1206Carme Riera, Sebastià Alzamora, Lluís-Anton Baulenas, Xavier Farré, Joan Manuel Soldevilla, Maria Mercè Cuartiella.

1207Povídka Carme Riery *Que hi és n'Àngela?* (Je tam Angela?) a povídka Marii Mercè Cuartielly *Objectiu Prim* (Cíl Prim).

1208Sebastià Alzamora: *Crim de sang* (Krvavý zločin), Lluís-Anton Baulenas: *Amics per sempre* (Přátelé navždy), Joan Manuel Soldevilla: *L'amic de Praga* (Pražský přítel), Maria Mercè Cuartiella: *Germans, gairebé bessons* (Sourozenci, takřka dvojčata) a *L'afèr marsellès* (Marseillská záležitost).

V září roku 2021 byla na pražský *Svět knihy* pozvána Irene Solà, která přečetla ukázky ze svého románu *Canto jo i la muntanya balla* (Zpívám já a hora tančí), které mělo české publikum k dispozici v podobě doprovodných listů s textem v českém překladu.

V dubnu roku 2023 byly v rámci literární akce pořádané Česko-katalánským spolkem (*Casal catalanotxec*) u příležitosti knižního svátku svatého Jiří (Diada de Sant Jordi) čteny české překlady básně Joana Maragalle (1860-1911) *Oda a Espanya* (Óda na Španělsko) a básně Miquela Martího i Pola (1929-2023) *Aquesta remor que se sent* (To ševelení, které je slyšet) a ukázka z knihy esejů Jaume Cabrého *El sentit de la ficció* (Smysl fikce).

V květnu téhož roku byly formou veřejného čtení představeny 3 básně (básně v próze) Salvadora Dalího, jejichž recitace proběhla v rámci veřejné akce pořádané u příležitosti 80. narozenin výtvarníka Lubo Kristka (1943),¹²⁰⁹ který nejenže se s Dalím osobně znal, ale byl jeho dílem silně inspirován ve vlastní umělecké tvorbě.¹²¹⁰

8.5.4.2 Prostřednictvím internetu

Prostřednictvím (tehdejší) osobní webové stránky¹²¹¹ Evy Hlávkové byl na internetu uveřejněn překlad básně Mariàa Manenta (1898-1988) *La tomba de Rilke* (Rilkův hrob), který pochází nejpozději z roku 2008.

Na internetu, konkrétně na webových stránkách časopisu *Play*, se objevil také překlad povídky Pereho Calderse (1912-1994) *De quan la gent parlava* (Z dob, kdy lidé měli řeči), který se nevešel do tištěného čísla 2/2015. Taktéž pouze elektronicky¹²¹² byly z téhož důvodu uveřejněny překlady 3 básní – *Cançó de la casa dibuixada* (Píseň o nakresleném domku) od Miquela Descloa, *Pel claustre de ciències* (Loubím vědních oborů) od Ramona Pinyola a *Sonet* Pereho Gimferrera – a 4 povídek Sergiho Pàmiese, na něž v tištěném vydání čísla 10/2015, věnovaného katalánské literatuře, nezbyl dostatek místa.

Moderní technologie, konkrétně platforma Facebook,¹²¹³ posloužily také pro prezentaci překladu básně Francesca Vicenta Garcii (1579-1623) *Tant si baixes la vista vers la immunda* (Ať už skloníš zrak do černoty), pořízeného v reakci na výzvu Katalánského ministerstva kultury, které pak u příležitosti Světového dne poezie překlady téže básně do různých jazyků uveřejnilo na svém webu.¹²¹⁴

8.6 Žánry

1209Český malíř, sochař a performer, v roce 1968 emigroval do Německa, kde pobýval až do roku 1990, kdy se do vlasti vrátil, načež se usadil v Podhradí nad Dyjí. Ve své umělecké tvorbě byl nejvíce ovlivněn Salvadorem Dalím (1904-1989) a Arno Lehmannem (1905-1973), s nimiž se osobně stýkal.

1210Toto téma je v současnosti zpracováváno v rámci bakalářské práce.

1211Zmíněná stránka dnes již není funkční, screenshot příslušné stránky se nachází v archivu autora této disertační práce.

1212<https://www.svetovka.cz/2015/10/10-2015-vy-jeste-neumite-katalansky/>

1213<https://www.facebook.com/reel/155769584061990>

1214<https://cultura.gencat.cat/ca/ilc/que-fem/programes/dia-mundial-de-la-poesia/dia-mundial-de-la-poesia-2023/>

Po roce 1989, resp. po roce 2000 dochází nejen k prudkému nárůstu překladatelské činnosti, ale s ním i k žánrové diverzifikaci překládané literatury. Vedle tradičního románu jsme svědky nevídaného rozvoje překladu divadelních her, poprvé a ve velkém se k nám dostává rovněž literatura pro děti a mládež.

8.6.1 Próza

Překládané katalánsky psané próze jednoznačně dominuje román, který vychází nejen knižně, ale formou ukázky i časopisecky, zatímco katalánská povídková tvorba se naopak objevuje pouze v časopisech a k jejímu knižnímu vydání doposud nevyšlo, třebaže výbor povídek Pereho Calderse existuje v českém překladu již více než 20 let, avšak zatím stále jen v rukopisné podobě.

Ve sledovaném období u nás vyšlo knižně 20 románů a novel (či jiných delších prozaických útvarů), ukázky z dalších 14 románů¹²¹⁵ (popř. novel či jiných delších prozaických útvarů) vyšly časopisecky. Za povšimnutí stojí skutečnost, že více než polovina (12) zmíněných románů byla publikována mezi léty 2014 až 2023, což je zároveň období, do něhož spadají – až na jednu výjimku – i všechny časopisecky uveřejněné ukázky.

Pokud jde o povídkovou tvorbu, v tomto období byla poprvé otištěna roku 2012 v časopise *Plav*, který tak přinesl první katalánské povídky po bezmála 40 letech.¹²¹⁶ Od zmíněného roku u nás časopisecky vyšlo dohromady 10 povídek od celkem 8 autorů, z nichž pouze Pere Calders a Quim Monzó, skuteční mistři tohoto žánru, jsou zastoupeni dvěma různými povídkami.

8.6.2 Poezie

Katalánsky psaná poezie byla v tomto období publikována celkem třináctkrát – pětkrát knižně¹²¹⁷ a osmkrát časopisecky –, přičemž více než polovina (7) těchto počinů se uskutečnila po roce 2015, tedy v posledních 9 letech. V převážně většině byla překládána poezie 20. století, pouze ve 3 případech byla publikována (samostatně a výhradně¹²¹⁸) poezie starší: časopisecký výbor básní Ausiàse Marcha, 100 knižně vydaných katalánských romancí ze 17. až 19. století a kniha Ramona Llulla *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o Příteli a Miláčku). Posledně zmíněné dílo je jediným úplným básnickým dílem, které u nás v letech 1989 až 2023 vyšlo, avšak v tomto případě se jedná o překlad, který jeho autor

1215 Pouze jednou je započten román *Blau de Prússia* (Pruská modř) od Alberta Villaróa, z něhož byly publikovány dvě různé ukázky (od dvou různých autorů); započítána není ukázka z románu Joana-Lluíse Lluíse *Jo soc aquell que va matar Franco* (Zabil jsem generála Franca), který vyšel i knižně, byť mu ukázka předcházela.

1216 Pripomeňme, že do té doby poslední publikované povídky se objevily roku 1973 v revui *Světová literatura*, konkrétně v čísle 3.

1217 Včetně souboru básní vydaných v rámci publikace, která byla přílohou katalogu jedné výstavy.

1218 Ukázky ze starší poezie najdeme i v antologii katalánské poezie *Perly v pavučině*, tam je však jen „doplňkem“ mnohem čteněji zastoupené poezie 20. století.

Sigismund Bouška (1867-1942) pořídil již začátkem roku 1906, přičemž na své vydání čekal z nejrůznějších důvodů (blíže Kučera in Llull 2004: 151-162) bezmála celé století. Všechny zbylé knižně vydané překlady jsou pouze většími či menšími výběry či ukázkami z tvorby jednoho či několika autorů.

Vedle zmíněného Llullova díla bylo uveřejněno více než 400 básní (80 časopisecky a více než 350 knižně¹²¹⁹), přičemž celkový poměr časopisecky a knižně publikovaných básní vychází jednoznačně ve prospěch posledně jmenovaného způsobu vydávání (ze všech básní, které u nás byly publikovány, jich v knižní podobě existuje více než 85 %). Knižně vydané výběry zaměřené na tvorbu jediného autora vyšly dva: výbor poezie Joana Salvat-Papasseita *Malý vůz* a četné ukázky z tvorby Joana Brossy uveřejněné v rámci publikace *Bverso Brossa. Joan Brossa, od poezie k objektu*, kterou vydal pražský Instituto Cervantes u příležitosti příslušné výstavy konané v Praze od 4. prosince 2008 do 30. ledna 2009, a to jako přílohu ke stejnojmennému (španělskému) katalogu výstavy.¹²²⁰

8.6.3 Drama

Z katalánské dramatiky, v tomto období hojně překládané, u nás byly publikovány 4 divadelní hry z celkových 26, které byly po roce 1989 přeloženy. Roku 2008 vydal Divadelní institut publikaci *Tři katalánské hry* obsahující hru *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez, *Temptació* (Pokušení) od Carlese Battleho a *Soterrani* (Sklep) od Josepa Marii Beneta i Jornet, jejichž scénické čtení proběhlo v listopadu téhož roku.

Roku 2020 vyšla ve svazku *Fabulamundi: pět evropských her* hra *Entrevistes breus amb dones excepcionals* (Krátké rozhovory s výjimečnými ženami) od Joana Yaga (1987), která spolu s ostatními vznikla v rámci mezinárodního divadelního projektu *Fabulamundi*, jehož cílem je podpora tvorby, šíření a inscenování nových divadelních her v celé Evropě.

8.6.4 Literatura pro děti a mládež

Pomineme-li Pikhartovy časopisecky publikované překlady tří pohádkových příběhů v podání Jacinta Verdaguera,¹²²¹ objevuje se u nás katalánsky psaná literatury pro děti a mládež teprve od roku 2010, respektive 2011, avšak od té doby vyšlo dohromady již 12 titulů: 7 dětských, 5 pro mládež.

První knihou pro děti, jejímž primárním cílem – avšak nikoli s cílem vydat byl překlad pěti pohádkových vyprávění Antoniho Marii Alcovera, který vznikl v rámci stáže studentek pražského lektorátu na Mallorce, avšak v tomto případě nebylo primárním cílem vydat knihu pro děti, nýbrž materiál, který českým studentům přiblíží kulturní dědictví Baleárských ostrovů a odkaz zmíněného autora a zároveň jim díky dvojjazyčnému vydání

1219Více než 30 básní vyšlo zároveň časopisecky i (následně) knižně.

1220*Bverso Brossa. Joan Brossa, de la poesia al objeto.*

1221Zmíněné překlady vyšly roku 1904 a 1905 v *Novinách mládeže*.

poslouží jako studijní materiál. První dětskou knihou v pravém slova smyslu tak byla až série Jaumeho Coponse *L'Agus i els monstres* (Agus a příšerky), jejíž čtyři knihy vyšly v letech 2016 a 2018. Další dvě katalánské knihy pro děti vyšly v češtině roku 2019. Poslední dva přírůstky – kniha Eduarda Altarriby *Què és la guerra?* (Co je to válka) a Nereiody Carrillo *Fake Over* (Fake Over. Konec lžím) – jsou nakladatelskými projekty reakcí na společenskou poptávku po knihách, které dětskému čtenáři vysvětlují aktuální společenská témata, konkrétně válka na Ukrajině a (nejen s ní spojený) fenomén tzv. *fakenews*.

Katalánská literatura pro mládež se českému čtenáři představuje poprvé roku 2010, kdy v překladu Vladimíra Medka vyšla první část trilogie Maite Carranz *Guerra de les bruixes* (Válka čarodějek), jejíž zbývající díly vyšly v letech 2011 a 2012. V roce 2015 se zmíněná autorka v témže nakladatelství dočkala vydání dalšího českého překladu jiné své knihy pro mládež. Posledním přírůstkem z této kategorie je překlad knihy Joanja Garcii *Els adeus del Jaguar* (Jaguárovo sbohem), jejíž české vydání (2023) je přímou reakcí na zvyšující se počet sebevražd dospívajících, k němuž do značné míry přispěla též pandemie koronaviru a s ní spojené dlouhodobé uzavření škol.

8.6.5 Autobiografie

V tomto období byly publikovány dvě autobiografické knihy. Nejprve vyšla v roce 2014 kniha katalánského profesionálního ultramaratonce a skialpinisty Kíliana Jorneta (1987) *Córrer o morir* (Běžet, nebo zemřít), po níž o rok později následovala další, *La frontera invisible* (Neviditelná hranice).

8.7 Předloha (přímé překlady vs. nepřímé)

Vzhledem ke skutečnosti, že bezprecedentní kvantitativní nárůst literárních překladů z katalánštiny velmi úzce souvisí s rozvojem výuky daného jazyka u nás, by se dalo očekávat, že poměr přímých a nepřímých překladů katalánsky psané literatury do češtiny bude minimálně stejně jednoznačný – ne-li ještě jednoznačnější –, jako tomu bylo v předchozích obdobích, kdy se překládalo prakticky výhradně z katalánštiny.¹²²² Nicméně

¹²²²Připomeňme, že dějiny literárního překladu z katalánštiny znaly do té doby pouhých pět případů nepřímého překladu: 1) Vettiho překlad Ollerovy novely *La bofetada* (Políček) z roku 1891, kdy překladatel ještě nevěděl, že autor je Katalánc, přičemž Vetti svůj překlad později – již na základě katalánského originálu – dokonce přepracoval, 2) Pikhartovy překlady pěti Ollerových povídek (při překladu první z nich tehdy (1896) ještě nevěděl, že je autor Katalánc, při překladu zbylých čtyř povídek, tj. roku 1906, kdy už se katalánské literatuře věnoval cíleně a vědomě, měl k dispozici pouze španělskou předlohu), 3) Dostálovovy převody tří Verdagerových básní realizované roku 1906 přes němčinu, kterýžto postup mu následně zakázal Sigismund Bouška, 4) překlad ukázky z románu Cateriny Albert (Víctor Català) *Solitud* (Samota) v podání Zdeňka Šmída z roku 1938, 5) překlad ukázek (roku 1955 Otto František Babler) a následně i celé knihy (Otakar Zich ml. roku 1958) *Converses amb Pau Casals* (Hovory s Pablem Casalsem), jejíž vydání však v té době existovalo pouze ve francouzštině (v katalánštině kniha vyšla až roku 1967).

již z kapitoly o překladatelích (viz oddíl 8.3.2) je zřejmé, že počet překladatelů zprostředkovávajících námi studovanou literaturu bez znalosti katalánštiny v tomto období značně narůstá – a spolu s nimi i výskyt nepřímých překladů, tedy způsobu překládání, který byl u nás v případě zpřístupňování katalánsky psané literatury do té doby prakticky neznámý.¹²²³

V období po roce 1989 tak dochází k na první pohled paradoxní situaci: ačkoli díky katalanistickým centrům v Praze a Brně došlo – a stále dochází – k rozšíření počtu překladatelů ovládajících katalánštinu a překládajících z ní, počet nepřímých překladů katalánsky psané literatury – především za posledních 15 let a v porovnání s předchozím stavem – dramaticky narostl. Toto novum je dáno především dvěma skutečnostmi: jednak souvisí se současnou nakladatelskou praxí ve Španělsku, potažmo v Katalánsku, kdy řada knih vychází vedle katalánské verze zároveň i španělsky, přičemž v případě autorského překladu je tendence takovýto překlad zastřít,¹²²⁴ a jednak činností tamních literárních agentů, pro něž je leckdy jednodušší nabízet pro překlad do cizích jazyků španělskou předlohu. Svou roli rovněž sehrává nedostatečná domácí recepce katalánské literatury jako svébytného literárního organismu, protože tato se k nám mnohdy dostává jako zdánlivě původní součást španělského písemnictví.

Ačkoli v celkovém objemu českých překladů katalánsky psané literatury pořízených po roce 1989 tvoří přímé převody naprostou většinu, bližším zkoumáním této problematiky lze dojít k zajímavým zjištěním, neboť výskyt tohoto typu překladu není v překladové produkci z katalánštiny zastoupen rovnoměrně. Zatímco ze 46 knižně vydaných překladů z tohoto období¹²²⁵ jich bylo 37 pořízeno z katalánského originálu a 9 na základě španělské předlohy, což stanovuje poměr přibližně 4:1 (tj. 19,6 % nepřímých překladů), u časopisecky publikovaných překladů (i přes jejich značné množství – představeno bylo dílo 47 autorů, z nichž mnozí opakovaně, resp. s vícero ukázkami jejich tvorby) nenajdeme nepřímý překlad ani jeden. Toto zjištění jen potvrzuje již zmiňovanou skutečnost, že publikování ukázek z katalánsky psané literární tvorby slouží k uvedení této literatury do širšího povědomí čtenářské obce či nakladatelů a jako takové je uskutečňováno překladateli, kteří se o zpřístupňování katalánského písemnictví dlouhodobě zasazují. Je proto logické, že v tomto konkrétním výseku bude výskyt nepřímých překladů z katalánštiny vždy zcela minimální či – tak jako je tomu za současného stavu – přímo nulový.

Zcela odlišná situace panuje u překládání divadelních her, kde je poměr přímých a nepřímých překladů zdaleka nejvyrovnanější. Z celkových 26 překladů pořízených v tomto

1223Názorně to dokládá tato statistika: mezi 23 knižně publikovanými překlady z let 1888 až 1989 najdeme nepřímý převod pouze jeden, což bylo dáno mimo jiné i tím, že příslušný katalánský originál v době pořízení českého překladu existoval pouze v rukopisné podobě, protože byl překlad pořízen z francouzštiny. Rovněž počet časopisecky uveřejňovaných nepřímých překladů byl v daném časovém rozmezí zcela minimální.

1224„Sabor de que el texto de partida y el texto de llegada son variantes del mismo original —o, por decirlo más claramente, dos originales—, el autotraductor opta de esa manera por no subordinar el segundo texto al primer texto, silenciando el lazo entre ellos“ (Dasilva 2015: 177).

1225Abychom danou statistiku nezkreslovali, do výše uvedeného není započítán Bouškův překlad Llullovy knihy *Llibre d'Amic e Amat* (Kniha o příteli a miláčku), který sice vyšel až v roce 2004, ale pořízen byl roku 1906.

období jich bylo hned 12, tedy téměř polovina (46,2 %), pořízeno na základě španělské předlohy. Vysoký je i poměr přímých a nepřímých překladů u literatury pro děti a mládež, kde z celkových 12 knih byla na základě španělské předlohy přeložena jedna třetina (4).

Z hlediska problematiky nepřímých překladů představuje pozoruhodný případ česká verze historického románu andorrského autora Alberta Salvadóa (1951-2020) *El mestre de Kheops* (Cheopsův učitel), a to nejen tím, že zprostředkovávajícím jazykem byla slovenština. Český překlad, publikovaný roku 2005 slovenským nakladatelstvím *Epos*, vznikl na základě převodu zmíněné knihy do slovenštiny, v níž román vyšel v témže nakladatelství již roku 2003, protože se jedná o překlad nepřímý. Nepřímým překladem byl však už samotný převod do slovenštiny, neboť vznikl na základě španělské předlohy katalánsky psaného originálu. K české verzi tak vedlo hned trojí trojí přetlumočení: z katalánštiny do španělštiny, ze španělštiny do slovenštiny, ze slovenštiny do češtiny, protože bychom mohli výsledný překlad do češtiny označit jako nepřímý překlad „na druhou“.

8.8 Subjekty vydávající překlady katalánsky psané literatury

Oproti předchozímu období, kdy bylo vydávání katalánské literatury i vzhledem k centralisticky řízenému knižnímu trhu soustředěno výhradně do státního nakladatelství Odeon, dochází v tomto období s rozvojem volného trhu nejen k mohutnému nárůstu rozličných nakladatelských subjektů,¹²²⁶ ale celkem logicky zároveň i k nárůstu těch, v nichž katalánsky psaná literatura vyšla. Překladovou produkci z katalánsky hovořících oblastí publikovalo 23 nakladatelství, ale toto na první pohled příznivé číslo při bližším zkoumání už tak optimisticky nevypadá. Pouze 9 nakladatelství se námi studovanou literaturou rozhodlo vydat opakovaně, avšak žádné z nich se katalánsky psané literatuře cíleně nevěnuje¹²²⁷ a relativně vysoký počet publikovaných katalánských titulů je mnohdy dán vydáním určité série. Nejvícekrát vyšla katalánsky psaná literatura v nakladatelstvích Host (7 titulů, z toho 5 pro děti, z nichž 4 představují knížky ze série *L'Agus i els monstres* (*Agus a příšerky*), Argo (5 titulů, avšak 2 z nich se do edičního plánu dostaly díky tomu, že si je k překladu vybral Jindřich Vacek, který tehdy v Argu působil jako kmenový redaktor, další titul vyšel díky profesním vazbám mezi Argem a Antonim Ferrandem, katalánským spisovatelem žijícím v Praze), Cooboo (4 tituly, všechny přeložené na základě španělské předlohy, 3 z nich jsou součástí trilogie pro mládež *La Guerra de les Bruixes* (Válka čarodějek), Mladá fronta (4 tituly, z nichž 2 jsou autobiografické knihy katalánského ultramaratonce a skialpinisty Kiliana Jorneta), a Divadelní ústav, potažmo Institut umění – Divadelní ústav (4 tituly, 3 z nich v jednom svazku). Po dvou titulech z katalánsky psané

1226, „Ve sděleních všech pamětníků i badatelů panuje shoda na tom, že vznik mnoha nových nakladatelských subjektů jako přirozený důsledek změny společenských, politických a kulturních podmínek (demokratické poměry, vhodné podmínky pro podnikání, zrušení cenzury) vedl nejen k exponenciálnímu růstu počtu vydaných titulů, ale zákonitě také k proměně nakladatelských strategií“ (Šotolová 2015: 75-76).

1227 Prvním českým nakladatelstvím zaměřeným cíleně a systematicky mimo jiné na katalánskou literaturu je Euskaldun, který však vzhledem ke svému teprve nedávnému založení stihl z daného jazyka publikovat zatím jen jednu knihu.

literatury vydala nakladatelství Malvern, Knižní klub¹²²⁸ (dvakrát Rafel Nadal), Pikola¹²²⁹ (2 knihy pro děti) a Bourdon, který je k vydávání katalánsky psané literatury jednak částečně zavázán, neboť uspěl v grantovém řízení Evropské unie na vydávání překladů z malých a středně velkých literatur (Kreativní Evropa), a jednak motivován ekonomicky,¹²³⁰ neboť vedle zmíněného grantu využívá možnosti čerpat zároveň podporu na překlad ze strany Institut Ramona Llulle.

Subvence hrají ve vydávání katalánsky psané literatury významnou roli, neboť mnoho překladatelských či nakladatelských projektů by u nás bez nich nemohlo ani vyjít. Podíváme-li se na knižní překladovou produkci vydanou po roce 1989, zjistíme, že nějaké formy podpory se dostalo více než polovině knih (58,7 %). Podíváme-li se však pouze na překlady přímé, tedy na ty, které do českého prostředí vstupují jako součást katalánské literatury, zjistíme, že s podporou vyšly více než dvě třetiny (67,6 %) knih přeložených z katalánštiny, zatímco u nepřímých překladů to bylo pouze jediné dílo z devíti, divadelní hra *Temptació* (Pokušení) Carlese Batlleho, která byla publikována v jednom svazku spolu s dalšími dvěma hrami přeloženými přímo z katalánštiny. Pokud jde o instituce, které zmíněnou podporu poskytují, jednoznačně největším podporovatelem je Institut Ramon Llull,¹²³¹ s jehož pomocí vyšlo 15 děl,¹²³² následuje vláda Andorrského knížectví, která podpořila vydání 5 knih, a Ministerstvo kultury České republiky, s jehož podporou vyšlo také 5 knih. Vydání 2 knih podpořila katalánská Institució de les Lletres Catalanes, dvakrát vyšel český překlad katalánské literatury s podporou v rámci projektu Evropské unie *Kreativní Evropa*, jednu knihu podpořila Křesťanská akademie Řím a jedna publikace vyšla díky iniciativě španělského Institutu Cervantes.

Za zmínku jistě stojí i skutečnost, že přibližně pětina (17,4 %) všech českých knižně publikovaných překladů katalánské literatury – tj. třetina všech, jejichž vydání bylo nějakým způsobem podpořeno – vyšla hned s dvojí podporou, na níž se nejčastěji podílely Institut Ramon Llull a Ministerstvo kultury České republiky, přičemž přímá kombinace podpory těchto dvou entit může být do budoucna novým trendem, neboť díky jejich souběžné podpoře vyšly 3 knihy, všechny roku 2023.

Pokud jde o periodicky vycházející tituly, v nichž se katalánsky psaná literatura objevila, je třeba na prvním místě zmínit časopis *PLAV*, který ukázky z tvorby katalánských autorů uveřejnil hned v 5 číslech, přičemž jedno z nich bylo katalánskému písemnictví věnováno celé. Dvakrát se ukázky z tvorby katalánsky píšících autorů objevily v revue *Souvislosti*, v dalších čtyřech časopisech – *Světová literatura*, *Tvar*, *Host*, *A2* – pouze jednou, avšak je třeba zmínit, že v případě časopisu/čtrnáctideníku *A2*, bylo

1228Nakladatelství Knižní klub je součástí společnosti Euromedia Group, pod níž patří také značky Pikola či (novodobý) Odeon.

1229Nakladatelství Pikola je součástí společnosti Euromedia Group, pod níž patří také značky Knižní klub či (novodobý) Odeon.

1230O tom, že snaha představit katalánskou literaturu není na první místě, resp. je upozaděna, bude pojednáno v kapitole věnované recepci.

1231Zmíněná instituce v podmínkách pro přijetí žádosti o subvenci na překlad knižně vydávaného díla katalánské literatury výslovně stanovuje, že překlad musí být – s výjimkou středověké lyriky a tvorby v aranéské varietě okcitánštiny – pořízen na základě katalánského originálu.

1232Na vydání překladu 3 divadelních her publikovaných v jednom společném svazku se vedle zmíněného institutu spolupodílelo také barcelonské divadlo Sala Beckett.

katalánsky psané literatuře věnováno tematické číslo, v jehož rámci dokonce vyšla i literární příloha.

Zvláštní pozornost – nejen s ohledem na vydávání katalánské literatury do budoucna – zasluhuje nakladatelství Euskaldun, které teprve v roce 2021 (spolu)založil Vít Groesl, nyní již absolvent oboru katalánský jazyk a literatura (2023) na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, jehož zájem o zmíněnou literaturu a nápad podílet se na jejím vydávání prostřednictvím vlastního nakladatelství se zrodil právě během zmíněného studia.¹²³³ Ačkoli toto nakladatelství vydalo zatím pouze jednu překladovou knihu, o tom, že do budoucna se chce katalánské literatuře věnovat, svědčí již samo vytvoření edice s názvem *Catalanae*,¹²³⁴ v níž by se v budoucnu měla objevovat jak starší, tak současná katalánská tvorba, přičemž nakladatelství byly již nabídnuty mimo jiné i překlady Jana Schejbala, které zatím zůstávají pouze v rukopisné podobě.

Nakladatelství Euskaldun je ve vztahu k námi studované problematice zajímavým úkazem, a to hned z několika důvodů. Jednak je to vůbec první české nakladatelství, které se chce cíleně a systematicky věnovat zpřístupňování literatur středně velkých a malých jazyků,¹²³⁵ mezi nimiž zaujímá významné postavení právě katalánština a v ní psaná literární tvorba. Jednak je vznik takto zaměřeného nakladatelství jedinečným dokladem toho, že existence katalanistických center u nás má jednoznačný a přímý vliv nejen na počet překladatelů, a tudíž i překladů z katalánštiny, ale přínosnost jejich existence může mít i podobu ve formě vzniku nového, na katalánskou literaturu specializovaného nakladatelství, jehož zásluhou dochází jak k nárůstu publikovaných překladů z katalánsky psané literatury, tak i k její větší a lepší recepci.

8.9 Recepce

V důsledku působení katalanistických center na Univerzitě Karlově v Praze a Masarykově Univerzitě v Brně u nás došlo ke zvýšené přítomnosti a intenzivnějšímu vnímání katalánsky psané literatury a katalánské kultury obecně a zároveň k bezprecedentnímu nárůstu počtu překladatelů i lidí s větší či menší znalostí katalánštiny a zejména s kladným vztahem ke kultuře katalánsky hovořících oblastí.¹²³⁶ I přesto, že v

1233, „Podria remuntar-me al somni d’engegar qualsevol cosa relacionada amb literatura que tinc des de fa molts anys, però realment la idea de crear el que ara és l’Euskaldun va néixer quan estudiava català a la universitat. Vaig començar a interessar-me per llengües gairebé desconegudes a Txèquia i, a més de les lletres del país, especialment per literatura escrita en euskera i català“ (Brabec M. 2022c).

1234, „Encara que no volem limitar-nos a una o dues llengües, em sembla millor desenvolupar i estabilitzar primer una sèrie, en aquest cas la catalana, i no dedicar-nos a una altra abans. Anirem avançant pas a pas, però sistemàticament. De literatura catalana, en publicarem tant d’actualitat com vuitcentista o medieval. Per tant, després de publicar la traducció al txec de *Canto jo i la muntanya balla*, d’Irene Solà, estem pensant a publicar *Curial e Güelfa*, en la traducció de Jan Schejbal, i també alguna de les obres de Narcís Oller, l’obra del qual és pràcticament desconeguda al nostre país“ (Brabec M. 2022c).

1235, „Crec que la paraula Euskaldun ho diu tot pel que fa a l’enfocament de l’editorial. Tenim ganes de contribuir a la normalització del plurilingüisme, en el nostre cas el literari. [...] [E]spero que a poc a poc esdevinguem un referent de qualitat en el camp de la diversitat lingüística i literària“ (Brabec M. 2022c).

1236 O vlivu přítomnosti pražského lektorátu katalánštiny (dnešního *Centre Carlemany*) na zvýšenou přítomnost katalánsky psané literatury v českém kulturním prostředí bylo pojednáno již v článku *La importància d’exportar la llengua* (Brabec M. 2022a: II-III).

posledním období – a zvláště pak v posledním desetiletí – se česká překladová produkce z katalánské literatury kontinuálně rozšiřuje a zažívá nebývalý nárůst, katalánská tvorba zůstává pro běžného českého čtenáře i nadále velkou neznámou. Tento stav je odrazem velmi slabé recepce a pozornosti, které se u nás většinou překladů z katalánštiny dostává. Jak poznamenává francouzská literární teoretička a kritička Pascale Casanova (2012: 61), „každý spisovatel je ve světovém prostoru nejprve nevyhnutelně situován podle místa, které v něm zaujímá prostor národní literatury, z níž vzešel“.

Důvodů či vysvětlení pro nevelkou pozornost věnovanou u nás katalánsky píšícím autorům shledáváme hned několik. Na prvním místě je to absence samostatného státu, neboť „literární a intelektuální mapa je na politických dějinách vždy relativně závislá“ (ibidem: 59). Ačkoli v tomto období u nás knižně vyšlo 45 děl, větší pozornosti či ohlasu se dostalo jen několika málo z nich (mezi nimi mj. Andořané Joan Peruga a Antoni Morell, tedy příslušníci samostatného státu). V poslední době se s ohlasem českých čtenářů i kritiků setkává román Irene Solà *Canto jo i la muntanya balla* (Zpívám já a hora tančí), jeden z posledních překladů vydaných v námi sledovaném období, v tom však může hrát nemalou roli skutečnost, že autorka je držitelkou Ceny Evropské unie za literaturu.

V reakci na slova německých novinářů o tom, že katalánská literatura je jedním z nejlépe střežených tajemství španělského státu, poukázal Jaume Cabré na absenci samostatného státu jako na „významný hendikep“.¹²³⁷ Tomu, že zmíněná literatura postrádá možnost opřít se o silný stát, který by katalánštinu přijal za vlastní, připisuje Josep Lluís Carod-Rovira například i skutečnost, že žádný katalánsky píšící autor nebyl doposud oceněn Nobelovou cenou za literaturu,¹²³⁸ která by katalánsky psané písemnictví zcela nepochybně zviditelnila jako celek. O tom, jak důležitá je existence samostatného státu pro úspěšnou propagaci vlastní literatury (tj. literatury psané v „národním“ jazyce), vypovídá například tato poznámka Joana-Lluíse Lluíse: „Katalánská literatura má všechno, co má literatura mít: autory všech žánrů, různorodá nakladatelství, novináře, kritiky a čtenáře. Jenže schválně si zajděte v Praze do nějakého dobrého knihkupectví a zeptejte se, kolik do češtiny přeložených katalánských autorů mají. Vsadím se, že budou mít víc Islandců, ačkoli islandština je jazyk, kterým mluví tři sta padesát tisíc lidí, kdežto katalánštinou něco mezi devíti a deseti miliony. Proč je tam takový rozdíl? Protože Island je samostatnou zemí, kde je islandština vnímána jako plnohodnotný nástroj literatury“ (Brabec M. 2020b: 21).

Sám zmíněný autor je živým důkazem toho, jak se absence samostatného státu a politika obecně promítá a zasahuje do způsobu prezentace katalánských autorů. Přestože Lluísova kniha *Jo soc aquell que va matar Franco* (Zabil jsem generála Franca) byla nakladatelstvím Bourdon vydána jako vůbec první svazek jeho nové ediční řady *Současná*

1237, „Quan vaig anar a la fira del llibre de Frankfurt l'any 2007, diversos periodistes alemanys van dir-me que l'existència de la literatura catalana és un dels secrets més ben guardats de l'Estat espanyol. La fira de Frankfurt va ajudar a normalitzar la presència de la nostra literatura a Europa. Cal afegir que l'absència d'un estat propi és un handicap important. Hi ha literatures petites, com les nòrdiques i l'eslovena, que reben una ajuda important per part dels seus estats“ (Nopca 2011).

1238, „[O]bres en català estan traduïdes a desenes d'idiomes arreu del món i l'absència d'un Nobel de Literatura s'explica tan sols per l'absència d'un Estat potent al darrere que n'assumeixi l'idioma com a propi amb totes les conseqüències.“ (Carod-Rovira 2021).

evropská literatura, na slavnostní akci, během níž byly prezentovány doposud vydané knihy zmíněné edice, nebyl autor vůbec pozván. Dle slov majitele nakladatelství Ivana Pilipa se v Bourdonu obávali autorovy angažovanosti v boji za katalánskou nezávislost, jeho prezentaci prý navíc ztěžovala skutečnost, že spolu s každým pozvaným autorem byl zván i velvyslanec příslušné země, což bylo z pohledu nakladatelství problematické, neboť Lluís je coby severokatalánský (tj. zapyrenejský) autor občanem Francie, která Lluíse, potažmo katalánsky psanou tvorbu ignoruje, přičemž ani případné pozvání španělského velvyslance by vzhledem k autorovým politickým postojům nedávalo smysl,¹²³⁹ a tak se – ačkoli možným řešením bylo pozvat Lluíse bez diplomatického „komparsu“ – rozhodli zmíněného autora raději vůbec nepozvat (blíže Brabec M. 2022b).

Rovněž u ostatní překladové produkce z katalánské literatury je neexistence Katalánska na politické mapě Evropy častokrát znát, neboť u těchto překladů – pakliže do českého prostředí nevstupují přímo jako součást španělské literatury, což je běžné převážně (ale nikoli jen výhradně) u nepřímých překladů pořízených přes španělštinu – je nezřídka nedostatečně prezentována či akcentována příslušnost ke katalánskému písemnictví. V příkrém kontrastu je v tomto ohledu trojice andorrských autorů, jimž u nás dohromady vyšly čtyři knihy, přičemž všichni byli na obálkách příslušných knih a/nebo v recenzích¹²⁴⁰ zmiňováni v souvislosti s Andorrským knížectvím.¹²⁴¹

Dalším důvodem či spíše vysvětlením „zneviditelnění“ katalánsky psané literatury v rámci španělské literatury je právě geograficko-politická „spádovost“ a mnohdy i vítaná možnost zařadit daná díla pod španělskou literaturu, která už má nějaký zvuk a je tak mnohdy jak pro nakladatele, tak i čtenáře vítaným zastřešujícím označením.¹²⁴² Výsledkem je však situace, kdy „katalánská literatura zůstává v očích českých čtenářů buď jakousi popelkou, nebo jen nicneříkajícím pojmem, prázdnou množinou, kterou navíc ani nedokážou přesně vymezit – leda snad jako podmnožinu literární tvorby Španělska. Málokdo přitom ví, že jde o svébytnou literaturu s dlouhou a bohatou tradicí, která nejenže se pěstuje i jinde než v Katalánsku, ale dokonce i za hranicemi Španělska, na území hned tří dalších států“ (Brabec M. 2020). O nedostatečném renomé katalánsky psané literatury u nás vypovídá i skutečnost, že na portálu iLiteratura.cz tato kategorie – i přes existenci recenzí na příslušné knihy – v seznamu jednotlivých zahraničních literatur, mezi nimiž byla např. albánská, arménská či okcitánská, dlouho chyběla a k jejímu zařazení došlo až

1239Z osobního rozhovoru s Ivanem Pilipem během zmíněného večera. Na základě následné veřejné kritiky ze strany překladatele s ním nakladatelství zrušilo již předem domluvenou spolupráci na překladu románu *La memòria de l'arbre* (Paměť stromu) od Tiny Vallès.

1240<https://www.pismak.cz/dilo/20782/>; <https://www.iliteratura.cz/clanek/16841-morell-antoni-boris-i-kral-andorrsky>;

<https://holkamodrookata.blogspot.com/2018/10/neviditelna-republika.html>;

<https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospele/7156-republika>.

Tvar 15/2020

1241Tato zmínka nechybí ani u dalšího andorrského autora Alberta Villaróa, jehož román *Blau de Prússia* (Pruská modř) připravuje v českém překladu nakladatelství Akropolis (<https://akropolis.info/kniha/pruska-modr/>).

1242„Díky prestiži textů, napsaných v jistých jazycích, mají tyto jazyky v literárním univerzu pověst jako jazyky mnohem literárnější než jiné“ (Casanova 2012: 34), přičemž z literární nerovnosti jazyků „alespoň částečně vyplývá rovněž literární nerovnost protagonistů světové literární hry“ (Casanova 2012: 169)

roku 2021 na základě připomínky vznesené v průběhu besedy v rámci pořadu Tvrdohlavá překladatelská stvoření.¹²⁴³

Nedostatečné renomé katalánské literatury mezi současnými českými čtenáři je dáno mimo jiné také tím, že okruh překladatelů, kteří se jí dlouhodobě (a kontinuálně) či alespoň dlouhodoběji věnovali či věnují, je relativně velmi úzký – přibližně 7 překladatelů (z nichž ale dva nedávno zemřeli) –, což se logicky projevuje na celkově nikterak vysokém počtu překladů (a v určitých případech i na kvalitě provedení některých z nich¹²⁴⁴). Druhou stránkou věci je kvalitativní rozkolísanost překládaných originálů, respektive mnohdy jen průměrná literární kvalita u nás vydávaných autorů či jednotlivých titulů.

Ačkoli literární ceny nejsou všeríkajícím měřítkem kvality, pro alespoň orientační a na objektivních základech vystavěnou představu o literárních kvalitách jednotlivých děl, potažmo autorů považujeme toto kritérium pro naše potřeby za plně dostačující a relevantní. Za tímto účelem jsme zvolili čtyři tradiční, již více než 50 let existující katalánské ceny – *Premi Joan Crexells de narrativa*,¹²⁴⁵ *Premi Sant Jordi de novella*,¹²⁴⁶ *Premi Lletra d'Or*,¹²⁴⁷ *Premi Crítica Serra d'Or de Novella*¹²⁴⁸ – a ocenění na mezinárodní scéně, z čehož – dle počtu získaných ocenění – vzešla tato skupinka autorů, jejichž dílo u nás po roce 1989 vyšlo v knižní podobě: Jaume Cabré (9 ocenění), Joan-Lluís Lluís (6 ocenění), Quim Monzó (5), Josep Maria Espinàs (2), Albert Sánchez Piñol (1) a Irene Solà (1). Ostatní prozaici jsou pak oceňováni především v rámci žánrových či lokálních cen anebo cen spjatých s určitým nakladatelstvím.

Bez povšimnutí nelze ponechat skutečnost, že mezi 20 romány přeloženými co češtiny a publikovanými po roce 1989 najdeme hned čtyři romány (či novely) andorrské provenience,¹²⁴⁹ což je z velké části dáno česko-andorrskými vazbami vytvořenými v průběhu více než tři desetiletí trvajících působení pražského lektorátu katalánštiny (dnešní Centre Carlemany) provozovaného Andorrským knížectvím. Nutno však poznamenat, že v daném případě se rozhodně nejedná o autory, kteří by byli známi jen ve své zemi, neboť díla Alberta Salvadóa byla přeložena do více než deseti jazyků,¹²⁵⁰ Joan Peruga do čtyř¹²⁵¹ a Antoni Morell do dvou.

1243Blíže viz záznam příslušného XVI. dílu, který je dostupný online na této adrese: <https://www.facebook.com/tvrdohlavapreklatatelskastvoreni/videos/tvrdohlav%C3%A1-p%C5%99eklatatelsk%C3%A1-stvo%C5%99en%C3%AD-xvi-u%C5%BE-zas-online/430103148286392/>

1244Vzhledem k malému počtu překladatelů ovládajících katalánštinu a ochotných překládat literaturu překládají katalánské autory opakovaně i ti, v jejichž překladech (i z jiných jazyků) lze nalézt hrubé gramatické chyby, syntaktické, stylistické i významové prohřešky.

1245V první fázi udělována mezi léty 1928-1938, ve druhé pak od roku 1982.

1246Pod názvem *Premi Joanot Martorell* udělována již od roku 1947, od roku 1960 již jako *Premi Sant Jordi*.

1247Udělována již od roku 1956, není žánrově vyhraněná a každý autor ji může obdržet pouze jednou za život.

1248Udělována již od roku 1967, od téhož roku udělována také v kategoriích poezie a esej, v pozdějších letech i v řadě dalších.

1249Další překlad andorrského autora – román *Blau de Prússia* (Pruská modř) Alberta Villaróa – se navíc v roce 2024 chystá vydat nakladatelství Akropolis.

1250<https://www.culturalia.ad/noticia/45492/sen-va-un-dels-grans-mor-albert-salvado>

1251Do téhož počtu jazyků je přeložen i další Andořan Albert Villaró, jehož román *Blau de Prússia* (Pruská modř) by měl v českém překladu vyjít v polovině roku 2024.

„Kuriozitou“ mezi katalánsky píšícími autory, s jejichž knižně vydaným dílem se mohl český čtenář seznámit, je tak spíše Antoni Ferrando (1967), Katalánc dlohodobě žijící v Praze, zakladatel *Česko-katalánského spolku (Casal Catalanotxec)* a provozovatel internetového časopisu *Revista Kampa*, který kvůli překladu svého románu do češtiny postupně oslovil hned několik potenciálních překladatelů. Jeho román *El gran Joan* (Velký Joan) vyšel v českém překladu v prestižním nakladatelství Argo, čemuž napomohly autorovy vřelé profesní i osobní vztahy se zástupci zmíněného nakladatelství.¹²⁵²

O tom, že v Argu vyšly i jiné dva katalánské romány, rozhodla skutečnost, že jejich pře(d)kladatel Jindřich Vacek byl v dané době zaměstnancem redakce zmíněného nakladatelství, které oba romány publikovalo i přesto, že sám jejich překladatel později tyto tituly označil za „spíše komerční“ (Vacek 2021: 133).

Mnohem reprezentativnější vzorek katalánské literární tvorby tak byl českému čtenáři předkládán prostřednictvím časopisecky publikovaných překladů, které představily celou řadu naprosto zásadních prozaiků (Cabré, Calders, Moncada, Monzó, Pla, Rodoreda, Ruyra aj.), ale i básníků (Carner, Espriu, Andrés Estellés, Maragall, March, Martí i Pol, Quart, Riba, Salvat-Papasseit aj.). O poznání lepší situace než v případě knižně vydávané prózy panuje v oblasti katalánské dramatiky, neboť řada autorů, s jejichž dílem se čeští diváci měli možnost seznámit, patří k tomu nejlepšímu, co současná katalánská divadelní scéna nabízí (Josep Maria Benet i Jornet, Sergi Belbel, Josep Maria Miró, Marta Buchaca, Jordi Galceran a další). Vzhledem k významnému množství překladů katalánských divadelních her uveďme i divadla, jejichž prostřednictvím docházelo k recepci katalánské dramatické tvorby nejčastěji. Dvakrát se katalánsky psaná divadelní hra dočkala plnohodnotné premiéry v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích¹²⁵³ a v divadle Rokoko.¹²⁵⁴ Pokud bychom brali v potaz i scénická čtení, na zprostředkovávání katalánské dramatiky se nejčastěji podílely divadlo Komédie,¹²⁵⁵ Divadlo Na Zábradlí,¹²⁵⁶ Divadlo v Celetné¹²⁵⁷ a Švandovo divadlo (ve spolupráci s Divadlem Letí).¹²⁵⁸ Nemalou roli v recepci katalánské dramatiky sehrává také Český rozhlas, konkrétně stanice Vltava, která formou rozhlasového čtení zprostředkovala dvě divadelní hry¹²⁵⁹ a z dalších dvou¹²⁶⁰ přinesla alespoň část.

K významným zprostředkovatelům katalánské dramatiky patří rovněž pražský Instituto Cervantes, jehož úloha je však ambivalentní. Díky jeho činnosti v oblasti kultury se k nám

1252Z osobního rozhovoru s Anežkou Charvátovou.

1253Belbelův *Mòbil* (Mobil) a Pompermayerovi *Refugiats* (Uprchlíci).

1254*Burundanga* Jordiho Galcerana a *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou) od Pereho Riery.

1255*Temptació* (Pokušení) od Carlese Batlleho a dále pak scénická čtení dalších tří her: *Rita* od Marty Buchacy, *Temps salvatge* (Bouřlivé časy) Josepa Marii Miróa a *Lapònia* (Laponsko) z pera dvojice Cristina Clemente a Marc Angelet.

1256*35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez a dále pak scénické čtení her *Lluny de Nuuk* (Hodinu před svatbou) od Pereho Riery a *No em diguis amor* (Neříkej mi lásko) od Marty Buchacy.

1257Scénické čtení těchto tří divadelních her: *35,4 Estem quedant fatal* (35,4 Vypadáme jako blbci) od Gemmy Rodríguez, *Temptació* (Pokušení) Carlese Batlleho a *Soterrani* (Sklep) od Josepa Marii Beneta i Jornet.

1258Scénická čtení hry *Després de la pluja* (Po dešti) od Sergiho Belbela a dvou děl Esteveho Solera, hry *Contra el progrès* (Proti pokroku) a scénické skici *El primer manuscrit* (Nový rukopis).

1259Belbelův *Mòbil* (Mobil) a Pompermayerovy *Refugiats* (Uprchlíci).

1260Solerových *Contra la democràcia* (Proti demokracii) a *Contra l'amor* (Proti lásce).

– přímo či s jeho podporou – za poslední dva roky dostaly dohromady čtyři divadelní hry,¹²⁶¹ jejich příslušnost ke katalánské literatuře je však mnohdy zastřena nejen charakterem a obecným posláním zúčastněné kulturní instituce, ale i s tím související skutečností, že překlad takovýchto her proběhl často na základě španělské předlohy. Záslužnými počiny ze stranu Institutu Cervantes v oblasti zprostředkovávání katalánské literatury byla například také výstava *Bverso Brossa* pořádaná na přelomu roku 2008 a 2009 či přednáška Roberta Hughese, autora knihy *Raimundus Lullus: An Introduction to his Life, Works and Thought*, o Ramonu Llullovi z roku 2010, či prezentace katalánských autorů na veletrhu *Svět knihy*, na nějž byl například roku 2008, kdy čestným hostem bylo Španělsko, pozván Sergi Belbel, roku 2017 Marc Pastor a roku 2021 Irene Solà.

Na recepci katalánské literatury má – stejně jako v předchozích obdobích – jednoznačný vliv i politická situace. Názorně to dokládají mimo jiné i tematicky zaměřená čísla časopisů *Plav* (č. 10/2015) a *A2* (č. 5/2020),¹²⁶² jakož i skutečnost, že katalánská literatura byla v listopadu roku 2017 představena ve vysílání České televize,¹²⁶³ na jejíž obrazovku se dostala v přímém důsledku medializace katalánského referenda o nezávislosti, konaného 1. října téhož roku, a následných bouřlivých událostí. O tom, že díky mediálnímu ohlasu mimořádných událostí v určité zemi či oblasti dochází jednak ke zviditelnění daného státu (či regionu, jazykové oblasti apod.) ve veřejném prostoru cílové kultury a jednak – ve snaze poznat tuto kulturu jinak či porozumět jí blíže – k následné poptávce po tamní literatuře, svědčí mimo jiné i česká recepce běloruské,¹²⁶⁴ či ukrajinské literatury,¹²⁶⁵ ale i

1261 *El principi d'Arquimedes* (Arhimédův zákon) a *Temps salvatge* (Bouřlivé časy) od Josepa Marii Miróa, *Rita* od Marty Buchacy a *Lapònia* (Laponsko) z pera dvojice Cristina Clemente a Marc Angelet. V červnu roku 2024 k nim přibila další: *Fitzroy* Jordiho Galcerana.

1262 O přímé spojitosti s děním v Katalánsku svědčí i obálky obou zmíněných periodik, jejichž ústředním motivem je v obou případech *estelada*, katalánská vlajka doplněná o modrý klín s bílou pěticípou hvězdou, která je na rozdíl od neutrální, politicky nezabarvené *senyery* (žluté vlajky se čtyřmi červenými vodorovnými pruhy) jednoznačným symbolem boje za katalánskou nezávislost.

1263 Stalo se tak v rámci pořadu ASAP (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11467071846-asap/217562231000033/>), jenž byl odvysílán na programu ČT Art.

1264 Po masových protestech, demonstracích a stávkách, které se v Bělorusku odehrály v reakci na údajně zmanipulované výsledky tamních prezidentských voleb (srpen 2020), bylo běloruské literatuře věnováno číslo 18/2020 (listopad 2020) obyděniku *Tvar* (antologie běloruských básníků), číslo 10/2021 časopisu *Host*, v září roku 2021 pak byla běloruská literatura prezentována v rámci projektu *Zaostřeno na Bělorusko* na mezinárodním knižním veletrhu *Svět knihy* v Praze, přičemž program následně pokračoval také v Brně. Nadto byl český překlad knihy *Poslední román pana A.* běloruského autora Alherda Bachareviče (1975), aktivního účastníka zmíněných protestů, prezentován během Noci literatury (září 2021) a roku 2022 byl – v rámci zmíněného projektu *Zaostřeno na Bělorusko* – vydán *Sborník textů sedmnácti běloruských autorů*, jehož cílem je „přiblížit a informovat o nelehkém postavení předních představitelů současné běloruské literatury, kteří z politických důvodů nemohou ve své zemi publikovat“ (Sečkař 2022).

1265 Roku 2015, tedy záhy po ruské anexi Krymu, byla Ukrajina čestným hostem literárního festivalu *Měsíc autorského čtení*, navíc u příležitosti jeho konání vydalo pořádající nakladatelství *Větrné mlýny* celou řadu knih ukrajinských autorů, kvůli čemuž zřídilo edici Knihovna MAČ. V návaznosti na předchozí bylo ukrajinské literatuře věnováno číslo 8/2015 časopisu *Plav*. Ještě většího prostoru se ukrajinské literatuře dostalo po napadení Ruskem a vypuknutí války, kdy např. roku 2022 proběhla v Knihovně Jiřího Mahena v Brně přednáška *Současná ukrajinská literatura pro dospělé* a v Goethe Institutu přednáška *Současná ukrajinská literatura*, ale především se Ukrajina stala čestným hostem tehdejšího ročníku veletrhu *Svět knihy*. Začátkem roku 2023 pak Památník národního písemnictví uspořádal pásmo *Soudobá ukrajinská literatura v českých překladech*. O zvýšené recepci ukrajinské kultury obecně svědčí např. také *Týden ukrajinského filmu*, který se u nás koná pravidelně od roku 2017.

slova Daniela Vázqueze Touriña, tehdejšího zástupce vedoucího Ústavu románských jazyků a literatur na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity, který roku 2015 v rozhovoru pro Radio Praga¹²⁶⁶ u příležitosti otevření nového oboru katalánský jazyk a literatura prohlásil následující: „Creemos que sin duda la situación política en Cataluña o incluso el Barça pueden tener algo que ver con el interés de la gente“ (Ferrer 2016).

Na základě našeho vlastního poznání českého knižního trhu a osobní zkušenosti s vydáváním katalánsky psané literatury můžeme konstatovat, že česká recepce zmíněné literatury plně odpovídá obecným závěrům, k nimž ve vztahu k méně exponovaným literaturám dospěla v rámci plnění svého mezinárodního výzkumného úkolu¹²⁶⁷ Jovanka Šotolová: „nakladatelé nemají - alespoň z hlediska uvádění méně exponovaných literatur - jasnou vizi, systematický plán. Hlavním důvodem je neznalost dané oblasti literatury, případně také chybějící jazykové kompetence redaktorů, kteří sestavují ediční plány: při rozhodování se podřizují spíše tlakům literárních agentů, opírají se o lektorské posudky, vycházejí vstříc případným nahodilým nabídkám překladatelů“ (Šotolová 2012: 93).

Problematiku recepce katalánsky psané literatury v českém prostředí můžeme uzavřít konstatováním, že pokud se k nám již nějaké dílo světových kvalit dostane – ukázkovým příkladem byl Cabrého román *Jo confesso* (Přiznávám, že...),¹²⁶⁸ „román výjimečný nejen rozsahem, ale především hloubkou záběru,“ jehož „české vydání je mimořádnou překladatelskou i nakladatelskou událostí“ (Škamlová 2017: 21) –, zůstane téměř nepovšimnuto,¹²⁶⁹ neboť vzhledem k chybějícímu renomé katalánského písemnictví se v záplavě celkové překladové produkce snadno ztratí.¹²⁷⁰

1266<https://espanol.radio.cz/abren-la-carrera-de-filologia-catalana-en-la-universidad-masaryk-de-brno-8232361>

1267„The contribution of literary translation to intercultural understanding: developing a model for reciprocal exchange“, pod vedením Prof. Agn'es Whitfield, Université York, Toronto, Kanada s finanční podporou CRSH, Le Conseil de recherches en sciences humaines.

1268Na okraj ještě poznamenejme, že rozhodnutí nakladatele vydat zmíněný román v češtině velmi napomohl ohlas a vysoká prodejní čísla, jakých kniha dosáhla v Německu (z osobního rozhovoru s Janem Schejbalem).

1269Zmiňovaný román byl reflektován pouze dvěma recenzemi v podání Evy Škamlové (č. 4/2017 obtýdeníku *Tvar*) a Mileny M. Marešové v pořadu *Mozaika* (11. ledna 2016, Český rozhlas 3 Vltava). Jistého ocenění – a tím pádem i pozornosti – se románu dostalo také na stránkách kulturního čtrnáctideníku *A2*, který jej zařadil mezi *Nejlepší světové prózy od roku 2000* (viz minirecenze Petra Šmída v č. 18/2018). Nicméně vzhledem k ohlasu, jaký kniha vzbudila jak v Katalánsku, tak v zahraničí, považujeme výše uvedenou pozornost českých médií za zcela nedostatečnou.

1270V obecné rovině na tento problém poukázal například Rubáš (2012: 17): „V záplavě knih, které začaly po roce 1989 vycházet, leccos kvalitního zapadne či propluje bez povšimnutí.“

9. ZÁVĚR

Nepočítáme-li stručnou studii Jana Schejbal a Davida Utrery (2004: 45-57), je naše práce prvním pokusem o ucelené přiblížení česko-katalánských literárních vztahů prizmatem překladu, přičemž předmětem našeho zájmu byla na rozdíl od zmíněných autorů výhradně katalánsky psaná literatura v českém překladu. Naše disertační práce na zmíněný článek do určité míry navazuje, ale v celé řadě aspektů jej překračuje: předmětné téma zpracovává nejen v maximální možné úplnosti chronologické, tj. od počátků až do roku 2023,¹²⁷¹ ale díky celé řadě nových zjištění je (relativně) úplná i co do výčtu překladů i překladatelů. Z hlediska šíře záběru, kdy je pozornost věnována jak překladům publikovaným v periodickém tisku,¹²⁷² tak těm, které zůstaly jen v rukopisné podobě či dokonce pouze v úvahách překladatelů. Vzhledem k možnosti pojednat o tématu na větším prostoru je zpracováváme mnohem podrobněji a obsáhleji, výsledkem čehož je ucelené a komplexní podání dějin překládání katalánsky psané literatury do češtiny, které nejen vysvětlují či objasňují jeho vývoj, ale zachycují i různorodé kauzální vztahy.

Hlavní cíle naší práce byly dva. Zprv jsme chtěli detailně zmapovat české překlady katalánsky psané literatury, a to včetně těch, které nebyly vydány knižně či dokonce zůstaly pouze v rukopise, a následně je analyzovat z hlediska žánrové skladby, způsobu uveřejnění či poměru přímých a nepřímých překladů a zároveň poodhalit pozadí jejich vzniku a další souvislosti, které by nám celý proces této meziliterární výměny umožnily nahlížet v kontextu, popsat jeho diachronní vývoj, vyložit relevantní tendence a pochopit jeho případné zákonitosti. Zadruhé jsme chtěli na základě získaných výsledků potvrdit (popř. vyvrátit) platnost hypotézy formulované na základě výše uvedené Schejbalovy a Utrerovy práce, z níž vyplývá, že klíčovými aktéry česko-katalánské literární výměny realizované prostřednictvím překladu jsou samotní překladatelé (popř. další zúčastněné osoby), přičemž do tohoto procesu významně promlouvá různá míra pocitu česko-katalánské sounáležitosti, která je ovlivněna aktuální politickou konstelací.

Za účelem dosažení výše uvedených cílů, jakož i vzhledem k absenci soustavného zkoumání dějin překladu katalánsky psané literatury do češtiny bylo nutné nejprve dané téma podrobit rozsáhlému výzkumu, jehož prvotním cílem bylo získání primárních vstupních dat, tj. dohledání jednotlivých překladů. V další fázi se pak jednalo o vyhledání sekundárních dat, tj. informací či podkladů, na jejichž základě bylo možné vznik těchto překladů či počínání příslušných překladatelů objasnit a kontextualizovat. Tento požadavek se pochopitelně odrazil i na metodologickém přístupu, kdy s ohledem na skutečnost, že náš výzkum je nutně materiálový a archivní, jsme – zcela v souladu s aktuálními trendy současné translologie a s vědomím existence celé řady doposud neprozkoumaných pramenů – zvolili metodu archivního výzkumu, přičemž se nám potvrdilo, že „zabývat se českým překladem posledních padesáti let je pouze zdánlivě snazším úkolem než zpracovávat dějiny starších etap“ (Masnerová 2005: 7).

1271 Schejbalova a Utrerova práce z roku 2004 končí pojednání o překladu katalánské literatury rokem 1989.

1272 U Schejbal a Utrery (2004) jsou časopisecky publikované překlady zohledněny jen v případě Pikharta – díky dílčí práci Pluhaře (1966) – a těch, které se objevily na stránkách časopisu Světová literatura.

S ohledem na výsledky předchozích prací (Říha 1995 a Schejbal a Utrera 2004), jakož i na skutečnost, že překladatel je „hybnou příčinou“ (causa efficiens) (Pym 1998: 149), stáli v centru našeho primárního badatelského zájmu právě překladatelé, kteréžto rozhodnutí se potvrdilo jako správné, neboť zkoumáním jejich korespondence, osobní knihovny či jiné pozůstalosti se nám podařilo získat řadu klíčových poznatků. Ukázalo se totiž, že ačkoli v procesu zprostředkovávání katalánsky psané literatury přebírají zvláště v posledních třech desetiletích – někdy zčásti, někdy zcela – vůdčí úlohu nakladatelé, někteří překladatelé zůstávají i nadále významným aktérem této meziliterární výměny. Výsledky našeho bádání tak nepřímou potvrdí předpoklad, k němuž ve své práci, zkoumající vývoj postavení překladatelů ze skandinávských jazyků v letech 1890 až 1950, dospěl Ondřej Vímř: „Překladatelské paradigma bude zřejmě vždy poměrně silné v případě překladu z malé literatury, resp. mezi dvěma malými literaturami (...) V mainstreamové kultuře naopak bude převládat paradigma nakladatelské politiky“ (Vímř 2014: 28).

Výše uvedené je do značné míry dáno mimo jiné právě sounáležitostí překladatele s výchozí kulturou, protože lze rozporovat přístup orientovaný čistě na cílovou kulturu, konkrétně například konstatování „translations are facts of target culture“ (Touy 1995: 29) a s ním spojené tvrzení, že existence překladů vychází z potřeb cílové kultury, tj. je reakcí na nějaký její deficit:¹²⁷³ „[target] cultures resort to translating precisely as a major way of filling in gaps“ (Touy 1995: 27). Překlady totiž rozhodně nevznikají pouze pro potřeby cílové kultury a – jak bylo v případě překladů z katalánsky psané literatury ukázáno – jejich vznik je mnohdy důsledkem (spolu)působení výchozí kultury, které může mít řadu podob a je buď přímé, nebo nepřímé.

Příkladem nepřímého působení výchozí kultury je právě ona sounáležitost, která se projevuje tím, že překladatel koná nejen ve prospěch cílové kultury, nýbrž cíleně a vědomě rovněž (a někdy dokonce především) ve prospěch kultury výchozí. Jako příklad přímého působení výchozí kultury můžeme uvést především zavedení výuky katalánštiny a finanční podporu vydávání překladů dané literatury, což se v našem případě ukázalo jako klíčový faktor (spolu)utvářející výslednou překladovou produkci z katalánsky psané literatury. Zapomenout nesmíme ani na vliv samotných autorů (popř. dalších osob zprostředkovávajících kontakt s výchozí literaturou či kulturou) na překladatele.

K hlubšímu poznání dějin českého překladu námi zkoumané literatury se nám tudíž osvědčilo prostudovat také pozůstalost katalánských autorů, kteří vedli, popřípadě mohli vést korespondenci s překladateli jejich děl. Z dřívějších prací byly známy Verdagerovy dopisy Bouškovi a dopisy Àngela Guimeràa, Narcíse Ollera a Víctor Català Antonínu Pikhartovi, které se nám v případě posledně jmenovaného podařilo doplnit o jejich druhou část, tj. o korespondenci psanou překladatelem. Hlavním přínosem našeho bádání na tomto poli však bylo významné rozšíření těchto styků o dosud zcela neznámou korespondenci Rudolfa Jana Slabého, Zdeňka Hampejse-Hampla, Miloslava Pluhaře a Jana Schejbalu,¹²⁷⁴

1273, „[S]tarting point is always one of a certain deficiency [in the target culture]“ (Touy 1995: 27).

1274Vzhledem k rozsahu a významu výše uvedené korespondence jí nebylo možno – vyjma klíčových poznatků – věnovat tolik prostoru, kolik by zasluhovala, protože jsme se již v průběhu výzkumu rozhodli, že tématem korespondence katalánských autorů a českých překladatelů, která je vedlejším výstupem našeho rozsáhlého výzkumu provedeného v rámci této disertační práce, se budeme zabývat v samostatné práci, na jejímž zpracování jsme již předběžně domluveni s příslušnými katalánskými institucemi.

což ve výsledku vedlo ke zjištění celé řady objevených skutečností a objasnění dalších souvislostí.

Dalším významným zdrojem informací se ukázaly být osobní knihovny jednotlivých aktérů, z nichž byla v tomto ohledu věnována pozornost doposud jen Antonínu Pikhartovi (Mrkvová 2014: 25-30) a Rudolfu Janu Slabému (Kašparová 2011: 61-110). Na tomto místě je třeba vyzdvihnout význam knihovny Jana Schejbala, v níž se nachází řada cenných dedikací i poznámky překladatele, které umožňují nahlédnout „do zákulisí“ činnosti tohoto překladatele. Avšak vzhledem k okolnostem – Jan Schejbal zemřel teprve roku 2021 a postupný převoz příslušného bibliografického fondu stále ještě probíhá –, jakož i k rozsahu uvedené pozůstalosti se tato problematika stane tématem další badatelské práce.

Nepostradatelným a naprosto zásadním zdrojem informací se nám stal dobový tisk, a to jak český, tak – v menší míře – katalánský. Jeho důkladnou rešerší se nám podařilo získat velké množství doposud neznámých zjištění týkající se překladů, která lze klasifikovat do tří základních kategorií: 1) texty časopisecky uveřejněných překladů, 2) zmínky o již publikovaných či v dohledné době připravovaných, popř. jen zamýšlených překladech anebo zmínky o inscenacích divadelních her (již realizovaných či plánovaných), 3) recepce (recenze a jiné ohlasy).

Rešerší dobového tisku (a popřípadě následným zkoumáním příslušné pozůstalosti, byla-li k dispozici) se nám podařilo rozšířit nejen soupis překladů, ale v jeho důsledku i více než zdvojnásobit seznam doposud známých překladatelů (činných do roku 1989¹²⁷⁵), a to z původních 8 na 17, když zcela novými jmény jsou následující osobnosti (řazeno chronologicky): Karel Dostál-Lutinov, Otokar Jindřich Janota, Marie Tůmová, Jiří Karásek ze Lvovic, Ota Dubský, Jaroslav Machek, Zdeněk Šmíd, Miloslav Pluhař, Otto František Babler. Zatímco Dostál-Lutinov, Dubský a Babler představují překladatele, jejichž účinkování v rámci zpřístupňování katalánsky psané literatury bylo jen epizodní či jednorázové, Otokara Jindřicha Janotu již můžeme považovat za pokračovatele Boušky a Pikharta, tedy první generace překladatelů orientovaných na katalánštinu, na niž však vzhledem k velmi brzkému úmrtí ve věku 38 let navázal jen částečně. V případě Miloslava Pluhaře, o němž se Schejbal s Utrrou (2004: 50) zmiňují jen jako o velké naději české katalanistiky¹²⁷⁶ zmařené v důsledku emigrace po srpnové invazi sovětských vojsk, se nám podařilo objevit nejen důkazy o jeho velmi aktivní činnosti před i po roce 1968, kdy se překladu a šíření katalánské literatury věnoval ze švýcarského exilu, ale dokonce i text jednoho z jeho překladů.

Pokud jde o překladatele, jejichž jména byla již známa, našim výzkumem se podařilo významně rozšířit povědomí o jejich překladatelské činnosti. Za jeden z nejvýraznějších přínosů své práce považujeme zmapování činnosti Rudolfa Jana Slabého, o jehož příspěvku na poli zprostředkovávání katalánské literatury u nás – na rozdíl od jeho zpřístupňování (nejen) české literatury Španělům i Kataláncům – nebyly vyjma dvou údajných, navíc zcela nesprávně datovaných a nijak nedoložených překladů divadelních her k dispozici žádné informace. Poznatky o působení Pluhaře a Slabého jsou však

1275Právě rokem 1989 končí studie Jana Schejbala a Davida Utrery, k níž toto srovnání vztahujeme.

1276.,[U]na gran promesa de la catalanística txeca“

nesmírně cenné i z jiných důvodů. Jednak významně potvrzují první část naší hypotézy o tom, že přijímání katalánské literární tvorby bylo a je silně závislé na konání a míře osobní angažovanosti konkrétních překladatelů, jednak oba uvedení překladatelé dokládají platnost druhé části naší hypotézy, tj. skutečnosti, že konání jednotlivých překladatelů, potažmo obecná dynamika zmíněné literární výměny jako celku jsou silně podmíněny politickými okolnostmi: především překladatelská činnost Slabého z katalánštiny a španělštiny názorně ilustruje, jak osobní ambice a politická situace v neklidném období katalánských a španělských dějin mezi dvěma světovými válkami utvářelo jeho vztah ke Katalánsku.

Co se týče překladů, podařilo se nám objevit hned několik doposud zcela neznámých převodů katalánsky psané literatury, z nichž za nejceněnější považujeme následující: Vettiho překlad románu Raimona Casellase *Els sots feréstecs*, který je vůbec prvním katalánským románem přeloženým do češtiny, avšak kvůli způsobu uveřejnění, kdy namísto plánovaného knižního vydání vycházel v průběhu roku 1911 na pokračování v periodickém tisku, upadl v naprosté zapomnění; a Vettiho překlad novely Narcíse Ollera *La bofetada*, který byl rovněž neznámý, ačkoli byl publikován hned dvakrát, přičemž poprvé – ještě coby překlad pořízený na základě španělské předlohy – vyšel časopisecky v květnu roku 1891, čímž se stal fakticky vůbec prvním českým, v úplnosti pořízeným překladem (tj. nikoli jen ukázkou) díla katalánské literatury, když o několik měsíců předběhl Vrchlického překlad Verdaguerova eposu *L'Atlàntida*.

Za neméně významná považujeme rovněž zjištění týkající se překladů divadelních her. Podařilo se nám například doložit, že došlo k inscenaci her Àngela Guimeràa *Mar y cel* (Moře a nebe) a Adriàa Guala *Misteri de dolor* (Zlomené srdce), a že věhlas u nás velmi úspěšně hraného Guimeràova dramatu *Terra baixa* (V nížině) se dostal i do zahraničí, kde byla hra inscenována přinejmenším pro českou komunitu žijící ve Vídni a v New Yorku. Za zmínku rovněž stojí naše zjištění, že posledně zmíněná hra – první katalánská, která u nás byla kdy uvedena – neměla českou premiéru v březnu roku 1907 v Národním divadle, ale o dva měsíce dříve ve Slavkově u Brna, kde ji uvedli ochotníci tamního Divadelního odboru Sokola. Jak ukázala naše práce,¹²⁷⁷ vliv amatérského divadla na zpřístupňování cizojazyčné dramatické tvorby rozhodně nelze opomíjet.

Kromě revize, doplnění a zpřesnění celé řady skutečností a významného rozšíření povědomí o dějinách literárního překladu z katalánského jazyka od počátků až do roku 1989, tj. období, které zpracovali Schejbal s Utrerou, je přínosem naší práce také samotné zmapování katalánsky psané literatury v českém překladu po roce 1989 až do současnosti, které je vůbec prvním zpracováním uvedené problematiky. O významu tohoto počínu vypovídá skutečnost, že ačkoli dané období zaujímá z časového hlediska jednu čtvrtinu dějin překladu katalánské literatury do češtiny (34 let z celkových 136), díky jeho zmapování se celkový počet doposud známých převodů z katalánštiny více než zdvojnásobil, což zásadně mění pohled na celkovou recepci katalánsky psané literatury u nás.

1277Připomeňme dále např. české premiéry her Ramon Sergiho Belbela a *A mi no em diguis amor* (Neříkej mi lásko) Marty Buchacy.

Po roce 2000 jsme svědky nevídané žánrové diverzifikace, kdy – vedle tradičních románů – dominují především divadelní hry a literatura pro děti a mládež, což jsou žánry, které se v Katalánsku – nejen v souvislosti se snahami bránit katalánštinu vůči většinové španělštině – těší prudkému rozvoji. Na rozdíl od všech předchozích období, v nichž prakticky nenajdeme ukázkou nepřímého překladu, se po roce 1989 hojně vyskytují překlady pořizované na základě španělské předlohy, což je dáno (nejen) nakladatelskou politikou v Katalánsku, kdy se mnohdy stírá rozdíl mezi originálem a španělským překladem tím, že – především v posledních letech – vycházejí oba současně a někdy i bez uvedení toho, který z nich je původní dílo (zvláště v případech, kdy se jedná o překlad autorský), což činí a i v budoucnu bude jistě činit nemalé obtíže při identifikaci přímých a nepřímých překladů a vůbec posuzování příslušnosti daného díla ke katalánské literatuře.

Vedle skutečnosti, že proces zpřístupňování katalánsky psané literatury významně ovlivňuje politická konstelace, se dále také potvrdilo obecně platné pravidlo, že velký vliv na rozvoj překladatelské činnosti má institucionalizace studia příslušného jazyka, neboť značný nárůst překladatelů katalánské literatury¹²⁷⁸ – byť mnoho z nich je podepsáno jen pod jedním překladatelským počinem – přímo a velmi úzce souvisí se zřízením pražského Lektorátu katalánštiny v roce 1991, kterým prošly stovky studentů a který sám mnohé překladatelské projekty inicioval či jinak podporoval. V menší míře, což je dáno nižším počtem studentů, se řady překladatelů rozšířily přispěním Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, na jejíž půdě byla katalánština vyučována od roku 1999. Velkým příslibem je v tomto ohledu skutečnost, že v roce 2015 byl na zmíněné univerzitě – jako na první a doposud jediné vysoké škole v České republice – otevřen bakalářský obor katalánský jazyk a literatura, díky čemuž lze v budoucnu očekávat přibývání fundovaných překladatelů znalých jazyka, kultury a dějin katalánsky hovořících oblastí, jakož i základů překladatelské profese.

I přes svou velmi dlouhou a bohatou tradici i výraznou přítomnost není u nás katalánsky psaná literatura doposud dostatečně recipována coby svébytná literatura, k čemuž nepochybně přispívá i absence samostatného katalánského státu. V kombinaci se skutečností, že se – co do velikosti autochtonní čtenářské obce – nejedná o velkou literaturu, tak dochází k tomu, že katalánsky píšící autoři se do edičních plánů tuzemských nakladatelů, a tudíž i do povědomí českých čtenářů prosazují velmi nesnadno. Tento deficit se Kataláncům – pochopitelně nejen ve vztahu k českému knižnímu trhu – podařilo kompenzovat štedrými subvencemi na překlad jejich děl. V důsledku výše uvedeného dochází v posledních dvaceti letech ke strmému nárůstu překladů z katalánštiny, které by bez podpory Institutu Ramona Llulle či Andorrského knížectví nejspíš nikdy nevyšly, což je bezesporu pozitivem, na druhou stranu je však zřejmá velká kvalitativní rozkolísanost této produkce, neboť žádný tuzemský nakladatel se na katalánsky psanou literaturu nespécializuje.¹²⁷⁹

1278Pakliže mezi léty 1888 až 1989 se do překládání katalánsky psané literatury zapojilo 19 překladatelů, jejich počet po roce 1989 vzrostl na celkových 82. Na tomto nárůstu má podíl také 15 překladatelů převádějících na základě španělské předlohy, přičemž přibližně polovina z těchto překladatelů rozšířila řady překladatelů katalánsky psané literatury nevědomě, tj. bez ponětí, že překládají dílo psané původně katalánsky.

Nebývalý nárůst překladové produkce z katalánské literatury je zapříčiněn kombinací několika faktorů. Dvěma základními faktory jsou jednak bezprecedentní rozvoj studia katalánského jazyka po roce 1989, díky němuž mnozí objeví katalánskou kulturu, získají k ní vztah a část z nich ji pak sdílí, respektive předává dál formou literárního překladu, a jednak štědré subvence na podporu vydávání překladů ze strany katalánského Institutu Ramona Llulle a Andorrského knížectví, které motivují nakladatele, kteří by se k vydání katalánsky psané literatury jinak neodhodlaly. Třetím a ve srovnání se dvěma předchozími pouze komplementárním faktorem je skutečnost, že ke zpřístupňování katalánské literatury českému čtenáři dochází – byť jen částečně – také prostřednictvím španělštiny, to jest na základě španělské předlohy, leckdy však bez jakéhokoli vědomí, že se jedná o původně katalánsky psané dílo. Všechny tři výše uvedené faktory, které po roce 1989 vytvářejí zcela nové paradigma zprostředkovávání katalánské literatury v českém překladu, jsou v konečném důsledku výsledkem předchozí či současné politické, potažmo společenské situace, což opět potvrzuje naši hypotézu, že přijímání katalánské literární tvorby bylo – a do značné míry doposud je – silně závislé na konání a míře osobní angažovanosti konkrétních překladatelů, přičemž obecná dynamika této literární výměny mezi dvěma středně velkými kulturami je ponejvíce určována politickou konstelací nejen v cílové, ale i ve výchozí jazykové oblasti.

Nesmírně cenný vhled do činnosti jednotlivých překladatelů katalánsky psané literatury, a tudíž i do celého procesu jejího zpřístupňování, nám pak poskytlo rozhodnutí neomezovat se pouze na knižně vydané překlady, které jsou obvyklým kritériem při mapování překladů z konkrétní literatury a jeho jakousi základní měrnou jednotkou. Naše práce ukázala, že na překladatelskou činnost nelze nahlížet jen touto optikou, neboť takovéto zaměření má sice významnou výpovědní hodnotu, avšak představuje vždy jen částečný obraz meziliterární výměny jako celku. Právě proto jsme se rozhodli pro komplexní pojetí a vzali jsme v potaz překlady v jejich maximální možné šíři, když jsme se zaměřili nejen na překlady uveřejněné i dalšími způsoby – časopisecky, formou divadelního představení, v podobě rozhlasového či živého čtení, na internetu apod. –, ale rovněž i na překlady nepublikované, ať už k jejich neuveřejnění vedla aktuální politická či ideologická konstelace, důvody ekonomické, čistě osobní, popř. úmrtí samotného překladatele. Samostatnou kapitolou jsou pak překlady neuskutečněné, tj. ty, o jejichž pořízení překladatel (popř. nakladatel) vážně uvažoval, avšak k jejichž realizaci z určitého důvodu nakonec nedošlo. Tato skupina „zamýšlených“ překladů poskytuje zajímavý vhled do činnosti daného překladatele a zároveň pomáhá k hlubšímu, ucelenějšímu pochopení recepce dané cizí literatury či kultury obecně.

Výsledky naší práce toto komplexní pojetí nejen opodstatňují, ale zároveň prokazují jeho přínos a do jisté míry i nezbytnost, neboť se ukázalo, že pokud bychom se zaměřili čistě jen na knižně vydané překlady, náš pohled na celou řadu překladatelů – tj. na jejich činnost i na příslušnou meziliterární výměnu jako celek – by byl značně deformovaný. Např. Rudolf Jan Slabý by byl jako překladatel z katalánštiny prakticky neznámý, Antonín Pikhart by byl znám jen coby překladatel španělské literatury, pro něhož překládání z

1279V tomto ohledu je velkým příslibem nakladatelství Euskaldun, založené roku 2022, jehož záměrem je mimo jiné i cílená propagace katalánské literatury.

katalánštiny – soudě pouze dle dvou knižně vydaných překladů – představovalo jen okrajovou činnost a nikoli srdeční záležitost. V případě překladatelů Sigismunda Boušky či Jana Schejbala jsou časopisecky publikované překlady a rukopisy nalezené v jejich pozůstalosti jednoznačným dokladem jejich celoživotního sepětí s katalánsky psanou literaturou či konkrétními autory, čímž význam těchto překladatelských osobností ještě zvýrazňují. A pokud jde například o Miloslava Pluhaře, bez nalezených dokladů a zmínek o jeho překladatelské činnosti by i nadále zůstal pouze onou nenaplněnou „nadějí české katalanistiky“.

Svým širokým záběrem naše práce potvrdila rezervy dosavadních translatologických prací (blíže např. Santoyo 2006), které se při zkoumání – obecných či konkrétních – dějin překladu soustřeďují takřka výhradně na knižně vydané překlady. Ačkoli chápeme, že zvláště u tzv. velkých literatur, jejichž recepce prostřednictvím překladu probíhá nadmíru intenzivně, je vzhledem k množství vyhotovovaných překladů mnohdy obtížné uspokojivě obsáhnout byť jen knižně vydanou překladovou produkci z příslušného jazyky či literatury, je třeba vzít na vědomí, že takto zaměřené práce ani zdaleka nepředkládají ucelený obraz o všech publikovaných překladech, natožpak o činnosti jednotlivých překladatelů či procesu zpřístupňování dané cizí literatury jako celku, neboť nutně nabízejí jen zúžený pohled. S ohledem na stále vzrůstající počet překladů uveřejňovaných prostřednictvím internetových platforem je třeba brát do budoucna v potaz rovněž tato nová média.

Potvrzení našich hypotéz ohledně vlivu politické (popř. politicko-společenské) konstelace, která vytváří podmínky pro zprostředkovávání katalánské literatury českému čtenáři, a tudíž základní rámec celého procesu, ukázalo na relevantnost pojmu *kairos*,¹²⁸⁰ respektive úvah o tom, že některé překlady se odehrávají v okamžiku, kdy pro jejich vznik nastává příhodná doba: „Le *kairos* c'est aussi le moment favorable qui rassemble les conditions propices à l'émergence d'une traduction-œuvre“ (Delisle 2021: 195).¹²⁸¹ A v neposlední řadě se výsledky našeho výzkumu potvrdila platnost tezí, které formuloval již Jirí Levý. Prokázalo se sepětí překladatele „se svou dobou a svým národem“ (Levý 2012: 33), dále pak podmíněnost překladové tvorby určitého období příslušnou historickou situací českou (Levý 2012: 198), jakož i skutečnost, že na recepci překladové literatury má vliv mj. její národní původ, přičemž „značný význam měl i vztah k dané cizí kultuře“ (Levý 2012: 197).

Za další z přínosů naší práce považujeme rovněž skutečnost, že výsledky našeho výzkumu plně prokázaly, že aplikování námi zvoleného metodologického přístupu, tj. metody archivního výzkumu, je pro zkoumání jakýchkoli dějin překladu nejen nadmíru vhodné a přínosné, nýbrž přímo nezbytné, neboť touto metodou se nám podařilo získat velké množství neznámých, opomíjených či doposud nepublikovaných informací, které se staly významnými podklady pro formulaci výsledných tvrzení. Díky nim, jakož i díky množství dalších objevených skutečností a poznatků představuje předkládaná práce základní

1280Termín *kairos* v kontextu translatologie poprvé použil Antoine Berman (1990). Jean Delisle jej definuje takto: „Moment favorable où surgit la traduction d'une œuvre ou sa retraduction“ (Delisle 2021: 194).

1281„Kairos je také příznivým momentem, který spojuje podmínky vedoucí ke vzniku překladatelského díla.“ (překlad vlastní)

východisko a oporu pro další bádání nejen na poli literárního překladu z katalánštiny, ale zároveň otevírá i cestu ke studiu česko-katalánských vztahů obecně.¹²⁸²

¹²⁸²Na tento přínos dějin překladu poukazuje mj. Anthony Pym: „Translation history can be a source of ideas and data for the political or sociological study of international relations“ (Pym 1998: vii).

10. BIBLIOGRAFIE

10.1 Prameny

- Archiv Univerzity Karlovy, osobní složka Rudolfa Jana Slabého*
- Archiv Univerzity Karlovy, osobní složka Otokara Jindřicha Janoty*
- Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Fons Narcís Oller i Moragas*
- Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Fons Lluís Carles Viada i Lluch*
- Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans, Fons Joan Sales*
- Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans, Fons Mercè Rodoreda*
- Arxiu del Museu de l'Escala*
- Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Josep Puig i Cadafalch*
- Arxiu Nacional de Catalunya, Fons President Francesc Macià*
- Biblioteca Nacional de Catalunya, Arxiu de Revistes Catalanes Antiques*
- Biblioteca Nacional de Catalunya, Fons Àngel Guimerà*
- Biblioteca Nacional de Catalunya, Fons Joan Fuster*
- Biblioteca Nacional de Catalunya, Fons Manuel de Montoliu*
- Biblioteca P. Fidel Fita, Arenys de Mar, Fons Fèlix Cucurull i Tey*
- Institut de Teatre, Fons Adrià Gual*
- Knihovna Národního muzea, knižní pozůstalost Otokara Jindřicha Janoty*
- Knížní pozůstalost Jana Schejbala*
- Literárním archivu Památníku národního písemnictví, fond Borecký Jaromír*
- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Bouška Sigismund*
- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Pikhart Antonín*
- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Tille Václav*
- Národní digitální knihovna (www.ndk.cz)*
- Národní knihovna České republiky, univerzální knihovní fond*
- Osobní archiv autora této disertační práce*

10.2 Literatura

ALCOVER, Antoni Maria, 1908. *Dietari de l'eixida de Mn. Antoni M. Alcover a Alemània y altres nacions l'any del Senyor 1907*. In Bolletí del diccionari de la llengua catalana. Tom V. Ciutat de Mallorca, Estampa de N'Amengual y Muntaner.

ALCOVER, Antoni Maria a Francesc de Borja Moll, 2005. *Diccionari català-valencià-balear. Tom III*. Palma de Mallorca.

ALEGRET LLORENS, Joan, 2009. *De Mireia i Calendau a L'Atlàntida i Canigó : influència de Mistral a Verdaguer*. In CAMPS, Christian (ed.). *Les relacions catalano-occitanes al llindar del segle XXI*. Péronas: Association Française des Catalanistes, Editions de la Tour Gile, 2009. s. 465-473.

ANDREAS, Petr, 2020. *Od odpovědnosti ke kontrole. Cenzura za rané normalizace (září 1968 - srpen 1969)*. In: *Soudobé dějiny Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Roč. 27, č. 3-4 (2020)*, s. 439-476.

ANGELELI, Claudia V., 2014. Introduction: The sociological turn in translation and interpreting studies. In ANGELELI, Claudia V. (ed.) *The sociological turn in translation and interpreting studies*. Amsterdam, Netherlands : John Benjamins Publishing Company, s. 1-6.

ASAP, ČT Art, díl pořadu věnovaný katalánské literatuře
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11467071846-asap/217562231000033/>

BACARDÍ, Montserrat, 2007. La traducció del català al castellà: una tradició aleatòria. In MARINA, Joan Ramon (ed.) *Jornades de catalanística a Praga*. Andorra: Govern d'Andorra, 2007, s. 79–86.

BACARDÍ, Montserrat a GODAYOL, Pilar, 2011. *Diccionari de la traducció catalana*. Vic: Eumo [etc.]. ISBN 9788497663960.

BADIA, Lola; SANTANACH, Joan; SOLER, Albert, 2017. Ramon Llull no va escriure Blanquerna. Per una correcta catalogació de la novel·la lul·liana. *Estudis Romànics*. Institut d'Estudis Catalans, Vol. 39, s. 355-360.

BALBI, Adriano, 1841. *Zeměpis, čili, Auplné popsánj oboru zemského..* W Praze: Tiskem Wáclawa Špinky, arcibiskupského knihtiskaře.

BALCELLS, Albert, 2013. El catalanisme i els moviments d'emancipació nacional a la resta d'Europa, entre 1885 i 1939. In: *Catalan Historical Review*, 2013, no. 6. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, s. 189-205.

BATŮŠEK, Stanislav. *Katolická moderna: Karel Dostál-Lutinov a jeho přátelé a spolupracovníci*. Vyd. 1. Třebíč: Arca JiMfa, 1996. 226 s., [10] s. il. ISBN 80-85766-82-5.

BATŮŠEK, Stanislav, ed., 1997. *Přátelství básníků. Vzájemná korespondence Karla Dostála-Lutinova s Juliem Zeyerem a Otokarem Březinou*. [Podle rukopisné edice Oldřicha Svozila zpracoval]: Batůšek, Stanislav. Brno : Host, 1997. 235 s. ISBN 80-86055-19-1.

BAUÇÀ I SASTRE, Andreu, 2006. Un Model de projecció internacional d'Andorra i la seva llengua oficial: el lectorat de català de la universitat Carolina de Praga (descripció i característiques: període 1999-2005). *Treballs de sociolingüística catalana*, 19, s. 71-99.

BENAVENTE, Jacinto, 1939. *Vzbuzené zájmy*. Překlad Rudolf Jan Slabý. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje. 168 stran. Laureáti Nobelovy ceny XXII. II. řada Světové knihovny; č. 22.

BENEŠ, Jiří, 2007. Juan Luis Vives and Jan Amos Comenius: Inspiration in Pedagogy, Affinity in Peace Efforts. [J. L. Vives a J. A. Komenský. Inspirace v pedagogice, spřízněnost v mírových snahách.] *Acta Comeniana*. -, 20-21 (2007), s. 167-175. ISSN 0231-5955

BERGMANN, Petr, 2017. *Bezděkovský kostelíčku: obrazová a textová koláž ze života a díla Sigismunda Ludvíka Boušky při příležitosti výročí 150 let od jeho narození a 75 let od úmrtí*. V Praze: Petr Bergmann, Broumovsko Organic. ISBN 978-80-905582-3-6.

BĚLIČ, Oldřich, 1968. *Španělská literatura*. Praha: Orbis. Malá moderní encyklopedie (Orbis).

Biografický slovník Historického ústavu Akademie věd České republiky; heslo DUBSKÝ, Ota. http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/DUBSK%C3%9D_Ota_10.1.1886-25.10.1956)

BITNAR, Vilém, 1932. *Sigismund Ludvík Bouška: informační stat' o životě a díle básníka*. Praha: Universum. 75 stran.

BOUŠKA, Sigismund et al., 1895. Pod jedním praporem : almanach katolických básníků českých / [pořadatelé S. Bouška ... et al. V Holešově : S. Bouška : K. Dostál Lutinov, 1895.

BOUŠKA, Sigismund, 1897. *Pietas*. Praha ; Nový Jičín : náklad. vydavatelů,

BRABEC, Jiří, 2014. Překlad jako součást národní literatury. In PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny. 2, Lomy vertikál: česká literatura v letech 1924–1934*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 622 s. ISBN 978-80-200-2296-7.

BRABEC, Michal, 2015. Zapomenutý překlad Čapkova R.U.R.: Počátky česko-katalánského literárního obohacování. *Plav, měsíčník pro světovou literaturu*. Roč. XI, č. 6–7, s. 83–87.

BRABEC, Michal, 2018. El centenari d'una independència. *VilaWeb*, 28.10.2018. <https://www.vilaweb.cat/noticies/un-centenari-de-la-independencia/>

BRABEC, Michal, 2019. Osobnost překladatele Jana Schejbal a jeho vliv na recepci katalánsky psané literatury u nás. In: *AUC PHILOLOGICA*, Vol 2019 No 1 (2019), s. 49–56.

BRABEC, Michal, 2020a. Víc než jen psaní: Literatura v katalánštině jako „vůle být“. *A2*, XVI, 5/2020. s. 4.

BRABEC, Michal, 2020b. Bráním to, co mohu bránit... S Joanem-Lluísem Lluísem o katalánštině a jejím útlaku. *A2*, XVI, 5/2020. s. 21.

BRABEC, Michal, 2020c. Katalánská literární příloha. *A2*, XVI, 5/2020. s. I-VIII.

BRABEC, Michal, 2020d. Heydrich, Drda i el principi superior. *Revista KAMPA*. 15. 4. 2020. <https://www.revistakampa.eu/2020/04/15/latempat-contra-heydrich/>

BRABEC, Michal, 2021. Jan Schejbal. *Souvislosti: revue pro literaturu a kulturu*. XXXII, 3/2021, s. 161-195.

BRABEC, Michal, 2022a. La importància d'exportar la llengua. *Le Courier de l'Unesco*. 2022, roč. 2022, č. 2, s. II-III, 2 s. ISSN 2220-2269.

BRABEC, Michal, 2022b. Joan-Lluís Lluís, persona non grata. *Núvol: El digital de cultura*, 11/06/2022. ISSN 2564-9299. <https://www.nuvol.com/lilibres/joan-lluis-lluis-persona-non-grata-260783>

BRABEC, Michal, 2022c. Euskaldun, l'editorial txeca de literatura catalana. *Núvol: El digital de cultura*, 03/11/2022. ISSN 2564-9299. <https://www.nuvol.com/lilibres/euskaldun-editorial-txeca-de-literatura-catalana-284619>

BRABEC, Michal, 2023. Katalánská tvář Miloslava Uličného (1942-2023). In ULIČNÝ, Miloslav, ed. *Perly v pavučině: katalánská poezie napříč staletími*. Překlad Miloslav Uličný. Vydání první. Praha: Malvern, 2023. 249 stran.

BRADÁČ, Ludvík, TOBOLKA, Zdeněk Václav, ed., 1925. *Československé knihovnictví*. V Praze: Československý Kompas.

BRYNDA, Herbert, 2004. Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II. 4. 4. 2004. <https://cesky.radio.cz/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii-8085071>

BŘEZINA, Otokar et al., 1997. *Vlídne setkání: vzájemná korespondence Otokara Březiny a Sigismunda Boušky*. 1. knižní vyd. Olomouc: Votobia, c1997. 229 s. Velká řada. ISBN 80-7198-093-5.

CABRÉ, Jaume, 2019. *Tres assaigs*. Barcelona : Proa, 2019.

CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro, 1903. *Vytrvalý princ = (El principe constante): drama o třech jednáních*. V Praze: Grosman a Svoboda. 133 s. Výbor dramát Calderonových; 14.

CÁMARA OUTES, Cristian, 2022. *Formalismo ruso, estructuralismo checo y su influencia en la teoría de la traducción contemporánea*. Dizertační práce, vedoucí Králová, Jana. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

CANNIZZARO, Tommaso, 1884. *Výbor básní*. Překlad Jaroslav Vrchlický. V Praze: Jos. R. Vilímek. 120 s. Výbor cizojazyčných děl básnických; 2.

CAPMANY, Maria Aurèlia, 1972. "Curset d'estètica contemporània". Fons Llegat Vidal-Capmany. Sig. D1/3.9. Universitat Rovira i Virgili.

CASANOVA, Pascale, 2012. *Světová republika literatury*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2036-7.

CAROD-ROVIRA, Josep-Lluís, 2021. Orgull de llengua. *naciodigital.cat*, 15 de setembre del 2021, actualitzat el 16 de setembre a les 14:55h
https://naciodigital.cat/opinio/orgull-de-llengua_28530_102.html

CEBE, Jan, 2012. Poválečná očista v rámci Svazu českých novinářů. *Mediální studia*. 2012, 6(1), 17-44. ISSN 1801-9978.

CÍSAŘ, Jan, 1998. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu. ISBN 80-7068-129-2.

Congreso Internacional de Medicina, 14º 1903 Madrid, [1903] *Recuerdo del 14 Congreso Internacional de Medicina. Madrid. Abril. 1903* [Material gráfico]

Corona poètica a Nostra Senyora Santa Maria de Ripoll, 1895. Vic: Ramon Anglada.

ČAPEK, Karel, 1930. *Výlet do Španěl: osvětlený obrázky autorovými*. Praha: Aventinum.

ČECH, Pavel, 2011. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*. Brno: Masarykova univerzita. 386 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta = Opera Universitatis Masarykianae Brunensis. Facultas philosophica, č. 394. ISBN 978-80-210-5466-0.

ČERNÁ, Martina, 2008. Soupis her španělských a hispanoamerických autorů uvedených na českých scénách v období 2000–2007. *Plav, měsíčník pro světovou literaturu*. 1/2008, s. 52-55.

ČVANČARA, Karel, ed., [1914]. *Prvosenky: [verše]*. V Praze: Podniky tiskařské a vydavatelské družstva rolnického. 78 s.

DAMBORSKÁ, Aneta, 2015. *Spisovatelé & literatura: Otto František BABLER*.
<https://spisovatele.upol.cz/otto-frantisek-babler/>

DASILVA, Xosé Manuel, 2013. *Estudios sobre la autotraducción en el espacio ibérico*. Lausanne, Switzerland: Peter Lang Verlag.

DASILVA, Xosé Manuel, 2015. *La Opacidad de La Autotraducción Entre Lenguas Asimétricas*. *TRANS*, vol. 2, no. 19, 2015, s. 171–182.

DASILVA, Xosé Manuel, 2018. La autotraducción como versión prototípica. *Meta*. Volume 63, Number 1, April 2018, s. 235–252.

DbČAD. Databáze českého amatérského divadla. <https://www.amaterskedivadlo.cz/>

Databáze českého uměleckého překladu, 2008-2024a. Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945: Jan Schejbal.
<http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/S/SchejbalJan.htm>

Databáze českého uměleckého překladu, 2008-2024b. Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945: Zdeněk Hampl.
https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000000707

Databáze českého uměleckého překladu, 2008-2024c. Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945: Vladimír Hvizďala.
https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000001000

DELISLE, Jean, 2021. *Notions d'histoire de la traduction*. Laval: Les Presses de l'Université de Laval, 2021. ISBN 978-2-7637-5454-3.

DEML, Jakub, PUTNA, Martin C.; ŠUMAN, Závěš a VANÍČEK, Jakub (ed.), 2014. *Sebrané spisy. II, Mystické překlady*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2446-6.

DIVADLO (bez záruky) PRAHA. Repertoire: RAMON.
<http://www.bezzaruky.cz/cz/repertoire/ramon>

DRSKOVÁ, Kateřina, 2010. *České překlady francouzské literatury: (1960-1969)*. Vyd. 1. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis. 210 s. Bibliotheca viva; 3. ISBN 978-80-7394-236-6.

DURAN TORT, Carlota, 2006. Un viatger empedreït: Benet Roura i Barrios. In: *Estudis de llengua i literatura catalanes* (LII); Miscel·lània Joan Veny 8 (coord. Josep Massot i Muntaner), Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

EVEN-ZOHAR, Itamar, 1990. "Translation and Transfer." *Poetics Today*, vol. 11, no. 1, 1990, s. 73–78.

FERRANDO, Antoni, 2020. La cultura de la Primera República. Čapek a Barcelona i Rodoreda a Praga. *Revista KAMPA*. 14. 4. 2020.
<https://www.revistakampa.eu/2020/04/14/la-cultura-de-la-primera-republica-capek-a-barcelona-i-rodoreda-a-praga/>

FERRANDO, Antoni, 2016. Jan Schejbal tradueix 'Jo confesso' al txec. *Núvol: El digital de cultura*. 11/02/2016. <https://www.nuvol.com/lilibres/jan-schejbal-tradueix-jo-confesso-al-txec-33233>

FERRER, Carlos, 2015. Abren la carrera de Filología Catalana en la Universidad Masaryk de Brno. 04/03/2016.

<https://espanol.radio.cz/abren-la-carrera-de-filologia-catalana-en-la-universidad-masaryk-de-brno-8232361>

FERRERSKÝ, Vincenc; TRNKA, Karel a VOKOLEK, Vojmír, 1946. *Duchovní život*. Tasov: Marie Rosa Junová.

FIALA, Petr, 1991. Vztah J. A. Komenského k odkazu J. L. Vivése. Petr Fiala. *Studia Comeniana et historica : časopis Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě pro komeniologii, historii 16., 17. a 18. století a regionální dějepis moravsko-slovenského pomezí* 21, č. 44, (1991), s. 101-105.

FOCH, Václav, DRTINA, Jaroslav, ed., 1944. Bibliografický katalog. Literární tvorba Protektorátu Čechy a Morava z r. 1943 (vyjma noviny a časopisy). Praha: Zemská a universitní knihovna v Praze.

FORBELSKÝ, Josef, 1992a. Jacint Verdaguer en la Europa Central. In: *El Ciervo*, n° 495-496, 1992, s. 31-32.

FORBELSKÝ, Josef, 1992b. Katolická moderna a katalánská literatura : (K 90. výročí smrti J. Verdaguera a k 50. výročí smrti S. L. Boušky. *Akord (revue pro literaturu, umění a život)*. Roč. 17, 1991/1992, č. 10, [červen 1992], s. 39–49.

FORBELSKÝ, Josef, 2013. *Svět se mnou, svět beze mě*. Vyd. 1. Praha: Academia. 457 s. Paměť; sv. 58. ISBN 978-80-200-2181-6.

FORST, Vladimír a kol. (ed.), 1993. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 2/II K–L, Praha: Academia.

FORST, Vladimír a kol. (ed.), 2010. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 3/I M–O, Praha: Academia.

FUSTER, Joan, 1955. Sobre una historia de la literatura catalana. *Pont Blau*. n. 30, abril, 1955. s. 129-136.

FUSTER, Joan, 1988. *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.

FUSTER, Joan, 2020. *Escrits de combat*. València: Tres i Quatre.

GALLÉN, Enric, NOSELL, Dan, 2011. *Guimerà i el Premi Nobel : història d'una candidatura*. Lleida: Punctum. ISBN 9788493925222.

GALLÉN, Enric, 2012. Guimerà a Europa i Amèrica. *Catalan Historical Review*, 5, s. 211-224,

GALLOFRÉ, Josepa Maria, ed., 2003. *Amb les pedres disperses : cartes 1946-1962*. Barcelona: Destino. ISBN 8497100549.

GELABERT I MIRÓ, Maria, 2013. Cinc rondalles mallorquines d'Antoni M. Alcover. *Estudis de Literatura Oral Popular*, Núm. 2, s. 247-254.

GONZÁLEZ, Enric, 2018. El oficio de escribir. [entrevista a Juan Marsé]. *Vespres Literaris*. 4 de des. 2018, <https://vespresliteraris.blogspot.com/2018/12/el-oficio-de-escribir.html>

GOVERN D'ANDORRA, 2017. Es crea el "Centre Carlemany de Llengua Catalana" a la Universitat Carolina de Praga. Dilluns, 25 Setembre 2017.

<https://www.govern.ad/cultura/item/8510-es-crea-el-centre-carlemany-de-llengua-catalana-a-la-universitat-carolina-de-praga>

GROMOVÁ, Edita and MÜGLOVÁ, Daniela, 2011. Interdisciplinarita a jej prínos do výskumu translačných činností. In *Preklad a kultúra*, 3. Bratislava: SAV, s. 15–20.

GUIMERÀ, Àngel, 1896. *La Llengua catalana : discurs presidencial llegit en la sessió pública celebrada en l'Ateneu Barcelonès lo 30 de novembre de 1895*. Barcelona: Tipografia «L'Avenç».

GUIMERÀ, Àngel, 1968. *Nížina: drama v próze o 3 dějstvích*. Překlad Zdeněk Hampl. 3. vyd., v Odeonu 1. vyd. Praha: Odeon. 105, [7] s. Světová četba; sv. 391.

GUIMERÀ, Àngel, 1909. *Moře a nebe = [Mar y cel]: Tragedie o 3 děj*. Praha: J. Otto, [1909]. 194 s. Světová knih.; Čís. 757-759.

GUINOT RODRÍGUEZ, Enric, 1999. *Els fundadors del regne de València. Repoblament, antroponímia, i llengua en la València medieval*. 2 vols. Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 39, 40. València: Tres i Quatre, 1251 s.

HADDADIAN MOGHADDAM, Esmail, 2008. Book Review: A Companion to Translation Studies. *Translation Journal*. Volume 12, No. 3, July 2008

<https://translationjournal.net/journal/45review.htm>

HAMPEJS, Zdeněk, 1960. Cartas desconocidas de escritores españoles y catalanes a Antonín Pikhart. In: *Philologica Pragensia*, roč. III, 1960, č. 3, s. 146-167.

HAMPEJS, Zdeněk, 1962. Cartes desconegudes de Jacint Verdaguer. In: *Philologica Pragensia*, roč. V, 1962, s. 112-113.

HAMPL, Zdeněk, 1969. La llengua i la literatura catalanes a la Txecoslovàquia actual. *Ibero-Americana Pragensia: anuario del Centro de Estudios Ibero-Americanos de la Universidad Carolina de Praga*. Praga: Karolinum, 1969, 3(1), s. 265-266. ISSN 0536-2520.

HÁJKOVÁ, Dagmar a Pavel HORÁK, ed., 2018. *Republika československá: 1918-1939*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-643-4.

HATIM, Basil a MASON, Ian, 1990. *Discourse and the Translator*. London: Longman.

HEINE, Heinrich [1900]. *Kniha písní*. Překlad Antonín Pikhart. Praha: J. Otto, [mezi 1892 a 1900]. 251 s.

HEROLDOVÁ, Iva, 1970. Konference o národnostní problematice. *Český lid: sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě*. Roč. LVII, č. 1-6, s. 60-62. ISSN 0009-0794.

HESOUNOVÁ, Veronika, 2007. Překladatel Alois Koudelka (O. S. Vetti). *Plav*, měsíčník pro světovou literaturu, roč. III., č. 12, s. 47-49.

HLOUŠKOVÁ, Lenka, 2020. Monika Zgustová: Češtinu si vozím všude s sebou. *Novinky.cz*, 12. 12. 2020, <https://www.novinky.cz/clanek/zena-styl-monika-zgustova-cestinu-si-vozim-vsude-s-sebou-40343428>

HODOUŠEK, Eduard, ed., 1999. *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska: baskická literatura, galicijská literatura, katalánská literatura, portugalská literatura, španělská literatura*. Praha: Libri. ISBN 80-85983-54-0.

HODOUŠEK, Eduard a kol., 1968. *Slovník spisovatelů. Španělsko, Portugalsko: literatura španělská, portugalská, katalánská, galicijská, baskická*. Vydání první. Praha: Odeon. 412 stran, 12 nečíslovaných stran.

HOUDKOVÁ, Božena, ed., 1930. *Česko-španělská bibliografie: (seznam českých překladů ze španělštiny: překladatelé: seznam španělských překladů z češtiny: česká literatura o Španělsku) = (Bibliografía checo-española: traducciones checas del español: los traductores: traducciones españolas del checo: literatura checa sobre España)*. Praha: Obec pražská. 19 s. Spisy knihovny hlavního města Prahy; č. 7.

HOUSKOVÁ, Anna, 2012. Hispánské eseje v českém překladu. *Plav*, měsíčník pro světovou literaturu. Roč. VIII, č. 9/2012, s. 50-53.

HRALA, Milan, ed., 2005a. Český překlad 1945-2003 (2003 : Praha, Česko), Milan HRALA a Univerzita Karlova. *Český překlad 1945-2003: sborník příspěvků ze symposia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Srovnávací poetika v multikulturním světě : v Praze 11. září 2003*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, [2005?], s. 9. ISBN 80-7308-083-4.

HRALA, Milan, ed., 2005b. *Český překlad II (1945-2004): sborník příspěvků z kolokvia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie (MSM 0021620824) v Praze 8. dubna 2005*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2005. 394 s. ISBN 80-7308-101-6.

HRDINOVÁ, Eva Maria, 2008. *Otto František Babler*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Beiträge zur deutschmährischen Literatur. ISBN 978-80-244-1838-4.

HRUBEŠ, Jiří, 1973. Vivesův vliv na pedagogiku předbělohorských Čech. Jiří Hruběš. In: *Strahovská knihovna : Sborník Památníku národního písemnictví Praha : Památník národního písemnictví Roč. 8, (1973)*, s. 39-46.

HVÍŽĎALA, Vladimír, 1969. Mercè Rodoredová. *Světová literatura: revue zahraničních literatur*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1969, 14(2). s. 147.

CHABÁS, Juan, 1960. *Dějiny španělské literatury*. Přeložil Oldřich BĚLIČ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Dějiny literatur.

CHALINE, Olivier, 2013. *Bílá hora*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2396-2.

IPECC, 2006. XVIII Premi Josep Maria Batista i Roca 2006. Institut de Projectió Exterior de la Cultura Catalana.

<http://ipecc.cat/novaweb/premis-batista-i-roca/cronologia-dels-premis-batista-i-roca-2/guardonats-2006/>

IRL. Memòria 2002-2003. Institut Ramon Llull.

https://docs.lull.cat/IMAGES_500/memoria-irl-200203.pdf

Instituto Cervantes

https://praga.cervantes.es/cz/institut_cervantes_praze.htm

https://www.cervantes.es/sobre_instituto_cervantes/informacion.htm

JANÁČEK, Pavel, 2004. *Literární brak: operace vyloučení, operace nahrazení, 1938-1951*. Brno: Host. ISBN 80-7294-129-1.

JANOŠEK, Pavel, ed., 2007. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. II. 1948-1958. 2007. 549 s. Academia. ISBN 978-80-200-1528-0

JASTRZEMBSKÁ, Zdeňka, 2005. "Pravděpodobnostní teorie kauzality." *Pro-Fil* 6, no. 2 (2005).

http://profil.muni.cz/02_2005/jastrzemska_pravdepodobnostni_theorie_kauzality.pdf

JETTMAROVÁ, Zuzana, 2009. *Kontexty (v) překladovosti*. Dizertační práce, vedoucí Králová, Jana. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

JETTMAROVÁ, Zuzana, 2016. *Mozaiky překladu. K 90. výročí narození Jiřího Levého (1926-1967)*. Nakladatelství Karolinum.

JETTMAROVÁ, Zuzana and KRÁLOVÁ Jana, 2023. České teorie překladu očima 21. století. In: LEVÝ, Jiří et al. *České teorie překladu*. Vydání třetí, v Karolinu první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. 2 svazky (278; 447 stran). ISBN 978-80-246-4360-1.

JIROUŠEK, Jan, 2006. Co to vlastně znamená, když se řekne "česká literatura"? Pokus o hru na dané téma. In *Otázky českého kánonu. Sborník příspěvků z III. kongresu světové literárněvědné bohemistiky*, ed. S. Fedrová (Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR), s. 15-25.

JOHN, Miloslav, 1994. *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. Beroun: Baroko & Fox. ISBN 80-85642-20-4.

JORBA, Manuel, 2013. *A propòsit de la primeríssima recepció de «La pàtria» d'Aribau (1833-1859)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-arqueològica. ISBN 9788499651514.

JOZÍFEK, Radek, 2011. *Federalizace Československa v roce 1968 a její reflexe v českém a slovenském denním tisku*. Bakalářská práce, vedoucí Bednařík, Petr. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky.

[Národní rada československá], 1936. *Idea československého státu* [Svazek druhý]. Praha: Národní rada československá.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, 2011a. Knižní odkaz hispanisty Rudolfa Jana Slabého (1885–1957). In: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 21, 2011. Intelektuálové zamilovaní do knih. Praha: Národní knihovna ČR, 2011, s. 61–110.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, 2011b. Babička Boženy Němcové v překladu do španělštiny a katalánštiny. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů*. Sborník z 19. odborné konference Olomouc, 20.–21. října 2010. Ed. Rostislav Krušínský. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci - Sdružení knihoven České republiky, 2011, s. 169–180.

KAVKOVÁ, Veronika, 2014. *Ochotnický spolek Kolár v Kyšperku 1897 - 1945*. Olomouc, 2014. diplomová práce (Mgr.), vedoucí Jiří Štefanides. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta

KLÍNKOVÁ, Hana, 2011. *Katolická moderna v zrcadle korespondence*. Rigorózní práce, vedoucí Wiendl, Jan. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a komparatistiky.

KLOUČEK, Jaroslav a Leoš Karel ŽIŽKA, 1889. *Přehled překladů z jazyka francouzského do češtiny: obsahuje veškeré překlady uveřejněné aneb v rukopise ukončené do konce roku 1888*. (Tiskem dra Ed. Grégra).

KNĚZEK, Libor, 1989. *Encyklopédia literárnych diel*. Bratislava: Obzor.

KOVAŘÍKOVÁ, Olga, 2013. *Cenzura a její vliv na divadelní život v Protektorátu Čechy a Morava*. Dizertační práce, vedoucí Míšková, Alena. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Oddělení pro vědeckou činnost.

KOTLAN, Sylvia, 2009. *Literatura i filologia catalanes reflectides pel mirall deformant de les cartes de B. Roura i Barrios enviades a Budapest (1903-1913)*. In: *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006* / coord. por Kálmán Faluba, Ildikó Szijj, Vol. 1, 2009, ISBN 978-84-9883-141-2, s. 283-294.

KOVÁŘÍK, Miloš, 2003. O literární tvořivosti příslušníků naší lidové armády. In PŘIBÁŇ, Michal. *Z dějin českého myšlení o literatuře: antologie k Dějinám české literatury 1945-1990*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2003. sv. 3. s. 156-161. ISBN 80-85778-34-3.

KOZÁK, Vratislav, 2014. *Nakladatelství ODEON - vstupní brána do světové literatury*. Diplomová práce, vedoucí Hlaváček, Jiří. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Pracoviště Orální historie - soudobých dějin.

KOŽELOVÁ, Adriána, 2018. *Prekladateľské kompetencie v kontexte domácej translitológie*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.

KRÁLOVÁ Jana a CUENCA DROUHARD, Miguel José, 2013. *Jiří Levý: Una concepción (re)descubierta*. Soria: Vertere. Monográficos de la revista Herméneus, 15, s. 13–18.

KRÁLOVÁ-KULLOVÁ, Jana, 1991. Komenského Didaktika a první španělský teoretik překladu. Jana Kullová. In: *Pocta Univerzity Karlovy J. A. Komenskému : [Sborník]* / Praha : Karolinum, 1991 s. [343]344-346.

KREJČÍ, F. V., 1913. Jaroslav Vrchlický. V Praze : Nákladem Spolku výtvarných umělců Mánes.

KŘESADLO, Jan, 1991. *Vara guru*. Praha: Ivo Železný.

KUČEROVÁ, Eliška, 2020. *El Cafè de la Granota: traducció comentada i una hipòtesi de traducció al txec*. Online. Bakalářská práce, vedoucí Elena Casas Cortada. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

KUNDERA, Milan, 2023. *Nesamozřejmost národa*. In: Kundera, Milan, 2023. *Unesený západ*. V Brně : Atlantis.

KUPKOVÁ, Ivana, FIŠER, Zbyněk (eds.), 2019. *Jiří Levý: zakladatel československé translitológie*. Online. 1., elektronické vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 131 s. ISBN 978-80-210-9349-2.

KUSÁ, Mária, 2021. *Využitie archívnych materiálov pri príprave slovníka(slovenských) prekladateľov*. In: GROMOVÁ, Edita; RONDZIKOVÁ, Natália; TYŠŠ, Igor (eds.). *Archívny výskum (textov) v interdisciplinárnych súvislostiach*. Vyd. 1. Nitra: Katedra translitológie FF UKF v Nitre, 2021. ISBN 978-80-558-1677-7. s. 62-73.

KVĚTINA, Jaroslav, 2005. *Vzpomínka na Dr. Rudolfa Barese*. *Akademický bulletin*. <http://abicko.avcr.cz/2005/10/obsah/vzpominka-na-dr.-rudolfa-barese.html>

LALKOVIČOVÁ, Eva, 2018. *Els problemes específics de la traducció teatral analitzats en les traduccions de l'obra "La màquina de parlar"*. Online. Bakalářská práce, vedoucí David Utrera Domínguez. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

LAMBERT, José, 2010. *The Languages of Translation. Keys to the Dynamics of Culture*. In M. Muñoz-Calvo & C. Buesa Gómez (Eds.) *Translation and Cultural Identity: Selected Essays on Translation and Cross-cultural Communication*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. s. 33–60.

LEFEVERE, Andre, BASSNETT, Susan, 1990. Introduction: Proust's grandmother and the thousand and one nights: The 'cultural turn' in translation studies. In *Translation, History and culture*, London-New York: Printer Publishers. s. 1-13.

LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

LEVÝ, Jiří a ČERVENKA, Miroslav, ed. *Bude literární věda exaktní vědou?: Výbor studií*. Překlad Miroslav Červenka. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1971. 459, [4] s.

LEVÝ, Jiří, 1957. Čapkovy překlady ve vývoji českého překladatelství a českého verše. In HALÍK, Miroslav, Francouzská poesie a jiné překlady Karla Čapka, Praha: SNKLHU, pp. 374-406.

LEVÝ, Jiří, 2012. Umění překladu. Praha: Apostrof.

LEVÝ, Jiří et al., 2023. *České teorie překladu*. Vydání třetí, v Karolinu první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. 2 svazky (278; 447 stran). ISBN 978-80-246-4360-1.

LLANAS, Manuel; PINYOL TORRENTS, Ramon, 2009. Rudolf J. Slabý (1885-1957), mediador entre les cultures eslaves i les hispàniques. *Discurso sobre fronteras - Fronteras del discurso. Estudios del ámbito ibérico e iberoamericano*. Łask 2009, s. 35-47

LEDVINA, Tomáš, 2011. Představení českých divadelních společností v Olomouci v letech 1900-1918. Olomouc, 2011. Diplomová práce (Mgr.), vedoucí Jiří Štefanides. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta

LLULL, Ramón, 2004. *Kniha o Příteli a Miláčku*. Praha: Malvern, 2004. ISBN 80-86702-03-0.

MACEK, Petr, ed., 2009. Český hudební slovník osob a institucí. Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Zich, Otakar ml. https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=946

MACURA, Vladimír, 1983. Znamení zrodu: České obrození jako kulturní typ. Praha: Československý spisovatel.

MACURA, Vladimír, 1988. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon.

MALÉ, Jordi, 2010. Història de les històries de la literatura catalana. UOC. https://openaccess.uoc.edu/bitstream/10609/48681/3/Ordre%20i%20c%3%A0non%20a%20la%20literatura%20catalana_M%3%B2dul2_Hist%3%B2ria%20de%20les%20hist%3%B2ries%20de%20la%20literatura%20catalana.pdf

MALÝ, Ivan, 2006. ... abych jenom něco z lotyštiny do češtiny přeložil ... *Tvar* 09/2006, 04/05/2006, s. 6-7.

MAREK, Pavel a Ladislav SOLDÁN, 1998. *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí: nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*. Třebíč: Arca JiMfa. ISBN 80-7221-021-1.

MAREK, Pavel, ed., 2002. *"Jsem disgustován...": vzájemná korespondence Sigismunda Ludvíka Boušky a Karla Dostála-Lutinova*. Olomouc: Katedra politologie a evropských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-86200-68-X.

MARINA AMAT, Joan Ramon, 2007. L'ensenyament del català: Andorra versus la República Txeca. In MARINA, Joan Ramon (ed.) *Jornades de catalanística a Praga*. Andorra: Govern d'Andorra, 2007, s. 133-136.

MARINA AMAT, Joan Ramon, 2012. S'eleva notablement el lectorat de català de Praga aquest any. El Periòdic. Publicat el Dimarts, 21 de febrer de 2012.
<https://www.elperiodic.ad/noticia/21112/seleva-notablement-el-lectorat-de-catala-de-praga-aquest-any>

MASNEROVÁ, Eva, 2005. K diskusi o zpracování dějin českého překladu 2. poloviny 20. století. In: HRALA, Milan, ed., [2005?]. *Český překlad 1945-2003 (2003 : Praha, Česko)*, Milan HRALA a Univerzita Karlova. *Český překlad 1945-2003: sborník příspěvků ze symposia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Srovnávací poetika v multikulturním světě : v Praze 11. září 2003*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. ISBN 80-7308-083-4. s. 7-10.

MORÁVKOVÁ, Alena, 2005. Ruská literatura v českých překladech 1990-2004. In: HRALA, Milan, ed., 2005. *Český překlad II (1945-2004): sborník příspěvků z kolokvia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie (MSM 0021620824) v Praze 8. dubna 2005*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2005. s. 286-289. ISBN 80-7308-101-6.

MED, Jaroslav, 1989. „Přicházel jsem z několika stran...“ In DEML, Jakub, 1989. *Moji přátelé*. V Praze: Československý spisovatel. ISBN 80-202-0013-4.

MESTRE I CAMPI, Jesús (director), 1998. *Diccionari d'Història de Catalunya*. Edicions 62. ISBN 84-297-3521-6.

MISTRAL, Frédéric. *Nerto*. Překlad Otokar Jindřich Janota. V Praze: [nakladatel není známý], 1912. 78 stran.

MISTRAL, Frédéric, 1916. *Mirèio*. Praha: J. Otto. 395 s. Sborník světové poesie; 125.

MIŠTINOVÁ, Anna, 2007. Vives and Comenius: Reformers of European Education: Background and Parallels. Anna Mištinová. In: *Acta Comeniana : archiv pro bádání o životě a díle Jana Amose Komenského*. = *Internationale Revue für Studien über J. A. Comenius und Ideengeschichte der frühen Neuzeit*. = *International review of Comenius studies and early modern intellectual history / Praha : Filosofia 20-21 (44-45)*, s. 153-165.

MIŠTINOVÁ, Anna, 2009. Comenius and Hispanic world. Anna Mištinová. In: *Jan Amos Komenský - odkaz kultuře vzdělávání : [příspěvky z mezinárodní konference Odkaz Jana Amose Komenského kultuře vzdělávání (Praha, 15.-17. listopadu 2007)] = Johannes Amos Comenius - the legacy to the culture of education : [papers from the international conference The Legacy of Johannes Amos Comenius to the Culture of Education (Prague, November 15th-17th, 2007)]* / Praha : Academia, 2009 s. 492-498.

MONGE, Gustavo, 2020. Las amarguras de un intelectual republicano en Checoslovaquia. *Ibero-Americana Pragensia*, roč. 48, č. 1, s. 75-96. ISSN 0536-2520.

MORANTA, Sebastià, 2010. Salvador Espriu a l'Europa eslava: compromís cívic i projecció intercultural. *Zeitschrift Für Katalanistik*, vol. 23, 2010, s. 53–88.

MRKVOVÁ Jana, 2014. K osobní knihovně právníka, básníka a překladatele Antonína Pikharta . *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*. Praha: Národní muzeum, 2014, 59(3-4), s. 25–30.

MUKAŘOVSKÝ Jan, 1936. Francouzská poezie K. Čapka. *Slovo a slovesnost* 2, 1936, s. 253-255.

MZV ČR 2024

Z historie vzájemných vztahů

https://mzv.gov.cz/madrid/cz/bilateralni_vztahy/z_historie_vzajemnych_vztahu/index.html

Česko-španělské vztahy a EU

https://www.mzv.cz/madrid/cz/bilateralni_vztahy/index.html

NAJĐONOVOVÁ, Iva, 2013. České divadelní společnosti v Přerově v letech 1897-1918. Olomouc, 2013. diplomová práce (Mgr.), vedoucí Jiří Štefanides. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.

NÁLEVKA, Vladimír, 2004. Československo-španělské vztahy v letech občanské války. *Dvacáté století : ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* / Praha : Univerzita Karlova, s. 85-112.

NAVRÁTIL, Martin, 2021. Archívny výskum v literárnohistorickom bádání. In: GROMOVÁ, Edita; RONDZIKOVÁ, Natália; TYŠŠ, Igor (eds.). *Archívny výskum (textov) v interdisciplinárnych súvislostiach*. Vyd. 1. Nitra: Katedra translatológie FF UKF v Nitre, 2021. ISBN 978-80-558-1677-7. s. 40-61.

NOPCA, Jordi, 2011. Europa, segons Jaume Cabré. *Ara.cat*, 02/09/2011. https://www.ara.cat/societat/europa-segons-jaume-cabre_1_2564686.html

OUSTINOFF, Michaël, 2001. *Bilinguisme d'écriture et auto-translation (Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov)*. Paris: L'Harmattan.

PALA, Fr., 1937. Pablo Casals. *Španělsku*. Praha: Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, s. 26-27.

PARCERISAS, Francesc, 2009. *Traducció, edició, ideologia : aspectes sociològics de les traduccions de la Bíblia i de l'Odissea al català*. Vic [etc: Eumo [etc.]. ISBN 9788497663311.

PAVLÍKOVÁ, Monika, 2020. *Nakladatelství Odeon v letech 1953-1994: tematické zaměření, politické a ekonomické souvislosti jeho existence*. Online. Diplomová práce, vedoucí Miroslav Jeřábek. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

PETRŮ, Václav, 1881. *Illustrované dějiny literatury všeobecné*. Díl první, Literatura čínská, indická, perská, hebrejská, arabská, egyptská, řecká, latinská, francouzská, španělská, portugalská, italská, rheto-románská a rumunská / sepsal V. Petřů. V Plzni : Tiskem a nákladem Vendelína Steinhausera.

PIKHART, Antonín, 1903. *Quinta Joana. Máj*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1902-1903(44), s. 665-666.

PIKHART, Antonín, 1906. O literatuře katalánské. *Osvěta*, 1906, r. 36, č. 1., s. 67–74, č. 2., s. 144–152.

PLUHAŘ, Miloslav, 1966. *Překladačské dílo Antonína Pikharta*. Diplomová práce. FF UK.

PLUHAŘ, Miloslav, 1968a. Antonín Pikhart i Catalunya – Correspondència inèdita de Víctor Català i de Narcís Oller. In: *Ibero-Americana Praguensia*, roč. II, č. 1, s. 163-178.

PLUHAŘ, Miloslav, 1968b. Els txecs i la literatura catalana. *Tele/Estel*, III, 103, 5 de juliol 1968, s. 12-14.

PLUHAŘ, Miloslav, 1974. Un catalanofil txec: Rudolf Slaby. *Vida Nova* (Montpellier) No 60, Avril 1974, s. 10-11.

POKORNÝ, Vít, 2015. Katalánce s námi leccos spojuje. Rozhovor s Janem Schejbalem. *Plav, měsíčník pro světovou literaturu*, roč. XI, 10/2015, s. 2-6.

POPOVIČ, Anton, 1974. *Umelecký preklad v ČSSR: Výskum. Bibliografia*. Martin: Matica slovenská.

POUS Y PAGÉS, José, 1915. *Za to živobytičko*. Překlad O. S. Vetti. V Rokycanech: Nakladatelství Krameriovy knihovny. 347 stran. Krameriova knihovna českého lidu. Serie II.; svazek 6.

POUS Y PAGÈS, José, 1943. *Vzpoura: román*. Překlad O. S. Vetti. Nový Bydžov: F. Kostelecký. 347 stran.

PRAŽÁK, Albert, 1955. *Vrchlický v dopisech*. Praha: Československý spisovatel.

Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, 1908. *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Barcelona, octubre de 1906*. Barcelona: Estampa d'En Joaquim Horta.

PRINC, Břetislav, 2012. *První verze d'Albertovy opery Tiefland a její pražská premiéra*. Diplomová práce, vedoucí Ottlová, Marta. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy.

PŘIBANĚ, Michal; KOŠNAROVÁ, Veronika; PŘIBÁŇOVÁ, Alena, 2013. Slovník české literatury po roce 1945: heslo ODEON.
<https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1362>

PROCHÁZKA, Vladimír, ed., 1988. *Národní divadlo a jeho předchůdci: slovník umělců divadel Vlasteneckého, Stavovského, Prozatímního a Národního*. Praha: Academia.

PROKOPOVÁ, Libuše, 1983. *Španělská zastavení*. 1. vyd. Praha: Panorama. 257 s., [16] s. barev. obr. příl. Cesty.

PURNOCHOVÁ, Tereza, 2015. *Československo - španělské vztahy v meziválečném období*. Bakalářská práce, vedoucí Hnilica, Jiří. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.

PUTNA, Martin C., 1998. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Praha: TORST. ISBN 80-7215-059-6.

PUTNA, Martin C., 1997. Misionáři pouště, to jest Raymundus Lullus, Ernest Psichari, Charles de Foucauld, Antoine de Saint-Exupéry, sestra Marie od Ukřížovaného a ti druzí čili Románské výpravy do Afriky a jejich český ohlas, *Souvislosti*, 3-4/33-34/1997, s. 169-177.

PUTNA, Martin C., 2010. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Praha: Torst. ISBN 978-80-7215-391-6.

PYM, Anthony, 1998. *Method in translation history*. Manchester: St. Jerome Publishing. ISBN 1-900650-12-6.

PYM, Anthony, 2006. On the social and the cultural in translation studies. PYM, Anthony; SHLESINGER, Miriam a JETTMAROVÁ, Zuzana. *Sociocultural aspects of translating and interpreting: [International Conference on Translation and Interpreting, Prague, September 11-13 2003]*. Amsterdam: John Benjamins. ISBN 90-272-1675-4.

PYM, Anthony, 2010. *Exploring translation theories*. London: Routledge, 2010. ISBN 978-0-415-55362-9.

RACHŮNKOVÁ, Zdeňka, 1992. *Zamlčování překladatelé: bibliografie 1948-1989*. Praha: I. Železný.

REGUANT, Montserrat, 1998. Del teatro al cine pasando por la ópera. Guimerà cruzando fronteras, in: *Romance Languages Annual*, 10, 1998, 801–806.

RIQUER, Martí de, 1964. *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Ariel.

- ROIG I ROSICH, Josep M., 1984. L'impacte en el món cultural. *L'Avenç*, 72, Barcelona, s. 70-74.
- ROSSELLÓ BOVER, Pere, 1988. *L'Obra de Salvador Galmés i Sanxo: 1876-1951*. Barcelona: Abadia de Montserrat. ISBN 8472029212.
- RUNDLE, Christopher, 2020. "Historiography". *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (3 rd Edition), edited by Mona Baker and Gabriela Saldanha. London: Routledge.
- RYČL, František, 2001. Dílo malé literatury o velkém snu. *Host: literární měsíčník*. Brno: Dušan Skála, 12.04.2001, 17(4). s. I-II. ISSN 1211-9938.
- RUBÁŠ, Stanislav, ed., 2012. *Slovo za slovem: s překladateli o překládání*. Praha: Academia. Paměť (Academia). ISBN 978-80-200-2054-3.
- ŘÍHA, Marek, 1996. Počátky české katalanistiky (dílo J. Verdaguera a R. Llulla v Čechách). Diplomová práce, vedoucí Forbelský, Josef. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.
- SALABERT, Miguel, 1988. *El Exilio interior*. Barcelona: Anthropos. ISBN 8476580754.
- SANTANACH, Joan; SOLER, Albert, ed., 2009. *Romanç d'Evast e Blaquerna*, ed. Albert Soler i Joan Santanach. Palma: Patronat Ramon Llull.
- SANTOYO, Julio-César, 1997: Algunas preguntas (y quizá respuestas) sobre la relatividad y caducidad del texto traducido. In: SANTAMARÍA LÓPEZ, Miguel et al. *Trasvases culturales: literatura, cine y traducción*. Vitoria: Universidad del País Vasco, s. 57-69.
- SANTOYO, Julio-César, 2006. Blank Spaces in the History of Translation. In: BASTIN, Georges; BANDIA, Paul (eds.). *Charting the Future of Translation History*. Vyd. 1. Ottawa: University of Ottawa Press, s. 11-43. ISBN 978-0-7766-1561-5.
- SANTOYO, Julio-César, 2011. Iberian translation history: what we know and do not know. In KITTEL, Harald (ed.) *Übersetzung, Translation, Traduction*, Berlin, Boston: Walter de Gruyter. s. 1982–1984.
- Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického, 1920. *Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického*. V Praze: Společnost Jaroslava Vrchlického, 1920, 1920(1).
- SEČKAŘ, Marek, S. A. SMATRYČÈNKA a Miroslav OŠČATKA, 2022. *Zaostřeno na Bělorusko*. [Brno]: Centrum experimentálního divadla. ISBN 978-80-906920-3-9.
- SERCH I GELAMBÍ, Amadeu, 1932. *L'Exemple de Txecoslovàquia: la lluita per la independència, els sokols*. Barcelona: Barcino.
- SCHEJBAL, Jan, 1971. Jen prostý verš... *Světová literatura: revue zahraničních literatur*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1971, 16(4). s. 56-58

- SCHEJBAL, Jan, 1974. Projecció internacional d'Àngel Guimerà. *Àngel Guimerà en el centenari de la seva mort*. Fundació Carulla-Font: Barcelona, s. 122-124.
- SCHEJBAL, Jan, 1976. Dědicové okcitánských trobadorů. In SCHEJBAL, Jan, 1976. *Verše lásky a loučení: katalánská milostná poezie 14. a 15. století*. Praha: Odeon. s. 101-113.
- SCHEJBAL, Jan, 1980. Básnik noci svého národa. In ESPRIU, Salvador, 1980. *Zachráněná slova*. Praha: Odeon. Plamen (Odeon), s. 92-97.
- SCHEJBAL, Jan, 1988. Literatura s křídly naděje. In SCHEJBAL, Jan, 1988. *Pět katalánských novel*. Praha: Odeon. Klub čtenářů (Odeon), s. 409-418.
- SCHEJBAL, Jan, 1989. Barcelonsko-valencijský deník. In *Světová literatura: revue zahraničních literatur*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1989, 34(3). s. 223-232.
- SCHEJBAL, Jan, 1999. Katalánská literatura. In HODOUŠEK, Eduard, ed., 1999. *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska: baskická literatura, galicijská literatura, katalánská literatura, portugalská literatura, španělská literatura*. Praha: Libri. s. 34-46.
- SCHEJBAL, Jan a David UTRERA DOMÍNGUEZ, 2004. Les traduccions en txec i eslovac d'obres literàries catalanes i viceversa. *Quaderns : Revista de traducció*. Barcelona: Universitat autonoma de Barcelona, 2004, č. 11, s. 45-57, 12 s. ISSN 1138-5790.
- SCHEJBAL, Jan, 2004. Recepció de la literatura catalana als Països Txecs. In *Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans*, Vol. 1, 2004 (La recepció de la literatura catalana a Europa / coord. por Eliseo Trenc Ballester, Montserrat Roser i Puig), ISBN 2-84269-624-7, págs. 297-312.
- SCHEJBAL, Jan, 2007. La recepció de la literatura catalana medieval als Països Txecs. In *2n Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans: [comunicacions, Béziers, 19-21 de gener, 2006] / coord. por Alexander Fidora Riera, Eliseo Trenc Ballester*, Vol. 1, 2007 (La recepció de la literatura catalana medieval a Europa / coord. por Alexander Fidora Riera, Eliseo Trenc Ballester), ISBN 978-2-87802-427-2, págs. 67-76.
- SCHEJBAL, Jan, 2007b. La llengua catalana i els txecs. In MARINA, Joan Ramon (ed.) *Jornades de catalanística a Praga*. Andorra: Govern d'Andorra, 2007, s. 209-214.
- SCHEJBAL, Jan, 2008. Město Písek v Barcelonských příbězích. O povídce katalánského autora Revoluce v Písku (La revolució a Píseck), přeložené též do španělštiny. *Souvislosti: revue pro literaturu a kulturu*. IXX, 3/2008, s. 82-86.
- SIMBOR ROIG, Vicent, 2022. *La nació literària de Joan Fuster*. Valencia: Universitat de València, 2022.
- SÍLOVÁ, Zuzana a HRDINOVÁ, Radmila, 2007. *Divadlo na Vinohradech 1907-2007. Díl II*. Vyd. 1. Praha: Divadlo na Vinohradech. 212 s. ISBN 978-80-239-9604-3.

SLABÝ, Rudolf Jan, 1937. *Čech ve Španělsku a španělské Americe: španělsky*. Praha: Orbis.

SNELL-HORNBY, Mary, 1988. *Translation Studies: An integrated approach*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

SOLDÁN, Ladislav, 2000. *Karel Dostál-Lutinov a Nový život: dva sloupy Katolické moderny*. Rosice u Brna: Gloria. ISBN 80-86200-29-9.

STEHLÍK, Petr, 2017. Koncepce národní literatury a starší jihoslovenské písemnictví. In Pospíšil, Ivo; Zelenka, Miloš; Paučová, Lenka. *Klíčové problémy současné slavistiky*. Vydání první. Brno: Česká asociace slavistů, 2017, s. 173-179.

STRNADOVÁ, Jana, 2011. *Činoherní studio v Ústí nad Labem: 2002 - 2004*. Olomouc, diplomová práce (Mgr.), vedoucí Jiří Štefanides. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta.

STŘEDOVÁ, Kateřina, 2019. Archivní prameny v translatologickém výzkumu – kde je hledat a jak s nimi pracovat?. In *AUC PHILOLOGICA* 2019, č. 1, s. 93–106.

ŠABATKA, Michal a KROUŽIL, Vojtěch, 2012. Reflexe vzniku španělské Druhé republiky v československém tisku. In: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*. 6 / Ústí nad Orlicí : Oftis, 2012 s. 33-49.

ŠKAMLOVÁ, Eva, 2017. Výstrižky z paměti. *Tvar*, 4/2017, s. 21.

ŠORM, Antonín, ed., 1930. *Kázání ptáčkům: výbor statí, básní a obrázků*. V Praze: Antonín Šorm.

ŠORMOVÁ, Eva, ed., 2000. *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Vyd. 1. Praha: Divadelní ústav. 615 s. ISBN 80-7008-107-4.

ŠOTOLOVÁ, Jovanka, 2015. *Překlad literárního díla z francouzštiny do češtiny po roce 1989. Specifika a úskalí překladu, sociokulturní parametry*. Dizertační práce, vedoucí Rubáš, Stanislav. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

Španělský a iberoamerický ústav, 1930. *Výstava španělské knihy a grafického umění: sdružená s úplným souborem překladů z jazyka španělského do češtiny: 31. květen - 20. červen 1930: katalog = Exposición del libro español y del arte gráfico: unida a una exhibición de traducciones del español al checo: 31 Mayo - 20 Junio 1930: catálogo*. [V Praze: Španělský a iberoamerický ústav, 1930]. 83 s.

ŠRÁMEK, Petr, 2021. „Jsme malým silným bastionem katalánštiny“ (S Janem Schejbalem o katalánské literatuře i nezávislosti, Havaně i Odeonu a mramorovém románu Přiznávám, že...). *Souvislosti: revue pro literaturu a kulturu*. XXXII, 3/2021, s. 183-183.

- ŠTEMBERKOVÁ, Marie (2003). Výuka románských jazyků na Univerzitě Karlově za první republiky. *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis*: 43, 1/2, (2003 vyd. 2004), s. 135-172.
- TARRÉS PUJOL, Jaume, 2014. El Dr. Benet Roura Barrios, un cartòfil catalanista (1866 – 1915). In *Revista Cartòfila*, Número 37, setembre.
- TOBOLKA, Zdeněk Václav, ed., 1924. *Pravidla heslového katalogu*. V Praze: Knihovna Národního shromáždění Republiky Československé. 24 s.
- TOMÁŠEK, Dušan, 1994. *Pozor, cenzurováno!, aneb, Ze života soudružky cenzury*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Ministerstva vnitra České republiky. ISBN 80-85821-16-8.
- TOURY, Gideon, 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins. ISBN 1-55619-495-1.
- TYŠŠ, Igor, 2021. Archívny výskum (textov) v interdisciplinárnych súvislostiach: úvodné poznámky a glosy. In: GROMOVÁ, Edita; RONDZIKOVÁ, Natália; TYŠŠ, Igor (eds.). *Archívny výskum (textov) v interdisciplinárnych súvislostiach*. Vyd. 1. Nitra: Katedra translológie FF UKF v Nitre, 2021. ISBN 978-80-558-1677-7. s. 8-19.
- ULIČNÝ, Miloslav, 2001. Poznámka překladatele. In SALVAT-PAPASSEIT, Joan, 2001. *Malý vůz*. Praha: Ivo Železný. Poezie (Ivo Železný). ISBN 80-237-3630-2.
- ULIČNÝ, Miloslav, 2005. *Historia de las traducciones checas de literaturas de España e Hispanoamérica*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0888-X.
- ULIČNÝ, Miloslav, 2008. Překladatel Antonín Pikhart: Sto let od prvních českých převodů hispanoamerické poezie. *Plav, měsíčník pro světovou literaturu*. Roč. IV, 1/2008, s. 37-38.
- ULIČNÝ, Miloslav, 2009a. Sto let zakopaný poklad: Ke stému výročí úmrtí A. Pikharta. *Plav, měsíčník pro světovou literaturu*. Roč. V, 12/2009, s. 45–50.
- ULIČNÝ, Miloslav, 2009b. Katalánská poezie dvacátého století. *Host*, 8/2009, s. 109-116.
- ULIČNÝ, Miloslav, ed. 2015. *V Barceloně, velkém městě: sto katalánských romancí*. Praha: Jalna / Nová vlna. ISBN 978-80-85845-45-7.
- URV, 2018. La URV i la Universitat Masaryk de Brno oferiran una doble titulació en Llengua i Literatura Catalanes. *Diari digital Universitat Rovira i Virgili*. 13/04/2018. <https://diaridigital.urv.cat/urv-universitat-masaryk-brno-doble-titulacio-llengua-catalana/>
- VACEK, Jindřich, 2021. *Všechny moje toulky: Lužice, Ceaușeskovo Rumunsko a další*. Praha: Academia. Paměť (Academia). ISBN 978-80-200-3187-7.
- VAJDOVÁ, Libuša, 2021. Doba, idey, krajiny, kultúry a životy drobných ľudí v prachuarchívov. In: GROMOVÁ, Edita; RONDZIKOVÁ, Natália; TYŠŠ, Igor (eds.). *Archívny výskum (textov) v interdisciplinárnych súvislostiach*. Vyd. 1. Nitra: Katedra translológie FF UKF v Nitre, 2021. ISBN 978-80-558-1677-7. s. 108-127.

VALENTOVÁ, Veronika, 2021. Kratší rané hry Jiřího Mahena. In POLÁČEK, Jiří, ed., *Jiří Mahen v množném čísle*. Boskovice: Albert, 2021. s. 61-72. ISBN 978-80-7326-324-9.

VALLVERDÚ, Francesc, 1968. *L'escriptor català i el problema de la llengua*. Barcelona: Edicions 62, 1968.

VALLVERDÚ, Francesc, 1987. Cinquanta anys de l'edició en català (1936-1986). In *Edicions 62. Vint-i-cinc anys (1962-1987)*, Barcelona, Edicions 62. ISBN 8429726683.

VAVROUŠOVÁ, Petra, 2013. *Němčina jako zprostředkující jazyk při překladu Haškova Švejka do španělštiny*. Diplomová práce, vedoucí Špirk, Jaroslav. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

VEGA CERNUDA, Miguel Ángel, 2013. Prólogo. In KRÁLOVÁ Jana a CUENCA DROUHARD, Miguel José, 2013. *Jiří Levý: Una concepción (re)descubierta*. Hermeneus, N°15/2013. Soria: Vertere. Monográficos de la revista Herméneus, 15, s. 13–18.

VENUTI, Lawrence, 1995. *The translator's invisibility : a history of translation*. London: Routledge.

VERDAGUER, Jacint, [1894] *Sen sv. Jana*. V Praze: J. Otto

VERDAGUER, Jacint. *Atlantis: báseň*. Překlad Jaroslav Vrchlický. Praha: Jaroslav Popšíl, 1891. 132 s. Bibliotéka překladů vynikajících děl cizojazyčných; Sv. 5.

VERDAGUER, Jacint, 1929a. *Květy Mariiny*. Překlad Sigismund Bouška. V Praze: Československá akciová tiskárna. 185, [VI] s. Spisy Sigismunda Boušky; sv. 2.

VERDAGUER, Jacint, 1929b. *Eucharistie*. Překlad Sigismund Bouška. V Praze: Československá akciová tiskárna. 227 s. Spisy Sigismunda Boušky; sv. 3.

VERDAGUER PAJEROLS, M. Àngels, 2009, Mistral i Verdaguer. Aspectes i documents existents d'una relació (i algun text inèdit de Mistral). In CAMPS, Christian, ed. *Les relacions catalano-occitanes al llindar del segle XXI*. Péronnas: Association Française des Catalanistes, Editions de la Tour Gile, 514 s.

VESELÝ, Jindřich, 2005. Překládání z francouzské literatury po roce 1945. In: HRALA, Milan, ed., [2005?]. *Český překlad 1945-2003 (2003 : Praha, Česko)*, Milan HRALA a Univerzita Karlova. *Český překlad 1945-2003: sborník příspěvků ze symposia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Srovnávací poetika v multikulturním světě : v Praze 11. září 2003*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. ISBN 80-7308-083-4. s. 11-14.

VETTI, O. S., 1910. *Na táčkách u cizích spisovatelů, Sv. 1*. V Brně: Knihotiskárna benediktinů rajhradských. 367 s. Knihovna našeho lidu; Roč. 27, čís. 1.

VICENS I VIVES, Jaume, 1969. *Notícia de Catalunya*. 4a ed., Barcelona: Destino.

- VIMR, Ondřej, 2014. *Historie překladatele: cesty skandinávských literatur do češtiny (1890-1950)*. Příbram: Pistorius & Olšanská. Scholares. ISBN 978-80-87855-14-0.
- VLACH, Jaroslav, 1987. *Kulturní život ve Slavkově u Brna v letech 1867-1986*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1987.
- VLAŠÍN, Štěpán a Jiří MAHEN, 1972. *Jiří Mahen: [studie s ukázkami díla]*. Praha: Melantrich.
- VLAŠÍNOVÁ, Vlasta, 1977. Třicet let české a slovenské vědy o překládání. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1976-1977, vol. 25-26, iss. D23-24, s. [129]-135.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, 1891. *Hostem u básníků*. V Praze: Časopis českého studentstva. 309 s. Vzdělávací bibliotéky; sv. 8.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, 1895. *Z cizích Parnassů: překlady Jaroslava Vrchlického (1890-1894)*. V Praze: Bursík a Kohout, 1895. ix, 219 s.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, 1896. *Poslední sonety samotáře (1890-1895)*. V Praze: Nákladem J. Otty, 169 s.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, [1897]. *Portréty básníkův: sonety Jaroslava Vrchlického*. Praha: J. Otto. 64 s. Světová knihovna; č. 3.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, [1900]. *Bodláci z Parnassu: básně Jaroslava Vrchlického: (1890-1900)*. 2., rozmnožené vyd. definitivní. V Praze: Nákladem J. Otty. 171 s. Souborné vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického; 35.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, 1902. *Druhá anthologie z básní Jaroslava Vrchlického (1893-1903)*. V Praze: J. Otto. 675 s.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav, [1905]. *Tiché kroky: [1902-1904]*. V Praze: J. Otto. 297 s. Souborné vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického; 52.
- VURM, Filip, 2007. *Československo-španělské vztahy 1945-1975*. Diplomová práce, vedoucí Nálevka, Vladimír. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin.
- ZAVADIL, Bohumil, 2020. *Mluvnice katalánštiny*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2500-3.
- WERNISCH, Ivan, 2000. *Zapadlo slunce za dnem, který nebyl: zapomenutí, opomíjení a opovrhování: z jiné historie české literatury (léta 1850-1940)*. Vyd. 1. Brno: Petrov. 438 s. ISBN 80-7227-087-7.
- WOODSWORTH, Judith, a DELISLE, Jean, 2021. *Translators through history*. Amsterdam: Benjamins, 1995. ISBN 1-55619-697-0.

10.3 Souhrn citovaného dobového tisku

10.3.1 Český (vč. exilového)

- Besedy času*, roč. 17, č. 1, 6. 1. 1912, s. 4.
Besedy času, roč. 17, č. 10, 8. 3. 1912, s. 77.
Besedy času, roč. 17, č. 29, 19. 7. 1912, s. 229.
Brněnské noviny, 1909, č. 201, 3. 9. 1909, s. [3].
Cesta, roč. 11, č. 18, 1. února 1929, s. 265b.
Čas, roč. 21, č. 78, 19. 3. 1907, s. 1-2.
Čas, roč. 23, č. 342, 12.12. 1909, s. 15
Čas, roč. 32, č. 166, 19. 7. 1922, s. 3
Časopis pro katolické duchovenstvo. Osmý roční běh. Swazek třetj. W Praze: W knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, řjzenjm W. Špinky, 1835, s. 511-512
Čech, roč. 37, č. 4, 4. ledna 1912, s. 6.
Čech. Nedělní příloha „Čecha“, roč. 24, č. 137, 18. 6. 1892, s. 97.
České květy, 1903-1904, roč. 3, č. 1, s. 18
České slovo, roč. 13, č. 244, 21. 10. 1921, s. 7.
České slovo, roč. 19, č. 122, 22. 5. 1927, s. 8.
Českožidovské listy, roč. 13, č. 8, 15. 4. 1907, s. 7
Český směr, roč. 23, č. 113, 18. 5. 1921, s. 5.
Český učitel: věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách. Praha: Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 08.10.1931, 35(8), s. 115 a 116.
Český učitel: věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách. Praha: Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 15.10.1931, 35(9), s. 133 a 134.
Český západ, roč. 3, č. 10, 3. 3. 1910, s. 6.
Český západ, roč. 6, č. 22, 29. 5. 1913, s. [1]-3
Český zápas, roč. 16, č. 18, 4. 5. 1933, s. [137]
Divadelní list Máje, roč. 3, č. 12, 22. 3. 1907, s. 163 a 168
Divadelní list Máje, roč. 3, č. 13, 12. 4. 1907, s. 182-184
Divadelní list Máje, roč. 4, č. 19-20, 26. 6. 1908, s. 271.
Divadlo, roč. 5, č. 11, 20. 3. 1907, s. 8
Duchovní pastýř, roč. 4, č. 10, 1954, 181–182
Květy, 1886, č. 5, s. 667-676.
Květy, roč. XXIX/1907-I, s. 363-374
Květy, roč. XXXI/1909-II, s. 329-338
Hlas lidu, roč. 30, č. 21, 17. 2. 1915, s. 3.
Hlas lidu, roč. 22, č. 75, 21. 9. 1907, s. 7
Hlas lidu, roč. 23, č. 98, 19. 10. 1909, s. 1.
Hlas národa, 1886, s. 327
Hlas národa, 1890, č. 115, příloha Nedělní listy 27. 4.
Hlas národa, 3.1.1892
Hlas národa, 1. 5. 1904.
Hlídky literární, 1892, roč. IX, č. 7, s. 259-261.
Hlídky literární, 1894, roč. XI, č. 1, s. 3-7.
Hlídky literární, 1894, roč. XI, č. 2, 1894, s. 41-48
Hlídky literární, 1894, roč. XI, č. 4, s. 121-128

Hlídkva literární, 1894, roč. XI, č. 8, s. 281-295
Hlídkva literární, 1894, roč. XI, č. 9, s. 321-327 a 338-339.
Hlídkva literární, 1894, roč. XI, č. 10, s. 361-368 a 393.
Hlídkva literární, 1894, roč. XI, č. 12, s. 443-444 a 446.
Hlídkva literární, 1895, roč. XII, č. 1, s. 27.
Hlídkva literární, 1895 roč. XII, č. 8, s. 289.
Hudební rozhledy, roč. 8, 1955, č. 9, s. 463.
Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 9, s. 365-367,
Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 10, s. 408-410,
Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 11, s. 453-455
Hudební rozhledy, roč. 9, 1956, č. 12, s. 496-499.
Jitřenka, 1917, roč. 36, č. 23, 1. 12. 1917, s. 371.
Kulturně politický kalendář, roč. 1960, č. 1961, s. 147
Lidová demokracie, 1. 5. 1955.
Lidové listy, červen, 1922
Lidové noviny, roč. 33, č. 617, 10. 12. 1925, s. 8.
Lidové noviny, roč. 49, č. 33, 19. 1. 1941, s. 5-6.
Lidové noviny, roč. 50, č. 609, 10. 12. 1942, s. 3
Literární listy, 1891-1892, roč. 13, č. 4, s. 84
Literární listy, roč. XV., č. 10, 1.5.1894, s. 170-173
Literární listy, roč. XV., č. 11, 16.5.1894, s. 188-189
Literární listy, roč. XV., č. 12, 1.6.1894, s. 206-207
Literární listy, roč. XV., č. 13, 16.6.1894, s. 222-223
Literární listy, roč. XVI, č. 10, 16. 4. 1895, s. 167-168.
Lumír, roč. 3, č. 42, 1875, s. 518-519.
Lumír, roč. 19, č. 11, 10. 4. 1891, s 130-131.
Lumír, roč. 19, č. 12, 20. 4. 1891, s 142-143.
Lumír, roč. 19, č. 14, 10. 5. 1891, s 164-167.
Lumír, roč. 19, č. 15, 20. 5. 1891, s. 177-179.
Lumír, roč. 38, č. 8, 19. 5. 1910, s. 340
Máj, 1903-1904, č. 20, 5. 2. 1904, s. 306-308
Máj, 1902-1903, č. 44, 24. 7. 1903, s. 666
Máj, 3. 11. 1905
Máj, č. 26, 15. 3. 1907, s. 410.
Máj, č. 27, 22. 3. 1907, s. 425-426
Malovaný kraj, roč. 35, č. 3, 5/1999, s. 21.
Meditace, 1911, sv. 1, 1. leden, s. 46-50;
Meditace, 1911, sv. 2, 15. leden, s. 94-98;
Meditace, 1911, sv. 3, 1. únor, s. 142-149;
Meditace, 1911, sv. 4. a 5. (dvojčíslo), 1. březen, s. 198-203;
Meditace, 1911, sv. 6.-8. (trojčíslo), 15. duben, s. 322-332;
Meditace, 1911, sv. 9.-11. (trojčíslo), 1. červen, s. 395-402;
Meditace, 1911, sv. 12.-15. (čtyřčíslo), 1. srpen, s. 606-622;
Meditace, 1911, sv. 16.-17. (dvojčíslo), 1. září, s. 755-767;
Meditace, 1911, sv. 18., 15. září, s. 815-828;
Meditace, 1911, sv. 19.-24. (šestičíslo), 15. prosinec, s. 855-884.
Meditace, roč. IV., č. 1-12, s. 457-460

Moravská orlice, roč. 44, č. 286, 16. 12. 1906, s. 1.
Moravská orlice, roč. 80, č. 91, 17. 4. 1942, s. 3
Museum. List bohoslovců českomoravských, roč. XXV. (tiskem VI.), 1890-91, roč. 25, č. 1, s. 31-2
Museum. List bohoslovců českomoravských, roč. XXV. (tiskem VI.), 1890-91, roč. 25, č. 2, s. 86-106
Museum. List bohoslovců českomoravských, roč. XXVI. (tiskem VII.), 1891-92, roč. 26, č. 1, s. 14-15
Museum. List bohoslovců českomoravských, roč. XXX, (rok vydání 1895-1896), roč. 30, č. 2, 1. 2. 1896, s. 109.
Muzeum, 1908, roč. 42, č. 1-5, s. 50.
Museum, roč. 59, 1927-1928, č. 1-5, s. 148.
Našinec, roč. 46, č. 25, 31. 1. 1910, s. 1.
Národní listy, roč. 32, č. 178, 29.6.1892, s. 5
Národní listy, roč. 45, č. 88, 30. 3. 1905, s. [1]
Národní listy, roč. 46, č. 1, 1. 1. 1906, s. 9.
Národní listy, roč. 47, č. 88, 30. 3. 1907, s. 6.
Národní listy, roč. 47, 26.5.1907, s. 13
Národní listy, roč. 49, č. 12, 12. 1. 1909, s. 2.
Národní listy, roč. 49, č. 341, 11. 12. 1909, s. 5
Národní listy, roč. 49, č. 347, 17.12.1909, s. 3.
Národní listy, roč. 50, č. 86, 27. 3. 1910, s. 10.
Národní listy, roč. 55, č. 62, 3. 3. 1915, ranní vydání, 2. vydání pro Prahu, s. 3
Národní listy, roč. 58, č. 17, 19. 1. 1918, s. 5.
Národní listy, roč. 64, 2. 1. 1924, s. 1-2.
Národní listy, roč. 64, č. 5, 5. 1. 1924, s. 4.
Národní listy, roč. 64, 12. 3. 1924, s. 1
Národní listy, roč. 65, č. 206, 29. 7. 1925, večerní vydání, s. 1.
Národní listy, roč. 66, č. 322, 24. 11. 1926, s. 4.
Národní listy, roč. 68, č. 292, 21. 10. 1928, s. 11.
Národní listy, roč. 68, 14. 12. 1928, č. 345, s. 10-11
Národní listy, roč. 71, 15. 9. 1931, s. 4.
Národní listy, roč. 75, č. 27, 27. 1. 1935, s. 11
Národní listy, roč. 78, č. 194, 17. 7. 1938, s. 10.
Národní politika, 23.2.1892, odp. vyd.
Národní politika, 26.2.1892, odp. vyd.
Národní politika, roč. 29, č. 315, 14. 11. 1911, s. 6
Národní politika, 26. 1. 1932, č. 26, s. 8.
Národní politika. List československých krajanů v zahraničí, roč. 10, č. 3, březen 1978, s. [6]
Niva, roč. 1, č. 3, 1. 2. 1891, s. 48
Niva, roč. 4, (1893-1894), č. 23-24, 16. 10. 1894, s. 390
Nový život, 1896, roč. 1., č. 5, s. 97
Nový život, 1897, roč. 2, č. 1, s. 16-17
Nový život, únor 1906, roč. 11, č. 2, s. 53
Nový život, 1906, roč. 11, č. 2, s. 52
Nový život, roč. 1., č. 1., 1896, s. 3.
Obzor, roč. 13, č. 20, 1890, 20. 10. 1890, s. 291
Obzor, roč. 14, č. 9, 1891, 5. 5. 1891, s. 132-133
Obzor, r. 14, č. 24, 20. prosince 1891, s. 357
Obzor, roč. 33, č. 4, 1910, s. 96

Ohlasy od Nežárky, 1918-1919, roč. 49, č. 51, 12. 12. 1919, s. 4.
Osvěta, 1887, č. 8, s. 717.
Osvěta, roč. 36, č. 1., 1906, s. 68
Plzeňský obzor, č. 111, 23. 9. 1907, s. 2 a 5.
Práce, roč. 36, č. 276, 21. 11. 1980, s. 6.
Právo lidu, roč. 47, č. 74, 29. 3. 1938, s. 4
Proměny, roč. 9, č. 4, s. 77-83
Rozhledy literární, roč. II, č. I., 1887, s. 30.
Rozhledy, 1906-1907, č. 13, 5. 4. 1907. s. 307-313.
Rudé právo, roč. 19, č. 100, 29.4.1938, s. [7]
Rudé právo, roč. 17, č. 209, 8. 9. 1936, s. [4]
Rudé právo, roč. 60-61, č. 245, 16. 10. 1980, s. 5.
Řád. Revue pro kulturu a život. roč. 4, č. 7, 25. 2. 1938, s.[460]
Světozor, roč. XXVIII, č. 2, 24. 11. 1893, s. 15.
Světozor, 19. 5. a 26. 5. 1905
Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací, roč. 1, č. 119, 12. 10. 1945, s. 3
Škola Božského Srdce Páně, roč. XXVIII., č. 1., 1894, s. 4-7
Škola Božského Srdce Páně, roč. XXVIII., č. 2., 1894, s. 37-39
Škola Božského Srdce Páně, roč. XXVIII., č. 3., 1894, s. 82-85
Škola Božského Srdce Páně, roč. XXVIII., č. 4., 1894, s. 119-121.
Šumavan, 1911, roč. 44, č. 18, 6. 5. 1911, s. [6].
Tábor, 1909, roč. 43, č. 11, 12. 3. 1909, s. [3].
Tvorba, roč. 1984, č. 37, příloha Kmen, s. VIII.
Týden, roč. 1, č. 27, 30. 12. 1921, s. 4.
Večer, roč. 12, č. 297, 31. 12. 1925, s. 3
Venkov, roč. 11, č. 303, 20. 12. 1916, s. 9.
Venkov, roč. 19, č. 217, 14. 9. 1924, s. 8.
Venkov, roč. 24, č. 107, 7. 5. 1929, s. 13
Venkov, roč. 31, č. 1, 1. 1. 1936, s. 11
Venkov, roč. 36, č. 168, 19. 7. 1941
Venkov, orgán České strany agrární, roč. 2, č. 67, 19. 3. 1907, s. 1-2
Vlast, 1893-1894, vyd. 06. 1894, roč. 10, č. 9, s. 771-772
Zlatá Praha, roč. XXIV., č. 24, 15. 3. 1907, s. 292
Zlatá Praha, roč. XXIV., č. 26, 29. 3. 1907, s. 316
Zvon, roč. 2, č. 41, 1902, s. 561.
Zvon, roč. 2, č. 45, 1902, s. 619-621
Zvon, roč. 7, č. 27, 22. 3. 1907, s. 431.
Žďár, roč. 6, čís. 57, 21. 12. 1907, s. 4.
Žďár, roč. 13, č. 15, 11. 4. 1914, s. 5.
Ženské listy, roč. 45, č. 11, 15. 10. 1917, s. 14.

10.3.2 Zahraniční

- Avui*, 4 de novembre del 1981, s. 32
Clarisme, Any 2, Núm. 21, Barcelona, 10 de març de 1934, s. 1.
D'ací i d'allà, Volum XIII, núm. 74, febrer, Any 1924, s. 147.
El Debate, Año XXIII., Núm. 7.242, 11 de febrero de 1933, s. 7.
Destino, núm. 1856, 28. 4. 1973, p. 54
Joventut, 30. 8. 1906, č. 342, s. 555
Joventut, Any V, núm. 242, 29. září 1904, s. 644-645
Patria Nova, Reus, 1.3.1906
En Patufet, Any 1.er, núm. 24, 12.6.1904, s. 10.
En Patufet, Any 1.er, núm. 24, 12.6.1904, s. 11.
El Poble Català. Any 3, Núm. 74, 7. 4. 1906, s. 2.
El Poble Català. Any 3, Núm. 102, 26. 5. 1906, s. 2.
El Poble Català. Any 3, Núm. 167, 30. 7. 1906, s. 3.
La Publicitat, 9. 4. 1928, s. 1
La Publicitat, 9. 4. 1928, s. 1.
La Rambla, Any III, n. 130, 19. 7. 1932, s. 3
Tele/Estel, III, 103, 5 de juliol 1968, s. 12-14.
La Veu de Catalunya, Any IV., Núm. 32, 12. 8. 1894, s. 361.
La Veu de Catalunya, 19 de maig de 1922, pàg. 6
La Veu de Catalunya, Any XXXV, N.º 9.228, 27 de desembre de 1925, s. 7.
Vida Nova (Montpellier) No 60, Avril 1974, s. 10-11.

PŘÍLOHA

**PŘEHLED KATALÁNSKY PSANÉ LITERATURY
V ČESKÉM PŘEKLADU (1888-2023)**

Viz samostatný soubor s názvem „Příloha“

This document was created with the Win2PDF "Print to PDF" printer available at

<https://www.win2pdf.com>

This version of Win2PDF 10 is for evaluation and non-commercial use only.

Visit <https://www.win2pdf.com/trial/> for a 30 day trial license.

This page will not be added after purchasing Win2PDF.

<https://www.win2pdf.com/purchase/>